

■ Dejiny
centrálneho bankovníctva
na Slovensku

■ A History
of Central Banking
in Slovakia

Obsah

Príhovor guvernéra Národnej banky Slovenska Foreword by the Governor of Národná banka Slovenska	6	
1. Dejiny centrálného bankovníctva na Slovensku – úvod A History of Central Banking in Slovakia – Introduction	12	
2. Centrálné bankovníctvo habsburskej monarchie Central Banking in the Habsburg Monarchy		
2.1. Vývoj peňažníctva do roku 1918 Development of Banking Industry until 1918	18	
2.2. Centrálné bankovníctvo do roku 1918 Central Banking until 1918	36	
3. Centrálné bankovníctvo medzivojnového Československa Central Banking in Interwar Czechoslovakia		
3.1. Peňažníctvo na Slovensku v medzivojnovom období The Banking Industry in Slovakia during the Interwar Period	56	
3.2. Centrálné bankovníctvo v rokoch 1918 – 1939 Central Banking from 1918 to 1939	72	
4. Slovenská národná banka (1939 – 1945) Slovenská národná banka: 1939-1945		
4.1. Peňažníctvo v rokoch 1939 – 1945 Banking Industry from 1939 to 1945	100	
4.2. Slovenská národná banka v rokoch 1939 – 1945 Slovenská národná banka: 1939-1945	114	
5. Národná banka Československá (1945 – 1950) Národná banka Československá: 1945-1950		
5.1. Koncentrácia peňažníctva v rokoch 1945 – 1950 Concentration of the Banking Industry from 1945 to 1950	136	
5.2. Národná banka Československá v rokoch 1945 – 1950 Národná banka Československá: 1945-1950	148	

Contents

6.	Štátna banka československá (1950 – 1992) Štátna banka československá: 1950-1992	
6.1.	Štátna banka československá v rokoch 1950 – 1989 Štátna banka československá: 1950-1989	166
6.2.	Ostatné peňažné ústavy do roku 1989 Other Financial Institutions in the Period until 1989	200
6.3.	Vývoj bankovníctva v rokoch 1990 – 1992 Developments in the Banking Sector from 1990 to 1992	210
6.4.	Štátna banka československá v rokoch 1990 – 1992 Štátna banka československá: 1990-1992	218
7.	Národná banka Slovenska Národná banka Slovenska	
7.1.	Zhodnotenie vývoja bankového sektora na Slovensku od roku 1993 Evaluation of Developments in the Slovak Banking Sector since 1993	234
7.2.	Vznik Národnej banky Slovenska a budovanie jej organizačnej štruktúry Establishment of Národná banka Slovenska and Its Organisational Structure	242
7.3.	Menová odluka v roku 1993 a zavedenie slovenskej meny Monetary Separation in 1993 and the Introduction of the Slovak Currency	250
7.4.	Základná charakteristika činnosti Národnej banky Slovenska General Characteristics of the Activities of Národná banka Slovenska	256
7.5.	Slovenská mena v rokoch 1993 – 2008 Slovak Currency from 1993 to 2008	268
8.	Vznik a zavedenie eura na Slovensku. Euro a dlhová kríza The Origin and Adoption of the Euro in Slovakia. The Euro and the Debt Crisis	280
	Zoznam použitej literatúry a prameňov Bibliography and Sources	290

Príhovor guvernéra Národnej banky Slovenska

Vydanie publikácie *Dejiny centrálného bankovníctva na Slovensku* v roku 2013 nie je náhodné. V januári sme si pripomenuli 20. výročie vzniku Slovenskej republiky, čo je zároveň začiatkom činnosti Národnej banky Slovenska, plniacej funkciu centrálny banky štátu. Táto udalosť je vhodnou príležitosťou pripomenúť si na podklade dejinných súvislostí fakty, ktoré viedli ku konštituovaniu Národnej banky Slovenska, a súčasne je príležitosťou na rekapituláciu vývoja peňažníctva a peňažnej sústavy na území dnešného Slovenska v historickom priereze.

Tejto úlohy sa zhostila Národná banka Slovenska, v správe ktorej sa nachádza rozsiahly archívny a dokumentárny materiál, ktorý sa stal zdrojom informácií pri zostavovaní predkladanej publikácie. Cieľom populárno-vedeckej monografie je sprístupniť málo známu oblasť slovenských národných dejín, a tým prispieť k všeobecnému rozšíreniu vedomostí o dejinách bankovníctva na Slovensku.

Autori sa pri zostavovaní publikácie pokúsili nadviazať na výsledky výskumu svojich predchodcov. V 70. a 80. rokoch 20. storočia vyšla syntéza pod názvom *Peňažníctvo na Slovensku*, ktorá vznikla na pôde Štátnej banky československej – predchodcu Národnej banky Slovenska. Tá však zachytávala vývoj peňažníctva len do roku 1950, teda do vzniku Štátnej banky československej. Predkladaná publikácia ide v tomto smere ďalej a podáva obraz o vývoji peňažnej sústavy na Slovensku od najstarších čias až po súčasnosť.

História peňažníctva na Slovensku má hlboké korene a siaha do polovice 19. storočia. V tomto roku uplynie už 172 rokov od založenia prvého samostatného peňažného ústavu na našom území – Bratislavskej sporiteľne (Pressburger Sparkasse), pričom si treba uvedomiť, že banky

v našich špecifických podmienkach neplnili len čisto hospodárske funkcie, ale že boli aj centrom spoločenského, kultúrneho a národnopolitického diania slovenskej spoločnosti. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že Tatra banka, založená v roku 1885, má v dejinách bankovníctva na Slovensku výnimočné postavenie. Už pri jej založení sa predpokladalo, že sa stane rozhodujúcou hospodárskou inštitúciou, napomáhajúcou národno-emancipačnému zápasu a politickým aktivitám Slovákov. Jej meno sa stalo národným symbolom, pričom často bola súčasťou „veľkých dejín“, na jej pôde sa okrem iného uskutočnilo deklaračné zhromaždenie Slovenskej národnej rady dňa 30. októbra 1918. Podobne to bolo aj v prípade Slovenskej banky v Bratislave, založenej v roku 1879 pod názvom Ružomerský účastinársky úverkový spolok, ktorá sa zo skromného rodinného podniku pracovitosťou a obozretným podnikaním rodiny Makovickovcov, najmä však jej dlhoročného riaditeľa Vladimíra Makovického, postupne vypracovala na najvýznamnejšiu banku na Slovensku s ambíciou podieľať sa na správe a úverovaní priemyslu a obchodu. Čitatelia tejto publikácie sa môžu dozvedieť aj o ďalších významných postavách hospodárskeho života na Slovensku. Ide najmä o Júliusa Markoviča, zakladateľa a správcu Ľudovej banky v Novom Meste nad Váhom a vedúcu osobnosť slovenského bankovníctva do roku 1914, alebo o Viliama Paulinyho, riaditeľa Národnej banky v Banskej Bystrici a poverenika financií počas Slovenského národného povstania v roku 1944, ktorý za svoju ochotu chrániť a brániť národné bohatstvo Slovenska zaplatil svojím životom. Netreba zabudnúť ani na Michala Bosáka, slovenského bankára v Amerike. Vlastnou pracovitosťou a húževnatosťou sa vypracoval na významnú a rešpektovanú postavu bankovníctva v Spojených štátoch amerických, o čom svedčí aj jeho podpis na desaťdolarovej

Foreword by the Governor of Národná banka Slovenska

It is not by chance that this book, *A History of Central Banking in Slovakia*, is being published in 2013. In January, we celebrated the 20th anniversary of the establishment of the Slovak Republic and with it the establishment of Národná banka Slovenska (National Bank of Slovakia) as the country's central bank. This occasion is a good opportunity to recall the history and events that led to the foundation of Národná banka Slovenska and also to look back at the historical development of the banking industry and financial system in the territory of what is now Slovakia.

To this end, Národná banka Slovenska has produced a book that draws heavily on archival and documentary materials under its administration. The aim of this publication is to make available a little-known area of Slovak national history and thus to help spread knowledge about the history of banking in Slovakia.

In preparing this book, the authors attempted to build on research carried out by their predecessors. In the 1970s and 1980s, a synopsis called *Banking in Slovakia* was published by Štátna banka československá (State Bank of Czechoslovakia), the predecessor of Národná banka Slovenska. This, however, covered only the evolution of the banking industry until 1950, when Štátna banka československá was established. This book has a broader scope, as it describes the evolution of the financial system in Slovakia from its earliest times to the present.

The history of banking in Slovakia goes back to the mid-19th century. Today it is 172 years since the establishment of the first independent financial institution in our country – Bratislavská sporiteľňa (Pressburger Sparkasse – Bratislava Savings Bank); it should be remembered, too,

that the banks here, in those times and circumstances, did not have purely economic functions, but were also centres of social, cultural and national-political events of Slovak society. In this context, Tatra banka (Tatra Bank), founded in 1885, has an exceptional position in the history of banking in Slovakia. Even at its establishment, Tatra banka was expected to become a key economic institution supporting the national-emancipatory struggle and political activities of Slovaks. Its name became a national symbol, and the bank featured often in “big history”: it was, inter alia, the venue for the Declaration Meeting of the Slovak National Council on 30 October 1918. Similarly important was Slovenská banka (Slovak Bank) in Bratislava, which was founded in 1879 under the name Ružomberský účastinársky úverkový spolok (Ružomberok Joint-Stock Credit Society), and which, thanks to the hard work and business acumen of the Makovický family, especially its long-time director Vladimír Makovický, gradually developed from a modest family business into the most important bank in Slovakia, looking to participate in the management and financing of industry and trade. Readers of this publication can also learn about other important figures of economic life in Slovakia, such as Július Markovič, the founder and manager of Ľudová banka (People's Bank) in Nové Mesto nad Váhom and a leading figure of Slovak banking until 1914, and Viliam Pauliny, the director of Národná banka (National Bank) in Banská Bystrica and the commissioner of finance during the Slovak National Uprising in 1944, who paid with his life for his willingness to protect and defend the national wealth of Slovakia. Nor should we forget Michal Bosák, a Slovak banker in America who through diligence and tenacity rose to become an im-

bankovke. Takýchto a podobných, dnes už často neoprávnene zabudnutých postáv, je, samozrejme, omnoho viac, dúfame preto, že táto publikácia prispeje k poznaniu a k osvojeniu si hrdosti k hospodárskemu úsiliu našich predkov. Bankovníctvo na Slovensku vyrastalo zo skromných pomerov, neobišli ho ani krízy, ani pády a osobné zlyhania, no jeho predstavitelia sa vždy snažili prekonať prekážky a prispieť k zlepšeniu životných podmienok ľudí obývajúcich územie medzi Tatrami a Dunajom.

Významnú kapitolu dejín peňažníctva na Slovensku tvorí aj družstevné a ľudové peňažníctvo. Jeho počiatky úzko súviseli s činnosťou príslušníkov štúrovej generácie, ktorí v rámci svojho národného programu vyvíjali úsilie o zlepšenie hospodárskych a sociálnych podmienok života ľudu. Jednou z organizačných foriem tejto snahy na poli hospodárskom boli svojpomocné spolky peňažného charakteru, ktorých cieľom bola ochrana najchudobnejších vrstiev pred biedou a úžerou. Medzi horlivých propagátorov hospodárskej svojpomoci patrila aj sobotištý učiteľ Samuel Jurkovič. Vrcholom jeho celoživotného úsilia bol Gazdovský spolok uvádzaný aj ako Hospodársky ústav v Sobotišti. Išlo o prvý svojpomocný úverový spolok družstevného typu na európskom kontinente, ktorého hlavným poslaním bolo čeliť úžere a hmotne povzniesť miestne obyvateľstvo cestou pravidelného sporenia. Podľa jeho

vzoru boli postupne zakladané rôzne úverové družstvá, pomocnice a pokladnice. Významný rozvoj zaznamenalo ľudové peňažníctvo na Slovensku najmä v medzivojnovom období, keď s výdatnou podporou československej vlády, najmä jej neskoršieho predsedu Milana Hodžu, vznikali nové typy peňažných ústavov, či už išlo o roľnícke vzájomné pokladnice, alebo komunálne sporiteľne. Boli vytvorené rôzne družstevné centrály, ktoré mali sprístupniť úver širokým, predovšetkým roľníckym vrstvám obyvateľstva.

Ťažisko publikácie spočíva vo výklade histórie centrálného bankovníctva na Slovensku od jeho vzniku až po prijatie eura na Slovensku. Dejiny centrálného bankovníctva na Slovensku pochopiteľne nezačínajú 1. januára 1993, keď vznikla Národná banka Slovenska, ale siahajú ďaleko do minulosti. Prvou centrálnou bankou, ktorá ovplyvňovala menový vývoj na našom území, bola Rakúska národná banka založená v roku 1816. V roku 1878 nadviazala na jej činnosť Rakúsko-uhorská banka. Územie Slovenska bolo organizačne začleňované pod správu týchto inštitúcií vytváraním siete filiállok a pobočiek. Na čele filiállok stáli úradníci s dokonalou znalosťou hospodárskeho a spoločenského života v danom regióne, členmi zborov cenzorov boli vážení miestni obchodníci, remeselníci a podnikatelia, teda naši predkovia, ktorí sa tak stali spolutvorcami, a my, ich potomkovia, spoludedičmi spoločných dejín. Napriek štátoprávnym

Budova filiálky Rakúsko-uhorskej banky v Bratislave na Štúrovej ulici č. 6 bola postavená v rokoch 1901 – 1902 a je dielom architekta Jozefa Huberta // Austro-Hungarian Bank branch in Bratislava, 6 Štúrova Street, designed by architect Jozef Hubert and built between 1901 and 1902

portant and respected banking figure in the United States of America, as evidenced by his signature on the ten-dollar bill. There are, of course, many more such people, often unjustly forgotten, and we hope this book will help readers to learn about and take pride in the economic efforts of our ancestors. Banking in Slovakia had humble origins, and although it was not immune to crises, crashes or personal failures, its leading figures always tried to overcome obstacles and to help improve the lives of the people inhabiting the territory between the Danube and the Tatras.

Cooperative and people's banking represents another important chapter in the history of the banking industry in Slovakia. Its origins were closely linked to the activities of the nationalist figurehead Ľudovít Štúr and members of his generation, which pursued a national programme aimed at improving people's economic and social conditions. This included the establishment of self-help financial societies intended to protect the poorest from poverty and usury. One of the most enthusiastic proponents of the self-help economy was a teacher from the village of Sobotište, Samuel Jurkovič. The pinnacle of his lifelong efforts was the formation of *Gazdovský spolok* (Farmer's Association), also referred to as *Hospodársky ústav* (Economic Institute) in Sobotište. It was the first self-help credit society of a cooperative type on the European continent, and its main function was to counter usury and to allow local people to bolster their material position through regular savings. Following his model, various credit cooperatives, mutual helps and mutual treasuries were gradually established. People's banking in Slovakia flourished, particularly during the inter-war period when, with substantial support from the Czechoslovak government (particularly Prime Minister Milan Hodža), new types of financial institutions were established, including farmer mutual treasuries or municipal savings banks. Various cooperative centres were created to make loans available to all classes and to farmers in particular.

This book presents the history of central banking in Slovakia from its beginning until the adoption of the euro in Slovakia. Of course, the history of central banking in Slovakia did not start on 1 January 1993, when *Národná banka Slovenska* was established, but reaches back far into the past. The first central bank to influence monetary developments in our country was the Austrian National Bank, founded

in 1816. In 1878 it was succeeded by the Austro-Hungarian Bank. These banks managed their operations in the territory of Slovakia through a network of branches and sub-branches. The heads of branches were officers with unparalleled knowledge of the economic and social life in the respective region. Among the members of the boards of directors were respected local merchants, artisans and entrepreneurs, in other words our predecessors who can be seen as the co-founders, and we, their descendants, as the heirs of a common history. Despite constitutional changes and political upheavals and watersheds, there has been a certain continuity in the development of central banking. Even the Czechoslovak Republic and its first central banking institution, the Banking Office of the Ministry of Finance (*Bankový úrad Ministerstva financií*), followed up on the work of the Austro-Hungarian Bank by taking over all of its staff, buildings, assets and liabilities, and for a long time, also the style and manner of its administrative work. It was a similar situation with the wartime *Slovenská národná banka* (Slovak National Bank 1939-1945), headed by leading Slovak economist Imrich Karvaš. Despite their different political and religious backgrounds, the board members of *Slovenská národná banka*, as well as ordinary officials, were united in their willingness to defend Slovak economic interests, the national economy and the wealth created by Slovaks; they showed a great deal of personal courage and bravery amid the turbulence of war and uprising. Sadly, the emergence of the Communist regime not only halted the development of banking in Slovakia, but also resulted in the persecution of the sector's most important leaders as well as many ordinary bank officials: the luckier ones lost only their jobs, others lost their liberty too.

In the history of central banking in Slovakia, the period from 1950 to 1989 was a time of rigid centralisation and radical departure from the standard tasks and powers of a central bank. It also, however, saw attempts at implementing economic reforms and continuing struggles of Slovak economists and banking sector representatives for equal participation in the management of the Czechoslovak currency.

The situation in which banks and savings banks found themselves in 1990 was without parallel in history. No planned economic transformation had ever been implemented to such an extent before, and thus there was no guidance about its dynamics

zmenám, politickým prevratom a zlomom je potrebné uvedomiť si istú kontinuitu vo vývoji centrálného bankovníctva. Aj Československá republika a jej prvá centrálna menová inštitúcia Bankový úrad ministerstva financií nadviazal na činnosť Rakúsko-uhorskej banky, keď prevzal všetkých jej zamestnancov, budovy, aktíva a pasíva a na dlhý čas aj štýl a spôsob úradovania. Podobne to bolo aj počas existencie vojnovnej Slovenskej národnej banky (1939 – 1945), na čele s najvýznamnejším slovenským národohospodárom Imrichom Karvašom. Členov Bankovej rady Slovenskej národnej banky, ako aj radových úradníkov, napriek odlišnej politickej a náboženskej orientácii, spájala ochota brániť slovenské hospodárske záujmy, národné hospodárstvo a bohatstvo vytvorené jeho ľuďom, čo si v búrlivých časoch vojny a povstania vyžadovalo veľkú dávku osobnej statočnosti a odvahy. O to smutnejšie vyznieva konštatovanie, že nástup komunistického režimu znamenal diskontinuitný zlom vo vývoji bankovníctva na Slovensku, čo malo tragické následky na život jej najvýznamnejších predstaviteľov, ale aj radových bankových úradníkov, pričom veľká časť z nich sa stala obeťou prenasledovania, ktoré v lepšom prípade končilo stratou zamestnania, v horšom prípade väznením.

Obdobie rokov 1950 – 1989 je v dejinách centrálného bankovníctva na Slovensku poznamenané tuhou centralizáciou a radikálnym odklonom od štandardných úloh a právomocí centrálnej banky. Je však aj obdobím pokusov o uskutočnenie ekonomických reforiem a pokračujúcich zápasov slovenských ekonómov a predstaviteľov bankovníctva o rovnocenný podiel na správe meny spoločného štátu.

Situácia, v ktorej sa ocitli banky a sporiteľne v roku 1990, nemá v doterajšej histórii porovnateľnú paralelu. Pripravovaná ekonomická transformácia sa ešte v takejto miere nikdy nerealizovala, a preto neexistoval návod na jej dynamiku, rýchlosť

a hĺbku záberov v jednotlivých krokoch. Začala sa generálna prestavba bankovníctva a pripravila sa pôda na vznik nových bánk. Novelizáciou zákonov o bankovníctve sa riešilo odčlenenie menovej a obchodnej činnosti bánk a premietli sa nové pohľady na postavenie a úlohy menovej činnosti a komerčného bankovníctva približujúceho sa predstavám o trhovej ekonomike.

Vznik Národnej banky Slovenska v roku 1993 naplno preukázal, že Slovensko má dostatok odborníkov schopných riadiť ekonomiku a vlastnú menu. Najmä prvý rok existencie Národnej banky Slovenska bol rokom plnenia nových, často historicky neopakovateľných úloh. S odstupom času je možné povedať, že Národná banka Slovenska zabezpečovala svoje úlohy pragmaticky uvážlivo, zodpovedne a včas, bez kritických porúch vo svojej činnosti. Za uplynulé roky si získala dôveryhodnosť, sledujúc napĺňanie cieľov a úloh centrálnej banky pri udržaní si svojej nezávislosti, pôsobila stabilizujúco na vývoj našej ekonomiky. Centrálna banka zohrala významnú úlohu v oblasti medzinárodnej komunikácie a kooperácie v procese začleňovania Slovenskej republiky do medzinárodných finančných a ekonomických štruktúr. Prijatím eura na Slovensku sa do istej miery završilo úsilie Slovenska stať sa dôstojným členom Európskeho spoločenstva. Čas však nezastal, búrlivá a hektická doba najmä v čase hospodárskej depresie prináša nové úlohy a výzvy, ktoré, ako všetci pevne veríme, Národná banka Slovenska prekoná a zvládne s ľahkosťou a elánom svojho mladého dvadsaťročného veku, pričom sa môže oprieť o skúsenosti a poznanie svojich predchodcov.

Jozef Makúch
guvernér Národnej banky Slovenska

Budova Národnej banky Slovenska na Štúrovej 2 v Bratislave, 1993 // Building of Národná banka Slovenska in Bratislava, 2 Štúrova Street, 1993

and the speed and depth of its impact at each step. The general rebuilding of the banking industry began, and preparations were made for the establishment of new banks. Amendments to banking laws addressed the separation of banks' monetary and business activities, and new views on the position and role of monetary activities and commercial banking, in keeping with the concepts of a market economy, came to the fore.

The establishment of Národná banka Slovenska in 1993 clearly showed that Slovakia had enough experts capable of managing its own economy and currency. In its first year of existence in particular, Národná banka Slovenska faced new, and frequently one-off, tasks. Looking back, Národná banka Slovenska can be said to have acted pragmatically, prudently, responsibly and promptly, avoiding any critical failures in the process. Over the years, by maintaining its independence and fulfilling the objectives and tasks of a central bank, Národná banka Slovenska has earned

a strong reputation and has had a stabilising effect on the development of our economy. It played a key role in the field of international communication and cooperation during the Slovak Republic's integration into international financial and economic structures. The efforts of Slovakia to become a worthy member of the European Community culminated to a certain extent with the adoption of the euro. Time did not stand still, however, and a turbulent and hectic period, including a recession, has brought new tasks and challenges, which we firmly believe that Národná banka Slovenska will meet and overcome. In doing so, the bank will draw on the youthful dynamism of an institution that is just twenty years old as well as on the experience and knowledge of its predecessors.

*Jozef Makúch
Governor of Národná banka Slovenska*

Úvod

1. Dejiny centrálného bankovníctva na Slovensku – úvod

(František Chudják)

V súvislosti s blížiacim sa jubileom Národnej banky Slovenska v roku 2013 vznikla potreba pripraviť publikáciu o vývoji centrálného bankovníctva na Slovensku od 19. storočia po súčasnosť. Členmi autorského kolektívu sú: Tatiana Cvetková, František Chudják, Mária Kačkovičová, Andrea Leková (oddelenie správy archívu NBS), Pavol Kyjac (odbor menovej politiky NBS) a Marián Tkáč. Cieľom publikácie je informovať čo najširšiu verejnosť o výsledkoch bádania, ktoré je založené na práci s archívnymi prameňmi a odbornou literatúrou. Predložená práca má charakter štandardnej kolektívnej monografie v slovensko-anglickej mutácii s uvedením výberovej bibliografie na konci knihy.

Do vzniku Národnej banky Slovenska v roku 1993 nemalo Slovensko svoju vlastnú centrálnu – emisnú banku, s výnimkou obdobia rokov 1939 – 1945, keď počas existencie vojnovnej Slovenskej republiky pôsobila Slovenská národná banka. Menový vývoj na našom území však už od začiatku 19. storočia postupne usmerňovali emisné peňažné ústavy habsburskej monarchie a od roku 1919 Československej republiky. Územie Slovenska bolo organizačne začleňované pod správu týchto inštitúcií vytváraním funkčnej siete filiálok a pobočiek tak, aby sa výkon agendy banky efektívne prenášal do jednotlivých regiónov. Prvou centrálnou bankou, ktorá ovplyvňovala menový vývoj na našom území, bola Rakúska národná banka založená v roku 1816. V roku 1878 nadviazala na jej činnosť Rakúsko-uhorská banka. Po vzniku Československej republiky v roku 1918 úlohy ceduľovej banky plnil dočasne Bankový úrad ministerstva financií. Jeho činnosť bola ukončená 1. apríla 1926, keď bol konštituovaný nový právny subjekt Národná banka Československá ako centrálna banka pre celé územie republiky. Ako už bolo uvedené, počas rokov 1939 – 1945 úspešne pôsobila Slovenská národná banka. Po obnove Československej republiky v roku 1945 došlo aj k obnove činnosti Národnej banky Československej. Na Slovensku bol zriadený Oblasťný ústav so sídlom v Bratislave.

Národná banka Československá pôsobila až do roku 1950, keď jej funkciu prevzala Štátna banka československá, ktorá pôsobila až do 31. decembra 1992. Pre územie Slovenska bol zriadený Oblasťný ústav pre Slovensko (1950 – 1970), neskôr premenovaný na Hlavný ústav pre Slovensko

Strieborná zberateľská minca Národná banka Slovenska – 20. výročie vzniku v hodnote 10 eur, autori averz: Kliment Mitura, reverz: Roman Lugár, 2013 // A €10 silver collector coin commemorating the "20th anniversary of Národná banka Slovenska", designed by Kliment Mitura (obverse) and Roman Lugár (reverse), 2013

Budova centrály Národnej banky Slovenska v Bratislave s plastikou Biatic od akademickej sochárky Ludmily Cvengrošovej v popredí // Headquarters of Národná banka Slovenska in Bratislava, with the sculpture "Biatic" (by academic sculptor Ludmila Cvengrošová) in the foreground

introduction

1. A History of Central Banking in Slovakia – Introduction

(František Chudják)

In connection with the forthcoming anniversary of Národná banka Slovenska in 2013, the need arose to prepare a publication on the evolution of central banking in Slovakia from the 19th century to the present. Members of the editorial board are Tatiana Ovetková, František Chudják, Mária Kačkovičová, Andrea Leková (NBS Archives), Pavol Kýjac (NBS Monetary Policy Department) and Marián Tkáč. The aim of the publication is to inform the general public about the results of research based on working with archival sources and professional literature. The work has the character of a standard collective monograph in Slovak and English versions, with a selective bibliography at the end of the book.

Before the establishment of Národná banka Slovenska in 1993, Slovakia had never had its own central bank – a bank of issue – with the exception of the period from 1939 to 1945, when during the existence of the wartime Slovak Republic Slovenská národná banka operated. However, since the early 19th century, monetary developments on our soil were gradually regulated by the issuing financial institutions of the Habsburg Monarchy and, after 1919, of the Czechoslovak Republic. In terms of organisation, the territory of Slovakia was incorporated under the management of those institutions by creation of a network of branches and sub-branches, so that the execution of the bank agenda was effectively transferred into individual regions. The first central bank which influenced monetary developments in our country was the Austrian National Bank, founded in 1816. In 1878, the Austro-Hungarian Bank followed up on its activities. After the establishment of the Czechoslovak Republic in 1918, the role of the bank of issue was temporarily performed by the Banking Office of the Ministry of Finance. Its activities were completed on 1 April 1926, when a new legal entity, Národná banka Československá (National Bank of Czechoslovakia), was established as the central bank for the whole territory of the Republic. As mentioned above, Slovenská národná banka operated successfully during the years 1939 to 1945. After restoration of the Czechoslovak Republic in 1945, the

activity of Národná banka Československá was also restored. The Regional Institute was established in Slovakia, with its seat in Bratislava. Národná banka Československá operated until 1950, when its function was taken over by Štátna banka československá, which operated until 31 December 1992. In the territory of Slovakia, the Regional Institute for Slovakia was established (1950 to 1970) and later renamed to the Main Institute for Slovakia (1970 to 1991) and in 1992 to the Headquarters of Štátna banka československá (State Bank of Czecho-Slovakia) for the Slovak Republic. On 1 January 1993, with the establishment of the Slovak Republic, its central bank – Národná banka Slovenska – was also founded.

It is clear from this overview that the authors of the work had to cope with a number of sensitive issues and pitfalls:

1. The position of Slovakia in various historical constitutional entities;
2. The need to assess the observed phenomena in a particular historical context;
3. Awareness of the elements of discontinuity and turns in Slovak history;
4. A balanced combination of territorial, national and institutional approaches to the problem studied.

The focus of the publication is the interpretation of the history of central banking in Slovakia from its inception to the adoption of the euro in 2009. The sections of the publica-

(1970 – 1991) a v roku 1992 na Ústredie Štátnej banky česko-slovenskej pre Slovenskú republiku. Dňa 1. januára 1993 so vznikom Slovenskej republiky vznikla aj jej centrálna banka Národná banka Slovenska.

Z tohto krátkeho prierezu je zrejmé, že autori diela sa museli vyrovnávať s viacerými citlivými otázkami a úskalia:

1. postavenie Slovenska v rámci rôznych historických štátoprávnych celkov,
2. potreba posudzovať sledované javy v konkrétnom historickom kontexte,
3. uvedenie si prvkov diskontinuity a zlomov v slovenských dejinách,
4. vyvážená kombinácia teritoriálneho, národného a inštitucionálneho prístupu k sledovanej problematike.

Ťažisko publikácie spočíva vo výklade histórie centrálného bankovníctva na Slovensku od jeho vzniku až po prijatie eura na Slovensku v roku 2009. Časti publikácie venované centrálnemu bankovníctvu sú zamerané na sledovanie inštitucionálneho vývoja jednotlivých cedulových ústavov, na rozbor základných menových, finančných, úverových funkcií, na vzťah k štátu a vládnym inštitúciám. Keďže ide o dejiny centrálného bankovníctva na Slovensku, je celkom legitímne zamerať sa aj na problematiku vzťahov jednotlivých centrálnych inštitúcií k územia Slovenska a jeho etniku, formulovanie či absenciu finančnej, úverovej politiky vzhľadom k špecifickým potrebám Slovenska, na pokusy o reorganizáciu centrálného bankovníctva v rôznych zlomových obdobiach, vzťah centra a regiónu, nacionálny aspekt. Nepôjde len o dejiny inštitúcií, ale najmä o ľudí, ktorí v nich pôsobili. Veľká pozornosť bude preto venovaná aj životným osudom predstaviteľov centrálného bankovníctva na Slovensku.

Centrálne banky predstavujú však len vrcholné inštitúcie bankového systému. Autori sa preto pokúsili načrtnúť aj genézu celej peňažnej a úverovej sústavy v každom sledovanom období. Jednotlivé časti práce preto obsahujú základnú charakteristiku hospodárskeho vývoja na Slovensku v danom období, ako aj časti venované vývoju komerčného a ľudového peňažníctva.

Publikácia je členená chronologicko-tematicky podľa všeobecne akceptovaných historických medzníkov s prihliadnutím na špecifický vývoj peňažníctva na Slovensku. Každá z kapitol je rozdelená do menších podkapitol, ktoré boli dopĺňané o portréty kľúčových postáv bankovníctva na Slovensku, historické zaujímavosti, grafy a tabuľky.

Predložená monografia sa opiera o dlhoročný archívny výskum v archíve Národnej banky Slovenska. Viacerí autori, povolaním archivári, sú poverení usporadúvaním a spracovaním archívnych dokumentov pochádzajúcich z činnosti centrálnych bánk na Slovensku, či už ide o Národnú banku Československú, Slovenskú národnú banku alebo Štátnu banku československú, takže dôverne a detailne poznajú archívne dokumenty uložené v archíve Národnej banky Slovenska (NBS). Pre lepšie poznanie dejín centrálného bankovníctva na Slovensku je istým limitujúcim prvkom nedostatok pramenného materiálu, keďže ústredie a hlavné orgány centrálnych bánk sa do roku 1993, okrem Slovenskej národnej banky, nachádzali mimo nášho územia. Najvýznamnejšie a najdôležitejšie archívne dokumenty k tejto problematike sú preto uložené v archívoch centrálnych bánk Rakúska a Českej republiky. Pracovníci archívu NBS sa preto už od konca 90. rokov 20. storočia usilujú o získavanie týchto dokumentov. V súlade so Zmluvou o vzájomnej spolupráci pri využívaní archívnych fondov medzi NBS a Českou národnou bankou zo dňa 11. decembra 2001 zabezpečili zamestnanci archívu delimitáciu dokumentov z archívu Českej národnej banky, ktoré majú vzťah k Slovensku. Chceli by sme sa preto poďakovať za nezištnú pomoc a ústretovosť bývalým, ale aj súčasným pracovníkom archívu Českej národnej banky, a to najmä PhDr. Jiřímu Novotnému, Ph.D., PhDr. Jakubovi Kunertovi a Ing. Milanovi Černému. V roku 2010 bola nadviazaná spolupráca aj s archívom Rakúskej národnej banky. Vďaka pomoci pracovníkov archívu, najmä Mgr. Waltera Antonowicza a Dr. Bernharda Mussaka, sa nám podarilo v roku 2011 získať viacero významných a na Slovensku doteraz neznámych dokumentov týkajúcich sa dejín centrálného bankovníctva do roku 1918. Vďaka podpore a zhovievavosti vedenia Národnej banky Slovenska a archívu NBS mohli sme v rokoch 2000 – 2011 priebežne uskutočniť základný výskum v Slovenskom národnom archíve v Bratislave, ako aj v Národnom archíve, Praha.

Z technických dôvodov a náročnosti dvojazyčnej publikácie sme upustili od poznámkového aparátu, pričom sme sa obmedzili len na uvedenie použitých zdrojov na konci knihy v rámci výberovej bibliografie. Pri koncipovaní a príprave diela sme sa snažili v čo najširšej miere využiť výsledky bádania a poznatky rôznych domácich a zahraničných autorov. V tejto súvislosti chceme poukázať na niektoré ideové zdroje tejto publikácie. V prvom rade ide o trojdielnu publikáciu od Štefana Horvátha a Jána Valacha pod názvom Peňažníctvo

tion dedicated to central banking are aimed at examining the institutional development of the individual institutions of issue, an analysis of the base currency, financial and credit functions and the relationship of the bank to state and government institutions. Since the publication deals with the history of central banking in Slovakia, it is also quite legitimate to focus on the issue of the relationships of central institutions to the territory of Slovakia and its ethnicity, on the formulation or lack of financial and credit policies with regard to the specific needs of Slovakia, on attempts to reorganise central banking in different transition periods, on the relationship between the centre and the region, as well as on the nationalist aspect. It is not only a history of institutions, but in particular a history of the people who worked in them. Much attention has therefore been paid to the fate of representatives of central banking in Slovakia.

However, central banks merely represent the supreme institutions of the banking system. The authors therefore attempted to outline the genesis of the entire monetary and credit system in each period under consideration, and particular sections of the work therefore contain the essential characteristics of economic development in Slovakia in the respective period, as well as sections dedicated to the development of commercial and people's banking.

The publication is structured chronologically and thematically according to the generally accepted historical milestones with regard to specific development of banking in Slovakia. Each chapter is divided into smaller sub-chapters and complemented by portraits of the key figures of the Slovak banking sector, historical items of interest, graphs and tables.

The monograph is based on many years of archival research in the archives of Národná banka Slovenska (NBS Archives). Several authors, archivists by profession, have been charged with organising and processing archival documents from the activities of central banks in Slovakia like Národná banka Československá, Slovenská národná banka or Štátna banka československá, and they are intimately familiar with the details of the documents stored in the NBS Archives. For a better understanding of the history of central banking in Slovakia, the limiting factor is the lack of source materials, since prior to 1993 the headquarters and main bodies of the central banks, except for Slovenská národná banka, were located outside of our territory. The most significant and important archival documents on this subject are therefore stored in the archives of the central banks of Austria and the Czech Republic. Therefore, since the late 1990s the staff of the NBS Archives has been endeavouring to

obtain those documents. In accordance with the Agreement on Mutual Cooperation in the Use of Archives Funds between Národná banka Slovenska and Česká národní banka (Czech National Bank) of 11 December 2001, the staff of the archives ensured the delimitation of documents which are related to Slovakia from the archives of Česká národní banka. Therefore, we would like to thank both the former and the present staff of the archives of Česká národní banka, especially PhDr. Jiří Novotný, Ph.D., PhDr. Jakub Kunert and Ing. Milan Černý, for their selfless assistance and helpfulness. In 2010, cooperation with the archives of the Oesterreichische Nationalbank was established. With the help of the archives staff, particularly Mgr. Walter Antonowicz and Dr. Bernhard Mussak, we were able to obtain in 2011 several significant documents, previously unknown in Slovakia, relating to the history of central banking until 1918. With the support and favour of the management of Národná banka Slovenska and the NBS archives, we were able in the years 2000 to 2011 to carry out continuous basic research in Slovenský národný archív (Slovak National Archives) in Bratislava, as well as in Národní archiv (National Archives) in Prague.

For technical reasons and bilingual demands of the publication, we have abandoned footnotes, and we limited ourselves to putting the used resources at the end of the book in a Selective Bibliography. In the process of drafting and preparing the work we tried to use the results of research and the knowledge of various domestic and foreign

Archív Národnej banky Slovenska na Cukrovej ulici v Bratislave // Archives of Národná banka Slovenska in Bratislava, Cukrová Street

na Slovensku z rokov 1975 – 1984, ktorá mapuje dejiny peňažníctva na Slovensku od druhej polovice 18. storočia do roku 1950. Zo starších autorov je potrebné spomenúť aj štúdie Mikuláša Píschu a Milana Strhana. Zo súčasných diel je to najmä prvá moderná monografia z dejín bankovníctva na Slovensku z pera Romana Holeca a Ludovíta Hallona o Tatra banke. Spomínaná monografia priniesla veľké množstvo metodických podnetov, najmä však svojím pohľadom na slovenské dejiny v posledných dvoch storočiach, ktoré treba vidieť v úzkom prepojení politických a hospodárskych súvislostí. Okrem uvedenej monografie sme využívali aj ďalšie ich práce, najmä čiastkové štúdie v časopisoch a zborníkoch. Netreba zabudnúť aj na ďalších autorov mladšej generácie – Štefana Gaučíka a Jozefa Ryníka. Významným zdrojom informácií boli aj práce českých historikov, najmä kolektívna monografia Dejiny bankovníctví v českých zemích, ale aj monografie a štúdie jednotlivých autorov, či už ide o Eduarda Kubů, Jiřího Novotného, Jiřího Šoušu, Vlastislava Lacinu a ďalších.

Ťažisko publikácie spočíva vo výklade histórie centrálného bankovníctva na Slovensku. Okrem inštitucionálneho vývoja jednotlivých centrálnych bánk sme sa snažili, na základe archívneho výskumu, poukázať aj na problematiku vzťahov jednotlivých inštitúcií k územiu Slovenska a jeho etniku. V kapitole venovanej centrálnemu bankovníctvu do roku 1918 sme využívali poznatky a podnety rakúskych a maďarských autorov, či už ide o knihu od Siegfrieda Pressburgera o dejinách Rakúskej národnej banky v rokoch 1816 – 1966, alebo o monografiu od Györgyho Kóvéra a Ágnes

Pogány. Kapitola zaoberajúca sa pôsobením Slovenskej národnej banky v rokoch 1939 – 1945 je z veľkej časti postavená na odborných článkoch a štúdiách nášho zosnulého kolegu a priateľa Miloša Mazúra. Bolo pre nás veľkou ctou redigovať a doplniť jeho precízne a fundované dielo. V častiach venovaných spoločným československým dejinám bola pre nás, okrem už spomínanej kolektívnej monografie Dejiny bankovníctví v českých zemích, inšpiratívna najmä kniha od Jakuba Kunerta a Jiřího Novotného pod názvom Centrální bankovníctví v českých zemích. V častiach venovaných menovej a devízovej politike sme využívali poznatky najmä Jozefa Faltusa, Františka Vencovského, Egona Hlavatého a ďalších.

Posledná kapitola týkajúca sa zavedenia eura na Slovensku a dlhovej krízy sa zaoberá nesmierne živým a pulzujúcim obdobím našich dejín, či lepšie povedané, našej bezprostrednej súčasnosti. Kniha sa tak nekončí uzavretým celkom, je otvorená a my dúfame, že Národná banka Slovenska, napriek nesmierne zložitej hospodárskej a menovej situácii, začala písať novú a úspešnú kapitolu dejín centrálného bankovníctva na Slovensku.

Predložená publikácia nie je a dozaista ani nemá ambície byť vyčerpávajúcou správou o všetkých otázkach a problémoch centrálného bankovníctva. Skôr má pripomenúť základné medzníky a zákutia, vzostupy a pády, dynamický rast či diskontinuálne zlomy našich kľukatých dejín a poukázať na to, že Slovensko bolo vždy integrálnou súčasťou Európy a hospodárskym priestorom s vyspelým a moderným bankovníctvom.

Registratúrne stredisko Národnej banky Slovenska na Ulici Imricha Karvaša v Bratislave // Registry Centre of Národná banka Slovenska in Bratislava, Imricha Karvaša Street

authors to the greatest extent possible. In this context, we highlight some of the ideological sources of this publication, primarily the three-part publication by Štefan Horváth and Ján Valach called the Banking industry in Slovakia from 1975 to 1984, which mapped the history of the banking industry in Slovakia from the second half of the 18th century to 1950. Concerning older writers, it is necessary to mention the studies by Mikuláš Písch and Milan Strhan, while from contemporary works mainly the first modern monograph on the history of banking in Slovakia, about Tatra banka, by Roman Holec and Ľudovít Hallon. The mentioned monograph brought a large number of methodological suggestions, especially in its view of Slovak history in the last two centuries, which needs to be seen in close connection to the political and economic context. In addition to the monograph, we also used their other works, especially sub-studies published in journals and anthologies. And other authors of the younger generation – Štefan Gaučík and Jozef Ryník – cannot be forgotten. The works of Czech historians were also an important source of information, in particular the collective monograph History of Banking in the Czech Lands, as well as monographs and studies by individual authors as Eduard Kubů, Jiří Novotný, Jiří Šouša, Vlastislav Lacina and others.

The core of the publication consists in the interpretation of the history of central banking in Slovakia. In addition to the institutional development of particular central banks, we tried, based on archival research, to refer also to the issue of relations of the different institutions to the territory of Slovakia and its ethnicity. In the chapter dedicated to central banking until 1918 we used the findings and suggestions of Austrian and Hungarian authors, whether from the book by Siegfried Pressburger about the history of the Austrian National Bank in the years 1816 to 1966, or the monograph by György Kövér and Ágnes Pogány. The chapter dealing with the activities of Slovenská národná banka in the years 1939 to 1945 is largely based on professional articles and studies by our deceased colleague and friend Miloš Mazúr. It was an honour for us to edit and supplement his precise and sound work. In the sections devoted to common Czechoslovak history, in addition to the mentioned collective monograph History of Banking in the Czech Lands, we were inspired especially by the book by Jakub Kunert and Jiří Novotný, entitled Central Banking in the Czech Lands. In the sections dedicated to monetary and exchange policy, we particularly used the knowledge of Jozef Faltus, František Vencovský, Egon Hlavatý and others.

Archív Slovenskej Tatra banky v Bratislave, 1949 // Slovenská Tatra banka Archives, 1949

The last chapter, concerning the introduction of the euro in Slovakia and the debt crisis covers an extremely vivid and vibrant period of our history, or rather, our immediate present. The book thus does not end with a closed unit, but remains open, and we hope that despite the extremely difficult economic and monetary situation, Národná banka Slovenska has begun to write a new and successful chapter on the history of central banking in Slovakia.

This publication is not and certainly has no ambition to be an exhaustive statement of all the issues and problems of central banking. Rather, it should recall the basic milestones and corners, the ups and downs, the dynamic growth or discontinuous breaks of our twisty history and point out that Slovakia has always been an integral part of Europe and an economic area with a developed and modern banking system.

Účtovné knihy z Archívu Národnej banky Slovenska // Accounting books from Národná banka Slovenska Archives

kapitola 2

2. Centrálné bankovníctvo habsburskej monarchie

2.1. Vývoj peňažníctva do roku 1918

(Tatiana Cvetková, Andrea Leková)

Habsburská monarchia predstavovala spoločný štát dvoch ekonomicky odlišných a relatívne hospodársky izolovaných partnerov – Rakúska a Uhorska. Dnešné územie Slovenska, vtedy ako súčasť Uhorska, nebolo vymedzené teritoriálne, politicky ani ekonomicky.

Začiatkom 18. storočia, keď západná Európa stála na prahu výrazných ekonomických a spoločenských zmien ovplyvnených nástupom priemyselnej revolúcie, sa monarchia v dôsledku tureckých vpádov, náboženských bojov a stavovských povstaní zmiatla vo vnútropolitickej a hospodárskej kríze. Kolaps ekonomiky ako následok vojnových udalostí na jednej strane a ako prirodzený dôsledok hospodárskej zaostalosti krajiny s absentujúcou podnikateľskou vrstvou a silne zakorenenými stredovekými tradíciami na strane druhej vyvolal nutnosť zásadných politicko-ekonomických reforiem. Nástupom éry osvieteného abso-

lutizmu reprezentovaného Máriou Teréziou a jej synom Jozefom II. sa začali postupne vytvárať predpoklady na vznik kvalitatívne nových výrobnospoločenských vzťahov. Prvoradým cieľom reformného úsillia viedenského dvora bola potreba vyrovnáť hospodárske zaostávanie celej monarchie za vyspelými západoeurópskymi krajinami a vybudovať z nej modernú konkurencieschopnú európsku mocnosť. Kostru hospodárskej politiky tvorila podpora manufaktúrnej výroby, ktorá mala zabezpečiť ekonomický rast krajiny. Zastaranú cechovú remeselnú výrobu začali nahrádzať technologicky modernejšie a progresívnejšie manufaktúry. V tomto období vznikli na území Slovenska manufaktúry na fajansu v Holíči, na súkno v Banskej Bystrici, Tepličke a v Haliči, tkáčovňa v Šaštíne a Čeklísi a tiež sklárske huty, napríklad vo Vígľašskej Hute. V centre záujmu dvora bol aj rozvoj bankého a hutníckeho odvetvia, ktoré malo na našom území, oplývajúcom dostatkom surovinových zdrojov, bohatú históriu. Okrem ťažby drahých kovov sústredenej prevažne v Banskej Štiavnici a Kremnici mala veľký význam aj ťažba a spracovanie medi (Banská Bystrica), železnej rudy (Gemery, Spiš), magnezitu, kobaltu, niklu a soli. Do poľnohospodárstva sa zavádzali niektoré nové technológie, pestovanie nových plodín, ako i chov nových plemien dobytky. Rýchlejší rast poľnohospodárskej produkcie podnietil aj prechod od zastaraného neproduktívneho naturálneho obhospodarovania pôdy k intenzívnej výrobe

*Budova Kremnickej mincovne v 19. storočí
// Kremnica Mint in the 19th century*

chapter 2

2. Central Banking in the Habsburg Monarchy

2.1. Development of Banking Industry until 1918

(Tatiana Cvetková, Andrea Leková)

The Habsburg Monarchy was a joint state of two economically distinct and relatively isolated economic partners – Austria and Hungary. The present territory of Slovakia, then part of Hungary, was not defined territorially, politically or even economically.

At the beginning of the 18th century, when Western Europe stood on the brink of significant economic and social changes influenced by the onset of the Industrial Revolution, the Monarchy, as a result of the Turkish invasions, religious struggles and uprisings of the estates, was passing through a turbulent period of domestic political and economic crisis. The collapse of the economy as a result of war events on the one hand and as a natural consequence of the economic backwardness of a country lacking a business class and still strongly rooted medieval traditions on the other, raised the need for fundamental political and economic reforms. The rise of the era of enlightened absolutism represented by Maria Theresa and her son Joseph II gradually began to create the conditions for the emergence of qualitatively new production and social relations. The primary objective of the reform efforts of the Viennese court was the need to balance the economic backwardness of the entire Monarchy compared with the developed countries of Western Europe, and to build a modern competitive European power from it. The backbone of the economic policies was formed by the support of manufacturing, which was to ensure the economic growth of the country. Obsolete guild crafts started to be replaced by technologically advanced and progressive manufactories. In that period, manufactories were established in the territory of Slovakia, such as an earthenware manufactory in Holíč, cloth manufactories in Banská Bystrica, Teplička and Halič,

weaving mills in Šaštín and Čeklís, as well as glass factories, for example, in Vígľašská Huta. The court focused on the development of mining and the metallurgical industry, which had a rich history in our country as it was endowed with abundant mineral resources. In addition to the extraction of precious metals concentrated mostly in Banská Štiavnica and Kremnica, the mining and processing of copper (Banská Bystrica), iron ore (Gemery, Spiš), magnesite, cobalt, nickel and salt had great importance. In agriculture, new technologies were introduced, new crops were grown and new breeds of cattle were kept. Faster growth in agricultural pro-

Veduta Kremnice z tzv. Maximiliánovho banského poriadku z roku 1703 // Townscape of Kremnica, from the „Maximilian Mining Order“ of 1703

Účastina podniku Dielňa na náradie v Turčianskom Svätom Martine z roku 1907 v hodnote 100 korún
 // A 100 crown share certificate of the firm Dielňa na náradie of Turčiansky Svätý Martin, 1907

pre trh vo forme majerského hospodárenia. K oživeniu hospodárstva mala prispieť aj jednotná úprava poddanských dávok a povinností na základe urbárskej regulácie z roku 1767 a rovnako patent o zrušení nevoľníctva z roku 1781 s platnosťou pre Uhorsko od roku 1785.

Zatiaľ čo uplatňovanie reformných opatrení bolo v tzv. dedičných krajinách, čiže v Rakúsku a českých krajinách, priechodné, vo východnej časti monarchie narážalo na výrazný odpor šľachty, ktorá sa všemožnými prostriedkami pokúšala zakonzervovať svoje výsadné stavovské práva. Neochota uhorských stavov zmeniť zaužívané zvyklosti, hlavne v súvislosti s otázkou ich zdanenia, viedla cisársky dvor k zmene koncepcie hospodárskej politiky. Viedeň začala cielene vykonávať administratívne kroky jednostranne podporujúce industrializáciu v západnej časti ríše a uľahčujúce umiestňovanie jej priemyselných produktov na domácom trhu. Voči Uhorsku však uplatnila

znevýhodňujúcu colnú politiku, ktorá mala zhubný vplyv na ďalší rast jeho ekonomiky. Colná tarifa z rokov 1754 – 1755, novelizovaná v rokoch 1838 a 1840, uvalila na väčšinu spotrebného tovaru, obilia, vína a dobytky vyvázaných z Uhorska diskriminačné sadzby. Tieto opatrenia vyvrcholili v roku 1784 v tzv. izolačnom systéme (Isolierungssystem), ktorým sa reguloval vývoz a dovoz podľa potrieb a záujmov rakúskej a na úkor uhorskej časti ríše. Hospodárska diskriminácia zasiahla aj Slovensko ako ekonomickú základňu Uhorska, no cisársky dvor sa i napriek týmto opatreniam zúčastňoval priamymi kapitálovými investíciami na rozvoji jeho manufaktúrnej výroby. Išlo však prevažne o odvetvia súvisiace s ťažbou a výrobou surovín a polovýrobov pre rakúsky priemysel a o odvetvia, zisky ktorých tvorili súčasť príjmu dvorskej pokladnice.

Okrem oficiálnej politiky Viedne mali vplyv na pomalý rast uhorskej ekonomiky aj domáce faktory. Ich podstatou boli pretrvávajúce feudálne spoločenské vzťahy, ktoré brzdili akumuláciu kapitálu a vytváranie organizovaného úveru potrebného na rozvoj podnikateľských aktivít. Rozvinutiu úverových vzťahov a vybudovaniu adekvátneho úverového systému bránili okrem iného aj zastarané právne normy. Išlo napr. o tzv. starootcovské právo reprezentované právnym inštitútom aviticity zo 14. storočia a feudálne obligačné právo, ktoré chránili šľachtické majetky pred zaťažením a od cudzením. Zásah do týchto výsad urobil až zákon o jarmočných súdoch z roku 1836, ktorým sa zaviedol spôsob rozhodovania o pohľadávkach vzniknutých z obchodných vzťahov. Ďalšie oklieštenie stavovských privilégií prinieslo zavedenie pozemkových kníh na základe obchodného zákona

Uhorský vozík z 18. storočia používaný v stredoslovenskej banskej oblasti // 18th century Hungarian mine cart used in mines of the central Slovakian mining area

duction prompted the transition from outdated and unproductive land management to intensive production for a market in the form of farm management. The unified treatment of taxes and obligations of peasants pursuant to communal forest regulation of 1767 as well as the patent on the abolition of serfdom of 1781, valid in Hungary since 1785, were meant to help the economic recovery.

While the implementation of reform measures was passable in the so-called hereditary countries, namely Austria and the Czech lands, in the eastern part of the Empire it encountered the strong opposition of the nobility, which tried to conserve its class prerogatives by any possible means. The unwillingness of the Hungarian classes to change practices, especially in relation to the issue of taxation, led the imperial court to a change in its conception of economic policy. Vienna started to deliberately take administrative steps to unilaterally promote industrialisation in the western part of the Empire and to facilitate the placement of its industrial products on the domestic market. However, it applied a disadvantageous tariff policy to Hungary which had a deleterious effect on the growth of its economy. The Customs Tariff of 1754 to 1755, amended in 1838 and 1840, imposed discriminatory rates on most consumer goods, grain, wine and cattle exported from Hungary. The measures culminated in 1784 in the so-called isolation system (Isolierungssystem), which regulated exports and imports according to the needs and interests of Austria at the expense of the Hungarian part of the Empire. Economic discrimination also hit Slovakia, being the economic base of Hungary, but despite the measures the imperial court participated in the development of manufacturing by direct capital investments. But this was mostly related to the extraction industries and the production of raw materials and semi-finished products for Austrian

industry as well as those industries whose profits were part of the court treasury income.

In addition to the official policy of Vienna, domestic factors also had an impact on the slow growth of the Hungarian economy. These included persistent feudal social relationships that hindered the accumulation of capital and the creation of organised credit necessary for the development of business activities. Another obstacle to the development of credit relationships and to the building of an adequate credit system were obsolete laws, for example, the so-called grandfather clause represented by the legal institute of *aviticitas* (entail) of the 14th century and the feudal law of debenture protecting aristocratic estates against encumbrance and theft. Those privileges were not interfered with until the law on fair courts of 1836, which introduced a method of decision making on claims arising from business relationships. The introduction of land registers, resulting from the trade act of 1840 and the bills of exchange law from the same year, introducing the institute of bills of exchange as a reliable credit tool in trading and credit relationships, brought further curtailing of privileges of the nobility.

A major obstacle to the creation of financial resources and the development of the domestic market was also the excessive tax burden on the bourgeoisie and liege people, in consequence of which the majority of the Hungarian population was unable to collect its own funds to a greater extent, which significantly limited its purchasing power. In addition, in Hungary, and therefore also in Slovakia, there was a lack of a strong merchant class, which in hereditary Monarchy countries formed the driving force for the higher level of business. The group of small and middle businessmen, represented in Slovakia mainly by saffron-pickers, lace-makers,

Účastina Turčianskeho pivovaru z roku 1893 v hodnote 400 korún // A 400 crown share certificate of the brewery Turčiansky pivovar, 1893

Účastina Bratislavskej sporiteľne z roku 1843
v hodnote 100 zlatých // A 100 gulden share
certificate of Bratislavská sporiteľňa, 1843

z roku 1840 a z toho istého roku pochádzajúci zmenkový zákon zavádzajúci inštitút zmenky ako spoľahlivý úverový nástroj v obchodných a úverových vzťahoch.

Závažnou prekážkou tvorby finančných zdrojov a rozvoja domáceho trhu bolo aj nadmerné daňové zaťaženie meštianstva a poddaného ľudu, v dôsledku čoho táto majoritná vrstva uhorského obyvateľstva nebola schopná zhromažďovať vo väčšom rozsahu vlastné peňažné prostriedky, čo podstatne limitovalo jej kúpnu silu. Okrem toho v Uhorsku, a teda aj na Slovensku, chýbala silná kupecká vrstva, ktorá v dedičných krajinách monarchie tvorila hybnú silu vyššieho stupňa podnikania. Drobná a stredná vrstva obchodníkov reprezentovaná na Slovensku hlavne šafraníkmi, čipkármi, furmanmi a obchodníkmi s plátnom a s drevom bola kapitálovo slabá. Navyše bane na drahé kovy boli panovníckym regálom a manufaktúrna výroba sa rozvíjala len pomaly, keďže uhorská šľachta neprejavovala výraznejší záujem o tovarovú výrobu a jej ekonomické aktivity sa orientovali predovšetkým na pôdu. Základom tovarovej produkcie v Uhorsku zostali prevažne cechy a domácka výroba. Tieto však prekonávali krízu vyvolanú nedostatkom trhovými možnosťami a konkurenčným tlakom rakúskeho a českého priemyslu na uhorskom trhu. Slabo rozvinuté bolo aj poľnohospodárstvo, kľúčové odvetvie uhorskej ekonomiky. Nízku produktivitu prehlboval akútny nedostatok pôdy, jej rozdrobenosť a nízka

bonita. Urbárska pôda, t. j. pôda v dedičnej držbe poddaných, tvorila ešte v prvej polovici 19. storočia v priemere len 23 % všetkej pôdy na Slovensku a v niektorých stoliciach bol tento podiel ešte nižší.

Predpoklady na nástup nových trendov a trhových vzťahov v ekonomike Uhorska vytvorila revolúcia 1848 – 1849 a na ňu nadväzujúce legislatívne úpravy. Išlo predovšetkým o sériu tzv. marcových zákonov z roku 1848, ktoré zaručovali základné ľudské slobody a občianske práva, anulovali poddanstvo pre urbáriálnych poddaných, deviatok aj cirkevný desiatok a zaviedli všeobecné zdanenia týkajúce sa aj privilegovaných vrstiev. Celý proces zavŕšil marcový urbársky patent z roku 1853, ktorý rozširoval zákon o zrušení poddanstva. Týmto zákonnými opatreniami padli síce bariéry feudalizmu a vytvorili sa podmienky pre vyšší stupeň spoločensko-ekonomických vzťahov aj v tejto časti monarchie, no pretrvávajúci stavovský charakter Uhorska neumožňoval, aby sa výtobytky revolúcie mohli uplatniť naplno. Nedôsledné vyriešenie agrárnej otázky, slabá industrializácia krajiny, časté hladové roky, rastúci počet roľníkov zbavených pôdy, to všetko spôsobilo značné ochudobňovanie obyvateľstva, zvyšovalo množstvo nezamestnaných, a tým aj relatívny prebytok pracovných síl. Na Slovensku, hlavne v porevolučných rokoch, to malo za následok masové vysťahovalectvo, ktoré neprestalo ani v neskorších obdobiach (v prvom desaťročí 20. storočia odchádzalo

carriers and traders of cloth and wood, was capital-poor. In addition, precious metal mines were royal regalia and manufacturing developed rather slowly, as the Hungarian nobility did not exhibit any significant interest in commodity production, and its economic activities were focused mostly on land. The basis of commodity production in Hungary remained largely guilds and home crafts. They, however, overcame the crisis caused by the lack of market opportunities and competitive pressures of the Austrian and Czech industry in the Hungarian market. Even agriculture, a key sector of the Hungarian economy, was underdeveloped. Low productivity was deepened by the acute shortage of land, its fragmentation and low soil quality. Communal forest land, i.e. land in possession of liege people, even in the first half of the 19th century represented on average only 23% of all land in Slovakia and, in some counties, the proportion was even lower.

Preconditions for the emergence of new trends and market relationships in the economy of Hungary were created by the revolution in 1848 and 1849 and the subsequent legislative changes. They included mainly a series of so-called March Laws of 1848, which guaranteed fundamental human freedoms, and civil rights, nullified serfdom and the special tax – the ninth part of a harvest given to the landlord in kind as well as church tithes – and introduced a general tax imposed on privileged groups. The whole process culminated in the March Communal Forest Patent of 1853, which extended the law on the abolition of serfdom. Even though legal measures pulled down the barriers of feudalism and paved the way for a higher level of socio-economic relationships even in that part of the Monarchy, the persistent estates nature of Hungary did not allow the achievements of the revolution to be exercised to the fullest. The inconsistent solution to the agrarian question, the poor industrialisation of the country, frequent hunger years and a growing number of farmers deprived of land all resulted in a significant depletion of the population and an increased number of unemployed, and thus a relative surplus in the workforce. In Slovakia, especially in the post-revolutionary period, this resulted in mass emigration which did not stop even in later periods (in the first decade of the 20th century, about 20,000 inhabitants left Slovakia each year to work abroad). Another characteristic feature of this period was the fact that Austrian and other foreign capital increasingly took over Hungarian industry and not only dominated its domestic market but also drew on the resource base of the country and exploited the cheap labour force.

A reversal occurred after the onset of the state dualism in 1867, when Hungary took over the administration of the country, including its economic development, into its own hands. The state entered into economic processes and through official policies created powerful tools broadly supporting the industrialisation of the country, the building and protecting of a unified Hungarian market and the passable creation of domestic capital and an inflow of foreign capital. First and foremost, this involved the provision of tax relief, the more moderate taxation of joint-stock companies and also state subsidies, mortgage loans and the issuance of various bonds. State economic policies were represented by the so-called industrial laws of 1881, 1890, 1899 and 1907 supporting the growth and development of domestic industry, as well as the trade act of 1875 and the bills of exchange law of 1876 creating space for the development of a monetary system. Although the industrialisation policy accelerated the expansion of industry, the pace of its growth did not meet expectations, and until the First World War Hungary remained largely an agrarian country. The same was true for Slovakia, which in the 1850s still formed the industrial base of the country. After the Austro-Hungarian settlement, this position faded away as a result of area industrialisation and purposeful concentration of industry in Budapest. The structure of industry was dominated by basic manufacturing, i.e. food, iron and metals, wood, leather, paper, and at the end of the century, the cotton and chemical industries. They were mainly the sectors for which Slovakia had plenty of natural resources and which, in the single Monarchy market, did not encounter greater competition from more advanced cisleithan industries and those that were in the sphere of interest of the Austrian and Hungarian capital.

The Slovak business class could benefit only to a limited extent from the generally favourable economic trends and liberal legislative amendments after 1867, which enabled the relatively easy formation of various joint-stock companies. The most important disincentive to its application in the field of industrial enterprise was both the lack of capital and difficult conditions for breaking into the competitive environment. In addition, not only did the state

Vkladná knižka Bratislavskej sporiteľne z roku 1842 // Savings book of Bratislavská sporiteľňa, 1842

Zmenka Bratislavskej sporiteľne z roku 1864 // Bill of exchange of Bratislavská sporiteľňa, 1864

List Bratislavskej sporiteľne z roku 1844 adresovaný Košickej sporiteľni, v ktorom zamietajú jej žiadosť o úver // Letter dated 1844 from Bratislavska sporitel'ňa to Košická sporitel'ňa, stating its refusal of a loan application

zo Slovenska ročne za prácou do cudziny zhruba 20 tisíc obyvateľov). Ďalším charakteristickým rysom tohto časového úseku bolo, že uhorského priemyslu sa vo zvyšnej miere zmocnil rakúsky a iný zahraničný kapitál, ktorý nielenže ovládol jeho domáci trh, ale čerpal aj zo surovínovej základne krajiny a využíval lacnú pracovnú silu.

Zvrat nastáva po nástupe štátneho dualizmu v roku 1867, keď Uhorsko prevzalo správu krajiny vrátane jej hospodárskeho vývoja do vlastných rúk. Do ekonomických procesov vstúpil štát, ktorý oficiálnou politikou vytváral účinné nástroje všestranne podporujúce industrializáciu krajiny, budovanie a ochranu jednotného uhorského trhu a spriechodňujúce vytváranie domáceho a príliv zahraničného kapitálu. V prvom rade išlo o poskytovanie daňových úľav, miernejšie zdanenie akciových spoločností a tiež o štátne subvencie, hypotekárne pôžičky a emisie rôznych obligácií. Obrazom štátnej hospodárskej politiky boli tzv. priemyselné zákony z rokov 1881, 1890, 1899, 1907 podporujúce budovanie a rast domáceho priemyslu, rovnako i obchodný zákon z roku 1875 a zmenkový zákon z roku 1876 vytvárajúce priestor na rozvoj peňažnej sústavy. Hoci industrializačná politika urýchlila rozmach priemyslu, tempo jeho rastu nezodpovedalo očakávaniam a Uhorsko ostalo až do prvej svetovej vojny prevažne agrárnou krajinou. To isté platilo aj pre Slovensko, ktoré ešte v 50. rokoch 19. storočia tvorilo priemyselnú základňu krajiny. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní, v dôsledku plošnej industrializácie a cieľavedomej koncentrácie priemyslu do Budapešti, toto postavenie však postupne strácalo. V štruktúre jeho priemyslu prevládali základné spracovateľské, teda potravinársky, železiarsky a kovospracujúci, drevársky, kožiarsky, papiernický a na sklonku storočia aj bavlnársky a chemický priemysel. Išlo hlavne o odvetvia, pre ktoré malo Slovensko

dostatok prírodných zdrojov a ktoré na spoločnom trhu monarchie nenarážali na väčšiu konkurenciu vyspelejšieho predlitavského priemyslu a o také, ktoré boli v záujmovej sfére rakúskeho a maďarského kapitálu.

Zo všeobecne priaznivých hospodárskych trendov a z liberálnych legislatívnych úprav po roku 1867, umožňujúcich pomerne jednoduché utváranie rôznych účastiných spoločností, mohla slovenská podnikateľská skupina ťažiť len v obmedzenej miere. Najpodstatnejšou brzdou jej uplatnenia na poli priemyselného podnikania bol jednak nedostatok kapitálu a jednak sťažné podmienky pri presadzovaní sa v konkurenčnom prostredí. Navyše štát nielenže nepodporoval rast národného slovenského priemyslu, ale, naopak, kládol jeho rozvoju najrôznejšie administratívne prekážky. Súviselo to s maďarským ekonomickým nacionalizmom, ktorý považoval akékoľvek slovenské hospodárske aktivity za hrozbu celoštátne presadzovanej koncepcie jednotného maďarského národného štátu. Za týchto okolností slovenský kapitál založil alebo ovládal predovšetkým podniky zamerané na ťažbu a spracovanie prírodného bohatstva. Koncom 19. storočia patrili do jeho záujmovej sféry továreň na papierovú drevotrásku v Ružomberku, továreň na drevoanu a bielu lepenku v Demčínách, garbiarne v Liptovskom Mikuláši, dielňa na náradie a pivovar v Martine, niekoľko tehelní, píl, mlynov a textilných dielní.

Základným predpokladom ekonomického napredovania Uhorska bol finančný kapitál, ktorým však krajina nedisponovala v dostatočnej miere, takže nebol schopný pokryť rastúce požiadavky hospodárstva a príliv zahraničného kapitálu nenaplnil očakávania. Príčiny tohto stavu mali okrem iného súvislosť aj s oneskoreným vývojom úverovej sústavy disponujúcej voľnými finančnými zdrojmi. Prvé ustanovizne poskytujúce úver

Samuel Jurkovič

*9. 2. 1796 Brezová pod Bradlom
†13. 7. 1873 Brezová pod Bradlom

Pedagóg, ľudovýchovný a kultúrny pracovník, organizátor družstevníctva. Počas svojho učiteľského pôsobenia v Sobotišti založil v roku 1845 Gazdovský spolok uvádzaný aj ako Hospodársky ústav v Sobotišti. Išlo o prvý svojpomocný úverový spolok družstevného typu na európskom kontinente, ktorého hlavným poslaním bolo čeliť úžere a hmotne povzniesť miestne obyvateľstvo cestou pravidelného sporenia. Zmysel jeho existencie vyjadrovali stanovky slovami „...aby sa gazdovitosť u ľudu povzbudila, aby sa šľachetným, miernym a pomoci potrebným pomáhajú mohlo“.

Pedagogue, adult educator and cultural worker, promoter of cooperative system. In 1845, during his teaching career in Sobotište, he set up Gazdovský spolok also known as Hospodársky ústav in Sobotište. It was the first self-help credit association of cooperative type on the European continent whose main mission was to face usury and materially bolster the local people through a regular saving. The sense of its existence was explained in the Statutes as follows: "... to encourage farming abilities of the folk, to be able to help generous, gentle and help-seeking people".

Účastina Skalickej sporiteľne z roku 1868 // Share certificate of Skalická sporiteľňa, 1868

not support the growth of Slovak national industry, but, on the contrary, it set up a variety of administrative barriers to its development. This was related to Hungarian economic nationalism, which considered any Slovak economic activities as a threat to the promoted concept of a single Hungarian national state. Under these circumstances, Slovak capital founded or controlled mainly companies focused on the extraction and processing of natural resources. By the end of the 19th century, the sphere of its interest included a wood pulp factory in Ružomberok, a pulp and white cardboard factory in Demčiny, tanneries in Liptovský Mikuláš, a workshop manufacturing tools and a brewery in Martin and several brick factories, sawmills, flourmills and textile workshops.

The basic prerequisite for the economic progress of Hungary was financial capital, which the country did not have to a sufficient extent, so it was unable to cover the growing demands of the economy, and the influx of foreign capital did not meet expectations. The causes of this situation were, inter alia, related to the late development of the credit system, meaning a lack of free financial resources. The first institutions granting loans began to emerge in Hungary in the first half of the 19th century, with the concurrence of Austrian capital. Their faster development was, however, prevented by the backward economic conditions and the remains of feudal relationships that did not create favourable conditions for the circulation of money. After the Austro-Hungarian settlement, a shift occurred in this area, which, among other things, was also related to liberal Hungarian legislation stimulating the expansion of the banking industry.

Since Slovakia formed an integral part of the overall Hungarian economy, the process of establishing the banking industry in its territory developed, with some differences, according to a similar scenario. Representatives of relatively advanced forms of financial institutions operating in the area were originally only those of foreign financial institutions, especially those from Vienna. In 1824, the first branch of the First Austrian Savings Bank in Vienna was established in Bratislava and three years later other branches were located in Nové Zámky, Zvolen and Trnava. But they were just the branches of foreign banks, which deposited their surpluses with their parent institutions and had no greater interest in the development of the local economy. Based on their model and with certain specifications that resulted from the specific economic and social conditions in Slovakia, domestic financial institutions also began to be established. They originated on the joint-stock basis, initially named exclusively "savings banks", while the terms "bank", "institution" and others were used for the first time after 1867. The first such independent financial institution was Bratislavská sporiteľňa (Pressburger Sparkasse – Bratislava Savings Bank), then called Bratislavská I. sporiteľňa (Bratislava First Savings Bank) founded in Bratislava in 1841. It became the prototype of the other eleven trading companies of a banking nature which were established in Slovakia by the end of the 1840s, for example in Košice, Banská Bystrica, Komárno, Levoča and Trnava.

In the same period nationalist Slovak self-help societies with a monetary focus began to form in the countryside as the seed of future cooperative and people's banking.

začali v Uhorsku vznikať až v prvej polovici 19. storočia so spoluúčasťou rakúskeho kapitálu. Ich rýchlejšiemu rozvoju však bránili zaostalé hospodárske pomery a zvyšky feudálnych vzťahov, ktoré nevytvárali priaznivé podmienky na obeh peňazí. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní nastáva v tejto oblasti zlom, čo okrem iného súviselo aj s liberálnym uhorským zákonodarstvom stimujúcim rozmach peňažníctva.

Keďže Slovensko tvorilo integrálnu súčasť celouhorskej ekonomiky, proces vzniku peňažníctva na jeho teritóriu sa vyvíjal podľa obdobného scenára s istými odlišnosťami. Reprezentantmi relatívne rozvinutejších foriem peňažných ústavov pôsobiacich v tomto priestore boli pôvodne len zastupiteľstvá cudzích finančných inštitúcií, hlavne viedenských. V roku 1824 vznikla v Bratislave filiálka Viedenskej prvej rakúskej sporiteľne a o tri roky neskôr ďalšie v Nových Zámkoch, vo Zvolene a Trnave. Išlo však len o pobočky zahraničných bánk, ktoré svoje prebytky ukladali v materských centrách a o rozvoj miestnej ekonomiky nemali väčší záujem. Podľa ich vzoru a s určitými osobitosťami, ktoré vyplývali zo špecifických hospodárskych, sociálnych a spoločenských pomerov Slovenska, začali sa zakladať i domáce peňažné ústavy. Vznikali na účasťinnom základe spočiatku výlučne pod označením „sporiteľňa“ a až po roku 1867 sa prvýkrát použilo pomenovanie „banka“, „ústav“ a iné. Prvým takýmto samostatným peňažným ústavom bola Bratislavská sporiteľňa (Pressburger Sparkasse), neskôr Bratislavská I. sporiteľňa, založená v roku 1841 v Bratislave. Táto sa stala prototypom ďalších jedenástich obchodných spoločností bankového charakteru, ktoré vznikli na Slovensku do konca 40. rokov 19. storočia napr. v Košiciach, Banskej Bystrici, Komárne, Levoči a v Trnave.

V rovnakom období sa na slovenskom vidieku začali formovať nacionálne slovenské svojpomocné spolky s peňažným zameraním ako zárodok budúceho družstevného a ľudového peňažníctva vôbec. Ich počiatky úzko súviseli s činnosťou príslušníkov štúrovskej generácie, ktorí v rámci svojho národného programu vyvíjali úsilie o zlepšenie hospodárskych a sociálnych podmienok života ľudu. Jednou z organizačných foriem tejto snahy na poli hospodárskom boli svojpomocné spolky peňažného charakteru, ktorých cieľom bola ochrana najchudobnejších vrstiev pred biedou a úžerou. Medzi horlivých propagátorov hospodárskej svojpomoci patrila aj sobotištý učiteľ Samuel Jurkovič. Vrcholom jeho celoživotného snaženia bol Gazdovský spolok uvádzaný aj ako Hospodársky ústav v Sobotišti. Tento najstarší a de facto na európskom kontinente prvý svojpomocný úverový spolok družstevného typu vznikol 9. februára 1845. Jeho hlavným poslaním bolo hmotné povznesenie miestneho obyvateľstva, a to cestou pravidelného sporenia. Sobotišťský príklad si v krátkom čase našiel nasledovníkov v rôznych regiónoch Slovenska. Na čele týchto peňažných spolkov stáli prevažne ľudovýchovní pracovníci a predstavitelia miestnej národnej inteligencie. Okrem hospodárskych funkcií plnili aj všestrannú mravnú, náučno-osvetovú a verejnoprospešnú činnosť. Ich rozmach a tiež zakladateľský ruch v oblasti komerčného peňažníctva zabrzdila revolúcia 1848 – 1849 a nasledujúce obdobie provizória a Bachovho absolutizmu (1848 – 1867). V tomto devätnástročnom časovom úseku pribudlo na Slovensku len 11 účasťinných spoločností bankového charakteru. O nič lepšia situácia nebola ani v družstevníctve. Mnohé úverné spolky zanikli, iné živorili. Obrat k lepšiemu nepriniesol ani cisársky patent o spolkoch, ktorý vyšiel v roku 1852

List Viliama Paulinyho-Tótha z roku 1868, v ktorom informuje predstaviteľov Liptovskej stolice o potvrdení stanov Turčiansko-Sväto-Martinskej sporiteľne kráľovským uhorským ministerstvom // Letter dated 1868 from Viliam Pauliny Tóth to the Liptov County representatives, informing them of the Royal Hungarian Ministry's certification of the statutes of Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa

Their beginnings were closely linked to the activities of the Štúr generation, which, within its national program, strived to improve the economic and social conditions of people. One of the organisational forms of these efforts in the field of economy was the formation of self-help societies of a financial nature intended to protect the poorest against poverty and usury. Samuel Jurkovič, a teacher from the village of Sobotišťe, belonged among the most avid promoters of the self-help economy. The highlight of his lifelong efforts was Gazdovský spolok, also referred to as Hospodársky ústav, in Sobotišťe. This oldest and the first self-help credit society of a cooperative type on the European continent was established on 9 February 1845. Its main mission was to uplift the local population materially via regular savings. In a short time, the example from Sobotišťe has found followers in various regions of Slovakia. Leaders of the financial associations were mostly educational staff and local representatives of the national intelligentsia. In addition to economic functions, they also performed a versatile moral, instructive, educational and welfare role. Their boom and founding activities in the field of commercial banking were hampered by the revolution in 1848 and 1849 and the following period of provisional arrangement and Bach's absolutism (1848 to 1867). In that nineteen-year period of time, only 11 joint-stock companies of a banking nature occurred in Slovakia. The situation was no better in the cooperatives. Many credit associations ceased to exist, while others struggled to survive. Not even the imperial patent on associations that in Hungary came into effect in 1852 and allowed the establishment of economic, i.e. various financial and credit associations brought an upturn.

A new development phase was the Austro-Hungarian settlement and the related mobilisation of Hungarian economic life. The above-mentioned trade act and the bills-of-exchange law, accompanied by an overall economic boom, stimulated founding activities and were also the impetus for a small and capital-poor group of Slovak entrepreneurs. This group, recognising the importance of building an economic base in the national emancipation struggle, endeavoured within the given possibilities to gain influence on the development of the Slovak economy by establishing financial institutions. The establishment of Slovak companies in the industrial and the monetary sphere was, however, complicated by advancing Magyarisation, manifested through various discriminatory measures of state power and Hungarian financial capital. Nevertheless, in 1868 Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa (Savings Bank

in Turčiansky Svätý Martin), the first purely Slovak capital financial institution, was established. It was led by prominent personalities of Slovak social life – Jozef Justh, Viliam Pauliny-Tóth, Pavel Mudroň and Matúš Dula – and played a major role in the establishment of other Slovak financial institutions and in promoting Slovak business plans. In that period, other institutions with Slovak management were also established, such as Prievidzská sporiteľňa (Savings Bank in Prievidza), Sporiteľňa a záložňa krupinského vidieka, later Krupinská sporiteľňa (Savings Bank in Krupina), Breznianska sporiteľňa (Savings Bank in Brezno) and Liptovsko-nemecko-ľupčianska sporiteľňa (Savings Bank in Nemecká Ľupča).

A specific feature of nationalist Slovak financial institutions was the linking of economic goals with enlightenment, national revival and political activities. In the initial period, their employees were mostly bank laymen who performed the work for financial institutions among other economic activities either for free or for a minimum wage. At a later period, qualified professionals, mostly graduates of Czech business academies and economic schools, began to work in banking services.

In the 1860s, there was also a revival of self-help ideas thanks to prominent personalities of the Slovak economic and social life, such as the economist and publicist Daniel Gabriel Lichard; the politician, poet and journalist Ján Francisci; as well as a professor in the first Slovak grammar school in Revúca – Samuel Ormis. The older type of credit associations was supplemented with mutual assistances and mutual treasuries operating on

Titulná strana stanov Vzájomnej pomocnice v Dolnom Kubíne z roku 1876 // Cover page of the statutes of the mutual help Vzájomná pomocnica in Dolný Kubín, 1876

Prvé sídlo Slovenskej banky (pôvodne Ružomberského účastinárského a úverkového spolku, premenovaného v roku 1904 na Úvernú banku a v roku 1919 na Slovenskú banku) v Ružomberku // First office of Slovenská banka in Ružomberok (originally Ružomberký účastinársky úverkový spolok, renamed in 1904 to Úverná banka and in 1919 to Slovenská banka)

s platnosťou pre Uhorsko a umožňoval zakladať aj hospodárske, teda rôzne peňažné a úverné spolky.

Novú vývojovú etapu predstavuje až rakúsko-uhorské vyrovnanie a s ním súvisiaca mobilizácia uhorského hospodárskeho života. Už spomínaný obchodný a zmenkový zákon sprevádzaný celkovou ekonomickou konjunktúrou podnietili zakladateľský ruch a boli impulzom i pre málopočetnú a kapitálovo slabú slovenskú podnikateľskú vrstvu. Táto, uvedomujúc si význam budovania hospodárskej základne v národnoemancipačnom zápase, sa zakladaním peňažných ústavov usilovala v rámci daných možností získať vplyv na rozvoj slovenského hospodárstva. Zakladanie slovenských spoločností v priemyselnej aj v peňažnej sfére však komplikovala postupujúca maďarizácia, prejavujúca sa rôznymi diskriminačnými opatreniami štátnej moci a maďarského finančného kapitálu. Napriek tomu v roku 1868 vznikla Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa, prvý kapitálovo čisto slovenský peňažný ústav. Na jej čele stáli významné osobnosti slovenského spoločenského života Jozef Justh, Viliam Pauliny-Tóth, Pavel Mudroň a Matúš Dula. Zohrala veľkú úlohu pri zakladaní ďalších slovenských peňažných ústavov a pri podpore slovenských podnikateľských zámerov. V tomto období boli založené aj ďalšie ústavy so slovenskou správou – Prievidzská sporiteľňa, Sporiteľňa a záložňa krupinského vidieka (neskôr Krupinská sporiteľňa), Breznianska sporiteľňa a Liptovsko-nemecko-lupčianska sporiteľňa.

Špecifickým prvkom národne slovenských peňažných ústavov bolo spájanie hospodárskych cieľov s osvetovou, národnobuditeľskou a politickou činnosťou. Ich zamestnancami boli v počiatočnom období prevažne bankovní laici, ktorí túto činnosť vykonávali buď zadarmo, alebo za minimálnu mzdu a popri iných ekonomických aktivitách. Až v neskoršom období začali do služieb bánk vstupovať kvalifikovaní odborníci, absolventi prevažne českých obchodných akadémií a hospodárskych škôl.

V 60. rokoch 19. storočia dochádza aj k obrode svojpomocných ideí zásluhou

takých výrazných osobností slovenského hospodárskeho a spoločenského života, akými boli národohospodár a publicista Daniel Gabriel Lichard, politik, básnik a publicista Ján Francisci a tiež profesor prvého slovenského gymnázia v Revúcej Samuel Ormis. K úverným spolkom staršieho typu pribudli na rovnakých princípoch fungujúce vzájomné pomocnice a pomocné pokladnice. Ľudové peňažné ústavy sa zakladali živelne a vznikali všade tam, kde sa pre ich existenciu vytvorili nevyhnutné predpoklady. Do istej miery suplovali nedostatok bankových peňažných ústavov, no svojimi obmedzenými kapitálovými možnosťami a nepatrným počtom nemohli v podstatnej miere ovplyvniť hospodársky vývoj na Slovensku. Zohrávali však významnú úlohu na miestnej úrovni, kde podporovali rozvoj poľnohospodárstva a remeselnej výroby. Limitujúci faktor ich obchodných činností predstavovali finančné zdroje, ktorými disponovali. Klientela družstiev totiž pochádzala prevažne z radov drobných roľníkov a remeselníkov. Vzhľadom na túto skutočnosť mali na ich chod nepriaznivý dopad niektoré ustanovenia tzv. družstevného zákona z roku 1875 obmedzujúce prijímanie mimoriadnych vkladov. V dôsledku toho sa viaceré slovenské družstvá dostali do vážnych existenčných problémov. Ich situáciu komplikovali i rôzne daňové a poplatkové zaťaženia a stále sa stupňujúci maďarizačný tlak.

Po otrase priemyslu a bankovníctva v dôsledku krachu na viedenskej burze roku 1873 a následnej úverovej kríze dochádza k stagnácii akýchkoľvek ekonomických aktivít. Prejavilo sa to aj v klesajúcom tempe zakladania nových peňažných ústavov tak účastinných, ako i družstevných. Do konca 80. rokov 19. storočia založil slovenský kapitál len jednu slovenskú banku – Ružomberký účastinársky a úverkový spolok v Ružomberku (1879), v roku 1904 premenovaný na Úvernú banku. Iniciátormi jeho vzniku boli miestni obchodníci, bratia Peter a Daniel Makovickí. Až do založenia prvej filiálky v Trstenej na Orave v roku 1893 išlo o lokálny peňažný ústav. Časom sa však prepracoval na prvé miesto v sústave slovenských bánk a významne zasiahol aj do budovania slovenského priemyslu.

V roku 1885 vznikla Hornouhorská banka Tatra v Martine, na dlhé obdobie najväčší a kapitálovo najsilnejší slovenský peňažný ústav, známejší pod neskorším názvom Tatra banka. S jej finančnou účasťou bolo do začiatku prvej svetovej vojny založených 22 peňažných ústavov. V snahe prekročiť lokálny význam a v čo najväčšej miere pod-

Zápisnica zo zakladajúceho valného zhromaždenia Ružomberského účastinárského úverkového spolku v roku 1879 // Minutes of the founding general meeting of Ružomberký účastinársky úverkový spolok, 1879

Dočasná účastina Tatra banky z roku 1886 //
Temporary share certificate of Tatra banka, 1886

the same principles. People's financial institutions were founded spontaneously anywhere the necessary prerequisites for their existence had been created. They substituted, to some extent, for the lack of banking financial institutions, but they could not affect economic development in Slovakia significantly as there was only a few of them and they had limited capital opportunities. However, they played an important role at the local level, where they supported the development of agriculture and crafts. The limiting factor of their business activities was the financial resources that they kept at their disposal. The clientele of cooperatives came largely from the ranks of small farmers and artisans. Given this fact, some provisions of the so-called Cooperative Law of 1875 restricting acceptance of special deposits had a negative impact on their operation. As a result, several Slovak cooperatives got into serious problems. Their situation was

also complicated by a various tax and fee burdens and the ever escalating pressure of Magyarisation.

After the turmoil in industry and the banking sector due to the collapse of the Vienna Stock Exchange in 1873 and the subsequent credit crunch, all economic activities began to stagnate. This was also reflected in the declining pace of establishing new financial institutions of both types – joint-stock companies as well as cooperatives. By the end of the 1880s Slovak capital had established the only Slovak bank – Ružomerský účastinársky a úverkový spolok in Ružomberok (1879), renamed to Úverná banka (Credit Bank) in 1904. The initiators of its establishment were local businessmen, the brothers Peter and Daniel Makovický. Until the foundation of its first branch, in Trstená in the Orava region in 1893, it was a local financial institution only. Over time, however, it achieved the top place

Viliam Pauliny-Tóth

*3. 6. 1826 Senica
†6. 5. 1877 Martin

Politik a publicista, vedúca osobnosť memorandumového matičného obdobia. Mal výrazný podiel na založení Turčiansko-Sväto-Martinskej sporiteľne v Martine roku 1868, kde zastával post podsprávcu, neskôr správca. V Listoch slovenskému Tomášovi, uverejňovaných v Národných novinách v roku 1870, vyzýval predstaviteľov slovenského hospodárskeho a politického života na zakladanie slovenských hospodárskych inštitúcií, akými mali byť pomocné pokladnice, ľudové družstvá, sporiteľne, poisťovne, ale aj veľké obchodné banky na čele s ústrednou národnou bankou.

Politician and publicist, leading personality of the memorandum matica (fellowship) era. He contributed significantly to the establishment of Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa in Martin in 1868, where he held the position of deputy administrator and, later on, administrator. In his Listy slovenskému Tomášovi (Letters to Slovak Thomas) published in Národné noviny (National Newspapers) in 1870, he invited representatives of the Slovak economic and political life to establish Slovak economic institutions, such as mutual treasuries, people's cooperatives, savings banks, insurance companies, as well as big commercial banks led by the central national bank.

Budova Tatra banky v Martine // Tatra banka in Martin

chytiť slovenský kapitál začala Tatra banka v pomerne krátkom čase budovať filiálkovú sieť. Prvú založila v Dolnom Kubíne v roku 1887 prevzatím tamojšej sporiteľne.

Časopis Obzor z roku 1864 // Journal Obzor, 1864

Sieť slovenských účastinných bánk doplnilo ešte 8 lokálnych peňažných ústavov. Popredné miesto medzi nimi zaujala Ľudová banka v Novom Meste nad Váhom, ktorá vznikla z iniciatívy miestneho lekára Dr. Júliusa Markoviča. Spolu s Myjavskou bankou na Myjave sa stali najvýznamnejšími slovenskými peňažnými inštitúciami na západnom Slovensku. Financovali predovšetkým miestne družstvá zaoberajúce sa domácim priemyslom a obchodom.

Na konci storočia, keď dochádza k renesancii zakladateľského ruchu, pôsobil na Slovensku 128 účastinných peňažných ústavov, z toho len 12 bánk so slovenskou správou. Do nacionálne slovenskej skupiny patrilo aj niekoľko desiatok peňažných družstiev, z ktorých časť prešla v tomto období na vyššiu, kapitálovo silnejšiu organizačno-právnu formu a zmenila sa na účastinné

spoločnosti, napr. Vzájomná pomocnica v Žiline a Vzájomná pomocnica v Tisovci. Začiatkom nového storočia sa počet bánk rozšíril o Zvolenskú ľudovú banku vo Zvolene (1902) ako prvý slovenský peňažný ústav pôsobiaci vo zvolenskej župe.

Keďže kľúčové pozície slovenskej ekonomiky boli plne v rukách rakúskych a maďarských bánk, nacionálne slovenským zostal zúžený priestor na ich ekonomické aktivity. Preto v počiatočnom období zameriavali svoje obchodné činnosti predovšetkým na rozvoj poľnohospodárstva, obchodu, remeselníctva a živností. Po kapitálovom zosilnení sa postupne začali angažovať aj v zakladaní slovenských priemyselných podnikov, a to buď prostredníctvom upisovania účastín, priamymi investíciami, alebo formou úverovania. Išlo prevažne o združenú kapitálovú účasť a hlavne o také odvetvia, pre ktoré existovali na Slovensku surovinové zdroje, a pre produkty ktorých bol zaručený odbyt. V tomto smere sa najviac angažovala Úverná banka v Ružomberku opierajúca sa o kapitál českej Živnostenskej banky, no nezaostávala za ňou ani Tatra banka, Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa a Vzájomná pomocnica v Žiline. Tieto zohrali rovnako dôležitú úlohu aj pri rozširovaní siete domáceho peňažníctva upisovaním účastín a poskytovaním úverov novozakladaným bankám. Ostatné slovenské peňažné ústavy vzhľadom na svoje obmedzené kapitálové možnosti väčšinou neprekročili lokálny či regionálny význam a ich obchodná politika ostala zameraná prevažne na oblasti poľnohospodárstva a drobného miestneho podnikania.

Realizácia podnikateľských zámerov a snahy rozvinúť intenzívnejšiu obchodnú činnosť boli impulzom začiatku koncentrácie a centralizácie kapitálu, čo v prostredí slovenského peňažníctva prebiehalo predovšetkým cestou zvyšovania účastinnej istiny

Daniel Gabriel Lichard

*17. 1. 1812 Slovenská Ľupča
†17. 11. 1882 Skalica

Najvýznamnejší teoretický a praktický propagátor hospodárskej svojpomoci v 1. polovici 19. storočia. V roku 1861 začal v Skalici vydávať hospodársky časopis Obzor, na stránkach ktorého nabádal k zakladaniu vzájomných pomocníc, ľudových peňažných ústavov družstevného typu. Sám sa podieľal na založení obdobného ústavu pod názvom Pomocná pokladnica v Skalici, ktorý vznikol v roku 1870 a stal sa jeho prvým predsedom.

The most outstanding theoretical and practical promoter of economic self-help in the 1st half of the 19th century. In 1861 he began publishing in Skalica the economic magazine Obzor on pages of which he encouraged people to establish mutual helps, people's financial institutions of cooperative type. He himself participated in the establishment of a similar institution under the name Pomocná pokladnica (Mutual Treasury) which was formed in Skalica in 1870 and he became its first chairman.

Účastina Zvolenskej ľudovej banky z roku 1903 // Share certificate of Zvolenská ľudová banka, 1903

in the system of Slovak banks and significantly affected the building of the Slovak industry.

In 1885, Hornouhorská banka Tatra (Upper Hungarian Bank Tatra) was established in Martin, and for a long time it was the largest and most capitalised Slovak financial institution; it is better known under the later name Tatra banka. With its financial involvement, 22 financial institutions were established before the beginning of the First World War. In an attempt to expand beyond local significance and obtain Slovak capital to the greatest extent possible, Tatra banka began to build a network of branches in a relatively short time. The first branch was founded in Dolný Kubín in 1887 by taking over the local savings bank.

The network of Slovak joint-stock banks was extended by an additional eight local financial institutions. One of the most important among them was Ľudová banka in Nové Mesto nad Váhom, created on the initiative of local physician Dr. Július Markovič. Along with Myjavská banka (Myjava Bank) in Myjava, they became the most important Slovak financial institution in western Slovakia, mainly financing local co-operatives engaged in domestic industry and commerce.

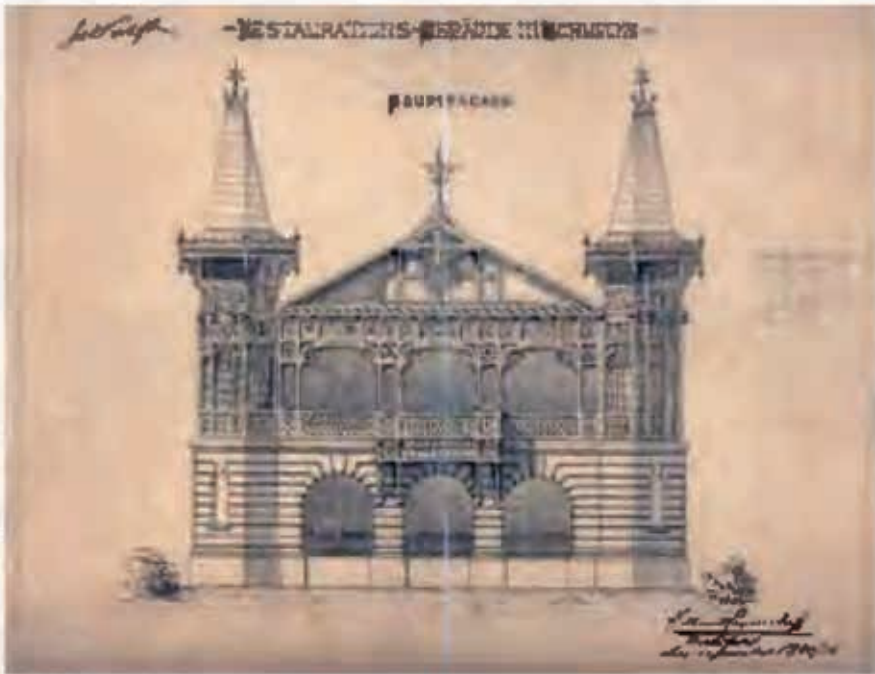
At the end of the century, when there was a renaissance of founding activities, 128 joint-stock financial institutions operated in Slovakia, of which only 12 were banks with Slovak management. The nationalist Slovak group also included dozens of financial co-operatives, some of which transformed during this period into a higher, more capitalised organisational and legal form and then changed into joint-stock companies, for example Vzájomná pomocnica (Mutual Help) in Žilina and in Tisovec. At the beginning of the new century, the number of banks was extended by Zvolenská ľudová banka (Zvolen People's Bank) in Zvolen (1902), as

the first Slovak financial institution operating in Zvolen county.

As the key positions of the Slovak economy were fully in the hands of Austrian and Hungarian banks, nationally Slovak banks had only a narrow space for their economic activities. Therefore, in the initial period they focused their business activities primarily on the development of agriculture, commerce, crafts and trades. After strengthening their capital, they gradually began to get involved in the establishment of Slovak industrial companies, either through stock subscriptions, direct investments or the granting of credits. This was mostly a pooled capital interest, especially in regard to those sectors for which mineral resources existed in Slovakia and products for which sales were guaranteed. In that respect, Úverná banka in Ružomberok, which was based on Czech capital from Živnostenská banka (Trade Bank), got mostly involved in founding activities, but Tatra banka, Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa and Vzájomná pomocnica in Žilina did not fall behind. They played an equally important role in expanding the network of home banking through stock subscriptions and granting credits to newly established banks. Other Slovak financial institutions, due to the limited capital opportunities, usually did not exceed local or

Účastina Tisovskej sporiteľne na meno Júliusa Markoviča z roku 1896 // Share certificate of Tisovská sporiteľňa in the name of Július Markovič, 1896

Projekt reštaurácie v Smokovci od architekta Gedeona Majunkeho z roku 1890, vytvorený pre investičné plány Spišskej úvernej banky v Levoči // Design for a restaurant in Smokovec produced by architect Gedeon Majunke as part of an investment plan of Spišská úverná banka in Levoča, 1890

a zverených prostriedkov, ale tiež rozširovaním filiálkovej siete. K prehlbeniu tohto procesu dochádza koncom prvého desaťročia 20. storočia a jeho aktérmi boli opäť hlavne staršie slovenské peňažné ústavy, no nasledovali ich už aj mladšie banky, ako Ľudová banka v Novom Meste nad Váhom, Bánovská ľudová banka, Všeobecná banka v Lučenci, Zvolenská ľudová banka a iné.

Súbežne s prebiehajúcou koncentráciou bankového kapitálu začali sa v slovenskom peňažníctve objavovať prvky konkurenčného boja, ktorý pokračoval i v jeho ďalších vývinových etapách. Popri zostrojujúcom sa zápase s inonárodnými, predovšetkým maďarskými peňažnými ústavmi, prejavili sa obdobné tendencie aj vo vnútri samotného slovenského peňažníctva. Navonok sa to odzrkadilo i v zakladaní nových peňažných ústavov alebo filiállok na rovnakom teritóriu, na ktorom pôsobili už staršie slovenské banky. Ich vznik bol mnohokrát podfarbe-

ný osobnými záujmami či spormi vedúcich predstaviteľov bánk, no uplatňovali sa tu aj momenty politické a konfesné. V oveľa ostrejších formách prebiehal konkurenčný zápas s neslovenskými peňažnými ústavmi, predstavitelia ktorých sa mohli v tomto smere opierať aj o podporu štátnej administratívy. Tento boj, pri ktorom sa používali najrozličnejšie metódy a formy nátlaku, bol motivovaný ekonomickými a rovnako aj nacionálnymi činiteľmi.

K najvýznamnejším bankám s maďarskou a nemeckou kapitálovou účasťou na Slovensku patrili: Bratislavská I. sporiteľňa, Spišská úverná banka v Levoči, Šahská sporiteľňa, Novozámocká sporiteľňa, Košická sporiteľňa či Banskštiavnická sporiteľňa. Tieto peňažné ústavy nemuseli prekonávať prekážky spojené s diskrimináciou zo strany štátnej moci a mnohé z nich boli naviazané na budapeštianske veľkobanky, o pomoc ktorých sa mohli opierať. Najstaršia banka na Slovensku Bratislavská I. sporiteľňa sa v priebehu 19. storočia stala peňažným ústavom so silným kapitálovým potenciálom, ktorý poskytovala formou úveru i donácií v prospech ekonomického i kultúrneho rozvoja mesta Bratislavy. Spišská úverná banka v Levoči sa zaoberala predovšetkým investíciami do výstavby kúpeľov vo Vysokých Tatrách, kde vybudovala desiatky hotelov. Všetky spomenuté banky boli svojou činnosťou úzko späté s regiónom, v ktorom pôsobili a svoje aktivity zameriavali viac-menej len na územie v rámci jeho hraníc. Podieľali sa na úverovaní a budovaní miestneho priemyslu, infraštruktúry i na výstavbe domov a bytov, poskytovali komunálne úvery, čím vlastne čiastočne nahrádzali chýbajúce komunálne peňažné ústavy.

Väčšiemu rozmachu slovenského peňažníctva na začiatku nového storočia zabrá-

Rudolf Krupec

*10. 4. 1840 Bystrička

†18. 11. 1913 Žilina

Študoval v Rusku, kde získal inžiniersky diplom a pracoval na výstavbe ruských železníc. Roku 1882 sa vrátil na Slovensko, usadil sa v Žiline a vstúpil do spolupráce s advokátom Jánom Milcom, s ktorým roku 1885 založili Hornouhorskú banku Tatra v Martine. Rudolf Krupec sa stal jej prvým riaditeľom. Vyvíjal čulé aktivity na národohospodárskom poli a stál pri zrode aj iných peňažných ústavov a priemyselných podnikov.

He pursued his studies in Russia where he was awarded a diploma in engineering and he worked on the construction of Russian railways. In 1882 he returned to Slovakia, settled in Žilina, and started cooperating with the lawyer Ján Milec with whom he established Hornouhorská banka Tatra in Martin, in 1885. Rudolf Krupec became its first director. He was active in the field of national economy and he also initiated the establishment of other financial institutions and industrial businesses.

regional importance, and their trade policies remained focused primarily on agriculture and small local businesses.

Implementation of business plans and efforts to develop stronger business activities gave impetus to the beginning of the concentration and centralisation of capital which, in the environment of the Slovak banking industry, were realised mainly through the increase of share capital and entrusted funds, but also through the expansion of a branch network. The deepening of this process occurred at the end of the first decade of the 20th century, and again its actors were primarily older Slovak financial institutions, though they were followed by younger banks, such as Ľudová banka in Nové Mesto nad Váhom, Bánovská ľudová banka (Bánovce People's Bank), Všeobecná banka (General Bank) in Lučenec, Zvolenská ľudová banka and others.

In parallel with the ongoing concentration of bank capital, elements of competition began to occur and continued even in its next developmental stages. Besides the sharpening struggle with non-national, especially Hungarian financial institutions, similar tendencies occurred also within the Slovak banking industry itself. Outwardly, this was reflected in the establishment of new financial institutions or branches in the same territory where older Slovak banks had already operated. Their formation was often shaded by personal interests or conflicts among bank leaders; nevertheless, political and religious confessional factors were also applied. A competitive struggle with non-Slovak financial institutions, whose representatives could in that respect rely on the support of the state administration, took place in a much sharper form. The struggle, in which various methods and forms of coercion were used, was motivated by economic as well as nationalist factors.

The most important banks with Hungarian and German capital participation in Slovakia included Bratislavská I. sporiteľňa, Spišská úverná banka (Zipser Credit Bank) in Levoča, Šahská sporiteľňa (Savings Bank in Šahy), Novozámocká sporiteľňa (Savings Bank in Nové Zámky), Košická sporiteľňa (Savings Bank in Košice) or Banskoštiavnická sporiteľňa (Savings Bank in Banská Štiavnica). These financial institutions did not have to overcome obstacles related to discrimination on the part of state power, and many of them were linked to big banks in Budapest, whose help they could rely upon. In the 19th century, the oldest bank in Slovakia, Bratislavská I. sporiteľňa, became a financial institution with strong capital potential which it provided by means of credits and donations in favour of economic and cultural de-

Listina Bratislavského okrášľovacieho spolku z roku 1888, založeného Bratislavskou sporiteľňou // Document of the beautification society Bratislavský okrášľovací spolok established by Bratislavská sporiteľňa, 1888

velopment of the city of Bratislava. Spišská úverná banka in Levoča dealt primarily with investments in the construction of a spa in the High Tatras, where it built dozens of hotels. All of these banks were in their activities closely associated with the region in which they operated and focused more or less on the territory within its borders. They were involved in granting credits and building local industry, infrastructure and the construction of houses and flats, and providing municipal credits, through which they partially replaced missing municipal financial institutions.

Greater expansion of Slovak banking at the beginning of the new century was prevented by the economic crisis and subsequent depression, during which only smaller Slovak banks occasionally emerged. After the consequences of this crisis were overcome, the biggest and most intense development of the Slovak banking industry occurred and continued until 1918. In this historical period,

Titulná strana Slovenského kompasu za rok 1911. Obsahoval najdôležitejšie informácie o slovenských peňažných inštitúciách. // Cover page of the yearbook Slovenský kompas, 1911 edition; the yearbook published key information about Slovak financial institutions

Oznámenie o tlači Slovenského kompasu v Slovenskom peňažníku // Announcement of the publication of the journal Slovenský kompas in the specialised banking journal Slovenský peňažník

nila hospodárska kríza a následná depresia, počas ktorej vznikali len ojedinele menšie slovenské banky. Po prekonaní jej následkov začala etapa najväčšieho a najintenzívnejšieho rozvoja slovenského peňažníctva do roku 1918. V tomto historickom období slovenská hospodárska špička vyvíjala mimoriadne úsilie o presadenie sa na národnom trhu predovšetkým budovaním a využívaním pozície v peňažníctve, kde sa jej darilo dosahovať najlepšie výsledky. Sieť slovenských peňažných ústavov sa rozšírila o viacero nových bánk, takže v roku 1912 pôsobilo v Uhorsku už 45 bánk so slovenskou správou (vrátane dvoch afiliácií), 26 filiálok a 2 expozitúry. Z tohto celkového počtu pripadlo na Dolnú zem a Békešskú Čabu 8 bánk a 4 filiálky. Základný akciový kapitál všetkých slovenských účastinných spoločností bankového charakteru predstavoval v tomto roku takmer 14,5 mil. korún. Zároveň došlo k preskupeniu na vedúcich pozíciách slovenského peňažného trhu, kde v predchádzajúcom období primárnu úlohu zohrávala Tatra banka. Po veľkých stratách, ktoré jej vznikli z riskantných úverových operácií a krachu amerických obchodov, jej pozíciu preberá Úverná banka v Ružomberku, ktorá sa stala najväčším slovenským peňažným ústavom.

Po novom sa organizovalo aj úverové družstevníctvo, a to predovšetkým zásluhou Milana Hodžu, hlavného iniciátora vzniku Ústredného družstva pre hospodárstvo a obchod v Budapešti (1912). Išlo o prvú samostatnú slovenskú družstevnú centrálu, ktorá mala zakladať, ústredne organizovať a kontrolovať všetky typy družstevných organizácií vrátane úverných, ktorých bol na Slovensku akútny nedostatok. Do jej sľubne sa rozvíjajúcej činnosti však zasiahla vojna, ktorá spôsobila stagnáciu akýchkoľvek zakladateľských aktivít.

Začiatkom 20. storočia vstupuje do vzájomných vzťahov slovenských bánk nový moment – organizovaná spolupráca, ktorej motívy tkveli v potrebe jednotného postupu v zásadných otázkach hospodárskeho a celonárodného významu. Prejavom spolupráce boli počnúc rokom 1908 periodicky sa opakujúce celoslovenské konferencie. Aktívnymi iniciátormi týchto snáh boli Július Markovič a Viliam Pauliny. Ich výsledkom bolo vydávanie prvého slovenského odborného mesačníka Slovenský peňažník (1909), ktorý bol zameraný na národohospodársku a peňažnícku problematiku. Taktiež sa po niekoľkoročných márných pokusoch podarilo v roku 1915 založiť spoločný orgán Zväz peňažných ústavov v Martine, no v dôsledku vojnových udalostí už nestihol zohrať podstatnejšiu úlohu vo vývoji slovenského peňažníctva. Nerealizovaná však ostala požiadavka vytvorenia vlastnej hypotekárnej a parcelizačnej banky i poisťovne za českej a nemaďarskej kapitálovej pomoci. Rovnako sa neuskutočnil ani zámer vybudovať v USA slovenskú akciovú banku zabezpečujúcu transfer úspor slovenských vystaľovalcov.

V posledných rokoch pred vypuknutím prvej svetovej vojny pokračoval síce rast slovenského účastinárkeho peňažníctva v počte bánk a ich kapitálovej sile, no už pomalším tempom. V podmienkach vojnového hospodárstva sa však jeho rozvoj úplne zastavil a sieť slovenských komerčných a družstevných peňažných ústavov sa až do vzniku Československej republiky nezmenila. Bilancia slovenského bankovníctva pôsobiaceho v roku 1918 na území, ktoré tvorí súčasť dnešného Slovenska, zahŕňala 32 účastinných spoločností s 30 filiálkami a 11 expozitúrami.

Július Markovič

*21. 12. 1860 Hrachovo
†19. 12. 1913 Viedeň

Pôvodným povoláním lekár, radí sa k najvýraznejším postavám slovenského bankovníctva 19. a začiatku 20. storočia. Roku 1896 založil a vo funkcii správcu viedol Ľudovú banku v Novom Meste nad Váhom. Bol tiež členom direktória Tatra banky, Trenčianskej banky a Ústrednej banky v Budapešti. Aktívne vystupoval na porádach slovenských bánk, ktoré sa konali od roku 1908, kde presadzoval vytvorenie združenia slovenských peňažných ústavov a založenie silnej slovenskej banky v Budapešti.

Physician by profession who has ranked among the most outstanding personalities of the Slovak banking of the 19th and 20th century. In 1896 he set up and in the capacity of administrator managed Ľudová banka in Nové Mesto nad Váhom. He was also a member of the Board of Directors of Tatra banka, Trenčianska banka and Ústredná banka (Central Bank) in Budapest. He actively participated in meetings of the Slovak banks held from 1908, promoting the formation of an association of Slovak financial institutions and the establishment of a strong Slovak bank in Budapest.

Slovak economic leaders made extraordinary efforts to get into the national market mainly through building and making use of their position in banking industry, where they managed to achieve the best results. The network of Slovak financial institutions expanded by a number of new banks, so that in 1912 there were 45 banks in Hungary with Slovak management (including two affiliations), 26 branches and two sub-branch offices. Of the total number, 8 banks and 4 branches were in the so-called Dolná zem (Lower Land) and Békešská Čaba. In that year, the capital stock of all Slovak joint-stock companies of a banking character amounted to almost 14.5 million crowns. At the same time, there was a reshuffle in the Slovak money market leadership positions, where, in the preceding period, the primary role was played by Tatra banka. After the big losses it incurred from risky credit transactions and the failure of its American transactions, its position was taken over by Úverná banka in Ružomberok, which thus became the largest Slovak financial institution.

Even credit cooperatives were organised in a new manner, particularly thanks to Milan Hodža, the main initiator of the establishment of Ústredné družstvo pre hospodárstvo a obchod (Central Cooperative for Agriculture and Trade) in Budapest (1912). This was the first independent Slovak cooperative headquarters, the role of which was to establish, centrally organise and supervise all types of cooperative organisations, including credit organisations, of which there was an acute shortage in Slovakia. However, the war affected its promisingly developing activities and caused the stagnation of its founding activities.

In the early 20th century, a new factor – organised cooperation – entered into relations

of Slovak banks, the motives of which consisted in the need of a unified procedure on principle issues of economic and national importance. From 1908, periodic Slovak-wide conferences were the manifestations of such cooperation. The active initiators of these efforts were Július Markovič and Viliam Pauliny. Their result was the issuance of the first Slovak professional monthly, named Slovenský peňažník (1909), which focused on the national economy and banking issues. Also, after several vain attempts, in 1915 a joint body – Zväz peňažných ústavov (Association of Financial Institutions) – was successfully established in Martin, but as a result of war events it did not manage to play a greater role in the development of the Slovak banking industry. Even a requirement for the establishment of a Slovak-owned mortgage and parcelling bank and insurance company with Czech and non-Hungarian capital assistance remained unfulfilled. Similarly, the intention to build a Slovak joint-stock bank in the United States providing the transfer of savings of Slovak emigrants was not implemented.

In the last years before the outbreak of the First World War, the growth of Slovak joint-stock banking continued, and the number of banks and their capital strength increased, but at a slower pace. In terms of the war economy, however, its development stopped completely, and the network of Slovak commercial and cooperative financial institutions did not change until the establishment of the Czechoslovak Republic. The balance of Slovak banking operating in 1918 in the territory forming part of present-day Slovakia included 32 joint-stock companies with 30 branches and 11 subbranches.

Pozvánka na IV. súkromnú poradu peňažníkov a úradníkov obchodných podnikov v Martine v roku 1912 v Slovenskom peňažníku // Invitation to the IV private meeting of financiers and officers of trading companies in Martin in 1912 published in the journal Slovenský peňažník

Prvý slovenský časopis o finančníctve – Slovenský peňažník. Vychádzal v rokoch 1909 – 1914 (pod vedením Viliama Paulinyho) a 1919 – 1922 (pod vedením Valéra Kubányho). // First Slovak banking journal – Slovenský peňažník; published between 1909 and 1914 (edited by Viliam Pauliny) and between 1919 and 1922 (edited by Valér Kubány)

Úcastina Ludovej banky v Novom Meste nad Váhom z roku 1909 s vyobrazením budov centrály v Novom Meste nad Váhom a filiálky vo Vrbovom // Share certificate of Ludová banka in Nové Mesto nad Váhom, depicting its headquarters in Nové Mesto nad Váhom and branch in Vrbové, 1909

2.2. Centrálné bankovníctvo do roku 1918

2.2.1. Menový vývoj do roku 1816

(Andrea Leková)

Titulná strana publikácie *Planta ulozenia projektu Banku Narodowego* slovenského obchodníka z Hlohovca Andreja Kapustáša z roku 1790. Usadil sa vo Varšave a ako člen Najvyššej národnej rady vedenej Tadeuszom Kościuszkom navrhol vytvorenie Polskej národnej banky, inštitúcie napoly štátnej, napoly súkromnej, zisk ktorej sa mal investovať do verejných záležitostí. // Cover page of the publication *Planta ulozenia projektu Banku Narodowego*, 1790, by Andrej Kapustáš, a Slovak trader from Hlohovec. After settling in Warsaw, Kapustáš became a member of the Supreme National Council (chaired by Tadeusz Kościuszko) and initiated the establishment of *Narodowy Bank Polski*, a half state-owned and half private institution, the profits of which were to be invested in public concerns.

Bankocetľa Viedenskej mestskej banky v hodnote 5 zlatých z roku 1762 (Súkromný archív Pavla Kyjaca) // A 5 gulden bankzettel of Vienna City Bank (*Wiener Stadt Banco*), 1762 (Private archives of Pavol Kyjac)

V habsburskej monarchii nemalo Uhorsko, a teda ani Slovensko, vlastnú menu. Na území Slovenska platili uhorské zákony, podľa ktorých bolo možné platobný styk uskutočňovať iba platidlami zo zlata a striebra. Najväčší význam si však veľmi dlho udržala naturálna výmena. Oficiálne Uhorsko podliehalo menovým opatreniam, ktoré určoval cisársky dvor vo Viedni. Tu vznikla v roku 1703 Banco del Giro – tzv. žirová banka, v roku 1705 Wiener Stadt Banco – Viedenská mestská banka a v roku 1715 Universal – Bancalität – Univerzálna banka. Vznik týchto prvých peňažných inštitúcií si vynútili potreby cisárskeho dvora, ktorého zahraničná politika bola finančne náročná, rovnako ako jeho snahy presadiť sa do vedúcej pozície v európskej politike. Z uvedených troch ústavov sa udržala iba Viedenská mestská banka, ktorej kapitál i schopnosť poskytovať úvery mali silnú oporu v meste Viedeň.

V roku 1740 nastúpila na trón na základe pragmatickej sankcie Mária Terézia, čo vyvolalo celý reťazec útokov na monarchiu zo strany jej mužských príbuzných a aj pruského kráľa. Vojnové udalosti spôsobili, že do monarchie prenikli menej hodnotné mince z cudziny a kvalitnejšie domáce mince s vyšším obsahom striebra sa vyvážali. Výhodiskom bolo znížiť hodnotu domácich mincí, čo sa na príkaz Márie Terézie udialo a panovníčka zároveň v roku 1753 uzavrela dohodu – konvenciu s Bavorskom a s niekoľkými ďalšími juhonemeckými štátmi, že budú raziť mince rovnakého typu a mince všetkých zúčastnených štátov v nich budú môcť voľne obiehať ako zákonné platidlá. Mena dostala názov konvenčná mena a v habsburskej monarchii sa udržala až do roku 1857.

Viedenská mestská banka získala v roku 1759 právo na umorovanie štátneho dlhu. O tri roky neskôr, po prehratých vojnách s Pruskom a strate Sliezska, vydala Mária Terézia prostredníctvom tejto banky nezáručiteľné obligácie v hodnote 12 miliónov zlatých. Boli to prvé papierové peniaze na našom území, nazývali sa bankocetle a vydávali sa v hodnote 5, 10, 25, 50 a 100 zlatých. Emisia mala slúžiť na krytie štátneho dlhu. Všetky verejné pokladnice museli prijímať platby bankocetľami – na rozdiel od súkromných osôb. Napriek počiatočným pochybnostiam si ich postupne ľudia obľúbili, pretože boli praktické hlavne pri platbách väčších súm a podmienky

ich obehu pôsobili dôveryhodne. Bankocetle platili iba na území habsburskej monarchie a po vrátení do emisnej banky sa ničili. Boli kryté prijatými striebornými mincami. Papierové peniaze v minimálnej hodnote 200 zlatých sa mohli vymeniť za päťpercentné bankové obligácie.

Bankocetle sa postupne stali štátnym úverom, ktorý sa zahŕňal do štátneho rozpočtu. Proti-napoleonské vojny prispeli k vydaniu nových emisií papierových peňazí vo veľkých sumách, ale už bez krytia. V roku 1797 vláda zaviedla nútený obeh bankocetlí aj pre súkromné osoby a obmedzila ich výmenu za strieborné mince na sumu 25 zlatých. Monarchia po prvýkrát zažila vysokú infláciu – papierové peniaze sa neustále znehodnocovali a ceny neustále stúpali. Dňa 15. marca 1811 vstúpil do platnosti tzv. Wallisov patent, v Uhorsku až 8. decembra 1812. Patent nariadil výmenu bankocetlí v pomere 5 : 1 za výplatné listy – šajny. Hodnotu stratili i medené grajciare. V roku 1812 boli vydané nové drobné mince tzv. viedenskej meny. Rovnakým názvom sa začali označovať aj výplatné listy – šajny. Viedenská mena tak existovala súbežne s konvenčnou menou.

V konečnom dôsledku sa sanácia meny nevydarila, pretože sa neodstránili príčiny jej znehodnocovania. Monarchia stále viedla vojny, štátny dlh sa prehlboval. Napriek sľubu, že štát nebude zvyšovať množstvo šajnov v obehu, došlo k novým emisiám papierových peňazí, z psychologických dôvodov pod iným názvom – v roku 1813 boli vydané anticipačné listy. Šajny i anticipáty mali nútený obeh, boli to štátovky, nedali sa zameniť za strieborné mince konvenčnej meny. Čo sa týkalo kúpnej sily, boli rovnocenné. Do roku 1816 sa dostalo do obehu spolu 682 miliónov zlatých viedenskej meny – z toho 470 miliónov zlatých pripadalo na anticipáty.

2.2. Central Banking until 1918

2.2.1. Monetary Developments until 1816

(Andrea Leková)

In the Habsburg Monarchy, neither Hungary nor Slovakia had its own currency. In the territory of Slovakia Hungarian laws, under which payments could be made only in legal tenders of gold and silver, were valid. In-kind exchange, however, had the greatest importance for a very long time. Officially, Hungary was subject to the monetary arrangements determined by the imperial court in Vienna. There the Banco del Giro – the so-called giro bank – was established in 1703, the Wiener Stadt-Banco (Vienna City Bank) in 1705, and the Universal Bank – Bancalität – in 1715. The foundation of those first financial institutions was necessitated by the needs of the imperial court, whose foreign policy was costly, as well as by its efforts to assert itself in a leading position in European politics. Of the three mentioned institutions, only the Vienna City Bank, whose capital and the ability to grant credits had a strong foothold in the city of Vienna, managed to survive.

In 1740, Maria Theresa acceded to the throne based on a pragmatic sanction, which caused an entire string of attacks on the Monarchy by her male relatives and the King of Prussia. War events led to less valuable coins penetrating into the Monarchy from abroad, while domestic coins of higher quality and a higher silver content were exported. The starting point was to reduce the value of domestic coins, which was done on the order of Maria Theresa. In 1753, the empress also entered into an agreement – a convention with Bavaria and several other south German states – stipulating that they would mint coins of the same type and the coins of all participating countries could freely circulate in them as legal tender. The currency was named the conventional currency and was maintained in the Habsburg Monarchy until 1857.

In 1759, the Vienna City Bank acquired the right to the redemption of the national debt. Three years later, after losing wars against Prussia and the loss of Silesia, Maria Theresa issued, through the Vienna City Bank, interest-free bonds worth 12 million gulden. They were called bankzettels, and they were first paper money in our territory, issued in values of 5, 10, 25, 50 and 100 gulden. The issue was to be used to cover the national debt. Unlike private individuals, all public treasuries had to accept payments made in bankzet-

tels. Despite initial doubts, people gradually came to love them, because they were useful particularly in payments of larger amounts, and the conditions of their circulation worked reliably. Bankzettels were valid only in the territory of the Habsburg Monarchy and were destroyed once they were returned to the bank of issue. They were covered by accepted silver coins. Paper money in a minimum value of 200 gulden could be exchanged for five-percent bank bonds.

Bankzettels gradually became a state loan which was included in the state budget. Wars against Napoleon contributed to the issue of new paper money in large amounts, but without coverage. In 1797, the government introduced the forced circulation of bankzettels for private persons and restricted their exchange for silver coins to the amount of 25 gulden. For the first time, the Monarchy experienced high inflation – paper money continued to devalue and prices increased unceasingly. On 15 March 1811, the so-called Wallis's Patent came into effect in Austria, though not in Hungary until 8 December 1812. The patent ordered the exchange of bankzettels for exchange certificates (Einlösungsscheine) in the ratio of 5:1. Even copper kreutzers lost their value. In 1812, new coins of the so-called Vienna currency were issued. The exchange certificates began to bear the same name. The Vienna currency thus existed concurrently with the conventional currency.

Ultimately, the currency recovery failed as the causes of its devaluation were not eliminated. The Monarchy still waged wars, and the national debt increased. Despite the promise that the state would not increase the amount of the exchange certificates in circulation, new issues of paper money were realised, though for psychological reasons under a different name – anticipatory certificates (Anticipationsscheine) – which were issued in 1813. The exchange certificates – as well as the anticipatory certificates – had forced circulation; they were treasury notes and could not be exchanged for silver coins of the conventional currency. In terms of purchasing power, however, they were equivalent. By the year 1816, a total of 682 million gulden of the Vienna currency came into circulation – of which 470 million gulden were in form of anticipatory certificates.

Bankocette Viedenskej mestskej banky v hodnote 100 zlatých z roku 1784, 5 zlatých z roku 1796 a 500 zlatých z roku 1800 (Rakúska národná banka, Geldmuseum) // Bankzettels of Vienna City Bank (Wiener Stadt Banco) 100 gulden (1784), 5 gulden (1796) and 500 gulden (1800) (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

2.2.2. Rakúska národná banka v rokoch 1816 – 1878

(Andrea Leková)

Anticipačné listy v hodnote 2 a 5 zlatých z roku 1813 (Rakúska národná banka, Geldmuseum) // 2 gulden and 5 gulden anticipatory certificates, 1813 (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

Situácia sa zmenila po Viedenskom kongrese. Vďaka porážke Napoleona získala habsburská monarchia vojnové reparácie od Francúzska i sanácie od Anglicka. V krajine sa čoraz viac ozývali hlasy, že štát musí prestať vydávať papierové peniaze a zveriť túto činnosť súkromnej banke pod štátnym dohľadom. Už v roku 1761 navrhoval Márii Terézii dvorný radca gróf Zinzendorf, aby zriadila burzu a banku podľa vzoru Anglickej banky. Prvá cedulová banka napokon vznikla 1. júna 1816 a jej plný názov znel Privilegierte Österreichische National Zettel-Bank – Privilégovaná rakúska národná cedulová banka. Svoju činnosť začala 1. júla 1816. Ustanovenie banky a obeh peňazí v štáte upravovali tri cisárske patenty vydané 1. júna 1816. Boli to bankový patent, hlavný, resp. finančný patent a patent o daniach a poplatkoch. Cedulová banka bola vyhlásená za súkromný peňažný ústav stojaci pod ochranou štátu. Výška základného imania bola stanovená na 60 miliónov zlatých konvenčnej meny. Správu mali v rukách akcionári banky, ale na ich rozhodnutia mal právo dohliadať vládny (cisársky) komisár. Záonné akty – patenty – uvádzali práva a povinnosti nového cedulového ústavu a podmienky vydávania bankoviek. K privilégiám, ktoré cisár prisľúbil na 25 rokov zapožičať banke (táto doba sa mohla podľa potreby predĺžovať), patrili: výhradné právo na vydávanie bankoviek – poukážok – kedykoľvek zameniteľných za konvenčnú menu v celej habsburskej monarchii, vyhlásenie bankoviek za zákonné platidlá, právo zriaďovať v celej ríši filiálky a eskontné kancelárie. Bankovky mali byť vydávané v hodnote 5, 10, 25, 50, 100, 500 a 1 000 zlatých. V súkromnom styku sa nemuseli prijímať, ale mali daňové zabezpečenie – museli sa nimi platiť niektoré dane a poplatky do štátnych pokladníc, predovšetkým clá. Banka bola zároveň povinná vymieňať bankovky za mince

konvenčnej meny a sťahovať z obehu štátovky viedenskej meny, tieto dve povinnosti boli však čoskoro upravované. Banka totiž nemala dostatočne veľký fond kovového krytia. Už prví záujemcovia o bankovky ich vzápätí vymieňali za strieborné mince konvenčnej meny. Štát sa slávnostne zaviazal, že nebude vydávať štátne papierové peniaze. Právo poskytovať úvery štátu zo strany banky v bankovkách však vylúčené nebolo. Prvé stanovky, tzv. prvé privilégium, boli potvrdené 15. júla 1817. Priniesli niektoré podstatné úpravy do vzťahu banky a štátu, napr. banka už nemala výhradné právo vydávať bankovky. Vládny komisár získal právo veta vo všetkých rozhodnutiach banky. Bankový poriadok bol prijatý 17. decembra 1817. Úloha banky sa obmedzila na starostlivosť o ozdravenie meny prísnyim dodržiavaním emisie na základe eskontu a lombardu.

Banka mala spočiatku provizórne vedenie s obmedzenou právomocou. Malo pôsobiť dovedy, kým nebude vybraných 1 000 kusov akcií banky v pokladni zriadenej s týmto cieľom, potom sa správa banky mala vložiť do rúk akcionárov. Akcie boli v hodnote 2 200 zlatých, pričom 2 000 zlatých sa malo splatiť v papierových peniazoch a 200 zlatých v minciach konvenčnej meny, neskôr sa ich nominálna hodnota znížila o polovicu. 19. januára 1818 nahradila provizórium nová správa.

Na čele banky stál guvernér menovaný cisárom, rovnako ako jeho zástupca. Guvernér predsedal bankovému výboru, ktorý sa skladal zo 100 (spočiatku 50) vybraných akcionárov. Boli to najväčší akcionári. Banku teda riadila oligarchia, lebo malí akcionári na jej rozhodnutia nemali dosah. Výbor mal oprávnenie kontrolovať a schvaľovať ročné účtovné uzávierky, rozhodovať o zmenách

Jozef von Pipitz

*21. 8. 1798 Klagenfurt, Rakúsko
†8. 11. 1877 Viedeň, Rakúsko

Politik a diplomat, úradník Štátnej rady, tajomník Dvorskej komory, viceprezident najvyššieho orgánu štátnej kontroly – Generálneho účtovného riaditeľstva, od 6. augusta 1849 do svojej smrti guvernér Privilégovanej rakúskej národnej banky. Neustále zvädzal boje s cisárskou vládou, ktorá sa snažila využívať prostriedky banky na svoje účely. Zaslúžil sa o mnohé nové opatrenia, ktoré počas jeho pôsobenia banka zaviedla. Za svoju prácu získal veľa ocenení, jedným z nich bolo doživotné členstvo v hornej komore Ríšskej rady.

Politician and diplomat, officer of the State Council, secretary of Court Council, vice-president of the supreme national control authority – General Accounting Directorate, and governor of the Privileged Austrian National Bank from 6 August 1849 to his death. He constantly disputed with the emperor government which endeavoured to use the bank's funds for its own purposes. He contributed to numerous new measures that were implemented by the bank during his service. He received much recognition for his work, one of which was the life membership in the Upper Chamber of the Imperial Council.

2.2.2. Austrian National Bank: 1816-1878

(Andrea Leková)

The situation changed after the Congress of Vienna. With the defeat of Napoleon, the Habsburg Monarchy won war reparations from France as well as remediation from England. Voices in the country echoed increasingly that the state should stop issuing paper money and entrust those activities to a private bank under state supervision. Already in 1761, the court counsellor – Count Zinzendorf – suggested that Maria Theresa establish a stock exchange and a bank modelled on the Bank of England. The first bank of issue was finally established on 1 June 1816, and its full name was the Privilegierte Österreichische National Zettel-Bank – the Privileged Austrian National Bank of Issue. It began to perform its activities on 1 July 1816. The establishment of the bank and circulation of money in the state were governed by three imperial patents passed on 1 June 1816. These were namely a banking patent, a major or financial patent and a patent on taxes and fees. The bank of issue was declared a private financial institution standing under the protection of the state. The amount of basic capital was set at 60 million gulden of the conventional currency. Management was in the hands of the bank's shareholders, but the government (imperial) commissioner had the right to oversee their decisions. Legal acts – patents – described the rights and obligations of the new institution of issue and conditions for issuing banknotes. The privileges that the emperor promised to the bank for 25 years (this period could be extended if necessary) included the exclusive right to issue banknotes – vouchers – ever exchangeable for the conventional currency throughout the Habsburg Monarchy, to declare banknotes as legal tender and the right to establish branches and discount offices throughout the entire Empire. Banknotes were to be issued in values of 5, 10, 25, 50, 100, 500 and 1,000 gulden. They did not have to be accepted in private intercourse, but they bore a tax provision – they had to be used for payment of some taxes and fees, particularly customs duties, to the state treasuries. The bank was also required to exchange the banknotes for coins of the conventional currency and to withdraw treasury notes of the Vienna currency from circulation. However, those two obligations were soon modified. The bank did not have sufficient funds for metal coverage. Even the first people interested in banknotes exchanged them immediately for silver coins of the conventional currency. The state had solemnly committed not to issue paper money. However, the right of the bank to grant credits to the state in banknotes was not excluded. The first statutes, the so-called first privileges, were confirmed on 15 July 1817.

They brought some significant adjustments to the relationship of the bank and the state; for example, the bank ceased to have the exclusive right to issue banknotes. The government commissioner obtained the right of veto on all decisions made by the bank. The banking rules were adopted on 17 December 1817. The role of the bank was limited to caring for currency recovery by strict compliance with the issue based on a discount and lombard loans.

The bank initially had a provisional management with limited powers. It was to operate until 1,000 shares of the bank were paid up to the treasury established for that purpose, and then the bank's management was to be put in the hands of shareholders. The shares were worth 2,200 gulden, 2,000 of which were to be paid up in paper money and 200 in coins of the conventional currency; their nominal value was later reduced by half. On 19 January 1818, the temporary leaders were replaced by new management.

The head of the bank – the governor – as well as his deputy were appointed by the emperor. The governor chaired a banking committee which consisted of 100 (at first 50) selected shareholders. They were the largest shareholders. Thus, the bank was managed by an oligarchy, because small shareholders had little impact on its decisions. The committee was authorised to examine and approve annual financial statements, decide on amendments and renewal of the bank's statutes, and also, after approval by the emperor, to elect bank directors. During the provisional period there were seven bank directors in the bank in addition to the governor and his deputy. After the provisional period, their number increased to twelve. They were entrusted with administration of the bank assets and management of bank transactions.

The new financial institution was entrenched in the Habsburg Monarchy and, with varying degrees of success, strengthened the fund for metal coverage of banknotes, the amount of which was not determined. It succeeded in withdrawing treasury notes from circulation, the quantity of which in 1848 accounted for only 7 million gulden. In 1841, the bank obtained a second privilege, which brought the deepening of state influence on its internal affairs. When in 1848 the revolution broke out in the Monarchy and indeed in the whole of Europe, the population panicked, began to hoard coins and lost confidence in paper money. In Hungary, due to political events, temporary monetary independence and the issuing of its own paper money occurred – the

Výpltné listy v hodnote 5 a 10 zlatých z roku 1811 (Rakúška národná banka, Geldmuseum) // 5 gulden and 10 gulden exchange certificates, 1811 (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

Titulná strana Bankového patentu z roku 1816 (Rakúška národná banka, Bankhistorisches Archiv) // Cover page of the Bank Patent, 1816 (Oesterreichische Nationalbank, Bankhistorisches Archiv)

Účastina Privilegovanej rakúskej národnej banky z roku 1819 na meno Ludwig van Beethoven (Rakúska národná banka, Geldmuseum) // Share certificate of the Privileged Austrian National Bank from 1819, in the name of Ludwig van Beethoven (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

a obnove stanov banky a tiež po odsúhlaseaní cisárom volíť bankových riaditeľov. Počas provizória pôsobilo okrem guvernéra a jeho zástupcu v banke ešte sedem bankových riaditeľov, po jeho ukončení sa ich počet zvýšil na dvanásť. Boli poverení správou bankového majetku a vedením bankových obchodov.

Nový peňažný ústav sa etabloval v habsburskej monarchii a so striedavým úspechom posilňoval fond kovového krytia bankoviek, ktorého výška nebola určená. Darilo sa mu ale sťahovať z obehu štátovky, ktorých množstvo v roku 1848 predstavovalo už iba 7 miliónov zlatých. V roku 1841 získala banka druhé privilégium, ktoré prinieslo prehlíbenie štátneho vplyvu na jej vnútorné záležitosti. Keď v roku 1848 vypukla v monarchii a vlastne i v celej Európe revolúcia, obyvateľstvo prepadlo panike, začalo tezaurovať mince a stratilo dôveru v bankovky. V Uhorsku došlo v dôsledku politických udalostí k dočasnému menovému osamostatneniu a vydávaniu vlastných platidiel – prvé uhorské bankovky vydala Maďarská obchodná banka. Privilegovaná rakúska národná banka v snahe obnoviť dôveru obyvateľstva v jej pôsobenie na jar roku 1848 po prvýkrát vo svojej histórii zverejnila svoje bankové výkazy. Prispela však iba k zvýšeniu nedôvery, najavo totiž vyšlo skutočné zadĺženie štátu v banke. Takmer polovica vydávaných bankoviek bola krytá iba štátnymi obligáciami, čiže štátnym úverom. Revolučné roky priniesli veľké znehodnotenie meny, pretože vláda začala pre svoje potreby súvisiace s potlačením revolúcie vydávať rôzne typy štátoviek, ktoré boli stiahnuté z obehu až v roku 1856.

Porevolučné obdobie bolo vyplnené mnohými pokusmi o sanáciu meny, stabilizáciu štátneho rozpočtu a umorovanie štátneho dlhu. Tieto snahy ale neustále narážali na záujmy koruny, ktorá viedla vojny a potre-

bovala na to nové úvery. Banka už nemala povinnosť zamieňať bankovky za strieborné mince. Hodnota strieborných mincí a papierových peňazí sa odlišovala. Toto tzv. strieborné ážio sa udržalo až do roku 1878. Ovplyňovalo ho množstvo striebra v minciach a vzťah dopytu a ponuky mincí a papierových peňazí navzájom.

Revolúcia odstránila poddanstvo a priniesla vznik nových spoločenských vzťahov, čo sa v poľnohospodárstve prejavilo nedostatkom kapitálu a potrebou hypotekárneho úveru. V súlade s týmto trendom sa podarilo v banke otvoriť v roku 1856 hypotekárne oddelenie.

Habsburská monarchia bola koncom 30. rokov 19. storočia jediným štátom z pôvodnej zostavy krajín, ktorá používala konvenčnú menu. Vnútorné menové problémy i snaha o upevnenie svojho postavenia medzi štátmi Nemeckej ríše viedli k menovej reforme, keď monarchia uzavrela v roku 1857 mincovú zmluvu so štátmi Nemeckej colnej jednoty a zaviedla jednotnú rakúsku striebornú menu (aj keď rakúski ministri financií sa usilovali presadiť zlatú menu podľa vzoru Anglicka). Menovou jednotkou sa stal jeden zlatý, ktorý sa skladal zo sto grajciarov. V menovej sústave sa zaviedol desiatkový systém. V obehu boli aj tzv. spolkové mince – toliare a dvojtoliare, ktoré boli spoločnou menou zúčastnených štátov – spolkovou menou. Z obehu sa mali stiahnuť staré štátovky z rokov 1811 – 1813 a bankovky znejúce na konvenčnú menu. Keď v roku 1858 vyšlo cisárske nariadenie o mincovej zmluve z roku 1857, prvýkrát bolo nariadené, že bankovky Privilegovanej rakúskej národnej banky musia byť kryté, a to z jednej tretiny striebrom a z dvoch tretín eskontným alebo lombardným úverom.

Bankovka Rakúskej privilegovanej národnej banky v hodnote 100 zlatých z roku 1825 (Rakúska národná banka, Geldmuseum) // A 100 gulden banknote of the Privileged Austrian National Bank, 1825 (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

Bankovka Rakúskej privilegovanej národnej banky v hodnote 1 000 zlatých s dátumom 1. 1. 1847 vydaná až 1. 7. 1852 po čiastočnom upokojení pomerov v monarchii (Rakúska národná banka, Geldmuseum) // A 1,000 gulden banknote of the Privileged Austrian National Bank dated 1 January 1847; the banknote was not issued until 1 June 1852, after the situation in the monarchy had become calmer (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

first Hungarian banknotes were issued by the Hungarian Commercial Bank. In the spring of 1848, in an effort to restore public confidence in its operation, the Privileged Austrian National Bank published its bank statements for the first time in its history. However, this only contributed to the increased distrust, because the real state debt with the bank came to light. Nearly half of issued banknotes were covered only by state bonds, i.e. a state loan. The revolutionary years brought large currency depreciation, since the government started to issue different types of treasury notes for its needs related to the suppression of the revolution; these were only withdrawn from circulation in 1856.

The post-revolution period was filled with many attempts at currency recovery, stabilisation of the state budget and redemption of the state debt. Those efforts, however, constantly interfered with the interests of the crown, which waged wars and therefore needed new loans. The bank was no longer required to exchange banknotes for silver coins. The value of silver coins and paper money was different. The so-called silver premium was maintained until 1878. It was affected by the amount of silver in coins and the correlation of demand and supply of coins and paper money.

The revolution eliminated serfdom and brought the emergence of new social relations, which in agriculture resulted in a lack of capital and the need for mortgage loans. In line with this trend, the bank managed to open a mortgage department in 1856.

By the end of the 1830s, the Habsburg Monarchy was the only state of the original countries that still used the conventional currency. Internal currency problems and efforts to consolidate its position among the states of the German Empire led to monetary reform, when in 1857 the Monarchy concluded the Coin

Agreement with the states of the German Customs Union and introduced a single Austrian silver currency (although Austrian ministers of finance sought to enforce the gold currency according to the English model). The unit of the currency became one gulden, which consisted of one hundred kreutzers. A decimal system was introduced in the monetary system. The so-called union coins – thalers and double thalers – were also in circulation and were the common currency of participating states – a union currency. The old treasury notes issued in the years 1811 to 1813 and banknotes denominated in the conventional currency were to be withdrawn from circulation. When in 1858 the imperial regulation on the Coin Agreement of 1857 was adopted, for the first time it was ordered that the banknotes of the Privileged Austrian National Bank should be covered by silver in one-third and discount or lombard loans in two-thirds.

In 1862, the bank was granted a third privilege under the law, which was named Plener's Acts, after the then Minister of Finance, and which was also analogous to the English Peel's Act of 1844. This was actually a law on the coverage of banknotes stipulating that the banknotes in circulation in excess of 200 million gulden should be covered by precious metals in one-third; this allowed the number of banknotes in circulation to be reduced. No less important was its declaration restoring independence to the bank in relation to the state. The bank could freely decide on the amount of its basic capital and dividends. Management of the bank passed from the banking committee to the general assembly, where everyone who owned at least 20 shares had the right to participate. Business affairs were managed by the directorate, which consisted of the governor, his deputies and 12 directors. Three directors were members of a supervisory board.

Uhorská štátovka v hodnote 5 zlatých z roku 1848 // A 5 gulden Hungarian treasury note, 1848

Bankovka Rakúskej privilegovanej národnej banky v hodnote 1 000 zlatých z roku 1858 (Rakúska národná banka, Geldmuseum) // A 1,000 gulden banknote of the Privileged Austrian National Bank, 1858 (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

Podporný list grófa Andrassyho riaditeľstvu Privilegovanej rakúskej národnej banky z roku 1842 (Rakúska národná banka, Bankhistorisches Archiv) // Supporting letter by earl Andrassy to the Directorate of the Privileged Austrian National Bank, 1842 (Oesterreichische Nationalbank, Bankhistorisches Archiv)

Tretie privilégium bolo banke udelené v roku 1862 na základe zákona, ktorý dostal názov Plenerove akty podľa vtedajšieho ministra financií a bol tiež analógiou k anglickému zákonu Peel's Act z roku 1844. Išlo vlastne o zákon o krytí bankoviek, ktorý určoval, že bankovky v obehu nad 200 miliónov zlatých musia byť z jednej tretiny kryté drahými kovmi, čo umožnilo znižovať počet bankoviek v obehu. Jeho nemenej významným prínosom bolo vyhlásenie obnovenia nezávislosti banky voči štátu. Banka mohla slobodne rozhodovať o výške svojho základného imania, o dividendách. Riadenie banky prešlo z bankového výboru na valné zhromaždenie, kde právo účasti mali všetci, ktorí vlastnili aspoň 20 akcií. Obchodné záležitosti viedlo direktorium, ktoré tvorili guvernér, jeho zástupcovia a 12 riaditeľov. Traja členovia direktória tvorili dozorný výbor.

Všetky prínosy Plenerových aktov zmietli nové vojny a hlavne prehry vo vojnách v roku 1866. Štát vtedy odňal banke viaceré privilégia a vydal zákon, že mu musí poskytnúť úver vždy, keď to bude potrebovať. Do obehu sa znova dostali štátovky, čo viedlo k vylúčeniu monarchie z Nemeckého mincového spolku. Monarchia stratila svoje talianske provincie a pozíciu medzi nemeckými štátmi. Politická situácia smerovala k výrazným zmenám v krajine.

Rakúsko-uhorské vyrovnanie z roku 1867 prinieslo konštitučnú monarchiu a rozdelenie štátu na dva samostatné celky spojené osobou panovníka a niektorými štátnymi inštitúciami. Uhorsko sa už od revolučného roku 1848 snažilo o vytvorenie vlastnej centrálnej banky. Po vyrovnaní došlo k dohode z Vöslau medzi ministrami financií Rakúska a Uhorska, kde sa Uhorsko zaviazalo, že nepovolí na svojom území vznik centrálnej banky a uzná platnosť bankoviek Rakúskej národnej banky, štátoviek a jeho štátne pokladnice ich budú prijímať. Spoločné výdavky sa mali rozdeliť medzi Rakúsko a Uhorsko v pomere 70 : 30. Za to ale Uhorsko

požadovalo, aby Rakúska národná banka zriaďovala na uhorskom území filiálky všade, kde to uzná za vhodné uhorské ministerstvo financií a bude im poskytovať dotácie pre ich obchody, ako aj rozšíri ich právomoci na poskytovanie preddavkov na cenné papiere obchodovateľné na burze. Dohoda bola tajná, uzavrela sa bez účasti banky. V tom čase v Uhorsku existovalo 8 filiálok Rakúskej národnej banky.

Už bankový patent z roku 1816 a prvé privilégium z roku 1817 povoľovali centrálnej banke zakladať filiálky v celej monarchii. Túto svoju právomoc však v prvých tridsiatich rokoch svojej existencie nevyužila. Zriaďovala iba výmenné pokladnice alebo výplatné pokladnice v centrách spádových oblastí monarchie. Dobré úročenie štátnych úverov prinášalo banke dostatok prostriedkov na vyplácanie dividend akcionárom. Hlavným obchodným partnerom banky bol štát. I keď sa zo všetkých strán monarchie ozývali kritické hlasy, aby rozšírila svoju pôsobnosť, budovala filiálkovú sieť a zvyšovala objem eskontných úverov, predstavitelia banky neboli k takýmto krokom motivovaní. Bankový výbor svoj postoj k eskontu zdôvodňoval tým, že výška sumy bankoviek v obehu je daná zákonom a zvýšené eskontovanie zmeniek by spôsobilo zvýšenie počtu obiehajúcich bankoviek. Prvé eskontované zmenky boli obmedzené miestom splatnosti – mohla to byť iba Viedeň a tiež vysokou minimálnou sumou na zmenke – 300 zlatých. Lombardný obchod bol prístupný viac-menej len majiteľom štátnych obligácií. V 50. rokoch 19. storočia sa situácia výrazne zmenila, keďže straty banky spôsobené úverovaním početných vojen, ktoré štát viedol, narastali. Začala hľadať nové zdroje príjmov a vymohla si od ministerstva financií súhlas na eskontovanie zmeniek splatných i mimo Viedne a minimálna suma hodnoty zmeniek klesla na 100 zlatých, čo sprístupnilo túto formu úveru aj malým podnikateľom v oblasti obchodu a priemyslu.

Filiálky museli mať stanovenú hranicu výšky poskytovaných úverov, aby sa nezvyšovalo povolené množstvo bankoviek v obehu. Preto bol vytvorený systém dotácií – označovala sa tak celková suma peňazí, ktorú mohla daná filiálka poskytnúť pre úverové obchody eskontné a lombardné. Zdrojom pre dotácie boli bankovky neuhradené kovom, ktoré pre banku vymedzili stanovy z roku 1862. Filiálky z tohto kontingentu získavali minimálne sumy, najväčšiu časť si ponechala centrála vo Viedni pre svoje vlastné úverové obchody.

Na území Slovenska boli spočiatku zriaďované iba dočasné výmenné pokladnice (Subfilialkassen), a to v Košiciach a Bratislave, s cieľom výmeny starých bankoviek (vie-

All the benefits of the Plener's Acts were swept away by new wars and mostly by losses in the wars in 1866. At that time, the state withdrew several privileges from the bank and passed a law that the bank was to grant credit to the state whenever it was needed. Treasury notes again came back into circulation, which led to the exclusion of the Monarchy from the German Coin Union. The Monarchy lost its Italian provinces and its position among the German states. The political situation led to significant changes in the country.

The Austro-Hungarian settlement in 1867 brought a constitutional monarchy and the division of the state into two separate units connected by a monarch and some state institutions. Since the revolutionary year 1848, Hungary had been trying to create its own central bank. After the settlement, the ministers of finance of Austria and Hungary entered into an agreement in Vöslau by which Hungary committed itself not to permit the establishment of a central bank in its territory and to recognise the validity of the banknotes as well as the treasury notes issued by the Austrian National Bank and to accept them in its national treasuries. Common expenses were to be divided between Austria and Hungary in a ratio of 70:30. In exchange, however, Hungary requested that the Austrian National Bank establish branches in the territory of Hungary wherever the Hungarian ministry of finance would see fit and provide them with subsidies for their transactions and enhance their powers to provide advances for securities traded on the stock exchange. The agreement was secret, concluded without the participation of the bank. At that time there were 8 branches of the Austrian National Bank in Hungary.

The bank patent of 1816 and the first privilege of 1817 had already permitted the central bank to set up branches throughout the Empire. However, in the first thirty years of its existence the bank did not use that authority. It estab-

lished only exchange treasuries or pay-out treasuries in the centres of catchments areas of the Monarchy. Good interest on state loans brought sufficient funds to the bank to pay dividends to shareholders. The main business partner of the bank was the state. Although criticism was heard from all sides of the Monarchy that it should broaden its activities, build a branch network and increase the volume of discount credits, bank leaders were not motivated to take such steps. The banking committee justified its attitude towards discount credits by the fact that the amount of the banknotes in circulation was determined by law and the increased discounting of bills of exchange would cause an increase in the number of circulating banknotes. The first discounted bills of exchange were limited by the domicile of their repayment – it could only be Vienna – and also by the high minimum value of the bill of exchange – 300 gulden. Lombard transactions were more or less accessible only to the owners of state bonds. In the 1850s, the situation changed significantly due to the increase in the bank's losses caused by lending for the numerous wars waged by the state. The bank began to look for new sources of revenue and obtained approval from the ministry of finance to discount notes payable outside Vienna, while the minimum value of bills of exchange dropped to 100 gulden, which made that form of a credit available also to small businessmen and tradesmen.

Branches had to have determined a certain threshold amount of credits granted that did not increase the permitted amount of banknotes in circulation. Therefore, a system of subsidies was created – known as the total amount of money that a given branch could provide for discount and lombard rate credit transactions. The source of funding was banknotes not covered by metal defined for the bank by the statutes of 1862. Branches acquired minimal sums from this contingent, as

Wilhelm von Lucam

*6. 1. 1820 Viedeň, Rakúsko
†30. 9. 1900 Bad Ischl, Rakúsko

Do služieb Privilegovanej rakúskej národnej banky vstúpil v roku 1842, vďaka svojim jazykovým znalostiam zaobstarával v zahraničí drahé kovy pre kovový poklad banky. Roku 1857 sa stal generálnym tajomníkom banky a v tejto funkcii sa zaslúžil o zavedenie tzv. Pleného aktu (1863) a pri vzniku duálnej Rakúsko-uhorskej banky o udržanie jednotnej meny. V duálnej centrálnej banke zastával od 6. decembra 1878 funkciu viceguvernéra pre Rakúsko, a to až do 18. novembra 1891. Od nasledujúceho roku pôsobil ako člen výboru, ktorý pripravoval zavedenie zlatej meny v monarchii. Až do smrti sa zasadzoval o nezávislosť centrálnej banky.

He entered the service of the Privileged Austrian National Bank in 1842 where he was responsible, due to his language skills, for procuring precious metals for the metal treasure of the bank abroad. In 1857 he became the secretary general of the bank and, holding this office, he contributed to the implementation of the so-called Plener Act and, upon the formation of the dual Austro-Hungarian Bank, to the maintenance of a single currency. In the dual central bank, he acted as the deputy governor for Austria from 6 December 1878 to 18 November 1891. From the next year, he was a member of the committee in charge of the preparation for introduction of the golden currency in the monarchy. He advocated independence of the central bank until his death.

denskej meny) za nové (konvenčnej meny). V roku 1829 bola činnosť týchto pokladníc obmedzená na 5 mesiacov. Zriadené boli pri príslušných tridsiatkových úradoch.

Podnikateľské kruhy na Slovensku už od 20. rokov 19. storočia žiadali zriadiť trvalé výmenné pokladnice v centrách obchodu a priemyslu. Košickí mešťania vo svojich žiadostiach datovaných od roku 1822 uvádzali, že nielen Košice, ale aj iné slobodné kráľovské mestá na Spiši, Zemplíne či v Šariši potrebujú filiálku na odľahčenie narastajúceho platobného styku. Argumentovali, že tam pôsobí veľa priemyselno-remeselníckych manufaktúr a ekonomických spoločností, železiarske spoločnosti, ktoré svojimi produktmi zásobujú Viedeň, Bratislavu i Pešť. Potrebovali urýchliť aj prepravu peňazí, keďže vtedy existujúce vozy Dilligence na prepravu cenín jazdili do Viedne len dvakrát do mesiaca. V roku 1842 vyjadril tomuto zámeru svoju podporu gróf Juraj Andrassy v liste bankovému riaditeľstvu. Napokon bankové riaditeľstvo po porade s ministerstvom financií rozhodlo, že v Košiciach sa otvorí filiálna výmenná pokladnica ku dňu 2. januára 1845. Bola zriadená pri tridsiatkovom colnom úrade a pokladníci viedenskej meny, teda pri štátnych úradoch finančnej správy, úradníci ktorej prácu pre banku vykonávali bezodplatne, iba za odmenu – renumeráciu – vyplácanú raz ročne. Košická filiálka mala disponovať sumou 200 tisíc zlatých v bankovkách a 100 tisíc zlatých v minciach. Podmienky zriadenia boli rovnaké ako u už existujú-

cich filiálnych výmenných pokladníc v Bude a Temešvári. Úradníkov mal prísť zaučiť úradník bankovej učtárne vo Viedni. V pokladnici mali pôsobiť dve oddelenia – pre výmenné a poukážkové obchody. Poukážkové obchody sa zaviedli v roku 1841. Poukážky boli vystavované v centrále vo Viedni a vyplácané vo filiálnych výmenných pokladniciach. V roku 1859 schválilo bankové riaditeľstvo po dohode s ministerstvom financií založenie výmennej pokladnice (Subverwechslungskasse) v Bratislave, ktorá bola súčasťou filiálnej zemskej pokladnice. Jej činnosť sa obmedzila na výmenu a rozmieňanie bankoviek. Disponovala sumou 100 tisíc zlatých. V roku 1867 boli zemske pokladnice nahradené spojenými colnými a daňovými úradmi, na ktoré prešlo uskutočňovanie bankových obchodov. Iniciatívy podnikateľského prostredia na Slovensku ohľadom rozširovania oblastí činnosti bankových pokladníc však pokračovali. Týkali sa predovšetkým zriadenia filiálnych eskontných ústavov, teda aby vysunuté pracoviská banky získali oprávnenie poskytovať eskontný úver.

Obdobie konjunktúry po vyrovnaní narušil krach na viedenskej burze v roku 1873 spôsobený finančnými špekuláciami. Rakúsku národnú banku nezasiahol, ale straty utrpeli široké vrstvy obyvateľstva, najmä kupci a v Uhorsku bolo postihnuté predovšetkým poľnohospodárstvo. Po celú dobu existencie banky uhorskí predstavitelia požadovali jej aktívnejšie angažovanie sa v uhorskej časti monarchie, predovšetkým eskontovanie zmeniek. Naliehavosť tejto požiadavky sa vystupňovala práve pri finančnej kríze. Ozývali sa kritické hlasy k reštriktívnej úverovej politike banky. Po prekonaní krízy zosilnelo v maďarských vládných kruhoch úsilie založiť vlastnú centrálnu banku v Budapešti.

V roku 1876 mala skončiť platnosť tretieho privilégia pre centrálnu banku. Rokovania o nových stanovách sa ťahali päť rokov. Boli poznačené spormi medzi rakúskou a uhorskou stranou. Uhorské vládne kruhy chceli buď samostatnú centrálnu banku, alebo pretvorenie Privilegovanej rakúskej národnej banky tak, aby uspokojovala potreby uhorského obchodu a priemyslu a bolo možné ju kontrolovať uhorskými ministerstvami a parlamentom. Uhorsko sa tiež vzpieralo podieľať sa na splácaní štátneho dlhu voči banke. V poslaneckej snemovni prebiehali búrlivé debaty, predovšetkým slovanskí poslanci nesúhlasili s prestavbou banky na dualistický ústav, lebo v tom videli ďalší krok k utláčaniu slovanských národností. V Rakúsku zasa vládlo otvorené nepriateľstvo voči možnosti spojiť neusporiadanú uhorskú úverovú sústavu s pomerne dobre konsolidovanou rakúskou.

Obligácia 4 % zlatej rakúskej rentovej pôžičky na 1 000 zlatých z roku 1876 // A 1,000 gulden bond of Austrian golden rent loan, 1876

most remained at the headquarters in Vienna for its own credit transactions.

In the territory of Slovakia, initially only temporary exchange treasuries (Subfilialkassen) were established in Košice and Bratislava in order to exchange old banknotes (of the Vienna currency) for new ones (of the conventional currency). In 1829, the activities of those treasuries were limited to 5 months. They were established at the respective thirtieth offices.

Since the 1820s, business circles in Slovakia had had been seeking to establish permanent exchange treasuries in the centres of trade and industry. In their applications dating from 1822, townsmen in Košice stated that not only Košice, but also other royal towns in the Spiš, Zemplín or Šariš counties needed branch offices to relieve the growing payments. They argued that many industrial and handicraft manufactures and economic companies and iron mills supplying their products to Vienna, Bratislava and Pest operated there. They needed to accelerate the transport of money, as the then existing cars Diligence for the transport of valuables drove to Vienna only twice a month. In 1842, even Count Juraj Andrassy expressed his support for this intention in a letter to the bank directorate. Finally, the bank directorate, after consultation with the ministry of finance, decided to open a branch exchange treasury in Košice and did so on 2 January 1845. It was established at the thirtieth customs office and the treasury of the Vienna currency, i.e. at the state offices of financial administration. Their officials performed the work for the bank almost for free, for the reward – remuneration – paid once a year. The branch in Košice was to administer 200,000 gulden in banknotes and 100,000 gulden in coins. Terms of the establishment were the same as for the existing branch exchange treasuries in Budin and Timisoara. Officials were to be trained by a bank clerk of the accounting department in Vienna. The treasury was to have two departments – one for exchange and one for voucher transactions. Voucher transactions had been introduced in 1841. Vouchers were issued by the headquarters in Vienna and paid out in the branch exchange treasuries. In 1859, with the agreement of the ministry of finance, the bank directorate approved the establishment of the exchange treasury (Subverwechslungskasse) in Bratislava, which was part of the branch of the provincial treasury. Its activity was restricted to the exchange and changing of banknotes. It had the sum of 100,000 gulden at its disposal. In 1867, the provincial treasuries were replaced by the common customs and tax offices, to which the carrying out of banking transactions was transferred. However, the initiatives of the business environment in Slovakia regarding extension of the business activities of the bank treasuries continued. They mainly concerned the establishment of branch discount

institutes, so that the bank field offices could obtain licenses to grant discount credits.

The period of boom after the settlement was disrupted by the collapse of the Vienna Stock Exchange in 1873 caused by financial speculation. It did not affect the Austrian National Bank, but the general population, especially buyers, suffered a loss, and in Hungary mainly agriculture was affected. Throughout the existence of the bank, Hungarian leaders had demanded its active involvement in the Hungarian part of the Monarchy, especially in the field of discounting bills of exchange. The urgency of this requirement was stepped up during the financial crisis. The criticism of the restrictive credit policy of the bank reverberated. After the crisis, efforts to establish its own central bank in Budapest intensified in the Hungarian government circles.

In 1876, the validity of the third privilege for the central bank was about to expire. Negotiations on the new statutes dragged on for five years. They were affected by disputes between the Austrian and Hungarian parties. Hungarian government circles wanted either a single central bank, or transformation of the Privileged Austrian National Bank so that it met the needs of Hungarian trade and industry and could be controlled by the Hungarian ministries and parliament. Hungary also revolted against participation in the repayment of the state debt towards the bank. In the chamber of deputies, stormy debates took place, mainly from Slavic deputies who opposed the transformation of the bank to a dualistic institute, because they considered it another step in the oppression of the Slavic nations. In Austria open hostility to the possibility of combining the disordered Hungarian credit system with the relatively well consolidated Austrian system predominated.

Obligácia na 100 zlatých štátneho dlhu z roku 1868 // A 100 gulden state bond, 1868

Budova filiálky Rakúsko-uhorskej banky v Nitre. Bola postavená v roku 1900 podľa plánov architekta Jozefa Huberta. // Austro-Hungarian Bank branch in Nitra, designed by architect Jozef Hubert and built in 1900

2.2.3. Rakúsko-uhorská banka v rokoch 1879 – 1919

(František Chudják)

2.2.3.1.

Vznik Rakúsko-uhorskej banky a jej organizačná štruktúra

Po dlhých a zložitých rokovaniach medzi rakúskou a uhorskou vládou došlo k uzavretiu kompromisu vydaním zákona č. 66 z 27. júna 1878. Obidve strany sa zriekli na desať rokov práva zriadiť vlastnú emisnú banku a dohodli sa na pretvorení Rakúskej národnej banky na Rakúsko-uhorskú banku (Oesterreichisch-ungarische Bank, Osztrák-Magyar Bank). Banka bola akciovou spoločnosťou s kapitálom 90 miliónov zlatých so sídlom vo Viedni s rovnocennými hlavnými riaditeľstvami vo Viedni a Budapešti. O peňažnom obehu a úverových operáciách na území svojho štátu rozhodovali obe riaditeľstvá samostatne. Spoločnými orgánmi sa stalo valné zhromaždenie akcionárov a generálna rada, ktoré určovali jednotné zásady emisnej činnosti banky a rozhodovali o najdôležitejších spoločných otázkach jej riadenia. Generálna rada bola zložená z pätnástich členov, z ktorých troch menoval cisár a dvanástich volilo valné zhromaždenie. Rada spravovala banku, rozhodovala o zriadení filiálok a určovala zásady bankových operácií. Formálne navonok sa dualizácia cedulovej banky prejavila tým, že mince jednej sústavy mali dve verzie (rakúsku a maďarskú) a že bankovky mali takmer rovnaké líce (ale žiaden rub), to znamená z jednej strany s maďarským textom a z druhej strany s nemeckým textom (na nemeckej strane bolo nominále vyznačené aj v ďalších jazykoch Predlitavska). Jednotnosť postupu oboch hlavných ústavov sa zabezpečovala uplatňovaním rovnakého krytia emitovaných bankoviek, jednotnej sadzby a podmienok eskontu a lombardu. Zmena stanov Rakúsko-uhor-

skej banky podliehala schváleniu zákonodarných zborov oboch častí ríše. Maďarské vládnuce kruhy takto dosiahli optimálne riešenie, hoci rakúska pozícia zostávala ešte určitý čas lepšia, lebo na valnom zhromaždení mali rakúski účastníci prevahu. To sa podarilo podstatne oslabiť až pri zmenách stanov v roku 1899, keď sa výrazne rozšírili právomoci hlavných riaditeľstiev vo Viedni a Budapešti a v centrálnych orgánoch sa zvýšil vplyv štátnej moci na úkor reprezentantov akcionárov.

Podľa stanov z roku 1878 sa banka, v snahe zväčšiť rozsah svojich obchodov, rozhodla zakladať nové filiálky. Od Rakúskej národnej banky prevzala Rakúsko-uhorská banka 25 filiálok, pričom sa zaviazala zriadiť ďalších 15 filiálok, z toho päť v Rakúsku a 10 v Uhorsku. Z toho dôvodu bola na území dnešného Slovenska v roku 1879 zriadená filiálka v Košiciach a Bratislave. Rozvoj a decentralizácia obchodov banky si vynútili rozšírenie počtu filiálok, takže v roku 1914 pracovala banka s celkovým počtom 103 filiálok. Na území Slovenska pôsobilo päť filiálok Rakúsko-uhorskej banky, keďže v roku 1900 vznikla filiálka v Banskej Bystrici, v roku 1901 v Nitre a napokon v roku 1912 v Žiline. Úverový trh celej monarchie bol rozdelený do bankových obvodov, ktorých centrom bola príslušná filiálka. Každá filiálka viedla zoznam úveru schopných firiem. Došlo k istej demokratizácii pri povoľovaní eskontných úverov a lombardných pôžičiek. Ako kontrolný orgán na povoľovanie úverových rámcov boli zriadené zbory cenzorov, ktoré boli zložené z miestnych dôveryhodných obchodníkov, priemyselníkov a živnostníkov. Zbor cenzorov bol zložený na základe návrhu miestnej Obchodnej a priemyselnej komory a neskôr aj Országos Magyar Gazdasági Egyesület. Zbor cenzorov v uhorských filiálkach mohol povoliť úver do výšky 5 000 zlatých, vyššie úverové rámce zostavené vo forme úverových listín boli predkladané na schválenie riaditeľstvu v Budapešti. Každá filiálka pre svoje úverové obchody dostala dotáciu, pričom celková dotácia pre Uhorsko predstavovala 50 miliónov zlatých a v roku 1899 bola zvýšená na 60 miliónov zlatých. Okrem toho bola poskytovaná aj mimoriadna dotácia, ktorá v roku 1899 dosiahla 70 miliónov zlatých.

Filiálka v Košiciach bola otvorená 21. júla 1879 pod vedením Johanna Zahořza, pričom okrem neho vo filiálke pracovali ešte dvaja úradníci a jeden sluha. Obchody filiálky pozostávali z eskontu zmeniek, pôžičiek na cenné papiere a obchodu s bankovými poukážkami, z komisionálnych obchodov

Účastina Rakúsko-uhorskej banky v hodnote 600 zlatých z roku 1880 (Rakúska národná banka, Geldmuseum) // A 600 gulden share certificate of the Austro-Hungarian Bank, 1880 (Oesterreichische Nationalbank, Geldmuseum)

2.2.3. Austro-Hungarian Bank: 1879-1919

(František Chudják)

2.2.3.1.

Establishment of the Austro-Hungarian Bank and Its Organisational Structure

After long and difficult negotiations between the Austrian and Hungarian governments, a compromise was concluded by passing Act No. 66 of 27 June 1878. For ten years both parties waived their rights to establish their own bank of issue and agreed on the transformation of the Austrian National Bank into the Austro-Hungarian Bank (Oesterreichisch-ungarische Bank, Osztrák-Magyar Bank). The Bank was a joint-stock company with capital of 90 million gulden with its seat in Vienna and with equivalent main directorates in Vienna and Budapest. The two directorates decided independently on the circulation of money and credit transactions in the territory of their countries. The common bodies became a general assembly of shareholders and a general council which determined the uniform principles of issuing activity of the bank and decided on the most common issues of its management. The general council was composed of fifteen members; three were appointed by the emperor and twelve were elected by the general assembly. The council administered the bank, decided on the setting up of branches and laid down the principles of banking transactions. Outwardly, the dualisation of the bank of issue showed formally in that coins of a single system had two versions (Austrian and Hungarian) and that the banknotes had almost the same face (but no back); i.e. the banknotes had Hungarian text on one side and German text on the other side (the face value was indicated on the German side even in other cisleithan languages). Uniformity of procedures of both major institutions was ensured by applying the same coverage of issued banknotes,

uniform rates and conditions of discount and lombard loans. Amendments to the Austro-Hungarian Bank statutes were subject to approval by the legislative bodies of both parts of the Empire. Hungarian ruling circles thus achieved an optimal solution even though the Austrian position remained better for some time, because Austrian shareholders predominated in the general assembly. It was successfully weakened with changes of the statutes in 1899, when the powers of the main directorates in Vienna and Budapest were extended significantly and the impact of state power in central bodies increased at the expense of shareholders' representatives.

According to the statutes of 1878, in an effort to extend the scope of its business activities the bank decided to establish new branches. The Austro-Hungarian Bank took over 25 branches from the Austrian National Bank and undertook to establish a further 15 branches, including five in Austria and 10 in Hungary. For this reason, in the territory of present-day Slovakia in 1879 branches were set up in Košice and Bratislava. Development and decentralisation of bank business necessitated the expansion of branches, so that in 1914 the bank operated with a total of 103 branches. In Slovakia, there were five branches of the Austro-Hungarian Bank, as additional branches had been established in Banská Bystrica in 1900 and in Nitra in 1901 and finally in Žilina in 1912. The credit market across the Empire was divided into bank districts, with corresponding branches as their centres. Each branch maintained a list of creditworthy companies. There had been some democratisation in approval of discount and lombard loans. Boards of censors comprised of trusted local merchants, industrialists and entrepreneurs were established as supervisory bodies for approval of credit lines. A board of censors was organised on

Budova filiálky Rakúsko-uhorskej banky v Košiciach. Bola skolaudovaná v roku 1903. Postavili ju významná košická stavebná firma Jakab Arpád & Gejza podľa plánov architekta Jozefa Huberta. // Austro-Hungarian Bank branch in Košice; the building, designed by architect Jozef Hubert and built by the renowned constructor Jakab Arpád & Gejza, was certified for occupancy in 1903

Oznam o otvorení filiálky Rakúsko-uhorskej banky v Košiciach 27. júla 1879 (Rakúska národná banka, Bankhistorisches Archiv) // Notice announcing the opening of the Austro-Hungarian Bank in Košice on 27 July 1879 (Oesterreichische Nationalbank, Bankhistorisches Archiv)

Alois Moser

*1818
†1892

Viac ako 30 rokov pôsobil v štátnej službe, kde dosiahol pozíciu prednostu sekcie rozpočtu a úverovania na ministerstve financií habsburskej monarchie. Roku 1873 bol menovaný za guvernéra Boden-Credit-Anstalt a o tri roky neskôr sa mu dostalo uznania v podobe doživotného členstva v hornej komore Ríšskej rady. Tu pôsobil počas rokovaní o bankových zákonoch ako ko-rešpondent. Dňa 28. septembra 1878 sa stal guvernérom Rakúsko-uhorskej banky, túto funkciu vykonával až do 6. marca 1892.

He was in the civil service for more than 30 years, attaining the position of head of Budget and Lending Department at the Finance Ministry of the Habsburg Monarchy. In 1873 he was appointed the governor of Boden-Credit-Anstalt and, three years later, he gained recognition in the form of the life membership in the Upper Chamber of the Imperial Council. He acted as a correspondent during discussions about banking acts. On 28 September 1878 he became the governor of the Austro-Hungarian Bank and held the office until 6 March 1892.

Budova filiálky Rakúsko-uhorskej banky v Žiline. Bola dokončená podľa projektu architekta Jozefa Huberta staviteľskou firmou Karl Lingel & Söhne v roku 1912. // Austro-Hungarian Bank branch in Žilina, designed by architect Jozef Hubert and built by Karl Lingel & Söhne in 1912

s rôznymi cennosťami, ako aj z výmeny bankoviek za strieborné mince a podobne. Filiálka pôvodne sídlila v prenajatých priestoroch od košických mešťanov Júliusa a Rudolfa Mauera, pričom v roku 1903 došlo k vybudovaniu vlastnej filiálnej budovy. Bankový obvod tejto filiálky bol pomerne rozsiahly a zaberá veľkú časť dnešného východného a stredného Slovenska a časť severného Maďarska. Neskôr vznikom ďalších filiállok sa zmenšil na územie Šarišskej, Abovskej a Zemplínskej župy. Filiálka poskytovala úvery miestnym obchodníkom, živnostníkom, ale najmä priemyselným podnikom a bankovým spoločnosťami. Ako vyplýva z úverových listín filiálky Košice z rokov 1889 – 1903 prerokovaných riaditeľstvom v Budapešti, jej klientmi boli firma Bauernebl a syn, pivovar a sladovňa, Košice, Karol Wein a spol., továreň na plátenný tovar v Kežmarku, Krompašsko-hornádske železiarne, Košická sporiteľňa a Spišská úverná banka.

Filiálka v Bratislave bola otvorená 25. augusta 1879 pod vedením Huga Koebla s celkovou dotáciou 1 milión zlatých na úverové obchody, z čoho 700 000 zlatých bolo určených na eskont zmeniek a 300 000 zlatých na lombardné obchody. Filiálka sídlila v prenajatých priestoroch od Bratislavskej priemyselnej banky na Laurinskej ulici, v roku 1901 došlo k vybudovaniu vlastnej filiálnej budovy na Štúrovej ulici. Bankový obvod tejto filiálky kopíroval v podstate obvod Obchodnej a priemyselnej komory v Bratislave a zaberá územie dnešného západného a časti stredného Slovenska. Neskôr sa zmenšil. Podľa úverových listín z roku 1889 – 1903 medzi jej hlavných klientov patrila Bratislavská sporiteľňa, Novozámocká sporiteľňa, Trnavská sporiteľňa a Malacká sporiteľňa, ako aj Nitrianska úverná banka. Bratislavská filiálka vo väčšej miere poskytovala úvery súkromným firmám a podnikateľom, z ktorých môžeme spomenúť Karla Grüneberga, majiteľa továrne na kefy z Bratislavy, Felixa Piszatoryho, lekárnik v Bratislave, významného staviteľa

a sochára Alexandra Feiglera, stavebnú firmu Kittler a Gratzel a veľkostatkára Ignáca Lederera z Rohožníka.

Pri prerokovaní tretieho bankového privilégia v roku 1899 sa rakúska a uhorská strana dohodli na ďalšom rozšírení počtu filiállok, čo malo okrem iného za následok otvorenie filiálky v Banskej Bystrici v roku 1900 a filiálky v Nitre v roku 1901. Filiálka v Banskej Bystrici, ale najmä filiálka v Nitre vzhľadom na poľnohospodársku oblasť, ktorá patrila do jej rajónu, vykazovala intenzívnu pokladničnú činnosť a stala sa významným sprostredkovateľom emisného úveru najmä pre miestne peňažné ústavy, ale aj pre podniky a podnikateľov pôsobiacich v agrárnom sektore. Podľa úverových listín filiálky v Banskej Bystrici z roku 1903 a 1910 medzi klientov banky môžeme okrem Šáhskej sporiteľne, Novohradskej ľudovej banky a Zvolenskej úvernej banky zaradiť aj Prvý bankskobystriický valcový mlyn Weiss, Engel, Herzka a podnikateľov, ako Schmidl Samuel, parný mlyn, Balassagyarmat, Ungar Rudolf, obchod s plodinami, Lučenec a podobne. Medzi klientov filiálky v Nitre patrili okrem iného aj obchodníci s obilím a okolité cukrovary.

V roku 1912 došlo napokon k otvoreniu filiálky Rakúsko-uhorskej banky v Žiline, do obvodu ktorej patrila hospodársky významná časť Považia s centrami, ako je Trenčín a Žilina, ale aj Liptova a Turca so sľubne sa rozvíjajúcim drevárskym, celulózo-papierenským, kožiarskym, textilným a cementárenským priemyslom. Medzi dvanástimi členmi zboru cenzorov tejto filiálky z roku 1912 nachádzame medzi príslušníkmi miestnych bankových a podnikateľských elit prvý raz aj zástupcov slovenských podnikateľských kruhov, a to Mateja Murína, riaditeľa Žilinskej celulóžky a Žilinskej úvernej banky, a Štefana Tvrdeho st., obchodníka s drevom a bývalého richtára Žiliny. Medzi klientov filiálky v Žiline okrem lokálnych peňažných ústavov môžeme zaradiť

Imrich Fest

*3. 11. 1817 Spišské Podhradie
†11. 3. 1883 Budapešť

Roku 1861 sa stal podžupanom Spišskej stolice, pričom podporoval projekt výstavby Košicko-bohumínskej železnice. Od roku 1863 pôsobil v Budapešti, kde sa venoval najmä podpore výstavby železníc, podieľal sa na založení Národného priemyselného zväzu a stal sa jeho riaditeľom. Aktívne sa zúčastnil rokovaní v súvislosti s rakúsko-uhorským vyrovnaním v roku 1867, týkajúcich sa otázok rakúsko-uhorského obchodu a colnej únie. Pôsobil ako tajomník ministerstva obchodu. Dňa 21. novembra 1878 bol zvolený za viceguvernéra Rakúsko-uhorskej banky za Uhorsko.

In 1861 he became deputy district governor of Spiš County, supporting the Košice-Bohumín railway construction project. From 1863 he worked in Budapest, mainly providing support to the railway construction. He participated in the establishment of the National Industrial Union and became its director. He actively participated in discussions about the Austro-Hungarian Compromise in 1867 concerning the issues of the Austro-Hungarian business and customs union. He acted as a secretary of the Ministry of Commerce. On 21 November 1878 he was elected deputy governor of the Austro-Hungarian Bank for Hungary.

a proposal from the local Chamber of Commerce and Industry and later the Országos Magyar Gazdasági Egyesület. The board of censors in Hungarian branches could approve a loan of up to 5,000 gulden, and higher credit lines arranged in the form of credit instruments were submitted for approval to the directorate in Budapest. Each branch received a grant for its credit transactions. The total subsidy for Hungary was 50 million gulden, and in 1899 it was increased to 60 million gulden. In addition, a special subsidy was provided which reached 70 million gulden in 1899.

A branch in Košice was opened on 21 July 1879 under the leadership of Johann Zahořz, and besides him, two officers and one servant working in the branch. Branch business consisted of discounting bills of exchange, granting loans for securities and trading with bank money orders from commission transactions with various valuables, as well as the exchange of banknotes for silver coins and the like. The branch was originally based in premises rented from Košice townsmen Július and Rudolf Mauer, and in 1903 the branch constructed its own building. The bank district of the branch was quite large and occupied a large part of present-day eastern and central Slovakia and northern Hungary. Later, upon the emergence of other branches, it diminished to the territory of the Šariš, Abaúj and Zemplín Counties. The branch provided loans to local merchants, tradesmen, and especially industrial enterprises and banking companies. As shown in the credit instruments of the branch in Košice from 1889 to 1903 considered by the directorate in Budapest, its clients were the company Bauernebl and son, the brewery and malting plant in Košice, Karol Wein and partners, the linen factory in Kežmarok, the ironworks Krompašsko-hornádske železiarne, Košická sporiteľňa and Spišská úverná banka.

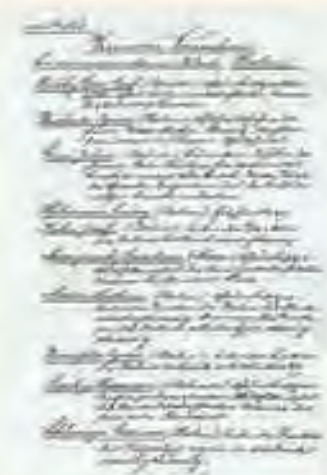
The branch in Bratislava was opened on 25 August 1879 under the leadership of Hugo Koeble with a total subsidy of 1 million gulden for credit transactions, of which 700,000 gulden were for discounting bills of exchange and 300,000 gulden for lombard transactions. The branch was originally housed in premises on Laurinská Street rented from Bratislavská priemyselná banka (Bratislava Industrial Bank), but in 1901 its own building was constructed on Štúrova Street. In principle, the bank district of the branch copied the district of the Chamber of Commerce and Industry in Bratislava and occupied the territory of present-day western and central Slovakia, though this later diminished. According to the credit instruments of 1889 to 1903, its main clients were Bratislavská sporiteľňa, Novozámocká

sporiteľňa, Trnavská sporiteľňa (Savings Bank in Trnava) and Malacká sporiteľňa (Savings Bank in Malacky), as well as Nitrianska úverná banka (Nitra Credit Bank). The branch in Bratislava granted credits increasingly to private companies and entrepreneurs, from which we could mention Karol Grüneberg, the owner of a brush factory in Bratislava; Felix Pisztory, a Bratislava pharmacist; the major builder and sculptor Alexander Feigler; the construction company Kittler and Gratzel and the landowner Ignác Lederer from Rohožník.

In discussing the third banking privilege in 1899, the Austrian and Hungarian parties agreed to extend the number of branches, which also resulted in the opening of branches in Banská Bystrica in 1900 and in Nitra in 1901. The branch in Banská Bystrica, but especially the branch in Nitra, given the agricultural area belonging to its district, showed intense treasury activities and became major mediators of issue loans, particularly for regional financial institutions, but also for companies and businesses operating in the agricultural sector. According to the credit instruments of the branch in Banská Bystrica of 1903 and 1910, the bank's clients included, in addition to Šáhska sporiteľňa, Novohradská ľudová banka (Novohrad People's Bank) and Zvolenská úverná banka (Zvolen Credit Bank), also Prvý banskobystrický valcový mlyn (roller mill) Weiss, Engel, Herzka and entrepreneurs such as Schmidl Samuel, a steam mill, Balassagyarmat, Ungar Rudolf, a commodities trader, Lučenec and the like. The clients of the branch in Nitra were, among others, grain traders and the surrounding sugar refineries.

In 1912, a branch of the Austro-Hungarian Bank was finally opened in Žilina. Its district included an important economic part of the Považie region, with its centres as Trenčín and Žilina, as well as Liptov and Turiec regions, with promisingly emerging wood, pulp and paper, leather, textile and cement industries. The twelve members of the board of censors of the branch in 1912 were members of the local banking and business elite and for the first time also representatives of Slovak business circles, such as Matej Murín, director of the pulp mill Žilinská celulóžka and Žilinská úverná banka (Žilina Credit Bank), and Štefan Tvrdý, Sr., the timber merchant and former mayor of Žilina. In addition to local financial institutions, the clients of the branch in Žilina also included significant tanners from Liptovský Mikuláš – the Lacko, Žuffa and Hubka families.

After 1879, the so-called sub-branches of the Austro-Hungarian Bank (Banknebenstel-

Zoznam cenzorov Rakúsko-uhorskej banky v Žiline z roku 1912 (Rakúska národná banka, Bankhistorisches Archiv) // List of censors of the Austro-Hungarian Bank in Žilina, 1912 (Oesterreichische Nationalbank, Bankhistorisches Archiv)

Matej Murín (1860 – 1934), riaditeľ Žilinskej úvernej banky, Žilinskej celulóžky a cenzor Rakúsko-uhorskej banky // Matej Murín (1860-1934), director of both Žilinská úverná banka and the pulp mill Žilinská celulóžka, and a censor of the Austro-Hungarian Bank

aj významných liptovsko-mikulášskych garbiarov Lackovcov, Žuffovcov a Hubkovcov.

Od roku 1879 začali pôsobiť aj tzv. podružné miesta Rakúsko-uhorskej banky (Banknebenstellen), ktorých hlavnou úlohou bolo prijímať zmenky na reeskont. Funkciou podružného miesta, po zložení primeranej kaucie, bol zvyčajne poverený niektorý peňažný ústav vo významnejšom obchodnom a priemyselnom centre v obvode jednotlivých filiálok. Išlo o prestížnu záležitosť, takže v niektorých mestách, ako napríklad v Miškolci alebo Martine, došlo medzi miestnymi ústavmi k vzájomnej rivalite. Koncom prvej svetovej vojny pôsobilo na Slovensku osemnásť podružných miest. Filiálka v Banskej Bystrici mala podružné miesta v Lučenci (Lučenecká sporivá a úverná banka), v Banskej Štiavnici (Banskoštiavnická sporiteľňa). Filiálka Košice mala podružné miesta v Prešove (Prešovský bankový spolok) a v Spišskej Novej Vsi (Sporiteľný a úverný ústav), Nitra v Nových Zámkoch (Novozámocká sporiteľňa), v Leviciach (Tekovská ľudová banka, Zlaté Moravce, filiálka Levice), v Topoľčanoch (Topoľčianska úverná banka), v Zlatých Moravciach (Zlatomoravecká sporiteľňa) a v Hlohovci (Fraštacká sporiteľňa). Filiálka v Bratislave zriadila

podružné miesto v Galante (Galantská sporiteľňa) a v Trnave (Trnavský úverný ústav) a filiálka v Žiline mala podružné miesta v Liptovskom Mikuláši (Liptovsko-mikulášska sporiteľňa), v Ružomberku (Ružomerská sporiteľňa), v Trenčíne (Trenčianska sporiteľňa) a v Martine (Hornouhorská (Hornoviediecka) úverná banka, Felvidéki hitelbank). Rimavská Sobota (Rimavsko-sobotská sporiteľňa) a Rožňava (Rožňavská sporiteľňa a záložňa) patrili do obvodu filiálky v Miškolci a Komárno (Komárnianska vidiecka sporiteľňa) do obvodu filiálky Győr.

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že transformácia Rakúskej národnej banky na Rakúsko-uhorskú banku a rozšírenie jej úverových obchodov, ku ktorým prispela aj premyslene budovaná sieť filiálok a pobočiek, výrazne napomohli zdynamizovaniu hospodárskeho vývoja v Uhorsku, a teda aj na Slovensku. Hlavný ústav v Budapešti a jemu podriadené filiálky sa stali významným úverovým zdrojom pre uhorské banky, ako aj priemyselné podniky. Ako uvádza G. Kövér, uhorský podiel na zmenkovom portfóliu Rakúsko-uhorskej banky sa zvýšil z 28 % v roku 1879 na 69 % v roku 1913. Ešte výraznejšie sa to prejavilo pri hypotekárnych obchodoch Rakúsko-uhorskej banky, kde podiel Uhorska stúpol z 58 % z roku 1878 na vyše 80 % v roku 1913. Oveľa menej dynamicky sa v Uhorsku rozvíjal lombardný obchod, teda pôžičky na zástavu cenných papierov.

Rakúsko-uhorská tisícokorunová bankovka z roku 1902 // A 1,000 crown Austro-Hungarian banknote, 1902

2.2.3.2.

Prechod ku korunovej mene a menová politika

Znehodnocovanie striebra v pomere k zlatu v 70. a 80. rokoch 19. storočia viedlo k tomu, že sa vedenie Rakúsko-uhorskej banky zámerne orientovalo na zmenu striebra za zlato vo svojich zásobách. Vytvorenie dostatočných zásob zlata v banke umožnilo v roku 1892 prechod menovej sústavy Rakúsko-Uhorska na zlatý monometalizmus. Prechod na zlatú menu sa zrealizoval tak, že rakúska mena so zlatým v striebre, ako meradlom cien, sa pretvorila na sústavu, v ktorej meradlom cien sa stala koruna, deliaca sa na 100 halierov. Obsah koruny bol určený na 0,304 878 gramu rýdneho zlata. Základnou zlatou mincou sústavy sa stala desaťkorunová minca, mince nižších nominále sa razili zo striebra alebo z medi a niklu a ich zliatin ako drobné mince. Pomer koruny a pôvodného zlatého sa určil na 2 : 1. Súčasne rakúska a uhorská vláda začali sťahovať z obehu svoje štátovky s núteným obhom a vymieňať ich za bankovky cedulovej banky, respektíve za obligácie štátneho dlhu. Po skončení tejto akcie sa obchod papierových peňazí stal homogénnym obhom banko-

len) began to operate. Their main task was to receive bills of exchange for rediscount. After payment of a reasonable deposit, the function of the sub-branch was usually entrusted to any financial institution in any significant commercial and industrial centre within the district of the respective branch. It was a prestigious matter, so in some cities, such as Miskolc or Martin, rivalries developed between local institutions. At the end of the First World War, eighteen sub-branches were operating in Slovakia. The branch in Banská Bystrica had its sub-branches in Lučenec (Lučenecká sporiteľňa a úverná banka/Lučenec Savings and Credit Bank) and Banská Štiavnica (Banskoštiavnická sporiteľňa/Savings Bank in Banská Štiavnica). The branch in Košice had its sub-branches in Prešov (Prešovský bankový spolok/Prešov Banking Association) and Spišská Nová Ves (Sporiteľný a úverný ústav/Savings and Credit Institute), and the branch in Nitra had its sub-branches in Nové Zámky (Novozámocká sporiteľňa), Levice (Tekovská ľudová banka/Tekov People's Bank, Zlaté Moravce, branch Levice), Topoľčany (Topoľčianska úverná banka/Topoľčany Credit Bank), Zlaté Moravce (Zlatomoravecká sporiteľňa/Savings Bank in Zlaté Moravce) and Hlohovec (Fraštická sporiteľňa/Savings Bank in Frašták). The branch in Bratislava established its sub-branches in Galanta (Galantská sporiteľňa/Savings Bank in Galanta) and Trnava (Trnavský úverný ústav/Trnava Credit Institute), and the branch in Žilina had its sub-branches in Liptovský Mikuláš (Liptovsko-mikulášska sporiteľňa/Savings Bank in Liptovský Mikuláš), Ružomberok (Ružomerská sporiteľňa/Savings Bank in Ružomberok), Trenčín (Trenčianska sporiteľňa/Savings Bank in Trenčín) and Martin (Hornouhorská (Hornoviediecka) úverná banka, Felvidéki hitelbank/Upper Hungarian Credit Bank). Rimavská Sobota (Rimavsko-sobotská sporiteľňa/Savings Bank in Rimavská Sobota) and Rožňava (Rožňavská sporiteľňa a záložňa/Savings Bank and Pawnshop in Rožňava) belonged to the district of the branch in Miskolc, and Komárno (Komárňanská vidiecka sporiteľňa/Provincial Savings Bank in Komárno) to the district of the branch in Győr.

In connection with this it should be noted that the transformation of the Austrian National Bank into the Austro-Hungarian Bank and expansion of its credit transactions, to which a thoughtfully established network of branches and sub-branches also contributed, helped to significantly boost economic development in Hungary, and therefore also in Slovakia. The main institute in Budapest and branches controlled by it had become an important source of loans for Hungarian

Účastina Sporiteľne a úverného ústavu v Bytči s prepočtom zlatých na koruny z roku 1896 // Share certificate of Sporiteľňa a úverný ústav in Bytča (Savings bank and Credit Institute), showing the conversion from guldens to crowns, 1896

banks and industrial companies. As stated by G. Kövér, the Hungarian share in the portfolio of the bills of exchange of the Austro-Hungarian Bank increased from 28% in 1879 to 69% in 1913. Even more significantly this was reflected in mortgage transactions of the Austro-Hungarian Bank, where the proportion of Hungary rose from 58% in 1878 to over 80% in 1913. Lombard transactions, i.e. loans to pledge securities, developed much less dynamically in Hungary.

2.2.3.2. Monetary Policy and Transition to the Crown Currency

The depreciation of silver in proportion to gold in the 1870s and 1880s led the management of the Austro-Hungarian Bank to focus deliberately on the substitution of silver for gold in its reserves. Creating sufficient gold reserves in the bank in 1892 allowed for the transition of the Austria-Hungary monetary system to gold monometallism. The transition to a gold currency was made so that the Austrian currency with guldens, in silver as a measure of prices, transformed into a system in which the measure of prices became the crown, divided into 100 hallers. The content of the crown was determined to be 0.304878 gram of pure gold. The basic gold coin in the system became the ten crown coin, and coins of lower face value were minted from silver or copper and nickel and their alloys as small change. The ratio of the crown and the original gulden had been fixed at 2:1. At the same time, the Austrian and the Hungarian governments began to withdraw from circulation their treasury notes of forced circulation and exchange them for the banknotes of the bank of issue or government debt bonds. After completion of this action, the circulation of paper money became the homogeneous circulation of banknotes that were not compulsorily exchangeable for precious metal coinage. In 1907, the history of the

Uhorská razba desaťkorunovej zlatej mince z roku 1893, avers a reverz // A 10 crown gold coin minted in Hungary in 1893

viek, ktoré však neboli povinne vymeniteľné za mincovaný drahý kov. Roku 1907 sa tak definitívne skončila história štátovkového dlhu monarchie. S platnosťou od 1. 1. 1900 sa zaviedla povinnosť počítať a bilancovať výhradne v korunách. Do tej doby i v úradnom styku jednotlivci i podniky mohli účtovať alternatívne v korunách alebo zlatých. Vo verejnosti sa však až do zániku monarchie bežne počítalo na grajciare a zlaté, pričom niektoré výrazy zostali v českom a slovenskom jazyku až do dnešných čias.

Po zavedení zlatej korunovej meny v roku 1892 sa banka zaviazala dodržiavať v menovej politike plné krytie meny (40 % zlatom) a neposkytovať úver štátu. Napriek tomu, že Rakúsko-uhorská banka nazhromaždila veľké zásoby drahých kovov, na prelome storočia to bolo až 85 % z celkovej emisie bankoviek, z toho bolo až 60 % zlata, zavedenie povinnej vymeniteľnosti bolo aj pri zmenách stanov ceduľovej banky roku 1899 a roku 1911 odložené na „vhodnejší čas“. Napriek neúplnosti atribútov zlatej meny posledných 20 rokov pred prvou svetovou vojnou bolo obdobím pomernej stability hodnoty rakúsko-uhorských bankoviek. Prejavilo sa to napríklad v pomerne stálom vzťahu bankoviek k zlatu na vnútornom trhu, ale aj v minimálnych výkyvoch kurzov voči menám, ktorých štandard zlatej mince bol perfektný. Bola to jedna zo stránok celkovej hospodárskej stability tohto obdobia, ale aj vyrovnanosti štátnych rozpočtov a dlhoročnej vyrovnanosti platobnej bilancie, keď boli schodky vyvažované dovozom kapitálu. K tejto situácii prispievala aj aktívna menová

politika Rakúsko-uhorskej banky, ktorá bola realizovaná aktívnou kombináciou diskontnej politiky na úverovom trhu a devízovej politiky na trhu devíz.

2.2.3.3.

Vzťah Rakúsko-uhorskej banky k slovenským záujmom

Postoj Rakúsko-uhorskej banky k peňažným ústavom so slovenskou správou (resp. nacionálne slovenským peňažným ústavom) bol do istej miery diskriminačný. Ani jeden z nacionálne slovenských peňažných ústavov nemal podľa úverových listín filiállok Rakúsko-uhorskej banky vymeraný reeskontný úver. Iba niekoľko významnejších peňažných ústavov, medzi nimi najmä Martinská sporiteľňa, Tatra banka v Martine a Úverná banka v Ružomberku, dostalo možnosť predkladať v obmedzenom množstve zmenky na reeskont v rámci takzvaného cenzúrneho úveru (teda úveru do 10 000 korún). Hoci sa prednostovia filiállok Rakúsko-uhorskej banky vo svojich informačných správach pochvalne vyjadrovali o činnosti viacerých nacionálne slovenských bánk, najmä o Martinskej sporiteľni, Úvernej banke v Ružomberku, Zvolenskej ľudovej banke a Ľudovej banke v Novom Meste nad Váhom, vyčítali im však zlé portfólio cenných papierov, ktoré bolo zložené najmä z akcií drobných slovenských peňažných ústavov a priemyselných podnikov, ktoré Rakúsko-uhorská banka odmietala prijať na lombard, alebo ich nepovažovala za dostatočné krytie pri eskontnom úvere. Podobne to bolo aj v prípade zmenkového obchodu. Slovenské banky nemali dostatok kvalitných obchodných zmeniek (rimesy), ktoré by mohli predložiť k reeskontu, z veľkej časti sa v ich pokladniach objavovali iba drobné roľnícke (zvyčajne finančné) zmenky, ktoré často nespĺňali prísne cenzúrne podmienky Rakúsko-uhorskej banky.

O odmeranom postoji centrálnej banky k nacionálne slovenským bankám svedčí aj fakt, že žiadna z nich nebola poverená funkciou podružného miesta. Hoci sa Jozef Houdek ako hlavný riaditeľ Tatra banky snažil na jeseň roku 1893 o to, aby Tatra banka bola poverená funkciou pobočky Rakúsko-uhorskej banky v Martine, riaditeľstvo v Budapešti na svojom zasadnutí 30. októbra rozhodlo zveriť túto úlohu inému „vlasteneckému“ peňažnému ústavu v Martine, a to miestnemu Turčianskemu obchodnému a úvernému ústavu.

Úverná banka v Ružomberku, Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa v Martine a Ľudová banka v Novom meste nad Váhom vypracovali preto začiatkom októbra 1911 memorandum o poskytovaní reeskontné-

Obligácia štvrtej rakúskej vojnovej pôžičky v hodnote 1 000 K z roku 1916 // A 1,000 K bond certificate of the fourth Austro-Hungarian war loan, 1916

Monarchy debt arising from treasury notes finally ended. A duty to count and balance only in the crown currency was introduced, with effect from 1 January 1900. Before that time, individuals and businesses could officially account alternatively in guildens or the crown currency. However, until the dissolution of the Monarchy, the public usually counted in kreutzers and guildens, and some of these phrases have remained in the Czech and Slovak languages till today.

After the introduction of the gold crown currency in 1892, the bank committed to comply with full coverage of the currency (40% of gold coverage) in its monetary policy and to not grant credits to the state. Although the Austro-Hungarian Bank had accumulated large reserves of precious metals – at the turn of the century this was up to 85% of the total issue of banknotes, up to 60% of which was in gold – the introduction of mandatory convertibility was, even in amendments to the statutes of the bank of issue in 1899 and 1911, postponed to a “better time”. Despite the incompleteness of the attributes of the gold currency, the last 20 years before the First World War was a period of relative stability of banknote value of Austro-Hungarian banknotes. This was reflected, for example, in the relatively stable relation of banknotes to gold in the internal market, but also in the minimum rate fluctuations against currencies whose gold-coin standard was perfect. This was one of the aspects of the overall economic stability of this period, as were the balance of the state budgets and the long-standing balance of payments, when deficits were balanced by imports of capital. In addition, the active monetary policy of the Austro-Hungarian Bank, which was performed by an active combination of the discount policy in the credit market and the exchange policy in the foreign exchange market, contributed to this situation.

2.2.3.3.

Relationship of the Austro-Hungarian Bank to Slovak Interests

The attitude of the Austro-Hungarian Bank towards financial institutions with Slovak management (or nationalist Slovak financial institutions) was somewhat discriminatory. According to the credit instruments of branches of the Austro-Hungarian Bank, not one of the nationalist Slovak financial institutions had determined a rediscount credit. Only a few major financial institutions, including Martinská sporiteľňa, Tatra banka in Martin and Úverná banka in Ružomberok, were given the opportunity to submit a limited amount of bills of exchange for rediscounting within the so-called

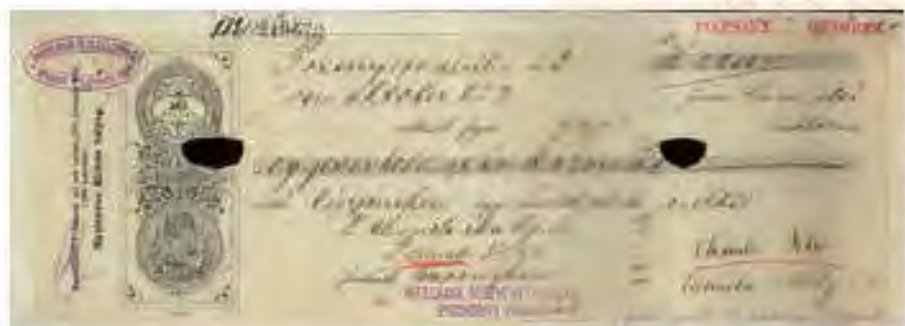
monitorship loan (i.e. a loan up to 10,000 crowns). Although the heads of branches of the Austro-Hungarian Bank commented on the activities of several nationalist Slovak banks with words of praise in their information reports, particularly regarding Martinská sporiteľňa, Úverná banka in Ružomberok, Zvolenská ľudová banka and Ľudová banka in Nové Mesto nad Váhom, they blamed the branches for the bad portfolio of securities which was composed mainly of stocks of small Slovak financial institutions and industrial companies that the Austro-Hungarian Bank refused to accept for lombard loans or did not consider as having sufficient coverage for discount credits. This was similar in the case of bills of exchange. Slovak banks did not have enough quality trade bills (rimesy) which could be submitted for rediscount. For the most part only small farmer (usually financial) bills of exchange that often did not meet the strict monitorship conditions stipulated by the Austro-Hungarian Bank were found in their treasuries.

The stiff attitude of the central bank to the nationalist Slovak banks was proved also by the fact that none of them had been entrusted with the function of a sub-branch. Although in the fall of 1893 Jozef Houdek, senior director of Tatra banka, tried to get Tatra banka entrusted with the function of the branch of the Austro-Hungarian Bank in Martin, the directorate in Budapest, at its meeting held on 30 October, decided to entrust that task to another “patriotic” financial institution in Martin – the local Turčiansky obchodný a úverný ústav (Turiec Commercial and Credit Institute).

Therefore, early in October 1911 Úverná banka in Ružomberok, Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa in Martin and Ľudová banka in Nové Mesto nad Váhom developed a memorandum for providing rediscount credits to Slovak financial institutions under the same conditions as stipulated for German and Hungarian institutions. Representatives of the said banks, Vladimír Makovický, Matúš Dula and Július Markovič submitted the memorandum to Minister of Finance Ladislav Lukacs and Governor of the Austro-Hungarian Bank Alexander Popovics, but aside from promises, they did not get any help. Therefore, they had to address Czech banks, which

Zmenka Úvernej banky v Ružomberku, filiálky v Bratislave, z roku 1910 reeskontovaná filiálkou Živnostenskej banky vo Viedni a filiálkou Rakúsko-uhorskej banky v Bratislave // Bill of exchange of Úverná banka in Ružomberok, Bratislava branch, rediscounted by the Vienna branch of Živnostenská banka and the Austro-Hungarian Bank branch in Bratislava, 1910

Záložný list Rakúsko-uhorskej banky z roku 1918
// Collateral certificate of the Austro-Hungarian Bank, 1918

ho úveru pre slovenské peňažné ústavy za rovnakých podmienok, aké mali nemecké a maďarské ústavy. Predstavitelia spomenutých bánk, Vladimír Makovický, Matúš Dula a Július Markovič odovzdali toto memorandum ministrovi financií Ladislavovi Lukacsovi a guvernérovi Rakúsko-uhorskej banky Alexandrovi Popovicsovi, ale okrem sľubov sa nedočkali žiadnej pomoci. Museli sa preto obrátiť na české banky, ktoré boli ochotné poskytnúť reeskontný úver, ale za vyššiu úrokovú sadzbu. Tieto služby najviac využívala Úverná banka, Ružomberok, ktorej poskytovala reeskontný úver predovšetkým Živnostenská banka v Prahe prostredníctvom svojej filiálky vo Viedni. Martinská sporiteľňa, ale najmä Úverná banka v Ružomberku sa pod vplyvom Živnostenskej banky snažili zlepšiť svoje vzťahy s Rakúsko-uhorskou bankou, napríklad kúpou jej akcií alebo štátnych cenných papierov a rent.

2.2.3.4.

Prvá svetová vojna a menový rozpad Rakúsko-Uhorska

Krátko po vypuknutí prvej svetovej vojny 4. augusta 1914 bola vláda cisárskym nariadením zmocnená k mimoriadnym opatreniam v riadení menovej politiky. Vláda využila toto zmocnenie a zrušila predpisy o povinnom zlatom krytí a predpisy zakazujúce poskytovať úver štátu tak, aby sa zaisťili možnosti pre financovanie vedenia vojny emisiou štátoviek.

Vypuknutie prvej svetovej vojny priviedlo mnohé slovenské banky do vážnych existenčných problémov, najmä v dôsledku panického vyberania vkladov a vážnym poruchám na úverovom trhu. Úverové obchody sa ocitli v situácii, keď v podstate nikto nebol schopný urobiť zadosť svojim povinnostiam. Preto vláda s účinnosťou od 1. augusta 1914 vyhlásila na všetky peňažné záväzky moratórium, ktoré bolo predl-

žované až do 31. augusta 1915. Úverná banka v Ružomberku bola nútená lombardovať vo filiálke Rakúsko-uhorskej banky v Žiline svoje cenné papiere v nominálnej hodnote 180 000 korún, aby mala z čoho vyplácať svojich klientov. Všeobecný nedostatok peňazí sa prejavil na vzostupe úroveňovej sadzby Rakúsko-uhorskej banky, ktorá sa v priebehu prvého mesiaca vojny vyšplhala zo 4 % na 8 %. A hoci koncom augusta pristúpila banka na zníženie o 2 % a v novembri zasa o pol percenta, aj tak však zostala pomerne vysoká.

V dôsledku obrovských výdavkov dochádzalo k inflačnej emisii papierových peňazí, čo viedlo k znehodnoteniu rakúsko-uhorskej meny. Mince z drahých kovov zmizli z obehu a bankovky dostali nútený obeh. Druhým kanálom inflácie sa stala premena obligácií vojnových pôžičiek na hotové peniaze prostredníctvom ich lombardu až do výšky 75 % nominále u peňažných ústavov a následne u cedulovej banky. Účinky inflácie sa vláda pokúšala tmiť riadením tvorby cien a systémom riadeného hospodárstva, avšak iba s čiastočným úspechom. Táto situácia viedla na konci vojny k zrúteniu rakúsko-uhorskej meny. Okrem toho sa vyčerpali zásoby surovín i hotových výrobkov a do zahraničia odplynuli obrovské zásoby zlata z trezorov Rakúsko-uhorskej banky. Obeh peňazí pred prvou svetovou vojnou nepresiahol 2,5 miliárd korún, no do konca roku 1918 stúpol na 35,6 miliárd a vojnové dlhy štátu (vojnové pôžičky, dlhy u Rakúsko-uhorskej banky a bánk) dosiahli závažnú sumu 101,57 miliárd. Nacionálne slovenské banky, najmä Martinská sporiteľňa a Úverná banka v Ružomberku, koncom vojny začali obmedzovať lombardné obchody s vojnovými pôžičkami a snažili sa ich zbaviť. Podľa výpočtu Milana Friča mali slovenské peňažné ústavy po skončení vojny upísaných vojnových pôžičiek za 6 470 200 korún, čo nebolo veľa, pričom ich klientela upísala za 15 192 000 korún.

Alexander Popovics

*22. 10. 1862 Budapešť
†15. 4. 1935 Budapešť

Politik a finančný expert. Do roku 1909 štátny sekretár na uhorskom ministerstve financií. V roku 1892 zohral dôležitú rolu pri zavedení zlatej meny a pri rakúsko-uhorských hospodárskych rokovaniach. Od roku 1909 guvernéor Rakúsko-uhorskej banky, kde pôsobil do februára 1918, keď bol vymenovaný za ministra financií maďarskej vlády vedenej Alexandrom Wekerlem. Bol členom maďarskej delegácie vo Versailles pri prerokovaní Trianonskej zmluvy v roku 1920. Roku 1924 sa stal prvým guvernérom Maďarskej národnej banky.

Politician and financial expert, Secretary of State at the Hungarian Ministry of Finance until 1909. In 1892 he played an important role in the introduction of the golden currency and in Austro-Hungarian economic discussions. Governor of the Austro-Hungarian Bank from 1909 to February 1918 when he was appointed the Ministry of Finance of the Hungarian Government led by Alexander Wekerle. He was a member of the Hungarian delegation to Versailles during discussions about the Treaty of Trianon in 1920. In 1924 he became the first governor of the Hungarian National Bank.

were willing to provide rediscount credits, but at a higher interest rate. The services were mostly used by Úverná banka in Ružomberok, to which primarily Živnostenská banka in Prague provided rediscount credits through its branch in Vienna. Martinská sporiteľňa, but mainly Úverná banka in Ružomberok, under the influence of Živnostenská banka, tried to improve their relations with the Austro-Hungarian Bank, for example, by the purchase of its stocks or the state bonds and annuities.

2.2.3.4.

The First World War and Monetary Disintegration of Austria-Hungary

Shortly after the outbreak of the First World War, on 4 August 1914, the imperial government was empowered to take extraordinary measures to manage monetary policy. The government used the empowerment and repealed laws on compulsory gold coverage and regulations prohibiting the granting of credits to the state in order to secure funding possibilities for warfare through the issue of treasury notes.

The outbreak of the First World War brought many Slovak banks into serious existential problems, mainly due to the panic withdrawal of deposits and major disruptions in the credit market. Credit transactions were caught in a situation in which basically no one was able to discharge their obligations. Therefore, with effect from 1 August 1914, the government declared a moratorium on all financial obligations, which was renewed until 31 August 1915. Úverná banka in Ružomberok was forced to pledge its securities with a nominal value of 180,000 crowns with the branch of the Austro-Hungarian Bank in Žilina to be able to pay out money to its clients. The general lack of money was reflected in the increasing interest rate of the Austro-Hungarian Bank, which rose from 4% to 8% in the first month of the war. Although late in August the bank proceeded to reduce the interest rate by 2% and in November again by one-half of a percent, it remained relatively high.

An inflationary issue of paper money occurred as a result of the huge expenditure and this led to the devaluation of the Austro-Hungarian currency. Coins of precious metal disappeared from circulation and banknotes were of forced circulation. The second channel of inflation was the conversion of war loan bonds into cash by lombard loans at up to 75% of the face value with financial institutions and then with the bank of issue. The government tried to dampen the effects of inflation through management of price formation and a system of controlled economy, but with limited success. At the end of the war,

the situation led to the collapse of the Austro-Hungarian currency. In addition, raw material reserves and finished products were depleted and huge reserves of gold from the vaults of the Austro-Hungarian Bank went abroad. The circulation of money before the First World War did not exceed 2.5 billion crowns, but by the end of 1918 it had rose to 35.6 billion, and state war debts (war credits, debts with the Austro-Hungarian Bank and other banks) reached the dizzying amount of 101.57 billion. At the end of the war, the nationalist Slovak banks, especially Martinská sporiteľňa and Úverná banka in Ružomberok, began to restrict lombard transactions with war credits and tried to get rid of them. According to the calculation by Milan Frič, after the war Slovak financial institutions had subscribed war credits for 6,470,200 crowns, which was not much, while their clients were subscribed for 15,192,000 crowns.

Obligácia uhorskej štátnej pôžičky v hodnote 100 K z roku 1916 // Hungarian 100 K state bond certificate, 1916

kapitola 3

3. Centrálné bankovníctvo medzivojnového Československa

3.1. Peňažníctvo na Slovensku v medzivojnovom období

(Tatiana Cvetková, Andrea Leková)

Budova žilinskej filiálky Slovenskej banky bola prvým sídlom Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska od 12. 12. 1918 do 3. 2. 1919. Fotografia vznikla v roku 1928 pri príležitosti stretnutia bývalých členov tejto prvej slovenskej vlády. // The building of the Slovenská banka branch in Žilina was the first headquarters of Ministry with Full Administrative Authority for Slovakia from 12 December 1918 to 3 February 1919; the picture was taken on the occasion of the meeting of former members of the first Slovak government in 1928

Členovia redakčnej rady časopisu Politika v Trenčianskych Tepličiach v roku 1935 // Editorial board of the journal Politika in Trenčianske Teplice, 1935

Koniec prvej svetovej vojny a vznik Československej republiky priniesol Slovensku množstvo kvantitatívnych i kvalitatívnych zmien. V predošlom období bolo súčasťou Uhorska, kde patrilo k jeho najpriemyselnejším oblastiam. V rámci rakúsko-uhorskej monarchie sa však Uhorsko, a tým aj Slovensko, prejavovalo ako prevažne agrárne, so slabou rozvinutou industrializáciou. Priemysel bol napriek mohutnému rozvoju, naštartovanému vďaka silnej podpore štátu koncom 19. a začiatkom 20. storočia, stále slabou rozvinutý, v rámci jeho štruktúry absentovalo silné strojárstvo. Chýbalo potrebné prepojenie kvalitnou infraštruktúrou, zaostávala elektrifikácia územia. Väčšina obyvateľstva pracovala v poľnohospodárstve, do ktorého nové postupy a zmeny prenikali len pozvoľna, v podhorských oblastiach takmer vôbec. Pôda tu bola rozdrobená medzi jednotlivých malých vlastníkov. Veľkostatky, ktoré by mali prostriedky na zavádzanie moderných technológií a nákup strojového zariadenia, vznikali prevažne iba na južnom a juhozápadnom území krajiny. Spojenie Slovenska a českých krajín znamenalo vytvorenie jedného celku z dvoch území na rôznom stupni vývoja priemyslu i poľnohospodárstva, životnej úrovne i občianskeho sebauvedomovania. Na konci vojny boli zo Slovenska do Maďarska odvezené depozity z mnohých peňažných ústavov, hotovosť, ceniny, úradné záznamy a iné. Československý štát si ich navrátenie vymohol až koncom 20. rokov 20. storočia. Slovenskom sa navyše prehnala v lete roku 1919 maďarská Červená armáda, ktorá zapríčinila škody pretrvávajúce počas celej existencie prvej Československej republiky.

V rámci nového štátu nasledovala reštrukturalizácia slovenského hospodárstva, ktorá bola dôsledkom rozpadu pôvodného jednotného trhu monarchie, a tým pôvodných tokov odbytu, vytvorením nových colných hraníc, nových zákonov, bezprostrednej blízkosti silnej konkurencie z českých krajín. Poľnohospodárstvo si postupne našlo nové odbytiská v susedných Čechách, omnoho horšie to bolo s priemyslom. Významným odvetvím slovenského priemyslu zostalo tradičné baníctvo, vysoký podiel na priemyselnej výrobe si uchoval priemysel papierenský a celulózový, garbiarstvo, potravinárstvo, spracovanie kovov, drevárstvo a chemický priemysel.

Povojnová kríza rokov 1921 – 1923 znamenala likvidáciu veľkého množstva priemyselných podnikov hlavne na strednom a východnom Slovensku. Mnoho podnikov skrachovalo, niektoré boli presťahované za hranice Slovenska svojimi rakúskymi alebo maďarskými majiteľmi. Len niečo vyše dvoch percent akciového kapitálu v priemysle mali v rukách slovenskí vlastníci. Odbúvanie priemyslu prinieslo prudký pokles životnej úrovne a malo ďalekosiahle účinky na slovenské hospodárstvo, keď až v roku 1929 sa podarilo obnoviť zamestnanosť v priemysle na úroveň z roku 1913. Postihlo predovšetkým železiarsky priemysel. Keďže Slovensko neustále zápasilo s agrárnym preľudnením, strata i tak dosť obmedzených možností zamestnať sa v priemysle viedla k vysťahovalectvu, ktoré prebiehalo vo vlnách vždy mohutnejších, keď sa zhoršili podmienky na prežitie. V rokoch 1924 – 1929 síce hospodárstvo Československej republiky znamenalo celkovo konjunkturálny vzostup, ale na Slovensku mala konjunktúra nevýraz-

chapter 3

3. Central Banking in Interwar Czechoslovakia

3.1. The Banking Industry in Slovakia during the Interwar Period

(Tatiana Cvetková, Andrea Leková)

The end of the First World War and the formation of the Czechoslovak Republic brought many quantitative and qualitative changes to Slovakia. In the previous period, Slovakia was part of Hungary, where it ranked among the most industrialised areas. In terms of the Austro-Hungarian Monarchy, however, Hungary, and hence Slovakia was largely agrarian, with poorly developed industrialisation. Despite the massive development which was started up thanks to the strong support of the state in the late 19th and early 20th century, industry was still underdeveloped, and its structure was lacking a strong engineering. The necessary connections of quality infrastructure were missing, and electrification of the territory was lagging behind. The majority of the population worked in agriculture, to which new procedures and changes came only slowly, and in foothill areas scarcely at all. The land here was fragmented, divided up among different small owners. Estates which might have the means for introducing modern technologies and purchasing machinery originated predominately in the southern and south-western areas of the country.

The joining of Slovakia and the Czech lands meant creating one unit from two areas at different stages of industrial and agricultural development, living standards and civic self-perception. At the end of the war, deposits from many financial institutions, including cash, valuables, official records and other items, were taken from Slovakia to Hungary. The Czechoslovak state succeeded in getting them returned only in the late 1920s. Moreover, in the summer of 1919, the Hungarian Red Army swept through Slovakia causing damage that lasted throughout the duration of the first Czechoslovak Republic.

In the new state, a restructuring of the Slovak economy followed as a result of the disintegration of the original single market of the Monarchy and thus the existing flows of trade; this was caused by the establishing of new customs frontiers, new laws and the immediate proximity of strong competition from the Czech lands. Agriculture gradually found new outlets in neighbouring Bohemia, but the situation was much worse in industry. Traditional mining remained an important sector of Slovak industry, and the paper and pulp industry, tanneries, food processing, metal processing and the wood and chemical industries kept up a high share of industrial production.

The post-war crisis in the years 1921 to 1923 meant the liquidation of a large number of industrial plants, mainly in central and eastern Slovakia. Many companies went bankrupt, and some were moved outside the borders of Slovakia by their Austrian or Hungarian owners. Just slightly more than two percent of the share capital in industry was in the hands of Slovak owners. The depletion of industry brought about a sharp decline in living standards and had far-reaching effects on the Slovak economy; only in 1929 were jobs in industry restored to 1913 levels. This mainly affected the steel industry. Since Slovakia struggled constantly with agrarian overpopulation, the loss of even the quite limited opportunities to get jobs in industry led to the emigration that always took place in waves more robustly when the conditions for survival worsened. Although the economy of the Czechoslovak Republic experienced an overall boom in the years 1924 to 1929, the boom had no real effect in Slovakia. It was mainly manifested in the lack

Dohoda slovenských peňažných ústavov o vkladovom úrokomere z roku 1931 // Deposit rate agreement of Slovak financial institutions, 1931

Valér Kubány (1883 – 1936), redaktor Slovenského peňažníka, funkcionár Zväzu slovenských peňažných ústavov v Martine, riaditeľ Dunajskej banky v Bratislave // Editor of Slovenský peňažník, officer of Zväz slovenských peňažných ústavov, director of Dunajská banka in Bratislava

Kalendár Slovenskej banky z roku 1938 s vyobrazením budovy centrál v Bratislave na dnešnom Námestí Ľudovíta Štúra // The 1938 calendar of Slovenská banka with the picture of its Bratislava headquarters, at what is now Ľudovít Štúra Square

Slovenská papieriň v Ružomberku (1929) // Paper mill Slovenská papieriň in Ružomberok, 1929

ný efekt. Prejavoval sa hlavne nedostatok investičného kapitálu potrebného na zakladanie nových podnikov.

Už v 20. rokoch 20. storočia sa na Slovensku rozvíjalo hnutie regionalizmus. Jeho predstavitelia pochádzali z radov mladej slovenskej inteligencie. Boli to vzdelanci usilujúci sa o odborný výskum hospodárskej situácie na Slovensku, ktorí zo zistených záverov vyvodili konkrétne návrhy na riešenie aktuálnych páčivých problémov. Regionalisti upozorňovali na odlišnosť hospodárskych pomerov na Slovensku a kritizovali pražský centralizmus, ktorý ju nebral do úvahy. Zhodli sa v požiadavkách spravodlivej hospodárskej politiky pre všetky časti Československej republiky. Pránerovali nejednotné a pre Slovensko nevýhodné železničné či obilné tarify, neodbornú unifikáciu právnych predpisov západnej a východnej časti ČSR. Požadovali reformu cestného zákona a spravodlivé pridelovanie štátnych dodávok, vyslovovali podporu družstevníctvu a úverovaniu roľníkov lacným a dostupným úverom. Nesúhlasili s politikou liberalizmu a dožadovali sa zásahov štátu do hospodárstva v prospech všetkých občanov. Videli veľké možnosti v rozvoji cestovného ruchu na Slovensku. Po celom Slovensku vznikali korporácie regionalistov – národohospodárske župy, úlohou ktorých bolo podporiť hospodársky rast slovenských regiónov. Získali podporu významného predstaviteľa agrárnej strany a ministra Milana Hodžu, ktorý umožnil založenie celoslovenského centra regionalistického hnutia v roku 1931 pod názvom Národohospodárske ústredie Slovenska (NÁRUS). Regionalisti si boli názorovo blízki s mladými agrárnikmi známymi pod menom zemisti.

Aj slovenské peňažníctvo ako súčasť uhorského peňažníctva sa v mnohom odlišovalo od peňažníctva v českých krajinách. Slovenské peňažné ústavy sa zakladali podľa zákonného článku XXXVII z roku 1875 tzv. obchodného zákona a úverné družstvá aj

v zmysle ustanovení zákonného článku XXIII z roku 1898 o hospodárskych a priemyselných (živnostenských) úverných družstvách. Boli tu teda iba dva typy peňažných ústavov – banky prevažne s názvom sporiteľňa a úverové družstvá pôsobiace hlavne na vidieku. Chýbali peňažné ústavy, ktoré by financovali dlhodobé úvery, napr. komunálne, hypotekárne, melioračné, elektrifikačné a podobne. Na sklonku roku 1918 pôsobilo na dnešnom území Slovenska 228 peňažných ústavov, z toho 196 maďarských alebo nemeckých a 32 slovenských. Slovenské banky podchytili iba 11,5% všetkých úspor obyvateľstva a ich podiel na akciovom kapitáli všetkých peňažných ústavov predstavoval len 16,5%.

Od roku 1915 pôsobil na Slovensku Zväz peňažných ústavov (v roku 1919 premenovaný na Zväz slovenských peňažných ústavov), ktorý sa sformoval ako výsledok snáh významných predstaviteľov slovenského peňažníctva o zjednotenie postupu slovenských bánk pri presadzovaní vlastných záujmov. Táto stavovská organizácia vydávala v rokoch 1919 – 1922 pokračovanie slovenského odborného časopisu pre bankovníctvo Slovenský peňažník. V roku 1920 vytvorilo 22 členských bánk zväzu kartelovú dohodu týkajúcu sa výšky úrokov z vkladov a úverov. Dohoda mala prispieť k upokojeniu konkurenčného boja medzi bankami a prehĺbeniu ich spolupráce. V časoch povojnovej hospodárskej krízy zväz vstúpil do likvidácie a časopis Slovenský peňažník zanikol. V roku 1928 bol založený Zväz slovenských bánk, ktorý si stanovil podobné ciele ako jeho predchodca a znova vytvoril kartelovú dohodu týkajúcu sa úrokov. Na jej dodržiavanie dohliadal pracovný výbor zväzu. Dohoda docielila pokles úrokov z vkladov a následne i z úverov, čo prispelo k ich zlacneniu. Zväz sa postupne stával aktívnejšou a váženejšou organizáciou, v roku 1935 bola pod jeho záštitou založená Študijná komisia pre koncentráciu peňažníctva na Slovensku.

Vladimír Makovický

*26. 4. 1862 Ružomberok
†15. 2. 1944 Smokovec

Roku 1903 prevzal po otcovi Petrovi vedenie Ružomerského úverkového účastinárskeho spolku, ktorý v roku 1904 zmenil názov na Úverná banka. Členom správnej rady banky bol od roku 1887 a zúčastnil sa na založení Tatra banky. Po smrti Júliusa Markoviča sa stal akousi nepomazanou hlavou slovenského bankovníctva, keď ho v roku 1915 zvolili za predsedu Zväzu peňažných ústavov. Po vzniku Československej republiky patril medzi organizátorov hospodárskeho života a bankovníctva na Slovensku. Na čele Úvernej banky (neskôr premenovanej na Slovenskú banku), ako aj vo vedení jej najvýznamnejších koncernových podnikov stál až do svojej smrti.

In 1903 he took command from his father Peter of Ružomerský úverkový účastinársky spolok which changed its name in 1904 to Úverná banka. He was a member of the bank's Board of Trustees from 1887 and participated in the establishment of Tatra banka. After the death of Július Markovič, he became a non-anointed head of the Slovak banking when he was elected chairman of Zväz peňažných ústavov in 1915. After the formation of the Czechoslovak Republic, he was one of the organizers of the economic life and banking in Slovakia. He had a lead role both in Úverná banka (later Slovenská banka) and in its most important business concerns until his death.

of investment capital needed to set up new businesses.

Already in the 1920s, a regionalist movement was developing in Slovakia. Its leaders came from the ranks of the young Slovak intelligentsia. They were intellectuals seeking to conduct professional research on the economic situation in Slovakia and who drew up specific proposals resulting from their findings to address current pressing problems. Regionalists pointed out the difference in the economic situation in Slovakia and criticised the Prague centralism which did not take it into account. They agreed on the requirements for fair economic policies for all parts of the Czechoslovak Republic, denounced inconsistent and, for Slovakia, unfair railway or grain tariffs and the unprofessional unification of laws for the western and eastern parts of Czechoslovakia. They called for reform of the Roads Act and the fair distribution of state deliveries, and expressed support for cooperatives and for the granting of cheap and accessible credits to farmers. They disagreed with the policy of liberalism and called for state intervention in the economy for the benefit of all citizens. They saw great opportunities in the development of tourism in Slovakia. Across the country, corporations of regionalists were created called “národohospodárske župy” (national economy counties) whose task was to support the economic growth of Slovak regions. They received the support of an important representative of the Agrarian Party, government minister Milan Hodža, who in 1931 facilitated the establishment of the nation-wide centre of regionalism under the name Národohospodárske ústredie Slovenska (NÁRUS) (National Economic Institute of Slovakia). The opinions of regionalists were similar to those of young agrarians known as “zemisti”.

Even the Slovak banking industry, as a part of the Hungarian banking industry, differed in many ways from the banking industry in the Czech lands. Slovak financial institutions were established on the basis of statutory Article XXXVII of the so-called commercial law from 1875, and credit cooperatives also on the provisions of statutory Article XXIII from 1898 on economic and industrial (trade) credit cooperatives. Thus, there were only two types of financial institutions – banks, primarily called savings banks, and credit cooperatives acting primarily in rural areas. There was a lack of financial institutions that would grant long-term credits, such as, for example, municipal, mortgage, amelioration, electrification credits, and the like. At the end of 1918, there were 228 financial institutions in the present-day territory of Slovakia, of which 196 were Hungarian or German and 32 Slovak. Slovak banks held only 11.5% of the total savings of the population, and their

proportion in the share capital of all financial institutions accounted for only 16.5%.

After 1915, Zväz peňažných ústavov operated in Slovakia (renamed in 1919 to Zväz slovenských peňažných ústavov/Association of Slovak Financial Institutions). It was formed as a result of the efforts of prominent representatives of the Slovak banking industry to unify the approach of Slovak banks in promoting their own interests. In the years 1919 to 1922, this professional organisation published a sequel to the specialist magazine on banking – Slovenský peňažník. In 1920, the 22 member banks of the association entered into a cartel agreement relating to the amount of interest on deposits and loans. The agreement was made to appease the competition between banks and deepen their cooperation. However, during the post-war economic crisis, the association went into liquidation and the magazine Slovenský peňažník ceased to exist. In 1928, Zväz slovenských bánk (Association of Slovak Banks), which had similar objectives as those set by its predecessor, was founded. It re-created the cartel agreement on interest. Adherence to the agreement was overseen by the working committee of the association. The agreement achieved a decrease in interest on deposits and then on credits, which contributed to the reduction of their prices. The association gradually became a more active and honourable organisation, and in 1935, Študijná komisia pre koncentráciu peňažníctva na Slovensku (Study Commission for the Concentration of Banking in Slovakia) was established under its auspices.

Slovak banks used the post-war boom to set up new businesses and to increase the volume of deposits from foreign as well as domestic Slovaks. At the same time,

Dhops Všeobecného fondu peňažných ústavov v hodnote 50 000 Kč z roku 1932 // A 50,000 crown bond of Všeobecný fond peňažných ústavov, 1932

Titulná strana výročnej správy Slovenskej poisťovne v Bratislave z roku 1923 // Cover page of the Annual Report of Slovenská poisťovňa in Bratislava, 1923

Pôvodná budova Tatra banky v Bratislave na dnešnom Námestí Slovenského národného povstania (okolo roku 1920) // Original building of Tatra banka in Bratislava, at what is now SNP Square, around 1920

Povojnovú konjunktúru slovenské banky využili na zakladanie nových podnikov, zvyšovanie objemu vkladov z peňazí zahraničných, ale aj domácich Slovákov. Zároveň dochádza k procesu koncentrácie v bankovníctve. Až 51 peňažných ústavov postihla likvidácia alebo boli fuzionované silnejšími bankami. Suma základného kapitálu slovenských bánk vzrástla v porovnaní s predvojnovým obdobím deväťnásobne a objem vkladov až sedemnásťnásobne. Koncom roku 1921 pripadlo 53% akciového kapitálu peňažných ústavov na Slovensku šiestim slovenským bankám. Boli to dve najsilnejšie banky – Tatra banka a Slovenská banka, ďalej Americko-slovenská banka, Ľudová banka v Ružomberku, Národná banka v Banskej Bystrici a Drevárska banka v Bratislave. V ČSR od roku 1919 začala prebiehať nostrifikácia podľa zákona č. 12 z 11. decembra 1919. Zákon doplnilo vládne nariadenie č. 532 z 13. septembra 1920. Podľa tejto legislatívy účastinné spoločnosti so sídlom mimo hraníc ČSR nesmeli v ČSR vykonávať pod vlastnou firmou peňažné a bankové obchody a zriaďovať filiálky, čiže nariadenie sa vzťahovalo predovšetkým na banky. Na Slovensku sa nostrifikácia predĺžila až do konca 20. rokov. Slovenské banky ju nedokázali plne využiť, pretože im chýbal kapitál. Do nostrifikácie sa zapojili len najväčšie slovenské peňažné ústavy, ktoré spolupracovali s pražskými veľkobankami. Živnostenská banka a Banka československých légii aj vďaka nostrifikačnému procesu prenikli do bankovej sféry na Slovensku.

Nie všetko však bolo peňažným ústavom na osoh. Mnohokrát procesy preberania iných peňažných ústavov, či už v rámci nostrifikácie, alebo mimo nej, prebehli bez dôslednej prípravy a straty fuzionovaných či afilovaných bánk stiahli so sebou aj pôvodne zdravú banku. Rovnako mohutné investovanie kapitálu do zakladania nových podnikov sa v období hospodárskej krízy v rokoch 1921 – 1923 a v čase deflačnej krízy v rokoch

1922 – 1924 vrátilo ako bumerang v podobe prenesenia strát z podnikov do peňažných ústavov. Tieto skutočnosti vyvolali peňažnú krízu, na riešenie ktorej schválil parlament v roku 1924 sériu siedmich, tzv. bankových zákonov. Na ich základe bol založený Osobitný fond pre zmiernenie strát vzniknutých z povojnových pomerov (sanačný), ktorý viedlo kuratórium zostavujúce plán úhrad strát (definícia ktorých umožňovala široký výklad) a Všeobecný fond peňažných ústavov v Republike československej na krytie budúcich strát peňažných ústavov (garančný). Obidva fondy mohli vydávať dlhopisy so štátnou zárukou, ktoré slúžili na sanáciu krízou postihnutých bánk.

Vedúcou slovenskou bankou sa stala už pred vznikom Československej republiky Slovenská banka (do 19. januára 1919 Úverná banka v Ružomberku), no za cenu závislosti na pražskej Živnostenskej banke. V roku 1920 presídlila do Bratislavy a rozširovala sieť svojich filiállok. Stala sa členom Konzorcium bánk pre štátne úverové operácie a členom Bankového konzorcium pre pozemkovú reformu v rámci Zväzu slovenských peňažných ústavov. Ako jediná slovenská banka bola členom Zväzu československých bánk. Založila Slovenskú poisťovňu, účastinnú spoločnosť v Bratislave. V období povojnovej konjunktúry fuzionovala niekoľko peňažných ústavov, v roku 1921 prevzala Trenčiansku obchodnú a priemyselnú banku, Piešťanskú sporiteľňu a Hospodársku banku v Bratislave. Práve fúzia s Hospodárskou bankou jej spôsobila vážne problémy, keďže tento peňažný ústav mal uzavreté väčšie množstvo nevýhodných obchodov. Banka požiadala o sanáciu, ktorá jej bola pridelená s výhradou, že musí fuzionovať alebo afilovať s niektorým iným sanovaným peňažným ústavom. V roku 1928 vykazovala Slovenská banka akciový kapitál 70 mil. Kč oproti 6 mil. Kč v roku 1918. Po vypuknutí veľkej hospodárskej krízy sa však znovu ocitla v ťažkom

Desaťdolarová bankovka s podpisom Michala Bosáka z roku 1907 // Ten dollar bill bearing the signature of Michal Bosák, 1907

a process of concentration was taking place in the banking industry. Up to 51 financial institutions were affected by liquidation or were merged with stronger banks. The amount of the basic capital of Slovak banks increased nine-fold compared with the pre-war period, and the volume of deposits up to seventeen-fold. At the end of 1921, 53% of the share capital of financial institutions in Slovakia was in the possession of six Slovak banks. These were the two largest banks – Tatra banka and Slovenská banka – as well as Americko-slovenská banka (American-Slovak Bank), Ľudová banka (People's Bank) in Ružomberok, Národná banka in Banská Bystrica and Drevárska banka (Wood Bank) in Bratislava. In 1919, according to Act No. 12 of 11 December 1919, nostrification began to take place in the Czechoslovak Republic. The Act was amended by Government Regulation No. 532 of 13 September 1920. According to this legislation, joint-stock companies established outside the borders of the Czechoslovak Republic were not allowed to perform financial and banking operations or to establish branches in Czechoslovakia under their own companies. Thus, the regulation applied mainly to banks. In Slovakia, nostrification was extended until the end of the 1920s, although Slovak banks failed to take full advantage of nostrification because they lacked the necessary capital. Only the largest Slovak financial institutions, which collaborated with big banks in Prague, were engaged in this process. Thanks to nostrification, Živnostenská banka and Banka československých légii (Bank of Czechoslovak Legions) were also able to penetrate into the banking sector in Slovakia.

However, not everything was to the benefit of the financial institutions. The processes of taking over other financial institutions, whether within nostrification or otherwise, were often realised without any thorough preparation, and the losses of the merged

or affiliated banks pulled previously healthy banks down with them. Similarly, massive capital investments in start-ups in times of economic crisis in the years 1921 to 1923 and during the deflationary crisis from 1922 to 1924 backfired in the form of a transfer of losses from companies to financial institutions. These facts sparked a monetary crisis, and to solve it the parliament approved a series of seven so-called banking laws in 1924. Two funds were established on their basis: a recovery fund called Osobitný fond pre zmiernenie strát vzniknutých z povojnových pomerov (Special Fund for the Mitigation of Losses from Post-War Conditions), which was administered by the board of trustees responsible for drawing up a plan of reimbursement for losses (the definition of which allowed a broad interpretation), and a guarantee fund titled Všeobecný fond peňažných ústavov v Republike československej (General Fund for Financial Institutions in the Czechoslovak Republic) to cover future losses of financial institutions. Both funds could issue bonds guaranteed by the government used to rescue the banks affected by the crisis.

Even before the formation of the Czechoslovak Republic, Slovenská banka became the leading Slovak bank (prior to 19 January 1919 it was known as Úverná banka in Ružomberok), but at the price of dependence on Živnostenská banka in Prague. In 1920, it moved to Bratislava and expanded its network of branches. It became a member of Konzorcium bánk pre štátne úverové operácie (Consortium of Banks for Government Credit Operations) and a member of Bankové konzorcium pre pozemkovú reformu (Banking Consortium for Land Reform) within Zväz slovenských peňažných ústavov. It was the only Slovak bank that was a member of the Association of Czechoslovak Banks. It founded Slovenská poisťovňa (Slovak Insurance Company),

Kalendár Tatra banky z roku 1928 s vyobrazením novo postavenej budovy v Bratislave na dnešnom Námestí Slovenského národného povstania (v súčasnosti sídlo Ministerstva kultúry Slovenskej republiky) // The 1928 calendar of Tatra banka showing the bank's new premises at what is now SNP Square in Bratislava (now the building of the Ministry of Culture of the Slovak Republic)

Projekt budovy filiálky Tatra banky v Kežmarku z roku 1938 // Design for Tatra banka's branch building in Kežmarok, 1938

Michal Bosák

*10. 12. 1869 Okružle
†18. 2. 1937 Scranton, USA

Americký Slovák, uznávaný bankový manažér, ktorého podpis sa nachádza na americkej desaťdolarovej bankovke. Bol najväčším účastníkom First National Bank v Olyphante a ako tridsaťtri-ročný sa stal jej prezidentom a členom správnej rady. Založil Slavonic Deposits Bank vo Wilkes-Barre a neskôr aj vlastnú banku pod menom Bosak State Bank v Scrantone, ktorá sa stala najväčšou slovenskou bankou v USA. Po vzniku Československej republiky sa zapojil do hospodárskeho života Slovenska, pričom vrcholom jeho aktivít bolo založenie Americko-slovenskej banky so sídlom v Bratislave v roku 1920.

American Slovak, recognized bank manager, whose signature is affixed to the US ten-dollar bill. He was the major shareholder of the First National Bank in Olyphant and in his thirties he became its president and member of the Board of Trustees. He established Slavonic Deposits Bank in Wilkes-Barre and, later on, his own bank under the name Bosak State Bank in Scranton which became the biggest Slovak bank in the USA. After the formation of the Czechoslovak Republic, he became involved in the economic life of Slovakia and his activities culminated in 1920 with the establishment of Americko-slovenská banka based in Bratislava.

100 účastín Americko-slovenskej banky z roku 1921 na 20 000 Kč // Certificate for 100 shares worth 20,000 crowns in Americko-slovenská banka, 1921

položení. Opäť požiadala o sanáciu, ktorú tentokrát mohla získať len za cenu splnenia 15 podmienok, ktoré by zlikvidovali jej samostatnosť. Vedenie banky sanačný plán odmietlo s tým, že sa jej ozdravenie musí realizovať z vlastných zdrojov. Slovenská banka znížila svoj akciový kapitál o 54 %. V jej situácii nastal obrat k lepšiemu, keď najvýznamnejší podnik jej koncernu Slovenské papierne v Ružomberku prekonali krízu. Napriek tomu až takmer do roku 1938 pretrvali politické snahy donútiť ju fuzionovať s Tatra bankou, predtým aj s Bankou československých légii či s Národnou bankou v Banskej Bystrici. Po okupácii južnej časti Slovenska Maďarskom v roku 1938 stratila 10 filiálok a utrpela značné finančné straty.

Tatra banka patrila i v medzivojnovom období k najväčším slovenským peňažným ústavom s rozsiahlou pobočkovou sieťou pozostávajúcou z 38 filiálok a 3 expozítúr. V jej úradovni v Martine bola prijatá Deklarácia slovenského národa 30. októbra 1918. Počas povojnovej hospodárskej konjunktúry sa podieľala aktívne na koncentrácii ban-

kového kapitálu prevzatím 25 peňažných ústavov, no stále sa jej úplne nepodarilo vymaniť zo strát a komplikácií utržených ešte v období pred vypuknutím prvej svetovej vojny. V roku 1920 fuzionovala aj s jednou z najstarších slovenských bánk Sporiteľňou v Martine a svoj názov zmenila z Hornouhorskej banky Tatra na Tatra banku. Jej akciový kapitál vzrástol od roku 1918 z 1,6 mil. Kč na 75 mil. Kč. Po vypuknutí povojnovej hospodárskej krízy požiadala o sanáciu, pretože jej straty znova dosiahli obrovské sumy. Prebrala totiž mnoho upadajúcich peňažných ústavov, ktorých nedobytné úvery ju sťahovali ku dnu. Na zlej hospodárskej situácii banky sa však veľkou mierou podieľali i straty spôsobené investíciami do akciových podnikov, ktoré o krátky čas postihla povojnová kríza a ich zahraničný obchod následne deflačná kríza. Odkázanosť Tatra banky na štátnu pomoc využili agrárci a dostali sa do jej vedenia. Banka musela likvidovať časť svojich filiálok a obchodnú spoločnosť Drevarský účastinársky spolok. Na druhej strane bola donútená preberať niektoré menšie peňažné ústavy a takto ich sanovať. Keď v roku 1929 vypukla veľká hospodárska kríza, Tatra banka potrebovala ďalšiu sanáciu, ktorú aj získala, ale za rešpektovania tvrdých opatrení. Išlo napríklad o zníženie základného imania o 47 %, prevod päťiny akcií na štát a napokon o zvýšenie počtu členov vedenia banky o ďalších dvoch zástupcov štátu. V roku 1938 bol schválený definitívny plán sanácie, ktorý na základe intervencií vtedajšieho predsedu vlády Milana Hodžu zmierňoval pôvodné podmienky. Tatra banka, ovládnutá agrárnou stranou, sa mala stať ústredím ľudového peňažníctva a koncentračným bodom bánk. Plánovalo sa vytvoriť z nej platformu na vstup slovenského kapitálu do priemyslu. K uskutočneniu sanácie v naplánovanej podobe však v dôsledku viacerých politických udalostí už nedošlo.

Zvolenská ľudová banka si v januári 1921 po uskutočnení fúzií s viacerými peňažnými ústavmi zmenila názov na Národná banka. Fuzionovala osem peňažných ústavov, napríklad Krupinskú ľudovú banku, Krupinskú sporiteľňu či Banskobystrickú sporiteľňu, do miestností ktorej v Banskej Bystrici na jeseň roku 1921 presťahovala svoju centrálu. Národná banka vybuodovala vlastný koncern pozostávajúci z troch podnikov. Ako jedna z mála peňažných ústavov nepotrebovala sanácie, deflačné straty kryla v povojnovej hospodárskej kríze z rezervných fondov, dokonca pomáhala sanovať Ľudovú banku v Ružomberku. V roku 1928 mala 12 filiálok a 1 expozitúru a akciový kapitál 12 mil. Kč. Od roku 1926 bola majiteľom kúpeľov Kováčová. V máji 1940 bola premenovaná na Stredoslovenskú banku.

Účastina Ľudovej banky v Ružomberku s podpisom Andreja Hlinku ako predsedu správnej rady z roku 1926 // Share certificate of Ľudová banka in Ružomberok bearing the signature of Andrej Hlinka, chairman of its Board of Directors, 1926

a joint-stock company, in Bratislava. During the post-war boom it merged with several financial institutions, and in 1921 it took over Trenčianska obchodná a priemyselná banka (Trenčín Commercial and Industrial Bank), Piešťanská sporiteľňa (Piešťany Savings Bank) and Hospodárska banka (Economic Bank) in Bratislava. However, its merger with Hospodárska banka caused serious problems, as that financial institution had closed a great many disadvantageous transactions. The bank requested recovery, which it was granted with the proviso that it should merge or affiliate with another recovered financial institution. In 1928, Slovenská banka recorded share capital in the amount of 70 million Czechoslovak crowns (Kč), compared with 6 million Kč in 1918. After the outbreak of the Great Depression, however, it found itself in a difficult position again. Once more it asked for recovery, which at that time could only be obtained at the cost of meeting fifteen conditions that would destroy its independence. The bank management rejected the recovery plan and decided that its recovery should be realised using its own resources. Slovenská banka reduced its share capital by 54%. Its situation took a turn for the better when the most important company of its group – Slovenské papierne (paper mill) in Ružomberok – overcame the crisis. Nevertheless, until almost 1938, political efforts to force it to merge with Tatra banka, and before that with Banka československých légii and Národná banka in Banská Bystrica, endured. After the occupation of southern Slovakia by Hungary in 1938, it lost 10 branches and suffered significant financial losses.

In the interwar period, Tatra banka was one of the largest Slovak financial institutions, with an extensive branch network consisting of 38 branches and 3 sub-branches. The Declaration of the Slovak Nation was adopted in its premises on 30 October 1918. During the post-war economic boom, it participated actively in the concentration of banking capital by taking over 25 financial institutions, but still it did not completely escape from the losses and complications incurred in the period before the outbreak of the First World War. In 1920, it merged with one of the oldest Slovak banks – Sporiteľňa (Savings Bank) in Martin and changed its name from Hornouhorská banka Tatra to Tatra banka. Since 1918, its share capital had increased from 1.6 million Kč to 75 million Kč. After the outbreak of the post-war economic crisis, it requested recovery because its losses had again reached a huge amount. It had taken over many declining financial institutions whose bad credits pulled it down to the bottom. However, losses caused by investments in joint-stock companies, which

were briefly hit by the post-war crisis and subsequently their foreign trade by the deflationary crisis, largely accounted for the poor economic situation of the bank. Agrarians took advantage of the dependence of Tatra banka on state aid and got into its management. The bank had to liquidate some of its branches as well as the trading company Drevársky účastinársky spolok (Wood Shareholders Alliance). On other hand, Tatra banka was forced to take over a number of smaller financial institutions and recover them. When in 1929 the Great Depression broke out, Tatra banka needed further recovery, which it succeeded in obtaining but subject to compliance with harsh measures. This involved, for example, a reduction of basic capital by 47%, the transfer of one-fifth of its shares to the state and ultimately an increase in the number of members of the bank's management by another two representatives of the state. In 1938, a definitive recovery plan was approved that, based on the interventions of then prime minister Milan Hodža, attenuated the initial requirements. Tatra banka, controlled by the Agrarian Party, was to become the centre of people's banking and the concentration point of banks. The plan was to create from it the best platform for entry of Slovak capital into industry. However, the planned recovery was not realised due to various political events.

In January 1921, after mergers with a number of financial institutions, Zvolenská ľudová banka changed its name to Národná banka. It merged with eight financial institutions, such as Krupinská ľudová banka (Krupina People's Bank), Krupinská sporiteľňa (Krupina Savings Bank) and Banskobystrická sporiteľňa (Savings Bank in Banská Bystrica), to the premises of which in Banská Bystrica it moved its headquarters in the fall of 1921. Národná banka built its own group, consisting of three companies. It was one of the few financial institutions that did not need any recovery. It covered deflationary losses incurred in the post-war economic crisis from its reserves and even helped recover Ľudová banka in Ružomberok. In 1928, it had 12 branches, 1 sub-branch and share capital in the amount of 12 million Kč. Since 1926, it had been the owner of the Kováčová spa and in May 1940 it was renamed to Stredoslovenská banka (Central Slovakia Bank).

In 1920, Americko-slovenská banka in Bratislava was founded upon the acquisition and reorganisation of Rolnícka a priemyselná banka (Agricultural and Industrial Bank) in Bratislava, previously in Velké Leváre, and cooperation with the Bosak State Bank in Scranton, Pennsylvania (USA). Michael Bosák, an American banker of Slovak origin

Vkladná knižka Slovenskej všeobecnej úvernej banky, filiálka Nitra, z roku 1936 // Savings book issued by the Nitra branch of Slovenská všeobecná úverná banka, 1936

Budova filiálky Dunajskej banky v Humennom (1937) // Dunajská banka branch in Humenné, 1937

Budova Eskontnej a hospodárskej banky na dnešnom Hlavnom námestí v Bratislave // Eskontná a hospodárska banka in Bratislava, at what is now Hlavné Square

Prevzatím a reorganizáciou Roľníckej a priemyselnej banky v Bratislave, predtým vo Veľkých Levároch, a kooperáciou s Bosak State Bank, Scranton (Pennsylvánia, USA), vznikla v roku 1920 Americko-slovenská banka v Bratislave. Zásľuhu na jej vzniku mal americký bankár slovenského pôvodu Michal Bosák. Banka stála pri zakladaní Slovenskej všeobecnej úvernej banky v Bratislave v roku 1921, v ktorej mala 40% kapitálovú účasť. Nadviazala priame obchodné spojenie s USA, kam vyvážala priemyselné výrobky a odkiaľ uskutočňovala prevody úspor amerických Slovákov. Mala 13 filiálok, z toho 12 na Slovensku a 1 v Prahe. V roku 1928 sa stala afilovaným ústavom Banky československých légii. V roku 1932 fuzionovala so Slovenskou všeobecnou úvernou bankou v Bratislave.

Ľudová banka v Ružomberku sa v čase povojnovej hospodárskej krízy dostáva do problémov, objem jej vkladov klesá zo stavu 43,7 mil. Kč v roku 1921 na 19,4 mil. Kč v roku 1927. Ministerstvo financií v roku 1924 povolilo jej sanáciu, ktorá sa uskutočnila tak, že banka sa na istý čas stala afilovaným ústavom Národnej banky v Banskej Bystrici. Sanácia bola ukončená v roku 1927 a v tom istom roku Národná banka zrušila afiláciu.

Nostrifikáciou filiálok Maďarskej všeobecnej úvernej banky (Magyar Általános Hitel Bank) v Budapešti na území Slovenska vznikla v roku 1921 Slovenská všeobecná úverná banka v Bratislave. Jej akciový kapitál vo výške 50 mil. Kč bol spočiatku rozdelený na 40 % v prospech Americko-slovenskej banky, 30 % v prospech Maďarskej všeobecnej úvernej banky a 30 % vlastnila Česká eskomptná banka a úverný ústav v Prahe. Spočiatku mala iba jednu filiálku v Košiciach, no v polovici 30. rokov už jej pobočková sieť pozostávala z 24 filiálok a 4 afilovaných ústavov po celom Slovensku a na Podkarpatskej

Rusi. Banka československých légii získala v roku 1928 majoritný podiel akciového kapitálu Americko-slovenskej banky a prenikla tak do Slovenskej všeobecnej úvernej banky, postupne aj tu získala väčšinový podiel, čím sa banka stala zástupcom jej záujmov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Rozmach Slovenskej všeobecnej úvernej banky prerušila viedenská arbitráž v roku 1938, keď prišla o niekoľko filiálok i podnikov zo svojho koncernu.

Klientelu zloženú z predstaviteľov národnostných menšín mala predovšetkým Dunajská banka v Bratislave (do roku 1920 sa nazývala Západouhorský bankový spolok). Počas koncentračného procesu v bankovej sfére fuzionovala viacero malých peňažných ústavov po celom Slovensku a na Podkarpatskej Rusi a následne vytvorila hustú sieť filiálok. Investovala do drevárstva a potravinárstva a podieľala sa na pozemkovej reforme. Jej spoločenskú prestíž dokumentovala účasť dvoch ministrov v jej správnych orgánoch – Milana Hodžu a Jozefa Kállaya. V čase veľkej hospodárskej krízy utrpela vážne straty z dubioznych úverov a napokon sa dostala pod vplyv Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc. Jej situácia sa ešte zhoršila po viedenskej arbitráži, keď stratila 12 filiálok na južnom Slovensku.

V slovenskom peňažníctve si uchovala svoj význam aj Myjavská banka, ktorej obchodné aktivity ani v medzivojnovom období neprekročili hranice regiónu.

Poprednými bankami maďarskými a nemeckými, respektíve maďarsko-nemeckými, boli Bratislavská I. sporivá banka, Bratislavská všeobecná banka, Eskontná a hospodárska banka v Bratislave, Tekovská ľudová banka v Leviciach, Novozámocká sporivá banka, Spišská banka v Kežmarku, Spišská úverná banka v Levoči, Košická banka a Šahská sporivá banka a ďalšie. V roku 1920 si za-

Milan Hodža

*1. 2. 1878 Sučany
†27. 4. 1944 Clearwater, USA

Patril k zakladateľom a vedúcim osobnostiam slovenského politického agrarizmu a v jeho rámci prikladal osobitný význam družstevníctvu ako nástroju ekonomickej emancipácie roľníka. Mal významný podiel na vzniku Ústredného družstva pre hospodárstvo a obchod ako celoslovenskej centrály úverných spolkov v roku 1912 v Budapešti. Vo februári 1919 inicioval založenie nového Ústredného družstva v Žiline, ktoré sa neskôr presídlilo do Bratislavy. V máji 1924 sa ako minister poľnohospodárstva zasadil za utvorenie stredného typu úverových ústavov na Slovensku – roľníckych vzájomných pokladníc združených vo Zväze roľníckych vzájomných pokladníc. Okrem sféry ľudového peňažníctva sa zaslúžil aj o rozmach verejnoprávných finančných inštitúcií a o sanáciu komerčného bankovníctva na Slovensku.

He was one of the founders and leading figures of the Slovak political agrarianism who attached special importance to the cooperative system as an instrument of the economic emancipation of farmers. He contributed significantly to the establishment of Ústredné družstvo pre hospodárstvo a obchod as the national head office of credit societies in 1912 in Budapest. In February 1919 he initiated the formation of a new Ústredné družstvo in Žilina which was moved subsequently to Bratislava. In May 1924, as the minister of agriculture, he promoted the formation of a central type of credit institutions in Slovakia – farmer mutual treasuries associated in Zväz roľníckych vzájomných pokladníc. Besides the people's banking, he contributed to the expansion of public financial institutions and reorganization of commercial banking in Slovakia.

was credited with its foundation. The bank took part in the establishment of Slovenská všeobecná úverná banka (Slovak General Credit Bank) in Bratislava in 1921, in which it had 40% of the share capital. It established direct trade links with the United States, to which it exported industrial products and from which it carried out transfers of savings of American Slovaks. It had 13 branches, including 12 in Slovakia and 1 in Prague. In 1928, it became an affiliated institute of Banka československých légii, and in 1932 it merged with Slovenská všeobecná úverná banka in Bratislava.

At the time of the post-war economic crisis, Ludová banka in Ružomberok got into trouble. Its deposit volume decreased from 43.7 million Kč in 1921 to 19.4 million Kč in 1927. In 1924, the Ministry of Finance permitted its recovery, which was held so that for some time the bank became an affiliated institute of Národná banka in Banská Bystrica. The recovery was completed in 1927, and in the same year Národná banka cancelled the affiliation.

In 1921, Slovenská všeobecná úverná banka was founded in Bratislava upon the nostrification of the Slovak branches of the Hungarian General Credit Bank (Magyar Általános Hitel Bank) in Budapest. Its share capital in the amount of 50 million Kč was initially divided into 40% for Americko-slovenská banka, 30% in favour of the Hungarian General Credit Bank and 30% for Česká eskomptná banka a úverný ústav (Czech Discount Bank and Credit Institute) in Prague. Initially, the bank had only one branch, in Košice, but by the mid-1930s its branch network consisted of 24 branches and 4 affiliated institutions across Slovakia and Sub-Carpathian Ruthenia. In 1928, Banka československých légii acquired a majority proportion of the share capital of Americko-slovenská banka and thus penetrated into Slovenská všeobecná úverová banka, gradually acquiring a majority interest even in that bank, whereby the bank became the representative of its interests in Slovakia and Sub-Carpathian Ruthenia. The expansion of Slovenská všeobecná úverná banka was interrupted by the Vienna Arbitration in 1938, when it lost several branches and companies from its group.

Dunajská banka (Danube Bank) in Bratislava (until 1920 it was called Západouhorský bankový spolok/West Hungarian Banking Association) had clientele composed primarily of representatives of national minorities. During the process of concentration in the banking sector, it merged with a number of small financial institutions across Slovakia and Sub-Carpathian Ruthenia and subsequently developed a dense network of branches. It invested in the wood and

food industries and was involved in land reform. Its social prestige was documented by the involvement of two ministers – Milan Hodža and Jozef Kállay – in its administrative bodies. During the Great Depression, it suffered serious losses arising from dubious loans and afterwards came under the influence of Zväz roľníckych vzájomných pokladníc (Association of Farmer Mutual Treasuries). Its situation became even worse after the Vienna Arbitration, when it lost 12 branches in southern Slovakia.

Even Myjavská banka retained its importance in the Slovak banking industry, though during the interwar period its business activities did not reach beyond the boundaries of the region.

Leading Hungarian and German or Hungarian-German banks were Bratislavská I. sporivá banka, Bratislavská všeobecná banka (Bratislava General Bank), Eskontná a hospodárska banka (Discount and Economic Bank) in Bratislava, Tekovská ľudová banka in Levice, Novozámocká sporivá banka, Spišská banka (Zipser Bank) in Kežmarok, Spišská úverná banka in Levoča, Košická banka (Košice Bank) and Šahská sporivá banka, among others. In 1920, they formed their own interest group – Jednota peňažných ústavov Slovenska a Podkarpatskej Rusi (Union of Financial Institutions in Slovakia and Sub-Carpathian Ruthenia) – whose role was primarily to support the development of those institutions and their economic activities. They were not affected by the economic crisis as significantly as Slovak banks, because after the establishment of the Czechoslovak Republic they could only be a little involved in investing in the business sector. The biggest problem of the mentioned banks consisted in large losses caused by the subscription of Austrian war loans, but the situation was resolved by their nostrification. After the Vienna Arbitration in 1938, most of those financial institutions fell under the territory of Hungary.

In 1924 branches of banks from the Czech lands – Zemská banka (Land Bank) and Hypotečná banka česká (Czech Mortgage Bank) – were established in Bratislava. In 1926, Hypotečná banka česká opened a sub-branch in Košice. For several years before, Slovak entrepreneurs had considered the idea of building a mortgage bank with the help of Czech and non-Hungarian banks. In 1920, on the initiative of the Ministry of Finance, a survey on the subject was carried out in which Zväz slovenských peňažných ústavov expressed its opinion that Slovakia needed a uniform, nationwide, non-profit issuing institution for granting municipal and mortgage credits, which would have its headquarters in Prague and

Budova Bratislavskej všeobecnej banky na Michalskej ulici v Bratislave // Bratislavská všeobecná banka in Bratislava, Michalská Street

Budova Zemskej banky, filiálky v Bratislave, na dnešnej Gorkého ulici v Bratislave. Slávnostné otvorenie v roku 1924 // Zemská banka branch in Bratislava, Gorkého Street, ceremonial opening in 1924

Predstavenstvo bratislavskej filiálky Hypotečnej banky českej z roku 1926 // Board of Directors of the Hypotečná banka česká branch in Bratislava, 1926

Vzorový dom pre kolonistov na Žitnom ostrove, financovaný úverom od Zemskej banky // Model house for colonists in the area of Žitný ostrov, financed by a loan from Zemská banka

ložili vlastnú záujmovú organizáciu Jednotu peňažných ústavov Slovenska a Podkarpatskej Rusi, úlohou ktorej bolo predovšetkým podporovať rozvoj týchto ústavov a ich hospodársku činnosť. Hospodárskymi krízami neboli postihnuté tak výrazne ako slovenské banky, pretože sa po vzniku ČSR mohli iba málo zúčastňovať na investíciách v podnikovej sfére. Najväčší problém uvedených bánk spočíval vo veľkých stratách spôsobených upisovaním rakúskych vojnových pôžičiek, ale táto situácia sa vyriešila ich nostrifikáciou. Po viedenskej arbitráži v roku 1938 väčšina z týchto peňažných ústavov pripadla územne Maďarsku.

V roku 1924 boli v Bratislave založené filiálky českých krajských bánk – Zemskej banky a Hypotečnej banky českej. Hypotečná banka česká otvorila v roku 1926 aj expozitúru v Košiciach. Už niekoľko rokov predtým sa slovenskí podnikatelia zaoberali myšlienkou vybudovať hypotekárnu banku s pomocou českých bánk a bánk nemaďarských. V roku 1920 prebehla na podnet ministerstva financií anketa k tejto problematike, v ktorej sa Zväz slovenských peňažných ústavov vyjadril v tom zmysle, že Slovensko potrebuje jednotný, nezárobkový emisný ústav pre komunálny a hypotekárny úver s celoštátnou pôsobnosťou, ktorý by mal centrálu v Prahe a pobočky v Brne a Bratislave. Novozriadené filiálky oboch bánk zaplnili medzeru v úverovej sústave Slovenska. Štátna podpora im umožnila poskytovať dlhodobý úver s nízkym úrokom, aj keď vyšším než v českých krajinách. Zemská banka poskytovala úver komunálny, elektrifikačný, melioračný a stavebný pre obce a stavebné

a bytové družstvá a rôzne organizácie. Bola poverená napr. i dovozom depozitov československých občanov z Maďarska v roku 1928 a spravovala tiež sirotské a súdne depozity. Hypotečná banka poskytovala predovšetkým hypotekárny úver a spolupracovala s novovytvorenými roľníckymi vzájomnými pokladnicami – novým typom roľníckych úverných družstiev. Každá filiálka získala od štátu sumu 16 mil. Kč ako prevádzkový kapitál. Vďaka úverom od oboch filiállok poskytnutým stavebným a bytovým družstvám rôznych profesií vznikli napríklad celé ulice nových obytných domov v Bratislave, Košiciach, Nových Zámkoch a inde. Filiálky sa podieľali aj na realizácii pozemkovej reformy a kolonizácii južného Slovenska, keď v spolupráci so Štátnym pozemkovým úradom a ďalšími štátnymi inštitúciami poskytovali úver roľníkom kupujúcim pozemky z rozparcelovaných veľkostatkov. Kolonizácia bola finančne podporovaná štátom. Pozemkovú reformu podopierali predovšetkým tri zákony z rokov 1919 – 1920, a to záborový, prídelový a úverový. Mala sa týkať veľkostatkov presahujúcich 150 hektárov poľnohospodárskej pôdy alebo 250 hektárov všetkej pôdy. Nerealizovala sa však veľmi striktnie. Pôvodní majitelia získali za odobratú pôdu náhradu. Drobní roľníci si mohli zakúpiť drobný prídel pôdy do 30 hektárov, získali úvery, zlepšili svoje vyhliadky do budúcnosti, ale mnohí sa zadlžili, čo hlavne v časoch hospodárskej krízy viedlo k exekúciám a dražbám. Veľké množstvo pôdy získala česká a slovenská agrárna buržoázia v podobe zvyškových statkov s výmerou okolo 100 hektárov. Napokon sa reforma v polovici 30. rokov pozastavila.

Najúspešnejšie sa rozvíjajúcim článkom úverovej sústavy na Slovensku v medzivojnovom období bolo ľudové peňažníctvo. Zaznamenávalo stály nárast novovznikajúcich družstiev, účastinného kapitálu i objemu a množstva obchodných operácií. Malo veľkú podporu štátnych orgánov, predovšetkým ministerstva poľnohospodárstva. Keď v roku 1934 legislatíva zakázala zakladať o. i. úverové družstvá, na zakladanie ľudových peňažných ústavov na Slovensku bola zavedená výnimka. 23. januára 1919 vzniká Ústredné družstvo ako centrála družstevných organizácií. Jeho úlohou bolo zakladať družstvá, organizačne ich usmerňovať a kontrolovať ich hospodárenie. Zároveň plnilo aj funkciu finančného ústredia, v ktorom sa sústreďovali väčšie prebytky družstiev. V rokoch 1924 – 1929 sa počet úverových družstiev zvýšil z 383 na 674. V októbri 1924 bol založený Zväz roľníckych vzájomných pokladníc ako vrcholová riadiaca inštitúcia roľníckych vzájomných pokladníc nového typu úverových družstiev. Prvá roľnícka vzájomná pokladnica vznikla v Dolnom Kubíne. V roku 1927

Členský vkladný list na stavebný príspevok stavebného družstva Unitas v Bratislave. Úvery na výstavbu bytov poskytla družstvu Zemská banka, filiálka v Bratislave. // Certificate of membership payment for the building cooperative Unitas in Bratislava; the cooperative received apartment construction loans from the Zemská banka branch in Bratislava

branches in Brno and Bratislava. The newly established branches of both banks filled the gap in the credit system in Slovakia. State support enabled them to grant long-term credits with low interest, although higher than in the Czech lands. Zemská banka provided municipal, electrification, amelioration and building credits to municipalities, building and housing cooperatives as well as various other organisations. Among other things, it was responsible for the import of deposits of Czechoslovak citizens from Hungary in 1928 and also managed orphans' and court deposits. Mortgage banks provided mainly mortgage credits and cooperated with newly formed farmer mutual treasuries – a new type of farmer credit cooperatives. Each branch received 16 million Kč from the state as working capital. Thanks to credits from both branches provided to building and housing cooperatives of various professions, for example, whole streets of new residential houses arose in Bratislava, Košice, Nové Zámky and elsewhere. The branches were also involved in the implementation of land reform and the colonisation of southern Slovakia, where, in cooperation with Štátny pozemkový úrad (State Land Office) and other state institutions, they provided credits to farmers buying up the land from subdivided large estates. Colonisation was financially supported by the state. Land reform was supported mainly by three laws from 1919 and 1920 – the land expropriation, rationing and credit laws. This land reform was to cover large estates in excess of 150 hectares of agricultural land or 250 hectares of all land, but it was not realised very strictly. The original owners received compensation for the confiscated land. Small farmers could purchase a small allotment of land up to 30 hectares. They received loans to improve their future prospects, but many got into debts that, especially in the economic crisis, led to distraintment and auctions. A large

amount of land was acquired by the Czech and Slovak agrarian bourgeoisie in the form of residual estates with an area of about 100 hectares. Land reform was finally suspended in the mid-1930s.

The most successfully developing part of the credit system in Slovakia during the interwar period was people's banking. It recorded steady growth of emerging cooperatives and share capital as well as in the volume and number of business transactions. It had great support from state authorities, particularly the Ministry of Agriculture. When in 1934 legislation banned, among other things, the founding of credit cooperatives, the establishment of people's financial institutions in Slovakia was exempted from the ban. On 23 January 1919 Ústredné družstvo (Central Cooperative) was founded as a centre of cooperative organisations. Its role was to set up cooperatives, to guide them organisationally and to control their management. It also fulfilled the function of a financial headquarters, in which the larger surpluses of cooperatives were concentrated. Between 1924 and 1929, the number of credit cooperatives increased from 383 to 674. In October 1924, Zväz roľníckych vzájomných pokladníc was founded as a supreme management institution of farmer mutual treasuries – a new type of credit cooperative. The first farmer mutual treasury was established in Dolný Kubín. In 1927 there were already 39 of them and in 1930 they numbered 58. In the first years of its operation the Association focused mainly on the establishment of farmer mutual treasuries, organising their activities and controlling the management and administration of these institutions. From 1931, it was also the financial centre where all surpluses were concentrated. One year later, its powers were extended by auditing activities, which it carried out in close cooperation with Ústredné družstvo. The associa-

Budova Ústredného družstva na dnešnom Námestí Slovenského národného povstania v Bratislave (SNA, fond STK, č. 2307) // Building of the Central cooperative in Bratislava, at what is now SNP Square (SNA, STK fond, No 2307)

Budova Roľníckej vzájomnej pokladnice v Bánovciach s tabuľou Agencia Hypotečnej banky českej, filiálky v Bratislave // Farmer mutual treasury Roľnícka vzájomná pokladnica in Bánovce with the plaque "Agencia Hypotečnej banky českej, filiálky v Bratislave" (Agency of the Hypotečná banka česká branch in Bratislava)

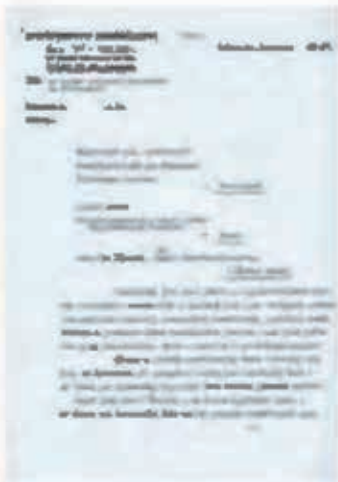
Ján Ursíny

*11. 10. 1896 Rakša
†8. 1. 1972 Rakša

Ako stúpenec agrárneho hnutia na Slovensku exponoval sa hlavne v organizovaní družstevných úverových ústavov známych pod názvom Roľnícke vzájomné pokladnice. Ako jeden z vedúcich funkcionárov Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc usmerňoval ich činnosť pätnásť rokov. Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa stal členom Predsedníctva Slovenskej národnej rady a zároveň poverenikom pre veci hospodárske a zásobovacie. Od 7. februára 1945 pôsobil ako povereník pôdohospodárstva a pozemkovej reformy. V rokoch 1945 – 1947 bol podpredsedom vlády obnovenej Československej republiky za Demokratickú stranu. Po Februári 1948 bol odsunutý z verejného života.

As a supporter of the agrarian movement in Slovakia, he was particularly engaged in the organization of cooperative credit institutions known under the name of farmer mutual treasuries. As one of leading officials of Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, he coordinated their activity for fifteen years. After the Slovak National Uprising burst out, he became a member of the Presidium of the Slovak National Council and a commissioner for economic and supply issues. From 7 February 1945 he acted as a commissioner for agriculture and land reform. In 1945-1947 he was a deputy prime minister of the renewed Czechoslovak Republic representing the Democratic Party. After February 1948 he was pushed away of public life.

Výnos Ministerstva zemědělství Československé republiky o vytvoření Zvázu rolnických vzájemných pokladnic z roku 1924 // Regulation of the Ministry of Agriculture of the Czechoslovak Republic on the establishment of the association Zváz rolnických vzájemných pokladnic, 1924

Budova filiálky Legiobanky v Novom Meste nad Váhom // Legiobanka branch in Nové Mesto nad Váhom

Vkladná knížka Živnostenskej banky, filiálky v Bratislave (1934) // Savings book issued by the Bratislava branch of Živnostenská banka, 1934

ich už bolo 39 a v roku 1930 ich bolo 58. V prvých rokoch svojho účinkovania sa zameriaval prevažne na zakladanie roľníckych vzájomných pokladníc, organizovanie ich činností, kontrolu hospodárenia a správu týchto ústavov. Od roku 1931 bol aj finančnou centrárou, v ktorej sa sústreďovali všetky väčšie prebytky pokladníc. O rok neskôr sa rozšírili jeho právomoci o revíziu činnosť, ktorú vykonával v úzkej súčinnosti s Ústredným družstvom. Zväz roľníckych vzájomných pokladníc bol vplyvným centrom agrárneho kapitálu, ktorý si vytvoril vlastný priemyselný koncern a získal kapitálovú účasť v Tatra banke i v Dunajskej banke.

Najrýchlejšie sa zakladali živnostenské úverové ústavy, ktoré mali svoju vlastnú centrálu – Živnozväz (Zväz živnostenských záložní a družstiev pre Slovensko a Podkarpatskú Rus) založený 8. apríla 1923. V roku 1939 tvorilo jeho členskú základňu 67 živnostenských úverových ústavov. Išlo o účelovo organizovanú sieť peňažných družstiev poskytujúcich prevádzkový úver malým a stredným podnikateľským vrstvám a živnostníkom.

V roku 1933 založili družstevné centrály Družstvo zemedeljských verejných obilných skladísk (DZEVOS), ktoré obchodovalo na základe zákona o obilných záložných listoch a warantoch. V roku 1934 vznikla Národná ústredňa potravných družstiev ako obchodné ústredie potravných družstiev.

V roku 1920 bol prijatý zákon č. 302, tzv. sporiteľničný zákon. Peňažné ústavy zriadené na inom právnom základe, ale používajúce označenie sporiteľňa, museli do roka svoje firemné označenie zmeniť a slovo sporiteľňa v ňom už nepoužiť. Na Slovensku sa na základe tohto zákona začali budovať komunálne sporiteľne (Skalica, Holíč, Nitra, Martin, Bratislava...), ktoré tvorili ďalší článok

sústavy ľudového peňažníctva. Ich úlohou bolo podchytiť mestské obyvateľstvo, aby svoje úspory ukladalo v týchto inštitúciách a získané prostriedky využívať na poskytovanie výhodných dlhodobých úverov obciam a mestám. Na Slovensku pôsobili i pobočky českých sporiteľní.

Veľká hospodárska kríza v rokoch 1929 – 1933 a agrárna kríza, ktorá sa začala už v roku 1928, znovu negatívne zasiahli do vývoja Slovenska. Dopad agrárnej krízy na obyvateľstvo bol na Slovensku vyšší než dopad krízy priemyselnej, keďže poľnohospodárstvo bolo hlavným zdrojom obživy prevažnej väčšiny obyvateľstva. Došlo k novej vlne vystahovalectva, tentokrát ho však obmedzili zostrené ochranné opatrenia súvisiace s nástupom krízy zavedené v cieľových krajinách vystahovalcov. Roku 1934 začal znova ožívať priemysel, predovšetkým vďaka budovaniu zbrojárskych podnikov v Považskej Bystrici, Dubnici nad Váhom, Prakovciach, výstavba ktorých bola podnietená obavami zo zahraničnej politiky Nemicka. Nezamestnanosť sa podarilo prekonať až o dva roky neskôr.

Peňažníctvo utrpelo počas krízy veľké straty a v roku 1932 boli novelizované bankové zákony z roku 1924. Spolu s ďalšími vládnymi nariadeniami sprísňovali podmienky pre pôsobenie peňažných ústavov a tiež ich kontrolu prostredníctvom štátu. V dôsledku krízy klesol objem akciového kapitálu peňažných ústavov, tiež ich rezervných fondov, vkladov i úverov. Trend znižovania kapitálu nastúpil už v roku 1924, ešte skôr poklesol objem rezervných fondov. Objem úverov stúpil do roku 1929, potom už len klesal. Kríza a jej dôsledky viedli k renesancii snáh o koncentráciu a centralizáciu bankového kapitálu. Najväčšie slovenské banky sa z krízy úplne nespamätali ani do roku 1938. Prehlbovala sa ich závislosť od kapitálu silných českých peňažných ústavov, predovšetkým Živnostenskej banky a Banky československých légii. V polovici 30. rokov disponoval koncern Banky československých légii na Slovensku s 82 úradovňami. Živnostenská banka mala na Slovensku filiálky v Bratislave a Košiciach a tretiu otvorila v roku 1938 v Žiline, pričom len v bratislavskej filiálke pracovalo okolo 120 zamestnancov, čo bolo približne toľko ako počet zamestnancov centrál dvoch najväčších slovenských bánk, Tatra banky a Slovenskej banky, spolu.

Kým účasťinné banky zaznamenávali pokles a straty, ľudovému peňažníctvu sa darilo. Tešilo sa podpore agrárnej strany, rástol jeho kapitál i objem vkladov. Ústredné družstvo začalo poskytovať pôžičky na zmenky dlžníkov a samo ich eskontovalo. Reeskontom získali družstvá hotovosť. Ľudové peňažníctvo úverovalo drobných a stredných roľníkov,

tion Zväz roľníckych vzájomných pokladníc was an influential centre of agrarian capital, which created its own industry group and acquired share capital in Tatra banka and in Dunajská banka.

Trade credit institutions were established most rapidly of all. They had their own central office – the so-called Živnozväz (Zväz živnostenských záložní a družstiev pre Slovensko a Podkarpatskú Rus – the Association of Trade Credit Societies and Cooperatives for Slovakia and Sub-Carpathian Ruthenia) – founded on 8 April 1923. In 1939 its membership consisted of 67 trade credit institutions. It was a special purpose network of financial cooperatives granting operating credits to small and medium-sized businesses and sole traders.

In 1933, the headquarters of the cooperatives founded Družstvo zemedelských verejných obilných skladísk (DZEVOS – Cooperative of Agricultural Public Granaries), which traded under the law on grain bonds and warrants. In 1934, Nákupná ústredňa potravných družstiev (Purchase Centre of Food Cooperatives) was established as a business centre for food cooperatives.

In 1920, Act No. 302, the so-called Savings Bank Act, was adopted. Financial institutions founded on any other legal basis but using the name “savings bank” had to change their business name within one year and not use the term “savings bank” in the new name. Under the Act, municipal savings banks began being established in Slovakia (in Skalica, Holíč, Nitra, Martin, Bratislava, etc.), forming another part of the people’s banking system. Their task was to encourage the urban population to deposit their savings in these institutions and then use the received funds to provide favourable long-term credits to municipalities and cities. Branches of Czech savings banks also operated in Slovakia.

The Great Depression in the years 1929 to 1933 and the agrarian crisis, which started in 1928, adversely affected the development of Slovakia. The impact of the agrarian crisis on the population was higher in Slovakia than the impact of the industrial crisis, since agriculture was the main source of livelihood of most of the population. There was a new wave of emigration, but at that time it was limited by sharpened protective measures introduced in the target countries of emigrants and associated with the onset of the crisis. In 1934, industry began to reinvigorate, mainly due to the construction of arms factories in Považská Bystrica, Dubnica nad Váhom and Prakovce, the building of which was prompted by fears of German foreign policy. Unemployment was overcome two years later.

During the crisis, the banking industry suffered heavy losses, and in 1932 the banking laws of 1924 were amended. Along with other government regulations they tightened conditions for the operation of financial institutions, as well as their control by the state. Due to the crisis, the volume of share capital of financial institutions decreased, as did their reserves, deposits and credits. The trend of capital reduction started in 1924, and even earlier the volume of reserve funds decreased. The volume of credits rose in 1929, and afterwards it simply dropped. The crisis and its consequences led to a renaissance of efforts to concentrate and centralise banking capital. The largest Slovak banks did not fully recover from the crisis even until 1938. Their dependence on the capital of strong Czech financial institutions, especially Živnostenská banka and Banka československých légii, deepened. In the mid 1930s, the group of Banka československých légii had 82 offices in Slovakia. Živnostenská banka had its branches in Slovakia in Bratislava and Košice, and in 1938 it opened a third one in Žilina. The branch in Bratislava alone employed about 120 officers, which was approximately the same number of employees as in the headquarters of two largest Slovak banks – Tatra banka and Slovenská banka – together.

While the joint-stock banks recorded a decline and losses, people’s banking thrived. It enjoyed the support of the Agrarian Party, and its capital and the volume of its deposits increased. Ústredné družstvo began to grant credits for bills of exchange of debtors and discounted them itself. The cooperatives received cash through rediscount. People’s banking credited small and medium farmers, small and medium-sized businesses as well as municipalities. The interests of commercial banks and people’s

Pozvánka na zasadnutie správy Živnozväzu z roku 1931 // Invitation to a meeting of the Administration Board of Živnozväz, 1931

Mestská sporiteľňa v Martine (budova vzaďu) // Mestská sporiteľňa in Martin (building in the background)

Vkladná knižka Mestskej sporiteľne v Bratislave // Savings book of Mestská sporiteľňa in Bratislava

Skúšobný nátiachok účastiny Myjavskej banky z roku 1929 // Trial print of a Myjavská banka share certificate, 1929

malých a stredných podnikateľov a tiež obce a mestá. Záujmy obchodných bánk a ľudových peňažných ústavov sa zrazili v konkurenčnom boji. Obchodné banky po stratách utrpených pri financovaní veľkých podnikov a spoločností obrátili svoju pozornosť na roľníctvo a živnostníkov a tiež na komunálnu oblasť. Ľudové peňažné ústavy nemohli konkurovať bankám vo veľkosti poskytovaných úverov, keďže im chýbal dostatočný kapitál, ale získavali klientov vysokými úrokmi z vkladov a nízkymi úrokmi z pôžičiek. Mali tiež kvalitne prepracovaný systém reklamy. Navyše boli podporované rôznymi štátnymi opatreniami a pôsobili pod ochranou agrárnej strany. Obchodné banky považovali zvýhodňovanie ľudového peňažníctva za neférové a neustále proti nemu protestovali.

V ďalších rokoch sa diskutovalo o reorganizácii peňažníctva na Slovensku, pričom ľudové peňažníctvo, predovšetkým Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, sledovalo svoje vlastné záujmy. Zväz prenikol do mnohých bánk a ovládol viacero priemyselných podnikov predovšetkým v potravinárstve. Tieto snahy podporovala agrárna strana vedená Milanom Hodžom. Veľké úsilie vynaložil Milan Hodža, od roku 1935 predseda vlády, na zlúčenie Slovenskej banky a Tatra banky i Národnej banky v Banskej Bystrici do Slovenskej Národnej Tatra banky alebo Slovenskej ústrednej banky, ktorá sa mala stať ústredím slovenského peňažníctva, v ktorom by prebehla ďalšia koncentrácia a reorganizácia. Plány pozmenili dejinné udalosti – vznik slovenskej autonómie i viedenská arbitráž.

Ľudovít Vanovič

*4. 1. 1878 Dražkovce
†19. 8. 1949 Martin

Profesionálnu dráhu začal ako úradník filiálky Tatra banky v Dolnom Kubíne a pokračoval v ústredí Turčiansko-Sväto-Martinskej sporiteľne, kde pracoval až do jej fúzie s Tatra bankou v roku 1920. Spolupracoval pri tvorbe Slovenského kompasu v roku 1911 a pri organizovaní porád predstaviteľov slovenského peňažníctva. Aktívnu činnosť vyvíjal i v súvislosti so sanáciou Tatra banky. Po fúzii Martinskej sporiteľne s Tatra bankou pôsobil ako člen výkonného výboru a od roku 1925 ako hlavný riaditeľ. Zaslúžil sa o mnohé fúzie vidieckych peňažných ústavov, ako aj o rozširovanie priemyselného koncernu Tatra banky.

He began his professional career as a clerk in Tatra banka branch in Dolný Kubín and continued working in the head office of Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa where he remained until its merger with Tatra banka in 1920. He cooperated in creating the Slovenský kompas journal in 1911 and in organizing meetings of the Slovak banking representatives. He was also active in the reorganization of Tatra banka. After the merger of Sporiteľňa in Martin and Tatra banka, he acted as a member of the Executive Committee and from 1925 as the chief executive. He contributed to numerous mergers of rural financial institutions as well as to the extension of the industrial concern of Tatra banka.

Účastina Myjavskej banky z roku 1929 // Share certificate of Myjavska banka, 1929

financial institutions collided in competition. After losses incurred in the financing of large enterprises and companies, commercial banks turned their attention to farming and small businesses as well as the municipal area. People's financial institutions could not compete with banks in the size of credits granted because they lacked sufficient capital, but they gained clients through high interest on deposits and low interest rates on loans. They also had a sophisticated system of advertising. Furthermore, they were supported by various state measures and operated under the protection of the Agrarian Party. Commercial banks considered the preference for people's banking unfair and constantly protested against it. In subsequent years, the reorganisation of banking in Slovakia was discussed, while people's banking,

mainly Zváz roľníckych vzájomných pokladníc, pursued its own interests. This Association penetrated into many banks and took control over several industrial companies, primarily in the food industry. Its efforts were supported by the Agrarian Party led by Milan Hodža. Hodža, who had been prime minister since 1935, made great efforts to merge Slovenská banka, Tatra banka and Národná banka in Banská Bystrica into a single Slovenská národná Tatra banka or Slovenská ústredná banka (Slovak Central Bank), which was to become the centre of the Slovak banking industry and in which further concentration and reorganisation would take place. The plans were altered by historical events – the emergence of the Slovak autonomy and the Vienna Arbitration.

Obilná zmenka // Grain bill

3.2. Centrálné bankovníctvo v rokoch 1918 – 1939

(František Chudják)

3.2.1. Menová odluka a vznik československej meny

Československo po svojom vzniku 28. októbra 1918 prevzalo spolu s ďalšími nástupníckymi štátmi rakúsko-uhorskú menu, ale v dôsledku neustálej emisie bankoviek zo strany Rakúsko-uhorskej banky hrozil rozvrät financií nového štátu, a preto vláda urýchlene pripravovala menovú odluku. Obeh peňazí pred prvou svetovou vojnou nepresiahol 2,5 miliárd korún, no do konca roku 1918 stúpil na 35,6 miliárd. Československo siahlo k odvetným opatreniam, zakázalo na svojom území filiálkam Rakúsko-uhorskej banky lombardovať vojnové pôžičky a uskutočňovať výplaty zo žirových účtov. Na základe zákona č. 84 z 25. februára 1919, po uzavretí československých hraníc, došlo k okolkovaniu rakúsko-uhorských bankoviek a zadržaniu časti obeživa.

Cieľom menovej reformy, ktorej autorom bol minister financií Alois Rašín spolu s predstaviteľmi najvýznamnejších bánk Jaroslavom Preissom, hlavným riaditeľom Živnostenskej banky, a Vilémom Pospíšilom, generálnym riaditeľom Mestskej sporiteľne Pražskej, bolo vytvoriť vlastnú československú menovú sústavu a zastaviť inflačné procesy a začať postupnú revalorizáciu novej menovej jednotky. Samostatná československá mena vznikla tak, že sa za ňu vyhlásili bankovky Rakúsko-uhorskej banky, ktoré sa 1. marca 1919 nachádzali na československom území, pričom sa označili nalepením kolkom. Z kolkovania sa vylúčili bankovky po 10 000 korún a bankovky tlačené iba na jednej strane, ktoré boli dané do obehu po 28. októbri napriek protestu československej vlády. Z praktických dôvodov bez označenia kolkom zostali v obehu jedno- a dvojkorunové bankovky, ako aj drobné mince. Celková suma obehu peňazí na území bývalého Rakúsko-Uhorska sa priblížila k 40 mld. korún, pričom na území Československa sa zachytilo bankoviek za 7,4 mld. korún (bez drobných banko-

viek a mincí). Skutočný obeh bol však vyšší, lebo niektoré bankovky neboli na kolkovanie vôbec pripustené, alebo ich majitelia nepredložili. Bankovky sa kolkovali v dňoch 3. až 9. marca 1919. Na Slovensku sa kolkovanie skončilo oficiálne 12. marca 1919, v skutočnosti však, podľa výskumov prof. Romana Holeca, bolo kolkovanie bankoviek na Slovensku dlhodobým procesom. Menovú situáciu na Slovensku v lete roku 1919 výrazne skomplikoval aj vpád maďarských bolševických vojsk. Menová odluka sa na celom území Československa ukončila prakticky až v roku 1920, keď sa podľa kurzu (respektíve výmenných pásiem) stiahli a okolkovali bankovky na územiach, ktoré boli definitívne pripojené k Československu po uzavretí medzinárodných mierových zmlúv s okolitými štátmi (Podkarpatská Rus a iné menšie územia). Spolu s drobnými bankovkami a mincami predstavovalo množstvo zachyteného obeživa vyše 8 mld. korún.

Náprava infláciou znehodnotených peňazí sa mala dosiahnuť dvoma spôsobmi, a to zadržaním časti predložených na kolkovanie ako dočasného viazaného vkladu a po druhé jednorazovou majetkovou dávkou, ktorú bolo možné platiť z uvedených viazaných vkladov. Zadržanie časti peňazí sa uskutočnilo súčasne pri kolkovaní, podľa zákona to malo byť 50 % predložených hotovostí a vkladov. Keďže sa však poskytli niektoré úľavy, najmä pri malých sumách, a štát si okolkoval hotovosti v plnom rozsahu, zablokovalo sa dočasne necelých 29 % zaisteného peňažného obehu. Od zadržania časti peňazí sa očakával revalorizačný účinok. V skutočnosti však takéto zmenšenie obehu nevedlo k zníženiu cien ani k zvýšeniu kurzu československej koruny voči švajčiarskemu franku. Vyvolalo to však rast úrokovej miery a zvýšenú závislosť priemyslu na bankách. Majetková dávka mala postihnúť najmä vojnových zбоhatlíkov. Jej prostredníctvom sa mal stiahnuť z obehu nekrytý štátovkový blok, aby v obehu zostali iba peniaze vydané na základe obchodného krytia. Zákon o majetkovej dávke vyšiel až v roku 1920 a s jej vymeriavaním sa začalo až v roku 1921. Predpoklad, že štát vyberie dávku v krátkom čase a získa výnos vo výške 10 – 12 mld. Kč, sa však nenaplnil. Do konca roku 1937 bol výnos z dane iba 6,2 mld. korún.

Rakúsko-uhorská 50-korunáčka z roku 1914 označená pravým československým kolkom // Austro-Hungarian 50 crown banknote with a genuine Czechoslovak stamp, 1914

3.2. Central Banking from 1918 to 1939

(František Chudják)

3.2.1. Monetary Separation and Formation of the Czechoslovak Currency

After its foundation on 28 October 1918, Czechoslovakia, along with the other succession states, adopted the Austro-Hungarian currency, but the ongoing issuing of banknotes by the Austro-Hungarian Bank threatened to disrupt the finances of the new state, and therefore the government urgently prepared for monetary separation. Circulation of money before the First World War did not exceed 2.5 billion crowns, but it rose to 35.6 billion by the end of 1918. Czechoslovakia took retaliatory measures and prohibited branches of the Austro-Hungarian Bank in its territory to pledge war credits and make payments from giro accounts. Based on Act No. 84 of 25 February 1919, after the closing of Czechoslovak borders, Austro-Hungarian banknotes were stamped and money in circulation was withheld.

The aim of the monetary reform designed by Minister of Finance Alois Rašín and representatives of the major banks – Jaroslav Preiss, chief executive officer of Živnostenská banka, and Vilém Pospíšil, chief executive officer of Městská spořitelňa Pražská (Prague Municipal Savings Bank) – was for Czechoslovakia to create its own monetary system, stop the inflation process and begin a gradual revalorisation of a new currency unit. An independent Czechoslovak currency was created by the proclamation that banknotes of the Austro-Hungarian Bank located in Czechoslovak territory on 1 March 1919 were now an independent Czechoslovak currency, and they were marked by sticking duty stamps on them. Banknotes in the amount of 10,000 crowns and banknotes printed on only one side, which were put into circulation after 28 October despite the protest of the Czechoslovak government, were excluded from the stamping. For practical reasons, banknotes with a face value of one and two crowns and small coins remained in circulation without being marked with the duty stamps. The total amount of money circulating in the territory of the former Austria-Hungary came close to 40 billion crowns, while in Czechoslovakia there were banknotes in the amount of 7.4 billion crowns (without the small banknotes and coins). However, real circulation was higher, because some banknotes were not admitted to or their owners did not submit them for stamping. Banknotes were stamped from

3 to 9 March 1919. In Slovakia, stamping officially ended on 12 March 1919, but in fact, according to research carried out by professor Roman Holec, the stamping of banknotes in Slovakia was a long-term process. The monetary situation in Slovakia in the summer of 1919 was also complicated by the invasion of Hungarian Bolshevik troops. Monetary separation in the whole territory of Czechoslovakia effectively ended in 1920, when in accordance with the exchange rate (or exchange zones) banknotes were withdrawn and stamped in the territories which were finally, after the conclusion of international peace treaties with neighbouring countries, annexed to Czechoslovakia (Sub-Carpathian Ruthenia and other smaller areas). Along with small banknotes and coins, the amount of money in circulation accounted for more than 8 billion crowns.

A remedy through inflation of the depreciated money was to be achieved in two ways – by retaining part of the money submitted for stamping as a temporary fixed deposit, and by a lump-sum capital levy that could be paid from the fixed deposits. Part of the money was seized during stamping – by law it was to be 50% of the submitted cash and deposits. Since, however, some relief was provided, especially for small amounts, and the state stamped its cash in full, nearly 29% of the seized money in circulation was blocked temporarily. Revalorisation effects were expected from seizing part of the money. In fact, such a reduction of money in circulation did not result in a decrease in prices or an increase in the rate of the Czechoslovak crown (Kč) to the Swiss franc. However, it did give rise to the growth of interest rates and increased reliance of industry on banks. The capital levy was supposed to hit mainly war parvenus. Through it, a block of uncovered treasury notes was to be withdrawn from circulation so that only money issued on the basis of business coverage was to remain in circulation. The Act on the Capital Levy was adopted in 1920 and its determination started in 1921. However, the assumption that the state would collect the levy in a short time and get a return in the amount of 10 to 12 billion Kč was not fulfilled. By the end of 1937, the revenue from the levy was only 6.2 billion crowns.

*Potvrdenie o zaplatení dávky z majetku z roku 1928
// Confirmation of capital levy payment, 1928*

*Rakúsko-uhorská 10-korunáčka z roku 1915
označená falošným československým kolkom
// Austro-Hungarian 10 crown banknote with
a forged Czechoslovak stamp, 1915*

3.2.2. Bankový úrad ministerstva financií v rokoch 1919 – 1926

3.2.2.1.

Vznik Bankového úradu ministerstva financií a jeho organizačná štruktúra

Na správu novej meny prevzala pražská vláda všetky filiálky Rakúsko-uhorskej banky na svojom území a na základe vládneho nariadenia č. 119 zo 6. marca 1919 zriadila Bankový úrad ministerstva financií (BÚMF), ktorý dočasne plnil funkciu centrálnej banky. Činnosť BÚMF riadilo ministerstvo financií prostredníctvom bankového výboru a jeho odborným vedením bola poverená obchodná správa. Bankový výbor bol zložený z desiatich členov menovaných ministrom financií, jeho predsedom bol minister financií alebo ním poverený zástupca. Bankový výbor mal širokú právomoc: bol poradným orgánom ministra financií, podával dobrozdania o otázkach predložených ministrom, spravoval obchod platidiel, staral sa o nápravu československej meny. Jediným zástupcom Slovenska bol Ľudovít Medvecký, predstaviteľ agrárnej strany, ktorý mal obhajovať záujmy Slovenska v menovej a úverovej oblasti, ako aj pri menovaní vedúcich úradníkov filiáliek a pri prijímaní zmeniek slovenskej proveniencie na eskont.

Bankový úrad sa po dohode s Rakúsko-uhorskou bankou zaviazal prevziať a vyúčtovať lombard, žirové účty a pokladničné poukážky Rakúsko-uhorskej banky na území Československa. Tieto položky spolu s prevzatými bankovkami tvorili tzv. štátny dlh štátovkový v hodnote asi 10,2 mld. československých korún. Dlh sa umoroval z výnosu dávky z majetku a dávkou z prírastku majetku. Na základe čl. 206 Saint-Germainskej zmluvy z roku 1919 Rakúsko-uhorská banka vstúpila do likvidácie 31. decembra 1919. Československá strana si pri rokovaníach

nárokovala priznanie podielu na menovom zlate zhruba za cca 50 mil. korún, nakoniec sa jej však podarilo získať podiel len v hodnote 15,35 mil. korún. Okrem toho prevzala všetky nehnuteľnosti banky nachádzajúce sa na území Československa za úhrnnú sumu vo výške 6,3 mil. korún. Definitívne uzavretie účtov Rakúsko-uhorskej banky znamenala konferencia jej likvidátorov v septembri 1925, keď BÚMF získal ešte 1,5 mil. zlatých korún.

Dodatočné rozmnožovanie sumy obiehajúcich peňazí mal BÚMF povolené len na základe „súkromnoprávnej úhrady“, teda na základe eskontu zmeniek, respektíve lombardu cenných papierov a protihodnoty drahých kovov, devíz a valút. Vychádzajúc zo skúsenosti vojnovnej inflácie, mal BÚMF zakázané priame úvery štátu. BÚMF uskutočňoval obvyklé bankové a úverové obchody cedulovej banky, ako eskont zmeniek a cenných papierov, poskytoval pôžičky, prijímal vklady na žirové účty, inkasoval zmenky, cenné papiere, šeky, ujednával alebo kupoval pohľadávky v cudzine, kupoval a predával zahraničné platidlá, prúťové zlato a striebro. Organizácia BÚMF bola doplnená 26. apríla 1920, keď vstúpilo do platnosti vládne nariadenie č. 644 Sb. z. a n. z 18. novembra 1919, na základe ktorého bola zrušená Československá devízová ústredňa pri Pražskej zúčtovacej banke, čím kontrolu nad obchodom s valutama prevzal BÚMF.

Keďže však dochádzalo k častým pokusom o falšovanie kolkov, boli kolkované bankovky postupne vymieňané za československé štátovky v nominálnej hodnote 1, 5, 10, 20, 50, 100, 500, 1 000, 5 000 Kč, pričom sa táto hodnotová skladba používala až do roku 1953. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že ministerská rada sa v októbri 1919 uzniesla na tom, aby bol celý náklad 10 Kč označený na prednej strane slovenským textom. Proti tomuto opatreniu však na svojom zasadnutí 25. októbra 1919 ostro vystúpili českí zástupcovia v bankovom výbore na čele s Aloisom Rašínom, ktorý tvrdil, že „bude-li jeden celý náklad státovek v řeči slovenské, bude to příliš upomínatí dualismus“. Protest bankového výboru proti tlači desaťkorunových štátoviek s jazykom slovenským však ministerská rada zamietla 29. októbra 1919.

So zákonom o menovej reforme bol súčasne prijatý zákon o vytvorení zlatého pokladu republiky na menové účely, ktorý mal slúžiť ako záruka zahraničného obchodu a aj v súvislosti s reguláciou kurzu koruny na zahraničných burzách. Menová rezerva zlata a devíz sa vytvárala jednak z vlastnej ťažby drahých kovov, výkupom od majiteľov za denný kurz, ale aj darmi od obyvateľstva, pri ktorých sa

Akcia Nitrianskej priemyselnej banky z roku 1910 prihlásená k súpisu v roku 1919 // Share certificate of Nitrianska priemyselná banka of 1910, registered with the tax office in 1919

3.2.2. Banking Office of the Ministry of Finance:

1919-1926

3.2.2.1.

Establishment of the Banking Office of the Ministry of Finance and Its Organisational Structure

To manage the new currency, the Prague government took over all branches of the Austro-Hungarian Bank in its territory and, upon Government Decree No. 119 of 6 March 1919, established the Banking Office of the Ministry of Finance (BOMF) (Bankový úrad ministerstva financií), which temporarily served as a central bank. The activities of the BOMF were managed by the Ministry of Finance through a banking committee, and its professional leadership was entrusted to the Business Administration. The banking committee was composed of ten members appointed by the Minister of Finance. Its chairman was the Minister of Finance or a deputy authorised by him. The banking committee had broad powers – it was an advisory body to the Minister of Finance, provided professional opinions on the issues presented by the minister, managed circulation of legal tender and took care of the Czechoslovak currency correction. The only representative from Slovakia was Ľudovít Medvecký, a representative of the Agrarian Party, who was to defend the interests of Slovakia in the monetary and credit area, in the appointment of senior officials of branches and in receiving bills of exchange of Slovak origin for discount.

After the agreement with the Austro-Hungarian Bank, the Banking Office undertook to assume and settle the lombard loans, giro accounts and treasury bills of the Austro-Hungarian Bank in Czechoslovakia. The items, along with the received banknotes, constituted the government treasury note debt in the amount of about 10.2 billion Czechoslovak crowns. The debt was discharged by revenue from the capital levy and

the levy imposed on capital appreciation. On the basis of Article 206 of the Treaty of St. Germain of 1919, the Austro-Hungarian Bank went into liquidation on 31 December 1919. In negotiations, the Czechoslovak party demanded recognition of a share in monetary gold in the amount about 50 million crowns, though it ultimately managed to get a share worth only 15.35 million. In addition, it took over all property of the bank in the territory of Czechoslovakia in a total amount of 6.3 million crowns. A conference of its liquidators held in September 1925 meant the definitive closure of the accounts of the Austro-Hungarian Bank, at which time BOMF acquired an additional 1.5 million gold crowns.

The BOMF was authorised to the additional reproduction of the amount of money circulating only based on a “private settlement”, i.e. based on discounting of bills of exchange, or granting of lombard loans against securities and consideration of precious metals and foreign exchange. Based on the experience of wartime inflation, the BOMF was prohibited from granting direct credits to the state. The BOMF carried out the standard banking and credit transactions of a bank of issue, such as discounting bills of exchange and securities, granting credits, receiving deposits on giro accounts and collecting bills, securities and cheques; it also agreed or bought receivables abroad and bought and sold foreign currency and gold and silver ingots. Organisation of the BOMF was amended on 26 April 1920, when Government Regulation No. 644 Coll. of 18 November 1919 came into force, on the basis of which Československá devízová ústředňa (Czechoslovak Foreign Exchange Central Office) at Pražská zúčtovacia banka (Prague Settlement Bank) was cancelled, whereby the BOMF took control over the trade in currencies.

Vkladná knižka Turčiansko-Sväto-Martinskej sporiteľne so záznamom o prihlásení vkladov z roku 1919 // Savings book of Turčiansko-Sväto-Martinská sporiteľňa with a stamp confirming registration of deposit, 1919

Alois Rašín

*18. 9. 1867 Nechanice

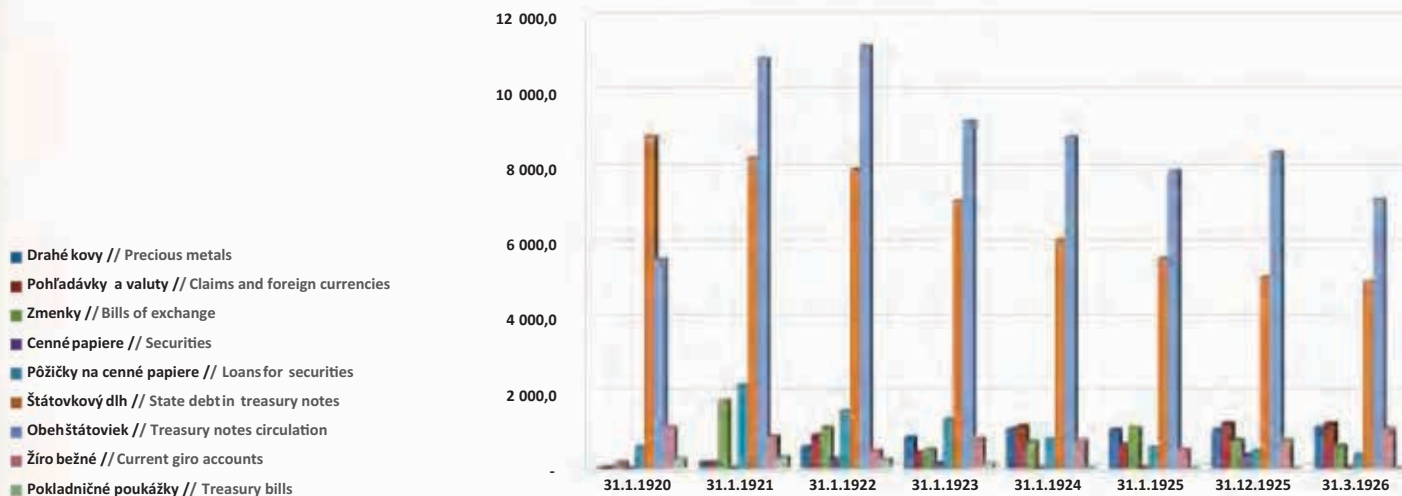
†18. 2. 1923 Praha

Český právník, politik a národohospodár. Významný predstaviteľ Československej národnej demokracie, od novembra 1918 do júna 1919 a od októbra 1922 do svojej smrti minister financií. Autor a realizátor odľuky československej meny v roku 1919, zástanca a realizátor deflačnej menovej politiky. Zomrel na následky atentátu.

Czech lawyer, politician and economist, an outstanding representative of the Czechoslovak National Democracy and the minister of finance from November 1918 to June 1919 and from October 1922 until his death, an author and implementer of the Czechoslovak currency separation in 1919, and an advocate and implementer of the deflationary monetary policy. He was assassinated.

Aktíva a pasíva Bankového úradu MF (v miliónoch korún československých)
Assets and liabilities of the Banking Office of the MoF (Kč million)

využili nacionálne nálady a nadšenie nad vytvorením samostatného štátu. Zlaté a devízové rezervy potom rástli aj občasnými nákupmi zlata v zahraničí.

BÚMF začal svoju činnosť 11. marca 1919 v Hlavnom ústave v Prahe a v ďalších 29 filiálkach (na Slovensku ich bolo 5). V roku 1922 v záujme rozšírenia pôsobnosti úradu bola obnovená činnosť podružných miest, pričom z celkového počtu 102 ich na Slovensku pôsobilo 20. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že oproti stavu pred rokom 1918 došlo k výmene všetkých peňažných ústavov, ktoré dovtedy plnili funkciu podružného miesta, keďže išlo o maďarské a nemecké banky, ktoré buď samy odmietli alebo sa podľa predstaviteľov ministerstva financií na tento účel nehodili: „pre nedostatok štátneho citu a porozumenia pre potreby a idey republiky československé“. Keďže na Slovensku nepôsobili do roku 1920 žiadne verejnoprávne ústavy ako v Čechách sporiteľne, musel BÚMF túto funkciu zveriť akciovým bankám. Podružné miesta tak obhospodarovalo desať filiállok Slovenskej banky, sedem filiállok Tatra banky, po jednej filiálke Americko-slovenskej banky a Národnej banky v Banskej Bystrici a iba v Skalici bola podružným miestom Mestská sporiteľňa.

Predstavitelia BÚMF sa snažili o čo najrýchlejšiu výmenu vedúcich úradníkov vo filiálkach, hoci v bratislavskej filiálke vo svojej funkcii krátky čas zotrval jej dlhoročný prednosta Július Planner. Vystriedal ho Bohuslav Jiřík, ktorý bol do Bratislavy preložený z viendskej centrály Rakúsko-uhorskej banky 28. júna 1919 a zároveň bol menovaný za člena Obchodnej správy BÚMF. Za prednostov ostatných filiállok na Slovensku boli taktiež menovaní českí úradníci (Antonín Komárek v Banskej Bystrici, Josef Michálek v Košiciach, Jindřich Tomášek v Nitre, Josef Fiala v Žiline), ktorí mali skúsenosti a potrebnú prax získanú z pôsobenia v Ra-

kúsko-uhorskej banke. Obsadenie všetkých kľúčových funkcionárskych postov len úradníkmi českej národnosti obchodná správa odôvodňovala nedostatkom vyškolených bankových úradníkov na Slovensku. Personálna politika BÚMF bola najmä na začiatku taká, že vedúce funkcie vo filiálkach a ústredí boli obsadzované takmer výlučne z úradníckeho personálu prevzatého z Rakúsko-uhorskej banky, medzi ktorými bol len jediný Slovák – Pavol Palinay. Veľkým pozitívom pre budúcnosť však bolo, že do služieb BÚMF boli krátko po jeho vzniku prijímaní úradníci slovenskej národnosti, napr. Martin Kollár, Svetozár Štúr, Imrich Flassik, Karol Markovič, Ján Oliva a ďalší, ktorí sa postupne vypracovali na výrazné osobnosti centrálného bankovníctva.

Zo slovenských filiállok najvýznamnejšie postavenie počas celého pôsobenia BÚMF mala bratislavská, ktorá podľa výročných účtov BÚMF vykazovala po filiálke v Brne vo všetkých svojich obchodných a úverových činnostiach najväčšie obraty. Prednosta filiálky v Bratislave, podľa organizačného poriadku BÚMF z 28. mája 1919, bol spolu s prednostom filiálky v Brne a prednostom Hlavného ústavu BÚMF v Prahe členom Obchodnej správy BÚMF vo funkcii tajomníka. V roku 1922 bolo pri tejto filiálke zriadené Odúčtovacie združenie, ktoré slúžilo na vzájomné vyúčtovanie denných platieb, úhrad a inkás medzi členmi tohto združenia prostredníctvom žirových účtov zriadených v BÚMF.

Predstavitelia slovenského bankovníctva združení vo Zväze slovenských peňažných ústavov privítali vznik BÚMF, československej meny, ako aj prípravy na vytvorenie československej cedulovej banky, no požadovali, „aby sa slovenský živel uplatnil nielen vo firme, ale i v celom jej zariadení. Slovný dualizmus nám nevyhovuje, len ozajstná parita“. Pozorne si všimli činnosť BÚMF a upozorňovali na to, „že eskontný úver

Aktíva a pasíva Bankového úradu MF (v miliónoch korún československých)

Assets and liabilities of the Banking Office of the MoF (Kč million)

Dátum	Drahé kovy	Pohľadávky a valuty	Zmenky	Cenné papiere	Pôžičky na cenné papiere	Štátovkový dlh	Obeh štátoviek	Žiro bežné	Pokladničné poukážky
Date	Precious metals	Claims and foreign currencies	Bills of exchange	Securities	Loans for securities	State debt in treasury notes	Treasury notes circulation	Current giro accounts	Treasury bills
31/1/1920	–	26,9	150,9	–	569,2	8 829,0	5 574,7	1 099,5	266,3
31/1/1921	164,1	165,4	1 794,0	–	2 206,9	8 236,8	10 888,3	857,1	286,3
31/1/1922	564,4	880,0	1 092,5	255,3	1 522,6	7 944,1	11 230,1	469,1	226,7
31/1/1923	821,7	408,7	495,8	143,0	1 305,8	7 117,5	9 222,4	797,6	125,0
31/1/1924	1 038,4	1 126,4	721,8	8,5	779,9	6 071,7	8 810,1	728,8	15,3
31/1/1925	1 029,1	642,8	1 082,9	32,1	552,9	5 584,5	7 916,5	497,1	6,9
31/12/1925	1 032,5	1 198,5	747,6	355,5	458,0	5 085,3	8 408,4	741,6	4,4
31/3/1926	1 074,2	1 202,9	596,5	19,8	368,3	4 965,5	7 147,4	1 039,3	3,5

Zdroj: Správy Národnej banky Československej za rok 1926, č. 1, s. 4 – 5.

Source: Reports of Národná banka Československá for 1926, No 1, p. 4-5.

However, since there were frequent attempts at counterfeiting stamps, the stamped banknotes were gradually exchanged for Czechoslovak treasury notes of the nominal values of 1, 5, 10, 20, 50, 100, 500, 1,000, 5,000Kč, a value structure that remained in use until 1953. In this context, it should be noted that in October 1919 the ministerial council resolved that the entire issue of banknotes of nominal value of 10Kč should be marked with Slovak text on their front side. However, at a meeting held on 25 October 1919, Czech representatives on the banking committee, headed by Alois Rašín, spoke sharply against the measure and argued that *“if the whole issue of the treasury notes was in Slovak language, it would suggest dualism”*. On 29 October 1919, the ministerial council rejected the protest of the banking committee against printing treasury notes of 10-crown face value with use the Slovak language.

The Act on Monetary Reform was adopted at the same time as the Act on Creating the Republic Gold Hoard for Monetary Purposes, which was to serve as a guarantee of foreign trade, and also in connection with the regulation of the exchange rate of crown on foreign stock exchanges. Monetary reserves of gold and foreign exchange were created partly from extracting precious metals, purchasing from owners at a daily rate, but also by donations from the public, involving the use of nationalist sentiment and enthusiasm for creating an independent state. Gold and foreign exchange reserves afterwards rose through occasional purchases of gold abroad.

The BOMF started its operation on 11 March 1919 in the Main Institute in Prague and 29 other branches (5 of them in Slovakia). In 1922, in order to broaden the powers of the office, the activity of sub-branches was renewed, and out of a total of 102 such

branches, 20 were located in Slovakia. In this context it should be noted that compared with the situation before 1918, all financial institutions which fulfilled the function of sub-branches were changed, since they were Hungarian and German banks that either themselves rejected or, in opinion of representatives of the Ministry of Finance, were not fit for this purpose *“for the lack of national feeling and understanding of the needs and ideas of the Czechoslovak Republic”*. Since until 1920 no public institution like the savings banks in the Czech Republic operated in Slovakia, the BOMF had to entrust that function to joint-stock banks. Thus, sub-branches were managed by ten branches of Slovenská banka, seven branches of Tatra banka, one branch of Americko-slovenská banka and one of Národná banka in Banská Bystrica, and the only sub-branch in Skalica was Mestská sporiteľňa (Municipal Savings Bank).

Representatives of the BOMF sought the fastest replacement possible of senior officials in branches, though Július Planner, the long-time head of the branch in Bratislava, managed to keep his office for a short time. He was succeeded by Bohuslav Jiřík, who was transferred to Bratislava from the Vienna headquarters of the Austro-Hungarian Bank on 28 June 1919 and was also appointed a member of the BOMF Business Administration. Czech officials who had the necessary skills and experience gained from working in the Austro-Hungarian Bank were also appointed heads of the other branches in Slovakia (Antonín Komárek in Banská Bystrica, Josef Michálek in Košice, Jindřich Tomášek in Nitra, and Josef Fiala in Žilina). The business administration justified filling all key positions by officers of the Czech nationality by the lack of trained bank officials in Slovakia. At the beginning, the personnel policy of the BOMF was such that senior positions in branches and headquarters were

Sídlo Bankového úradu ministerstva financií a od roku 1926 aj Národnej banky Československej v Prahe (Archív Českej národnej banky) // Prague headquarters of the Banking Office of the Ministry of Finance, and from 1926 also of Národná banka Československá (Česká národní banka Archives in Prague)

Bankový úrad len v ojedinelých prípadoch poskytol na Slovensku účinkujúcim ústavom“ a žiadali ministerstvo financií a BÚMF o rozšírenie lombardného a eskontného úveru na Slovensku. Snažili sa taktiež o obsadenie postu prednostu bratislavskej filiálky svojím kandidátom Valérom Kubánym, čo sa im napriek aktivitám a očakávaniam na jar 1921 nepodarilo. Obchodná správa do tejto funkcie menovala Josefa Michaleka a Valér Kubány bol uznesením Komitétu bankového výboru z 10. novembra 1921 prijatý do služieb BÚMF a vymenovaný za námestníka prednostu filiálky v Košiciach. V tejto funkcii však pôsobil len veľmi krátko, do 25. februára 1922, keď zo služieb BÚMF vystúpil. Situácia sa čiastočne zlepšila v roku 1923, keď boli na schôdzi bankového výboru 27. júla menovaní za prednostu filiálky v Nitre Pavol Palinay, námestníkom prednostu v Banskej Bystrici Imrich Flassik a námestníkom prednostu v Košiciach Martin Kollár.

3.2.2.2.

Menová politika Bankového úradu ministerstva financií a jej dosah na hospodárstvo Slovenska

Hlavný cieľ menovej reformy z roku 1919, a to náprava infláciou znehodnotenej meny, sa spočiatku nedarilo dosiahnuť. Naopak,

inflačné znehodnocovanie československej koruny pokračovalo. Je potrebné podotknúť, že tempo povojnovej inflácie v Československu bolo podstatne pomalšie a trvalo tiež kratšie než v ktorejkoľvek susednej krajine. Základnú príčinu inflačného vývinu treba hľadať v štátnom rozpočte, ktorý vykazoval v prvých rokoch vysoké pasíva. Obrovské výdavky potrebné na budovanie štátneho aparátu, intervencia proti Maďarskej republike rád, repatriácia légii a podobne, k tomu sa pridružili daňové výpadky na strane príjmov. V prvej polovici roka 1919 sa darilo situáciu riešiť umiestňovaním štátnych dlhopisov prostredníctvom konzorcia bánk pre štátne úverové operácie. Neskôr, po oživení výroby, začali banky umiestňovať svoje voľné prostriedky do priemyslu a obchodu. Dodatočné peniaze pre štátny rozpočet získalo konzorcium bánk pre štátne operácie lombardom štátnych dlhopisov v BÚMF, ktorý za ne do 75 % ich kurzovej hodnoty emitoval nové peniaze. Lombard štátnych cenných papierov umožňoval skrytú infláciu. Inflačný menový vývoj sa premietol aj do vývoja kurzu československej koruny voči cudzím menám, najmä voči švajčiarskemu franku. V marci 1919 bol kurz 100 Kč : 28,63 švajčiarskemu franku, v decembri v priemere už len 9,65 a koncom roka 1921 už iba 6,46. Na druhej strane klesanie kurzu podporovalo export, pričom to bolo výhodné pre exportné odvetvia, ktoré spracovali domáce suroviny.

Bankový výbor ministerstva financií sa snažil zabrániť klesaniu kurzu československej koruny pomocou tzv. deflačnej menovej politiky realizovanej v rokoch 1922 – 1923. Začal sa vytvárať intervenčný fond valút a devíz v rukách BÚMF určený na podporu kurzu československej koruny. Základná časť takéhoto fondu vznikla z aktív obchodnej bilancie, ako aj uzavretím dvoch veľkých zahraničných pôžičiek v librách šterlingoch a dolároch, ktoré uzavrel štát (československá zahraničná pôžička z roku 1922) a hlavné mesto Praha. Ďalšiemu rastu kurzu československej koruny napomáhala zámerne vykupovanie zahraničných pohľadávok na československé koruny za devízy. Tieto intervencie sa robili na burzách vo všetkých významných centrách v Európe, ale aj v New Yorku. Vďaka tomu sa zahraničná kúpna sila koruny, vyjadrená menovým kurzom, zvýšila medzi októbrom 1921 a októbrom 1922 trojnásobne (z 5,77 na 17,88 švajčiarskych frankov za 100 Kč). Najväčšia časť devízových rezerv sa potom použila na udržanie dosiahnutého kurzu, keďže hrozil po prudkom vzostupe rovnako prudký pád kurzu československej koruny. Asi od februára 1923 sa začala politika stabilizácie kurzu českoslo-

Desatkorunová československá štátovka z roku 1919 – prvé papierové platidlo, označené na prednej strane slovenským textom // A 10 crown Czechoslovak treasury note of 1919 – first paper legal tender, featuring Slovak text on the face of the treasury note

filled almost exclusively by officials taken from the Austro-Hungarian Bank, among whom was only one Slovak – Pavol Palinay. A big positive for the future, however, was that shortly after its establishment officers of Slovak nationality were engaged in its services, for example Martin Kollár, Svetozár Štúr, Imrich Flassik, Karol Markovič, Ján Oliva and others who gradually rose to become significant personalities of central banking.

Of the Slovak branches, the most important position during the operation of the BOMF was the one in Bratislava, which, according to the BOMF annual accounts, reported after the branch in Brno the highest turnovers in all its business and credit activities. According to the BOMF rules of organisation of 28 May 1919, the head of the branch in Bratislava, along with the head of the branch in Brno and the head of the Main Institute of the BOMF in Prague, was a member of the BOMF Business Administration as secretary. In 1922 Odúčtovacie združenie (Clearing Association), which was used for mutual clearing of daily payments, refunds and collections between members of the association through giro accounts opened with the BOMF, was established in this branch.

Representatives of the Slovak banking industry united in Zväz slovenských peňažných ústavov had welcomed the emergence of the BOMF, the Czechoslovak currency, as well as preparations for the establishment of the Czechoslovak bank of issue, but demanded *“using the Slovak element not only in the company, but also throughout its facilities. Only real parity, not verbal dualism, can satisfy us”*. They paid careful attention to the BOMF activities and pointed out that *“the Banking Office granted discount credits to institutions operating in Slovakia only in rare cases”* and asked the Ministry of Finance and the BOMF for the extension of discount and lombard loans in Slovakia. They also tried to put their candidate Valér Kubány into the position of head of the Bratislava branch, but despite their activities and expectations, they failed to do so in the spring of 1921. The Business Administration appointed Josef Michalek to that position and on a banking committee resolution of 10 November 1921 Valér Kubány was engaged in the services of the BOMF and appointed deputy head of the branch in Košice. He held office only for a very short time, however, until 25 February 1922, when he resigned from the BOMF services. The situation had partially improved in 1923, when at the meeting of the banking committee held on 27 July; Pavol Palinay was appointed head of the branch in Nitra, Imrich Flassik the deputy head in Banská Bystrica and Martin Kollár the deputy head in Košice.

3.2.2.2.

Monetary Policy of the Banking Office of the Ministry of Finance and Its Impact on the Economy of Slovakia

The main objective of the monetary reform of 1919, the recovery of the currency depreciated by inflation, failed to be achieved initially. Conversely, inflationary depreciation of the Czechoslovak crown continued. It should be noted that the rate of post-war inflation in Czechoslovakia was much slower and lasted for a shorter period than in any neighbouring country. For the basic cause of growth in inflation it is necessary to look at the state budget, which showed high liabilities in the first years caused by the huge expenditure needed to build the state apparatus, intervention against the Hungarian Republic of Councils, repatriation of legions and the like, as well as tax shortfalls on the revenue side. In the first half of 1919, the situation was resolved by placing government bonds for government credit operations through consortia of banks. Later, after the revival of production, banks started to place their available resources in industry and commerce. The consortium of banks for government operations obtained additional money for the state budget by pledging government bonds in BOMF, which then issued new money for them up to 75% of their foreign exchange value. The pledging of government securities facilitated hidden inflation. Inflationary monetary developments were also reflected in the development of the Czechoslovak crown exchange rate to foreign currencies, especially to the Swiss franc. In March 1919, the rate was 100Kč: 28.63 Swiss francs, in December, on average, only 9.65, and at the end of 1921 only 6.46. On the other hand, the decline of the rate supported exports, and it was convenient for export industries processing domestic raw materials.

The Banking Committee of the Ministry of Finance tried to prevent the declining rate of the Czechoslovak crown through a so-called deflationary monetary policy implemented in 1922 and 1923. An intervention fund of foreign currency held by the BOMF began to be created, intended to support the exchange rate of the Czechoslovak crown. The essential part of the fund was created from the assets of the trade balance as well as the closure of two large foreign loans in pounds sterling and dollars, which the state and the capital city of Prague had entered into (a Czechoslovak foreign loan from 1922). Deliberate redemption of foreign debts in Czechoslovak crown for foreign exchange helped with the higher growth of the exchange rate of the Czechoslovak crown.

Potvrdenka o príspevku na zlatý poklad Československej republiky z roku 1923 // Confirmation of a contribution to the Czechoslovak golden treasure, 1923

Oznam Bankového úradu ministerstva financií o zmenách úrokových sadzieb od 15. 1. 1923 // Notice of the Banking Office of the Ministry of Finance about interest rate changes as from 15 January 1923

Výzva k upisovaniu 4 % štátnych pokladničných poukázok Československej republiky z roku 1919 // Call to Treasury bills of the Czechoslovak Republic paying 4% interest, 1919

Prehľad československého obeživa 1920 – 1926
(v miliónoch korún československých)
Czechoslovak circulation currency in 1920-1926
(Kč million)

Dátum	Obeh štátoviek	Žižo bežné	Pokladničné poukážky	Spolu
Date	Treasury notes circulation	Current giro accounts	Treasury bills	Total
31/1/1920	5 574,7	1 099,5	266,3	6 940,5
31/1/1921	10 888,3	857,1	286,3	12 031,7
31/1/1922	11 230,1	469,1	226,7	11 925,9
31/1/1923	9 222,4	797,6	125,0	10 145,1
31/1/1924	8 810,1	728,8	15,3	9 554,2
31/1/1925	7 916,5	497,1	6,9	8 420,5
31/12/1925	8 408,4	741,6	4,4	9 154,4
31/3/1926	7 147,4	1 039,3	3,5	8 190,2

Zdroj: Správy Národnej banky Československej za rok 1926, č. 1, s. 4 – 5.
Source: Reports of Národní banka Československá for 1926, No 1, p. 4-5.

venskej koruny, a to na úrovni 16 švajčiarskych frankov za 100 Kč alebo 3 dolárov.

Deflačná politika mala na československé hospodárstvo, ktoré bolo exportne orientované, ďalekosiahle následky. Predovšetkým sa prejavila v zahraničnom obchode, keď sa československé výrobky stali v zahraničí veľmi drahými. Takto deflačná politika výrazne obmedzila československý export a výrazne prehĺbila povojnovú hospodársku krízu. Zvýšenie kurzu československej koruny malo za následok zníženie domácej cenovej hladiny, index veľkoobchodných cien klesol o 40%. Pokles cien poškodil podniky, ktoré počas konjunktúry pri vysokých cenách vložili veľké sumy do rozšírenia kapacít a nákupu surovín. Realizácia deflačnej politiky v období kulminácie hospodárskej krízy mala vážny vplyv na veľkú časť ekonomiky, predovšetkým pre vývozný priemysel a s ním prepojenú sféru peňažníctva. Deflácia poslúžila hospodárskym odvetviam zameraným na domáci trh a dovoz surovín. Na Slovensku bola hospodárska a deflačná kríza spojená s bolestivou reštrukturalizáciou

priemyslu, keď došlo v dôsledku zmeny štátoprávných a hospodársko-politických podmienok k zániku viacerých kľúčových podnikov.

Hospodárska kríza sa z priemyslu preniesla aj na peňažníctvo, pričom v českých krajinách skrachovali tri významné banky. Na Slovensku kríza postihla všetky významné banky, pričom ich straty dosiahli na tú dobu astronomickú sumu 643 mil. Kč. Kritická situácia si vyžiadala mimoriadne opatrenia, pričom v októbri 1924 parlament schválil tzv. finančné zákony, na základe ktorých štát sanoval banky formou dlhopisov, štátnych vkladov, daňových úľav a podobne. Za jedného z hlavných vinníkov bankovej krízy bol označený aj BÚMF a jeho funkcionári so svojou deflačnou politikou. Treba podotknúť, že veľkou mierou k vážnym problémom bánk prispelo najmä nerozvážne hospodárenie bankového manažmentu so zverenými prostriedkami, čo v niektorých prípadoch hraničilo až s neschopnosťou a diletantstvom.

Na druhej strane treba povedať, že deflačná politika prispela k prekonaniu inflačných tendencií, a tým k upevneniu meny a následnej dlhodobej stabilite československej koruny. V porovnaní s povojnovou hyperinfláciou v susedných stredoeurópskych štátoch Československo predstavovalo ostrov menovej stability.

3.2.2.3.

Úverová politika Bankového úradu ministerstva financií voči Slovensku

Ako už bolo uvedené v predchádzajúcom texte, BÚMF vykonával všetky funkcie centrálnej banky štátu, keďže spravoval žirové účty československých peňažných ústavov, ktoré boli kryté bonitnými zmenkami. Takto získané voľné prebytky požičiaval za oficiálne sadzby peňažným ústavom, priemyselným

Ľudovít Medvecký

*28. 7. 1878 Zvolen
†26. 3. 1954 Modrý Kameň

Bol spoluzakladateľom Zvolenskej ľudovej banky, v roku 1912 založil Roľnícku banku v Hliníku a bol zvolený za jej správcu. V súvislosti so sanáciou Tatra banky v roku 1913 sa stal členom jej direktória. Po vzniku Československej republiky pôsobil ako predseda Správnej rady Ústredného družstva v Bratislave a ako zástupca agrárnej strany bol menovaný do Bankového výboru pri ministerstve financií. Roku 1926 bol ako zástupca Slovenska kooptovaný do Bankovej rady Národnej banky Československej. Túto funkciu vykonával do roku 1930.

He was a co-founder of Zvolenská ľudová banka. In 1912 he established Roľnícka banka (Farmers' Bank) in Hliník and was elected its administrator. As regards the reorganization of Tatra banka in 1913, he became a member of its Board of Directors. After the formation of the Czechoslovak Republic, he acted as the chairman of the Board of Trustees of Ústredné družstvo in Bratislava and, in the capacity of the Agrarian Party's representative, he was appointed to the Banking Committee at the Ministry of Finance. In 1926, acting as a representative of Slovakia, he was co-opted on to the Bank Board of Národní banka Československá. He held the office until 1930.

Interventions were made in the stock exchanges in all of the important centres in Europe, but also in New York. As a result, the foreign purchasing power of crown, expressed in the exchange rate, increased three-fold (from 5.77 to 17.88 Swiss francs per 100Kč) between October 1921 and October 1922. The largest portion of foreign exchange reserves was then used to maintain the rate achieved, since after the sharp rise an equally sharp fall in the exchange rate of the Czechoslovak crown threatened. From about February 1923 the policy to stabilise the exchange rate of the Czechoslovak crown commenced at a level of 16 Swiss francs for 100Kč, or 3 USD.

The deflationary policy had far-reaching impacts on the Czechoslovak export-oriented economy. In particular, it was present in foreign trade when Czechoslovak products had become very expensive abroad. Such a deflationary policy significantly limited Czechoslovak exports and considerably deepened the post-war economic crisis. The increased rate of the Czechoslovak crown resulted in reduced domestic price levels, and the wholesale price index fell by 40%. Falling prices damaged businesses which, at high prices during the boom, had put large sums into the expansion of capacity and purchasing of raw materials. Implementation of deflationary policies during the culmination of the economic crisis had a serious impact on a large part of economy, especially the export industry and the related banking sector. Deflation served economic sectors aimed at the domestic market and import of raw materials. In Slovakia, the deflationary and economic crisis was combined with the painful restructuring of industry, when the dissolution of several key enterprises occurred due to changes in the constitutional, economic and political conditions.

The economic crisis also shifted from industry to banking, and in the Czech lands three big banks went bankrupt. In Slovakia, the crisis hit all the major banks, and their losses reached the then astronomical sum of 643 million Kč. This critical situation required extraordinary measures, and in October 1924 the parliament passed the so-called financial laws, under which the state recovered banks in the form of bonds, state deposits, tax relief and the like. In addition, the BOMF and its officers were designated as one of the main culprits of the banking crisis due to their deflationary policy. It should be noted that particularly imprudent administration of entrusted resources by bank management, which in some cases, bordered on incompetence and dilettantism, greatly contributed to the serious problems of banks.

On the other hand, it should also be said that the deflationary policy contributed to the overcoming of inflationary tendencies and thus strengthened the currency and the subsequent long-term stability of the Czechoslovak crown. Compared with the post-war hyperinflation in neighbouring central European countries, Czechoslovakia represented an island of monetary stability.

3.2.2.3. Credit Policy of the Banking Office of the Ministry of Finance towards Slovakia

As mentioned above, the BOMF performed all the functions of a state central bank, since it administered giro accounts of Czechoslovak financial institutions, which were covered by high-quality bills of exchange. It also lent free surpluses obtained in such manner to financial institutions, industrial enterprises and cooperative centres at official rates. It tried to carry out its activities proportionally to avoid excessive enlarging of the currency in circulation, and this had a positive effect on the state monetary policy.

Although a part of Slovak banking and business circles expressed criticism and dissatisfaction with the volume of credits granted to Slovak financial institutions, the activity of the BOMF should be evaluated positively in those terms. The situation in Slovakia, particularly in the years 1918 and 1919, was not yet easy. Shortly after their opening, the BOMF branches in Banská Bystrica, Nitra, Košice and Žilina had to interrupt their activities due to the invasion of Slovakia by Hungarian Bolshevik troops. Except for the branch in Košice, they managed to evacuate their valuables to Prague. It was not therefore possible to complete the stamping of banknotes. Distrust of the new central authorities was spread among the population, which resulted in the hoarding of money. The big problems were the counterfeiting of stamps, tax evasion and the like. The BOMF leadership did not have any accurate information about the creditworthiness of joint-stock banks in Slovakia. Hungarian and German banks in particular were in a difficult situation, as a part of their funds were deposited in Budapest banks and war credits. For most nationalist Slovak banks the establishment of the Czechoslovak Republic meant creating favourable conditions for their business activities, and this was also reflected in their relation to the BOMF. Although the credit instruments of branches were not retained, we have learned from other sources that the BOMF approved relatively high credit lines for major Slovak banks, among them

Československá štátna pôžička z roku 1922 // Czechoslovak government loan of 1922

Upisovacia prihláška na IV. štátnu pôžičku Československej republiky z roku 1928 // Loan application under the fourth government loan programme of the Czechoslovak Republic, 1928

podnikom a družstevným centrálam. Snažil sa tieto svoje aktivity realizovať proporcionálne, aby nedochádzalo k nadmernému rozširovaniu obeživa, čím pozitívne pôsobil na menovú politiku štátu.

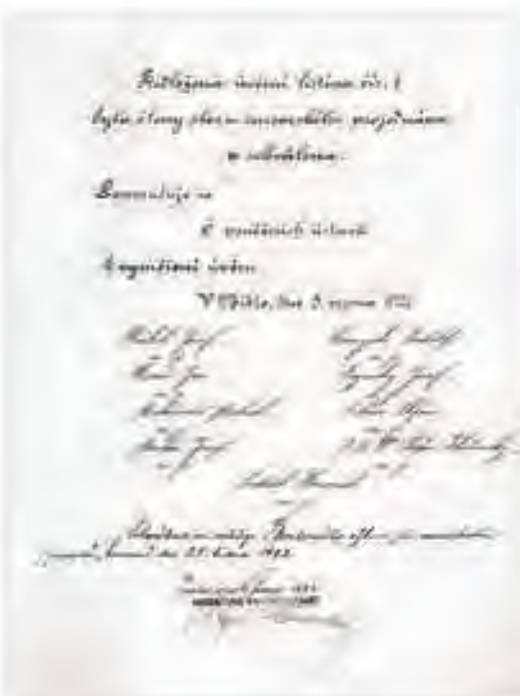
Napriek tomu, že zo strany slovenských bankových a podnikateľských kruhov sa ozývala kritika a nespokojnosť s objemom úverov poskytnutých slovenským peňažným ústavom, treba hodnotiť činnosť BÚMF v tomto smere pozitívne. Situácia na Slovensku najmä v rokoch 1918 – 1919 nebola pritom vôbec jednoduchá. Filiiálky BÚMF v Banskej Bystrici, Nitre, Košiciach v Žiline museli krátko po svojom otvorení prerušiť činnosť v dôsledku vpádu maďarských boľševických vojsk na Slovensko, pričom okrem filiiálky v Košiciach sa podarilo ich cennosti evakuovať do Prahy. Nebolo možné preto dokončiť kolkovanie bankoviek, medzi obyvateľstvom sa šírila nedôvera voči novým centrálnym orgánom, čo sa prejavilo tezaurovaním peňazí. Veľkým problémom bolo falšovanie kolkov, neplatenie daní a podobne. Vedenie BÚMF nemalo presné informácie o bonite akciových bánk na Slovensku, pričom najmä maďarské a nemecké banky sa nachádzali v zložitej situácii, keďže časť svojich prostriedkov mali uložené v budapeštianskych bankách a vojnových pôžičkách. Vznik Československej republiky znamenal pre väčšinu nacionálne slovenských bánk vytvorenie priaznivých podmienok na ich podnikateľské aktivity, čo sa odzrkadlilo aj vo vzťahu k BÚMF. Hoci sa nezachovali úverové listiny filiiálok, z iných prameňov sa dozvedáme, že popredným slovenským bankám, medzi nimi najmä Tatra banke, Martin, Slovenskej banke, Bratislava, Americko-slovenskej banke, Bratislava, a podobne, povolil BÚMF pomerne vysoké úverové rámce, na základe ktorých mohli predkladať zmenky na reeskont. Napríklad

Slovenská banka v snahe, aby nebola pri poskytovaní úveru závislá len od Živnostenskej banky, požiadala v roku 1920 BÚMF o úver 30 mil. Kč.

BÚMF poskytoval slovenským bankám aj priamy lombardný úver. V januári 1922 vyhovel preto žiadosti Sväzu slovenských peňažných ústavov v Bratislave o povolenie úveru pre Slovenskú banku, Tatra banku a Národnú banku v Banskej Bystrici na nostrifikované predvojnové renty vo výške 41 mil. korún dovezené z Budapešti. BÚMF povolil uvedeným bankám úver po 2 mil. Kč splatný do jedného roka. Už v roku 1921 poskytol lombardný úver vo výške 2 mil. Kč aj Ľudovej banke v Ružomberku, tak isto na podklade dovezených (ale neuznaných) uhorských rent, ktorý bol určený na oživenie priemyslu a živnosti v regióne a zabránenie nezamestnanosti.

Okrem toho sa BÚMF podieľal prostredníctvom bánk i na nepriamom financovaní rôznych hospodárskych aktivít na Slovensku, ako bol napríklad výkup obilia. V roku 1920 to bol úver vo výške 140 mil. Kč pre Obilný ústav v Bratislave. V januári 1921 bola prijatá ponuka štyroch slovenských bánk: Tatra banky, Hospodárskej banky v Bratislave, Americko-slovenskej banky a Národnej banky v Banskej Bystrici, ktoré boli ochotné povoliť Štátnemu obilnému ústavu v Bratislave na jeho trojmesačné akcepty úver 50 mil. Kč, pokiaľ BÚMF tieto zmenky eskontuje. Bankový výbor s touto transakciou súhlasil za predpokladu, že zmenky budú podpísané Americko-slovenskou bankou a Hospodárskou bankou. V júli 1921 bola konzorciu zloženému z Agrárnej banky československej v Prahe, Ústrednej jednoty hospodárskych družstiev v Prahe a Ústredného družstva v Bratislave poskytnutá pôžička vo výške 40 mil. Kč.

Úverová listina č. 1 Bankového úradu ministerstva financií, filiiálky v Nitre, z roku 1921 // List of approved credits No 1 of the Banking Office of the Ministry of Finance, Nitra branch, 1921

Prehľad všetkých úverov poskytnutých Bankovým úradom MF (v miliónoch Kč)

Loans granted by the Banking Office of the MoF (Kč million)

Rok	Eskont zmeniek	Eskont cenných papierov	Lombard	Spolu
Year	Bills of exchange discount	Securities discount	Lombard loans	Total
1919	141	–	376	517
1920	4 943	3 361	6 877	15 181
1921	7 350	823	2 376	10 549
1922	3 559	1 158	684	5 401
1923	3 410	1 727	895	6 032
1924	4 328	3 198	1 791	9 317
1925	3 681	2 065	9 602	15 348

Zdroj: Výročné účty Bankového úradu ministerstva financií 1919 – 1925.
Source: Annual accounts of the Banking Office of the Ministry of Finance for 1919-1925.

especially Tatra banka in Martin, Slovenská banka in Bratislava, Americko-slovenská banka in Bratislava and the like, based on which they could submit bills of exchange for rediscounting. For example, in 1920 Slovenská banka, in an effort not to depend only on Živnostenská banka, asked the BOMF for a credit line in the amount of 30 million Kč.

The BOMF also provided Slovak banks with direct lombard loans. In January 1922, therefore, it granted the request of Zväz slovenských peňažných ústavov in Bratislava to provide credit to Slovenská banka, Tatra banka and Národná banka in Banská Bystrica for nostrificated pre-war rents in the amount of 41 million crowns imported from Budapest. The BOMF approved granting a credit in the amount of 2 million Kč payable within one year to each of the mentioned banks. Already in 1921, it provided a lombard loan in the amount of 2 million Kč to Ľudová banka in Ružomberok, also on the basis of imported (but unrecognised) Hungarian rents, which was intended to boost trade and industry in the region and prevent unemployment.

In addition, the BOMF also contributed through banks to indirect financing of various economic activities in Slovakia, such as purchasing grain. In 1920, it provided a credit in the amount of 140 million Kč for Obilný ústav (Grain Institute) in Bratislava. In January 1921, the offer of four Slovak banks – Tatra banka, Hospodárska banka in Bratislava, Americko-slovenská banka and Národná banka in Banská Bystrica – was accepted. They were willing to approve credit in the amount of 50 million Kč for Štátny obilný ústav (State Grain Institute) in Bratislava for its three-month letters of acceptances, provided that the BOMF discounted the bills of exchange. The banking committee agreed to the transaction, provided that the bills of exchange were signed by Americko-slovenská banka and Hospodárska banka. In July 1921, a consortium composed of Agrárna banka československá (Agricultural Bank of Czechoslovakia) in Prague, Ústredná jednota hospodárskych družstiev (Central Association of the Economic Cooperatives) in Prague and Ústredné družstvo in Bratislava was granted a loan in the amount of 40 million Kč.

On the other hand, it should be noted that the offices of the BOMF regularly returned a relatively large amount of bills of exchange of Slovak origin that were unacceptable in monetary terms. Usually it refused to dis-

count financial bills incurred outside the proper sphere of trade, or refused to accept for pledging securities that were not negotiable in Czechoslovakia. In 1920, in monetary terms, it therefore rejected the application of the city of Bratislava for discounting letters of acceptance in the amount of 10 million Kč, and in 1921 a lombard loan for Jednota peňažných ústavov Slovenska a Podkarpatskej Rusi for pre-war titres of Austro-Hungarian loans and religious funds. In 1925, it also rejected the application for approval of a rediscount credit in the amount of 50 million Kč with a three year maturity for Slovenská všeobecná úverná banka in Bratislava. A special committee of the Ministry of Finance banking committee rejected the application, arguing that *“it is not possible to break the principle of not accepting financial bills, particularly for the period of three years”*.

Through L. Medvecký, the statutory bodies of the BOMF were kept informed about the status of Slovak industrial enterprises and the situation in the agricultural sector and banking industry. Medvecký called for the rescue of companies, such as in the glass industry, and proposed to support the development of people's banking in Slovakia. The issue of the completion of the credit system in Slovakia was a relatively frequent topic at the banking committee meetings. For example, deputy executive officer Karol Kučera proposed the establishment of branches of Czech savings banks in Slovakia as one of the most effective ways of doing this. The idea was carried out in practice by Vilém Pospíšil, chief executive officer of Mestská sporiteľňa pražská and vice-chairman of the Ministry of Finance banking committee. This action was, however, boycotted by Slovak banks because they feared the undesirable competition. The establishment of separate municipal savings banks in Slovakia seemed to be a much simpler way. Similarly, proposals from J. X. Dvořák, mayor of Ústředná jednota (Central Association) in Prague, for the establishment of agricultural credit cooperatives or Raiffeisen savings banks in Slovakia did not produce the expected results. In Slovak conditions, the setting up farmer mutual treasuries, which the most significant Slovak agrarian politician Milan Hodža had been helping to activate since 1924, was applied much more often. A positive step to cheapen credits for farmers was also the extension of the network of credit cooperatives, whose centre was Ústredné družstvo in Bratislava led by Fedor Houdek.

Zasadacia sieň Bankovej rady Národnej banky Československej (Archív Českej národnej banky v Prahe) // Meeting room of the Bank Board of Národná banka Československá (Česká národní banka Archives in Prague)

Na druhej strane treba podotknúť, že úradovne BÚMF pravidelne vracali pomerne veľké množstvo zmeniek slovenskej proveniencie, ktoré boli neprijateľné z menového hľadiska. Zvyčajne odmietal eskontovať finančné zmenky, ktoré nevznikli vo sfére riadneho obchodu, respektíve odmietol prijať na lombard cenné papiere, ktoré neboli v Československu obchodovateľné. Z menového hľadiska preto zamietol v roku 1920 žiadosť o eskont akceptov mesta Bratislavy vo výške 10 mil. Kč a v roku 1921 lombardný úver pre Jednotu peňažných ústavov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi na predvojnové titule rakúsko-uhorských pôžičiek a náboženských fondov. V roku 1925 zamietol taktiež žiadosť o povolenie reeskontného úveru 50 mil. Kč s trojročnou splatnosťou pre Slovenskú všeobecnú úvernú banku v Bratislave. Užší výbor bankového výboru ministerstva financií zamietol žiadosť s odôvodnením, že „není možno prolomovať zásadu neprijímaní finančných sméneok, zvlášte však na dobu tri let“.

Prostredníctvom L. Medveckého boli štátotárne orgány BÚMF informované o stave slovenských priemyselných podnikov, o situácii v agrárnom sektore a peňažníctve. L. Medvecký vyzýval k záchrane týchto podnikov, napríklad v sklárskom priemysle, a navrho-

val podporiť rozvoj ľudového peňažníctva na Slovensku. Otázka dobudovania úverovej sústavy na Slovensku bola pomerne častým námietom rokovania bankového výboru. Napríklad námestník vrchného riaditeľa Karol Kučera navrhoval ako jednu z najúčinnějších ciest zakladanie filiállok českých sporiteľní na Slovensku. Túto myšlienku v praxi zrealizoval Vilém Pospíšil, vrchný riaditeľ Mestskej sporiteľne pražskej a zároveň podpredseda bankového výboru ministerstva financií. Táto akcia bola však zo strany slovenských bánk bojkotovaná, keďže sa obávali nežiaducej konkurencie.

Ako oveľa schodnejšia sa ukázala cesta zakladania samostatných mestských sporiteľní na Slovensku. Podobne aj návrhy J. X. Dvořáka, starostu Ústrednej jednoty v Prahe, na zakladanie kampeličiek alebo Raiffeisenových záložní na Slovensku nepriniesli očakávané výsledky. V slovenských pomeroch sa oveľa viac uplatňovalo zakladanie roľníckych vzájomných pokladníc, ktoré od roku 1924 pomáhal aktivovať najvýznamnejší slovenský agrárny politik Milan Hodža. Pozitívnym krokom na zlacnenie úveru pre roľníka bolo aj rozšírenie siete úverových družstiev, ktorých centrálou bolo Ústredné družstvo v Bratislave pod vedením Fedora Houdeka.

3.2.3. Národná banka Československá v rokoch 1926 – 1939

3.2.3.1.

Vznik Národnej banky Československej a jej organizačná štruktúra

Bankový úrad ministerstva financií bol už pri svojom vzniku považovaný za inštitúciu dočasného charakteru a po stabilizácii česko-

slovenskej meny sa počítalo so vznikom centrálnej emisnej banky. Preto bola na základe zákona č. 347 zo 14. apríla 1920, jeho novely č. 102 z 23. apríla 1925 a vyhlášky ministerstva financií č. 43 z 1. apríla 1926 zriadená Národná banka Československá (NBČS). Podľa dohody medzi bankovou radou a ministerstvom financií začala svoju činnosť

Aktíva a pasíva NBČS

NBCS assets and liabilities

	Drahé kovy	Pohľadávky v cudzine a valuty	Zmenky a pôžičky na cenné papiere	Štátny dlh štátovkový	Aktiový kapitál	Obeh bankoviek	Žirové pohľadávky veriteľov	Bilančný úhrn
	Precious metals	External claims and foreign currencies	Bills of exchange and loans for securities	State debt in treasury notes	Share capital	Banknote circulation	Creditor claims on giro accounts	Total balance
1926	1 011,2	2 087,7	261,1	4 812,7	406,8	8 202,6	881,7	9 736,3
1927	1 117,4	2 433,1	125,6	4 444,3	406,8	8 417,3	689,9	9 840,0
1928	1 205,3	2 507,8	483,2	4 097,5	406,8	8 465,9	829,7	10 041,0
1929	1 261,4	2 271,0	1 010,9	3 761,1	405,0	8 229,5	674,8	9 645,5
1930	1 544,6	2 504,4	525,2	3 452,5	405,0	7 823,7	569,8	9 197,9
1931	1 649,9	937,7	2 315,6	3 121,4	405,0	7 679,2	360,6	8 770,3
1932	1 709,2	1 024,9	1 675,2	2 686,6	405,0	6 266,8	602,1	7 557,2
1933	1 707,8	917,8	1 750,6	2 593,5	405,0	5 905,5	870,6	7 492,9
1934	2 680,5	250,2	1 378,8	2 094,8	405,0	5 640,2	765,8	7 230,0
1935	2 691,2	933,5	1 344,6	2 046,2	405,0	5 761,4	411,1	7 088,7
1936	2 591,8	460,0	2 339,0	2 022,0	405,0	6 478,3	409,6	8 476,9
1937	2 626,6	487,9	2 634,8	2 009,9	405,0	6 902,2	292,1	8 734,3
1938	2 694,9	1 261,6	3 549,8	–	405,0	6 949,6	656,1	9 052,4

Zdroj: Výročné správy NBČS za roky 1926 – 1938, Zprávy NBČS č. 147 (1), január 1939.
Source: NBCS Annual Reports for 1926-1938 and NBCS Reports No 147 (1), January 1939.

Budova filiálky Národnej banky Československej v Ružomberku postavená v rokoch 1930 – 1932 podľa projektu architekta Vladimíra Fischera // Building of the Ružomberok branch of Národná banka Československá, built from 1930 to 1932 and designed by architect Vladimír Fischer

Akcia Národnej banky Československej z roku 1926 // Share certificate of Národná banka Československá, 1926

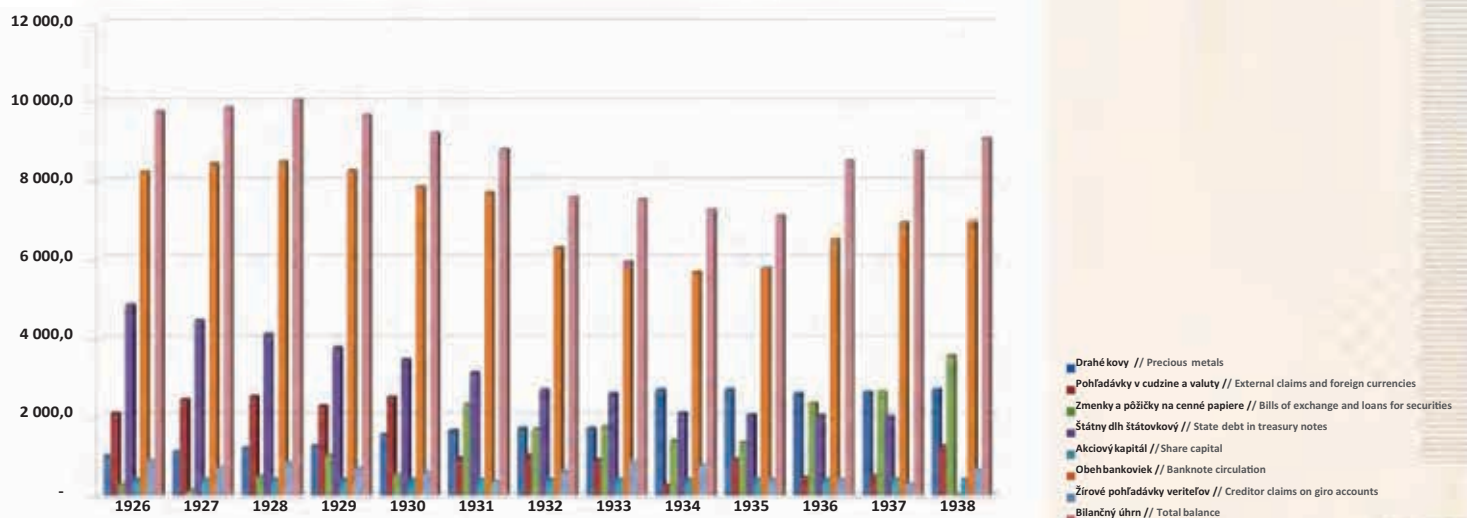
3.2.3. Národná banka Československá: 1926-1939

3.2.3.1. Establishment of Národná banka Československá and Its Organisational Structure

Already at its establishment, the Banking Office of the Ministry of Finance was considered to be an institution of a temporary character, and after the stabilisation of the Czechoslovak currency a central bank of issue was to be founded. Therefore, Národná banka Československá (National Bank of Czechoslovakia, NBCS) was established by Act No. 347 of 14 April 1920 and its Amendment No. 102 of 23 April 1925 and by Decree of the Ministry of Finance No. 43 of 1 April 1926. Under an agreement between the bank board and the Ministry of Finance it started its operation on 1 April 1926 and took over all the activities of the BOMF, as well as its assets and liabilities. The bank received a 15-year exclusive right to issue banknotes. Its responsibilities were to manage

the Czechoslovak currency, ensure its metal coverage and to maintain a stable exchange rate of the crown mainly in relation to the U.S. dollar. It provided for the circulation of legal tender in the country and managed and controlled foreign exchange transactions and the granting of business credits.

The NBCS was a public, independent joint-stock company with capital of 12 million gold U.S. dollars (405 million crowns). It issued 120,000 shares, each with a par value of 100 dollars. The actual subscription of shares in 1925 met with great interest. One-third of the shares of the bank of issue were taken by the state, and the remaining 80,000 shares were offered to the public. The result of the subscription exceeded expectations, as 14,554 clients called for 211,912 shares. Therefore, the subscription had to be reduced and shares were distributed among the future owners according to a predetermined key. The largest number of subscribers was of Czech nationality, who owned the most of the shares (81,8 %), followed by Czechoslovak

citizens of German nationality with more than 13%. There was very little interest in participating in the share capital of the NBCS in Slovakia, so individuals and legal entities in Slovakia were allocated only 2.95% of the shares. But these were mostly small subscriptions and allotments of 1 or 2 shares without the possibility of taking part in the vote at the general meetings. This was one of the causes of the low share of Slovakia in the administration and management of the bank, since, except for one member of the bank board, Slovakia had no representative in the supreme bodies of the bank. Shareholders from Slovakia failed to nominate and enforce their candidate. Only shareholders who owned at least ten shares could participate in the general meetings of the bank. Only two, and a maximum of five, shareholders from Slovakia participated in general meetings (except for the general meeting in 1939, when 13 participated), among which were mainly representatives of municipal savings banks in Bratislava, Trenčín, Skalica and industrial enterprises such as Handlovské uhelné bane (coal mine) and Cukrovar (sugar refinery) in Trebišov.

The central bodies of the NBCS were a governor, a bank board, an audit committee and the general assembly. Upon the proposal of the government, the governor of the bank was appointed by the president of the Republic for five years. In 1926, Vilém Pospíšil was appointed as governor; he was replaced by Karel Engliš in 1934. In 1939, Ladislav František Dvořák held office for a short time. The governor chaired the bank board, which consisted of six elected, three appointed and one co-opted bank advisors. The bank board was divided into three departments – foreign currency, credit and administrative, which included the printer of banknotes. The governor and the chairmen of the departments formed a special committee.

Ľudovít Medvecký, as a representative of Slovakia, was co-opted as a member of the bank board on 1 April 1926 and placed in the credit department. According to the Act on NBCS, he carried out supervision of the activities of the branch in Bratislava. As with his work on the Banking Committee of the Ministry of Finance, he sought to promote the interests of Slovakia in the appointment of senior officials of branches. He submitted various proposals to the bank board, particularly to address the agricultural crisis in Slovakia. He considered high interest rates on credits, which for financial institutions ranged from 11% to 16%, to be one of the main reasons for the dismal situation in Slovakia, where *“a Slovak farmer paid interest on a private credit even up to 20%”*. He also criticised the constant increase in interest rates on deposits resulting from the sharp

Budova filiálky Národnej banky Československej v Banskej Bystrici postavená v rokoch 1930 – 1932 podľa projektu Ladislava Skřivánka // Building of the Banská Bystrica branch of Národná banka Československá, built from 1930 to 1932 and designed by Ladislav Skřivánek

competitive struggle of financial institutions in Slovakia, which even the farmer mutual treasuries started to engage in. He saw the recovery of the conditions in Slovakia in a maximum interest rate on credits in the amount of 8% and an interest rate on deposits in the maximum amount of 5.5% provided by law. Ľudovít Medvecký was a member of the NBCS Bank Board until 1930, when he was replaced by Matej Metod Bella, chairman of Zemedelská rada pre Slovensko (Agriculture Council for Slovakia), who remained in office until February 1939. M. M. Bella, like L. Medvecký, was a member of the Agrarian Party. Representatives of other political parties in Slovakia, but mostly the Hlinka's Slovak People's Party, criticised the Agrarian Party, claiming that *“it somehow reserved the position for itself”* and warned that *“the leadership again chose a politician and not an expert”*.

The activity of the NBCS offices was managed by the Business Administration, which was a panel of officials and secretaries headed by a chief executive officer. Národná banka continued to expand the number of offices taken from the BOMF. According to data from 1937, in addition to the Main Institute in Prague, there were 34 branches and 136 sub-branches of the NBCS, of which six branches (Bratislava, Košice, Banská Bystrica, Žilina, Nitra and, since 1933, Ružomberok) and 22 sub-branches were in Slovakia.

During the 1930s, Slovak officials criticised the personnel policy of the bank. To alleviate the dissatisfaction and eliminate mutual frictions, in 1934 M. M. Bella drew the attention of the NBCS Bank Board to the need for the appointment of a representative of Slovakia in the NBCS Business Administration. As evidenced by the *“Brief Overview of the NBC-S Employees and Organisation”* drawn up by the authorised fiduciary of Slovak officials and inspector in the NBCS branch in Bratislava, Jozef Trnovec, *“on 15 January*

Zlaté rezervy uložené v trezore Národnej banky Československej v Prahe v roku 1929 (Archív Českej národnej banky, Praha) // Gold reserves held in the vaults of Národná banka Československá in Prague, 1929 (Česká národní banka Archives in Prague)

bola rozdelená na tri odbory: valutový, úverový a administratívny, ktorému podliehala tlačiareň bankoviek. Guvernér a predsedovia týchto odborov tvorili užší výbor.

Ako zástupca Slovenska bol za člena bankovej rady 1. apríla 1926 kooptovaný Ľudovít Medvecký, ktorý bol zaradený do úverového odboru. Podľa zákona o NBČS vykonával dozor nad činnosťou filiálky v Bratislave. Podobne ako počas pôsobenia v bankovom výbore ministerstva financií snažil sa presadzovať záujmy Slovenska pri menovaní vedúcich úradníkov filiállok. Predkladal bankovej rade rôzne návrhy, predovšetkým na riešenie poľnohospodárskej krízy na Slovensku. Za jednu z hlavných príčin neutešenej situácie na Slovensku považoval vysoké úrokové sadzby z úverov, ktoré sa pohybovali od 11 % do 16 % pri peňažných ústavoch, pričom „za súkromný úver platil slovenský roľník úrok dokonca až 20 %“. Kritizoval taktiež neustále zvyšovanie úrokových sadzieb z vkladov, čo bolo výsledkom ostrého konkurenčného boja peňažných ústavov na Slovensku, do ktorého sa začali zapájať aj roľnícke vzájomné pokladnice. Ozdravenie pomerov na Slovensku videl v zákonom stanovenej maximálnej výške úrokových sadzieb z úverov na 8 % a úrokové sadzby z vkladov maximálne na 5,5 %. Ľudovít Medvecký bol členom Bankovej rady NBČS do roku 1930, keď ho nahradil Matej Metod Bella, predseda Zemedelskej rady pre Slovensko, ktorý v tejto funkcii zotrval do februára 1939. M. M. Bella, podobne ako Ľ. Medvecký, bol členom agrárnej strany. Predstavitelia ostatných politických strán na Slovensku, no najmä Hlinkova slovenská ľudová strana, obviňovali agrárnu stranu z toho, že si „toto miesto akosi vyárendovala pre seba“ a upozorňovali, že „vodcovstvo vybralo si znovu politika a nie odborníka“.

Činnosť úradovní NBČS riadila obchodná správa, ktorá bola grémiom úradníkov a tajomníkov na čele s vrchným riaditeľom. Národná banka naďalej rozširovala počet úradovní, ktoré prevzala od BÚMF. Podľa údajov z roku 1937, okrem Hlavného ústavu v Prahe, pôsobilo v NBČS 34 filiállok a 136 pobočiek, z toho na Slovensku šesť filiállok (Bratislava, Košice, Banská Bystrica, Žilina, Nitra a od roku 1933 Ružomberok) a 22 pobočiek.

V priebehu 30. rokov sa postupne začali zo strany slovenských úradníkov ozývať kritické hlasy týkajúce sa personálnej politiky banky. Aby sa táto nespokojnosť zmiernila a odstránili sa vzájomné trecie plochy, M. M. Bella už v roku 1934 upozornil Bankovú radu NBČS na potrebu vymenovania zástupcu Slovenska do Obchodnej správy NBČS. Ako vyplýva zo „Stručného prehľadu zamestnancov a orga-

nizácie NBČS-S“, ktorý vypracoval splnomocnený dôverník slovenských úradníkov, kontrolór filiálky NBČS v Bratislave Jozef Trnovec, „k 15. januáru 1938 v banke pracovalo 859 zamestnancov, z toho 67 Slovákov, čo bolo len 7,79% z celkového stavu. V ústredí v Prahe bolo zamestnaných len 11 úradníkov zo Slovenska, no tí nezastávali žiadne vedúce miesta a zásadne neboli pripúšťaní ani ako obyčajní úradníci do dôležitejších oddelení“. Trnovec upozornil taktiež na to, že hoci „slovenskí úradníci nastupovali do služieb ústavu hneď po prevrate ako ich českí kolegovia, predsa ani dosiaľ nedosiahli náležitý počet hlavných kontrolórov a hlavných inšpektorov. Hodnosť inšpektora dosiahol len jediný úradník“. Ani vedúce miesta vo filiálkach NBČS na Slovensku neboli k 15. januáru 1938 obsadené slovenskými úradníkmi, hoci tu bola situácia o trochu lepšia. Za prednostu filiálky v Banskej Bystrici bol menovaný Miloš Mičik, v Košiciach Gustáv Krno a v Ružomberku Pavol Palinay. Vážnym a nedoriešeným problémom však naďalej zostalo obsadenie miesta prednostu najvýznamnejšej filiálky NBČS na Slovensku v Bratislave. Táto funkcia bola o to významnejšia, že prednosta filiálky v Bratislave bol podľa zákona o NBČS členom obchodnej správy. Podľa osobného statusu zamestnancov NBČS k 15. januáru 1938 prednostom filiálky NBČS zostal naďalej Otakar Zeidler a jeho námestníkom Martin Kollár. K zmene tohto stavu došlo až na jar 1938, keď sa banková rada rozhodla, v súvislosti s prebiehajúcimi organizačnými úpravami v Ústredí NBČS, ako aj v dôsledku silnejúceho slovenského autonomistického hnutia a vzrastajúcej nespokojnosti nemeckej národnostnej menšiny, postupne doplniť obchodnú správu o dvoch nových členov ako zástupcov nemeckej a slovenskej národnosti. Z tohto dôvodu bol na zasadnutí bankovej rady 24. marca 1938 Martin Kollár vymenovaný za prednostu bratislavskej filiálky. Jeho menovanie za člena Obchodnej správy NBČS bolo však odložené, až kým osvedčí svoje schopnosti na mieste prednostu.

3.2.3.2.

Menový vývoj a menová politika Národnej banky Československej

Stabilizácia kurzu československej meny dosiahnutá v priebehu roku 1923 sa udržala celý rad rokov. Národná banka Československá bola povinná udržiavať kurz československej koruny v pomere k americkému doláru v hraniciach 2,90 – 3,05. Povinná vymeniteľnosť sa však nezaviedla a československá mena zostávala i naďalej papierovou menou. Na začiatku činnosti banky zásoby jej drahých kovov a devíz predsta-

1938 the Bank had 859 employees, including 67 Slovaks, which accounted for only 7.79% of the total number. The headquarters in Prague employed only 11 officials from Slovakia, but they did not hold any senior positions, and, in principal, as ordinary civil servants they were not placed in important departments". Trnovec also pointed out that although "Slovak officials as well as their Czech colleagues acceded to the services of the institute immediately after the coup, they did not reach an adequate number of main controllers and principal inspectors. Only one officer reached the rank of inspector". Senior positions in the NBCS branches in Slovakia were not occupied by Slovak officials even on 15 January 1938, although the situation there was a little better. Miloš Mičík was appointed the head of the branch in Banská Bystrica, Gustáv Krno in Košice and Pavol Palinay in Ružomberok. However, a serious and unresolved problem still remained filling the post of the head of the most important branch of the NBCS in Slovakia, the one in Bratislava. The position was all the more important because according to the Act on the NBCS, the head of the branch in Bratislava was the member of the NBCS Business Administration. According to the personal status of the NBCS employees on 15 January 1938, Otakar Zeidler remained the head of the NBCS branch and Martin Kollár his deputy. The situation changed in the spring of 1938, when the bank board decided, in the context of ongoing organisational changes in the NBCS Headquarters as well as due to the growing Slovak autonomy movement and the increasing dissatisfaction of the German minority, to add two new members to the business administration as representatives of German and Slovak nationalities. For this reason, the bank board appointed Martin Kollár the head of the Bratislava branch in its meeting held on 24 March 1938. His appointment as a member of the NBCS Business Administration, however, was postponed until he proved his ability by holding the office of the head of the branch.

3.2.3.2.

Monetary Developments and Monetary Policy of Národná banka Československá

The stabilisation of the Czechoslovak exchange rate achieved in 1923 remained for a number of years. Národná banka Československá was required to maintain the exchange rate of the Czechoslovak crown to the American dollar within the limits of 2.90 to 3.05. Mandatory convertibility, however, was not introduced, and the Czechoslovak currency still remained a paper currency.

At the beginning of the bank's activities, its reserves of precious metals and foreign exchange accounted for 28% of total circulation. Strict exchange restrictions introduced in 1919 consisting of a foreign exchange transfer duty and foreign exchange rationing procedures for imports were reduced significantly in 1924 and completely cancelled in 1928.

The climax of the stabilisation of the Czechoslovak currency was the enacting of the direct proportion of Czechoslovak crown to gold. This happened through a measure of the Standing Committee of the National Assembly of 7 November 1929, by which the then ratio to the dollar was expressed by the direct proportion to gold, so that the Czechoslovak crown was expressed as 44.58 milligrams of fine gold. The relation corresponded to the existing ratio of 100Kč : 2.9629 U.S. dollars. The NBCS also committed to buy gold and exchange banknotes for gold or foreign exchange at that price. However, commitment to the exchange was limited similarly as in England or France. The provision on the payment of banknotes determined the liability of coverage up to 25% of the total circulation of banknotes. By the end of 1930 this was to reach 30% and by the end of 1935 up to 35%. At least half should have been covered by gold, and the rest could be in foreign currency reserves. Determination of the date from which the obligation to convert banknotes for gold was to be done at a later time, upon a government regulation, but it was never carried out due to the Great Depression.

The adverse effects of the economic crisis started to appear in 1931 as a reflection of the loss of solvency of neighbouring countries in combination with the pound sterling devaluation and the freezing of Czechoslovak claims abroad. At the end of 1931, infeasible claims abroad were estimated at 1.5 to 2 billion Kč, and in addition, in the second half of 1931, a number of short-term credits from Czechoslovakia were cancelled. All of these factors resulted in a sharp reduction in the foreign exchange reserves of the NBCS, as well as other financial institutions. NBCS tried to counteract the trend by raising the discount rate, but this proved to be ineffective; therefore in late 1931, the foreign exchange restrictions cancelled in 1928 were reactivated. In January 1932, a special foreign exchange committee was organised in the NBCS that made decisions about which imports of goods the foreign exchange coverage through the NBCS would be insured for. The entering of the Czechoslovak state into a high loan with France in particular counteracted the adverse development of reserves of foreign exchange in 1932. The measures that helped maintain

vovali 28 % celkového obehu. V roku 1919 zavedené prísne devízové obmedzenia, spočívajúce v povinnosti odvodu exportných devíz a v devízovom prídeltovom konaní pri importe, sa v roku 1924 značne redukovali a v roku 1928 úplne likvidovali.

Vyvrcholenie stabilizácie československých menových pomerov sa stalo uzákonením priameho pomeru československej koruny k zlatu. Stalo sa tak opatrením Stáleho výboru Národného zhromaždenia zo 7. novembra 1929, pričom sa dovtedajší pomer k doláru vyjadril priamym pomerom k zlatu tak, že sa československá koruna vyjadrila ako 44,58 miligramov rýdzeho zlata. Táto relácia zodpovedala dovtedajšiemu pomeru 100 Kč : 2,962 9 amerických dolárov. Súčasne bola NBČS zaviazaná kupovať zlato za uvedenú cenu a vymieňať bankovky za zlato alebo devízy. Záväzok výmeny bol však limitovaný podobne ako v Anglicku alebo Francúzsku. Ustanovenie o úhrade bankoviek určovalo povinnosť krytia do výšky 25 % celkového obehu bankoviek, pričom do konca roka 1930 sa malo dosiahnuť 30 % a do konca roka 1935 až 35 %. Krytie malo byť aspoň z polovice zlatom, zvyšok mohol byť v zásobách valút a devíz. Určenie doby, odkedy mala nastať povinnosť vymeniteľnosti bankoviek za zlato, sa malo v neskoršej dobe určiť vládnym nariadením, čo sa však v dôsledku veľkej hospodárskej krízy nikdy nerealizovalo.

Nepriaznivé následky hospodárskej krízy sa začali prejavovať až v roku 1931 ako odraz straty platobnej schopnosti susedných štátov, k čomu sa pridružila najmä devalvácia

anglickej libry a zamrzanie československých pohľadávok v zahraničí. Koncom roku 1931 nerealizovateľné pohľadávky v zahraničí sa odhadovali na 1,5 – 2 mld. Kč, okrem toho v druhej polovici roka 1931 došlo k odvolaniu celého radu krátkodobých úverov z Československa. Všetky tieto faktory mali za následok prudké znížovanie devízových rezerv NBČS, ako aj iných peňažných ústavov. NBČS sa snažila čeliť tomuto trendu zvyšovaním diskontnej sadzby, čo sa však ukázalo neúčinné, a z toho dôvodu došlo koncom roka 1931 k reaktivovaniu devízových obmedzení, ktoré boli zrušené v roku 1928. V januári 1932 bola zriadená pri NBČS zvláštna devízová komisia, ktorá rozhodovala o tom, na ktoré dovozy tovaru sa zabezpečí devízové krytie NBČS. Proti nepriaznivému vývinu zásob devíz v roku 1932 pôsobilo najmä uzavretie vysokej pôžičky československého štátu vo Francúzsku. Medzi opatrenia, ktoré pomohli udržať zlaté a devízové krytie koruny, treba zaradiť aj premenu desaťkorunových a dvadsaťkorunových bankoviek na štátovky v roku 1932.

V roku 1933 sa situácia v dôsledku devalvácie dolára a zamrzania zahraničných pohľadávok zhoršila. Československo muselo pristúpiť k uzavretiu zvláštnych platobných dohôd s Nemeckom a Rakúskom na princípe medzinárodného klíringu, ktoré sa v nasledujúcich rokoch rozšírilo aj na ďalšie krajiny. Keďže prosperita hospodárstva závisela od schopnosti exportu a súčasne sa zhoršovala devízová pozícia NBČS, došlo k devalvácii československej koruny o jednu šestinú vo februári 1934. Devalvácia sa vykonala zákonným znížením oficiálneho zlatého obsahu československej koruny zo 44,58 mg na 37,15 mg. Zákon o devalvácii upravil súčasne ustanovenie o úhrade československých bankoviek. Zlatá úhrada československej meny sa znížila na 25 % celkového množstva obiehajúcich bankoviek a záväzkov, pričom úhradu malo tvoriť len zlato. Devalvácia znížila ceny československých tovarov v zahraničí a bola činiteľom, ktorý napomáhal export, a tým hospodárske oživenie.

V roku 1936 sa znovu začali hromadiť problémy devízového krytia obchodov s devízovo voľnou cudzinou. Devízové zásoby NBČS začali prudko klesať, pričom situáciu zásadne ovplyvnila devalvácia francúzskeho franku, ktorá hrozila nepriaznivými vplyvmi na československú platobnú bilanciu. Vzápätí preto devalvovala druhýkrát aj československá mena, a to znížením zákonného zlatého obsahu z 37,15 mg na 31,21 mg rýdzeho zlata, to znamená takmer o 16 %. Druhá devalvácia mala podobné účinky ako prvá a bola znova výhodná predovšetkým

Prehľad československého obeživa 1926 – 1938
(v miliónoch korun československých)
Czechoslovak circulation currency in 1926-1938
(Kč million)

Dátum	Bankovky	Žiro	Pokladničné poukážky	Mince a štátovky	Spolu
Date	Banknotes	Giro accounts	Treasury bills	Coins and treasury notes	Total
1926	8 202,6	881,7	1,8	266,9	9 353,1
1927	8 417,3	689,9	1,1	270,2	9 378,4
1928	8 465,9	829,7	0,4	286,3	9 582,3
1929	8 229,5	674,8	0,3	332,3	9 237,0
1930	7 823,7	569,8	0,1	362,0	8 755,5
1931	7 679,2	360,6	0,1	436,7	8 476,6
1932	6 266,8	602,1	0,0	1 006,8	7 875,7
1933	5 905,5	870,6	–	972,7	7 748,9
1934	5 640,2	765,8	–	978,5	7 384,5
1935	5 761,4	411,1	–	979,7	7 152,2
1936	6 478,3	409,6	–	1 062,4	7 950,2
1937	6 902,2	292,1	–	1 140,3	8 334,6
*1938	6 949,6	656,1	394,7	2 213,9	10 214,3

* Informácie za rok 1938 sú len približné. // * Data for 1938 are estimated.
Zdroj: Zprávy NBČS za roky 1926 – 1939, Výročné správy NBČS za roky 1926 – 1938.
Source: NBČS Reports for 1926-1939 and NBČS Annual Reports for 1926-1938.

foreign exchange and gold coverage of crown should also include the exchange of ten-crown and twenty-crown banknotes for treasury notes in 1932.

In 1933, the situation deteriorated due to the devaluation of the dollar and the freezing of foreign debts. Czechoslovakia had to enter into special payment agreements with Germany and Austria on the principle of international clearing, which extended to other countries in the subsequent years. Since economic prosperity depended on the ability to export and at the same time the foreign exchange position of the NBCS was deteriorating, a devaluation of the Czechoslovak crown by one-sixth occurred in February 1934. Devaluation was done legally by reducing the official gold content of the Czechoslovak crown from 44.58mg to 37.15mg. The Act on Devaluation also amended the relevant provisions on the payment of Czechoslovak banknotes. Golden payment of the Czechoslovak currency was reduced to 25% of the total amount of circulating banknotes and financial obligations, while the payment was to be realised only in gold. The devaluation lowered the prices of Czechoslovak goods abroad and was one factor that helped exports, and thus economic recovery.

In 1936, problems related to the foreign exchange coverage of transactions with foreign exchange free countries accumulated again. The foreign exchange reserves of NBCS began to decline sharply, and the situation was substantially affected by the devaluation of the French franc, which threatened to have adverse effects on Czechoslovakia's balance of payments. Therefore, the Czechoslovak currency was soon devalued for the second time, namely by reducing the statutory gold content from 37.15 mg to 31.21 mg of pure gold – by nearly 16%. The second devaluation had similar effects as the first one and was again profitable especially for exporters and debtors. It had become one of the factors for economic recovery.

Úrokové sadzby BÚMF a NBČS 1919 – 1939 BOMF and NBCS interest rates in 1919-1939

Dátum	Eskontná sadzba	Lombardná sadzba	
Date	Discount rate	Lombard rate	
	Zmenky a cenné papiere	Štátne cenné papiere	Ostatné cenné papiere
	Bills of exchange and securities	Government securities	Other securities
03/04/1919	5,0%	6,5%	7,0%
27/01/1920	5,0%	6,5%	7,0%
12/05/1920	6,0%	6,5%	7,0%
12/08/1921	5,5%	6,5%	7,0%
25/04/1922	5,0%	6,5%	7,0%
20/12/1922	7,0%	7,5%	8,0%
15/01/1923	5,0%	7,0%	7,5%
28/05/1923	4,5%	6,5%	7,0%
29/11/1923	5,5%	7,5%	8,0%
28/01/1924	5,0%	7,0%	7,5%
10/03/1924	6,5%	8,0%	8,5%
28/05/1924	6,0%	8,0%	8,5%
25/03/1925	7,0%	8,0%	8,5%
01/12/1925	6,5%	7,5%	8,0%
13/01/1926	6,0%	7,0%	7,5%
27/10/1926	5,5%	6,5%	7,0%
08/03/1927	5,0%	6,0%	6,5%
24/05/1930	4,5%	5,5%	6,0%
25/06/1930	4,0%	5,0%	5,5%
26/01/1931	4,0%	5,0%	5,5%
05/08/1931	5,0%	6,0%	6,5%
23/09/1931	6,5%	7,0%	7,5%
22/12/1931	6,0%	7,0%	7,5%
12/04/1932	5,0%	6,5%	7,0%
26/09/1932	4,5%	6,0%	6,5%
25/01/1933	3,5%	5,5%	6,0%
25/01/1934	3,5%	5,0%	5,5%
26/03/1935	3,5%	4,75% – 5%	5,25% – 5,5%
01/01/1936	3,0%	4,25% – 4,75%	4,75% – 5%

Zdroj: Správy NBČS za roky 1926 – 1939.
Source: NBCS Reports for 1926-1939.

In the last years of interwar Czechoslovakia, deficits of state administration, preparations for a possible war and ultimately the release of foreign as well as domestic capital into safe havens abroad began being reflected in the development of the Czechoslovak currency. Inflationary tendencies were manifested mainly in domestic market prices. The state had put an increasing amount of money into circulation in various ways, in particular through treasury bills, or later gov-

Metod Matej Bella

*7. 12. 1869 Kostolné pri Trenčíne
†26. 11. 1946 Čereňany

Evanjelický farár, právnik, statkár, politik, do roku 1918 funkcionár Slovenskej národnej strany, v rokoch 1906 – 1910 poslanec uhorského parlamentu. Bol jedným z najaktívnejších spolupracovníkov Milana Hodžu pri budovaní ľudových družstiev. Po vzniku Československej republiky sa stal funkcionárom agrárnej strany na Slovensku. Roku 1930 sa stal členom Bankovej rady Národnej banky Československej. Túto funkciu vykonával do roku 1939.

Evangelical pastor, lawyer, landlord, politician, official of the Slovak National Party until 1918, member of the Hungarian Parliament in 1906-1910. He was one of the most active collaborators of Milan Hodža in building people's cooperatives. After the formation of the Czechoslovak Republic, he became an official of the Agrarian Party in Slovakia. In 1930 he became a member of the Bank Board of Národná banka Československá. He held the office until 1939.

pre exportérov a dlžníkov. Stala sa jedným z činiteľov hospodárskeho oživenia.

V posledných rokoch existencie medzivojnového Československa sa do vývoja československej meny začali premietiť deficity štátneho hospodárenia, prípravy na možnú vojnu a v neposlednom rade aj únik zahraničného, ale aj domáceho kapitálu do bezpečnej cudziny. Inflačné tendencie sa prejavovali najmä v cenách domáceho trhu. Štát dodával do obehu stále väčšie množstvo peňazí rôznymi cestami. Predovšetkým to bolo cestou pokladničných poukážok, respektíve neskôr štátnych dodávateľských poukážok. Inú cestu predstavovala činnosť Československého reeskontného a lombardného ústavu, ktorý prostredníctvom operácií na voľnom trhu umiestňoval štátne dlhopisy.

Podobne ako Bankový úrad ministerstva financií nesmel poskytovať úver štátu, tak i Národná banka Československá bola značne obmedzená v tomto type obchodov. V podstate smela poskytnúť štátu úver len na zmenky daňové, tabakové a colné a mohla taktiež polovicu svojho rezervného fondu investovať do štátnych cenných papierov. Od roku 1929 začala však NBČS poskytovať štátu prechodný úver na preklenutie dočasnej platobnej neschopnosti. Keďže stanovby banky zakazovali priamy úver štátu, muselo sa to robiť nepriamo, takže NBČS

poskytla formálne úver iným peňažným inštitúciám, ktoré boli sprostredkovateľom štátneho úveru. Išlo najmä o Poštovú sporiteľňu, Československý lombardný a reeskontný ústav a Zemskú banku. Vďaka týmto skrytým bankovým operáciám dlhoval štát NBČS v roku 1938 celkovo 985 mil. Kč.

Ďalšie prejavy inflačných tendencií súviseli s rozmnožovaním drobných peňazí v obehu. Medzi štátovky sa v máji 1938 preradili aj bankovky v hodnote päťdesiatich korún a v októbri 1938 dokonca aj stokorunové bankovky. V priebehu roka 1938 sa inflačné procesy prehĺbili najmä v dôsledku zostrenej politickej situácie, mobilizáciou armády, únikom kapitálu.

3.2.3.3.

Úverová a devízová politika Národnej banky Československej so vzťahom k územiu Slovenska

V menovej oblasti mala Národná banka Československá aj ďalšie funkcie, a to usmerňovanie peňažného trhu, prijímanie žirových prebytkov od obchodných bánk, ale najmä poskytovanie eskontných a lombardných úverov peňažným ústavom, ale aj priemyselným podnikom a súkromným firmám.

Z pohľadu Slovenska významným krokom pri vypracovaní dohody medzi československým štátom a budúcou Národnou bankou Československou z roku 1925 bolo to, že do článku 14 tejto zmluvy bola vsunutá pasáž o možnosti reeskontu tzv. roľníckych zmeniek na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, tak ako to bolo za čias Rakúsko-uhorskej banky. V roku 1935 sa na žiadosť Zväzu slovenských bánk banková rada na svojej schôdzi 24. júna uzniesla pripustiť na eskont roľníckej zmenky opatrené okrem podpisu podávajúcej banky len podpisom roľníka a jeho manželky, ak bude tretie ručenie nahradené cennými papiermi v plnej kurzovej hodnote. Podľa výkazu k 31. máju 1937 z celkovej čiastky povolených bežných eskontných úverov vo výške 104 mil. Kč predstavovali roľníckej zmenky 35 mil. Kč.

NBČS pristúpila k zmierneniu svojich obchodných podmienok možno aj preto, že v druhej polovici 30. rokov klesá význam zmenky v bankových obchodoch, čo sa odrazilo aj na zmenšení zmenkového portfólia NBČS. Slovenské banky často poukazovali na to, že to bolo z dôvodu prísnej cenzúry zo strany NBČS. Banková rada však videla príčiny skôr v ťažkej situácii slovenských bánk, ktoré v dôsledku konkurencie roľníckych vzájomných pokladníc a mestských sporiteľní strácali drobných klientov a keďže solventní dlžníci splácali svoje dlhy, tak bankám zostával dlhodobý nelikviditný materiál, ktorý

Bankovka Národnej banky Československej z roku 1934 v nominálnej hodnote 1 000 Kč podľa návrhu Maxa Švabinského, ocenená na svetovej výstave v Paríži v roku 1937 // A 1,000 crown Czechoslovak banknote issued by Národná banka Československá, 1934; the design by Max Švabinský won an award at the 1937 world exposition in Paris

ernment supply bills. Another way was the activity of Československý lombardný a re- eskontný ústav (Czechoslovak Rediscount and Lombard Institute), which placed government bonds through open market operations.

Analogous to the Banking Office of the Ministry of Finance, which could not grant credits to the state, Národní banka Československá was also greatly limited in this type of transaction. In principle, it was allowed to grant credits to the state only for tax, tobacco and customs bills, and it could also invest half of its reserve funds in government securities. Since 1929, the NBCS began, however, to provide interim credits to the state to overcome temporary insolvency. Since the statutes of the bank prohibited direct credits to the state, it had to be done indirectly, so that the NBCS granted credits formally to other financial institutions that were intermediaries of the credits for the state. These were particularly Poštová spořitelňa (Postal Savings Bank), Československý lombardný a re- eskontný ústav and Zemská banka. Thanks to these hidden banking transactions, in 1938 the state owed a total of 985 million Kč to the NBCS.

Other signs of inflationary tendencies were related to the expansion of small money in circulation. In May 1938, banknotes worth fifty crowns, and in October 1938, even one-hundred-crown banknotes were reclassified to treasury notes. During 1938, inflation processes widened mainly due to the tense political situation, military mobilisation and capital flight.

3.2.3.3.

Credit and Exchange Policies of Národní banka Československá with relation to the Territory of Slovakia

In the monetary field, Národní banka Československá also had other functions, such as regulating the money market, accepting giro surpluses from commercial banks, but especially providing discount and lombard loans to financial institutions and to industrial enterprises and private firms.

From the perspective of Slovakia, an important step in the development of the agreement between the Czechoslovak state and the future Národní banka Československá in 1925 was that Article 14 of the agreement was supplemented by a passage on the possibilities of rediscounting the so-called farmer bills of exchange in Slovakia and Sub-Carpathian Ruthenia, as was done in the days of the Austro-Hungarian Bank. In 1935, at the request of Zväz slovenských

Prehľad objemu povolených úverov 1926 – 1938 (v miliónoch Kč)
Volumes of loans approved in 1926-1938 (Kč million)

Rok	Eskont zmeniek	Eskont cenných papierov	Lombard	Spolu
Year	Bills of exchange discount	Securities discount	Lombard loans	Total
1926	1 473	143	2 661	4 277
1927	513	225	26	764
1928	1 443	1 080	137	2 660
1929	2 683	2 325	513	5 521
1930	1 918	813	136	2 867
1931	4 523	1 857	438	6 818
1932	5 994	952	6 709	13 655
1933	5 562	612	3 986	10 160
1934	4 775	297	4 730	9 802
1935	3 707	63	2 522	6 292
1936	4 838	203	11 824	16 865
1937	22 488	938	14 431	37 857
1938	19 682	5 378	14 092	39 152

Zdroj: Výročné správy NBČS za roky 1926 – 1939.
Source: NBCS Annual Reports for 1926-1939.

bánk, the bank board, at its meeting on 24 June, decided to accept for discounting farmer bills of exchange bearing, in addition to the signature of the applying bank, just the signatures of the farmer and his wife if the third guarantee was replaced by securities in the full foreign exchange value. According to the statement, on 31 May 1937, farmer bills of exchange represented 35 million Kč out of the total amount of approved common discount credits of 104 million Kč.

The NBCS proceeded to temper its business terms and conditions, perhaps because in the second half of the 1930s the importance of bills of exchange in banking transactions declined, which was reflected in the reduction of the NBCS portfolio of bills of exchange. Slovak banks often pointed out that this was due to heavy censorship by the NBCS. The bank board, however, saw the cause rather in the difficult situation of Slovak banks, which lost small clients due to competition from farmer mutual treasuries and municipal savings banks, and as solvent debtors repaid their debts, long-term illiquid material remained to banks, which was not acceptable for discounting by the NBCS. According to the board members, banks in Slovakia understood that they could not build their long-term position in Slovakia through farmer credits and tried to acquire positions in industry and commerce, where, however, they were not able to maintain the pace with Czech banks.

A newly introduced form of credits valid from 1934 – credits for the so-called grain bonds – helped the development of agricultural credits in Slovakia. Through them

Tlač tisícikorunových bankoviek z roku 1934 (Archív Českej národnej banky v Prahe) // Printing of 1,000 crown banknotes, 1934 (Česká národní banka Archives in Prague)

Záložný list Národnej banky Československej, filiálky v Bratislave, z roku 1931 na lombardnú pôžičku Tatra banky // Collateral certificate of Národní banka Československá pledged against a lombard loan from Tatra banka, 1931

Pokladničné poukážky NBČS z rokov 1938 – 1939
// Treasury bills of NBČS, 1938-1939

nebol schopný eskontu u NBČS. Banky na Slovensku, podľa názoru členov bankovej rady, pochopili, že roľníckym úverom nemôžu vybudovať na Slovensku svoju dlhodobú pozíciu, snažili sa získať pozície v priemysle a obchode, kde však nestačili držať krok s českými bankami.

Rozvoju poľnohospodárskeho úveru na Slovensku napomohla od roku 1934 novozavedená forma úveru, a to úver na takzvané obilné záložné listy. Prostredníctvom nich nemuseli roľníci predať obilie hneď po žatve, v čase, keď ceny boli najnižšie, ale mohli získať peniaze dočasným založením obilia. V podstate mali obilné záložné listy charakter obchodnej zmenky a bolo možné ich aj eskontovať. Tento druh úveru sa pomerne dost rozvinul a poľnohospodári na Slovensku ho dostávali prostredníctvom Ústredného družstva v Bratislave a Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc, ktoré zase získavali potrebné prostriedky úverom od Národnej banky Československej. Širšie uplatnenie mali získať na rovnaký účel o niečo neskôr zavedené obilné skladné listy – waranty, pri ktorých sa predpokladalo využitie verejných skladísk. Tých však na Slovensku bolo pomerne málo a ich sieť sa rozrástla až zavedením obilného monopolu.

V roku 1935 na podnet Zemedelskej rady pre Slovensko v Bratislave a Slovenského vinohradníckeho družstva v Pezinku NBČS uvažovala, podľa francúzskeho vzoru, aj o zavedení tzv. záložných listov na víno, nakoniec sa z dôvodu rôznych technických ťažkostí rozhodla od tohto kroku ustúpiť. Naďalej však poskytovala Slovenskému vinohradníckemu družstvu v Pezinku sezónny úver na výkup vína, v roku 1936 to bolo vo výške 4 mil. Kč. NBČS okrem toho poskytovala napríklad Tatra banke v Martine a Dunajskej banke v Bratislave tzv. sezónne cukorné úvery pre potreby cukrovarov v Trebišove, Sládkovičove a Vlčkovciach.

Podľa tabuľky zostavenej na základe úverových listín filiálok na Slovensku v roku 1937 Národná banka Československa povolila úvery 79 subjektom zo Slovenska v celkovej výške 115,83 mil. Kč. Išlo o 33 peňažných ústavov, 17 obchodných a výrobných podnikov a 29 súkromných firiem. Z peňažných ústavov najvyššie úvery mala vymeraná Tatra banka a Slovenská banka (po 20 mil. Kč), za nimi nasledovali Ústredné družstvo v Bratislave a Sväz roľníckych vzájomných pokladníc. Z priemyselných spoločností je potrebné spomenúť Továreň na káble, Bratislava (16,5 mil. Kč), firmu Apollo, Bratislava, Cukrovar Trebišov, Spojené mlyny, úč. spol., Bratislava, Bauernebl a syn, pivovar a sladovňa, Košice. Zo súkromných firiem išlo najmä o E. Schmidt a spol., veľkoobchod s vínom, Alexander Winter a synovia,

Piešťany, Lichtenstein a Vilček, Štubnianske Teplice, obchod s drevom a podobne. V niektorých prípadoch pre zlú finančnú situáciu bánk musela pristúpiť k zníženiu úverov, ako to bolo napríklad v prípade Dunajskej banky v Bratislave. Od radikálnejšieho zníženia úverových rámcov bánk na Slovensku však na návrh úverového odboru bankovej rady z 24. mája 1937 upustila. U väčšiny bánk boli preto úvery ponechané v navrhnutých výškach. Vznikla totiž obava, že by NBČS vnášala nepokoj do peňažníctva na Slovensku, ak by radikálne znížila úvery. Úverový odbor navrhol počkať, ako sa vyvinie pripravovaná reorganizácia peňažníctva na Slovensku. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že Banková rada NBČS počas celého obdobia podporovala úsilie o prestavbu úverovej sústavy na Slovensku a prednosta bratislavskej filiálky NBČS pôsobil často ako sprostredkovateľ a koordinátor rokovaní, ako to bolo napríklad pri dohode o vkladovom úroku 1930 – 1931, respektíve pri rokovaniach Tatra banky a Slovenskej banky v rokoch 1936 – 1937 o vzájomnej fúzii.

Od roku 1935 banka začala úverovať vo zvýšenej miere aj jednotlivé priemyselné podniky najmä exportného charakteru. Povoľovala priame exportné úvery najmä textilným a sklárskym podnikom. Tieto možnosti však využívali najmä české firmy, keďže z územia Slovenska poskytla v roku 1935 priamy exportný úver len pre Harmaneckú papieriň.

Od roku 1935, najmä po nástupe Milana Hodžu na miesto predsedu vlády, je možné pozorovať zo strany NBČS benevolentnejšie posudzovanie žiadostí slovenských firiem o devízové povolenia týkajúce sa vývozu a dovozu. Zväz slovenských bánk napriek tomu žiadal, aby filiálka v Bratislave mala oprávnenie poskytovať devízové povolenia do výšky 100 000 Kč a aby mala referenta pre devízové záležitosti, ktorý by poskytoval potrebné informácie. Milan Hodža a jeho spolupracovníci, ako predstavitelia agrárnej strany a zástupcovia agrárneho kapitálu, vyvíjali v rokoch 1937 – 1938 politický tlak na vedenie NBČS, aby povolilo nákup akcií slovenských podnikov potravinárskeho priemyslu zo zahraničia na Slovensko, keďže na tieto obchodné transakcie boli potrebné devízy. Išlo o akcie mlynov – Nitrianske mlyny a lúparne, Trenčiansky valcový mlyn, Prvý trnavský parný mlyn – a cukrovaru v Sládkovičove. Akcie týchto podnikov získaval Slovenský zemedelský priemysel v Bratislave, ktorý bol napojený na Sväz RVP, Tatra banku a Dunajskú banku, pričom do transakcie boli okrem toho zapojené aj viaceré české banky. Pokiaľ ide o cukrovar v Sládkovičove, táto akcia nedopadla veľmi úspešne, keďže podnik sa v dôsledku viedenskej arbitráže v novembri 1938 ocitol na území cudzieho štátu.

farmers did not have to sell grain immediately after harvest when prices were low, but they could get money through the temporary pledging of grain. Basically, grain bonds had the character of trade bills, which could also be discounted. This type of credit was quite developed, and farmers in Slovakia received it through Ústředné družstvo in Bratislava and Zváz rolnických vzájomných pokladníc, which gained the necessary funds through credits granted by Národná banka Československá. Grain warrants, introduced a little later, for which the use of public warehouses was expected, were to obtain wider application for the same purposes. However, there were relatively few such warehouses in Slovakia and their network grew only after the introduction of the grain monopoly.

In 1935, on the initiative of Zemedelská rada pre Slovensko in Bratislava and Slovenské vinohradnícke družstvo (Slovak Wine Cooperative) in Pezinok, the NBCS considered the introduction of so-called wine bonds based on the French model. Ultimately, because of various technical difficulties, it decided to retreat from that step, but it did continue to provide Slovenské vinohradnícke družstvo in Pezinok with seasonal credits for purchasing wine. In 1936, this was 4 million Kč. In addition, the NBCS granted so-called seasonal sugar-beet credits to, for example, Tatra banka in Martin and Dunajská banka in Bratislava for the needs of the sugar refineries in Trebišov, Sládkovičovo and Vlčkovce.

According to a table compiled on the basis of credit instruments of branches in Slovakia, in 1937 Národná banka Československá approved credits totalling 115.83 million Kč for 79 subjects from Slovakia. This involved 33 financial institutions, 17 commercial and manufacturing companies and 29 private companies. Of the financial institutions, the highest credits were granted to Tatra banka and Slovenská banka (each in the amount of 20 million Kč), followed by Ústředné družstvo

in Bratislava and Zváz rolnických vzájomných pokladníc. Of the industrial companies, these were mainly Továreň na káble (factory for the production of cables) in Bratislava (16.5 million Kč); the company Apollo in Bratislava; Cukrovar Trebišov (sugar refinery); Spojené mlyny (Associated Mills), a joint-stock company in Bratislava; Bauernebl a syn, pivovar a sladovňa (Bauernebl and son; and a brewery and malt plant) in Košice. Of the private companies, these were mainly E. Schmidt a spol., veľkoobchod s vínom (a wine wholesaler); Alexander Winter and Sons, Piešťany; Lichtenstein and Vilček, Štubnianske Teplice; obchod s drevom (the timber trade), and the like. In some cases, due to the poor financial situation of banks it had to reduce granting credits as in the case, for example, of Dunajská banka in Bratislava. However, on a proposal of the credit department of the bank board of 24 May 1937, it waived the radical reduction of credit lines for banks in Slovakia. The credits were, therefore, retained in the proposed amount in most banks. There was a concern that NBCS would bring discomfort to the banking sector in Slovakia if it drastically reduced credits. The credit department had proposed to wait and see how the forthcoming reorganisation of banking in Slovakia developed. In this context, it should be noted that during the entire period the NBCS Bank Board supported the efforts to rebuild the credit system in Slovakia and the head of the NBCS Bratislava branch often acted as a mediator and coordinator of the negotiations, like in the case of an agreement on the deposit interest in 1930 and 1931, or at negotiations between Tatra banka and Slovenská banka on a mutual merger in the years 1936 and 1937.

After 1935, the bank also started to grant credits increasingly to individual industrial enterprises, especially of an export character. It approved direct export credits mainly to textiles and glass companies. The opportu-

Karel Engliš

*17. 8. 1880 Hrabyně
†15. 6. 1961 Hrabyně

Český národohospodár, právnik a politik, profesor Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne a Karlovej univerzity v Prahe. V rokoch 1920 – 1921, 1929 – 1931 minister financií, od roku 1934 guvernér Národnej banky Československej. Bol rozhodným odporcom Rašínovej deflačnej menovej politiky a presadzoval politiku menovej stabilizácie. V roku 1927 presadil rozpočtovú a daňovú reformu a v roku 1934 prvú devalváciu československej koruny. Autor celého radu ekonomických teoretických prác. Po nástupe komunistického režimu bol perzekvovaný a vypovedaný z Prahy.

Czech economist, lawyer and politician, professor at the Faculty of Law of the Masaryk University in Brno and the Charles University in Prague, minister of finance in 1920-1921 and 1929-1931, governor of Národná banka Československá from 1934. He was a resolute opponent of Rašín's deflationary monetary policy and advocate of the monetary stabilization policy. He pushed through a budgetary and tax reform and the first devaluation of the Czechoslovak crown in 1927 and in 1934, respectively. He is the author of a series of economic theoretical papers. During the communist regime, he was persecuted and expelled from Prague.

Úverové rámce pre spoločnosti so sídlom na Slovensku v roku 1937 podľa filiállok NBČS (v miliónoch Kč)
Credit lines for companies registered in Slovakia in 1937 by NBČS branches (Kč million)

	Bratislava		Banská Bystrica		Košice		Nitra		Ružomberok		Žilina		Spolu	
	Počet Number	Úver Volume	Počet Number	Úver Volume	Počet Number	Úver Volume	Počet Number	Úver Volume	Počet Number	Úver Volume	Počet Number	Úver Volume	Počet Number	Úver Volume
Peňažné ústavy/Banks	16	54,5	6	3,6	1	0,6	6	4,1	4	3,2	0		33	62,7
Obchodné a výrobné podniky/Trading companies and factories	3	23,5	0	–	4	7,6	3	1,1	1	1	6	4,5	17	37,7
Súkromné firmy/Private companies	6	3,9	0	–	14	5,6	4	1,6	1	0,5	4	0,7	29	12,2
Spolu/Total	25	81,9	6	3,6	19	13,8	13	6,8	6	4,7	10	5,2	79	115,8

Zdroj: Úverové listiny filiállok NBČS na Slovensku 1937.

Source: Credit records of NBČS branches in Slovakia 1937.

3.2.3.4.

Národná banka Československá v čase druhej republiky – pokusy o jej reorganizáciu

Na jeseň roku 1938, v dôsledku vyostrenej medzinárodnej situácie a agresívnej politiky nacistického Nemecka, muselo Československo na základe mníchovského diktátu a viedenskej arbitráže odstúpiť časť svojich území Nemecku, Maďarsku a Poľsku. Tento fakt sa odrazil aj na organizačnej štruktúre centrálnej banky, keď zaniklo 16 jej filiállok, medzi nimi aj filiálka v Košiciach, ktorú 4. novembra 1938 evakovali do Žiliny. Na Slovensku zanikli aj pobočky NBČS v Komárne, Leviciach, Lučenci, Nových Zámkoch, Rimavskej Sobote a Rožňave.

Územné oklieštenie Československa v súvislosti s ich hospodárskymi dosahmi viedlo k zhoršeniu menovej situácie. Prípojenie českého pohraničia k Nemecku a južného Slovenska k Maďarsku bolo spojené s výmenou československých korún za nemecké, respektíve maďarské peniaze, pri nevýhodnom kurze pre vlastníkov československých korún (1 RM : 8,33 Kč, a 1 Pgö: 7 Kč, pričom reálna kúpna sila bola asi 6 – 7 Kč, resp. 4 – 5 Kč). Z celkového peňažného obehu Československa vo výške 15,1 mld. Kč v Nemcami okupovanom území sa stiahlo 2,9 mld. Kč, na Slovensku nece-

lych 0,7 mld. Kč. Ako protihodnotu týchto súm si Nemecko a Maďarsko nárokovali okrem iného aj alikvotné časti zlatých a devízových zásob NBČS. V súvislosti s nepokojnou politickou situáciou dochádzalo k panike vkladateľov, ktorí si vyberali svoje vklady z peňažných ústavov. NBČS musela preto viacerým bankám na Slovensku pomôcť riešiť vzniknutú situáciu poskytnutím mimoriadnych eskontných a lombardných úverov.

Politický vývoj v Československu v tomto období viedol k presadeniu požiadavky slovenskej autonómie. Politické zmeny sa odrazili aj v činnosti centrálnej banky. Banková rada svojim uznesením z 24. októbra 1938 zrušila menovanie námestníka prednostu filiálky v Plzni vrchného kontrolóra Richarda Skutku za prednostu filiálky v Nitre a z filiálky v Žiline bol do Pardubic preložený jej prednosta František Koupil. Na uvoľnené miesta prednostov bola vypísaná súťaž, do ktorej „sa mohli hlásiť úradníci – Slováci“. Obchodná správa postupne odvolávala českých úradníkov zo Slovenska, ktorí boli nahradzovaní úradníkmi slovenskej národnosti.

Predstavitelia slovenského peňažníctva, ale najmä slovenskí úradníci NBČS neboli spokojní len s kozmetickými úpravami a požadovali rozsiahlu reorganizáciu centrálnej banky. Slovenskej autonómnej vláde ako prvý predložil svoj návrh námestník prednostu filiálky NBČS v Nitre Miloš Lajda 16. októbra 1938. S ďalšou iniciatívou vystúpil

Martin Kollár

*23. 10. 1889 Ovčie

†3. 5. 1956 Bratislava

V centrálnom bankovníctve začal pôsobiť od mája 1920 ako úradník Bankového úradu ministerstva financií. Roku 1923 sa stal námestníkom prednostu jeho košickej filiálky a od roku 1927 prednostom banskobystrickej filiálky Národnej banky Československej. Roku 1938 sa stal prednostom bratislavskej filiálky centrálnej banky. Od 1. januára 1939 bol menovaný za člena Obchodnej správy Národnej banky Československej v Prahe. Po vzniku Slovenskej republiky sa zaslúžil o vytvorenie organizačnej štruktúry Slovenskej národnej banky, v ktorej sa stal riaditeľom administratívneho odboru a členom riaditeľstva banky. Po obnovení činnosti Národnej banky Československej v roku 1945 zotrval vo svojej funkcii až do roku 1950.

He began his central banking career in May 1920 as an officer of the Banking Office of the Ministry of Finance. He became a deputy head of Košice branch and the head of Banská Bystrica branch of Národná banka Československá in 1923 and in 1927, respectively. In 1938 he became the head of Bratislava branch of the central bank. From 1 January 1939 he was appointed a member of Business Administration of Národná banka Československá in Prague. After the formation of the Slovak Republic, he contributed to the creation of the organizational structure of Slovenská národná banka and became a director of the Administrative Section and a member of the bank's Board of Directors. After the resumption of Národná banka Československá's activities in 1945, he remained in office until 1950.

nities, however, were mostly used by Czech companies, as the bank provided a direct export credit from Slovakia only to the paper mill Harmanecká papiereň in 1935.

After 1935, particularly after Milan Hodža became prime minister of Czechoslovakia, a more benevolent assessment of applications from Slovak companies by the NBCS for foreign exchange permits for exports and imports can be observed. The association *Zváz slovenských bánk* still demanded that the branch in Bratislava have the authority to give foreign exchange permits up to 100,000Kč and that it should have an officer for foreign exchange affairs who would provide the necessary information. In the years 1937 and 1938, Milan Hodža and his collaborators, as leaders of the Agrarian Party and representatives of agrarian capital, put political pressure on the NBCS management to allow the purchase of shares of Slovak food industry enterprises from abroad in Slovakia, as foreign exchange was needed for such business transactions. This involved shares of mills – *Nitrianske mlyny a lúparne*, *Trenčiansky valcový mlyn*, *Prvý trnavský parný mlyn* – and the sugar refinery in *Sládkovičovo*. Shares of those companies were acquired by *Slovenský zemedelský priemysel* (Slovak Agricultural Industry) in Bratislava, which was connected to *Zváz roľníckych vzájomných pokladníc*, *Tatra banka* and *Dunajská banka*. In addition, several Czech banks were involved in the transactions. As for the sugar refinery in *Sládkovičovo*, the action did not end very successfully because, due to the Vienna Arbitration in November 1938, the company found itself in the territory of a foreign state.

3.2.3.4.

Národná banka Československá at the Time of the Second Republic – Attempts at Its Reorganisation

In the fall of 1938, due to the escalation of the international situation and the aggressive policies of Nazi Germany, Czechoslovakia had to surrender part of its territory to Germany, Hungary and Poland as a consequence of the Munich “Diktat” and Vienna Arbitration. This fact was also reflected in the organisational structure of the central bank, when 16 of its branches ceased to exist, including the branch in Košice, which was evacuated to Žilina on 4 November 1938. In Slovakia, the NBCS branches in Komárno, Levice, Lučenec, Nové Zámky, Rimavská Sobota and Rožňava also came to an end.

The territorial pruning of Czechoslovakia in the context of economic impacts led to a deterioration of the monetary situation. Attaching the Czech border area to Germany

and southern Slovakia to Hungary was associated with the exchange of Czechoslovak crowns for German or Hungarian money at a poor rate for owners of Czechoslovak crowns (1 RM:8.33Kč and 1 Pgö:7Kč, while the real purchasing power was about 6 to 7Kč, or 4 to 5Kč). Of the total money in circulation in Czechoslovakia, which amounted to 15.1 billion Kč, 2.9 billion Kč was withdrawn in the territory occupied by Germans and almost 0.7 billion Kč in Slovakia. In return for those amounts, Germany and Hungary claimed, inter alia, aliquots of NBCS gold and foreign exchange reserves. In connection with the restless political situation there was a panic by depositors who withdrew their deposits from financial institutions. The NBCS therefore had to help resolve the situation in several banks in Slovakia by providing special discounts and lombard loans.

Political developments in Czechoslovakia during this period led to the enforcement of demands for Slovak autonomy. Policy changes were also reflected in the activities of the central bank. Upon its resolution of 24 October 1938, the bank board cancelled the appointment of the deputy head of the branch in Plzeň, chief inspector Richard Skutka, as the head of the branch in Nitra, and the head of the branch in Žilina, František Koupil, was moved to Pardubice. A competition was announced for the vacancies of the heads in which “officials – Slovaks could enlist”. The Business Administration gradually removed Czech officials from Slovakia, who were replaced by officials of Slovak nationality.

Representatives of the Slovak banking industry, but especially Slovak officials in the NBCS, were not satisfied with only cosmetic modifications and requested extensive reorganisation of the central bank. First, the deputy head of the NBCS branch in Nitra, Miloš Lajda, presented his proposal to the autonomous Slovak government on 16 October 1938. Another initiative was presented on 20 October 1938 by the Minister of Economy of the Slovak land, Pavol Teplanský, who asked the governor of the NBCS, Karol Engliš, to make changes in the organisation of the NBCS so that “the Bratislava branch exercised partially the functions of the headquarters for all branches in Slovakia in general, lombard and discount matters”. At its meeting on 24 October 1938, the NBCS Bank Board had to refuse his request on the grounds that such a large-scale intervention in the statute of the bank could not be done without the consent of the government and amendment to the Act on the NBCS.

At its next meeting on 24 November, the bank board, in an attempt to at least partially meet Slovak demands, discussed several proposals for organisational changes ensuring the participation of Slovakia in the management

Úverová listina č. 1 Národnej banky Československej, filiálky v Ružomberku, z roku 1937 // List of approved credits No 1 of the Ružomberok branch of Národná banka Československá, 1937

Oznam Policajného riaditeľstva v Prahe o výskyte falzifikátov 50 Kčs bankoviek v roku 1936 // Notification by Police Headquarters in Prague of the incidence of counterfeit 50 crown banknotes, 1936

20. októbra 1938 minister hospodárstva Slovenskej krajiny Teplanský, ktorý požiadal guvernéra NBČS Karola Engliša vykonať v organizácii NBČS také zmeny, aby „bratislavská filiálka vykonávala časť funkcie ústredia pre všetky filiálky na Slovensku vo všeobecných, lombardných a eskontných veciach“. Banková rada NBČS na svojom zasadnutí 24. októbra 1938 musela jeho žiadosť odmietnuť s odôvodnením, že také rozsiahle zásahy do štatútu banky nie je možné uskutočniť bez súhlasu vlády a bez zmeny zákona o NBČS.

Banková rada na svojom ďalšom zasadnutí 24. novembra, v snahe aspoň čiastočne vyhovieť slovenským požiadavkám, prerokovala niekoľko návrhov organizačných zmien zabezpečujúcich účasť Slovenska na správe meny, ktoré spadali pod kompetencie a právomoci bankovej rady. Guvernér Engliš navrhol vytvorenie Hlavného ústavu v Bratislave, ktorý by mal podobné postavenie ako Hlavný ústav v Prahe, vymenovanie Martina Kollára za člena obchodnej správy na decembrovom zasadnutí bankovej rady, postupné rozširovanie počtu slovenských úradníkov v ústredí v Prahe. Po porade s ministerstvom financií odporúčal guvernér československej vláde, aby pripravila také zmeny zákona o NBČS, ktoré by umožnili rozšíriť bankovú radu a revidujúci výbor o jedného člena ako zástupcu Slovenska a vytvoríť funkciu druhého viceguvernéra NBČS pre Slovensko.

Skôr ako mohli navrhované zmeny uskutočniť, predložilo 16. decembra 1938 Prezídium Ministerstva hospodárstva Slovenskej krajiny v mene slovenskej autonómnej vlády ústrednej vláde a Bankovej rade NBČS rozsiahly návrh na reorganizáciu NBČS. Išlo o prepracovaný návrh prednostu filiálky NBČS v Bratislave Martina Kollára, ktorý ho zaslal Ministerstvu hospodárstva Slovenskej krajiny už 22. októbra 1938. Vláda Slovenskej krajiny požadovala, aby do Bankovej rady NBČS boli pribratí štyria členovia – Slováci, dvaja menovaním ihneď a dvaja zvolením na najbližšom valnom zhromaždení, a to jeden na základe upísaných akcií zo Slovenska a jeden s účasťou českých hlasov. Z týchto dvoch volených členov bankovej rady mal byť jeden menovaný za viceguvernéra NBČS. Všetci štyria bankovní radcovia okrem toho, že by boli členmi ústrednej bankovej rady v Prahe, tvorili by v slovenských záležitostiach tzv. slovenskú bankovú radu, ktorá by pod predsedníctvom viceguvernéra zasadala a rozhodovala v Bratislave. Slovenská krajina mala byť trvalo zastúpená dvoma volenými členmi v revidujúcom výbore NBČS. Okrem toho mala byť ako osobitný administratívny orgán vytvorená trojčlenná slovenská obchodná správa so sídlom v Bratislave. Jej členovia mali byť súčasne členmi ústrednej pražskej obchodnej správy. Do jednotlivých oddelení v Prahe mali byť dosadení slovenskí zástupcovia s primeranými právomocami. S okamžitou platnosťou sa mal v Bratislave

zriadiť slovenský administratívny a úverový odbor, do kompetencie ktorého by patrilo predkladanie návrhov na vymierovanie úverov slovenskej bankovej rade. Filiálka v Bratislave mala byť premenená na hlavný ústav, ktorý spolu s filiálkami na Slovensku podliehal slovenskej bankovej rade. Tento dokument bol prerokovaný v bankovej rade 20. decembra 1938 a vyvolal veľmi ostré a odmietavé reakcie jej českých členov, ktorí ho označili za diktát Slovenska. Upozorňovali na to, že NBČS je súkromná akciová banka, s bankovým privilégiom na autonómnu správu meny a zastupuje záujmy akcionárov. V prípade, ak by sa ústredná vláda snažila donútiť Bankovú radu NBČS uskutočniť navrhované zmeny, znamenalo by to rozklad banky. Banková rada sa po búrlivej diskusii uzniesla predložiť slovenský návrh spoločnému ministerstvu financií, keďže banková rada nie je kompetentná, aby navrhované zmeny uskutočnila. Ako prejav dobrej vôle a ochoty rokovať navrhol guvernér Engliš uskutočniť organizačné zmeny navrhnuté ešte v novembri 1938. Banková rada preto odporučila vláde, aby bola filiálka v Bratislave vyhlásená za hlavný ústav s podobnou kompetenciou ako má Hlavný ústav v Prahe. Na návrh obchodnej správy vymenovala Martina Kollára za námestníka riaditeľa NBČS II. triedy a za člena Obchodnej správy NBČS na obdobie, pokiaľ bude prednostom Hlavného ústavu v Bratislave.

Na rokovaníach ústrednej vlády v Prahe začiatkom januára 1939 sa nakoniec podarilo dosiahnuť kompromis, keď slovenská vláda ustúpila od niektorých radikálnych a pre českú stranu úplne neprijateľných požiadaviek. Aby bolo umožnené pomerné zastúpenie Slovenska v správnych orgánoch NBČS, bolo vydané vládne nariadenie zo dňa 27. januára 1939 č. 16 Sb. z. a n., ktorým sa mení označenie menovej jednotky v skratke a niektoré ustanovenia o Národnej banke Česko-Slovenskej. Vládne nariadenie okrem zmeny názvu centrálnej banky štátu so spojovníkom (Národná banka Česko-Slovenská, ďalej len NBČ-S) prinieslo aj možnosť rozšírenia jej vedúcich správnych orgánov. Na tomto základe došlo 21. februára 1939 k vymenovaniu Jozefa Fundárka za viceguvernéra NBČ-S a k zvoleniu Fraňa Tisa za člena bankovej rady a Jozefa Rybára za člena revidujúceho výboru na valnom zhromaždení 25. januára 1939. Ďalšie organizačné zmeny mali byť prerokované počas plánovanej návštevy guvernéra banky Ladislava Františka Dvořáka 13. marca 1939 v Bratislave. Guvernér sa mal taktiež stretnúť s predstaviteľmi slovenských hospodárskych a finančných inštitúcií. Návšteva sa však už neuskutočnila, pretože 14. marca 1939 bol vyhlásený Slovenský štát a následne vznikla Slovenská národná banka (SNB) a na území Protektorátu Čechy a Morava bola zriadená Národní banka pro Čechy a Moravu (NBČM). Tieto dve centrálné banky pôsobili samostatne až do roku 1945.

Prevoz trezoru do budovy filiálky NBČS v Bratislave na Štúrovej ulici č. 6, 1930 // Transport of safe into the Bratislava branch of Národní banka Československá, 6 Štúrova Street, 1930

of currencies, which fell within the competence and jurisdiction of the bank board. Governor Engliš proposed the creation of a Main Institute in Bratislava, which would have a similar status as the Main Institute in Prague, the appointment of Martin Kollár as a member of the Business Administration at the December meeting of the board and the gradual expansion of Slovak officials at the headquarters in Prague. In consultation with the Ministry of Finance, the governor recommended that the Czechoslovak government prepare such amendments to the Act on the NBCS that would allow the expansion of the bank board and audit committee by one member as a representative of Slovakia and create the office of a second vice-governor of the NBCS for Slovakia.

Before the proposed changes could be realised, on 16 December 1938, the presidium of the Ministry of Economy of the Slovak land submitted, on behalf of the autonomous Slovak government, a comprehensive proposal for the reorganisation of the NBCS to the central government and the NBCS Bank Board. This was a revised proposal of the head of the NBCS branch in Bratislava, Martin Kollár, who sent it to the Ministry of Economy of the Slovak land on 22 October 1938. The government of the Slovak land demanded the expansion of the NBCS Bank Board by four members – all Slovaks – two upon immediate appointment, two upon election at the next general meeting, with one of them based on the subscribed shares from Slovakia and the other with the participation of Czech votes. Of the two elected board members, one should be appointed as vice-governor of the NBCS. All four bank councillors, in addition to being members of the central bank board in Prague, would together constitute a so-called Slovak bank board for Slovak matters, which would meet and decide in Bratislava under the chairmanship of the vice-governor. The Slovak land was to be permanently represented by two elected members of the NBCS Audit Committee. In addition, a three-member Slovak business administration in Bratislava was to be created as a specific administrative body. Its members were to simultaneously be members of the Prague central business administration. Slovak representatives with adequate powers were to be nominated to each department in Prague. A Slovak administrative and credit department were to be established in Bratislava with the immediate effect, the responsibility of which would include submitting proposals for the assessment of credits to the Slovak bank board. The branch in Bratislava was to be transformed into a main institution, which, along with branches in Slovakia, would come under the Slovak bank board. The document was discussed by the bank board on 20 December 1938 and resulted in very sharp and unfavourable reactions from its Czech

members, who called it the Slovak “diktat”. They pointed out that the NBCS was a private joint-stock bank with banking privileges for autonomous management of currency and representing the interests of its shareholders. If the central government was trying to force the NBCS Bank Board to carry out the proposed changes, it would mean a breakdown of the bank. After heated debate, the bank board decided to submit the Slovak proposal to the common Ministry of Finance, as the bank board was not competent to carry out the proposed changes. As a token of good will and willingness to negotiate, Governor Engliš proposed to implement the organisational changes suggested back in November 1938. The bank board therefore recommended to the government to declare the branch in Bratislava as a Main Institute with similar competences as the Main Institute in Prague. On the proposal of the business administration, it appointed Martin Kollár as deputy director of the NBCS 2nd class and as a member of the NBCS Business Administration for a period as long as he was the head of the Main Institute in Bratislava.

At the deliberations of the central government in Prague in early January 1939, a compromise was finally reached when the Slovak government retreated from some of its radical and, for the Czech party completely unacceptable, demands. To allow proportional representation of Slovakia in administrative bodies of the NBCS, Government Decree No. 16 Coll. was adopted on 27 January 1939 amending the name of the currency unit in its abbreviated form and some of the provisions on *Národná banka Česko-Slovenská* (National Bank of Czecho-Slovakia). In addition to the change of the name of the state central bank, now with a hyphen (National Bank of Czecho-Slovakia, hereinafter referred to as the NBC-S), the government regulation brought the possibility of expanding its main administrative bodies. On that basis, on 21 February 1939, Josef Fundárek was appointed a vice-governor of the NBC-S. Fraňo Tiso was elected a member of the bank board and Jozef Rybár a member of the audit committee at the general meeting held on 25 January 1939. Other organisational changes were to be discussed during a scheduled visit of the governor of the bank, Ladislav František Dvořák, in Bratislava on 13 March 1939. The governor was also to meet with representatives of the Slovak economic and financial institutions. The visit, however, never took place, since on 14 March 1939 the Slovak State was declared and subsequently *Slovenská národná banka* was established. In the territory of the Protectorate of Bohemia and Moravia, *Národná banka pre Čechy a Moravu* (National Bank for Bohemia and Moravia) was founded. The two central banks operated independently until 1945.

kapitola 4

Slovenská autonómna vláda (SNA, fond STK) // Slovak autonomous government (SNA, STK fond)

4. Slovenská národná banka (1939 – 1945)

4.1. Peňažníctvo v rokoch 1939 – 1945

(Tatiana Cvetková)

Slávnostné zasadnutie Slovenského snemu (SNA, fond STK, č. 19) // Ceremonial meeting of the Slovak parliament (SNA, STK fond, No 19)

Drevárska firma Čisárík v Turzovke (SNA, fond STK, č. 16787) // Wood-processing company Čisárík in Turzovka (SNA, STK fond, No 16787)

Návšteva Fraňa Tisa v továrni na výrobu žiaroviek Tungsram (SNA, fond STK, č. 16019) // Visit of Fraňo Tiso to the light-bulb factory Tungsram (SNA, STK fond, No 16019)

Mníchovské udalosti z 30. septembra 1938 a následné vyhlásenie autonómie Slovenska znamenali začiatok konca dvadsaťročnej histórie spoločného štátu Čechov a Slovákov. Bezprostredné vojenské ohrozenie republiky spojené s následným oslabením ústrednej štátnej moci využili prívrženci separatistických tendencií na rozohratie hry, výsledkom ktorej bol vznik Slovenského štátu 14. marca 1939. Vytvorenie nového štátneho útvaru sa však odohrávalo pod nemeckou taktovkou a plne v súlade s jeho politickými zámermi. Úplnú podriadenosť Slovenska nemeckým záujmom v zahraničnopolitických, vojenských, ale aj v ekonomických otázkach spečatili predstavitelia oboch štátov podpisom rôznych prevažne tajných zmlúv, protokolov a dohôd. Už 23. marca 1939 bola uzavretá zmluva o ochrannom pomere a dôverný protokol o hospodárskej a finančnej spolupráci, ktoré sa stali základom postupného ovládnutia slovenskej ekonomiky Nemeckou ríšou a cestou prenikania jeho kapitálu na Slovensko. Protokol garantoval vznik slovenskej emisnej banky a vlastnej národnej meny, colnú suverenitu, ako aj uprednostnený odbyt slovenských výrobkov na nemeckom trhu. Prostredníctvom neho si však Nemecko zaistilo priamy dozor nielen nad dôležitými hospodárskymi inštitúciami a nad štátnymi financiami Slovenska, no i nad jeho zahraničnými hospodárskymi kontaktmi. Okrem toho získalo prístup ku kontrole a využívaniu slovenskej poľnohospodárskej a priemyselnej produkcie, ako aj k exploatacii slovenských prírodných zdrojov. V podobnom duchu, s cieľom vyťažiť čo najviac zo slovenského ekonomického priestoru, bola koncipovaná aj ďalšia medzištátna zmluva z januára 1940 o vojnovom hospodárstve, na základe ktorej sa pod nemeckú vojenskú správu dostalo 26 slovenských priemyselných spoločností. Išlo o podniky strategického významu pre nemecké vojnové hospodárstvo, a to z od-

vetví kovopriemyslu, banského, hutníckeho, chemického a čiastočne aj drevárskeho a celulózového priemyslu. Ďalšou dohodou z konca toho istého roku sa Slovensko stalo pre vojnovú ekonomiku Nemecka zdrojom lacnej pracovnej sily.

Po vzniku vojnovej Slovenskej republiky domáci, ale najmä zahraniční skeptici predpovedali krajine rýchly ekonomický kolaps. Prognózy vychádzali z predpokladu, že Slovensko nebude schopné vyrovať sa s následkami pretrhnutých dvadsaťročných ekonomických väzieb s českými krajinami a s územnými stratami v dôsledku viedenskej arbitráže a následných udalostí. Odstúpenie južných pohraničných oblastí o rozlohe viac ako 10 400 km² Maďarsku znamenalo totiž pre Slovensko stratu približne jednej pätiny priemyselného potenciálu a jednej tretiny najúrodnejšej ornej pôdy. Napriek týmto nepriaznivým okolnostiam sa predpoklady nezaplnili a Slovensko až do konca roku 1943 zaznamenávalo výrazný ekonomický rast. Jeho východiskové pozície sa vytvorili už v poslednom desaťročí existencie predmníchovskej republiky. V tomto časovom úseku sa začalo s výstavbou nových závodov, ktoré spustili prevádzku práve v čase štátoprávných zmien. Avšak rozhodujúcim faktorom počiatkových ekonomických úspechov bola predovšetkým vojnová hospodárska konjunktúra a zvýšené odbytové možnosti prístupným veľkonemeckého a talianskeho trhu. Tieto priaznivé podmienky znásobili aj rôzne motivačné legislatívne opatrenia, napríklad zákon č. 299/1940 Sl. z. o podpore výstavby priemyslu a zákon č. 307/1940 Sl. z. o daňových úľavách pri investíciách. Išlo teda o štátne zásahy do ekonomiky formou rôznych výhod, ako boli dotácie na krytie úmoru a úrokov pri investičných pôžičkách, zvýhodnené prepravné tarify, colné úľavy a priaznivé podmienky pri vyvlastňovaní

chapter 4

4. Slovenská národná banka: 1939-1945

4.1. Banking Industry from 1939 to 1945

(Tatiana Cvetková)

The events in Munich of 30 September 1938 and the subsequent declaration of Slovak autonomy meant the beginning of the end of the twenty-year history of the common state of Czechs and Slovaks. The immediate military threat to the Republic associated with subsequent weakening of central state power was used by the followers of separatist tendencies to start the game that resulted in the foundation of the Slovak State on 14 March 1939. However, the creation of the new state happened under a German baton and fully in line with its political aims. The complete subordination of Slovakia to German interests regarding foreign policy and on military and economic issues was sealed by representatives of the two states with the signing of various, mostly secret treaties, protocols and agreements. Already on 23 March 1939 a treaty of protection and a secret protocol on economic and financial cooperation were concluded which became the basis for the gradual capture of the Slovak economy by the German Reich and a means for German capital to penetrate into Slovakia. The protocol guaranteed the formation of a Slovak bank of issue and its own national currency, customs sovereignty, as well as the preferred sales of Slovak products on the German market. Through it, however, Germany gained direct supervision not only of important economic institutions and public finances in Slovakia, but also of Slovak foreign economic contacts. Moreover, Germany gained access to the control and use of Slovak agricultural and industrial production, as well as the exploitation of Slovak natural resources. In a similar vein, in order to make the most of the Slovak economic area, another international treaty of the wartime economy was developed in January 1940, under which the German military administration gained 26 Slovak industrial companies. These were businesses of

strategic importance to the German wartime economy, namely companies from the metal, mining, metallurgy, chemical and partly the wood and pulp industries. Upon the signing of another treaty at the end of that year, Slovakia became a source of cheap labour for the German wartime economy.

After the formation of the wartime Slovak Republic, domestic, but especially foreign sceptics predicted the rapid economic collapse of the country. The forecasts were based on the assumption that Slovakia would not be able to cope with the consequences of breaking its two-decades of economic ties with the Czech lands and the territorial losses resulting from the Vienna Arbitration and subsequent events. For Slovakia, the surrender of southern border areas covering more than 10,400 km² to Hungary meant a loss of about one-fifth of its industrial potential and one-third of its most fertile arable land. Despite those adverse circumstances, the assumptions did not materialise, and until the end of 1943, Slovakia recorded significant economic growth. The starting positions had been created in the last decade of the pre-Munich republic. In that period, the construction of new plants began which started their operation at the time of the constitutional changes. However, the decisive factor in the early economic success was mainly the wartime economic boom and the increased sales opportunities upon having the Greater German Reich and Italian markets made accessible. These favourable conditions were also multiplied by different motivational legislative measures, such as Act No. 299/1940 Coll. on the promotion of the construction of industry and Act No. 307/1940 Coll. on tax relief for investments. This therefore involved state interventions in the economy in the form of various benefits, such as subsidies to cover

*Cukrovar v Tmave (SNA, fond STK, č. 15113)
// Sugar refinery in Tmava (SNA, STK fond, No 15113)*

Reklama rafinérie Apollo z roku 1942 // Apollo refinery advertisement, 1942

Bankový poukaz Dresdner Bank pre slovenských robotníkov pracujúcich v poľnohospodárskych podnikoch v Nemecku z roku 1943 // Remittance order of Dresdner Bank for Slovak workers employed in agricultural companies in Germany, 1943

Návšteva nemeckého ministra hospodárstva Waltera Funka v Bratislave. V pozadí budova Nemeckej obchodnej a úverovej banky v Bratislave. (SNA, fond STK, č. 9785) // Visit of German minister of agriculture Walter Funk to Bratislava; in the background the building of Nemecká obchodná a úverová banka (SNA, STK fond, No 9785)

Výkazy židovských vkladov v Dunajskej banke z roku 1941 // Statements of Jewish deposits in Dunajská banka, 1941

pozemkov. Výsledkom tohto industrializačného úsilia bolo viac ako 200 nových priemyselných podnikov, ktoré vznikli v rozpätí rokov 1939 – 1944.

Dôležitým faktorom bola tiež skutočnosť, že na hospodársky vývoj štátu mali priamy dosah poprední slovenskí národohospodári, ktorým vláda delegovala osobitné právomoci, a to bez ohľadu na ich politické či konfesijné postoje. Niektorí z nich, predovšetkým Imrich Karvaš vo funkcii guvernéra Slovenskej národnej banky a Peter Zaťko ako generálny tajomník Ústredného združenia slovenského priemyslu, sa stali členmi tzv. Komitétu hospodárskych ministrov, ktorý vznikol v novembri 1939. Tento šesťčlenný vrcholný hospodársky orgán určoval jednak hospodársku politiku štátu, okrem iného aj vo finančnej, obchodnej, menovej a zásobovacej oblasti a zároveň, v rámci daných možností, eliminoval nepriaznivé dosahy úzkej previazanosti slovenskej ekonomiky na Nemecko.

Kulmináčnym bodom rozvoja Slovenska bol rok 1943. Už začiatkom nasledujúceho roku sa začali prejavovať negatívne prvky vojnového hospodárstva a následky zatiahnutia Slovenska do priamych bojových operácií a neskôr i následky okupácie jeho územia nemeckými vojskami. Podľa vzoru Nemeckej ríše sa prišlo k budovaniu riadeného vojnového hospodárstva, čo v samom dôsledku znamenalo zavedenie štátnej regulácie do všetkých sfér hospodárstva, a to so všetkými ekonomickými a sociálnymi následkami.

Z dlhodobého hľadiska deštruktívne vplýval na slovenskú ekonomiku predovšetkým klíringový platobný styk s Nemeckom. Systém vzájomného zúčtovania obchodnej výmeny medzi oboma krajinami cestou klíringu zakotvovala tzv. platobná dohoda z roku 1939. Jeho princíp spočíval v bezhotovostnom,

bezdevízovom a bezúrokovom realizovaní vzájomných pohľadávok prostredníctvom viacerých neprehľadných účtov a podúčtov, na ktorých zamrzali miliardové slovenské pohľadávky voči nemeckým partnerom. Právnu oporu v medzinárodných zmluvách mala tiež ďalšia forma ovládania a vykorisťovania slovenského hospodárstva, a to cestou prenikania nemeckého kapitálu na Slovensko. Do roku 1938 pripadal rozhodujúci podiel na slovenskom priemysle českému a inému zahraničnému kapitálu, pričom vplyv nemeckého bol nepatrný. Situácia sa začala podstatne meniť v dôsledku viedenskej arbitráže, keď sa z tohto priestoru začal postupne sťahovať inonárodný kapitál a od marca 1939 aj kapitál český. V tejto súvislosti vystala na Slovensku požiadavka nacionalizácie uprázdnených hospodárskych pozícií, predovšetkým majetku českých koncernov. Nacionalizačné predstavy slovenských podnikateľských kruhov sa však rýchle rozplynuli, pretože nárok na tento kapitál si robilo Nemecko. Slovenskej skupine sa síce podarilo ovládnuť niekoľko väčších podnikov, no kľúčové pozície v priemysle, dôležité najmä z hľadiska vojnového hospodárstva, sa ocitli v rukách nemeckých koncernov a bánk. Východiskovú základňu pre túto expanziu predstavovali dve bratislavské banky – Bratislavská obchodná a úverná banka (neskôr Nemecká obchodná a úverná banka) a banka Union. V rozhodujúcej miere sa na nej podieľali predovšetkým Deutsche Bank, Dresdner Bank, koncerny Hermann-Göring-Werke a I. G. Farbenindustrie. Göringov zbrojársky koncern sa zameriaval hlavne na pozície v baníctve, hutníctve a strojárskom priemysle. Z významných slovenských podnikov ovládol napríklad podbrezovské železiarne a zbrojovky na Považí. V centre nemeckej pozornosti bol aj strategicky dôležitý chemický a petrochemický priemysel, v rámci ktorého sa koncern I. G. Farbenindustrie zmocnil chemického podniku

Viliam Pauliny

*20. 12. 1887 Slovenské Pravno
†1945

Po štúdiách v Prahe začal pracovať v Hornouhorskej banke Tatra a neskôr sa stal účtovníkom Zvolenskej ľudovej banky. Od roku 1909 do roku 1914 bol vydavateľom jediného slovenského odborného časopisu pre otázky peňažníctva a hospodárstva – Slovenského peňažníka. V rokoch 1912 – 1913 bol hlavným iniciátorom sanačného procesu na záchranu Tatry banky. Po vzniku Československej republiky pomáhal pri sanácii Ľudovej banky v Ružomberku, bol členom jej správy. V roku 1920 sa stal riaditeľom Národnej banky, pokračovateľky Zvolenskej ľudovej banky. Patril k popredným organizátorom hospodárskeho života na Slovensku v medzivojnovom období. Od 5. septembra 1944 až do zániku povstaleckých orgánov na konci októbra 1944 bol prvým poverenikom financií. Po potlačení povstania bol zatknutý a odvečnený do Nemecka, kde za neznámych okolností zahynul.

Having completed his studies in Prague, he began to work in Hornouhorská banka Tatra and, later on, he became accountant of Zvolenská ľudová banka. From 1909 to 1914 he was the editor of the only Slovak professional magazine dealing with the issues of banking and economy – Slovenský peňažník. In 1912-1913 he was the major initiator of the reorganization process aimed at rescuing Tatra banka. After the formation of the Czechoslovak Republic, he assisted with the reorganization of Ľudová banka in Ružomberok, and he was a member of its Board of Trustees. In 1920 he became director of Národná banka, a successor of Zvolenská ľudová banka. He ranked among prominent organizers of the economic life in Slovakia in the interwar period. From 5 September 1944 to the dissolution of rebel bodies in late October 1944, he was the first commissioner of finance. After suppression of the revolt, he was arrested and abducted to Germany where he died in unknown circumstances.

the redemption and interest on investment loans, preferential transportation tariffs, tariff concessions and favourable conditions for land expropriation. As a result of the industrialisation efforts, more than 200 new industrial enterprises originated between the years 1939 and 1944.

Another important factor was that prominent Slovak economists, to whom the government had delegated specific powers, had a direct impact on the economic development of the country, regardless of their political or confessional stance. Some of them, especially Imrich Karvaš in the office of the governor of Slovenská národná banka and Peter Zaťko as the general secretary of Ústredné združenie slovenského priemyslu (Central Association of Slovak Industry), became members of the so-called Committee of Economic Ministers founded in November 1939. This six-member economic body partly determined the economic policy of the state, including the financial, trade, monetary and supply areas, and at the same time eliminated, to the extent possible, the adverse effects of the interrelation of the Slovak economy to Germany.

The culmination of the development of Slovakia came in 1943. At the beginning of the following year, negative elements of the wartime economy and the consequences of dragging Slovakia into direct combat operations, and later, the consequences of the occupation of its territory by German troops, began to show. Following the example of the German Reich, the building of a war-driven economy started which resulted in the introduction of state regulation in all spheres of the economy with all of its economic and social consequences.

In the long term, clearing payments with Germany had a particularly destructive impact on the Slovak economy. The system of mutual settlement of trade between the two countries through clearing was confirmed upon the so-called payment agreement of 1939. Its principle consisted in the non-cash, interest-free and non-foreign exchange settlement of mutual claims through several blind accounts and sub-accounts, on which billions in Slovak claims against its German partner were frozen. Also, another form of control and exploitation of the Slovak economy through the penetration of the German capital into Slovakia had legal grounds in international treaties. Prior to 1938, a significant portion of Slovak industry belonged to Czech and other foreign capital, while the German influence was negligible. The situation began to change significantly as a result of the Vienna Arbitration, when non-national capital and, in March 1939, even Czech capital began to move gradu-

ally out of the area. In this context, there was a demand in Slovakia for nationalisation of vacant economic positions, especially the property of Czech concerns. The nationalisation ideas of the Slovak business community, however, quickly disappeared, because Germany laid claim to this capital. The Slovak group had succeeded in gaining control of several major companies, but the key positions in industry, especially important in terms of the wartime economy, found themselves in the hands of German conglomerates and banks. The initial basis for such expansion was represented by two banks in Bratislava – Bratislavská obchodná a úverná banka (Bratislava Commercial and Credit Bank, later Nemecká obchodná a úverná banka – German Commercial and Credit Bank) and Union banka (Union Bank). Mainly Deutsche Bank, Dresdner Bank and the corporations Hermann-Göring-Werke and I. G. Farbenindustrie were crucially involved. Göring's armaments group focused mainly on positions in the mining, metallurgy and engineering industries. Among the major Slovak companies, it gained the control of, for example, the metalworks in Podbrezová and ammunition factories in the Považie region. Even the strategically important chemical and petrochemical industries were the focus of German attention, as the I. G. Farbenindustrie Group captured the chemical company Dynamit-Nobel and, through its capital network, also gained control of the Apollo refinery. While in 1938, the proportion of German share capital in Slovak industry is estimated to have moved in the amount of about 0.2%, by the end of the war it had reached 62%.

A shadowy chapter in the economic history of the wartime Slovak Republic is represented by the aryanization of property belonging to the Jewish community. A forcible expropriation plan was launched in 1939 and ran in two main phases: until September 1940

Zoznam židovských vkladov v Bratislavskej I. sporivej banke k 31. 12. 1940 // List of Jewish deposits in Bratislava I. sporivá banka as at 31 December 1940

Vkladná knižka Dunajskej banky, filiálka Humenné, s označením židovský vklad // Savings book issued by Dunajská banka, Humenné branch, with the deposit identified as Jewish

Päť účastín firmy Dynamit Nobel AG v Bratislave v hodnote 20 000 Ks z roku 1940 // Certificate for five shares worth 20,000 Slovak crowns in the company Dynamit Nobel AG, Bratislava, 1940

POŠTOVÁ SPORITEĽŇA V BRATISLAVE.

SOZNAM ŠEKOVÝCH ÚČTOV

UZÁVIERKA K 31. 12. 1940.

II. ROČNÍK.

Výňatky z periodik: lek. služby	171	171
Dobrovoľný ústav: zdravotn. lek. služby	172	172
Výňatky lek. Alton: zdravotn. v Bratislave	173	173
Výňatky lek. Alton: zdravotn. v ostatných mestoch Slovenskej republiky	174	174
Výňatky lek. Alton: zdravotn. v zahraničí	175	175
Základné účty v Slovenskej banke v Bratislave	176	176
Súčet výňatkov z lek. a zdravotn. služieb	177	177

Príloha: Zoznam šekových účtov v Bratislave k 31. 12. 1940

Príloha: Zoznam šekových účtov v ostatných mestoch Slovenskej republiky k 31. 12. 1940

Príloha: Zoznam šekových účtov v zahraničí k 31. 12. 1940

POŠTOVÁ SPORITEĽŇA V BRATISLAVE.

Dynamit-Nobel a cez jeho kapitálovú sieť ovládol aj rafinériu Apollo. Kým v roku 1938 sa podiel nemeckého účastinného kapitálu v slovenskom priemysle pohyboval odhadom vo výške 0,2 %, koncom vojny už dosiahol úroveň 62 %.

Tienistú kapitolu hospodárskych dejín vojnovnej Slovenskej republiky predstavuje arizácia majetku židovskej komunity. Plán násilného vyvlastňovania sa začal realizovať už v roku 1939 a prebiehal v dvoch základných fázach, do septembra 1940 v tzv. evolučnej, a v nasledujúcom období v tzv. revolučnej. S cieľom uskutočniť ho boli prijaté arizačné zákony, na podklade ktorých stratili obyvatelia židovského pôvodu nielen majetkové hodnoty a možnosť zúčastňovať sa na hospodárskom živote štátu, ale tiež akékoľvek občianske a ľudské práva. Vo februári 1940 vstúpil do platnosti zákon o pozemkovej reforme, ktorým došlo k vyvlastňovaniu takmer výlučne židovskej ornej a lesnej pôdy. O dva mesiace neskôr bol prijatý aj tzv. prvý arizačný zákon č. 113 dávajúci vláde právomoc rozhodovať o osude podnikového majetku, avšak absolútna väčšina židovských firiem bola arizovaná na základe tzv. druhého arizačného zákona č. 303 z novembra 1940. Na podklade ďalších vládných nariadení č. 271 a 272 z toho istého roku sa predmetom vyvlastnenia stali tiež židovské financie, ceniny, drahé kovy a kamene. Uskutočňovaním arizačných zámerov bol od septembra 1940 poverený Ústredný hospodársky úrad. Do jeho náplne spadalo aj rozdeľovanie konfiškátov, no zväčša medzi prívržencov vládného režimu na základe protekcionárstva a korupcie. Najvýznamnejšie hospodárske objekty však arizovali nemecké koncerny a banky. Domácej skupine ostali predovšetkým stredné a menšie podniky, živnosti

a poľnohospodárska pôda. Z národne slovenských peňažných ústavov mali v arizácii najväčší zástoj tri bratislavské banky: Slovenská banka, Tatra banka a vládnu mocou preferovaná Sedliacka banka, čiastočne aj Ľudová banka, Ružomberok, Stredoslovenská banka, Banská Bystrica, a zo sféry ľudového peňažníctva predovšetkým Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, Bratislava.

Vojnové udalosti a s tým súvisiaca militarizácia hospodárstva, ako i celková vnútropolitická situácia ovplyvňovali vývoj nielen ekonomickej sféry, ale zákonite sa odrážali aj v peňažníctve, ktoré stálo v tomto období pred riešením celého komplexu závažných problémov. V prvom rade sa muselo vyrovnáť s následkami štátoprávnych a územných zmien, v dôsledku čoho zostalo odlúčené jednak od peňažníctva a jeho inštitúcií celoštátnej povahy nachádzajúcich sa v Čechách, jednak od pobočkových jednotiek, ktoré ostali na odstúpenom území. V tejto súvislosti bolo nevyhnutné prebudovať a doplniť štruktúru slovenského peňažníctva o niektoré nové verejnoprávne finančné ústavy. Už počas autonómie začala v Martine pôsobiť Poštová sporiteľňa zabezpečujúca sprostredkovávanie bezhotovostného i hotovostného platobného styku, ktorá neskôr preniesla svoje sídlo do Bratislavy. Vznikla Slovenská národná banka vykonávajúca práva štátu v oblasti emisného bankovníctva. V roku 1939 bola zákonnou úpravou zriadená Slovenská hypotečná a komunálna banka poskytujúca na území Slovenska dlhodobý úver emisný na podklade vydávania záložných listov, komunálnych, melioračných, železničných a elektrifikačných dlhopisov. Do jej kompetencie prešli tiež obchody bratislavských filiállok pražských zemských úverových ústavov vzťahujúce sa na územnú oblasť Slovenska. Neskôr bola na ňu prenesená aj pôsobnosť Československého resekontného a lombardného ústavu. Okrem doplnenia medzery v štruktúrnom rozvrstvení slovenského bankovníctva prišlo tiež k budovaniu ústredných inštitúcií pôsobiacich v oblasti finančnictva. Konkrétne bolo potrebné nahradiť Osobitný fond pre zmiernenie strát z povojnových pomerov, tzv. sanačný fond a Všeobecný fond peňažných ústavov, tzv. garančný fond. Ich úlohy a kompetencie v podmienkach Slovenského štátu prevzal Pomocný fond peňažných ústavov. Ďalší problémový okruh predstavovalo doriešenie otázky výkonu dohľadu nad činnosťou komerčných a ľudových peňažných ústavov, ktorý v predchádzajúcich rokoch vykonávali české revízne zväzy. Celkový dozor nad slovenským peňažníctvom pripadol ministerstvu financií. Úverné družstvá spadajúce pod revíziu českých zväzov boli pričlenené k niektorej slovenskej revíznej centrále s výnimkou nemeckých družstiev, pre ktoré

Záložná potvrdenka Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky // Collateral receipt of Slovenská hypotečná a komunálna banka

in the so-called evolutionary phase, and in the subsequent period in the so-called revolutionary phase. In order to do this, aryanization laws were adopted, on the basis of which the Jewish people lost not only property values and the ability to participate in the economic life of the country, but also all civil and human rights. In February 1940, a law on land reform came into force, on the basis of which Jewish-owned arable land and forest land was expropriated almost exclusively. Two months later, the so-called First Aryanization Act No. 113 was adopted, conferring power on the government to decide the fate of corporate property. But an absolute majority of Jewish businesses were aryanized after the so-called Second Aryanization Act No. 303 of November 1940. On the basis of Government Regulations No. 271 and 272 of the same year, Jewish finance, securities and precious metals and stones also became the subject of expropriation. After September 1940, Ústredný hospodársky úrad (Central Economic Office) was responsible for implementation of the aryanization plans. Their fulfilment included distribution of confiscated property, through primarily among supporters of the government on the basis of corruption and nepotism. The most important economic objects were, however, aryanized by German corporations and banks. Mostly small and medium-sized enterprises, trades and agricultural land remained for the domestic group. Of the nationalist Slovak financial institutions, three banks in Bratislava – Slovenská banka, Tatra banka and Sedliacka banka (Farmer Bank), which was preferred by the government – had the greatest share in aryanization. Ľudová banka in Ružomberok and Stredoslovenská banka in Banská Bystrica had partial involvement in it, and from the area of people's banking, mainly Zväz roľníckych vzájomných pokladníc in Bratislava participated.

War events and the accompanying militarization of the economy, as well as the overall internal political situation, affected not only the development of the economic sphere but were also inevitably reflected in the banking industry, which in that period stood before the solution of a whole complex of serious problems. First, it had to cope with the consequences of constitutional and territorial changes, due to which it remained partially cut off from banking and its institutions of a nationwide nature located in Bohemia, as well as from branch units remaining in the ceded territory. In this context, it was necessary to rebuild and complete the structure of the Slovak banking industry with some new public financial institutions. Already during the period of autonomy, Poštová sporiteľňa (Postal Savings Bank) began to operate in Martin, providing mediation of non-cash

payments as well as payments in cash; it later moved its headquarters to Bratislava. Slovenská národná banka was established, exercising the rights of the state in the field of issuance banking. In 1939, upon a legal regulation, Slovenská hypotečná a komunálna banka (Slovak Mortgage and Municipal Bank) was established, providing long-term issue loans in Slovakia on the basis of issuing debenture bonds and municipal, melioration, railway and electrification bonds. Also, transactions of the Bratislava branches of Prague provincial credit institutions related to the territorial area of Slovakia fell within its competence. Later the activities of Československý reeskontný a lombardný ústav were also transferred to it. In addition to filling the gap in the structural stratification of Slovak banking, it also proceeded to build central institutions operating in the field of finance. Specifically, it was necessary to replace Osobitný fond pre zmiernenie strát z povojnových pomerov, the so-called recovery fund, and Všeobecný fond peňažných ústavov, the so-called guarantee fund. Their roles and responsibilities in the Slovak State were taken over by Pomocný fond peňažných ústavov (Assistance Fund for Financial Institutions). Another problem area was solving the question of supervisory activities over commercial and people's financial institutions, which in recent years had been carried out by Czech audit unions. Oversight of the Slovak banking industry was performed by the Ministry of Finance. Credit cooperatives falling within the inspection of Czech unions were affiliated with one of the Slovak audit centres, except German cooperatives, for which Ústredný zväz nemeckých družstiev (Central Union of German Cooperatives) was established. Revízná jednota bánk (Revision Union of Banks) was replaced by

Oznámenie o prebratí obchodov Zemskej banky, filiálky v Bratislave, novovytvorenou Slovenskou hypotečnou a komunálnou bankou v roku 1939 // Declaration that transactions of Zemská banka's Bratislava branch are to be taken over by the newly established Slovenská hypotečná a komunálna banka, 1939

Reklama Bratislavskej burzy z roku 1942 // Advertisement of the Bratislava Stock Exchange, 1942

Komunálny dlhopis Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky v hodnote 10 000 Ks z roku 1941 // A 10,000 crown municipal bond of Slovenská hypotečná a komunálna banka, 1941

Ilustrácia k článku o Nemeckej obchodnej a úvernej banke v časopise Nový svet v roku 1940 // Illustration for an article on Nemecká obchodná a úverná banka in the magazine Nový svet, 1940

Vkladná knižka Čerehátskej banky v Nižnom Medzeve // Savings book of Čerehátska banka in Nižný Medzev

vznikol Ústredný zväz nemeckých družstiev. Revíziu jednotu bánk nahradil revízny odbor Slovenskej národnej banky. Úlohy bývalého Poradného zboru vo veciach peňažníctva a Ústredného zmierovacieho orgánu prevzal Poradný a zmierovací zbor vo veciach peňažníctva a úverníctva. Bratislavská pldinová burza sa prebudovala na burzu hodnotovú a tovarovú pod názvom Bratislavská burza a vznikol tiež Cenový úrad.

Prioritnú úlohu slovenského peňažníctva v tomto časovom úseku predstavovalo doriešenie stále otvorenej otázky koncentrácie a centralizácie rozdrobenej finančnej sféry do väčších kapitálovo silnejších celkov. Išlo o dlhodobý proces, ktorého koncepcia bola zásadne rozpracovaná ešte v predmníchovskej republike. Objektom koncentrácie sa mali stať malé a kapitálovo slabé peňažné ústavy a rozvetvené koncerny zahraničných, predovšetkým českých bánk. Štruktúra bankovníctva na Slovensku v roku 1939 pozostávala podľa Horvátha a Valacha z 32 účastinných bánk so 133 filiálkami, 16 filiálok českých a moravských bánk, 5 filiálok maďarských bánk. Podľa prvotných zámierov sa rátalo s tým, že z tohto počtu zostanú len 4 samostatné banky a 3 filiálky českých peňažných ústavov. Reálne mocensko-politické a ekonomické rozloženie síl na Slovensku sa však odrazilo aj v konečnom riešení tejto problematiky. Rozhodujúce slovo pri úprave pomerov v slovenskom peňažníctve vrátane dokončenia jeho koncentrácie delegovala vláda v zmysle zákona č. 111/1939 Sl. z. (pozmenený nariadením s mocou zákona č. 11/1941 Sl. z.) ministerstvu financií, ktorému prislúchalo okrem iného tiež právo dozoru nad činnosťou a hospodárením peňažných ústavov. Vo vzťahu ku koncentracii bolo ministerstvo oprávnené, „ak to žiadal obecný záujem“, direktívne nariadiť fúziu bánk, čo malo podstatne zjednodušiť a skrátiť celý koncentračný proces. V polovici roku 1940, v súvislosti s problémami pri realizácii koncentračných zámierov, zriadilo ministerstvo poradný orgán Peňažnú radu. Do jej kompetencie spadalo navrhovať úpravy úrokových sadzieb, presadzovať dobré mravy v peňažníctve, odporúčať smernice na rozdelenie pôsobností peňažných ústavov, navrhovať prostriedky na zvýšenie bezpečnosti a likvidity vkladov, ako aj zastupovať peňažníctvo navonok.

Prvotný ideový plán koncentrácie vypracovaný ministerstvom v roku 1939 sa vzhľadom na rôzne zásahy zvonku nerealizoval, v dôsledku čoho bola vypracovaná jeho nová, modifikovaná podoba schválená vládou 21. októbra 1940. Táto však už neodrážala reálne rozloženie kapitálových síl v bankovej sfére, ale bola obrazom záujmov a potrieb vládnucej garnitúry, mocenského a politického vplyvu Nemecka a rovnako i medzištát-

nych slovensko-maďarských dohôd. Vlastná realizácia plánu sa uskutočnila v tzv. koncentračných bodoch určených ministerstvom financií. Išlo o osem peňažných ústavov, ktoré mali preberať aktíva a pasíva bánk určených na likvidáciu. Medzi tieto koncentračné body patrila Tatra banka, ktorá podľa pôvodných zámierov bola pre zlý finančný stav sama určená na likvidáciu, avšak po personálnych zmenách v jej vedení, kde agrárnikov vystriedali ľudia lojálni režimu, sa stala ústredným koncentračným bodom. Ďalšou bola vládnu mocou preferovaná Sedliacka banka, Bratislava, a Ľudová banka v Ružomberku, z regionálnych peňažných ústavov Stredoslovenská banka, Banská Bystrica, a Myjavská banka na Myjave. Záujmy nemeckej menšiny na Slovensku mali zastupovať dve banky, a to Nemecká obchodná a úverná banka v Bratislave a Union banka, pôvodne Česká banka Union, ktorá sa mala najprv taktiež likvidovať, dostala sa však do záujmovej sféry nemeckého kapitálu v koncerne Deutsche bank. Posledným ôsmym koncentračným bodom bola Živnostenská banka, reprezentácia v Bratislave.

V rámci tohto procesu sa riešila aj otázka nacionalizácie českých, maďarských a ďalších inonárodných peňažných ústavov. V skutočnosti však išlo o pokus obsadiť uvoľnené kapitálové pozície predovšetkým po českých bankách. Tu však slovenské peňažníctvo narazilo opäť na odpor nemeckého partnera, ktorý z pozície sily tvrdo presadzoval svoje záujmy. V zmysle dohovorov nemecké a zmiešané peňažné ústavy sa dostali do sféry nemeckého bankového kapitálu. Pôsobenie maďarských bánk na Slovensku sa upravilo tak, že časť z nich mala splynúť so slovenskými bankami a ostatné ostali samostatné ako peňažné ústavy maďarskej menšiny. Koncentrácia zasiahla tri bratislavské banky, a to Dunajskú banku, Bratislavskú všeobecnú banku, Eskontnú a hospodársku banku, a ďalších približne dvadsať menších peňažných ústavov. V záverečnej etape koncentrácie na prelome rokov 1942 – 1943 prebiehali slovensko-nemecké rokovania týkajúce sa osudu českých filiálok, výsledkom ktorých bola dohoda o ich likvidácii najmä splnutím so slovenskými a nemeckými bankami. Samostatnosť si udržali iba filiálky Živnostenskej banky a Moravskej banky. Nátlakovou formou sa Nemci zmocnili aj tretiny slovenskej časti koncernu Legiobanky, ktorý bol prevedený na viedenský Creditanstalt-Bankverein, respektíve na Union banku v Bratislave.

Realizácia koncentračného plánu ani po zmenách neprebíhala podľa očakávaní a v konečnom dôsledku nebola dotiahnutá do konca. Ciele, ktoré sa ňou sledovali, sa podarilo splniť len čiastočne. Predovšetkým došlo k zjednodušeniu organizácie sloven-

the audit department of Slovenská národná banka. The tasks of the former Poradný zbor vo veciach peňažníctva (Advisory Board for Banking Matters) and Ústredný zmierovací orgán (Central Arbitration Authority) were taken on by Poradný a zmierovací zbor vo veciach peňažníctva a úvernictva (Advisory and Conciliation Board for Banking and Lending Matters). Bratislavská plodínová burza (Bratislava Crop Exchange) was rebuilt in the value and commodity exchange under the name of Bratislavská burza (Bratislava Stock Exchange) and Cenový úrad (Price Office) was also established.

The priority tasks of the Slovak banking industry in that time period were represented by final resolution of the still open question of concentration and centralisation of the fragmented financial sector into larger, more capital-strong units. It was a long process, the concept of which was developed, in principle, in the pre-Munich republic. The object of this concentration was to become small and capital-weak financial institutions and the branched corporations of foreign, particularly Czech, banks. According to Horváth and Valach, banking in Slovakia in 1939 consisted of 32 joint-stock banks with 133 branches, 16 branches of Czech and Moravian banks, and 5 branches of Hungarian banks. According to initial plans, it was envisaged that from that total, only 4 independent banks and 3 branches of Czech financial institutions would remain. The real power-political and economic balance of potency in Slovakia, however, was also reflected in the final resolution of the issue. The last word regarding the adjustment of conditions in the Slovak banking industry, including completion of its concentration, was delegated by the government, upon Act No. 111/1939 Coll. (amended by Regulation No. 11/1941 Coll. having the power of law), to the Ministry of Finance, which had, inter alia, the right to supervise the activities and management of financial institutions. As regards the concentration, the ministry was authorised "if required by the general interest" to order a merger of banks, which should significantly shorten and simplify the whole concentration process. In mid-1940, in view of the difficulty in implementing the concentration goals, the ministry founded an advisory body – Peňažná rada (Financial Board). It was responsible for proposing adjustments to interest rates, promoting good practices in banking, recommending regulations for the division of competencies of financial institutions, proposing means to improve the safety and liquidity of deposits as well as representing the banking industry externally.

The initial conceptual plan of concentration prepared by the ministry in 1939 was

not implemented due to various interventions from outside, and as a result, its new and modified form was developed and approved by the government on 21 October 1940. However, it did not reflect the actual distribution of capital power in the banking sector but instead constituted the image of the needs and interests of the ruling group, the power and political influence of Germany as well as Slovak-Hungarian intergovernmental agreements. The real implementation of the plan was carried out at so-called concentration points determined by the Ministry of Finance. These were eight financial institutions that were to assume the assets and liabilities of banks determined for liquidation. The concentration points included Tatra banka, which according to the original plans was determined for liquidation due to its poor financial state. But after personnel changes in its leadership, when agrarians were replaced with people loyal to the regime, it instead became a focal point of concentration. Another was Sedliacka banka in Bratislava, preferred by the government in power, and Ľudová banka in Ružomberok. Regional financial institutions included Stredoslovenská banka in Banská Bystrica and Myjavská banka in Myjava. The interests of the German minority in Slovakia were to be represented by two banks – Nemecká obchodná a úverná banka in Bratislava and Union banka, originally Česká banka Union (Czech Union Bank), which had also been set to be liquidated but instead got into the sphere of interest of German capital via Deutsche Bank. The last of the eight concentration points was Živnostenská banka, representation in Bratislava.

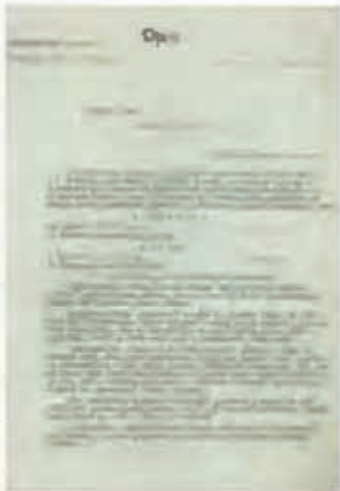
As part of the process, the question of nationalisation of Czech, Hungarian and other non-national financial institutions was addressed. In fact, it was an attempt to fill capital positions vacated primarily by Czech banks. Here, however, the Slovak banking industry again ran up against the protests of its German partner, which, from a position of strength, pushed hard for its own interests. According to conventions, German and mixed financial institutions got into the sphere of German banking capital. The operation of Hungarian banks in Slovakia had been modified so that some of them had merged with Slovak banks and others had remained independent as financial institutions of the Hungarian minority. The concentration hit three banks in Bratislava – Dunajská banka, Bratislavská všeobecná banka and Eskontná a hospodárska banka – and about twenty other smaller financial institutions. In the final stage of the concentration, in late 1942 and 1943, Slovak-German negotiations were conducted on the fate of Czech branches, resulting in an agreement on their

Budova Union banky v Bratislave // Union banka building in Bratislava

List Ministerstva financií Slovenskej republiky z roku 1942 o schválení prevzatia bratislavskej filiálky Českej banky Union novovytvorenou Union bankou v Bratislave // Letter dated 1942 of the Ministry of Finance of the Slovak Republic, confirming its approval of the takeover of the Bratislava branch of Česká banka Union by the newly established Union banka in Bratislava

Nariadenie fúzie Ľudovej banky v Námestove s Ľudovou bankou v Ružomberku Ministerstvom financií Slovenskej republiky v roku 1939 // Regulation of the Ministry of Finance of the Slovak Republic concerning the merger of Ludová banka in Námestovo with Ludová banka in Ružomberok, 1939

Reklama Moravskej banky, pobočky v Bratislave, z roku 1942 // Advertisement of Moravská banka, Bratislava branch, 1942

ského bankovníctva redukciami množstva malých bánk, čo znamenalo, že z pôvodného počtu 32 samostatných účastinných spoločností ostalo 11, z toho 6 bolo slovenských, 3 nemecké a 2 maďarské. Ďalší zo zámerov – nacionalizácia inonárodného kapitálu – sa pre zásahy zvonku realizoval len sčasti. Českým filiálkami sa do istej miery podarilo ubrániť si svoje pozície a mimo plánu boli ponechané aj 2 maďarské banky: Bratislavská I. sporivá banka v Bratislave a Spišská úverná banka v Levoči.

Z nacionálne slovenských bánk najväčší podiel z likvidačnej masy (necelá polovica) pripadol Sedliackej banke. Tatra banka participovala na koncentrácii viac než tridsiatimi percentami, vďaka čomu si značne posilnila pozície na slovenskom peňažnom trhu. Ostatné banky sa museli uspokojiť s nepomerne menším podielom. Slovenská banka, najsilnejší finančný ústav, bola vládnu mocou z celého procesu zámerne vytlačená z dôvodov konfesno-politických. Podobný osud stihol tiež jednu z najväčších bánk medzivojnového obdobia, a to Slovenskú všeobecnú úvernú banku. Táto sa dostala pod vplyv českého kapitálu, v dôsledku čoho nebol v dobových hospodárskych kruhoch záujem o jej posilnenie.

Na zabezpečenie zdravého vývoja finančnej sústavy na Slovensku bolo okrem koncentrácie a centralizácie rovnako dôležité dokončenie sanácie z čias predvojnovnej republiky. Sanácia Tatra banky bola schválená začiatkom roku 1940. Neskôr sa vykonala aj sanácia Dunajskej banky a Slovenskej ľudovej banky, z troch štvrtín na účet štátu a zvyšná štvrtina odhadnutých strát sa pripísala na vrub účtu Sedliackej banky. Koncom roku 1943 sa napokon doriešila sanácia Živnozväzu a niektorých jeho členských jednotiek. Celkový náklad na všetky uvedené sanácie dosiahol sumu 162, 4 mil. slovenských korún (Ks).

V pozadí týchto aktivít prebiehali slovensko-maďarské rokovania o usporiadaní majetko-

vých a finančných pohľadávok slovenských peňažných ústavov, ktoré po viedenskej arbitráži ostali na území okupovanom Maďarskom. Išlo o 51 filiállok slovenských bánk, 4 pobočky Mestskej sporiteľne v Bratislave a odhadom asi o 240 jednotiek ľudového peňažníctva. Výsledkom zdĺhavých a zložitých medzištátnych rokovaní bol napokon transfer podstatnej časti pohľadávok na Slovensko. Obsahom dohody bolo tiež, že Maďarsko-česká priemyselná banka (Magyar-Cseh Iparbank) sa s kapitálovou účasťou Slovenskej banky prebuduje na Slovenskú hospodársku banku v Budapešti s filiálkami v Nových Zámkoch, Lučenci a Košiciach. Ako protihodnotu sa slovenská strana zaviazala ponechať Bratislavskú I. sporivú banku v Bratislave a Spišskú úvernú banku v Levoči ako banky maďarskej menšiny na Slovensku, hoci obe banky mali v rámci koncentračného plánu zaniknúť. Rokovania viedli aj k ponechaniu bratislavskej filiálky Českej priemyselnej banky, za čo mala Slovenskej banke odpredať svoj podiel v Maďarsko-českej priemyselnej banke.

Nielen vývoj peňažnej sústavy ako celku, ale aj orientácia činnosti jej jednotlivých zložiek v rokoch 1939 – 1945 zodpovedali dobovým pomerom v ekonomike vojnovnej Slovenskej republiky. Účastinné banky i jednotky ľudového peňažníctva s väčším či menším úspechom profitovali z vojnovnej konjunktúry, vďaka ktorej zaznamenali všeobecný vzostup. Ich obchodné aktivity boli zamerané na klasické bankové operácie (mobilizácia úsporných vkladov) a na posilňovanie kapitálových pozícií, mnohokrát aj cestou nacionalizácie a arizácie. V rámci slovenského bankovníctva sa v tomto období dostáva výrazne do popredia Tatra banka, do značnej miery i vďaka tomu, že jej správne orgány ovládli exponenti Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Za ich lojalitu voči vládnemu režimu dostala banka v poradí druhý najväčší podiel z koncentračného procesu. Ešte pred začatím jeho realizácie na príkaz ministerstva

Rudolf Fraštacký

*11. 2. 1912 Mošovce
†19. 3. 1988 Toronto, Kanada

Od roku 1936 pracoval vo vedení Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc, od roku 1939 ako osobný tajomník predsedu správnej rady. Z jeho služieb odišiel koncom roku 1941, avšak ako člen vedenia významných hospodárskych organizácií zostal aj naďalej aktívne činný v družstevnej sfére. Od roku 1945 pracoval na Povereníctve pre výživu a zásobovanie Slovenskej národnej rady, kde od septembra 1945 pôsobil vo funkcii povereníka. O rok neskôr ho zvolili za podpredsedu Zboru povereníkov v Bratislave. Zmenené politické pomery po februári 1948 podnietili jeho odchod do Švajčiarska a odtiaľ do Kanady.

From 1936 he worked in the management of Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, and from 1939 he was a personal secretary of the chairman of the Board of Trustees. He left the service in late 1941, but continued working in the cooperative area as a member of management in important economic organizations. From 1945 he worked in the Slovak National Council's Executive Authority for Nutrition and Supply, where he was a commissioner from September 1945. One year later he was elected vice-chairman of the Board of Commissioners in Bratislava. Changed political relations after February 1948 encouraged him to leave for Switzerland and from there for Canada.

liquidation especially by their merger with Slovak and German banks. Only branches of Živnostenská banka and Moravská banka (Moravian Bank) maintained their independence. Through the form of pressure, Germans also gained control of one-third of the Slovak part of Legiobanka which had been transferred to Vienna Creditanstalt-Bankverein, or Union banka in Bratislava.

Even after the changes, implementation of the concentration plan did not continue as expected and ultimately was not brought to an end. The objectives which followed it were only partially fulfilled. In particular, the organisation of Slovak banking was simplified by reducing the number of small banks, which meant that 11 of the original 32 independent joint-stock companies remained, 6 of which were Slovak, 3 German and 2 Hungarian. Another of the goals – nationalisation of non-national capital – was fulfilled only partially due to outside interventions. Czech branches succeeded in defending their positions only to some extent, and two Hungarian banks – Bratislavská I. sporivá banka in Bratislava and Spišská úverná banka in Levoča – were excluded from the plan.

Of the nationalist Slovak banks, the largest share of the liquidation mass (less than half) fell to Sedliacka banka. Tatra banka participated in the concentration by more than thirty percent, and thus it greatly strengthened its position on the Slovak money market. Other banks had to be satisfied with a disproportionately smaller share. For confessional and political reasons, governmental power deliberately forced Slovenská banka, the most powerful financial institution in the country, out of the whole process. A similar fate also hit one of the largest banks in the interwar period, Slovenská všeobecná úverná banka. It came under the influence of Czech capital, due to which contemporary business circles were not interested in its empowerment.

To ensure the healthy development of the financial system in Slovakia, in addition to concentration and centralisation, completing recovery from the pre-war era of the Republic was equally important. The recovery of Tatra banka was approved early in 1940. Later, the recovery of Dunajská banka and Slovenská ľudová banka also took place in three-quarters, at the expense of the state, and the remaining quarter of the estimated loss was charged on the debit of the account of Sedliacka banka. In late 1943, recovery of Živnozväz and some of its member units was finally resolved. The total cost of all of these recoveries amounted to 162.4 million Slovak crowns (Ks).

In the background of these activities, Slovak-Hungarian talks were conducted on the ar-

rangement of property and financial claims of Slovak financial institutions which had remained in the territory occupied by Hungary after the Vienna Arbitration. This included 51 branches of Slovak banks, 4 branches of Mestská sporiteľňa (Municipal Savings Bank) in Bratislava and an estimated 240 people's banking units. The result of lengthy and complex intergovernmental negotiations was finally the transfer of a substantial part of the debts to Slovakia. The content of the agreement was also that Maďarsko-česká priemyselná banka (Magyar-Cseh Iparbank/Hungarian-Czech Industrial Bank) along with the capital interest of Slovenská hospodárska banka (Slovak Economic Bank) in Budapest, with branches in Nové Zámky, Lučenec and Košice. In return, the Slovak party committed to keep Bratislavská I. sporivá banka in Bratislava and Spišská úverná banka in Levoča as banks of the Hungarian minority in Slovakia, although both banks were supposed to be eliminated under the concentration plan. Negotiations led to the retention of the Bratislava branch of Česká priemyselná banka (Czech Industrial Bank), for which it was to divest its stake in Maďarsko-česká priemyselná banka to Slovenská banka.

Not only development of the monetary system as a whole, but also the business orientation of its components in the years 1939 to 1945 reflected the situation in the wartime Slovak economy. Joint-stock banks and people's banking units had benefited, with varying degrees of success, from the wartime boom, through which they experienced a general upturn. Their business activities were focused on traditional banking operations (mobilization of savings deposits) and strengthening capital positions often through nationalisation and aryanization. In the Slovak banking industry in that period, Tatra banka achieved much prominence, largely due to the fact that its administrative bodies were ruled by exponents of the Hlinka's Slovak People's Party. For their loyalty to the government, the bank received the second largest share of the concentration process. Even before its implementation, at the bidding of the Ministry of Finance, Tatra banka had merged with Eskomptná a hospodárska banka in Bratislava and had partially taken over transactions of the Bratislava branch of Agrárna banka (Agrarian Bank). In July 1941, it began to take over the assets and liabilities of four other banks and a major part of the concern of Česko-moravská banka (Czech-Moravian Bank), formerly Legiobanka, in Slovakia, including four affiliated institutions which accounted for a total of 28 offices. Given this fact, in 1941 it extended its branch network by 11 new branches and 6 sub-branches and in parallel began to liq-

Budova Živnostenskej banky v Bratislave // Building of Živnostenská banka in Bratislava

Pripis z roku 1944 o vyčíslení potreby sanácií pre Živnozväz zaslaný Ministerstvu financií Slovenskej republiky // Notification of the calculation of financial recovery requirements for Živnozväz, sent to the Ministry of Finance of the Slovak Republic, 1944

Oznam v časopise Gardista v auguste 1941 o zavedení slovensko-maďarského finančného klíringu // Notice published in Gardista magazine in August 1941 about the introduction of Slovak-Hungarian financial clearing

Dlžobná knižka Tatra banky, filiálky v Rimavskej Sobote, s prepočítaním vkladu na pengős v roku 1938 // Debtor's book of Tatra banka branch in Rimavská Sobota, showing the conversion of the deposit into pengős (after the Vienna arbitrage in 1938)

Budova Myjavskej banky na Myjave // Building of Myjavská banka in Myjava

Publikácia Mestskej športelne v Žiline // A publication of Mestská športelňa, Žilina

Účastina Slovenskej hospodárskej banky v Budapešti v hodnote 15 pengős z roku 1942 // A 15 pengős share certificate of Slovenská hospodárska banka, Budapest, 1942

financíí fúzovala s Eskomptnou a hospodárskou bankou v Bratislave a čiastočne prevzala tiež obchody bratislavskej filiálky Agrárnej banky. V júli 1941 začala preberať aktíva a pasíva ďalších štyroch bánk a podstatnú časť koncernu Česko-moravskej banky (predtým Legiobanky) na Slovensku vrátane štyroch afilovaných ústavov, čo spolu predstavovalo 28 úradovní. Vzhľadom na túto skutočnosť pristúpila v roku 1941 k rozšíreniu svojej pobočkovej siete o 11 nových filiállok a 6 expositúr a paralelne s tým začala likvidovať 7 filiállok na území odstúpenom Maďarsku. V rovnakom období dochádza aj k zmene jej obchodnej orientácie, čo znamenalo, že z banky s prevažujúcim agrárnym kapitálom sa stal peňažný ústav financujúci priemysel a obchod vrátane obchodu zahraničného, ktorý bol až do roku 1939 výsadnou doménou českých peňažných ústavov. Keďže zahraničný obchod predstavoval v skladbe jej finančných operácií nový prvok, musela banka pristúpiť k rozšíreniu agendy o nové transakcie, a tým zvýšiť počet zamestnancov z pôvodných 470 na 733.

V úplne odlišnej pozícii sa ocitla Slovenská banka, ktorá personálnou skladbou svojich správnych orgánov bola pre nový vládny režim neprijateľná, čo sa odrazilo aj na skutočnosti, že napriek dobrým hospodárskym výsledkom bola vylúčená z koncentračného procesu. Napriek tomu sa jej podarilo relatívne najviac využiť priaznivé podmienky vyvolané vojnovou konjunktúrou na širšie rozvinutie klasických bankových obchodov a na investície do podnikovej sféry. Za obdobie rokov 1939 – 1944 zvýšila stav úsporných vkladov takmer na trojnásobok a čiastočne alebo úplne ovládla 13 nových účastinných spoločností a zároveň sa zvýšil jej podiel v niektorých starších koncernových podnikoch, ako boli napr. konzerváreň Carpathia v Prievidzi, Prvá prievidzská továreň na liehoviny a iné. Dosahované zisky umožnili banke navýšiť účastinnú istinu z 32,3 mil. na 70 mil.

Ks, teda na predvojnovú úroveň. V roku 1941 na základe medzištátnych slovensko-maďarských dohovorov realizovala kapitálovou účasťou projekt vytvorenia Slovenskej hospodárskej banky v Budapešti ako peňažného ústavu slovenskej menšiny na území Maďarska.

V tomto období sa štruktúra slovenského peňažníctva rozšírila o nový politicky silne preferovaný subjekt Sedliacku banku so sídlom v Bratislave. Jej vzniku predchádzal celý rad pokusov agrárneho hnutia na Slovensku o vytvorenie ústrednej poľnohospodárskej banky. Tento zámer sa podarilo realizovať až v roku 1941, avšak iniciátorom jej vzniku už bola vládna štátostrana, ktorá dosadila do jej vedenia ľudí poplatných politickej garnitúre, za čo sa banke dostávalo štedrej vládnej podpory. Vznikla z podstaty likvidovaných bánk a do jej vlastníctva bol presunutý priemyselný koncern Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc s celkovou hodnotou účastín a podielov 35,9 mil. Ks, ktorý mal slúžiť ako jej akciový kapitál. Banka neskôr získala do svojej sféry i ďalšie podniky, takže koncom vojny vlastnila najväčší podnikový koncern v rámci slovenského peňažníctva. Jej majetok sa zväčšil tiež v súvislosti s arizáciou a koncentračným procesom, v rámci ktorého jej bola zverená likvidácia celého radu stredných a malých peňažných ústavov.

Ľudová banka v Ružomberku, hlásiaca sa k vládnemu režimu, vzhľadom na kapitálovú slabosť a nedostatočnú odbornú zdatnosť kádrov zohrala v procese koncentrácie a v rozvoji slovenského vojnového hospodárstva len okrajovú úlohu. Zúčastnila sa na financovaní niekoľkých významných podnikov a bola aktívne zapojená do koncentračného procesu, vďaka čomu sa zvýšil objem jej bankových operácií. No napriek týmto okolnostiam a politicky priaznivým podmienkam sa nikdy nenaplnili ambície jej čelných predstaviteľov a naďalej ostala v pozícii regionálneho peňažného ústavu.

Medzi stredné peňažné ústavy regionálnej povahy, ktoré boli určené ako koncentračné body, patrila aj Stredoslovenská banka v Banskej Bystrici, predtým Národná banka a Myjavská banka na Myjave. Na majetku likvidovaných bánk však získali len nepatrný, o niečo viac ako jedenpercentný podiel a výrazne sa neangažovali ani na financovaní podnikovej sféry.

Reprezentantom záujmov ríšsko-nemeckého kapitálu v bankovej sústave Slovenska, a ako už bolo uvedené, aj východiskovou základňou na jeho prenikanie do národného hospodárstva sa stali dva bratislavské peňažné ústavy, a to Union banka a Nemecká obchodná a úverná banka. Prvá vznikla transformáciou bratislavskej filiálky Českej

update 7 branches in the territory ceded to Hungary. At the same time, there was also a change in its business orientation, which meant that a bank with prevailing agrarian capital changed into a financial institution funding industry and trade, including foreign trade, which had been, until 1939, the exclusive domain of Czech financial institutions. Since foreign trade represented a new element in the composition of its financial operations, the bank had to expand its agenda by new transactions, thereby increasing the number of employees from the original 470 to 733.

Slovenská banka was in an entirely different position, which, due to the personnel structure of its administrative bodies, was unacceptable for the new government regime, as reflected in the fact that despite good operating results, it had been excluded from the concentration process. Nevertheless, it managed to make relatively the most of the favourable conditions caused by the wartime boom for wider deployment of conventional banking transactions and investment in the corporate sector. For the period from 1939 to 1944, it increased the state of savings deposits by almost three-fold and partially or completely gained control of 13 new joint-stock companies while increasing its share in some of the older group companies, such as the Carpathia cannery in Prievidza, Prvá prievidzská továreň na liehoviny (a distillery), and others. The profits achieved allowed the bank to increase its share capital from 32.3 million to 70 million Ks, thus to the pre-war level. In 1941, on the basis of interstate Slovak-Hungarian agreements, it realised through capital interest a project involving the creation of Slovenská hospodárska banka in Budapest as a financial institution of the Slovak minority in Hungary.

During this period, the structure of Slovak banking extended by a new entity – Sedliacka banka, with its seat in Bratislava – that was strongly preferred politically. Its creation was preceded by a number of experiments of the agrarian movement in Slovakia to establish a central agricultural bank. The intention was finally realised in 1941, but the initiator of its creation was the ruling state party, which installed people beholden to the political class in the bank's leadership. In return the bank received generous government support. It arose on the basis of liquidated banks, and the industry concern of Zväz roľníckych vzájomných pokladníc was transferred to its property with a total cash value of shares and interests in the amount of 35.9 million Ks, which was to serve as its share capital. The bank later also acquired other businesses in its sphere, so at the end of the war it possessed the largest business group within the Slovak banking industry. Its

property had also grown in relation to the aryanization and the concentration processes, in which it had been entrusted with the liquidation of a number of medium and small financial institutions.

Ľudová banka in Ružomberok, adhering to the governmental regime regarding capital weakness and a lack of professional skills of cadres, played only a marginal role in the process of concentration and development of the Slovak wartime economy. It participated in the financing of several major companies and was actively involved in the process of concentration, thus increasing the volume of its banking operations. However, despite these circumstances and politically favourable conditions, the ambitions of its leaders never come to pass, and it thus continued to remain in the position of a regional financial institution.

Among the medium-sized financial institutions of a regional nature identified as concentration points were Stredoslovenská banka in Banská Bystrica (formerly Národná banka) and Myjavská banka in Myjava. They, however, received only a tiny share – little more than one-percent – in the assets of the liquidated banks and were not significantly involved in the financing of the corporate sector.

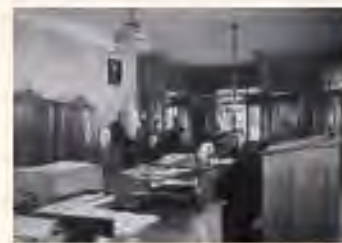
Meanwhile, two financial institutions in Bratislava – Union banka and Nemecká obchodná a úverná banka – had become the representatives of the interest of Reich-German capital in the banking system of Slovakia and, as mentioned above, the starting base for its penetration into the national economy. The first was established upon the transformation of the Bratislava branch of Česká banka Union, which was taken over by Deutsche Bank. After the transaction, its share capital was fixed at 50 million Ks. The second was created from Bratislavská

Reklama Tatra banky z roku 1942 // Advertisement of Tatra banka, 1942

Úradníci Slovenskej banky (1939 – 1945) // Bank clerks of Slovenská banka (1939-1945)

Úradníci Slovenskej banky (1939 – 1945) // Bank clerks of Slovenská banka (1939-1945)

Účastina Tatra banky v hodnote 80 Ks z roku 1940 // An 80 crown share certificate of Tatra banka, 1940

Riaditeľstvo Slovenskej banky v roku 1943 //
Directorate of Slovenská banka, 1943

Budova Sedliackej banky v Novom Meste nad
Váhom // Building of Sedliacka banka in Nové
Mesto nad Váhom

Budova Rolníckej vzájomnej pokladnice v Barde-
jove // Building of Rolnícká vzájomná pokladnica
in Bardejov

banky Union, ktorú ovládla Deutsche Bank. Po tejto transakcii bol jej účastinný kapitál stanovený na 50 mil. Ks. Druhá sa vytvorila z Bratislavskej obchodnej a úvernej banky, ktorú prevzala Dresdner Bank v Berlíne ako afiláciu predtým arizovanej Českej eskomptnej banky a úverného ústavu, Praha. Táto banka bola neskôr premenovaná na Nemeckú obchodnú a úvernú banku, pričom jej istina bola navýšená z 3,75 mil. na 30 mil. Ks.

Úverovú sústavu dopĺňali komunálne sporiteľne a rôzne typy ľudových peňažných ústavov. Táto rozsiahla peňažná sieť pozostávala v roku 1939 z 12 mestských sporiteľní s 5 filiálkami, z 5 filiálok českých a moravských sporiteľní, 636 úverných družstiev združených v Ústrednom zväze družstiev, 58 roľníckych vzájomných pokladníc združených v Zväze roľníckych vzájomných pokladníc, 91 živnostenských a iných úverových ústavov organizovaných v Živnozväze a napokon z 35 nemeckých úverových družstiev.

Rovnako aj v prípade uvedenej peňažnej skupiny vyvstala potreba úpravy pomerov a zjednodušenia jej organizačnej štruktúry. Išlo predovšetkým o vyriešenie otázok kompetencií vrcholových revíznych ústredí, ďalej tiež o odľuku družstiev a sporiteľní na Slovensku od ich českých centrál a napokon o redukcii počtu ústavov s rovnakou náplňou činnosti pôsobiacich v jednom regióne. V tejto súvislosti bolo dôležité predovšetkým vládne nariadenie č. 85/1939 Sl. z., podľa ktorého sa peňažné družstvá mali organizovať v jednej z troch samostatných slovenských revíznych centrál, a to vo Zväze roľníckych vzájomných pokladníc (ZRVP), Živnozväze a Ústrednom družstve. Súčasne podľa ďalších ustanovení nariadenia dostali ústredia oprávnenie navrhnúť ministerstvu financií likvidáciu pričleneného družstva v prípade, že činnosť družstva nebola hospodársky opodstatnená alebo nesledovala

hospodárske záujmy štátu. Pokiaľ išlo o komunálne sporiteľne, ich činnosť zastrešoval Zväz slovenských sporiteľní, ktorý vznikol v roku 1939. Ďalší okruh problémov sa týkal usporiadania finančných vzťahov družstiev s Maďarskom a Protektorátom pre Čechy a Moravu. Vyrovnávanie vzájomných pohľadávok sa na základe dvojstranných dohôd začalo realizovať postupne od roku 1940.

V obchodnom zameraní ľudového peňažníctva v porovnaní s predchádzajúcim obdobím nenastala prakticky žiadna zmena. Naďalej zohrávali dôležitú úlohu predovšetkým v organizovaní roľníckych úspor a pri poskytovaní úverov malým a stredným roľníkom a živnostníkom. Stúpajúci objem vkladov však umožňoval vytvárať kapitálové pozície, ktoré využili niektoré jeho zložky na istú expanziu do priemyselnej sféry. Typickým príkladom v tejto oblasti bol Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, ktorý už koncom 30. rokov 20. storočia získal pod svoju kontrolu niekoľko podnikov poľnohospodárskej druhovýroby. V tejto línii pokračoval aj po roku 1939, no neskôr musel celý svoj koncern previesť na novovzniknutú Sedliacku banku. Neustály rast zaznamenával aj kapitálový potenciál živnostenských úverových ústavov, a to i napriek tomu, že ich počet poklesol z 91 jednotiek na 39. V dôsledku legislatívnych úprav z mája 1939 začala táto zložka peňažníctva postupne strácať čisto živnostenský charakter, lebo sa do nej začlenili družstvá najrozličnejšieho zamerania, ktoré boli predtým združené v českých zväzoch. Počtom členských jednotiek najsilnejšiu skupinu peňažného družstevníctva tvorili úverné družstvá, ktoré v tomto období, aj napriek dvojnásobnému moratóriu, značne rozšírili svoju organizačnú sieť, čomu priamo úmerne rástol aj objem v nich sústredených úsporných vkladov.

Anton Mederly

*13. 6. 1892 Ružomberok
†27. 8. 1972 Bratislava

Po štúdiách začal v roku 1918 pracovať ako úradník v Ľudovej banke v Ružomberku. V roku 1925 sa stal jedným z jej riaditeľov, neskôr zastupoval záujmy Ľudovej banky vo Zväze slovenských bánk a Revíznej jednote bánk v Prahe ako člen ich predsedníctiev. Keď 1. júla 1939 začala svoju činnosť Slovenská hypotečná a komunálna banka v Bratislave, bol menovaný do funkcie generálneho riaditeľa. Viedol ju do 14. apríla 1945. Bol i členom Bankovej rady Slovenskej národnej banky (SNB) a od 23. septembra do 15. októbra 1944 bol poverený zastupovaním guvernéra SNB. Za Slovenského štátu zastával funkciu predsedu Bratislavskej burzy, predsedu Zväzu slovenských bánk a do januára 1945 i člena Štátnej rady Slovenskej republiky.

Having completed his studies, he began to work as a clerk in Ľudová banka in Ružomberok in 1918. In 1925 he became one of its directors and, later on, he represented the interests of Ľudová banka in the associations Zväz slovenských bánk and Revízna jednota bánk in Prague as a member of their Board of Directors. When Slovenská hypotečná a komunálna banka in Bratislava started its activity on 1 July 1939, he was appointed CEO. He managed the bank until 14 April 1945. He was also a member of the Bank Board of Slovenská národná banka (SNB) and from 23 September to 15 October 1944 he was appointed deputy governor of the SNB. In the Slovak State era, he held the office of chairman of Bratislavska burza, chairman of Zväz slovenských bánk, and he was a member of the State Council of the Slovak Republic until January 1945.

obchodná a úverná banka, which was taken over by Dresdner Bank in Berlin as the affiliation of the already arianized Česká eskomptná banka a úverný ústav in Prague. The bank was later renamed to Nemecká obchodná a úverná banka, while its capital was increased from 3.75 million to 30 million Ks.

The credit system was complemented by municipal savings banks and different types of people's financial institutions. The extensive financial network in 1939 consisted of 12 municipal savings banks with 5 branches, 5 branches of Czech and Moravian savings banks, 636 credit cooperatives associated in Ústredný zväz družstiev (the Central Union of Cooperatives), 58 farmer mutual treasuries united in Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, 91 trade and other credit institutions organised in Živnozväz, and finally 35 German credit cooperatives.

Similarly, as regards the mentioned financial group, the need arose to modify conditions and simplify its organisational structure. This primarily involved addressing the issues of the competencies of supreme audit centres, also the separation of cooperatives and savings banks in Slovakia from their Czech headquarters, and ultimately reducing the number of institutions performing the same activities operating in one region. In this context, Government Regulation No. 85/1939 Coll., upon which financial cooperatives were to be organised in one of three independent Slovak audit centres – Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, Živnozväz or Ústredné družstvo – was particularly important. At the same time, under other provisions of the regulation, the centres were authorised to propose liquidation of an affiliated cooperative to the Ministry of Finance if its activities were not economically justifiable or if it did not follow economic interests of the state. As for the municipal savings banks, their activities were covered

by Zväz slovenských sporiteľní (Association of Slovak Savings Banks) established in 1939. Another set of issues concerned the organisation of financial relations of cooperatives with Hungary and the Protectorate of Bohemia and Moravia. From 1940, the settlement of mutual claims had successively begun on the basis of bilateral agreements.

Virtually no change occurred in the business focus of people's banking compared with the previous period. It continued to play an important role, especially in the organisation of farmer savings and granting credits to small and medium-sized farmers and tradesmen. The increasing volume of deposits, however, allowed for the creation of capital positions that were used by some of its components for a certain expansion into the industrial sector. A typical example in this respect was Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, which, in the late 1930s, gained control of several agricultural enterprises engaged in secondary manufacturing. It continued in this line even after 1939, but later it had to transfer its entire group to the newly established Sedliacka banka. Also, the capital potential of trade credit institutions recorded continuous growth, despite the fact that their number dropped from 91 to 39 units. As a result of legislative changes in May 1939, this component of the banking industry began to gradually lose its purely trade nature, because cooperatives of the most diverse focus which had previously been united in Czech associations, were being incorporated into it. In terms of the number of member units, the strongest group of the financial cooperative system consisted of cooperatives, which in that period, despite the double moratorium, greatly extended their organisational network. Also, the volume of savings deposits concentrated in them increased in direct proportion.

Záverečné účty Mestskej sporiteľne v Michalovciach za rok 1942 // Final accounts of Mestská sporiteľňa, Michalovce, 1942

Valné zhromaždenie Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc (SNA, fond STK, č. 17994) // General meeting of the association of Zväz roľníckych vzájomných pokladníc (SNA, STK fond, No 17994)

Podielový list Ústredného družstva z roku 1944 v hodnote 200 Ks // A 200 crown share certificate of the cooperative Ústredné družstvo, 1944

Účastina Sedliackej banky v hodnote 500 Ks z roku 1942 // A 500 crown share certificate of Sedliacka banka, 1942

4.2. Slovenská národná banka v rokoch 1939 – 1945

(František Chudják)

4.2.1. Vznik Slovenskej národnej banky a budovanie jej organizačnej štruktúry

Imrich Karvaš na audiencii u prezidenta Slovenskej republiky Jozefa Tisa (SNA, fond STK, č. 15598) // Imrich Karvaš in audience with Jozef Tiso, President of the Slovak Republic (SNA, STK fond, No 15598)

Budova Slovenskej národnej banky postavená v rokoch 1937 – 1938 podľa projektu významného slovenského architekta Emila Belluša // Building of Slovenská národná banka, built between 1937 and 1938 and designed by renowned Slovak architect Emil Belluš

Prísaha člena Bankovej rady Slovenskej národnej banky z roku 1939 // Swearing-in of a Bank Board member of Slovenská národná banka, 1939

Prvý krok k vytvoreniu Slovenskej národnej banky (SNB) urobil dňa 14. marca 1939 minister financií Mikuláš Pružinský poverením vládného dôverníka Jozefa Fundárka dozorom nad bratislavskou filiálkou NBČ-S. Tejto filiálke boli vládnym nariadením č. 3 o devízových predpisoch zo dňa 14. marca a vyhláškou ministerstva financií č. 20 zo dňa 16. marca 1939 na prechodnú dobu zverené úlohy, ktoré zvyčajne vykonáva emisný ústav s výnimkou práva vydávať nové platidlá. Zároveň jej boli podriadené všetky filiálky NBČ-S na Slovensku. Týmto sa Slovensko stáva z právneho hľadiska samostatnou menovou oblasťou, čo znamená, že prevádza samostatnú úverovú i devízovú politiku. Na prípravných rokovaníach konaných koncom marca a začiatkom apríla schválila delegácia zložená zo zástupcov ministerstva financií (Mikuláš Pružinský, Alexander Hrnčár, Ján Paulo) Jozefa Fundárka – splnomocnenca vlády vo veciach centrálnej banky, Imricha Karvaša a nemeckých poradcov, riaditeľov Ríšskej banky (Hermann Waldhecker, E. Einsiedel), osnovu vládného nariadenia o SNB a osnovu vládného nariadenia o slovenskej mene. Nový emisný ústav bol uzákonený vládnym nariadením s mocou zákona č. 44 Sl. z. zo dňa 4. apríla 1939.

SNB bola účastinnou spoločnosťou so základným kapitálom 100 miliónov korún rozdelených na účastiny v nominálnej hodnote po 1 000 Ks. Slovenský štát vlastnil 60% účastín a zvyšných 40% patrilo Deutsche Golddiskontbank Berlin. V roku 1944 boli účastiny patriace nemeckej banke repatriované na Slovensko a guvernér dostal splnomocnenie odpredať ich z voľnej ruky. Predaj účastín SNB zabezpečoval úverový odbor, avšak záujem o ne bol veľmi malý. Z celkového počtu 40 000 kusov bolo začiatkom februára 1944 upísaných len 8 860, čo bolo spôsobené aj umelo nadhodnoteným kurzom, na ktorom trvala Deutsche Golddiskontbank. Napriek tomu, že nominálna hodnota účastiny bola stanovená na 1 000 Ks, nemecká banka žiadala vyplatiť až 2 000 Ks za účastinu. Z tohto dôvodu pripravovala SNB rokovanie guvernéra s nemeckým partnerom s cieľom znížiť kurz účastín na 1 500 korún za kus. Situácia sa zmenila na prelome rokov 1944

– 1945, keď minister financií svojím rozhodnutím zastavil ich predaj. Tieto účastiny zaplatil štát, čím sa stal stopercentným vlastníkom účastín Národnej banky. Koncom roku 1944 uhradila Národná banka sumu vyše 5 mil. RM ako protihodnotu za 40 000 kusov účastín nemeckej banke.

Medzi hlavné úlohy banky patrila starostlivosť o stálosť meny, úprava celkového platobného styku, poskytovanie úverov národnému hospodárstvu, ako aj výlučné právo vydávať v Slovenskom štáte bankovky. Vydávanie štátnych mincí bolo možné len po dohode s bankou. Zákon ďalej taxatívne vymedzil obchodnú činnosť, ktorú bola banka oprávnená vykonávať.

Najvyšším predstaviteľom banky bol guvernér a v jeho zastúpení viceguvernér, menovaný hlavou štátu na obdobie šesť rokov. Za guvernéra, resp. viceguvernéra, mohol byť vymenovaný len občan Slovenského štátu a odvolať ho mohla jedine hlava štátu. Vládnym nariadením určilo guvernérovi rozsiahle právomoci: zúčastňoval sa na zasadnutiach vlády, zvolával a viedol valné zhromaždenia banky, ako aj bankovú radu i riaditeľstvo a menoval predsedu revidujúceho výboru. V jeho kompetencii bolo aj menovanie všetkých zamestnancov a určenie ich služobného zadelenia i povinností. Svoje právomoci vykonával prostredníctvom trojčlenného riaditeľstva.

Prvým guvernérom sa na návrh M. Pružinského stal profesor Imrich Karvaš, uznávaný národohospodár, finančník a pedagóg. Okrem toho sa stal členom Komitétu hospodárskych ministrov, v júni 1941 podpredsedom Poradného a zmierovacieho zboru vo veciach peňažníctva a úvernictva a o rok neskôr bol menovaný do funkcie predsedu Najvyššieho úradu pre zásobovanie. Viceguvernérom vláda menovala Jozefa Fundárka, profesora na Univerzite Komenského a taktiež významného národohospodára. Spočiatku v banke pravidelne úradoval len v čase neprítomnosti guvernéra. Od nástupu Imricha Karvaša na miesto predsedu Najvyššieho úradu pre zásobovanie ho na jeho požiadanie dočasne zastupoval vo funkcii guvernéra. V tejto súvislosti treba uviesť, že

4.2. Slovenská národná banka: 1939-1945

(František Chudják)

4.2.1. Establishment of Slovenská národná banka and Its Organisational Structure

The first step towards the creation of Slovenská národná banka (Slovak National Bank, SNB) was made by the Minister of Finance, Mikuláš Pružinský, on 14 March 1939 by entrusting the government plenipotentiary, Jozef Fundárek, with supervision over the Bratislava branch of Národná banka Česko-Slovenská (NBC-S). Upon Government Regulation No. 3 of 14 March on foreign exchange rules and Decree of the Ministry of Finance No. 20 of 16 March 1939, the branch was assigned for a transitional period the tasks usually performed by an institute of issue, except for the right to issue new legal tender. At the same time, all NBC-S branches in Slovakia were subordinated to it. Thus, Slovakia became a legally independent monetary zone, which meant that it applied independent credit and exchange policies. In the preparatory meetings held in late March and early April, a delegation composed of representatives of the Ministry of Finance (Mikuláš Pružinský, Alexander Hrnčár, Ján Paulo), Jozef Fundárek as a government plenipotentiary in matters of the central bank, Imrich Karvaš and German advisers, the directors of the Reichsbank (Hermann Waldhecker, E. Einsiedel), ratified the draft government regulation on SNB and the draft government regulation on the Slovak currency. A new institution of issue having the force of law was enacted upon Government Regulation No. 44 Coll. of 4 April 1939.

The SNB was a joint-stock company with registered capital in the amount of 100 million crowns divided into shares at a nominal value of 1,000 crowns. The Slovak State owned 60% of the shares and the remaining 40% belonged to Deutsche Golddiskontbank Berlin. In 1944, the shares belonging to the German bank were repatriated to Slovakia and the governor obtained the authority to sell them freely. The sale of SNB shares was handled by the credit department, but interest in them was very small. Of the total of 40,000 shares available, only 8,860 were subscribed at the beginning of February 1944 due to the artificially overstated rate which Deutsche Golddiskontbank insisted on. Although the nominal value of one share was fixed at 1,000Ks, the German bank asked for payment of up to 2,000Ks per share. For this

reason, the SNB prepared negotiations of the governor with the German partner in order to reduce the rate to 1,500 crowns per share. The situation changed at the turn of the years 1944 and 1945, when the Minister of Finance stopped sale of the shares upon his decision. The shares were paid by the state, whereby it became a sole owner of the shares of SNB. At the end of 1944, Slovenská národná banka paid over 5 million Reichsmarks (RM) to the German bank in exchange for the 40,000 shares.

The main tasks of the bank were to ensure stability of the currency, the overall arrangement of the payment system, granting credits to the national economy, as well as the exclusive right to issue banknotes in the Slovak State. Issuing state coins was possible only by agreement of the bank. The law also exhaustively defined the business activities that the bank was entitled to pursue. The head of the bank was a governor and a vice-governor representing him; both were appointed by the head of the state for a period of six years. Only citizens of the Slovak State could be appointed as governor or vice-governor, and these could be recalled only by the head of the state. The government regulation determined the extensive powers of the governor – he participated in meetings of the government, convened and chaired the general assembly of the bank and the bank board and directorate and appointed the chairman of the audit committee. He was also responsi-

Hromadná účastina Slovenskej národnej banky v hodnote 1 milión Ks z roku 1943 // One million Slovak crown collective share certificate of Slovenská národná banka, 1943

Riaditeľstvo Slovenskej národnej banky v roku 1941 // Directorate of Slovenská národná banka, 1941

Stavba administratívnej budovy Slovenskej národnej banky v Bratislave (SNA, fond STK, č. 24010) // Construction of Slovenská národná banka's administrative building in Bratislava (SNA, STK fond, No 24010)

zástupcovia Nemecka mali priamy podiel aj na výbere guvernéra a viceguvernéra SNB. Miesta riaditeľov obsadili skúsení bankovní úradníci, pracovníci bývalých filiállok NBČ-S. Riaditeľom administratívneho odboru sa stal dovtedajší prednosta bratislavskej filiálky Martin Kollár, riaditeľom úverového odboru Jozef Trnovec, devízového odboru Július Pázman, revízneho odboru Ladislav Rástocký a odbor pre výskum konjunktúry riadil Vojtech Krajčovič. SNB prevzala personál NBČ-S (81 zamestnancov) a koncom roku 1939 pracovalo v službách banky už 170 zamestnancov, pričom najviac novoprijatých bolo začlenených do devízového odboru. V poslednom roku svojho pôsobenia zamestnávala banka viac ako 300 pracovníkov.

Záujmy účastinárov zastupovalo valné zhromaždenie. Muselo sa konať aspoň raz do roka a právo zvolávať ho a viesť prináležalo guvernérovi. Na zasadnutiach sa účastinári oboznámili so správou o poslednom obchodnom roku, súvahou i účtom zisku a straty zaznamenaných vo výročných účtoch SNB, ako aj so správou revidujúceho výboru. V ich právomoci bolo schvaľovanie zmeny stanov, prípadne odsúhlasenie zvýšenia základnej istiny. Účastinnú istinu banky patriacu štátu zastupovali na valných zhromaždeniach predstavitelia ministerstva financií a neskôr aj zástupcovia iných slovenských bánk a ústredných finančných inštitúcií. Blok účastín prináležiaci Deutsche Golddiskontbank reprezentovali Richard Buzzi, riaditeľ Ríšskej banky vo Viedni, a Rudolf Hartmann, zástupca Ríšskej banky pri SNB.

Kontrolnú funkciu banky vykonával revidujúci výbor. Jeho úlohou bola revízia všetkých druhov obchodov (minimálne dvakrát v roku), ktoré banka prevádzkala; skúmal bonitu úverov, revidoval účtovné výkazy a záverečné účty, preveroval rôzne plány a pod. Prvý výbor skladajúci sa z piatich členov volených na päť rokov menovala vláda. Po uplynutí ich funkčného obdobia malo už nový výbor

voliť valné zhromaždenie banky. Predsedom revidujúceho výboru menoval guvernéra Jána Klinovského, vtedajšieho predsedu Obilnej spoločnosti pre Slovensko. Jeho povinnosťou bolo podávať správy o revíziách banky ministerstvu financií, guvernérovi a vládou zvlášť určenému členovi bankovej rady Richardovi Buzzimu. O výsledkoch kontroly záverečných účtov banky informoval predseda revidujúceho výboru valné zhromaždenie.

Bankovú radu ako poradný orgán guvernéra tvorilo osem členov menovaných vládou. Výsadné postavenie v nej mal riaditeľ Ríšskej banky vo Viedni Richard Buzzi, ktorého súhlas pri prerokúvaní závažných otázok potreboval aj guvernéra. Prvé zasadnutie bankovej rady sa konalo 12. mája 1939 s účasťou guvernéra, viceguvernéra a jej členov: Richarda Buzziho, Teodora Turčeka – poslancu Slovenského snemu, Jána Procházku – riaditeľa cukrovaru v Trnave, Antona Mederlyho – hlavného riaditeľa Ľudovej banky v Ružomberku, Alexandra Hrnčára – vládneho radcu ministerstva financií v Bratislave, Ferdinanda Klindu – prednostu Prezídia Ministerstva hospodárstva v Bratislave, Karola Grüneberga – továrnik v Bratislave, Fraňa Tisa – riaditeľa textilnej továrne Tiberghien v Trenčíne. Po jeho vymenovaní vyslancom Slovenského štátu v Moskve vláda menovala na jeho miesto Štefana Spillera, ktorý vystriedal Fraňa Tisa aj na poste riaditeľa textilky v Trenčíne. Vládu na tomto zasadnutí zastupoval minister financií Mikuláš Pružinský. Po zložení predpísanej prísahy boli z členov bankovej rady na návrh guvernéra zriadené dva výbory, úverový a devízový výbor, ktoré začali pracovať ešte v ten istý deň. Banková rada sa schádzala raz mesačne a prerokúvala otázky menové, úverové, devízové, správy celoštátneho významu, medzištátne platobné dohody a celoústavné problémy.

Úlohu výkonného orgánu banky plnilo riaditeľstvo pozostávajúce z riaditeľov (administratívneho, úverového, devízového odboru)

Jozef Fundárek

*1. 10. 1896 Bytča
†17. 8. 1991 Bratislava

Významný slovenský právnik a národohospodár. Od roku 1925 pôsobil vo funkcii tajomníka a od konca roku 1936 do apríla 1939 generálneho tajomníka Bratislavskej burzy. Vo februári 1939 bol menovaný za člena bankovej rady a súčasne viceguvernéra Národnej banky Československej. Od polovice marca 1939 sa stal splnomocnencom slovenskej vlády vo veciach centrálnej banky a stál na čele skupiny odborníkov, ktorá sa aktívne podieľala na prípravných prácach súvisiacich s vytvorením Slovenskej národnej banky. Po jej vzniku tu pôsobil ako viceguvernéra. Po roku 1945 bol perzekvovaný.

Outstanding Slovak lawyer and economist. He acted as a secretary and as a secretary general of Bratislavská burza from 1925 and from late 1936 to April 1939, respectively. In February 1939 he was appointed a member of the Bank Board and, at the same time, a deputy governor of Národná banka Československá. From mid March 1939 he became commissioner of the Slovak Government for the central bank issues and he was a leader of a team of experts who actively participated in preparatory works related to the establishment of Slovenská národná banka. After its formation, he acted as a deputy governor. After 1945 he was persecuted.

ble for the appointment of all employees and determining their positioning and professional duties. He exercised his powers through a three-member directorate.

On the proposal of M. Pružinský, the first governor became professor Imrich Karvaš, the respected economist, financier and teacher. Moreover, he became a member of the Economic Committee of Ministers, in June 1941 a vice-chairman of Poradný a zmierovací zbor vo veciach peňažníctva a úvernictva, and a year later he was appointed president of Najvyšší úrad pre zásobovanie (Supreme Office for Supplies). The government appointed Jozef Fundárek, a professor at Comenius University and also a major economist, as vice-governor. Initially, he held office only during the absence of the governor. Since the appointment of Imrich Karvaš as president of Najvyšší úrad pre zásobovanie, the vice-governor acted temporarily as a governor upon his request. In this context it should be noted that representatives of Germany also had a direct stake in the selection of the SNB governor and vice-governor. Experienced bank clerks, former employees of the NBC-S branches, were appointed as directors. The director of the administrative department became the then head of the Bratislava branch, Martin Kollár, the director of the credit department Jozef Trnovec, the director of the foreign exchange department Julius Pázman, the director of the audit department Ladislav Rástocký and the director of the prosperity research department Vojtech Krajčovič. The SNB took over the NBC-S staff (81 employees), and at the end of 1939 the bank employed 170 clerks, with most of newly engaged included in the foreign exchange department. In the last year of its operation, the bank employed more than 300 clerks.

The interests of shareholders were represented by the general meeting. It had to be held at least once a year, and the right to convene and lead it belonged to the governor. At the meetings, shareholders were familiarised with reports on the last fiscal year, on the balance sheet and profit and loss accounts recorded in the annual accounts of the SNB, as well as the report of the audit committee. Their power was to approve changes to the statutes or an increase in the basic capital. The share capital of the bank belonging to the state was represented at the general meetings by the representatives of the Ministry of Finance and later representatives of other Slovak banks and central financial institutions. The block of shares belonging to Deutsche Golddiskontbank was represented by Richard Buzzi, director of Reichsbank in Vienna, and Rudolf Hartmann, representative of Reichsbank in the SNB.

The control function of the bank was exercised by the audit committee. Its task was to

audit (at least twice a year) all types of transactions realised by the bank. It examined the credit quality, revised financial statements and final accounts, reviewed various plans and the like. The first committee, consisting of five members elected for five years, was appointed by the government. After the expiry of their term of office, a new committee was to be elected by the general assembly of the bank. The governor appointed Ján Klinovský, then president of Obilná spoločnosť pre Slovensko (Slovak Grain Chamber), as chairman of the audit committee. His duty was to report on the audits of the bank to the Ministry of Finance, the governor and the member of the bank board designated specifically by the government – Richard Buzzi. The chairman of the audit committee informed the general assembly about the results of the inspection of the bank's closing accounts.

The bank board as an advisory body to the governor consisted of eight members appointed by the government. The director of Reichsbank in Vienna, Richard Buzzi, had a privileged position in it. Even the governor needed his consent when discussing important issues. The first meeting of the bank board was held on 12 May 1939 with the participation of the governor, vice-governor and its members: Richard Buzzi, Teodor Turček – a member of the Slovak Parliament, Ján Procházka – the director of a sugar refinery in Trnava, Anton Mederly – the chief executive officer of Ľudová banka in Ružomberok, Alexander Hrnčár – the government advisor of the Ministry of Finance in Bratislava, Ferdinand Klinda – head of the Presidium of the Ministry of Economy in Bratislava, Karol Grüneberg – a factory owner in Bratislava, and Fraňo Tiso – director of the Tiberghien textile factory in Trenčín. After Fraňo Tiso was appointed as ambassador of the Slovak State in Moscow, the government appointed Štefan Spiller to hold his office. He also succeeded Fraňo Tiso in the position of director of the textiles factory in Trenčín. At that first meeting the government was represented by the Minister of Finance, Mikuláš Pružinský. After taking the prescribed oath, upon the proposal of the governor, two committees – credit and foreign exchange – were established, consisting of the members of the bank board. They began to work on the same day. The bank board met at least once a month and debated monetary, credit and foreign exchange issues, reports of national importance, international payment agreements and institution-wide problems.

The role of the executive body of the bank was fulfilled by a directorate consisting of directors (of the administrative, credit and foreign exchange departments) and their deputies, or other officials designated by the governor. It usually met once a week under the chairman-

a ich námestníkov, prípadne iných úradníkov určených guvernérom. Schádzalo sa spravidla raz týždenne pod vedením guvernéra alebo viceguvernéra a riešilo všetky podstatné záležitosti týkajúce sa činnosti a chodu banky.

Agenda ústredia sa členila na odbory, ktoré sa ďalej delili na jednotlivé oddelenia. Potreby guvernéra, ako aj právne a personálne záležitosti zabezpečovalo prezídium. Administratívny odbor viedol celú administratívu banky, otázku obehu platidiel, ústredného účtovania, centrálnej spisovne a hospodárskej správy. Úverový odbor riadil úverovú politiku; evidoval a kontroloval úvery banky i ostatných peňažných ústavov. Devízový odbor viedol medzištátne rokovania, uzatváral dohody so zahraničnými centrálnymi bankami, povoľoval a prevádzal úhrady do cudziny. Revízny odbor vykonával priame i nepriame revízie bánk a ostatných peňažných inštitúcií a odbor pre výskum konjunktúry sledoval hospodárske procesy na Slovensku i v cudzine.

Z hľadiska územnej pôsobnosti banky sa Slovensko delilo na 6 bankových obvodov s bankovými hlavnými miestami – filiálkami v Bratislave, Banskej Bystrici, Žiline, Ružomberku, Nitre, Prešove a 17 bankovými podružnými miestami – pobočkami. Celkovo tak banka priamo alebo nepriamo pôsobila na 23 bankových miestach. Popredné miesto medzi filiálkami zastával Hlavný ústav v Bratislave, ktorý zabezpečoval potreby

ústredia a ostatných filiállok SNB (bol distribučným miestom platidiel, technického zabezpečenia a pod). Žilinská filiálka mala najväčšiu a najčulejšiu agendu a po Hlavnom ústave v Bratislave jej patrilo prvé miesto medzi filiálkami. Do jej obvodu patrila hospodársky významná oblasť Považia. Význam filiálky v Banskej Bystrici vzrástol počas Slovenského národného povstania, keď sa stala ústredím pre povstalecké územie. Filiálka v Ružomberku bola za Slovenského štátu viac-menej len distribučným miestom platidiel. V jej objekte sa nachádzali rozsiahle trezorové miestnosti, do ktorých bola pred vypuknutím povstania, podobne ako do Banskej Bystrice, prevezená časť platidiel z Hlavného ústavu v Bratislave. Filiálka v Nitre, vzhľadom na poľnohospodársku oblasť, ktorá patrila do jej rájónu, vykazovala intenzívnu pokladničnú činnosť a bola hodnotená ako jedna z najvzornejšie vedených filiállok SNB. Azda najproblematickejšou sa javila najmladšia filiálka, prešovská, známa svojimi „vlastnými“ postupmi a svojráznou interpretáciou interných predpisov banky. Činnosť začala až 24. apríla 1939 v súvislosti s odstúpením Košíc a južného Slovenska Maďarsku a sústreďovala sa hlavne na pokladničnú a výmennú službu. Filiálky riadili guvernérom ustanovení prednostovia a ich námestníci. Pri filiálkach pôsobili guvernérom menovaní „čestní okresní poradcovia“ reprezentujúci najdôležitejšie výrobné odvetvia v obvode filiálky. Ich funkcia mala však výlučne poradný charakter.

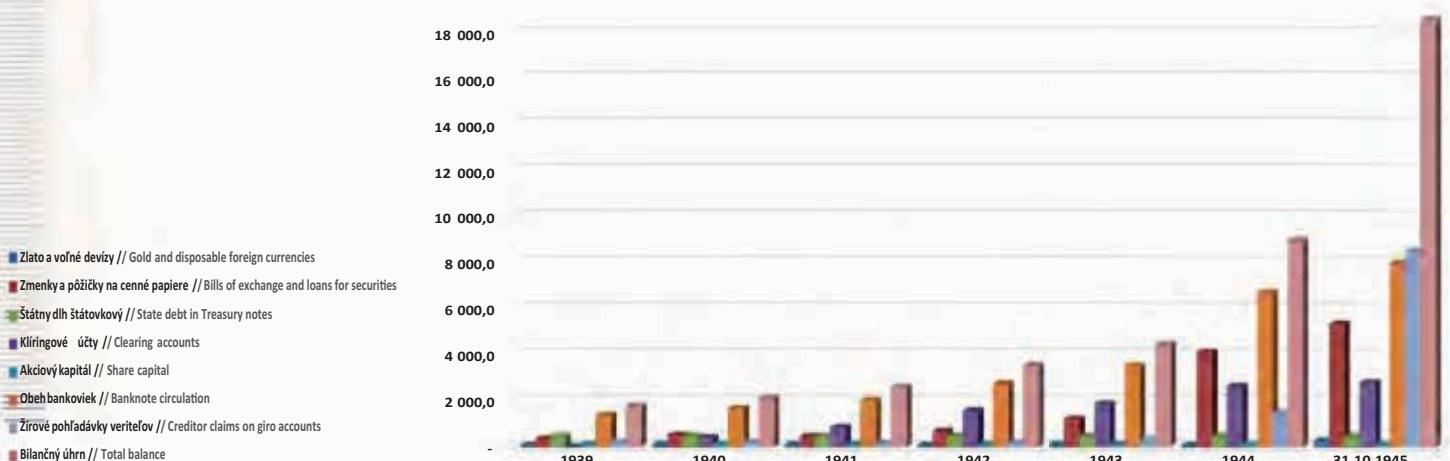
Aktíva a pasíva SNB 1939 – 1945 (v miliónoch Ks)

SNB assets and liabilities in 1939-1945 (Ks million)

Rok	Zlato a volné devízy	Zmenky a pôžičky na cenné papiere	Štátny dlh štátovkový	Klíringové účty	Akciový kapitál	Obeh bankoviek	Žirové pohľadávky veriteľov	Bilančný úhrn
Year	Gold and disposable foreign currencies	Bills of exchange and loans for securities	State debt in Treasury notes	Clearing accounts	Share capital	Banknote circulation	Creditor claims on giro accounts	Total balance
1939	54,6	336,0	469,4	2,6	100	1 391,5	208,2	1 773,9
1940	109,5	516,4	469,4	398,3	100	1 657,1	206,8	2 128,6
1941	100,4	450,7	469,4	845,1	100	2 022,9	146,9	2 619,7
1942	75,9	683,8	460,0	1 575,2	100	2 741,6	176,5	3 552,4
1943	114,9	1 210,3	453,0	1 892,3	100	3 532,0	291,1	4 455,4
1944	61,6	4 124,0	446,1	2 640,6	100	6 708,1	1 467,4	8 934,8
31/10/1945	254,7	5 334,3	446,1	2 792,0	100	7 939,1	8 449,8	18 540,3

Zdroj: Výročné účty Slovenskej národnej banky 1939 – 1944, Stavby SNB k 31. 10. 1945.

Source: Annual accounts of Slovenská národná banka for 1939-1944 and SNB stock data as at 31 October 1945.

ship of the governor or vice-governor and addressed all relevant issues concerning the operation and running of the bank.

The agenda of the headquarters was divided among departments, which consisted of particular divisions. The needs of the governor, as well as legal and personnel matters were ensured by the directorate. The administrative department managed the whole administration of the bank, the issue of currency circulation, central accounting, central registries and economic administration. The credit department managed credit policy and registered and audited the credits of the bank and other financial institutions. The foreign exchange department led interstate negotiations, concluded agreements with foreign central banks and allowed and transferred payments abroad. The audit department conducted direct and indirect audits of banks and other financial institutions, and the prosperity research department monitored economic processes in Slovakia and abroad.

In terms of the territorial scope of the bank, Slovakia was divided into 6 banking districts, with main banking branches in Bratislava, Banská Bystrica, Žilina, Ružomberok, Nitra and Prešov, and 17 sub-branches. Thus, overall the bank operated directly or indirectly in 23 banking locations. Foremost among the branches was Hlavný ústav (Main Institute) in Bratislava, which ensured the needs of the SNB headquarters and other branches (it was the point for the distribution of legal tender,

technical support, etc.). The branch in Žilina had the largest and most lively agenda, and after the Main Institute in Bratislava ranked first among the branches. Its district included the economically important Považie region. The importance of the branch in Banská Bystrica increased during the Slovak National Uprising, when it became the headquarters of the rebel territory. During the Slovak State, the branch in Ružomberok was more or less just a legal tender distribution point. In its premises were large vault rooms, to which, as with Banská Bystrica, part of the legal tender was transported from the Main Institute in Bratislava before the outbreak of the uprising. Due to the agricultural area which belonged to its district, the branch in Nitra showed intense treasury activities and was ranked as one of the best managed branches of the SNB. The most problematic branch appeared to be the youngest branch, in Prešov, known for having its "own" procedures and peculiar interpretation of internal rules of the bank. It began its activities on 24 April 1939 in connection with the cession of Košice and southern Slovakia to Hungary and focused mainly on the exchange and treasury services. The branches were managed by heads and their deputies appointed by the governor. "Honorary district counsellors" appointed by the governor operated in the branches, representing the most important industries in the branch district. Their function, however, was only advisory.

Vývoj obeživa na Slovensku 1939 – 1945 (v miliónoch Ks)
Circulation currency in Slovakia in 1939-1945 (Ks million)

Dátum	Bankovky	Štátovky*	Drobné mince**	Žíro	Spolu
Date	Banknotes	Treasury notes*	Small coins**	Giro accounts	Total
14/3/1939	1 237,6	239,2	50,8	54,7	1 582,3
31/12/1939	1 391,5	92,8	50,4	208,2	1 742,8
30/6/1940	1 402,6	105,2	33,9	321,6	1 863,3
31/12/1940	1 657,1	149,0	37,0	206,8	2 050,0
30/6/1941	1 733,8	172,3	37,1	180,1	2 123,2
31/12/1941	2 022,9	160,1	48,2	146,9	2 378,1
30/6/1942	2 069,4	80,7	88,4	334,1	2 572,6
31/12/1942	2 742,0	101,1	101,3	176,5	3 120,8
30/6/1943	2 752,3	102,4	102,7	191,5	3 148,9
31/12/1943	3 532,0	127,6	108,5	291,1	4 059,2
30/6/1944	3 608,4	112,6	171,1	339,8	4 231,9
31/12/1944	6 708,1	240,8	210,3	1 467,4	8 626,6
30/3/1945	8 256,0	259,2	229,9	3 393,6	12 138,6
31/8/1945	8 733,0	482,9	231,0	5 506,8	14 953,7
31/10/1945	7 939,1	629,3	1 577,3	8 449,8	18 595,5

Zdroj: ANBS, f. SNB, Prehľad obeživa 1939 – 1945, inv. č. 676, k. 372. / Source: ANBS, SNB fund, Circulation currency in 1939-1945, inv. No 676, box 372.

*K 31. 10. 1945, ide o štátovky a mince. // * Data as at 31 October 1945 represent Treasury notes and coins.

**K 31. 10. 1945, ide o kontrolovaný obeh čsl. poukázok. // ** Data as at 31 October 1945 represent controlled circulation of Czechoslovak certificates.

4.2.2. Menová odluka v roku 1939 a zavedenie slovenskej meny

Menová odluka začala zavedením novej meny, a to vládnym nariadením č. 45 zo dňa 4. apríla 1939. Slovenská mena vznikla prevzatím starého peňažného obehu na slovenskom území v pomere 1 : 1. Menovou jednotkou na našom území sa stala slovenská koruna (Ks), ktorá sa delila na 100 halierov a jej hodnote teoreticky zodpovedalo 31,21 mg zlata. Podobne ako československá koruna ani slovenská koruna nebola povinne vymeniteľná za zlato. Od pomerov teoretických parít sa však určovali pevné klíringové kurzy voči menám krajín, s ktorými sa uzatvárali platobné dohody. Táto parita bola však nereálna najmä vo vzťahu k nemeckej marke, keď bola určená na 1 RM : 11,62 Ks, hoci ešte na rokovaníach slovenských hospodárskych predstaviteľov v Ríšskej banke v Berlíne 24. marca 1939 sa uvažovalo o kurze 1 : 10, podobne ako to bolo stanovené voči protektorátnej korune. Nemecká strana však 4. apríla „v záujme slovenského exportu“ ponechala starú československú zlatú paritu. Treba povedať, že vyšší fixný kurz marky a koruny iniciovali sami slovenskí národohospodári v oba-
vách, že bude ohrozený vývoz do Nemecka.

Jeho nevýhodnosť sa prejavila až v nasledujúcom období. Nadhodnotený klíringový kurz marky na jednej strane stimuloval slovenský export do Nemecka, ale na druhej strane umožňoval nemeckým firmám veľmi výhodne kupovať podniky a iný majetok na Slovensku. Riaditeľstvo devízového odboru SNB svojím listom z 22. mája 1939 požadovalo od Ministerstva zahraničných vecí SR, aby presadilo úpravu kurzu na 1 : 10, avšak bezúspešne.

Skutočnosť, že Slovenský štát v počiatkoch svojej existencie nedokázal zabezpečiť dôslednú pohraničnú devízovú kontrolu, nútila SNB v čo najkratšom čase previesť menovú odluku aj po formálnej stránke. Kým však došlo k realizácii menovej odluky, musela SNB riešiť otázku nedostatku obeživa formou pôžičky od Národnej banky pre Čechy a Moravu (NBČ-M) v Prahe, ktoré sú v záznamoch SNB uvádzané ako technická výpomoc. Stalo sa tak 29. marca 1939, keď bol po intervencii Imricha Karvaša a Jozefa Fundárka na pražskom ministerstve financií do Bratislavy dodaný 1 milión korún v desiatkoruno-

Falšovateľská dielňa Karola Chrobáka z Radvanice v Protektoráte Čechy a Morava z roku 1941 // Forgery workshop of Karol Chrobák in Radvanice village in the Protectorate of Bohemia and Moravia, 1941

Československá bankovka v nominálnej hodnote 500 Kč z roku 1929 označená pretlačou Slovenský štát // A 500 crown Czechoslovak banknote from 1929 overprinted with "Slovak State"

Falzifikát tisícokorunovej bankovky z roku 1942 // Counterfeit 1,000 crown Czechoslovak banknote, 1942

4.2.2. Monetary Separation in 1939 and the Establishment of the Slovak Currency

Monetary separation began with the introduction of a new currency upon Government Regulation No. 45 of 4 April 1939. The Slovak currency was established through taking over the old circulation in the Slovak territory in a 1:1 ratio. The unit of currency in our country became the Slovak crown (Ks), which was divided into 100 hallers, and its value corresponded theoretically to 31.21 mg of gold. Like the Czechoslovak crown, the Slovak crown was not compulsorily exchangeable for gold. But fixed clearing rates against the currencies of the countries with which payment agreements were concluded, were based on the theoretical parity ratios. The parity was, however, unrealistic, especially in relation to the German Mark, when it was determined in the rate of 1 RM:11.62Ks, although at negotiations of Slovak economic officials in the Reichsbank in Berlin on 24 March 1939 the rate of 1:10 was considered, analogous to the Protectorate crown. On 4 April the German party, however, left the old Czechoslovak gold parity "in the interest of Slovak exports". It should be said that the higher fixed rate of the mark and crown was initiated by the Slovak economists themselves, who were concerned that exports to Germany would be threatened. The disadvantage of this appeared in the following period. On one hand, the overvalued clearing rate of the mark stimulated Slovak exports to Germany, but on the other hand, it allowed German companies to buy enterprises and other property in Slovakia very advantageously. In its letter of 22 May 1939, the directorate of the SNB foreign exchange department requested the Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic to implement the adjustment of the rate to 1:10, but without success.

The fact that in the early days of its existence the Slovak State failed to ensure a consistent

border exchange control forced the SNB to also implement monetary separation technically in the shortest possible time. However, before the monetary separation was implemented, the SNB had to address the lack of currency in the form of loans from Národní banka pro Čechy a Moravu (National Bank for Bohemia and Moravia, NBBM) in Prague. The loans were referred to in SNB records as technical assistance. This happened on 29 March 1939, when, after the intervention of Imrich Karvaš and Jozef Fundárek in the Ministry of Finance in Prague, one million crowns in ten-crown paper money and 49 million crowns in hundred-crown treasury notes were delivered to Bratislava.

At meetings held in Národní banka pro Čechy a Moravu in Prague at the turn of March and April it was decided to reprint the money in circulation necessary for the needs of Slovakia. Of course, the conventions were already subject to the consent of officials of the German Reich. The solution appeared to be the best and fastest, because it was based on the assumption that the banknotes would remain in circulation only for the short time necessary for the printing of new banknotes, and because it was also quite suitable technically. The Ministry of Finance in Bratislava, as the client ordering the printing, accepted the offer of Národní banka pro Čechy a Moravu and entrusted the Printer of NBBM Banknotes in Prague with the production of temporary Slovak legal tender. The first Slovak banknotes differed from the original Czechoslovak ones only by the overprint wording "Slovenský štát" (Slovak State). The term of their exchange was set on 26 and 27 April 1939, when the Czechoslovak banknotes in nominal value of 5,000, 1,000 and 500 crowns were withdrawn and the banknotes at face value of 500 and 1,000 crowns with the

Návšteva guvernéra Slovenskej národnej banky Imricha Karvaša v tlačiarňach Neografia v Martine v roku 1941 // Visit of Imrich Karvaš, governor of Slovenská národná banka, to the printer Neografia in Martin, 1941

Súťažný návrh Štefana Bednára na tisícikorunovú bankovku Slovenskej národnej banky z roku 1940 // Entry of Štefan Bednár in the competition for the design of the 1,000 crown banknote of Slovenská národná banka, 1940

Grafický návrh detailu tisícikorunovej bankovky Slovenskej národnej banky od Štefana Bednára z roku 1941 // Draft design for the 1,000 crown banknote of Slovenská národná banka by Štefan Bednár, 1941

Desaťkorunová štátovka z roku 1939 tlačená v Tlačiarňach bankoviek NBC-M v Prahe // A 10 crown treasury note from 1939, printed by NBC-M in Prague

Bankovka v nominálnej hodnote 5 000 Ks tlačená v rokoch 1944 – 1945 v Neografii Martin, ktorá sa však už nedostala do obehu // A 5,000 crown Slovak banknote; this denomination, printed between 1944 and 1945 by Neografia Martin, was never put into circulation

vých papierových platidiel a 49 miliónov korún v stokorunových štátovkách.

Na pražských rokovaníach konaných na prelome marca a apríla na pôde Národnej banky pre Čechy a Moravu sa rozhodlo o pretlačení celého obeživa nutného pre potreby Slovenska. Samozrejme, že tieto dohovory už podliehali súhlasu príslušných ríšskych úradníkov. Uvedené riešenie sa javilo ako najvýhodnejšie a najrýchlejšie, keďže sa vychádzalo z predpokladu, že tieto bankovky zostanú v obehu len krátky čas nevyhnutne potrebný na tlač

nových bankoviek a zároveň vyhovovalo aj z technickej stránky. Ministerstvo financií v Bratislave ako objednávateľ tlače prijalo ponuku Národnej banky pre Čechy a Moravu a výrobou dočasných slovenských platidiel poverilo Tlačiarňou bankoviek NBČ-M v Prahe. Prvé slovenské bankovky sa od pôvodných československých odlišovali len pretlačou „Slovenský štát“. Doba ich výmeny bola stanovená na 26. a 27. apríla 1939, keď boli sťahované československé bankovky v nominálnej hodnote 5 000, 1 000 a 500 korún a do obehu dávané bankovky v nominálnej hodnote 500 a 1 000 korún s pretlačou Slovenský štát. Bankovka s nominálnou hodnotou 5 000 korún nebola vydaná do obehu. Na Slovensku bolo k 23. júlu stiahnutých 823,6 mil. korún bankoviek, ku ktorým bolo treba prirátavať bankovky uložené v trezoroch slovenských filiálok k 13. marcu 1939 vo výške 83,4 mil. korún. Úhrnná pohľadávka SNB voči NBČ-M v Prahe predstavovala 907 mil. korún. Dňa 14. júla 1939 bola medzi Nemeckou ríšou a Slovenskom uzatvorená dohoda o vyúčtovaní bankovkového obeživa bývalej Národnej banky Česko-Slovenskej na Slovensku. Slovenská národná banka ako protihodnotu uvedenej sumy prevzala časť aktív bývalej NBČ-S vo výške 367,8 mil. korún (zmenky, cenné papiere, lombardné pohľadávky, štátovky a drobné peniaze nachádzajúce sa v pokladniciach slovenských filiálok). Slovenská strana okrem toho požadovala aj podiel na zlatých a devízových zásobách bývalej NBČ-S. Namiesto zlata však SNB dostala nemecké štátne dlhopisy v nominálnej hodnote 241,6 mil. korún. Národná banka pre Čechy a Moravu okrem toho musela SNB poskytnúť hodnotné devízy vo výške 100 mil. korún. Zvyšok pohľadávky vo výške 197,5 mil. korún bol vyrovnaný kúpnu cenou nehnuteľností a inventáru bývalej NBČ-S na Slovensku, ktoré prevzala SNB.

Druhou etapou bola výmena 100 korunových štátoviek NBČ-S za 100 korunové bankovky SNB s pretlačou, ktorá prebiehala v dňoch 6. a 7. júna 1939, čím vznikol štátovkový dlh vo výške 469 448 857 Ks. Spôsob umorovania štátovkového dlhu riešila dohoda Slovenskej národnej banky s ministerstvom financií, podstatou ktorej bolo pomalé a postupné umorovanie štátovkového dlhu. Na tento cieľ sa mal použiť celý mincový zisk, ďalej zisk SNB presahujúci sumu 15 mil. Ks, ktorý by sa za iných podmienok odvádzal do štátnej pokladnice. Rovnako tomuto zámeru mali slúžiť aj všetky dávky a dary zavedené alebo poskytnuté na menové účely.

Nedostatok mincí, ako aj nelegálny dovoz drobných papierových peňazí z územia protektorátu prinútil ministerstvo financií urýchlene vydať desaťkorunové a dvadsaťkorunové štátovky, a to na základe rozhodnutia minis-

overprint Slovak State were put into circulation. Banknotes with a nominal value of 5,000 crowns were not put into circulation. In Slovakia, banknotes in the amount of 823.6 million crowns were withdrawn as of 23 July. Banknotes stored in the vaults of Slovak branches on 13 March 1939, amounting to 83.4 million crowns, had to be figured in, too. The total claim of the SNB against the NBBM in Prague was 907 million crowns. On 14 July 1939, the German Reich and Slovakia entered into an agreement on the settlement of banknotes of the former Národní banka Česko-Slovenská in Slovakia. In consideration of the sum, Slovenská národná banka took over the assets of the former NBC-S in the amount of 367.8 million crowns (bills, securities, receivables from lombard loans, treasury notes and small money contained in the coffers of Slovak branches). The Slovak party further demanded a share of the gold and foreign exchange reserves from the former NBC-S. Instead of gold, however, the SNB received German government bonds in a nominal value of 241.6 million crowns. Národní banka pro Čechy a Moravu also had to provide the SNB with valuable foreign currency in the amount of 100 million crowns. The rest of the claim in the amount of 197.5 million crowns was settled at a purchase price of real estate and fixed assets of the former NBC-S in Slovakia, which were taken over by the SNB.

The second stage was the exchange of 100-crown treasury notes of the NBC-S for 100-crown banknotes of the SNB with the overlay, which took place on 6 and 7 June 1939, upon which the treasury note incurred a debt in the amount of 469,448,857 Ks. The method of treasury note debt redemption was addressed in the agreement of Slovenská národná banka with the Ministry of Finance, the subject of which was slow and gradual redemption of the treasury note debt. All proceeds from coins and all SNB profits exceed-

ing 15 million Ks that would, under other conditions, have been paid to the state treasury were to be used for this purpose. Similarly, all the levies and gifts introduced or provided for monetary purposes were also to serve for that plan.

The shortage of coins as well as illegal imports of small paper money from the Protectorate forced the Ministry of Finance to quickly issue ten-crown and twenty-crown treasury notes on the basis of a decision of the ministerial council of 1 June 1939. The printing of treasury notes, which were actually the first Slovak paper money, was carried out by the Printer of NBBM Banknotes. These notes were dispatched to Bratislava in three shipments from 13 October 1939 to 23 February 1940. The

Tisícikorunová bankovka z roku 1944 tlačená v Tlačiarňach bankovních NBC-M v Prahe podľa návrhu Štefana Bednára, vzor podpisu guvernéra Imricha Karvaša na tisícikorunovej bankovke // A 1,000 crown Slovak banknote designed by Štefan Bednár, printed by NBC-M in Prague and bearing the signature of the central bank governor Imrich Karvaš

Imrich Karvaš

*25. 2. 1903 Varšany
† 22. 2. 1981 Bratislava

Pôsobil na Právnickej fakulte Univerzity Komenského od roku 1940 ako riadny profesor národného hospodárstva. Bol tajomníkom Zväzu slovenských bánk, generálnym tajomníkom Národohospodárskeho ústavu Slovenska a Podkarpatskej Rusi i viceprezidentom Exportného ústavu v Prahe. Patril k zakladateľom slovenského regionalizmu a podieľal sa na vydávaní časopisu Politika. V apríli 1939 bol menovaný za guvernéra Slovenskej národnej banky. Aktívne presadzoval zachovanie čo najväčšej samostatnosti slovenskej hospodárskej politiky. Urobil závažné kroky v prospech Slovenského národného povstania v auguste 1944. Mal kľúčový podiel na jeho hospodárskych prípravách. Za tieto aktivity ho v septembri 1944 zatkol gestapo. Väznený bol až do konca vojny. Po roku 1945 sa venoval práci na právnickej fakulte (v rokoch 1947 – 1948 ako jej dekan). Po februári 1948 ho vládna moc perzekvovala a niekoľkokrát bol väznený. Koncom 60. rokov ho súdne rehabilitovali. Napísal niekoľko odborných kníh, z ktorých najvýznamnejšia je Základy hospodárskej vedy.

He was a regular professor of national economy at the Faculty of Law of the Comenius University from 1940. He was a secretary of Zväz slovenských bánk, secretary general of the Institute of National Economy of Slovakia and Sub-Carpathian Ruthenia, and vice-president of the Export Institute in Prague. He was one of the founders of Slovak regionalism and participated in publication of the Politika magazine. In April 1939 he was appointed governor of Slovenská národná banka. He actively promoted the maintenance of as big independence of the Slovak economic policy as possible. He took significant steps in favour of the Slovak National Uprising in August 1944. He had a key share in its economic preparations. In September 1944 he was arrested by the Gestapo for such activities. He was held prisoner until the end of the war. After 1945 he dedicated himself to work at the Faculty of Law (in 1947-1948 as a dean). After February 1948 he was persecuted by the Government and held prisoner many times. In late sixties, he was rehabilitated by court. He wrote several specialized books, the most important of which is Základy hospodárskej vedy (Basics of the Economic Science).

Bon Slovenskej národnej banky // Voucher of Slovenská národná banka

Záložný list Akciovej spoločnosti Škodových závodov v Plzni, reprezentácie pre Slovensko v Dubnici nad Váhom z roku 1944 // Collateral certificate of the Slovak office (in Dubnica nad Váhom) of the Pilsen-based Škoda joint stock company (Akciová spoločnosť Škodových závodov), 1944

terskej rady z 1. júna 1939. Tlač štátoviek, čo boli vlastne prvé slovenské papierové peniaze, realizovala Tlačiareň bankoviek NBČ-M. Do Bratislavy boli expedované v troch zásielkach od 13. októbra 1939 do 23. februára 1940. Tlačiareň bankoviek NBČ-M dodala SNB desaťkorunové štátovky v celkovej hodnote 209 300 000 Ks a dvadsaťkorunové štátovky v celkovej hodnote 302 800 000 Ks.

Do konca roku 1939 tak SNB stiahla z obehu všetky papierové platidlá bývalej Československej republiky (10-, 20- a 50-korunové štátovky). Konečná suma stiahnutých štátoviek (alebo ako sa im vtedy hovorilo – drobných peňazí papierových) bola 239,675 mil. Ks. V prípade päťdesiatkorunových štátoviek stiahnutých z obehu, ale nenahradených slovenským platidlom rovnakej nominálnej hodnoty, sa už onedlho prejavil ich nedostatok, čo spôsobovalo nadmerný výdaj desaťkorunových a dvadsaťkorunových štátoviek, najmä však stokorunových bankoviek.

Tlač nových slovenských bankoviek podľa návrhov akademických maliarov Štefana Bednára a Aurela Kajliča bola zadaná Tlačiarňam NBČ-M v Prahe (1 000 Ks a 500 Ks) a nemeckej tlačiarňe Giesecke & Devrient v Lipsku

(100 Ks a 50 Ks). Po vystavení tlačiarne Neografia v Martine a zabezpečení technológie a technického vybavenia na výrobu ceninového papiera v Slovenských papierňach v Ružomberku sa počnúc rokom 1943 niektoré nominálne štátovky i bankoviek tlačili už aj na Slovensku.

Mince sa razili výlučne na našom území a na ich tvorbe sa podieľali vynikajúci umelci ako Anton Hám, Andrej Peter, František Štefunko, Gejza Angyal a Ladislav Majerský. Ako prvá bola na prelome júna a júla 1939 razená niklová päťkorunová minca a 26. októbra toho istého roku pri príležitosti voľby prezidenta Slovenskej republiky vydaná strieborná dvadsaťkorunová pamätná minca. Jednokorunovú mincu razila mincovňa až v roku 1940. Z mincovej sústavy bola stiahnutá dvadsaťpäťhalierová minca a banka zamýšľala zaviesť dovedy nepoužívanú dvojkorunovú mincu, avšak tá sa do obehu nakoniec nedostala. Ako kov, resp. zliatiny, sa k razbe používali od najnižších nominálne zinok, mosadz, hliník, medinikel, nikel a pri desaťkorunových, dvadsaťkorunových a päťdesiatkorunových minciach striebro. Neskôr sa z dôvodu nedostatku farebných kovov používali pri nižších nominále na razbu menej hodnotné kovy.

4.2.3. Menová a úverová politika Slovenskej národnej banky

Za hlavnú úlohu v menovej oblasti si SNB stanovila stabilitu meny, teda udržanie kúpnej sily menovej jednotky, čo vo vojnových časoch umožňovalo aj riešenie zásobovacích problémov. Na udržanie kurzu menovej politiky sa banka snažila postupovať opatrne v úverovej i devízovej oblasti. Zvlášť devízová politika SNB bola neustále konfrontovaná s nedostatkom finančných prostriedkov potrebných na financovanie slovensko-nemeckého klíringu. Stupňovanie vojrovej produkcie a nedostatok surovín i potravín

sa zákonite odrazil v napätí medzi peniazmi a tovarom, čo ohrozovalo aj pozíciu meny. Na eliminovanie takéhoto vývoja bol založený Cenový úrad a Najvyšší úrad pre zásobovanie, ktorého úlohou bolo v podstate usmerňovanie cenového vývoja vnútri štátu na podklade zásobovacej situácie. Nekontrolované úverovanie štátu na konci roku 1944 a začiatkom roku 1945, ale hlavne financovanie klíringu – to boli hlavné faktory, ktoré v konečnom dôsledku negatívnym

Jozef Trnovec

*25. 1. 1899 Banská Bystrica
†11. 2. 1981 Bratislava

Od roku 1919 pôsobil vo Zvolenskej ľudovej banke, roku 1926 vstúpil do služieb Národnej banky Československej. Po vzniku Slovenskej národnej banky konštituoval úverový odbor a stal sa jeho riaditeľom. Bol zástupcom banky v Burzovej rade Bratislavskej burzy. Patril ku kľúčovým postavám, ktoré sa snažili o čo najväčšiu elimináciu nemeckého vplyvu na slovenské hospodárstvo. Po obnovení Československej republiky ho ako exponenta bývalého štátu zbavili funkcie riaditeľa. Z toho dôvodu požiadal v septembri 1945 o preloženie do výslužby. Po vykonštruovanom politickom procese bol v 50. rokoch minulého storočia väznený.

From 1919 he worked in Zvolenská ľudová banka, and in 1926 he entered the service of Národná banka Československá. After the establishment of Slovenská národná banka, he set up the Credit Department and became its director. He was a representative of the bank at the Stock Exchange Board of Bratislavska burza. He ranked among key figures who strived to eliminate the German impact on the Slovak economy as much as possible. Upon restoration of the Czechoslovak Republic, he was deprived of his office of director as an exponent of the former state. Therefore, he applied for retirement in September 1945. Upon a fabricated political trial in the fifties, he was held prisoner.

Printer of NBBM Banknotes supplied the SNB ten-crown treasury notes in a total amount of 209,300,000 Ks and twenty-crown treasury notes totalling 302,800,000 Ks.

Thus, the SNB had withdrawn from circulation all paper money of the former Czechoslovak Republic (ten, twenty, and fifty-crown treasury notes) by the end of 1939. The final amount of the withdrawn treasury notes (or as they were then called – small paper money) was 239.675 million Ks. The shortage of fifty-crown treasury notes, withdrawn from circulation but not replaced by Slovak legal tender of the same nominal value, soon showed. It led to excessive issue of ten-crown and twenty-crown treasury notes, and in particular one-hundred-crown banknotes.

The printing of new Slovak banknotes, based on the design by academic painters Štefan Bednár and Aurel Kajlich, was awarded to the Printer of NBBM Banknotes in Prague (1,000 Ks and 500 Ks) and the German printer Giesecke & Devrient in Leipzig (100 Ks and 50 Ks). After the construction of the printer Neografia in Martin and the supply of technology and technical equipment needed for the production of security printing paper to

Slovenské papierne (paper mill) in Ružomberok, banknotes and treasury notes of a certain face value were finally printed in Slovakia from 1943.

Coins were minted exclusively in our country, and outstanding artists such as Anton Hám, Andrej Peter, František Štefunko, Gejza Angyal and Ladislav Majerský participated in their production. In late June and July 1939, nickel five-crown coins were minted first and on 26 October of the same year, on the occasion of the elections of the president of the Slovak Republic, silver twenty-crown commemorative coins were issued. The mint struck one-crown coins in 1940. Twenty-five-haller coins were withdrawn from the coin system. The bank intended to introduce a previously unused two-crown coin, but it ultimately did not get into circulation. Metals or alloys, such as zinc, brass, aluminium, cupronickel and nickel were used for minting coins of the lowest face value and silver for ten-crown, twenty-crown and fifty-crown coins. Later, due to lack of non-ferrous metals, less valuable metals were used for minting coins of a lower face value.

4.2.3. Monetary and Credit Policy of Slovenská národná banka

A major role of the SNB in the monetary field was currency stability, thus maintaining the purchasing power of the monetary unit, which in times of war also allowed the solution to supply problems. To maintain the course of monetary policy, the bank tried to act carefully in the credit and foreign exchange area. The exchange policy of the SNB in particular was constantly confronted with a lack of funds needed to finance Slovak-German clearing. The escalation of war production and the lack of raw materials and foodstuffs were inevitably reflected in the tension between money

and goods, which also threatened the position of the currency. To eliminate these developments, Cenový úrad and Najvyšší úrad pre zásobovanie were established; their task was to regulate the trend in prices within the state on the basis of the supply situation. Uncontrolled lending to the state in late 1944 and early 1945, but mainly funding clearing, were the key factors that ultimately had a negative effect on the otherwise good position of the Slovak currency.

The Slovak capital market was considerably shaken after the events in the autumn

List ministerstva financií zo 4. 11. 1944 týkajúci sa priameho úveru štátu // Letter of the Ministry of Finance of 4 November 1944 concerning a direct loan to the state

Žirový šek Slovenskej národnej banky z roku 1944 // Giro cheque of Slovenská národná banka, 1944

spôsobom poznačili inak dobrú pozíciu slovenskej meny.

Po udalostiach na jeseň roku 1938 a začiatkom roku 1939 bol slovenský kapitálový trh značne otrasený. Zavedenie colnej hranice s Protektorátom a strata južného Slovenska na istý čas prerušili tok financií a silne obmedzili činnosť filiálok českých peňažných ústavov, ktoré boli dôležitým finančným zdrojom pre slovenský priemysel i obchod. Neisté pomery na Slovensku spôsobili únik značného množstva českého aj židovského kapitálu. Následkom týchto okolností došlo k hromadnému vyberaniu vkladov z peňažných ústavov, čím sa z hospodárskeho kolobehu strácal potrebný finančný kapitál. Vklady koncom januára 1939 poklesli oproti stavu zo začiatku roka 1938 o viac ako miliardu korún. V snahe zachovať likviditu a vyhovieť požiadavkám vkladateľov ponechávali si peňažné ústavy vysoké pokladničné hotovosti a vysoké stavy na žirových účtoch. Banky sa obávali akýchkoľvek investícií, zamietali žiadosti o úvery, čo spôsobovalo veľké problémy na peňažnom trhu. Aby sa predišlo vážnym poruchám v platobnom styku, bolo dňa 14. marca 1939 zavedené moratórium, ktoré znamenalo obmedzenie výplat vkladov. Hoci uvedené moratórium bolo 22. júla 1939 zrušené, po vyhlásení vojny Poľsku 1. septembra 1939 muselo byť opätovne zavedené. K jeho definitívnemu zrušeniu došlo až 8. mája 1942. Nemalým problémom bola aj vysoká tezaurácia, ktorá sa v tom čase odhadovala do výšky 1/5 až 1/4 celého obehu peňazí.

Úverová politika Slovenskej národnej banky pri poskytovaní cedulového úveru bola od jej vzniku zdržanlivá a reštriktívna, keďže nechcela neúmerne zvyšovať obeh bankoviek, čím by sa vytvorila umelá kúpna sila a následná inflácia. SNB vyzývala banky žiadajúce o úver, aby si prostriedky potrebné na svoje obchody získavali podchytením tezaurovaných peňazí, ako aj využitím vlastných zdrojov, keďže sama presadzovala najkrajnejšiu zdržanlivosť a prísnu cenzúru pri poskytovaní cedulového úveru. Za tento nekompromisný postoj si vyslúžila ostrú kritiku zo strany peňažných ústavov. Postupne zaznamenávame vzostup úverov u SNB v dôsledku oživenia investičnej činnosti, ale

najmä v dôsledku toho, že veľká časť voľných prostriedkov bánk bola odčerpaná po prijatí zákona č. 82/1942 Sl. z. o povinnej držbe štátnych cenných papierov. Banka poskytovala peňažným ústavom klasické eskontné a lombardné úvery, pričom koncom roka 1942 z celkového objemu povolených úverov 1,86 mld. Ks (z toho eskont – 1,34 mld. Ks a lombard 0,52 mld. Ks) najväčšie sumy poskytla Tatra banke (277,3 mil. Ks), Slovenskej hypotečnej a komunálnej banke (160 mil. Ks) a Union banke v Bratislave (155,5 mil. Ks). Banka poskytovala aj priame lombardné úvery, napríklad Ružomerským textilným závozom, firme Apollo, rafinérii minerálnych olejov, Bratislava, Spolku pre chemickú a hutnú výrobu v Bratislave na nákup strategických surovín. Okrem toho poskytovala aj takzvané účelové a sezónne úvery, ako cukorný, dobytkársky, drevársky, liehový, mlynársky a obilný úver. V roku 1942 SNB, aby paralyzovala „zhubné následky vyššieho obehu bankoviek“, presunula poskytovanie obilných úverov v celkovom objeme 200 mil. Ks na Slovenskú hypotečnú a komunálnu banku.

Po vypuknutí vojny proti ZSSR požiadal o úver v SNB aj štát, banka si však vymohla splatenie tejto pôžičky argumentujúc hľadiskom menovým, ako aj obavou z úverovej inflácie. Týmito krokmi sa podarilo v prvých rokoch zamedziť inflácii, ktorá sa začala prejavovať až v roku 1942 zrýchleným obehom bankoviek vynúteným ani nie tak vnútornými pomermi, ale hlavne financovaním zahraničného obchodu. Úverová politika banky trpela v prvom rade vypomáhaním štátu pri financovaní slovensko-nemeckého klíringu, ktorý musel byť krytý výdajom nekrytých bankoviek. Tak napríklad k 30. októbru 1942 musela SNB prispieť na financovanie klíringu sumou 1,6 mld. Ks. Ako uviedol riaditeľ devízového odboru na zasadnutí revidujúceho výboru SNB 5. novembra 1942: „Obeh je 2,4 mld. Ks, takže 2/3 obehu máme v markách. Táto okolnosť nás najväčšmi bolí a pod zorným uhlom tohoto všetky naše bilančné položky a zisky sú len hrou s číslami.“

Ako odozvu na nepriaznivý stav zaviedla banka po dohode s ministerstvom financií normatívnu kontrolu úverov všetkých peňažných ústavov. Toto opatrenie ich malo viesť

Úrokové sadzby Slovenskej národnej banky 1939 – 1945

Interest rates of Slovenská národná banka in 1939-1945

Odo dňa From	Do dňa To	Eskont Discount rate			Lombard Lombard rate		
		Zmenky Bills of exchange	Štátne cenné papiere Government securities	Ostatné Other	Lombard zmeniek, záložných listov Bills of exchange and CDs	Exportné zmenky a priamy lombard Export bills and direct lombard	
14/3/1939	23/8/1944	3,0%	4,25 – 4,5%	4,75 – 5%	5,0%	3,5%	
24/8/1944	27/10/1945	3,0%	3,75 – 4%	4,25 – 4,5%	4,5%	3,5%	
28/10/1945		2,5%	3 - 3,25%	3,5 – 3,75%	3,3%	2,8%	

Zdroj: ANBS, f. SNB, Eskontné a lombardné sadzby 1939 – 1945, inv. č. 674, k. 372.

Source: ANBS, SNB fund, Discount and lombard rates in 1939-1945, inv. No 674, box 372.

of 1938 and early 1939. The introduction of the customs frontier with the Protectorate and the loss of southern Slovakia interrupted, for some time, the flow of funds and strongly restricted the activities of branches of Czech financial institutions that had been important sources of finance for Slovak industry and commerce. The uncertain situation in Slovakia caused the leak of a considerable volume of Czech and Jewish capital. As a result of these circumstances, there was a massive withdrawal of deposits from financial institutions and needed financial capital was lost from the economic cycle. At the end of January 1939, compared with the situation at the beginning of 1938, deposits had decreased by more than a billion crowns. In order to maintain liquidity and meet the demands of depositors, financial institutions retained high cash and high states of giro accounts. Banks were afraid of any investment and refused credit applications, which caused major problems in the money market. In order to avoid major disruptions in the payment system, on 14 March 1939 a moratorium was introduced, which meant limiting payments of deposits. Although the moratorium was cancelled on 22 July 1939, it had to be re-introduced on 1 September 1939 after the declaration of war on Poland. It was definitively cancelled on 8 May 1942. An important issue was high hoarding, which, at that time, was estimated to be from 1/5 to 1/4 of the money in circulation.

From its establishment, the policy of Slovenská národná banka as the bank of issue regarding granting credits was moderate and restrictive. It did not want to increase the circulation of banknotes unduly, which would create an artificial purchasing power and subsequent inflation. The SNB called on banks applying for credits to get the resources necessary for their business through the acquiring of hoarded money, as well as using their own resources, as it promoted the most extreme moderation and strict censorship in granting issue loans. It earned sharp criticism from financial institutions for its uncompromising at-

titude. Gradually, credits granted by the SNB increased due to the recovery of investment activities, but mainly as a consequence of the fact that a large portion of available funds of banks was withdrawn after the adoption of Act No. 82/1942 Coll. on the mandatory holding of government securities. The bank provided financial institutions with classic discount and lombard loans, and at the end of 1942 out of the total volume of credits approved amounting to 1.86 billion Ks (discount credits in the amount of 1.34 billion Ks and lombard loans amounting 0.52 billion Ks) the greatest amounts were provided to Tatra banka (277.3 million Ks), Slovenská hypotečná a komunálna banka (160 million Ks) and Union banka in Bratislava (155.5 million Ks). The bank also provided direct lombard loans, for example, to Ružomerské textilné závody, the company Apollo, the mineral oil refinery in Bratislava and Spolok pre chemickú a hutnú výrobu (Association for Chemical and Metallurgical Production) in Bratislava for purchasing strategic raw materials. In addition, it also granted so-called purposeful and seasonal credits, such as sugar-beet, cattle, timber, spirits, flour and grain credits. In 1942, to paralyse the "pernicious effects of the increased circulation of banknotes", the SNB transferred the provision of grain credits totalling 200 million Ks to Slovenská hypotečná a komunálna banka.

After breakout of the war against the Soviet Union, the state also asked the SNB for a loan, but the bank reserved its repayment, arguing from the viewpoint of the monetary situation as well as the fear of credit inflation. Through these steps, it managed to limit inflation in the early years, though it began to manifest itself in 1942 in the accelerated circulation of banknotes forced not so much by the internal situation, but, in particular, by the funding of foreign trade. First and foremost, the credit policy of the bank suffered by helping the state to finance the Slovak-German clearing, which had to be covered by the issuing of unsecured banknotes. For example, on 30 October 1942 the SNB had to contribute to the financing of the clearing in the amount of 1.6 billion Ks. The director of the foreign exchange department stated at the meeting of the SNB audit committee held on 5 November 1942: "Circulation is 2.4 billion Ks, so 2/3 of circulation is in marks. The fact hurts us the most, and in light of this all of our profits and balance sheet items are just playing with numbers".

In response to the unfavourable situation, by agreement with the Ministry of Finance, the bank established normative controls of credits for all financial institutions. The measure was to lead to the more consistent examination of the quality and effectiveness of credits. Later, the bank proceeded to the tightening of issue loans.

Objem všetkých povolených úverov SNB za roky 1939 – 1945 (v miliónoch Ks)

Total volume of authorised loans by SNB in 1939-1945 (Ks million)

Rok	Eskont	Lombard	Spolu
Year	Discount	Lombard	Total
1939	1 150,5	463,3	1 613,8
1940	1 347,3	394,2	1 741,4
1941	1 047,2	394,2	1 441,4
1942	1 499,2	745,6	2 244,7
1943	2 481,0	1 466,0	3 947,0
1944	4 216,8	1 654,0	5 870,7
do/until 31. 10. 1945	5 781,8	1 405,6	7 187,4

Zdroj: ANBS, fond SNB, Ročné správy úverového odboru SNB 1939 – 1945, inv. č. 644, k. 353.

Source: ANBS, SNB fund, and Annual Reports of SNB's Credit Department for 1939-1945, inv. No 644, box 353.

k dôslednejšiemu skúmaniu bonity a účel-
nosti úverov. Neskôr banka prikrročila aj
k reštrikcii cedulových úverov.

V novembri 1944 bolo novelizované vládne
nariadenie č. 44 o SNB, podľa ktorého už
nebola len oprávnená, ale povinná poskyto-
vať úvery štátu, čo umožnilo ich čerpanie bez
obmedzenia a akejkoľvek kontroly zo strany
SNB. V roku 1944 úverovanie súkromného
sektora takmer úplne prestalo, pričom drvivú
väčšinu povolených úverov tvoril priamy

eskont a lombard štátu. K 15. februáru 1945
to bolo až 6,306 mld. Ks. Vedenie banky
dôrazne varovalo slovenskú vládu pred ka-
tastrofálnymi následkami inflácie a rozvratom
meny a ako možné východisko odporúčalo
pristúpiť k emisii štátoviek, keďže na decem-
brovom zasadnutí vlády si štát vyhradil právo
vydávať štátovky. Nadmerné výdaje štátu
v posledných mesiacoch vojny tak silne po-
značili menu i celé hospodárstvo krajiny.

4.2.4. Medzinárodný platobný styk a devízová politika banky

Prvoradý problém, ktorý musel devízový
odbor riešiť, bol absolútny nedostatok deví-
zových prostriedkov. Ich zásoby boli uložené
v Prahe a Slovensko malo k dispozícii len
devízy od exportných firiem a devízy ulože-
né na valutových kontách bánk. V tom čase
sa výška pohľadávok slovenských firiem
vo voľnej cudzine odhadovala do výšky asi
30 mil. korún, čo vlastne tvorilo devízovú re-
zervu Slovenského štátu, keďže stav devízo-
vej pokladne SNB bol prakticky nulový. Zás-
tupcovia slovenskej vlády na rokovaníach
21. marca 1939 v Berlíne požiadali o urých-
lené poskytnutie sumy 100 mil. korún v hod-
notných devízach zo zásob Národnej banky
v Prahe na udržanie dovozu potrebných
surovín. Na rokovaníach v Prahe 27. marca
sa dohodlo, že ríšsky komisár u NB v Prahe
bude uspokojovať slovenských uchádzačov
predbežne do výšky 50 mil. korún, v máji
1939 bola táto suma znížená na 30 mil.
korún. Ako bolo uvedené v predchádzajú-
cej časti, na základe nemecko-slovenskej
dohody o vyrovnaní bankovkového dlhu zo
14. júla 1939 musela NBC-M v Prahe po-
skytnúť SNB 100 mil. Ks v hodnotných deví-
zach, od ktorých bola odrátaná suma 26 mil.
Ks poskytnutá už skôr ako devízová záloha.

Devízový odbor v prvých mesiacoch svojej
činnosti nadviazal zahraničný platobný styk
(tzv. klíring) s Nemeckom, Protektorátom
Čechy a Morava, Poľskom a s inými štátmi.
Banka súčasne uskutočňovala devízový
styk vo voľných devízach predovšetkým so
Švajčiarskom, USA, Švédskom a neskôr
i s Tureckom. Podľa formy platobného styku
delila SNB okruh štátov na tri skupiny: voľná
cudzina, klíringové štáty a viazaná cudzi-
na, pričom klíringové štáty členila do dvoch
oblastí. Prvú oblasť tvorili Nemecká ríša,
Protektorát Čechy a Morava a Maďarsko,
v druhej bolo Taliansko, Juhoslávia, Grécko,
Rumunsko, Turecko a Švajčiarsko. V snahe
zaistiť devízové prostriedky sa banka pokú-
šala preorientovať export slovenských firiem
do najbližších krajín s voľnými devízami, ako
napr. Švajčiarska, Švédska, ale aj Turecka.

Možno povedať, že slovenskému hospodár-
stvu sa podarilo vyriešiť otázku nedostatku
devíz predovšetkým vlastným exportom.
Celkovo najväčší podiel na vývoze i dovoze
mala Nemecká ríša s Protektorátom Čechy
a Morava, ktorý bol od 1. októbra 1940 za-
členený do jednotného colného územia ríš-
sko-nemeckého, kam sa vyvážalo až 80 %
produkcie a dovoz tvoril 70 % celkového
obchodného obratu. Nemecko absorbo-
valo veľké množstvá tovarov zo Sloven-
ska, na rozdiel od Slovenska, ktoré malo
menšie možnosti importu z Nemecka, čím
dochádzalo k tvorbe zamrznutých pohľa-
dávok a narastaniu klíringovej špičky. Preto
sa SNB hneď od začiatku snažila rôznymi
cestami o reguláciu vývozu (hlavne do Ne-
mecka). Udeľovaním vývozných povolení
exportným firmám sa sledovalo v prvom
rade uspokojenie domácej tovarovej potreby
a tiež hľadisko devízovo-hospodárske. Na-
priek rôznym opatreniam klíringová špička
naďalej narastala a zatiaľ čo v roku 1940
tvorili klíringové pohľadávky Slovenska voči
Nemecku a Protektorátu viac ako miliár-
du korún, koncom marca 1945 to už bolo
7,08 mld. korún. Pohľadávka SNB predsta-
vovala 3,1 mld. korún, na zvyšnej sume par-
ticipovalo ministerstvo financií, ministerstvo
dopravy a slovenskí exportéri tovaru.

Preukaz pohľadávky firmy Banská huť, Bratislava,
za zbrojný materiál dodaný do Nemecka cez klí-
ringový účet Interimskonto z roku 1945 // Claim
of the mining company Banská huť, Bratislava, for
payment for ammunition delivered to Germany, to
be settled via the clearing account Interimskonto,
1945

Avízo na došlú úhradu cez švajčiarsko-slovenský
klíringový účet Verfügungskonto pre firmu Tiber-
ghien synovia, Trenčín, z roku 1942 // Notice of
payment made via the Swiss-Slovak clearing
account Verfügungskonto to the company Tiber-
ghien synovia (Trenčín), 1942

Prehľad stavov a pohybov na klíringových účtoch (v miliónoch Ks)

Clearing accounts stocks and flows
(Ks million)

Rok Year	Pohľadávky Claims		Závazky Liabilities
	Celková pohľadávka Total claims	z toho Nemecká ríša of which Germany	
1940	1 329,5	1 233,2	34,6
1941	2 161,7	2 124,7	74,6
1942	3 092,0	2 692,2	76,6
1943	5 314,5	5 237,4	101,2
1944	7 341,1	7 256,1	20,6
28/2/1945	7 329,0	7 251,9	13,5

Zdroj: ANBS, SNB, Prehľad stavov a pohybov na klíringových účtoch 1939 – 1945.
Source: ANBS, SNB, and Clearing accounts stocks and flows in 1939-1945.

Government Regulation No. 44 on the SNB was amended in November 1944. Based on this amendment, the SNB was not only entitled, but obliged to grant credits to the state, allowing them to be drawn without any restriction and control by the SNB. In 1944, lending to the private sector stopped almost completely, while the vast majority of approved credits consisted of direct discount and lombard loans to the state. As of 15 February 1945, this was 6.306 billion Ks.

4.2.4. International Payments and Exchange Policy of the Bank

The overriding problem that the foreign exchange department had to deal with was a total lack of foreign exchange. Their supplies were stored in Prague, and Slovakia kept at its disposal the foreign exchange only from export companies and deposited on foreign currency bank accounts. At that time, the amount of claims of Slovak companies in countries with free convertible currency was estimated at up to 30 million crowns, which actually constituted the foreign exchange reserves of the Slovak state, as the foreign cash of the SNB was virtually zero. In negotiations held in Berlin on 21 March 1939, representatives of the Slovak government asked for the rapid provision of 100 million crowns in valuable foreign currency from the reserves of Národná banka in Prague to maintain imports of necessary raw materials. During the talks held in Prague on 27 March, it was agreed that the Reich commissioner at Národná banka in Prague would satisfy the needs of the Slovak candidates provisionally up to 50 million crowns, but in May 1939 the amount was reduced to 30 million crowns. As mentioned in the previous section, based on the German-Slovak agreement on the banknote debt settlement of 14 July 1939, the NBBM in Prague had to provide the SNB with 100 million Ks in valuable foreign currency, which was reduced by the amount of 26 million Ks given earlier as a foreign exchange reserve.

In first months of its activity, the foreign exchange department established an international payment system (the so-called clearing) with Germany, the Protectorate of Bohemia and Moravia, Poland and other countries. The bank also carried out foreign exchange transactions in free convertible currencies, particularly with Switzerland, USA, Sweden, and later also with Turkey. According to the form of payment, the SNB divided the countries into three groups – foreign countries with free convertible currency, states using clearing and foreign countries with a fixed currency; furthermore, the states using clearing

The bank management strongly warned the Slovak government against the disastrous effects of inflation and currency disruptions and recommended the issuing of treasury notes as a possible solution, since, at the December meeting of the government, the state had reserved the right to issue treasury notes. Excessive state spending in the final months of the war thus strongly affected the currency and the whole economy of the country.

were divided into two areas. The first area consisted of the German Reich, the Protectorate of Bohemia and Moravia and Hungary, and the second group was formed by Italy, Yugoslavia, Greece, Romania, Turkey and Switzerland. In order to ensure foreign currency, the bank tried to reorient the exports of Slovak companies to the nearest countries with free convertible currency, such as Switzerland, Sweden and Turkey. It can be said that the Slovak economy had managed to solve the lack of foreign exchange mainly through its own exports. In total, the largest share of exports and imports had the German Reich and the Protectorate of Bohemia and Moravia, which was, from 1 October 1940, incorporated in a single customs territory of the German Reich, where up to 80% of production was exported and imports accounted for 70% of total turnover. Germany absorbed large quantities of goods from Slovakia, and thus differed from Slovakia, which had fewer possibilities to import from Germany, thereby resulting in frozen assets and an increase in the clearing balance. Therefore, the SNB tried to regulate exports (mainly to Germany) in various ways from the outset. Granting export licenses to export companies was primarily to satisfy domestic commodity needs and also pursue foreign exchange and economic goals. Despite various measures, the clearing balance continued to grow, and while in 1940 clearing claims of Slovakia against Germany and the Protectorate accounted for more than a billion crowns, at the end of March 1945 it was already 7.08 billion crowns. The liability of the SNB was 3.1 billion crowns, and the Ministry of Finance, Ministry of Transport and Slovak exporters of goods participated in the remaining amount.

Trade with the German Reich was conducted mainly through individual clearing accounts opened with the SNB. Each of them served for payments of special types of goods or financial payments. The most important and widely used of them were, for example, the

Potvrdenie Švajčiarskej národnej banky o prevode zlata z Rišskej banky v Berlíne na depozitný účet Slovenskej národnej banky z roku 1944 // Confirmation of the Swiss National Bank for a transfer of gold from the Reichsbank in Berlin to the deposit account of Slovenská národná banka, 1944

Výkaz Národnej banky Československej, Oblastného ústavu v Bratislave, o stave menového zlata Slovenskej národnej banky k 31. 12. 1946 // Statement of the monetary gold assets of Slovenská národná banka as at 31 December 1946, issued by the Bratislava Regional Institute of Národná banka Československá

Klíringový poukaz Deutsche Verrechnungskasse o prevode úspor slovenských robotníkov na Slovensko cez klíringový účet Arbeiter-Lohnersparnisse z roku 1939 // Clearing certificate of Deutsche Verrechnungskasse for remittances made by Slovak workers to Slovakia through the clearing account Arbeiter-Lohnersparnisse, 1939

Oceľový prsteň s nápisom „Slovenský štát ďakuje“ // Steel ring of thanks with the inscription “the Slovak State thanks you”

Obchod s Nemeckou ríšou sa realizoval hlavne prostredníctvom jednotlivých klíringových účtov vedených SNB, pričom každý slúžil na platby vymedzených druhov tovarov alebo finančných výplat. Z nich najvýznamnejšie a najpoužívanéjšie boli napr. Warenkonto, ktorý slúžil hlavne na platby za tovar, alebo na platby priamo či nepriamo s obchodom súvisiace. Cez Interimskonto platilo Nemecko vojenské dodávky zo Slovenska a Arbeiterlohnensparnisse zabezpečoval transfer zárobkov slovenských robotníkov pracujúcich v Nemecku. Klíringové účty sa okrem ich základnej funkcie využívali aj na ďalšie druhy transferov, najmä pokiaľ išlo o Arbeiterlohnensparnisse a Warenkonto. Druhým najväčším obchodným partnerom Slovenska bolo Taliansko, ale len do roku 1943, ďalej nasledovali Švajčiarsko, Švédsko, Maďarsko a Rumunsko.

Devízový odbor prevádzal obchody, ktorých výsledkom bola nielen tvorba devízových rezerv banky, ale vedenie ústavu sa sústredilo aj na vytváranie zlatých depozitov. Zlato totiž predstavovalo najistejšiu hodnotu vo vojnových časoch. Počas rokov 1941 až 1945 získala Slovenská národná banka viacerými transakciami s Ríšskou bankou v Berlíne a Švajčiarskou národnou bankou v Berne väčšie množstvo zlata, ktoré v roku 1944 doplnila zlatom ťaženým na Slovensku. Na príkaz guvernéra Imricha Karvaša boli tieto zlaté rezervy deponované v švajčiarskych bankách. Vo Švajčiarskej národnej banke v Berne bolo uložených 7 107,44 kg zlata a v Banke pre medzinárodné platby v Berne 200,57 kg. Po vojne koncom roku 1946 bol na žiadosť NBČS zlúčený zlatý depozit SNB deponovaný v Švajčiarskej národnej banke so zlatým depozitom NBČS do jedného depozitu s názvom „Národná banka Československá – Depositum regulare“. Okrem toho bola počas Slovenského národného povstania časť menového zlata SNB (157,3 kg) spolu s priemyselným

zlatom a ostatnými drahými kovmi evakuovaná z Banskej Bystrice do Moskvy a uložená do roku 1946 ako depozit v Štátnej banke (Gosudarstvennyj bank). Koncom roka 1945 vlastnila banka 7 465,92 kg menového zlata, pričom do celkového stavu sa zarátalo aj nepatrné množstvo zlata uloženého v Bratislave a Kremnici.

K vytvoreniu zlatého depozitu prispela aj zbierka na tzv. zlatý poklad. Vláda Slovenskej republiky schválila v júli 1939 zriadenie Fondu hospodárskej samostatnosti, do ktorého mohli občania prispievať drahými kovmi, cennými predmetmi i finančnými hotovosťami. Ministerstvom a im podriadeným orgánom bolo podľa tohto rozhodnutia nariadené odovzdať všetky zlaté predmety, šperky a iné cennosti, ktoré vlastnili, SNB ako správkyňu fondu. Právo manipulovať so zhromaždenými prostriedkami mal minister financií. Vecné dary boli triedené a uložené v Hlavnom ústave v Bratislave, kde ich posudzovala zvláštna komisia odborníkov. Každý darca, ktorý zložil do fondu dar v minimálnej hodnote 100 korún, dostal oceľový prsteň s nápisom „Slovenský štát ďakuje“, vyrábaný v Štátnej mincovni v Kremnici. Nezabudlo sa ani na propagáciu zbierky. V septembri roku 1939 navštívil SNB predseda vlády J. Tiso sprevádzaný členmi vlády, aby na účet fondu zložili dary a prezreli zariadenie banky. Táto udalosť bola nafilmovaná na propagačné účely. Zbierka sa uskutočnila v troch etapách: prvá končila 31. októbra 1940, druhá etapa trvala do 31. júla 1944 a posledná etapa bola vyhlásená dňa 1. augusta 1944. Jej výsledkom bolo vyše 3kg čistého zlata, 60 kg čiastočne zlatého kovu, 1 873 kg čistého striebra, 344 čiastočne strieborných predmetov, za 2 a pol milióna korún cenných papierov a 10 miliónov korún v hotovosti. Do zbierky prispelo vyše 90 000 darcov. Prostriedky získané zbierkou boli sčasti použité na splatenie štátovkového dlhu a roztavené zlato bolo uložené ako rezerva štátu.

Július Pázman

*7. 9. 1907 Hodruša
†15. 6. 1982 Bratislava

Od roku 1934 pracoval v Hlavnom ústave Národnej banky Československej v Prahe. Po návrate do Bratislavy vytvoril devízový odbor Slovenskej národnej banky a bol menovaný za jeho riaditeľa. Bol zainteresovaný na realizovaní takej úverovej a devízovej politiky, ktorej cieľom bolo zmierenie nemeckého ekonomického a finančného tlaku na Slovensko. Roku 1946 bol menovaný za zástupcu československého guvernéra Medzinárodnej banky pre rekonštrukciu a rozvoj, v decembri 1947 do Predsedníctva Likvidačného fondu menového, v apríli 1948 bol z tejto funkcie odvolaný. Nasledujúcich dvadsaťpäť rokov pôsobil ako profesor na Ekonomickej univerzite v Bratislave (pôvodne Vysoká škola obchodná), v rokoch 1948 – 1949 vykonával funkciu rektora.

He worked in the Main Institute of Národná banka Československá in Prague from 1934. After returning to Bratislava, he set up the Foreign Exchange Department of Slovenská národná banka and was appointed its director. He was involved in the implementation of the lending and foreign exchange policy aimed at mitigation of the German economic and financial pressure on Slovakia. In 1946 he was appointed deputy of the Czechoslovak governor of the International Bank for Reconstruction and Development, in December 1947 he became a member of the Board of Directors of Likvidačný fond menový, and in April 1948 he was removed from the office. For the next twenty-five years he was a professor at the University of Economics in Bratislava (originally the College of Commerce), and in 1948-1949 he held the office of rector.

Warenkonto, which served mainly to pay for goods or for payments directly or indirectly related to the trade. Through the Interimskon- to Germany paid for military supplies from Slovakia and the Arbeiterlohnsparnisse ensured the transfer of earnings of Slovak people working in Germany. In addition to their primary functions, clearing accounts were also used for other types of transfers, especially in the case of Arbeiterlohnsparnisse and Warenkonto. The second largest trading partner of Slovakia was Italy, but only until 1943, followed by Switzerland, Sweden, Hungary and Romania.

The foreign exchange department carried out transactions which resulted not only in the formation of the bank's foreign exchange reserves, but the management of the institute also focused on creating gold deposits. Gold represented the most reliable value in times of the war. During the years 1941 to 1945, through several transactions with Reichsbank in Berlin and the Swiss National Bank in Bern, Slovenská národná banka received a larger amount of gold, which, in 1944, was complemented with gold mined in Slovakia. At the behest of bank governor Imrich Karvaš, the gold reserves were deposited in Swiss banks. 7,107.44 kg of gold was saved in the Swiss National Bank in Bern and 200.57 kg in the Bank for International Settlements in Bern. After the end of the war, in 1946, at the request of the NBCS, the SNB gold deposit put in the Swiss National Bank was merged with the NBCS gold deposit into one deposit called "Národná banka Československá – Depositum regulare". In addition, during the Slovak National Uprising, part of the SNB monetary gold (157.3 kg) together with industrial gold and other precious metals was evacuated from Banská Bystrica to Moscow and placed as a deposit in the State Bank (Gosudarstvennyj bank) until 1946. At the end of 1945, the bank held 7,465.92 kg

of monetary gold, and the overall state also included tiny amounts of gold stored in Bratislava and Kremnica.

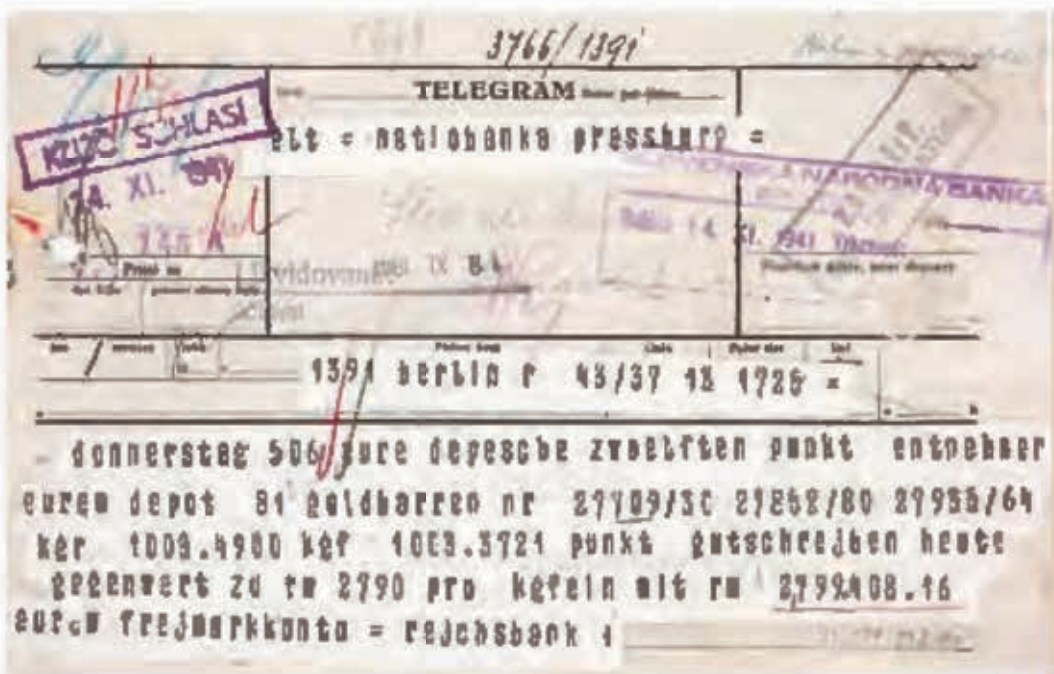
Collection for the so-called golden treasure also contributed to the creation of the gold deposit. In July 1939, the government of the Slovak Republic approved the establishment of Fond hospodárskej samostatnosti (Economic Independence Fund) to which citizens could contribute with bullion, valuables and cash. Under this decision, ministries and their subordinate bodies were ordered to hand over all of the gold, jewels and other valuables they possessed to the SNB as the administrator of the fund. The minister of finance had the right to dispose of the resources gathered. Kind donations were sorted and stored in the Main Institute in Bratislava, where they were assessed by a special commission of experts. Each donor who contributed to the fund with a gift at a minimum value of 100 crowns, got a steel ring with the inscription "Slovenský štát ďakuje" (The Slovak State thanks you.), produced by the State Mint in Kremnica. Even the promotion of the collection was not forgotten. In September 1939, Prime Minister Jozef Tiso accompanied by members of the government, visited SNB to view the bank facilities and contribute their gifts to the fund. The event was filmed for promotional purposes. The collection took place in three stages – the first one ended on 31 October 1940, the second stage lasted until 31 July 1944 and the last one was launched on 1 August 1944. The result of the collection was more than 3 kg of gold, 60kg of partially gold metal, 1,873 kg of pure silver, 344 partially silver objects, securities in the amount of two and a half million crowns and 10 million crowns in cash. More than 90,000 donors contributed to the collection. Funds gained through the collection were used partially to repay the treasury note debt and molten gold was stored as a reserve of the state.

Členovia vlády Slovenskej republiky odovzdávajú v Slovenskej národnej banke dary na zlatý poklad (SNA, fond STK, č. 2029) // Members of the government of the Slovak Republic donating to the golden treasure at Slovenská národná banka (SNA, STK fond, No 2029)

Dar mladého úradníka z Trenčianskych Teplic na zlatý poklad so žiadosťou o urýchlené zaslanie ďakovných prsteňov na jeho svadbu z roku 1939 // The donation of a young clerk from Trenčianske Teplice to the golden treasure, with a request that the „rings of thanks“ be delivered quickly in time for his wedding, 1939

Telegram Rišskej banky v Berlíne o predaji zlata Slovenskej národnej banky z roku 1941 // Cable of the Reichsbank in Berlin regarding a sale of gold of Slovenská národná banka, 1941

4.2.5. Činnosť banky počas Slovenského národného povstania a v poslednom roku vojny

Ivan Hrušovský (1913 – 1944), úradník Slovenskej národnej banky. Zahynul v boji počas Slovenského národného povstania. // Ivan Hrušovský (1913-1944), clerk of Slovenská národná banka, died in the Slovak National Uprising.

Do príprav Slovenského národného povstania sa aktívne zapojili aj niektorí zamestnanci Slovenskej národnej banky vrátane guvernéra, a to už v roku 1943. Po dohode s predstaviteľmi odboja boli na pokyn guvernéra Karvaša pod zámienkou evakuácie predisponované obrovské zásoby platidiel do filiálky v Banskej Bystrici. Táto filiálka mala najvýhodnejšiu geografickú polohu ako evakuačné miesto pre ostatné filiálky a aj najlepšie trezorové vybavenie. Už počas prvých dní povstaleckých akcií sa filiálky dostali do úplnej izolácie od ústredia, ktoré tak stratilo akúkoľvek možnosť ich riadenia. Slovenská národná rada usmerňujúca život na území ovládanom povstaleckým vojskom výrazne, aj keď len na krátky čas, zasiahla do chodu banky. Nariadením SNR č. 17 zo dňa 14. septembra 1944 bola filiálka v Banskej Bystrici dočasne poverená výkonom všetkých práv a povinností centrálnej banky. Toto nariadenie súčasne stanovilo podriadenosť všetkých filiálok a pobočiek SNB filiálke v Banskej Bystrici, čím sa prakticky vytvorili dve riadiace centrá pracujúce nezávisle od seba.

Navyše bola v banskobystrickej a ružomberskej filiálke sústredená väčšia časť zásob platidiel banky v hodnote 3,850 miliardy korún, zatiaľ čo vo filiálkach na území kontrolovanom vládnu mocou to bolo len 2,1 miliardy korún. Úradovňa v Banskej Bystrici, ktorá bola počas dvoch mesiacov mimo dosahu ústredia v Bratislave, financovala potreby veliteľstva 1. československej armády, ako aj civilnej správy vo výške takmer pol miliardy korún. V tom čase rozhodlo Predsedníctvo SNR o odsune drahých kovov deponovaných v banskobystrickej filiálke mimo územia Slovenska, pretože sa obávali ich odvečenia do Nemecka. Z tohto dôvodu boli v polovici októbra letecky dopravené do Moskvy, odkiaľ ich po vojne v roku 1946 vrátili do Prahy. Revízna komisia banky vyslaná po potlačení povstania do obidvoch filiállok vyčíslila škody spôsobené počas „mimoriadnych udalostí“ (ako sa im vtedy hovorilo) sumou vyše 486 miliónov korún.

Začiatkom septembra zatklo gestapo guvernéra Karvaša. Viceguvernér Fundárek sa vtedy zdržiaval na povstaleckom území, čím bolo na niekoľko dní znemožnené riadenie banky.

Zastupovaním guvernéra bol vládou poverený člen bankovej rady Anton Mederly. V tejto funkcii pôsobil len do 23. októbra 1944, keď bol dekrétom prezidenta republiky odvolaný Imrich Karvaš a na post guvernéra vymenovaný riaditeľ Tatra banky Rudolf Kubiš. Poslednou zmenou vo vedení bolo odvolanie viceguvernéra Jozefa Fundárka (14. marca) a na jeho miesto menovala vláda Jána Balka. Postavenie SNB, ako aj svoje právomoci výstižne opísal guvernér Rudolf Kubiš na zasadnutí revidujúceho výboru SNB 14. februára 1945: „Ja som to obrazne tak vyjadril, že celá moja funkcia v Národnej banke, čo sa týka regulácie meny a obehu, pozostáva len v tom, že som posadený na lokomotívu, ktorá plnou parou beží, všetky páky rýchlostné mi zobrali z ruky, jedine píštku mi nechali, že môžem – písať. Ani brzdy nemám, ani rýchlostnej páky – len môžem písať koľko chcem, t. j. – registrovať a písať.“

Po definitívnom rozhodnutí o presune slovenskej vlády do Kremsmünsteru v Rakúsku naliehali nemeckí predstavitelia, vyslanec Hans Ludin a riaditeľ Ríšskej banky Soengen, na guvernéra Kubiša, aby z územia Slovenska evakuovala aj Národná banka, lebo „vláda bez Národnej banky nie je kompletná vláda“. Soengen požadoval od guvernéra aspoň symbolickú účasť banky v podobe časti devízového odboru na zabezpečenie slovensko-nemeckého klíringu na území Nemeckej ríše. Túto požiadavku guvernér Kubiš rázne odmietol s odôvodnením, že banka nemôže pracovať mimo vlastného teritória, a v prípade nátlaku pohrozil demisiou a rozpustením riaditeľstva banky.

Na poslednej schôdzi riaditeľstva 28. marca 1945 sa zamietla možnosť evakuácie všetkých zásob platidiel SNB mimo územia Slovenska. Súčasne tu guvernér Kubiš oznámil svoj úmysel odísť do exilu. O deň neskôr bolo na zasadnutí vlády rozhodnuté odtransportovať 180 miliónov korún pre potreby slovenskej vlády v Kremsmünsteri. Zároveň boli na základe príkazu viceguvernéra odsunuté platidlá v hodnote 1,125 miliardy korún do Šaštína v prípade obklúčenia Bratislavy.

4.2.5. Activities of the Bank during the Slovak National Uprising and in the Last Year of the War

Some of the staff of Slovenská národná banka, including the governor, were actively involved in the preparation of the Slovak National Uprising as early as 1943. By agreement with the leaders of the resistance, on the instruction of governor Karvaš, huge reserves of legal tender were predisposed to the branch in Banská Bystrica under the pretence of evacuation. The branch had the best vault equipment and the most favourable geographical position as an evacuation site for the other branches. Already during the first days of the insurgency, branches became completely isolated from the headquarters, which had lost any possibility of their control. The Slovak National Council, regulating life in the territory dominated by the rebel army, significantly affected, even if only for a short time, the running of the bank. Upon Regulation of the Slovak National Council No. 17 of 14 September 1944, the branch in Banská Bystrica was temporarily entrusted with the execution of all the rights and obligations of the central bank. The regulation also laid down the subordination of all branches and sub-branches of the SNB to the branch in Banská Bystrica, which effectively created two managing centres working independently.

In addition, most of the bank's legal tender, worth 3.850 billion crowns, was concentrated in the branches in Banská Bystrica and Ružomberok, while the branches in the territory controlled by the government had only 2.1 billion crowns. The office in Banská Bystrica, which for over two months was beyond the reach of the headquarters in Bratislava, funded the needs of the Headquarters of the First Czechoslovak Army and civilian administration in the amount of nearly half a billion crowns. At that time, the Presidium of the Slovak National Council decided on the removal of precious metals deposited in the branch in Banská Bystrica to outside of Slovakia, because it feared they would be dragged away to Germany. For this reason, in mid-October these deposits were transported by air to Moscow, from where they were returned to Prague after the war, in 1946. The audit committee of the bank, sent after the suppression of the insurgency to both branches, quantified the damage caused during the "exceptional events" (as they were then called) as being in an amount exceeding 486 million crowns.

In early September, governor Karvaš was arrested by the Gestapo. At that time, the vice-governor Fundárek remained in the territory

of the uprising, which disabled the management of the bank for a few days. A member of the bank board authorised by the government – Anton Mederly – was entrusted with representing the governor. He held office only until 23 October 1944, when, upon a presidential decree, Imrich Karvaš was removed from his office and the director of Tatra banka, Rudolf Kubiš, was appointed as governor. The final change in the leadership was the removal of vice-governor Jozef Fundárek from his office (on 14 March). The government appointed Ján Balko to his position. At the meeting of the SNB audit committee held on 14 February 1945, governor Rudolf Kubiš described aptly his powers as well as the position of the SNB: *"I would express it figuratively so that all my functions in the National Bank regarding the regulation of currency and its circulation consist only in the fact that I had been perched on a locomotive that is running at full speed. They took all the gear-levers out of my hands and left me only a whistle so that I could just whistle. I have neither brakes nor the gear-lever – I can just whistle as much as I want, which means to register and write"*.

After the final decision on the transfer of the Slovak government to Kremsmünster in Austria, German officials, ambassador Hans Ludin and director Soengen of Reichsbank, urged governor Kubiš to evacuate Národná banka from Slovakia because the "government without the National Bank is not a complete government". Soengen asked the governor for at least symbolic participation of the bank in the form of part of the foreign exchange department to ensure the Slovak-German clearing in the territory of the German Reich. Governor Kubiš resolutely refused the claim on the grounds that the bank could not work outside its own territory, and in the case of coercion he threatened to resign and dissolve the directorate of the bank.

At the last meeting of the directorate, held on 28 March 1945, the possibility of evacuation of all SNB stock of legal tender to outside of Slovakia was refused. At the same meeting governor Kubiš announced his intention to go into exile. A day later, at its meeting the government decided to transport 180 million crowns for the needs of the Slovak government in Kremsmünster. At the vice-governor's bidding, legal tender worth 1.125 billion crowns was moved to Šaštín in the case of a siege of Bratislava.

Július Vagač (1909 – 1945), úradník Slovenskej národnej banky odvečený do Nemecka, kde zahynul // Július Vagač (1909-1945), clerk of Slovenská národná banka, deported to Germany, where he died

4.2.6. Dočasná správa Slovenskej národnej banky a okolkovanie slovenských platidiel

Vkladový list Poštovej sporiteľne z júla 1945 // Certificate of deposit of Poštová sporiteľňa, July 1945

Začiatkom februára 1945 sa presťahoval do Košíc Československý menový úrad, ktorý mal suplovať funkcie centrálnej banky na oslobodenom území až do obnovenia činnosti Národnej banky Československej. V apríli 1945 vydalo Ministerstvo financií Československej republiky príkaz filiálkam SNB na začatie činnosti pod názvom Československý menový úrad. Bolo to v priebehu niekoľkých mesiacov už druhýkrát, keď na území Slovenska istý čas spolupôsobili dve inštitúcie pre oblasť centrálného bankovníctva. Na to reagovala Dočasná správa SNB príkazom adresovaným filiálkam, ktorým zakazuje používať označenie Československý menový úrad s odôvodnením, že SNB právne neprestala existovať. Postupom času sa situácia stabilizovala a funkcie centrálnej banky na Slovensku až do svojho zániku plnila SNB.

Po oslobodení Bratislavy bola Poverenictvom SNR pre financie zavedená v banke dočasná správa (Ján Ondruš, Ján Oliva, Karol Markovič, Július Vagač a Ján Michalík). Funkciu nevykonávali Július Vagač (odvlečený Nemcami) a Ján Ondruš, ktorý v tom čase nebol v aktívnej službe v banke. Úlohou dočasnej správy bola príprava splynutia Slovenskej národnej banky a Národnej banky Československej do jednej centrálnej banky so sídlom v Prahe. Okrem tejto prioritnej úlohy sa usilovala i o znovuzískanie majetku banky uloženého v zahraničných bankách, zabraného nemeckou i Červenou armádou a rozkradnutého občanmi. Tento problém sa riešil niekoľko rokov, ale úplné získanie všetkých pohľadávok sa nikdy nepodarilo dosiahnuť.

Jednou z posledných veľkých operácií realizovaných Slovenskou národnou bankou bolo okolkovanie slovenských platidiel. Cieľom tejto akcie, ktorá prebiehala od júla do septembra 1945 a vyvolala značnú paniku medzi obyva-

telstvom, bolo stiahnuť z obehu pengó platidlá na južnom Slovensku, zabrániť dovozu nezákonne získaných platidiel z cudziny, hlavne však zavedenie jednotnej československej meny – koruny československej (Kčs). SNB oslovila začiatkom júla peňažné ústavy, aby do okolkovacej akcie zapojili zamestnancov svojich centrál, ale aj filiállok, a zabezpečili tak čo najrýchlejšie okolkovanie platidiel. Okrem peňažných ústavov sa na tejto akcii podieľali okresné finančné riaditeľstvá, daňové úrady, daňová správa a v záujme zabezpečiť jej nerušený priebeh spolupracovala SNB aj s oblasťným veliteľstvom Československej armády. V rámci jednotlivých bankových obvodov boli zriadené okolkovacie strediská (vo filiálkach SNB), kam boli koncom júna rozosielané kolky na bankovky a československé poukážky. Banka súčasne vyzývala obyvateľstvo, aby si svoje finančné prebytky ukladalo na vkladné knižky a bežné účty v peňažných ústavoch a Poštovej sporiteľni.

Na území južného Slovenska boli po čiastočnej konsolidácii pomerov zriadené dve filiálky – v Košiciach začiatkom a v Nových Zámkoch koncom augusta 1945. V auguste 1945 boli členovia dočasnej správy Ján Oliva a Ján Michalík vymenovaní do funkcie riaditeľov SNB. Poslednú bodku za pôsobením SNB dal dekrét prezidenta republiky č. 139/1945 Zb. o prechodnej úprave právnych pomerov NBČS s platnosťou od 26. novembra. Počínajúc týmto dňom, Slovenská národná banka sa stáva súčasťou Národnej banky Československej a jej bývalé ústredie v Bratislave pôsobí ako NBČS, Oblasťný ústav pre Slovensko. Po právnej stránke zaniká Slovenská národná banka definitívne až zákonom č. 38/1948 Zb., ktorým sa zlúčila majetková podstata Slovenskej národnej banky s majetkovou podstatou Národnej banky Československej.

Rudolf Kubiš

*19. 4. 1885 Bytča
†24. 4. 1951 Bratislava

V oblasti peňažníctva začal pôsobiť v roku 1904 ako zamestnanec firmy Bankový, zmenkový a šifkartový obchod, ktorú vlastnil Peter Víťazoslav Rovnianek v Pittsburghu. V roku 1922 vstúpil do služieb Tatra banky. Tu sa postupne vypracoval na jej generálneho riaditeľa (1940). Dňa 23. októbra 1944, po uväznení Imricha Karvaša, sa stal guvernérom Slovenskej národnej banky. Funkciu guvernéra vykonával relatívne krátko (do konca marca 1945). Po potlačení Slovenského národného povstania sa zamerl na konsolidáciu pomerov v banke s dôrazom na čo najväčšiu elimináciu jej strát a naďalej sa snažil zachovať nezávislosť centrálnej banky od vlády. V posledných dňoch vojny emigroval. V roku 1948 bol odsúdený Národným súdom v neprítomnosti na osemnásť mesiacov odňatia slobody.

He began his banking career in 1904 as an employee of the firm Bankový, zmenkový a šifkartový obchod (Bank, bill of exchange and ship-card business) owned by Peter Víťazoslav Rovnianek in Pittsburgh. In 1922 he entered the service of Tatra banka. Gradually, he worked his way up to become the CEO of the bank (1940). On 23 October 1944, after imprisonment of Imrich Karvaš, he became the governor of Slovenská národná banka. He held the office of governor for a relatively short period of time (until the end of March 1945). After suppression of the Slovak National Uprising, he focused on consolidation of relations in the bank, putting emphasis on the highest possible elimination of losses, and continued efforts to keep the central bank independent of the Government. He emigrated in the last days of the war. In 1948 he was sentenced by the National Court by default to eighteen months of imprisonment.

4.2.6. Temporary Administration of Slovenská národná banka and the Stamping of the Slovak Currency

In early February 1945, Československý menový úrad (Czechoslovak Monetary Office) moved to Košice. It was to stand in for the functions of the central bank in the liberated territory until restoration of the activity of Národná banka Československá. In April 1945, the Ministry of Finance of the Czechoslovak Republic issued an order for the branches of the SNB to start operating under the name Československý menový úrad. This was the second time in a few months that two institutions in the area of central banking co-existed in the territory of Slovakia. The Temporary Administration of the SNB responded to this with an order addressed to the branches prohibiting the use of the name Československý menový úrad on the grounds that the SNB had not ceased to exist legally. Over time, the situation stabilised and the functions of the central bank in Slovakia were performed by the SNB until its termination.

After the liberation of Bratislava, a temporary administration (Ján Ondruš, Ján Oliva, Karol Markovič, Július Vagač and Ján Michalík) was introduced in the bank by Povereníctvo SNR pre financie (Slovak National Council's Executive Authority for Finance). Július Vagač (deported by the Germans) and Ján Ondruš, who was not on active duty in the bank at that time, did not assume their offices. The role of the temporary administration was preparing for the merger of Slovenská národná banka and Národná banka Československá into a single central bank based in Prague. In addition to that priority task, it also sought the recovery of the bank's assets deposited in foreign banks, seized by the Germans and the Red Army and stolen by citizens. The problem was resolved over a number of years, though the total settlement of all claims was never achieved.

One of the last major operations undertaken by Slovenská národná banka was the stamping of Slovak banknotes. The aim of the action,

which took place from July to September 1945 and caused considerable panic among the population, was to withdraw Hungarian pengő from circulation in southern Slovakia, to prevent the importation of illegally acquired paper money from abroad, but especially to introduce the single Czechoslovak currency – the Czechoslovak crown (Kčs). In early July, the SNB approached financial institutions to engage the staff of their headquarters and branches in stamping in order that it got done as soon as possible. In addition to the financial institutions, district financial directorates, tax authorities and tax administration also participated in this event, and in order to ensure smooth running the SNB also collaborated with the Regional Headquarters of the Czechoslovak Army. Stamping centres were established in each banking district (in the SNB branches), where stamps for banknotes and Czechoslovak vouchers were delivered in late June. The bank also urged the population to deposit their financial surpluses into savings books and current accounts with financial institutions and with Poštová sporiteľňa.

After partial consolidation of the situation, two branches were established in southern Slovakia – in Košice in early and in Nové Zámky in late August 1945. Members of the temporary administration – Ján Oliva and Ján Michalík – were appointed directors of the SNB in August 1945. The final full stop to the existence of the SNB was given by Presidential Decree No. 139/1945 Coll. on transitional arrangements of the NBCS legal relations with effect from 26 November. From that day on, Slovenská národná banka became a part of Národná banka Československá, and its former headquarters in Bratislava acted as the NBCS Regional Institute for Slovakia. Slovenská národná banka legally ceased to exist by Act No. 38/1948 Coll., upon which the assets of Slovenská národná banka merged with the assets of Národná banka Československá.

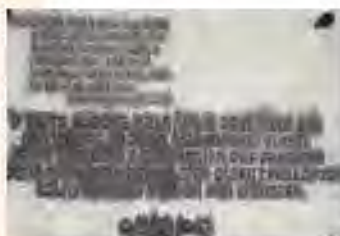
Stokorunová bankovka Slovenskej národnej banky z roku 1940 označená československým kolkom v júli 1945 // A 100 crown banknote of Slovenská národná banka of 1940, with the Czechoslovak stamp affixed to it in July 1945

kapitola 5

5. Národná banka Československá (1945 – 1950)

5.1. Koncentrácia peňažníctva v rokoch 1945 – 1950

(Andrea Leková)

Pamätná tabuľa na budove Štátnej banky československej, pobočka v Trebišove, kde bolo prvé sídlo Slovenskej národnej rady po oslobodení v roku 1945 // Plaque marking the first headquarters of the Slovak National Council after the liberation in 1945, on the building of the Štátna banka československá branch in Trebišov

Vývoj slovenského peňažníctva po druhej svetovej vojne sa formoval už na jej sklonku a bol ovplyvňovaný politickými udalosťami na domácej pôde, dianím v obnovenej Československej republike, stavom a štruktúrou úverovej sústavy, ktorá sa sformovala počas existencie vojnovaj Slovenskej republiky a tiež povojnovým usporiadaním sveta a rozdeľením sfér vplyvu víťazných mocností. V prípade Slovenska, a teda aj Československa, zohral podstatnú rolu fakt, že tieto územia sa na niekoľko desiatok rokov dostali pod vplyv Zväzu sovietskych socialistických republík, ktorý si z Československej republiky vytvoril svoj sateľitný štát.

Na konci vojny pôsobilo na Slovensku 6 slovenských bánk: Slovenská banka, Bratislava, Tatra banka, Bratislava, Sedliacka banka, Bratislava, Myjavská banka, Myjava, Stredo-

slovenská banka, Banská Bystrica, Ľudová banka v Ružomberku. Zatiaľ čo prvé tri menované banky mali celoslovenskú pôsobnosť, posledné tri menované banky mali svoju činnosť regionálne obmedzenú. V Bratislave boli činné bankové reprezentácie Živnostenskej banky a Moravskej banky. Medzi banky s nemeckou správou patrila Bratislavská obchodná a úverná banka (v čase vojny pôsobila pod názvom Nemecká obchodná a úverná banka), Union banka, Bratislava, a Čerehátska banka, Nižný Medzev. Banky maďarskej menšiny sa nachádzali v Bratislave – Bratislavská I. sporivá banka a v Levoči – Spišská úverná banka. Celkovo 13 bánk malo svoje zastúpenie v 89 obciach. V oblasti ľudového peňažníctva pôsobilo 20 mestských sporiteľní s 8 filiálkami, 809 úverových družstiev patriacich pod Ústredné družstvo, 58 roľníckych vzájomných pokladníc združených vo Zväze roľníckych vzájomných pokladníc a 39 živnostenských úverových ústavov, ktoré zastrešoval Živnozväz. Okrem nich tu existovalo 59 nemeckých ľudových peňažných ústavov. Na území, ktoré bolo zabraté Maďarskom po viedenskej arbitráži na jeseň 1938 a ktoré sa po oslobodení pričlenilo naspäť k Slovensku, existovalo 18 bánk pôsobiacich v 19 obciach a vyše 200 úverových družstiev. Účastinné banky mali množstvo úradovní, ale iba niektoré z nich dosiahli v pravom zmysle kompetencie filiálky. Veľké množstvo úradovní nebolo ani samostatnou účtovnou jednotkou. Mozaiku peňažnej sústavy Slovenska dotvárali Slovenská národná banka ako emisná banka, Poštová sporiteľňa, úlohou ktorej bolo zabezpečovať hotovostný a bezhotovostný platobný styk, a Slovenská hypotečná a komunálna banka s výhradným právom na poskytovanie dlhodobého emisného úveru na základe vydávania záložných listov, komunálnych, melioračných, železničných a elektrifikačných dlhopisov.

Prezenčná listina z porady Dočasného poradného zboru pre otázky peňažníctva dňa 29. 5. 1947 // Attendance list for the meeting of Dočasný poradný zbor pre otázky peňažníctva held on 29 May 1947

chapter 5

5. Národná banka Československá: 1945-1950

5.1. Concentration of the Banking Industry from 1945 to 1950

(Andrea Leková)

The development of the Slovak banking industry after the Second World War had already begun taking shape by the war's end and was influenced by political events at home in the restored Czechoslovak Republic, the condition and structure of the credit system which had formed during the wartime Slovak Republic, as well as the post-war world order and the division of the spheres of influence of the victorious powers. In the case of Slovakia, and thus also Czechoslovakia, the fact that for a few decades the territories had been under the influence of the Soviet Union, which transformed the Czechoslovak Republic into its own satellite state, also played a major role.

At the end of the war there were six Slovak banks in Slovakia – Slovenská banka in Bratislava, Tatra banka in Bratislava, Sedliacka banka in Bratislava, Myjavská banka in Myjava, Stredoslovenská banka in Banská Bystrica, and Ľudová banka in Ružomberok. While the first three banks had a nationwide scope, the latter three had their activities limited to their respective regions. In Bratislava were also acting the representations of Živnostenská banka and Moravská banka. Among the banks with German administration were Bratislavská obchodná a úverná banka, which during wartime worked under the name Nemecká obchodná a úverná banka, Union banka in Bratislava, and Čerehátska banka in Nižný Medzev. The banks of the Hungarian minority were Bratislavská I. sporivá banka in Bratislava and Spišská úverná banka in Levoča. A total of 13 banks had their representation in 89 localities. In the field of people's banking, there were 20 municipal savings banks with 8 branches, 809 credit cooperatives belonging to Ústredné družstvo, 58 farmer mutual treasuries united in Zväz roľníckych vzájomných poklad-

níc and 39 trade credit institutions covered by Živnozväz. In addition, there were 59 German people's financial institutions. In the territory seized by Hungary after the Vienna Arbitration in the autumn of 1938 and integrated back to Slovakia after the liberation there were 18 banks operating in 19 localities and more than 200 credit cooperatives. Joint-stock banks had many offices, but only some of them acquired the competencies of branches to all intents and purposes. Many of them were not independent accounting entities. The mosaic of the Slovak monetary system was complemented with Slovenská národná banka as the bank of issue, Poštová sporiteľňa, whose role was to provide cash and cashless payments, and Slovenská hypotečná a komunálna banka with the exclusive right to provide

Vkladná knižka Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky z roku 1947 s poznámkou Vklad voľný // Savings book of Slovenská hypotečná a komunálna banka from 1947 with the note "Unrestricted deposit"

Oznámenie o zlučení Tatra banky so Stredoslovenskou bankou a o prevzatí obchodov Moravskej a Živnostenskej banky na Slovensku z roku 1948 // Notice of the merger of Tatra banka and Stredoslovenská banka and of the assumption of transactions of Moravská a Živnostenská banka in Slovakia, 1948

Budova Slovenskej Tatra banky, filiálka v Brezovej
// Building of Slovenská Tatra banka branch in Brezová

Prvé zákonné opatrenia týkajúce sa zmien v peňažníctve prijala už Slovenská národná rada v marci 1945. Bol to zvrchovaný orgán na oslobodenom území Slovenska s kompetenciami tak v oblasti menovej, ako aj vo finančnej. Nariadenie Predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 17 z 23. marca 1945 stanovilo, že v záujme hospodárskej obnovy je možné podrobiť peňažné ústavy mimoriadnej revízii, dozoru a dočasnej správe. Nariadenie umožňovalo zbaviť štatutárne orgány peňažných ústavov funkcie a tiež prepúšťať zamestnancov. V tom čase už prebiehali rokovania o programovom vyhlásení prvej povojnovej spoločnej vlády Čechov a Slovákov v Moskve, ktoré sa sformovali do vyhlásenia Košického vládného programu 5. apríla 1945 na spoločnom zasadnutí obnovenej československej vlády a Slovenskej národnej rady. Program si okrem iného kládol za úlohu „postaviť celý peňažný a úverový systém pod všeobecné štátne vedenie“ a do služieb obnovenia národného hospodárstva, oživenia výroby a obchodu, bol predzvesťou budúceho znárodnenia, hoci sa v ňom priamo tento termín nepoužil. Ustanovenia nariadenia č. 17/1945 rušilo nariadenie č. 100 z 24. augusta 1945 o národnej správe v peňažných ústavoch a poisťovniach. Dočasná správa mala byť nahradená národnou správou, resp. v peňažných ústavoch, kde zriadená nebola, mala nahradiť valné zhromaždenie a správnu a dozornú radu. Dňa 24. októbra 1945 vstúpil do platnosti dekrét prezidenta republiky č. 102 o znárodnení akciových bánk. Banky sa stali národnými podnikmi a ako také majetkom štátu. Museli sa vzdať svojich podielov v priemyselných a obchodných podnikoch a previesť ich na iné subjekty, na fyzické alebo právnické osoby. Akcionárom bánk bola sľúbená náhrada, náhradovú službu zákon zveril Fondu znárodneného hospodárstva, zriadenému dekrétom prezidenta č. 100/1945. Fond však v skutočnosti začal svoju činnosť až v roku 1948 v nadväznosti na zákon č. 51/1948 o úprave

niektorých finančných pomerov národných podnikov priemyselných a potravinárskych. Náhrada nebola československým majiteľom akcií nikdy poskytnutá a všetky domáce cenné papiere, zložené do povinnej úschovy podľa dekrétu prezidenta č. 95/1945, prepadli v roku 1953 pri menovej reforme v prospech štátu.

Na Slovensku sa podarilo odsúvať naplnenie nariadenia Slovenskej národnej rady č. 100/1945 a v niektorých bankách sa neustanovila ani dočasná správa. V tomto smere vyvíjalo úsilie Povereníctvo financií, predovšetkým jeho hlavný predstaviteľ Tomáš Tvarožek a po jeho náhle a nie celkom objasnenej smrti jeho nástupca Matej Josko. Pre znárodnené banky sa mal zriadiť asymetrický model jednotného orgánu riadenia s celoštátnou Ústrednou správou bánk v Prahe a jej podriadenou Oblastnou správou bánk v Bratislave. Na Slovensku napokon v júli 1946 vzniká z iniciatívy Povereníctva financií Dočasný poradný zbor pre otázky peňažníctva, ktorý mal byť náhradným orgánom, kým nebude zriadená Oblastná správa bánk v Bratislave. Jeho predsedom sa stal Elo Šándor, generálny riaditeľ Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky. Zbor pripomienkovoval návrhy peňažných zákonov a rokoval o koncepciách transformácie peňažníctva na Slovensku. Predchodcom Dočasného poradného zboru pre otázky peňažníctva bola od novembra 1945 Povereníctvom financií zriadená dočasná reorganizačná komisia, ktorú tvorili predstavitelia slovenského peňažníctva a štátnej správy. Komisia diskutovala o spôsobe dokončenia koncentračného procesu v peňažnej sústave na Slovensku, ktorý sa začal v období vojnovvej Slovenskej republiky. Tento komplikovaný proces, keď mnohé peňažné ústavy vstúpili do likvidácie už začiatkom 40. rokov, sa napokon predĺžil až do 50. rokov a formálne bol zavŕšený vytvorením Štátnej banky československej.

Tomáš Tvarožek

*21. 12. 1892 Brezová pod Bradlom
†20. 7. 1945 Bratislava

Začiatky jeho pôsobenia v bankovníctve sú spojené so Živnostenskou bankou v Prahe, Ľudovou bankou v Novom Meste nad Váhom a Úvernou bankou v Ružomberku. Po prvej svetovej vojne bol riaditeľom Hospodárskej banky v Trnave, od decembra 1921 Slovenskej banky v Bratislave. Roku 1923 sa stal riaditeľom Mestskej sporiteľne v Bratislave, ktorú vybudoval na vtedy najväčšiu sporiteľňu. Zaslúžil sa o vybudovanie siete slovenských sporiteľní. Po vypuknutí Slovenského národného povstania pôsobil ako člen Slovenskej národnej rady a odborný prednosta Povereníctva pre financie poverený organizovaním slovenského peňažníctva. Dňa 7. februára 1945 sa stal povereníkom pre financie. Po vojne sa podieľal na riešení mnohých finančných otázok, pričom najdôležitejšou úlohou bola menová reforma.

He began his banking career in Živnostenská banka in Prague, Ľudová banka in Nové Mesto nad Váhom, and Úverná banka in Ružomberok. After World War I and from December 1921 he was the director of Hospodárska banka in Trnava and of Slovenská banka in Bratislava, respectively. In 1923 he became the director of Mestská sporiteľňa in Bratislava which was developed by him into the biggest savings bank of those times. He contributed to the establishment of a network of Slovak savings banks. After the Slovak National Uprising burst out, he acted as a member of the Slovak National Council and the professional head of the Executive Authority for Finance responsible for organization of the Slovak banking. On 7 February 1945 he became a commissioner of finance. After the war, he participated in solution of many financial issues, with the monetary reform being the most important task.

long-term issue credits based on the issuing of debenture bonds and amelioration, railway and electrification bonds.

The first legal measures related to changes in banking were adopted by the Slovak National Council in March 1945. This was the supreme body in the liberated territory of Slovakia, with competencies in both monetary and financial areas. Regulation No. 17 of the Presidium of the Slovak National Council of 23 March 1945 stipulated that in the interest of economic recovery, financial institutions might be subject to special audits, supervision and interim administration. The regulation allowed the cancellation of statutory bodies of financial institutions and the firing of employees. At that time, negotiations were taking place in Moscow regarding the manifesto of the first post-war common government of Czechs and Slovaks, which resulted in the declaration of the Košice Government Program at the joint meeting of the renewed Czechoslovak government and the Slovak National Council on 5 April 1945. The program also proposed to "put the entire banking industry and credit system under general public administration" and for the services of national economic restoration and the recovery of production and trade. It was a harbinger of future nationalisation, although that term was not used directly in the program. The provisions of Regulation No. 17/1945 abolished Regulation No. 100 of 24 August 1945 on national administration in financial institutions and insurance companies. The temporary administration was to be replaced by a national administration and in the financial institutions, where it was not established, it was to replace the general assembly and the administrative and supervisory board. Presidential Decree No. 102 on the nationalisation of joint-stock banks came into force on 24 October 1945. Banks had become national enterprises and, as such, state property. They had to give up their shares in industrial and commercial enterprises and transfer them to other entities, natural or legal persons. Shareholders of the banks were promised compensation. Under the law, the compensatory service was entrusted to Fond znárodneného hospodárstva (Nationalised Economy Fund) established upon Presidential Decree No. 100/1945. The fund, in fact, began to operate in 1948 in response to Act No. 51/1948 on the modification of certain financial relations in national industrial and food companies. Czechoslovak owners of the shares were never given any compensation, and all domestic securities put in the compulsory deposit under Presidential Decree No. 95/1945 were forfeited for the benefit of the state during monetary reform in 1953.

Slovakia managed to postpone fulfilment of Regulation of the Slovak National Council No. 100/1945, and some banks even did not appoint a temporary administration. In this regard, efforts were made by the Executive Authority for Finance (Povereníctvo financií), particularly its representative Tomáš Tvarožek, and, after his sudden and not fully understood death, his successor Matej Josko. The nationalised banks were to follow an asymmetric model of a single management body with the nationwide Ústredná správa bánk (Central Administration of Banks) in Prague and its subordinate Oblastná správa bánk (Regional Administration of Banks) in Bratislava. Finally, in July 1946 on the initiative of the Executive Authority for Finance, the interim authority Dočasný poradný zbor pre otázky peňažníctva (Interim Advisory Board for Banking Matters) was established, which was to be a replacement body until the foundation of Oblastná správa bánk in Bratislava. Elo Šándor, chief executive officer of Slovenská hypotekárna a komunálna banka became its chairman. The board commented on draft monetary laws and discussed the concepts of transformation of banking industry in Slovakia. From

Oznámenie o vytvorení Slovenskej Tatry banky v roku 1948 // Announcement of the establishment of Slovenská Tatra banka in 1948

Mapa siete pracovísk Slovenskej Tatra banky a Sporiteľni a pokladnic z roku 1948 // Map of the network of Slovenská Tatra banka and Sporiteľne a pokladnice, 1948

Politické tlaky z Prahy, kde bol ministrom financií Jaromír Dolanský, poslanec Komunistickej strany, zamerané na unifikáciu a centralizáciu peňažníctva však silneli. Neřešpektovali slovenské návrhy na koncentráciu peňažníctva, ktoré boli v porovnaní s radikálnym pražským riešením umiernené. Išlo napríklad o rozsiahly materiál z 22. januára 1946 pod názvom Predbežná úprava slovenského peňažníctva, vyhotovený slovenskými odborníkmi z celej peňažnej oblasti a schválený Zborom poverenícov. Tu sa vyslovovala podpora zachovaniu Sedliackej banky, ktorá vlastnila veľkú časť potravinárskeho priemyslu na Slovensku. Keďže za ňou stáli predstavitelia Demokratickej strany, ako konkurent Komunistickej strany mohla nájsť len málo pochopenia pre tieto snahy. Autori návrhu predpokladali zriadenie troch národných bankových podnikov (Slovenská banka, Tatra banka, Sedliacka banka), zriadenie filiállok slovenských bánk v Čechách a obnovenie činnosti filiállok niektorých českých bánk na Slovensku. Materiál prinášal návrhy oživenia peňažných ústavov na prinavrátanom území južného a východného Slovenska.

Okrem zasadnutí Dočasného poradného zboru pre otázky peňažníctva prebiehali rôzne rokovania a schôdze zástupcov slovenského peňažníctva, povereníciov, Národnej banky Československej a Fondu národnej obnovy, týkajúce sa konkrétnych problémov, ktoré so sebou prinášala legislatívna prax, napr. osudu konfiškovaných peňažných ústavov, zmenkových záväzkov z obdobia vojny, oceňovania nehnuteľností na účely úverovania a pod. Súčasne sa navzájom vymieňali návrhy o novej podobe peňažnej sústavy na Slovensku medzi Bratislavou a Prahou, a medzi slovenskými peňažníkmi, politikmi a tiež národohospodármi. Poverenictvo financií vypracovalo pre ministerstvo financií novú koncepciu na usporiadanie pomerov slovenských bánk, ktorú mu predložilo 24. apríla 1947. Upozornilo na možné negatívne dôsledky zmonopolizovania bankovej sústavy, napr. paralyzovanie bankovníctva a pokles kvality jeho služieb. Všetky snahy a pokusy zastaviť neodvratné ukončilo vládne uznesenie zo 16. januára 1948, ktoré rozhodlo o vytvorení dvoch prevádzkových bánk – zlúčením Slovenskej banky so Sedliackou bankou, Myjavskou bankou a Ľudovou bankou v Ružomberku a zlúčením Tatra banky

Elo Šándor

*8. 3. 1896 Vrbové
†9. 1. 1952 Bratislava

Roku 1919 sa stal úradníkom Ľudovej banky v Novom Meste nad Váhom. Od roku 1924 pôsobil v bratislavskej filiálke Hypotečnej banky českej, kde bol od roku 1929 poverený vedením jej expozitúry v Košiciach. Roku 1945 sa stal členom Dočasnej správy Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky, po jej zrušení v roku 1946 bol spolu s Matejom Murtinom hlavným riaditeľom tejto banky. Stal sa členom Ústrednej likvidačnej kancelárie peňažných ústavov. Roku 1948 bol menovaný za riaditeľa Investičnej banky, Oblastného ústavu pre Slovensko, o vytvorení ktorého sa zaslúžil. Tu pôsobil až do svojej predčasnej smrti.

In 1919 he became an official of Ľudová banka in Nové Mesto nad Váhom. From 1924 he worked in the Bratislava branch of Hypotečná banka česká and in 1929 he was appointed to manage its sub-branch in Košice. In 1945 he became a member of the Temporary Administration of Slovenská hypotečná a komunálna banka and after its dissolution in 1946 he was the chief executive of the bank together with Matej Murtin. He became a member of Ústredná likvidačná kancelária peňažných ústavov. In 1948 he was appointed director of Investičná banka, Regional Institute for Slovakia to whose establishment he contributed. He worked there until his early death.

November 1945, the predecessor of Dočasný poradný zbor pre otázky peňažníctva was an interim reorganisation committee established by the Executive Authority for Finance, which consisted of representatives of the Slovak banking industry and public administration. The commission discussed how to complete the concentration process in the monetary system in Slovakia, which had started during the wartime Slovak Republic. When many financial institutions went into liquidation in the early 1940s, this complicated process ultimately extended until the 1950s and was formally completed by the founding of Štátna banka československá.

However, political pressure from Prague, where Jaromír Dolanský, a member of the Communist Party, was the Minister of Finance, aimed at unification, and so the centralisation of banking intensified. They did not respect Slovak proposals for the concentration of banking, which were moderate compared with the radical Prague solution. This included, for example, extensive material from 22 January 1946 under the title *Predbežná úprava slovenského peňažníctva* (Preliminary Arrangement of the Slovak Banking Industry) drawn up by Slovak experts from across the banking industry and approved by the board consisting of the members of the Executive Authority for Finance. In it was support for the preservation of Sedliacka banka, which owned much of the food industry in Slovakia. Since it was supported by representatives of the Democratic Party, a competitor of the Communist Party, it could find little understanding for these efforts. The authors of the draft anticipated the establishment of three national banking businesses (Slovenská banka, Tatra banka, and Sedliacka banka), the setting up of branches of Slovak banks in the Czech Republic, and the recovery of some branches of Czech banks in Slovakia. The material brought proposals for the recovery of financial institutions in the restored areas of southern and eastern Slovakia.

In addition to meetings of Dočasný poradný zbor pre otázky peňažníctva, several meetings and negotiations were conducted by representatives of the Slovak banking industry, the Executive Authorities, Národná banka Československá and Fond národnej obnovy (National Recovery Fund), addressing specific problems brought by legislative practice, for example, the fate of confiscated financial institutions, bills of exchange liabilities incurred during the wartime, valuation of real estate for lending purposes, and the like. At the same time, proposals for a new form of monetary system in Slovakia were exchanged between Bratislava and Prague, as well as among Slovak bankers, politicians and also economists. The Executive Authority

for Finance developed a new concept for the arrangement of relations in Slovak banks and submitted it to the Ministry of Finance on 24 April 1947. It pointed out the possible negative consequences of monopolising the banking system, for example, paralysing banking and decreasing the quality of its services. All efforts and attempts to stop inevitable events were ended by a government resolution of 16 January 1948, which decided to create two operating banks by merging Slovenská banka with Sedliacka banka, Myjavská banka and Ľudová banka in Ružomberok and by merging Tatra banka with Stredoslovenská banka, the branch of Živnostenská banka in Bratislava and the branch of Moravská banka based in Bratislava. After the mergers, Slovenská banka had 47 branches and 5 exchange offices, and Tatra banka had 52 branches, 9 sub-branches and 4 exchange offices. The whole process was accompanied by a cleansing of personnel and a change of leadership in these institutions. Certain changes occurred even in the very Executive Authority for Finance. Matej Josko was removed from his office and replaced by communist Ján Púll. The communist takeover in February 1948 accelerated events even further. The process of merging according to the January resolution of the government had not yet begun, when another government resolution was adopted. On 25 March 1948, the government approved in the matter of concentration and specialisation of banks an order for Slovenská banka to merge with Tatra banka, resulting in the establishment of the company Slovenská Tatra banka (Slovak Tatra Bank), a national enterprise. The Executive Authority for Finance also removed the national administration of both banks and appointed a new national administration for the merged institution. Communist economist Julius Bránik became its chairman. In the Czech Republic, all commercial banks

Interiéry budovy Slovenskej Tatra banky na dnešnom Námestí Slovenského národného povstania v Bratislave // Interior of the Slovenská Tatra banka building in Bratislava, at what is now SNP Square

Tlačivo Mestskej sporiteľne Bratislava, filiálka Galanta, s pečiatkou Okresná sporiteľňa a pokladnica v Galante z roku 1949 // Form of the Galanta branch of Mestská sporiteľňa Bratislava, bearing a stamp of Okresná sporiteľňa a pokladnica in Galanta, 1949

Pracovníci Investičnej banky, Oblastného ústavu pre Slovensko v Bratislave, v prvomájovom sprievode na Námestí Slovenského národného povstania v Bratislave (okolo roku 1950) // Staff of the Slovak regional office of Investičná banka participating in the May Day parade in Bratislava, SNP Square, circa 1950

so Stredoslovenskou bankou, filiálkou Živnostenskej banky v Bratislave a odbočkou Moravskej banky so sídlom v Bratislave. Slovenská banka mala teraz 47 filiálok a 5 zmenární, Tatra banka 52 filiálok, 9 expozitúr a 4 zmenárne. Celý proces sprevádzali personálne čistky, výmeny vedúcich predstaviteľov v jednotlivých ústavoch. Aj v samotnom Povereníctve financií došlo k zmene, na miesto Mateja Joska bol dosadený komunista Ján Púll. Februárové udalosti 1948 urýchlili ďalšie dianie. Proces zlučovania podľa januárového uznesenia vlády sa ešte nezačal, keď prišlo ďalšie vládne uznesenie. 25. marca 1948 vláda odsúhlasila vo veci koncentrácie a špecializácie bánk príkaz Slovenskej banke, aby jej ústav splynul s Tatra bankou, ktorá bude mať naďalej firmu Slovenská Tatra banka – národný podnik. Povereníctvo financií súčasne odvolalo z funkcie národnej správy ustanovené pre obe banky a menovalo novú národnú správu pre zlúčený útvar. Jej predsedom sa stal komunistický národohospodár Július Bránik. V Čechách sa všetky komerčné banky rovnakým postupom zlúčili do Živnostenskej banky.

Zo Slovenskej Tatra banky vznikla prevádzková banka, jediná na Slovensku, ktorá postupne znižovala počet svojich filiálok a zbavovala sa aktívnych i pasívnych bankových operácií týkajúcich sa fyzických osôb. Prenášala ich na ústavy ľudového peňažníctva. V nasledujúcom období boli v duchu nastupujúceho režimu prijaté viaceré zákony a nariadenia. Zákon č. 51 z 11. marca 1948 o financovaní národných podnikov priemyselných a potravinárskych presne definoval oddelenie investičných a prevádzkových financií národných podnikov. Zákon tiež ustanovil povinnosť kontrolovať podnik po stránke peňažnej, čo znamenalo zavedenie kontroly korunou. Konceptia kontroly korunou viedla k snahám skompletizovať prehľad o platbách a úhradách podnikov využívajúcich úver, a to peňažným ústavom, ktorý úver poskytol. Kontrolné smernice malo vydávať ministerstvo financií

v spolupráci s príslušným ministerstvom, pod ktoré podnik spadal. Slovenská Tatra banka mala obmedzenú právomoc poskytovať úvery, podľa zákona č. 51/1948 jej prislúchali iba niektoré typy krátkodobých prevádzkových úverov a úverov pre družstvá. Bola poverená kontrolou plnenia finančných plánov podnikov podľa princípu kontroly korunou. Sledovala teda pohyby na účtoch podnikov, ktoré smeli až na malé výnimky uskutočňovať iba bezhotovostný platobný styk. Výsledky hospodárenia museli byť hlásené stranickým a príslušným štátnym orgánom.

Zásadné princípy zmien v peňažnej sústave ČSR potvrdil zákon č. 181 z 20. júla 1948 o organizácii peňažníctva. Peňažné ústavy mohli byť organizované vo forme bánk – národných podnikov alebo vo forme ústavov ľudového peňažníctva – družstiev. Bankami, teda národnými podnikmi, sa mysleli pôvodne akciové banky, ktorých sa týkal dekrét prezidenta republiky č. 102/1945, Poštová sporiteľňa, právnu povahu a pôsobnosť ktorej menila zákonná norma č. 182 z 20. júla 1948 a Investičná banka, zriadená zákonom č. 183 z toho istého dňa. Upravila sa aj štruktúra ľudového peňažníctva. Podľa uvedeného zákona o organizácii peňažníctva vznikli na Slovensku sporiteľne a pokladnice a okresné sporiteľne a pokladnice. Tieto sa stali právnymi nástupcami roľníckych vzájomných pokladníc, komunálnych sporiteľní a živnostenských úverových ústavov. Súbežne s nimi pokračovali vo svojej činnosti úverné družstvá. Zväz vzájomných roľníckych pokladníc, Ústredné družstvo a Živnozväz ako peňažné ústredia ľudového peňažníctva na Slovensku boli zlúčené v jediný orgán – Ľudové peňažné ústredie v Bratislave. Ústavy ľudového peňažníctva a ľudové peňažné ústredia v celej republike sa stali členmi Ústrednej rady družstiev, zriadenej zákonom č. 187/1948. Pre Slovensko bola vytvorená Slovenská rada družstiev, ktorá sa stala oblastným orgánom Ústrednej rady družstiev. Ministerstvo financií nadobudlo nad peňažnými ústavmi zvrchované kompetencie. Štát týmto zákonom prevzal ručenie za vklady u všetkých peňažných ústavov, čím stratila zmysel existencia Všeobecného fondu peňažných ústavov.

Žiaden zákon ešte nezasahoval do ustanovení o Národnej banke Československej. Poštová sporiteľňa v Bratislave sa však zmenila na národný podnik, musela sa zlúčiť s Poštovou sporiteľňou v Prahe a univerzálnou sukcesiou jej odovzdať všetok svoj majetok a kapitál. Zároveň prešla zo správy ministerstva pôšt pod správu ministerstva financií. Mala sa stať všeobecným peňažným ústredím. Od 1. apríla 1949 prešli na ňu aj kompetencie zrušeného Ľudového peňažného ústredia.

Zákon o Investičnej banke zriaďoval celoštátny národný podnik s asymetrickou koncepciou – sídlo banky bolo v Prahe, pričom

Budova Nemeckej obchodnej a úvernej banky v Bratislave // Building of Nemecká obchodná a úverná banka in Bratislava

were merged into Živnostenská banka using the same procedure.

Slovenská Tatra banka was transformed into an operating bank and the only one in Slovakia which gradually reduced the number of its branches and got rid of active and passive banking transactions for individuals. It transferred them to people's banking institutions. In the next period, several laws and regulations were adopted in the spirit of the incoming regime. Act No. 51 of 11 March 1948 on the financing of national industrial and food companies defined precisely the separation of investment and operating funds of the national enterprises. The act also stipulated the obligation to control enterprises financially, which meant the introduction of the crown control. The concept of the crown control sparked efforts to complete the review of charges and payments made by businesses using loans granted by lending financial institutions. The Ministry of Finance was to issue the control regulations in collaboration with the respective ministry under which a firm fell. Slovenská Tatra banka had limited authority to grant credits. According to Act No. 51/1948 it had the right to grant only certain types of short-term operation credits and credits for cooperatives. It was responsible for monitoring the performance of business financial plans based on the principle of the crown control. Thus, it monitored movements on the accounts of companies that were allowed, with few exceptions, to carry out only cashless payments. Financial results had to be reported to political and competent national authorities.

The fundamental principles of changes in the monetary system of the Czechoslovak Republic were confirmed by Act No. 181 of 20 July 1948 on banking industry organisation. Financial institutions could be organised in the form of banks (as national enterprises), or in the form of institutes of people's banking

(as cooperatives). Banks, that is, the national enterprises, originally included joint-stock banks which were subject to Presidential Decree No. 102/1945; Poštová sporiteľňa, the legal nature and scope of which was changed by the rule of law No. 182 of 20 July 1948; and Investičná banka (Investment Bank) established by Act No. 183 of the same date. Adjustments were also made to the structure of people's banking. Savings banks and treasuries and district savings banks and treasuries were established in Slovakia according to the mentioned Act on Banking Industry Organisation. They had become the successors of farmer mutual treasuries, municipal savings banks and trade credit institutions. In parallel with them, credit cooperatives continued in their business activities. Zväz roľníckych vzájomných pokladníc, Ústredné družstvo and Živnozväz, as centres of people's banking in Slovakia, had been merged into a single body – Ludové peňažné družstvo (People's Financial Cooperative) in Bratislava. People's banking institutions and people's banking centres all over the country became members of Ústredná rada družstiev (Central Council of Cooperatives), established by Act No. 187/1948. For Slovakia, Slovenská rada družstiev (Slovak Council of Cooperatives) was formed, which became a regional body of Ústredná rada družstiev. The Ministry of Finance took sovereign powers over the financial institutions. Upon the act, the state took responsibility for all deposits with all financial institutions, whereby the existence of Všeobecný fond peňažných ústavov lost its function.

No law had intervened in the provisions on Národná banka Československá. Poštová sporiteľňa in Bratislava, however, turned into a national enterprise. It had to merge with Poštová sporiteľňa in Prague. Poštová sporiteľňa in Bratislava handed over all its assets and capital to Poštová sporiteľňa in Prague through universal succession. It also

Správa Ústrednej likvidačnej komisie pre Poverenictvo financií z 15. 10. 1948 // Report of the Central Liquidation Committee for the Executive Authority for Finance of 15 October 1948

Matej Murtin

*3. 5. 1905 Liptovský Mikuláš
†11. 3. 1979 Praha

Roku 1935 začal pracovať v Zemskej banke, filiálka Bratislava, po vzniku Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky (SHKB) bol prevzatý do jej služieb. Dňa 1. septembra 1944 bol menovaný za člena Prezídia Povereníctva Slovenskej národnej rady pre financie v Banskej Bystrici. Vo februári 1945 sa stal zástupcom povereníka Slovenskej národnej rady pre financie Tomáša Tvarožka a v júli 1945 bol dočasne poverený funkciou povereníka financií. Súčasne bol menovaný za člena Dočasnej správy Národnej banky Československej, od októbra 1948 za predsedu revidujúceho výboru. V roku 1945 sa stal i členom Dočasnej správy SHKB a neskôr spolu s Elom Šándorom jej hlavným riaditeľom. Vznikom Investičnej banky v roku 1948 bol menovaný za námestníka hlavného riaditeľa v Prahe, kde pôsobil až do utlmenia jej činnosti v roku 1956.

In 1935 he started to work in Zemska banka, Bratislava branch, and entered the service of Slovenská hypotečná a komunálna banka (SHKB) after its establishment. On 1 September 1944 he was appointed a member of the Presidium of the Slovak National Council's Executive Authority for Finance in Banská Bystrica. In February 1945 he became a deputy commissioner of finance of the Slovak National Council to Tomáš Tvarožek, and in July 1945 he was temporarily appointed commissioner of finance. He was also appointed a member of Temporary Administration of Národná banka Československá and from October 1948 he became the chairman of the audit committee. In 1945 he also became a member of the Temporary Administration of SHKB and, later on, its chief executive together with Elo Šándor. Upon the establishment of Investičná banka in 1948 he was appointed the deputy chief executive in Prague where he remained until its closure in 1956.

Oblasťný ústav pre Slovensko v Bratislave mu bol podriadený. Centrálne mala 9-členné predstavenstvo, z nich len jeden zastupoval zamestnancov Oblasťného ústavu v Bratislave. Aj tento ústav mal svoje predstavenstvo. Na hospodárenie banky dohliadala dozorná rada, resp. Oblasťná dozorná rada. Ministerstvo financií menovalo väčšinu predstaviteľov všetkých vrcholných orgánov. Ostatných členov štatutárnych orgánov volila odborová organizácia spomedzi zamestnancov banky. Už v roku 1950 boli podľa doplnujúceho zákona o Investičnej banke č. 61 predstavenstvo a dozorná rada v ústredí aj v Oblasťnom ústave v Bratislave zrušené. Nahradili ich hlavný riaditeľ a jemu podriadený oblasťný riaditeľ, ktorých menoval minister financií, čím sa aj tento peňažný ústav stáva priamo riadeným z jedného centra.

Investičná banka vznikla univerzálnou sukcesiou prevzatím práv a záväzkov týchto peňažných ústavov: Slovenská hypotečná a komunálna banka, Československý reškontný a lombardný ústav, Zemská banka pre Čechy, Zemská banka pre Moravu a Sliezsko a Ústredná banka sporiteľní v Čechách a na Morave. Úlohou nového peňažného ústavu bolo predovšetkým financovanie a peňažná kontrola investícií, poskytovanie a preberanie dlhodobých pôžičiek, emisných i nemisných, a to aj na účely iné než investičné. Taktiež jej prislúchalo vykonávať služby pre Fond znárodneného hospodárstva až do jeho zániku v roku 1950. Zriadenie Investičnej banky zodpovedalo zámerom nového režimu oddeliť prevádzkový a investičný úver podľa sovietskeho vzoru. Banka sa snažila zredukovať svoje pôsobenie iba na oblasť investícií, preto odovzdávala prevádzkovým bankám a ústavom ľudového peňažníctva v rámci ČSR agendu ústavov, z ktorých vznikla, týkajúcu sa okrem iného vkladov, depozitov a úverov fyzických osôb. Zároveň sa usilovala sústrediť vo svojich rukách investičné úvery z ostatných peňažných ústavov, aby mohla uskutočňo-

vať plánovitý rozvoj národného hospodárstva podľa sovietskeho vzoru. Nové investičné úvery, ktoré začala poskytovať, mali byť hrazené z Fondu znárodneného hospodárstva a zo štátneho rozpočtu.

V druhej polovici roku 1948 po zásahoch do peňažnej sústavy pôsobili na Slovensku Národná banka Československá v pozícii emisnej banky, Slovenská Tatra banka ako prevádzková banka, Investičná banka pre dlhodobý investičný úver, Poštová sporiteľňa ako zúčtovacie a pokladničné ústredie a ľudové peňažné ústavy v podobe okresných sporiteľní a pokladníc, sporiteľní a pokladníc a úverových družstiev. Napriek centralizačným snahám v tejto sústave ešte stále pretrvávali prvky bankovníctva z čias Slovenskej republiky a tiež z čias 1. ČSR – v rámci Národnej banky Československej.

Vedenie štátu sa snažilo pretvoriť túto sústavu na bankovú základňu založenú na centrálnom plánovaní a riadení. Všetky stupne riadenia sa mali podrobiť národohospodárskemu plánovaniu a straníckej kontrole. Finančné prostriedky sa mali striktné oddeliť na prostriedky určené na prevádzku a na investičné zdroje. Obchodný úver bol zakázaný. Podnik musel ukladať financie na účet v jednej banke. Ministerstvo financií riadilo záležitosti peňažných ústavov v záujme jednotnej finančnej politiky, prislúchala mu tiež jednotná revízná služba pre všetky peňažné ústavy. Snahy o vytvorenie jednotného celoštátneho modelu peňažníctva vyvrcholili prijatím zákona č. 31 z 9. marca 1950 o Štátnej banke československej.

Zákon o Štátnej banke československej vytvoril finančný ústav zjednocujúci úlohy peňažných ústavov, z ktorých vznikol – z Národnej banky Československej, Slovenskej Tatra banky, Živnostenskej banky a Poštovej sporiteľne. Štátna banka československá teda sústredila vo svojich rukách plnenie úloh emisnej banky, úverového ústredia a zúčtovacieho ústavu. Štátna banka československá prevzala všetky

Ľudovít Kováčik

*22. 5. 1913 Čierny Balog
†23. 6. 1985 Praha

Od roku 1932 pracoval v Banke československých légii na Slovensku, v roku 1938 vstúpil do služieb Národnej banky Československej v Prahe a od roku 1939 pôsobil v Slovenskej národnej banke v Bratislave. Zapojil sa do Slovenského národného povstania a bol poverený prevozom slovenského zlata do Moskvy. V roku 1948 sa stal generálnym riaditeľom Tatra banky a následne hlavným riaditeľom Slovenskej Tatra banky v Bratislave. Podieľal sa na vzniku Štátnej banky československej v Prahe, kde zastával v rokoch 1951 – 1965 funkciu námestníka hlavného riaditeľa (resp. generálneho riaditeľa). Odtiaľ prešiel do novozaloženej Československej obchodnej banky, kde pôsobil ako jej generálny riaditeľ až do roku 1971, keď bol politicky degradovaný.

From 1932 he worked in Banka československých légii in Slovakia, in 1938 he entered the service of Národná banka Československá in Prague, and from 1939 he worked in Slovenská národná banka in Bratislava. He joined the Slovak National Uprising and was appointed to transport the Slovak gold to Moscow. In 1948 he became the CEO of Tatra banka and, subsequently, the chief executive of the Slovak Tatra banka in Bratislava. He participated in the establishment of Štátna banka československá in Prague where he held the office of deputy chief executive (or deputy CEO) in 1951-1965. Then he continued his career in the newly established Czechoslovak Commercial Bank, acting as its CEO until 1971 when he was politically degraded.

passed from administration by the Ministry of Posts to administration by the Ministry of Finance. It was to become a general financial centre. From 1 April 1949 it also assumed the powers of the revoked Ľudové peňažné ústredie.

The Act on Investičná banka established a country-wide national enterprise with an asymmetrical concept – the bank was located in Prague, and the Regional Institute for Slovakia, located in Bratislava, was subordinated to it. Its headquarters had a nine-member board of directors, only one of which represented employees of the Regional Institute in Bratislava. The institution had also its board of directors. The bank supervisory board or the Regional Supervisory Board oversaw the management of the bank. The Ministry of Finance appointed most of representatives to all supreme bodies. Other members of the statutory bodies were elected by the trade union from among bank employees. Already in 1950, according to the complementary Act No. 61 on Investičná banka, the board of directors and the supervisory board of the headquarters as well as of the Regional Institute in Bratislava were cancelled and replaced by a principal director and his subordinate regional director appointed by the Minister of Finance, whereby that financial institution also became controlled from one centre.

Investičná banka was established upon universal succession through assuming the rights and obligations of Slovenská hypotečná a komunálna banka, Československý reeskontný a lombardný ústav, Zemská banka pre Čechy, Zemská banka pre Moravu a Sliezsko and Ústredná banka sporiteľní v Čechách a na Morave. The role of the new financial institution was primarily funding and financial control of investment, granting and receiving of long-term issue as well as non-issue loans, even for purposes other than investment. It also provided its services to Fond znárodneného hospodárstva until its dissolution in 1950. The establishment of Investičná banka corresponded to the aims of the new regime to separate operating and investment credits according to the Soviet model. The bank was trying to reduce its activities to only the area of investment. Therefore, it handed over the agenda of the institutions upon whose merger it was established, concerning, inter alia, deposits, investments and credits granted to individuals, to the banks and people's institutions operating within the Czechoslovak Republic. It also sought to concentrate in its own hands investment loans from other financial institutions in order to implement the planned development of the national economy according to the Soviet model. The new investment credits which it started to offer were to

be paid from the funds of Fond znárodneného hospodárstva and the state budget.

In the second half of 1948, after interventions in the monetary system, Národná banka Československá operated in Slovakia in the position of the bank of issue; Slovenská Tatra banka functioned as an operating bank, Investičná banka for long-term investment credits, Poštová sporiteľňa as a cash and settlement centre, and people's financial institutions worked in the form of district savings banks and treasuries, savings banks and treasuries and credit cooperatives. Despite the centralising efforts, banking elements from the times of the Slovak Republic and also the First Czechoslovak Republic still persisted in the system of Národná banka Československá.

The leadership of the state tried to reshape the banking system to a bank base based on central planning and management. All levels of management should be subject to economic planning and party control. Funds were to be strictly divided into funds for operation and investment resources. Granting commercial credits was prohibited. Enterprises had to put money on accounts with one bank. The Ministry of Finance managed matters of financial institutions in the interest of uniform financial policy. It was also responsible for common audit services for all financial institutions. Efforts to create a single national model of banking culminated in the adoption of Act No. 31 of 9 March 1950 on Štátna banka Československá.

The Act on Štátna banka československá established a financial institution unifying the role of the financial institutions from which it arose – Národná banka Československá, Slovenská Tatra banka, Živnostenská banka and Poštová sporiteľňa. Štátna banka československá therefore concentrated in its hands performance of the role of the bank of issue, a credit centre and a clearing institute and took over all rights and obligations and the funds entrusted, such as deposits on current and check accounts and savings books, which came from the financial institutions from which it arose. In the 1950s, there was a transfer of the said deposits from the agenda of Štátna banka československá to the district savings banks and treasuries and savings banks and treasuries. Upon Act No. 84 of 11 December 1952 on banking industry organisation, the institutions, along with credit cooperatives, were transformed into national savings banks.

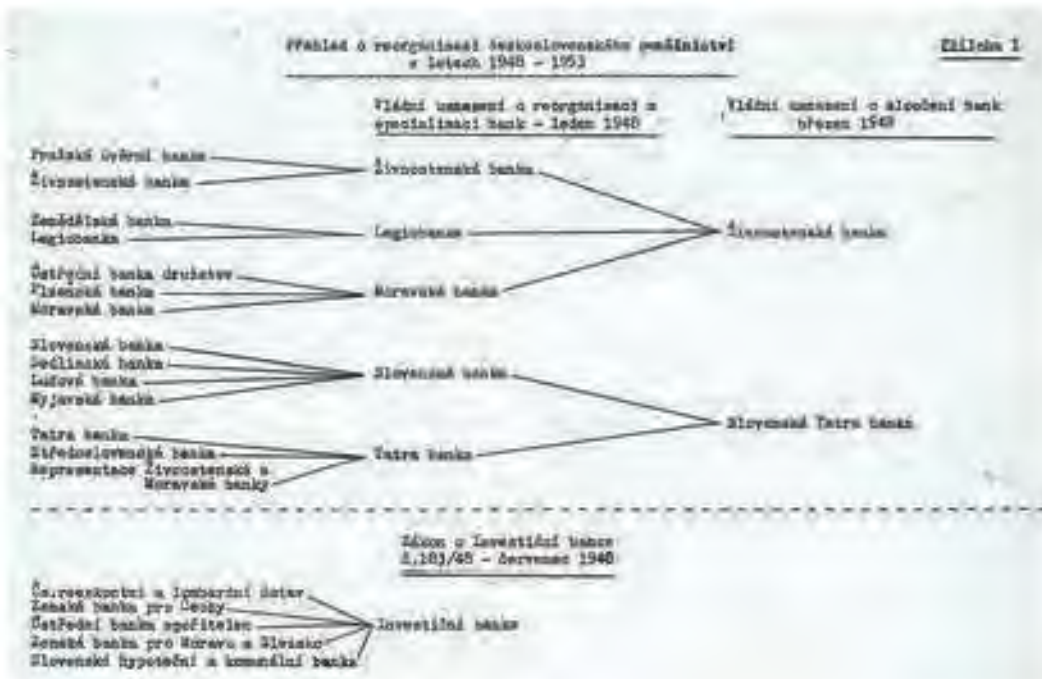
A special chapter of banking history was formed by financial institutions of Hungarian and German legal entities. Presidential Decree No. 108 of 25 October 1945 on the confiscation of enemy property ordered their liquidation, and they were included in the liquidated confiscated property. This included

Oznámenie Union banky v likvidácii z roku 1947 klientom poškodeným v súvislosti s tzv. trofejnými bankami // Notice issued by Union bank, while in receivership, to customers adversely affected by the activities of so-called trophy banks, 1947

Výročná správa Roľníckych vzájomných pokladníc z roku 1947 // Annual report of Roľnícke vzájomné pokladnice, 1947

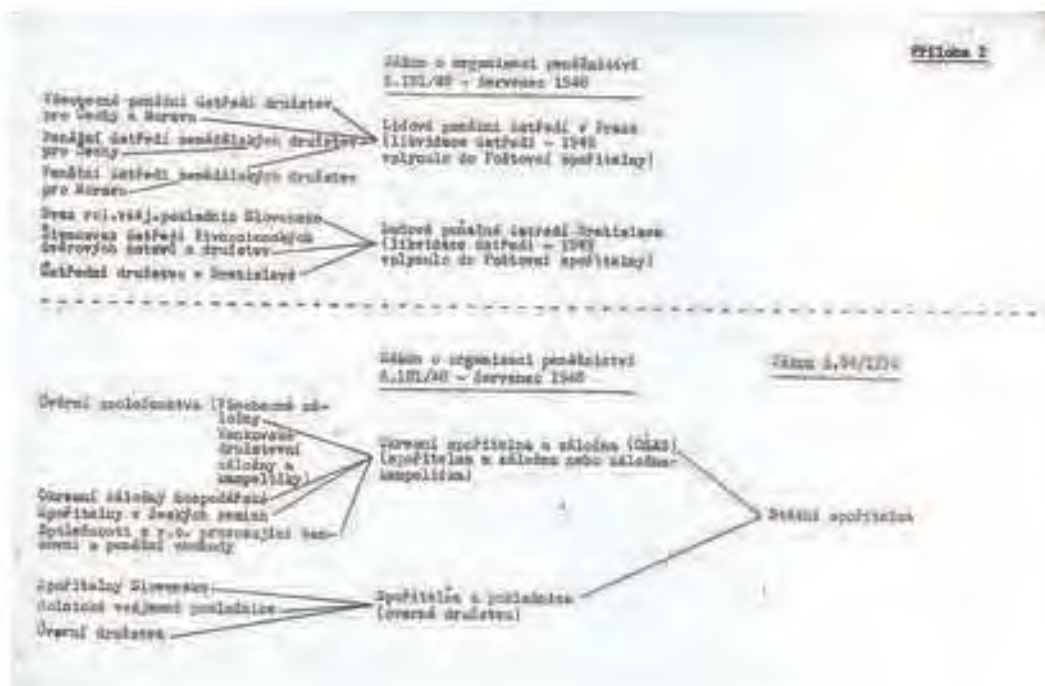

práva a záväzky i za zverené prostriedky, ako boli vklady na bežných a šekových účtoch a vkladných knižkách, od peňažných ústavov, z ktorých vznikla. V 50. rokoch došlo k prevodu spomínaných vkladov z agendy Štátnej banky československej na okresné sporiteľne a pokladnice a sporiteľne a pokladnice. Zákonom č. 84 zo dňa 11. decembra 1952 o organizácii peňažníctva pretvorili sa tieto ústavy spoločne s úvernými družstvami na sústavu štátnych sporiteľní.

Zvláštnu kapitolu tvorili peňažné ústavy maďarských a nemeckých právnických osôb. Dekrétom prezidenta republiky č. 108 z 25. októbra 1945 o konfiškácii nepriateľského majetku bola nariadená ich likvidácia, zaradili sa medzi likvidujúce konfiškáty. Patrili k nim i tzv. trofejné banky a tiež pobočky maďarských zahraničných bánk na území odtrhnutom viedenskou arbitrážou. Mnohé z nich boli pôvodne pobočkami slovenských bánk. K trofejným bankám patrili Union banka, Bratislavská (Nemecká) obchodná a úverná banka, Bratislavská I. sporivá banka. Ich spoločný osud zdieľalo aj družstvo Signum, úverné a obchodné spoločenstvo remeselníkov a gazdov. Označenie pochádzalo z vyhlásenia Trofejnej komisie II. ukrajinského frontu Červenej armády, ktorá tieto inštitúcie zahrnula do svojej vojnovnej koristi. Odvolávala sa pritom na československo-sovietsku dohodu z 31. marca 1945 o spôsobe použitia vojnovnej koristi na československom území. Poverenctvo financií však menovaným ústavom prideliť dočasnú správu a československé orgány napokon v Moskve dosiahli prinavrátene trofejných bánk do československých rúk. K dohode však došlo až v júli 1946. Dovtedy

si z nich Červená armáda odniesla hotovosť, cennosti, obsah sejfov, zariadenie a iné. Presnú výšku škôd sa nepodarilo nikdy vyčíslit'. Aktíva odnesené z trofejných bánk boli v hodnote okolo jednej miliardy Kčs, hodnoty cenností odnesených z depozitov presahovali 900 mil. Kčs, Červená armáda zhabala aj hotovosť trofejných bánk z účtu v Slovenskej národnej banke vo výške vyše 20 mil. Kčs. Po vyňatí trofejných bánk z vojnovnej koristi Červenej armády sa mali hodnoty, ktoré Trofejná komisia zverila do úschovy Národnej banke Československej a Poštovej sporiteľni, vrátiť naspäť. Vyvezené cenné papiere sa mali umoriť, pokiaľ to bolo možné, a hotovosti a hnutelné veci, ktoré opustili krajinu s Červenou armádou, sa mali prihlásiť ako vojnové škody. Za vyvezené cenné papiere sa ministerstvo financií v Prahe rozhodlo škodu plne nahradiť. Škoda zistená do roku 1949 presahovala 350 mil. Kčs. V roku 1952 sa ministerstvo financií uznieslo, že vlastníci vyvezených štátnych dlhopisov budú odškodnení zjednotenou štátnou pôžičkou cestou Oblastného ústavu Štátnej banky československej v Bratislave.

Poverenctvo financií určilo pre trofejné banky a tiež pre ostatné maďarské a nemecké banky likvidátorov spomedzi vedúcich predstaviteľov slovenských peňažných ústavov. V roku 1947 ich likvidáciu prevzala Ústredná likvidačná kancelária peňažných ústavov so sídlom v Bratislave. Súhrnná likvidačná správa peňažných ústavov prešla rôznymi organizačnými zmenami, v roku 1950 ju prevzala Slovenská všeobecná úverná banka v likvidácii, až napokon v roku 1951 likvidačná agenda prešla do kompetencií Štátnej banky československej.

the so-called trophy banks and branches of Hungarian foreign banks in the territory torn away through the Vienna Arbitration. Many of them were originally branches of Slovak banks. The trophy banks were Union banka, Bratislavská (Nemecká) obchodná a úverná banka and Bratislavská I. sporivá banka. Their common fate was also shared by the cooperative Signum – a business and credit association of artisans and farmers. The name came from the statement of the Trophy Commission of the Second Ukrainian Front of the Red Army, which included those institutions in its war booty. It pleaded the Czechoslovak-Soviet agreement of 31 March 1945 on the use of the spoils of war in the Czechoslovak territory. However, the Executive Authority for Finance ordered temporary administration to those institutions, and the Czechoslovak authorities in Moscow finally achieved the return of the trophy banks to the hands of Czechoslovakia. The agreement, however, was concluded in July 1946. Until that time, the Red Army took cash, valuables, and the contents of safes, equipment, and other property away from them. The exact amount of damage has never been quantified. Assets removed from the trophy banks were worth around one billion Kčs and the price of the valuables taken away from deposits exceeded 900 million Kčs. The Red Army seized cash from trophy banks in the amount of over 20 million Kčs deposited on the accounts of Slovenská národná banka. After exemption of the

trophy banks from the Red Army spoils of war, the values that the Trophy Commission entrusted to the custody of Národná banka Československá and Poštová sporiteľňa were to be given back. Seized securities were to be redeemed, if possible, and cash and movables, which left the country with the Red Army, had to be registered as war damage. The Ministry of Finance in Prague decided to fully compensate for damage arising from the seized securities. Such damage, assessed in 1949, exceeded 350 million Kčs. In 1952, the Ministry of Finance decided that the owners of government bonds taken out would be compensated through unified state loans via the Regional Institute of Štátna banka československá in Bratislava.

The Executive Authority for Finance appointed liquidators of the trophy banks and also other Hungarian and German banks from among the leaders of Slovak financial institutions. In 1947, their liquidation was taken over by Ústredná likvidačná kancelária peňažných ústavov (Central Office for Liquidation of Financial Institutions) based in Bratislava. The common liquidation administration of financial institutions underwent various organisational changes. In 1950, it was taken by Slovenská všeobecná a úverná banka in liquidation, and finally in 1951, the liquidation agenda was transferred to Štátna banka československá.

5.2. Národná banka Československá v rokoch 1945 – 1950

(František Chudják)

5.2.1. Menová reforma v roku 1945

Hneď po skončení druhej svetovej vojny v máji 1945 stála česká a slovenská politická reprezentácia pred závažným hospodárskym problémom – obnovením československej meny. Na území Československa existovali v tom období štyri menové oblasti: v bývalom Protektoráte Čechy a Morava boli zákonným platidlom protektorátna koruna (K) a nemecká ríšska marka (RM) v pomere 10 : 1; v českom pohraničnom území tzv. Sudetach vrátane ďalších území, ktoré boli od Čiech, Moravy a Slovenska odtrhnuté a pripojené priamo k Nemeckej ríši, obiehala RM; na území bývalej Slovenskej republiky zákonnou menou zostala slovenská koruna (Ks); v oblastiach odtrhnutých od Slovenska v rokoch 1938 – 1939 a pripojených k Maďarsku funkciu menovej jednotky plnilo pengő (Pgö). Situácia bola o to komplikovanejšia, že na území ČSR od začiatku roka 1945 obiehali aj korunové poukážky vydané Československým menovým úradom v Londýne ešte v roku 1944 pre potreby sovietskej, českosloven-

skej armády a československých úradných miest. Výnimočne sa vyskytovali aj poľské zloté, marky spojeneckých armád a sovietske ruble.

Cieľom pripravovanej reformy bolo v prvej etape očistiť československé územie od cudzích platidiel. V priebehu štyroch mesiacov sa tieto platidlá postupne sťahovali z obehu a vymieňali sa občanom za české (protektorátne) a slovenské koruny v presne vymedzenom pomere. Na Slovensku sa napr. vymieňalo 1 pengő za 2 slovenské koruny. Vytvorili sa tak dve menové oblasti. V Čechách a na Morave boli za zákonné platidlá uznané mince, bankovky a štátovky bývalej protektorátnej meny a československé poukážky. Na Slovensku zákonným platidlom zostala slovenská koruna a taktiež československé poukážky. Slovenská národná rada (SNR) v snahe zachovať, aspoň do určitej miery, kúpnu silu obiehajúcich peňazí na Slovensku a zabezpečiť kontrolu ich obehu siahla nariadením z 3. júla 1945 k okolovaniu slovenských bankoviek a československých poukážok, ktoré mali hodnotu vyššiu ako 100 korún.

Posledným organizačným krokom menovej reformy malo byť zjednotenie českomoravskej a slovenskej menovej oblasti novou československou korunovou menou. Toto zjednotenie českých krajín a Slovenska bolo zložitým procesom so silným politickým podtónom. Hospodárski a politickí činitelia obnovenej Československej republiky spočiatku uznávali vyššiu kúpnu silu (vnútornú hodnotu) slovenskej koruny oproti protektorátnej. Na Slovensku platila totiž počas vojny slovenská koruna ako relatívne samostatná mena v rámci colnej hranice, čo znamenalo, že ríšske marky tu na rozdiel od Protektorátu Čechy a Morava neobiehali, takže Nemci nemohli na slovenskom vnútornom trhu natoľko nehatene vykupovať tovar. Zvrat nastal až po Slovenskom národnom povstaní v roku 1944, keď došlo k rýchlemu rastu obeživa. Do zavedenia menovej reformy vzrástlo obeživo na celom území Československej republiky do výšky 123,5 mld. korún a vklady domácností stúpili na 208 mld. korún, kým koncom roka 1938 predstavovalo obeživo sumu

Jednokorunová poukážka vydaná Československým menovým úradom v Londýne v roku 1944 //
A 1 crown voucher issued by the monetary bureau
Československý menový úrad in London, 1944

5.2. Národná banka Československá: 1945-1950

(František Chudják)

5.2.1. Monetary Reform in 1945

Immediately after the Second World War, in May 1945, Czech and Slovak political representation faced a serious economic problem – recovery of the Czechoslovak currency. At that time, there were four currency areas in Czechoslovakia. Legal tender in the former Protectorate of Bohemia and Moravia was the Protectorate crown (K) and the German Reich mark (RM) in the ratio of 10:1, and in the Czech border region – the so-called Sudetenland, including other areas that were detached from Bohemia, Moravia and Slovakia and attached directly to the German Reich – it was RM. In the territory of the former Slovak Republic, the legal currency remained the Slovak crown (Ks), and in the regions torn away from Slovakia in 1938 and 1939 and connected to Hungary, the function of the monetary unit was fulfilled by the Hungarian pengő (Pö). The situation was so complicated that since the beginning of 1945 even vouchers in crown issued by the bureau Československý menový úrad in London in 1944 for the needs of the Soviet and Czechoslovak Army and the Czechoslovak authorities circulated in the territory of Czechoslovakia. Exceptionally, there were also Polish zloty, marks of the allied forces and the Soviet ruble.

The purpose of the prepared reform was to clear, in the first stage, the Czechoslovak territory of foreign currency. For four months, the money was gradually withdrawn from circulation and citizens could exchange them for Czech (Protectorate) and Slovak crown in a given ratio. In Slovakia, for example, 1 pengő was exchanged for 2 Slovak crowns. Thus, two currency areas were created. Coins, banknotes and treasury notes of the former Protectorate currency and the Czechoslovak vouchers were recognised as legal tender in Bohemia and Moravia. In Slovakia, legal tender remained the Slovak crown and Czechoslovak vouchers. In order to maintain, to at least some extent, the purchasing power of money circulating in Slovakia and ensure control of its circulation, upon a Regulation of 3 July 1945, the Slovak National Council withdrew for stamping Slovak banknotes and Czechoslovakia vouchers worth more than 100 crowns.

The last organisational step in the monetary reform was to be the unification of the Czech-

Moravian and Slovak currency area through a new Czechoslovak crown currency. The unification of the Czech lands and Slovakia was a complex process with strong political overtones. Economic and political actors of the renewed Czechoslovak Republic initially recognised the higher purchasing power (intrinsic value) of the Slovak crown against the Protectorate crown. In wartime Slovakia, the Slovak crown was a relatively independent currency within the customs border. It meant that contrary to the Protectorate of Bohemia and Moravia, Reich marks were not in circulation in Slovakia, so the Germans could not buy goods so uncontrollably in the Slovak domestic market. The reversal came after the Slovak National Uprising in 1944, when there was a rapid growth in circulation. Until the introduction of the monetary reform, the money in circulation grew throughout the territory of the Czechoslovak Republic to the amount of 123.5 billion crowns and household deposits rose to 208 billion crowns, compared with the end of 1938, when the currency represented the amount of 14.3 billion crowns and house-

Dvetisícakorunová československá poukážka obiehajúca od 24. 8. do 31. 10. 1945, pripravovaná pôvodne ako bankovka Slovenskej národnej banky // A 2,000 crown Czechoslovak voucher in circulation between 24 August and 31 October 1945, originally intended as a banknote of Slovenská národná banka

Vyhláška povereníka Slovenskej národnej rady pre financie z 5. 5. 1945 o povinnej výmene rišských mariek v obci Devín // Decree of the finance commissioner of the Slovak National Council of 5 May 1945 on the compulsory exchange of Reichsmarks in Devín municipality

Inštrukcia administratívneho odboru Slovenskej národnej banky z 3. 10. 1945 o limitoch výmeny neokolkovaných československých poukážok pre príslušníkov sovietskej Červenej armády // Instruction of the Administration Department of Slovenská národná banka of 3 October 1945 concerning limits on the exchange of unstamped Czechoslovak vouchers by the members of the Soviet Red Army

14,3 miliárd korún a vklady domácností 61,6 mld. korún. Cieľom menovej reformy bolo teda založiť určitú menovú politiku, ktorá mala predovšetkým odstrániť inflačný prebytok kúpnej sily vzniknutý počas vojny.

Prvé známe porady odborníkov k menovej problematike sa konali 12. – 16. júna 1945 v Prahe, zo slovenskej strany sa ho zúčastnili predstavitelia Povereníctva financií na čele s povereníkom financií Tomášom Tvarožkom a za SNB Ján Oliva a Štefan Viršík. Slovenskí predstavitelia, v záujme jednoduchšieho riešenia, sa prispôbili českému želaniu, aby pri zavedení spoločnej meny boli platidlá oboch oblastí vymieňané v pomere 1 : 1, čo malo urýchliť splynutie dôchodkovej, cenovej a mzdovej hladiny oboch hospodárstiev. Zúčastneným odborníkom sa podarilo dosiahnuť návrh tzv. menového dohovoru medzi československou vládou a SNR. Československá vláda mala poskytnúť českým krajinám a Slovensku určité množstvo nových československých platidiel na zmenu starých, obiehajúcich. Objem nového obeživa pre každú oblasť mal byť určený na základe hospodárskeho kľúča. Pri stanovení tohto kľúča sa mal brať „ohľad na počet obyvateľov oboch oblastí, ako i na schopnosť participovať na výhodách a bremenách spoločného štátu.“ Na rokovaniach sa však nepodarilo dosiahnuť dohodu o stanovení hospodárskeho kľúča, pomocou ktorého by sa vypočítalo množstvo obeživa pre slovenskú oblasť. Česká delegácia, argumentujúc štatistikami o daňových výnosoch z rokov 1930 – 1937, odhadovala schopnosť Slovenska v daňovom sektore na 9 – 11 % a až po dlhých rokovaniach bola napokon ochotná akcep-

tovať 16,7% podiel Slovenska na novom obežive. Tomáš Tvarožek navrhol ako serióznou, minimálnu požiadavku zo slovenskej strany 20% podiel zo celoštátneho objemu nového obeživa a štátnych dlhopisov. Zúčastnení odborníci sa tiež dohodli, že na prechodné obdobie – do zavedenia jednotnej meny – bude upravený platobný styk medzi Slovenskom a Čechmi a Moravou, pretože česká koruna nebola platidlom na území Slovenska a naopak. Na základe dohody medzi Povereníctvom SNR pre financie a ministerstvom financií vstúpila táto úprava do platnosti 25. júna 1945. Na vzájomný prepočet slovenských a českých korún sa používal kurz 1 Ks : 1 K.

Vláda Československej republiky, v snahe vyriešiť menový problém k všeobecnej spokojnosti, zriadila v polovici augusta 1945 celoštátnu *Komisiu odborníkov pre menovú a finančnú reformu*. Slovensko v nej zastupovali Alois Matura, univerzitný profesor, Július Pázman, riaditeľ SNB, Oliver Pokorný, úradník Povereníctva SNR pre financie. Návrhy komisie odborníkov schvaľovala tzv. politická komisia pre menovú a finančnú reformu, ktorú tvorili členovia vlády. Komisia odborníkov sa začiatkom septembra 1945 dohodla na základných krokoch menovej reformy (stiahnutie obeživa a výmena za nové platidlá, zadržanie časti starého obeživa, prihlásenie vkladov a následne nové uvoľnenie). Dôležitou otázkou bolo nájsť spôsob sanácie peňažného kapitálu vzniknutého za vojny v hodnote asi 300 mld. korún. Komisia navrhla viacero spôsobov riešenia tohto problému, napr. zvýšenie hladiny cien a miezd, konsolidácia premenou peňažného kapitálu na štátny dlh, konfiškácia nepriateľského majetku, reparácie, uvalenie majetkových dávok.

Predstavitelia SNR, ktorú tvorili zástupcovia Demokratickej strany (DS) a Komunistickej strany Slovenska (KSS), pri rokovaniach s českou stranou zo začiatku prezentovali jednotné stanovisko. Situácia sa postupne začala meniť po žilinskej konferencii KSS 11. – 12. augusta 1945, keď sa do jej čela dostal Viliam Široký. Predstavitelia DS zotrvali na požiadavke riešiť menový problém podľa už spomenutého menového dohovoru oddelene v českom a slovenskom bloku. Tento názor zastávali aj slovenskí zástupcovia v tzv. komisií odborníkov, ktorí začiatkom októbra 1945 vypracovali dokument *Menová a finančná reforma zo slovenského hľadiska*. Požadovali sanovanie nielen stratených peňažných nárokov, ale aj vecné vojnové škody. Slovensko podľa ich názoru utrpelo hlavne vecné škody (zničené komunikácie, továrne a ostatné výrobné prostriedky) na rozdiel od českých krajín, ktoré utrpeli

Povolenie Slovenskej národnej banky k dodatočnej výmene pengö // Permit issued by Slovenská národná banka for the temporary exchange of pengös

hold deposits 61.6 billion crowns. The aim of monetary reform was therefore to establish certain monetary policy that was mainly to remove the inflation excess of the purchasing power incurred during the war.

The first known consultations of experts on monetary issues were held in Prague from 12 to 16 June 1945. The Slovak party was represented by officials of the Slovak National Council's Executive Authority for Finance, led by its head Tomáš Tvarožek. Slovenská národná banka was represented by Ján Oliva and Štefan Viršík. In order to facilitate a much simpler solution, the Slovak representatives accommodated the wishes of the Czechs to exchange the money from both areas in a ratio of 1:1 during the introduction of the common currency, which was to accelerate the merging of the pension, price and wage levels of both economies. Interested professionals developed the so-called draft Monetary Convention between the Czechoslovak government and the Slovak National Council. The Czechoslovak government was to give certain amount of new Czechoslovak currency to the Czech lands and Slovakia for the exchange of the old currency in circulation. The volume of the new currency for each area was to be determined on the basis of an economic key. In determining the key "the population of the two areas, as well as the ability to participate in the benefits and burdens of the common state" were to be taken into account. The negotiations, however, failed and the agreement on determining the economic key, by which the amount of currency for the Slovak area should be calculated, was not reached. The Czech delegation estimated the capacity of Slovakia in the tax sector for 9 to 11% arguing with statistics on tax revenue in the years 1930 to 1937, and after long negotiations was finally willing to accept a 16.7% share of Slovakia in the new currency. Tomáš Tvarožek suggested,

as a serious minimum requirement of the Slovak party, a 20% share of the nationwide volume of the new currency and government bonds. Participating experts also agreed that payments between the Slovak Republic and Bohemia and Moravia would be regulated for a transition period – until the introduction of the single currency – because the Czech crown was not legal tender in Slovakia and vice versa. Upon the agreement between the Slovak National Council's Executive Authority for Finance and the Ministry of Finance, the regulation came into force on 25 June 1945. The exchange rate 1 Ks:1 K was used for the mutual conversion of the Slovak and Czech crown.

In mid-August 1945, in an attempt to resolve the currency issue to the general satisfaction, the Government of the Czechoslovak Republic established the national *Komisia odborníkov pre menovú a finančnú reformu* (Expert Commission for the Monetary and Financial Reform). Slovakia was represented by Alois Matura, a university professor; Július Pázman, director of SNB; and Oliver Pokorný, an officer of the Slovak National Council's Executive Authority for Finance. Proposals of the expert commission were approved by the so-called political committee for the monetary and financial reform, which included members of the government. In early September 1945, the expert commission agreed on the basic steps of the monetary reform (withdrawal of currency and exchange for new means of payment, withholding of part of the old currency, registration of deposits and subsequent new release). An important issue was to find a way of recovering the financial capital accrued during the war, which was worth about 300 billion crowns. The commission had proposed several ways to solve the problem, for example, by increasing the level of prices and wages, consolidating through the transformation of financial capital

Kontrolný výplatný listok pre fyzické osoby a domácnosti a pre podniky (právnické osoby) // Money exchange receipt for private individuals and households and for corporations (legal persons)

Ján Oliva

*14. 6. 1903 Halič

†2. 6. 1982 Praha

Svoju bankársku prax začal v Banke československých légií vo filiálke Bratislava, kde pôsobil od roku 1925. O dva roky neskôr bol v službách Národnej banky Československej v Prahe. Po vzniku Slovenskej národnej banky pôsobil ako námestník prednostu jej ústrednej účtarne. Roku 1945 bol menovaný za člena Dočasnej správy SNB, pôsobil aj ako člen Dočasnej správy obnovenej NBČS v Prahe a od roku 1946 ako námestník vrchného riaditeľa jej obchodnej správy. V tom istom roku sa stal prvým námestníkom Ústrednej správy bánk v Prahe a v roku 1947 bol menovaný za prvého podpredsedu Likvidačného fondu menového. Po vzniku Štátnej banky československej pracoval v jej centrále v Prahe. Rozhodnutím Krajského súdu v Prahe bol dňa 1. júla 1955 odsúdený na šesť rokov odňatia slobody v súvislosti s uvoľňovaním viazaných vkladov po roku 1945. V roku 1969 bol plne rehabilitovaný.

He began to practice banking in the Bratislava branch of Banka československých légií where he worked from 1925. Two years later he entered the service of Národná banka Československá (NBČS) in Prague. After the establishment of Slovenská národná banka (SNB), he acted as a deputy head of its central accounting department. In 1945 he was appointed a member of the Temporary Administration of the SNB. He also acted as a member of the Temporary Administration of the restored NBČS in Prague, and from 1946 he was a deputy executive director of its Business Administration. In the same year he became the first deputy of Ústredná správa bánk (Central Administration of Banks) in Prague and in 1947 he was appointed the first vice-chairman of Likvidačný fond menový. After the establishment of Štátna banka československá he worked in its head office in Prague. On 1 July 1955 he was sentenced by the Regional Court in Prague to six years of imprisonment in connection with release of fixed-term deposits after 1945. In 1969 he was fully rehabilitated.

Príhláška cenných papierov uložených v tuzemsku
// Declaration of securities deposited inland

pomerne viac finančných strát (nedobytné pohľadávky voči Nemecku). Trvali na zriadení zvláštneho bloku českého a slovenského pri usporiadaní a likvidácii vkladov viazaných menovou reformou a aj ostatných finančných nárokov. Ako najzávažnejší problém videli otázku, ako zariadiť postupnú úhradu obrovského štátneho dlhu vzniknutého počas vojny tak, aby Slovensko nemuselo prispievať na úhradu v českých krajinách. Jedným z navrhovaných spôsobov bolo vytvorenie samostatného rozpočtu pre Slovensko, z ktorého by prispievalo určitou kvótou na úhradu spoločných výdavkov (armáda, zahraničná služba a pod.), ako aj na úhradu spoločného štátneho dlhu, ale len do výšky svojich strát.

KSS naproti tomu presadzovala vytvorenie jednotného ekonomického systému, riadeného z jedného centra, a koncepciu výstavby hospodárstva, ktorú navrhla DS, označovala za dualistickú. K otázke menovej reformy sa KSS vyjadrovala prostredníctvom národohospodárskej komisie, ktorej organizačnou zložkou bol menový odbor finančnej podkomisie (Ján Oliva, Ľudovít Bránik, Ľudovít Kováčik, Jozef Púčík, Miloš Hrušovský). Národohospodárska komisia KSS 16. októbra odmietla návrhy slovenských členov komisie odborníkov na vytvorenie zvláštneho slovenského bloku pri sanácii (úhrade) štátneho dlhu. Navrhla, aby KSS vo vláde presadzovala:

spoločný štátny dlh, spoločný rozpočet, spoločnú finančnú politiku a rovnako prevádzanú menovú reformu. Požadovala taktiež plnú náhradu vojnových škôd zo spoločných štátnych prostriedkov, industrializáciu Slovenska premiestnením priemyselných objektov z českého pohraničia a prioritným umiestňovaním nových výrobných prostriedkov na Slovensku.

Keďže ani medzi samotnými slovenskými predstaviteľmi neexistovala jednota v názore na spôsob uskutočnenia menovej reformy, politická komisia v polovici októbra 1945 rozhodla o zavedení jednotnej československej meny bez uplatnenia zásad načrtnutých v menovom dohovore. Stalo sa tak 1. novembra 1945 na základe dekrétu prezidenta republiky o obnove československej meny. Spomínaný dekrét dopĺňovala aj vyhláška ministrov financií o nových platidlách československej meny, dekrét prezidenta republiky o prihlásení vkladov a iných peňažných pohľadávok, ako i životných poisťok a cenných papierov. S platnosťou od 1. novembra 1945 sa zákonným platidlom na celom území ČSR stala koruna československá (Kčs), ktorá nahradila v pomere 1 : 1 dovtedajšie korunové jednotky (Kč, K, Ks). Od 29. októbra do 4. novembra 1945 bolo možné na každú fyzickú osobu vymeniť najviac 500 Kčs, ostatné hotovosti a vklady museli byť viazané na bezúročných účtoch v peňažných ústavoch. V praxi to znamenalo, že vlastníci vkladov v starej mene už nemohol s nimi voľne disponovať. Viazané vklady bolo možné uvoľniť len v odôvodnených prípadoch, zväčša na sociálne účely (sobáš, narodenie dieťaťa, štúdium, zdravotné výdavky, kúpeľná liečba a podobne). Vymieňali sa taktiež čiastky nutné na platy, mzdy, prevádzku v podnikateľskej sfére.

Menová reforma priniesla radikálnu peňažnú reštrikciu. Množstvo obeživa bolo zredukované na 24 mld. Kčs a kúpna sila vyjadrená vo vkladoch, poisťkách a cenných papieroch bola viazaná (zablokovaná). Stav viazaných vkladov k 15. novembru 1945 činil 256 mld. Kčs, z toho na české krajiny pripadalo 232,2 mld. Kčs a na Slovensko 23,8 mld. Kčs. Uvedené opatrenia boli vykonané oveľa razantnejšie ako pri menovej odluke v roku 1919, avšak oproti tzv. Rašínovej reforme menová reforma v roku 1945 nebola spojená s jasnou a dôslednou koncepciou menovej politiky. Súviselo to s novou politickou a hospodárskou orientáciou Československej republiky a postupným prechodom na model direktívne riadenej, tzv. socialistickej ekonomiky. So zjednotením československej meny úzko súviselo aj zjednotenie cenovej a mzdovej politiky, ako aj zvýšenie cien asi na trojnásobok predvojnovú úroveň.

Päťdesiatkorunová štátovka tzv. londýnskej emisie daná do obehu po menovej reforme v roku 1945 // A 500 crown treasury note of the so-called London issue, put into circulation after the monetary reform in 1945

to state debt, the confiscation of enemy property, reparations and imposing capital levies.

In negotiations with the Czech party, representatives of the Slovak National Council, including representatives of the Democratic Party and the Communist Party of Slovakia, initially presented a single opinion. The situation gradually began to change after the conference of the Communist Party of Slovakia held in Žilina on 11 and 12 August 1945, when Viliam Široký became its head. The representatives of the Democratic Party insisted on the request to address the monetary problems according to the already mentioned Monetary Convention separately in a Czech and Slovak block. The view was also held by Slovak representatives in the so-called expert commission, who produced the document *Monetary and Financial Reform from the Slovak View* at the beginning of October 1945. They demanded recovery not only of the lost monetary claims, but also war damage to property. In their opinion, Slovakia had mainly suffered property damage (destroyed roads, factories and other means of production) contrary to the Czech lands, which had suffered relatively more financial losses (bad debts to Germany). They insisted on the establishment of a special Czech and Slovak block in the settlement and liquidation of deposits blocked by the monetary reform and other financial claims. They saw as the most serious problem the question of how to arrange gradual payments of the huge national debt incurred during the war, so that Slovakia might not contribute to the payment in the Czech lands. One of the proposed ways was to create a separate budget for Slovakia, from which it would contribute a certain quota to cover common costs (military, foreign service, and the like), as well as for the payment of a common national debt, but only to the extent of their losses.

On the other hand, the Communist Party of Slovakia advocated the creation of a single economic system controlled from one centre and considered the concept of building the economy proposed by the Democratic Party as dualistic. The Communist Party of Slovakia expressed its opinion on the monetary reform through a national economic committee. Its organisational unit appointed members of the monetary department of the finance subcommittee (Ján Oliva, Ľudovít Bráňik, Ľudovít Kováčik, Jozef Púčik, Miloš Hrušovský). On 16 October, the Economic Commission of the Communist Party rejected the proposals of Slovak members of the expert committee on the establishment of the special Slovak block in the payment of the state debt. It suggested the Communist Party of Slovakia promote in the government: a common national debt, a common budget, a common financial policy and the monetary

reform implemented in a common way. It also called for a full refund of war damage from common state resources, the industrialisation of Slovakia through relocation of industrial facilities from Czech border regions and priority placement of new means of production in Slovakia.

As there was no unity of opinion on the implementation of the monetary reform even among the Slovak representatives themselves, in mid-October 1945 the political committee decided to introduce a single Czechoslovak currency without applying the principles outlined in the Monetary Convention. This happened on 1 November 1945 upon Presidential Decree on the Czechoslovak currency recovery. The decree was supplemented by the Decree of the Minister of Finance on the new legal tender of the Czechoslovak currency and the Presidential Decree on the registration of deposits and other financial assets, such as life insurance and securities. With effect from 1 November 1945, legal tender throughout the territory of the Czechoslovak Republic became the Czechoslovak crown (Kčs), which, in the rate of 1:1, replaced the existing crown units (Kč, K, Ks). From 29 October to 4 November 1945, any individual could exchange a maximum of 500 Kčs. Cash and other deposits had to be blocked on interest-free accounts with financial institutions. In practice, it meant that the owner of deposits in old currency could no longer dispose of them. The blocked deposits could be released only in well-grounded cases, mostly for social purposes (marriage, birth of a child, education, medical expenses, spa treatment, etc.). Also, amounts needed for salaries, wages and operation in the business sector were exchanged.

The monetary reform brought radical monetary restrictions. The amount of currency in circulation was reduced to 24 billion Kčs and purchasing power expressed in deposits, insurance and securities was blocked. The fixed deposits amounted to 256 billion Kčs on 15 November 1945, of which 232.2 billion Kčs were in the Czech lands and 23.8 billion Kčs in Slovakia. The measures had been implemented much more aggressively than in the monetary separation in 1919, but compared with the so-called Rašín's reform, the monetary reform in 1945 was not associated with a clear and consistent conception of monetary policy. It was related to the new political and economic orientation of the Czechoslovak Republic and gradual transition to the model of the so-called command socialist economy. The unification of the Czechoslovak currency was also closely linked to the unification of price and wage policies as well as a rise in prices to about three-times the pre-war level.

Prihláška cenných papierov uložených v cudzine // Declaration of securities deposited abroad

Žiadosť o uvoľnenie z viazaného vkladu v Tatra banke, filiálke v Považskej Bystrici, z roku 1945 pri príležitosti uzavretia manželstva // Application for the release of funds from a restricted deposit held with the Tatra banka branch in Považská Bystrica, on the occasion of a marriage, 1945

5.2.2. Menový vývoj v rokoch 1945 – 1950

Jedným z hlavných inflačných faktorov novej meny bolo nedoriešenie otázky viazaných vkladov. Hoci sa Národná banka Československá najmä zo začiatku správala zodpovedne a snažila sa peniaze do ekonomiky púšťať štandardným spôsobom, väčšiu časť obeživa priamo ovplyvniť nemohla, pretože vznikalo inými cestami, predovšetkým uvoľňovaním viazaných vkladov, ktoré boli nazývané aj ako sociálne alebo inflačné peniaze. Množstvo peňazí v obehu sa tak neustále zvyšovalo. Napríklad už koncom roka 1946 stúplo množstvo obeživa na 56,6 mld. Kčs a koncom roka 1949 už na závratných 75,2 mld. Kčs.

Koncom roka 1946 a v priebehu roka 1947 došlo k značnému rozšíreniu použiteľnosti viazaných vkladov. Dali sa nimi napr. zaplatiť majetkové dávky (dávka z celkovej hodnoty majetku a dávka z majetkového prírastku), ktoré mali zasiahnuť „nezaslúžené vojnové príjmy“ a odčerpať časť inflačného obeživa. K 31. júlu 1947 bolo z viazaných vkladov uvoľnených celkom 50,8 mld. Kčs, z toho v českých krajinách 40,6 mld. Kčs a na Slovensku 10,2 mld. Kčs (asi 20 %). Podľa analýzy Oblastného ústavu NBČS v Bratislave (od 26. novembra 1945 právny nástupca SNB) išlo o primeranú sumu a tempo uvoľňovania zodpovedalo celkovému podielu Slovenska na viazaných vkladoch.

V snahe definitívne vyriešiť následky vojny v menovej oblasti, došlo 2. júla 1947 k zriadeniu Likvidačného fondu menového (LFM) s dvoma úradovňami v Prahe a v Bratislave. Tento akt bol považovaný za ukončenie prvej etapy menovej reformy. Prvora-

du úlohou LFM bolo prevzatie viazaných vkladov od NBČS, ako i od všetkých peňažných ústavov a následne aj ich postupná likvidácia. LFM prevzal taktiež všetky pohľadávky voči Nemecku, Maďarsku a aj pohľadávky voči cedulovým bankám v týchto štátoch a Rakúsku.

Od 1. septembra 1947 do 31. decembra 1952 uvoľnil LFM vo voľnej mene 69,588 mld. Kčs, z toho na sociálne účely 32,980 mld. Kčs. Rozhodnutím Predsedníctva LFM z 13. februára 1953 sa definitívne zastavilo uvoľňovanie viazaných vkladov a činnosť LFM ukončil zákon o peňažnej reforme z 30. mája 1953. Všetky záväzky z dosiaľ neuvoľnených viazaných vkladov (celkovo 99,9 mld. Kčs, české krajiny 90,1 mld. Kčs, Slovensko 9,8 mld. Kčs), ako aj tuzemských cenných papierov (nebolo vyčíslené), životných poisťiek (13 mld. Kčs) boli zrušené. Všetky uvedené hodnoty prepadli bez náhrady v prospech štátu. Pohľadávky LFM vo výške 1,7 mld. Kčs voči Maďarsku boli na základe medzištátnej zmluvy z roku 1949 považované za vyrovnané. Konečný osud pohľadávok LFM vo výške 216 mld. Kčs voči subjektom v Nemecku mohla taktiež vyriešiť iba mierová zmluva, no nádeje na jej uzavretie sa začiatkom 50. rokov definitívne rozplynuli. Pri ostatných pohľadávkach západonemecké miesta neuznávali právne nástupníctvo LFM, čo vyšlo najavo pri rokovaníach v súvislosti s nemeckým zákonom o usporiadaní cenných papierov. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že otázka pohľadávok voči Nemecku nebola do dnešných dní vyriešená.

Karol Markovič

*4. 2. 1897 Radvaň
†2. 2. 1980 Bratislava

V centrálnom bankovníctve pôsobil od roku 1921. Podieľal sa na založení Slovenskej národnej banky (SNB), zaslúžil sa o vybudovanie jej hlavnej účtarne. V auguste 1939 bol vymenovaný za prednostu filiálky v Banskej Bystrici. Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa stal spolu s Viliamom Paulínom poverenikom Slovenskej národnej rady pre financie. V roku 1945 bol menovaný za člena Dočasnej správy SNB a od novembra 1945 spolu s Jánom Michalíkom poverený vedením Oblastného ústavu Národnej banky Československej (NBČS) v Bratislave. Po februári 1948 viedol Oblastný ústav NBČS až do vzniku Štátnej banky československej. Od 1. júla 1950 do 24. júla 1952 pôsobil ako zástupca hlavného riaditeľa jej Oblastného ústavu v Bratislave. V roku 1953 bol spolu s ostatnými predstaviteľmi bývalej NBČS uväznený a na základe vykonštruovaných obvinení odsúdený za trestný čin úkladov proti republike. V roku 1968 bol čiastočne rehabilitovaný, úplné oslobodenie spod obžaloby sa podarilo dosiahnuť až v roku 1980.

He pursued the central banking career from 1921. He participated in the establishment of Slovenská národná banka and contributed to the development of its general accounting department. In August 1939 he was appointed the head of Banská Bystrica branch. After the Slovak National Uprising burst out, he became a commissioner of finance of the Slovak National Council together with Viliam Pauliny. In 1945 he was appointed a member of the Temporary Administration of the SNB and from November 1945 he was held responsible together with Ján Michalík for management of the Regional Institute of Národná banka Československá (NBČS) in Bratislava. After February 1948 he managed the Regional Institute of the NBČS until the establishment of Štátna banka československá. From 1 July 1950 to 24 July 1952 he acted as a deputy chief executive of the Regional Institute in Bratislava. In 1953 he was held prisoner together with other representatives of the former NBČS and convicted, based on false accusations, of plotting against the republic. In 1968 he was partly rehabilitated and he was not fully acquitted until 1980.

5.2.2. Monetary Developments from 1945 to 1950

One of the main inflationary factors of the new currency was the outstanding issue related to fixed deposits. Although in particular from the beginning Národní banka Československá acted responsibly and tried to release money into the economy in a standard way, it could not directly affect most of the currency in circulation, as such currency originated in other ways, notably through release of fixed deposits, which were also called social or inflationary money. The amount of money in circulation thus constantly increased. For example, in late 1946 the amount of currency in circulation rose to 56.6 billion Kčs and in late 1949 to a staggering 75.2 billion Kčs.

In late 1946 and during 1947, there was a considerable expansion of fixed deposits usability. They could be used, for example, to pay capital levies (levies on total assets as well as levies on increase in property), which were to hit the “unearned war income” and withdraw part of the inflation currency. As of 31 July 1947, a total of 50.8 billion Kčs had been released from fixed deposits, 40.6 billion Kč in the Czech lands and 10.2 billion Kčs in Slovakia (about 20%). According to the analysis of the Regional Institute of the NBCS in Bratislava (as of 26 November 1945 the successor of SNB), it was a reasonable amount, and the rate of release corresponded to the total share of Slovakia in fixed deposits.

On 2 July 1947, in order to resolve definitively the consequences of the war in the monetary field, Likvidačný fond menový (Monetary Liquidation Fund, MLF) was established with two offices, in Prague and Bratislava. The act was considered the end of the first stage

of monetary reform. The primary task of the MLF was to take over fixed deposits from the NBCS, as well as from all other financial institutions and, consequently, to gradually liquidate them. The MLF also assumed all claims against Germany and Hungary as well as against banks of issue in those countries and in Austria.

From 1 September 1947 to 31 December 1952, the MLF released 69.588 billion Kčs in free currency, of which 32.980 billion Kčs was for social purposes. Upon the decision of the MLF Presidium of 13 February 1953, the release of fixed deposits was finally halted and MLF activities were terminated upon the Act on the Monetary Reform of 30 May 1953. All obligations from unreleased fixed deposits (a total of 99.9 billion Kčs, 90.1 billion Kčs in the Czech lands, and 9.8 billion Kčs in Slovakia) as well as domestic securities (not quantified) and life insurance (13 billion Kčs) were cancelled. All the values forfeited for the benefit of the state without compensation. Under an international treaty of 1949, claims of the MLF in the amount of 1.7 billion Kčs against Hungary were considered to be settled. The ultimate fate of MLF claims in the amount of 216 billion Kčs towards subject in Germany could be resolved only by a peace treaty, but hope to conclude one in the early 1950s finally disappeared. For other claims, West German locations did not recognise the legal succession of the MLF, which became clear in the negotiations in relation to the German law on settlement of securities. In this context it should be noted that the issue of claims against Germany has not been resolved to this day.

Prehľad obeživa 1945 – 1949 (v miliónoch Kčs)

Circulation currency in 1945-1949 (Kčs million)

Dátum	Bankovky	Žiro	Pokladničné poukážky	Štátovky	Mince	Spolu
Year	Banknotes	Giro accounts	Treasury bills	Treasury notes	Coins	Total
15/11/1945	16 746	3 369	-	3 117	772	24 004
31/12/1945	24 233	2 187	-	3 198	766	30 384
31/12/1946	43 589	10 068	-	2 164	824	56 645
31/12/1947	58 539	7 316	-	2 423	737	77 652
31/12/1948	71 997	2 039	-	2 824	792	-
30/11/1949	67 706	992	3 094	2 529	916	75 237

Zdroj: Správy NBČS č. 11 – 12, november – december 1949.
Source: NBCS Reports No 11-12, November and December 1949.

5.2.3. Organizačná štruktúra Národnej banky Československej – autonómne postavenie Oblastného ústavu v Bratislave

Po skončení druhej svetovej vojny dochádzalo postupne k obnove centrálnych orgánov a inštitúcií Československej republiky. V prvých povojnových mesiacoch na území Československa však naďalej pôsobili vedľa seba dva emisné ústavy. V Čechách a na Morave to bola Národná banka pre Čechy a Moravu, ktorá sa vrátila k pôvodnému názvu Národná banka Československá (NBČS). Na Slovensku plnila funkciu cedulovej banky naďalej SNB. Vedením NBČS v Prahe bola od 6. júna 1945 poverená päťčlenná dočasná správa na čele s jej predsedom Jaroslavom Nebesáňom, na ktorú prešli všetky povinnosti a práva pôvodných štatutárnych orgánov (guvernér, banková rada, revidujúci výbor a valné zhromaždenie akcionárov). Podľa tzv. dočasnej vnútornej organizácie NBČS, prijatej 17. júla 1945, bankovú agendu spravovala obchodná správa ako kolegiálny zbor riaditeľov na čele s vrchným riaditeľom, ktorým bol menovaný Leopold Chmela. Na Slovensku menovalo Poverenie SNR pre financie svojím výnosom z 16. apríla 1945 za dočasných správcov SNB Jána Olivu a Jána Ondruša a 9. júna 1945 zriadilo v SNB dočasnú správu v zložení Ján Ondruš, Ján Oliva, Karol Markovič, Július Vagač, Ján Michalík.

Prihláška k dávke z celkovej hodnoty majetku a k dávke z majetkového prírastku pre cudzincov // A non-resident's declaration of assets for the capital levy and capital accumulation levy

Predstavitelia centrálneho bankovníctva v Čechách aj na Slovensku mali záujem o čo najrýchlejšie vyriešenie vzájomného pomeru SNB a Národnej banky v Prahe, aby mohli navonok vystupovať ako jednotný ústav, čo bolo dôležité najmä v medzinárodnom styku. Prvým krokom k zjednoteniu obidvoch cedulových ústavov bolo vymenovanie slovenských zástupcov Jána Olivu a Mateja Murtina za členov Dočasnej správy NBČS na zasadnutí vlády 24. júla 1945. Podľa návrhu J. Drábeka, ktorý schválila Dočasná správa NBČS na svojom zasadnutí 8. septembra 1945 v Bratislave, činnosť SNB definitívne ukončil dekrét prezidenta republiky č. 139 zo dňa 19. októbra 1945 o prechodnej úprave právnych pomerov NBČS, s platnosťou od 26. novembra 1945. Počínajúc týmto dňom Národná banka Československá so sídlom v Prahe začala vykonávať činnosť cedulovej banky na celom štátnom území. SNB sa stala súčasťou NBČS a jej ústredie v Bratislave začalo pôsobiť ako Národná banka Československá, Oblastný ústav pre Slovensko. Na čele Oblastného ústavu NBČS stáli spoločne Karol Markovič (ako zástupca KSS) a Ján Michalík (ako zástupca DS). Na Dočasnú správu NBČS prešli všetky povinnosti a práva zákonných štatutárnych orgánov NBČS a SNB.

O budúcej podobe jednotnej centrálnej banky a o jej organizačnej štruktúre rokovali českí a slovenskí odborníci už v apríli 1945 v Košiciach pri tvorbe Košického vládneho programu. Zhodli sa na vytvorení tzv. jednotne decentralizovanej organizácie, ktorá počítala so spoločnou bankovou radou, obchodnou správou a dvoma hlavnými ústavmi v Prahe a Bratislave ako ústavmi výkonnými. Návrh predpokladal, že tvorba zásad menovej politiky, organizácia úverovej, devízovej a personálnej politiky by bola ústrednou agendou, avšak ich výkon by bol agendou hlavných ústavov. Rozhovory o organizácii NBČS medzi predstaviteľmi českej a slovenskej strany sa znova naplno rozbehli až v polovici novembra 1945 po ukončení prvej etapy prác v súvislosti s menovou reformou. Napriek počiatočnému optimizmu sa rokovania začali postupne komplikovať a spomaľovať. Z českej a aj zo slovenskej strany boli totiž vypracované už konkrétne a podrobné návrhy, ktoré sa však podstatne líšili v pohľadoch na spôsob organizácie a rozdelenie agendy banky.

Návrh bývalého riaditeľa devízového odboru SNB Júliusa Pazmána počítal s vytvorením NBČS ako dôsledne decentralizovanej organizácie, kde by právomoci boli rozdelené medzi ústredné (celoštátne) správne a dozorné orgány (banková rada a revidujúci výbor) a oblastné správne a dozorné orgány (oblastný správny zbor v Prahe, Brne a Bratislave). Banková rada mala byť zložená z guvernéra a viceguvernéra, pričom jeden z nich by mal byť Slovák, a 11 členov bankovej rady, z toho mali byť traja slovenskej národnosti. Uznesenie bankovej rady, podľa tohto návrhu, nebolo možné považovať za prijaté, ak „všetci prítomní členovia – Slováci alebo aspoň traja z nich hlasujú proti nemu“. Pri obsadzovaní najvyšších postov v ústredí banky sa mal použiť tzv. „národnostný kľúč“, v prípade, že riaditeľom odboru by bol Slovák, jeho zástupcom by bol Čech a naopak.

Zvláštna pracovná komisia na čele s riaditeľom NBČS Karolom Čapkom vypracovala tzv. pražský návrh, ktorý za najvyššie orgány banky určil bankovú radu, dozornú radu, vrchného riaditeľa a obchodnú správu. Zloženie a pôsobnosť bankovej a dozornej rady mala byť určená až zákonom. Agenda banky mala byť rozdelená medzi ústredie, Oblastný ústav NBČS v Bratislave a úradovne. Obchodná správa mala na Slovensku vykonávať svoju pôsobnosť v devízovej a úverovej oblasti prostredníctvom Oblastného ústavu v Bratislave. Ako možno vidieť, českí zástup-

5.2.3. Organisational Structure of Národní banka Československá – Autonomous Position of the Regional Institute in Bratislava

After the Second World War there was a gradual restoration of central authorities and institutions of the Czechoslovak Republic. In the first months after the war in Czechoslovakia, however, two institutions of issue continued to operate side by side. In Bohemia and Moravia, this was Národní banka pre Čechy a Moravu, which returned to its original name – Národní banka Československá (NBCS). In Slovakia, the role of the bank of issue was performed by the SNB. From 6 June 1945, the leadership of the NBCS in Prague was entrusted to a five-member temporary administration, headed by its president Jaroslav Nebesář, which assumed all the rights and obligations of the original statutory authorities (governor, bank board, audit committee and general meeting of shareholders). According to the so-called temporary internal organisation of the NBCS adopted on 17 July 1945, the bank agenda was managed by the business administration as a collegiate board of directors headed by a managing director, with Leopold Chmela appointed to this position. In Slovakia, upon its decree of 16 April 1945, the Slovak National Council's Executive Authority for Finance appointed Ján Oliva and Ján Ondruš as temporary administrators of the SNB, and on 9 June 1945 it established a temporary administration in the SNB consisting of Ján Ondruš, Ján Oliva, Karol Markovič, Július Vagač and Ján Michalík.

Representatives of central banking in the Czech lands and Slovakia were interested in a quick resolution of the relation of the SNB and Národní banka in Prague in order to act as a single institution, which was important especially in international relations. The first step towards unification of the two institutions of issue was appointment of Slovak representatives Ján Oliva and Matej Murtin as members of the NBCS Temporary Administration at a meeting of the government held on 24 July 1945. On the proposal by J. Drábek, approved by the NBCS Temporary Administration at its meeting in Bratislava on 8 September 1945, SNB activities were finally terminated by Presidential Decree No. 139 of 19 October 1945 on transitional arrangements of legal relations in the NBCS with effect from 26 November 1945. From that day, Národní banka Československá based in Prague began to act as the bank of issue throughout the state territory. The SNB had become a part of the NBCS and its headquarters in Bratislava began to act as Národní banka Československá, Regional Institute for Slovakia. Karol Markovič (as a representative

of the Communist Party of Slovakia) and Ján Michalík (as a representative of the Democratic Party) headed the Regional Institute of the NBCS. All legal rights and responsibilities of the statutory bodies of the NBCS and the SNB were transferred to the NBCS Temporary Administration.

Czech and Slovak experts discussed the future form of a single central bank and its organisational structure in Košice in April 1945 during creation of the Košice Government Program. They agreed to create a so-called uniformly decentralised organisation which envisaged a common bank board, business administration and two main institutes in Prague and Bratislava as executive institutions. The proposal envisaged that the creation of principles of monetary policy and the organisation of credit, foreign-exchange and personnel policy should be the central agenda, but their performance would be the agenda of the main institutes. Talks between the representatives of the Czech and Slovak parties of the NBCS organisation were fully launched again in mid-November 1945, after the completion of the first stage of work in the connection with the monetary reform. Despite initial optimism, negotiations gradually began becoming complicated and slowed down. The Czech and Slovak parties had, in fact, developed specific and detailed

Dvadsaťkorunová štátovka z roku 1949 podľa návrhu Karla Svobinského – výtvare a techniky najhodnotnejšie platidlo z rokov 1945 – 1950 // A 20 crown Czechoslovak treasury note from 1949, designed by Karel Svobinský and regarded as the finest note of the 1945-1950 period in terms of artistic and technical attributes

Vedúci predstavitelia Národnej banky Československej z roku 1948 (Súkromný archív Ivana Murtina)
// Management of Národná banka Československá in 1948 (Private archive of Ivan Murtin)

covia v Dočasnej správe NBČS zotrvali na svojej požiadavke asymetrického usporiadania organizácie NBČS pri poskytnutí určitej autonómie Oblastnému ústavu NBČS v Bratislave v devízovej a úverovej oblasti. Návrh vychádzal z vtedajšieho asymetrického modelu štátoprávneho usporiadania Čechov a Slovákov, keď popri ústredných štátnych orgánoch (parlament, vláda, ministerstvá a pod.) na Slovensku pôsobili slovenské národné orgány (Slovenská národná rada, povereníctva), v Čechách však tieto inštitúcie chýbali.

Koncom roku 1945 a v prvej polovici roka 1946 prebehlo v Prahe a Bratislave viacero rokovaní o budúcom spôsobe organizácie NBČS. Ako podklad na tieto rokovania slúžil predovšetkým pražský návrh, ku ktorému však mali slovenskí predstavitelia rôzne výhrady a pripomienky najmä v otázkach rozčlenenia personálnej, devízovej a úverovej agendy medzi ústredie a Oblastný ústav NBČS v Bratislave, zastúpenie Slovákov v obchodnej správe, stanovenie počtu

jednotlivých odborov ústredia banky, personálne obsadenie týchto odborov podľa národnostného kľúča a pod. Pri rokovaníach, samozrejme, dochádzalo k rôznym stretnutím názorov a predstáv, ktoré sa postupne riešili kompromisom. Veľká pozornosť zo slovenskej strany bola venovaná zloženiu dvoch najdôležitejších odborov v Ústredí NBČS v Prahe – vnútorná správa meny a zahraničná správa meny. Po vyriešení niektorých ďalších nezrovnalostí, hlavne v devízovej oblasti, bol vypracovaný návrh dočasnej organizácie banky, ktorá bola prijatá na schôdzi Dočasnej správy NBČS 18. decembra 1946. Najvyššími orgánmi banky sa stala dočasná správa, obchodná správa a vrchný riaditeľ. Agenda banky bola rozvrhnutá medzi ústredie, Oblastný ústav v Bratislave a úradovne. Ústredie NBČS bolo rozdelené na päť odborov: vnútorná správa meny, zahraničná správa meny, odbor správny, odbor právny a osobný a ústredná účtárňa. Vrchný riaditeľ, jeho námestník a päť riaditeľov jednotlivých odborov, riaditeľ Oblastného ústavu v Bratislave a prípadne prednosta filiálky v Brne tvorili obchodnú správu. Vrchný riaditeľ alebo jeho prvý námestník, ako i jeden z piatich riaditeľov museli byť Slováci. Takisto v oddeleniach a skupinách celoštátneho významu musel byť vedúci úradník alebo jeho zástupca Slovák. Na Slovensku vykonával vrchný riaditeľ a príslušní členovia obchodnej správy svoju pôsobnosť spravidla prostredníctvom Oblastného ústavu v Bratislave. Na čele Oblastného ústavu v Bratislave stál jeho riaditeľ, ktorý spolu s prednostami jednotlivých oddelení OÚ NBČS tvoril oblastnú správu. Agenda oblastného ústavu bola rozdelená medzi sekretariát, úverové, devízové a administratívne oddelenie. Od 15. apríla 1947 bol vedením Oblastného ústavu NBČS poverený Ján Michalík, Karol Markovič sa stal jeho zástupcom.

Ján Michalík

*12. 4. 1899 Malý Čepčín
† ?

Roku 1921 vstúpil do služieb Tatra banky v Martine, kde pôsobil až do roku 1924, keď bol prijatý do Bankového úradu ministerstva financií v Prahe. Po vzniku Slovenskej národnej banky v apríli 1939 bol zaradený do jej Hlavného ústavu v Bratislave, kde pôsobil ako vedúci valutovej účtárne. Zapojil sa do príprav Slovenského národného povstania a bol členom Prezídia Povereníctva pre financie. V júni 1945 bol menovaný za člena Dočasnej správy SNB. Od novembra 1945 bol spolu s Karolom Markovičom poverený vedením Oblastného ústavu Národnej banky Československej v Bratislave. Po februári 1948 bol s okamžitou platnosťou „ako exponent DS a odborne nespôsobilý zastávať vedúce funkcie“ preložený do výslužby. V neskoršom období bol perzekvovaný a väznený.

In 1921 he entered the service of Tatra banka in Martin where he worked until 1924 when he was admitted to the Banking Office of the Ministry of Finance in Prague. After the establishment of Slovenská národná banka (SNB) in April 1939 he was engaged in its Main Institute in Bratislava as the head of valuta accounting department. He was involved in the preparations of the Slovak National Uprising and he was a member of the Presidium of the Executive Authority for Finance. In June 1945 he was appointed a member of the Temporary Administration of the SNB. From November 1945 he was held responsible together with Karol Markovič for management of the Regional Institute of Národná banka Československá in Bratislava. After February 1948 he was pensioned off with immediate effect "as an exponent of the Temporary Administration and a person professionally incapacitated to occupy management positions". Later on, he was persecuted and held prisoner.

proposals, which, however, varied considerably in the views on the method of organisation and distribution of the bank agenda.

The proposal of Július Pázmán, the former director of the foreign-exchange department of the SNB, envisaged the creation of the NBCS as a thoroughly decentralised organisation in which powers would be divided between central (state-wide) administrative and supervisory authorities (bank board and audit committee) and regional administrative and supervisory authorities (regional administrative boards in Prague, Brno and Bratislava). The bank board was to be composed of the governor and vice-governor, one of whom was to be a Slovak, and 11 board members, of which three were to be of Slovak nationality. Under the proposal, resolution of the bank board could not be considered adopted if *“all present members – Slovaks or at least three of them voted against it”*. To occupy the highest positions in the bank’s headquarters a so-called *“national key”* was to be used: if the director of the department was a Slovak then his deputy would be a Czech, and vice versa.

A special working committee headed by NBCS director Karel Čapek developed the so-called Prague proposal, which designated the bank board, supervisory board, chief executive and business administration as the bank supreme bodies. The structure and scope of powers of the bank and supervisory board were to be determined by law. The bank agenda was to be split between the headquarters, the Regional Institute of the NBCS in Bratislava and the offices. The business administration was to perform its duties in Slovakia in the foreign exchange and credit area through the Regional Institute in Bratislava. As can be seen, the Czech representatives in the NBCS Temporary Administration insisted on their request for an asymmetric arrangement of NBCS organisation and for providing a certain autonomy to the Regional Institute of the NBCS in Bratislava in the foreign exchange and credit area. The proposal was based on the then asymmetric model of the constitutional arrangement of Czechs and Slovaks, when, along with the central state bodies (parliament, government, ministries, etc.), Slovak national authorities (the Slovak National Council, Slovak National Council’s Executive Authorities) acted in Slovakia, while in the Czech Republic there were no such institutions.

At the end of 1945 and in the first half of 1946, several meetings were held about future organisation of the NBCS in Prague and Bratislava. The basis for the negotiations was primarily the Prague proposal, to which, however, Slovak officials had various objections and remarks, particularly in matters of

Budova filiálky Národnej banky Československej v Nových Zámkoch // Nové Zámky branch of Národná banka Československá

dividing the personal, foreign-exchange and credit agenda between the headquarters and the Regional Institute of the NBCS in Bratislava, Slovak representation in the business administration, determining the number of departments in the bank headquarters, the staffing of those departments by the national key and the like. In negotiations, of course, there were various conflicts of opinions and ideas that were gradually solved by compromise. The Slovak party paid great attention to the composition of the two most important departments in NBCS Headquarters in Prague – internal management of currency and foreign management of currency. After resolving several other irregularities, particularly in the foreign exchange area, a proposal for interim bank organisation was prepared, which was adopted at the meeting of the NBCS Temporary Administration on 18 December 1946. The supreme bodies of the bank became the interim administration, the business administration and a chief executive. The bank agenda was split between the headquarters, the Regional Institute in Bratislava and the offices. NBCS Headquarters was divided into five departments – internal management of currency, foreign management of currency, administrative department, legal and personal department and the central accounting department. The chief executive, his deputy and the five directors of particular departments, the director of the Regional Institute in Bratislava, and possibly the head of the branch in Brno, constituted the business administration. The chief executive or his first deputy, as well as one of the five directors had to be Slovaks. Also the heads of the departments and of groups of state-wide importance or their deputies had to be Slovaks. In Slovakia, the chief executive and respective members of the business administration performed their tasks usually through the Regional Institute in Bratislava. The Regional Institute in Bratislava was led by its director who, along with the heads of

Oznámenie Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky o stave vyplatených konzorciálnych úverov so štátnou zárukou k novembru 1947 // Notification of Slovenská hypotečná a komunálna banka regarding the amount of paid consortium credits guaranteed by the state as at November 1947

Vzor pôdohospodárskej zmenky k roľníckemu úveru so štátnou zárukou z roku 1948 // Specimen farmer bill of exchange for state-guaranteed farmer loan, 1948

Prijatie zákona o centrálnej banke, ktorý by definitívne upravil kompetencie a postavenie NBČS sa dlho odďaľovalo, hoci na jeho konečnej podobe pracovali odborníci z mienovej oblasti intenzívne už od jesene roku 1945. Zákon o NBČS č. 38/1948 Sb. bol prijatý až 11. marca 1948, krátko po nástupe komunistického režimu. Zmenil NBČS z „akciovej cedulovej banky na verejný štátny ústav so samostatnou právnickou osobnosťou“, ktorého povinnosťou okrem iného bolo zúčastňovať sa na zostavovaní hospodárskeho plánu štátu a na jeho kontrole. V zmysle zákona ukončila 15. októbra 1948 svoju činnosť Dočasná správa NBČS, ktorú nahradila deväťčlenná banková rada menovaná na päť rokov prezidentom republiky na návrh vlády, pričom guvernér alebo viceguvernér a dvaja z ostatných členov bankovej rady mali byť Slováci. Za guvernera banky bol vymenovaný Jaroslav Nebesař, funkcia viceguvernéra pripadla slovenskému zástupcovi Jozefovi Púčíkovi.

Organizácia NBČS týkajúca sa rozdelenia agendy sa ani po prijatí zákona o NBČS nezmenila, banka naďalej vykonávala svoju činnosť prostredníctvom ústredia v Prahe, Oblastného ústavu v Bratislave a filiálnych úradovní. Funkciu generálneho riaditeľa obchodnej správy si udržal L. Chmela a jeho zástupcom, ktorým musel byť Slovák, zostal Ján Oliva. Dozorným a kontrolným orgánom banky bol šesťčlenný revidujúci výbor, pričom jeho dvaja členovia mali byť Slováci. Predsedom revidujúceho výboru bol zvolený Matej Murtin.

Krátko po Februári 1948 uskutočnili komunisti čistky v správnych orgánoch bánk a „nespolahlivých“ nahradili svojimi prívržencami. V Oblastnom ústave NBČS začal v marci 1948 pôsobiť tzv. akčný výbor, ktorý obvinil riaditeľa Oblastného ústavu NBČS Jána Michalíka ako „exponenta Demokratickej strany“ z neodbornosti a neschopnosti a presadil jeho preloženie spolu s riaditeľom revízneho odboru Ladislavom Rástockým do výslužby. Novým riaditeľom sa stal Karol Markovič, ktorý v tejto funkcii zotrval až do zániku NBČS.

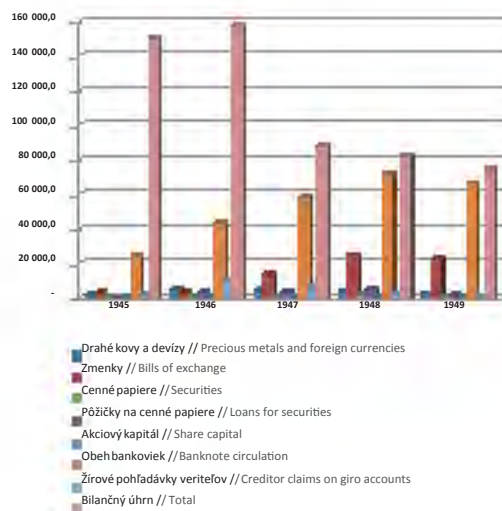
Keď na konci 40. rokov zosilnel vplyv Sovietskeho zväzu, rozhodli sa vedúci činitelia štátu zriadiť jednotnú celoštátnu banku emisného a prevádzkového charakteru so sídlom v Prahe. Podľa zákona č. 31 z 9. marca 1950 tak vznikla Štátna banka československá (ŠBČS), ktorá k 1. júlu 1950 prevzala všetky práva a záväzky NBČS.

5.2.4. Úverová a devízová činnosť v rokoch 1945 – 1950

Oblastný ústav NBČS v Bratislave mal vo všetkých úverových a devízových otázkach týkajúcich sa Slovenska široké právomoci a mohol rozhodovať pomerne samostatne. Usmerňoval a kontroloval slovenské filiálky NBČS v Banskej Bystrici, Nitre, Košiciach, Žiline, Prešove a v Nových Zámkoch, aktívne sa podieľal na správe československej meny, pri dokončovaní mienovej reformy, uvoľňovaní viazaných vkladov.

Úverová činnosť Oblastného ústavu NBČS v roku 1945 stagnovala, koncom roka 1945 bolo povolených nových úverov vo výške 595 mil. Kčs. Išlo tu najmä o úvery na výkup zemiakov, dobytka, obilnia, o úver cukorný, mlynský, vinársky a pod. Najvyššie úverové nároky na cedulový ústav uplatňovalo ľudové peňažníctvo a z obchodných bánk ústavy, ktoré financovali výkup a povoľovali sezónne roľnícke úvery. Okrem toho povoľovala NBČS v Bratislave Zväzu RVP tzv. zelené úvery na financovanie sadív, hnojív, na opravu hospodárskych strojov.

Aktíva a pasíva NBČS 1945 – 1949 (v miliónoch Kčs)
Assets and liabilities of NBČS in 1945-1949 (Kčs million)

V úverovej oblasti vystali v roku 1945 pred cedulovou bankou nové úlohy najmä v oblasti obnovy vojnou zničeného hospodárstva. Na schôdzke konanej 3. júla na pôde SNB s účasťou zástupcov Povereníctva financií,

Záložný list pre denný lombard Mestskej športiteľne v Bratislave z roku 1949 // Collateral certificate for a daily lombard loan for Mestská športiteľňa in Bratislava, 1949

each department of the Regional Institute of the NBCS, formed the regional administration. The agenda of the Regional Institute was divided among the secretariat, credit, foreign exchange and administrative departments. From 15 April 1947, Ján Michalík was entrusted with leadership of the Regional Institute of the NBCS, and Karol Markovič became his deputy.

Adoption of the Act on the Central Bank, which would definitely modify the powers and status of the NBCS, had been postponed for a long time, although experts at the monetary area had worked intensively on its final wording since the autumn of 1945. Act No. 38/1948 Coll. on the NBCS was finally adopted on 11 March 1948, shortly after the onset of the communist regime. It changed the NBCS from a "joint-stock bank of issue to a state public institution with an independent legal personality" whose duty was, inter alia, to participate in preparation of the state economic plan and its control. Under the Act, the operation of the NBCS Temporary Administration was terminated on 15 October 1948. It was replaced by a nine-member bank board appointed for five years by the president of the Republic on the proposal of the government, while the governor or vice-governor and two of the other board members were to be Slovaks. The governor of the bank was appointed Jaroslav Nebesář, and vice-governor the Slovak representative Jozef Púčík.

NBCS organisation concerning the distribution of the agenda did not change even

after adopting the Act on the NBCS. The bank continued to carry out its activities through its headquarters in Prague, the Regional Institute in Bratislava and its branches. L. Chmela still held the office of the chief executive of the business administration, and his representative, who had to be a Slovak, remained Ján Oliva. The surveillance and control body of the bank was a six-member audit committee, and its two members had to be Slovaks. Matej Murtin was elected a chairman of the audit committee.

Shortly after February 1948, Communist purges took place in the administrative bodies of banks and "unreliable" officers were replaced by their supporters. In March 1948, in the Regional Institute of the NBCS a so-called action committee began to operate which accused the director of the Regional Institute of the NBCS Ján Michalík as the "exponent of the Democratic Party" of unprofessionalism and incompetence and pushed his going into retirement together with audit department director Ladislav Rástocký. The new director became Karol Markovič, who held his office until the dissolution of the NBCS.

When at the end of the 1940s the influence of the Soviet Union intensified, the leaders of the state decided to establish a single state-wide bank of issue of an operational character based in Prague. According to Act No. 31 of 9 March 1950, Štátna banka československá was established and it assumed all rights and obligations of the NBCS on 1 July 1950.

5.2.4. Credit and Foreign Exchange Activity from 1945 to 1950

Concerning all credit and foreign exchange issues related to Slovakia, the Regional Institute of the NBCS in Bratislava had broad powers and could make decisions quite independently. It guided and controlled the Slovak branches of the NBCS in Banská Bystrica, Nitra, Košice, Žilina, Prešov and Nové Zámky, and actively participated in the management of the Czechoslovak currency, in completing the monetary reform and releasing fixed deposits.

Lending activities of the Regional Institute of the NBCS stagnated in 1945, and at the end of 1945, new credits amounting to 595 million Kčs were approved. They were especially credits for purchasing potatoes, cattle, grain, as well as sugar-beet, mill, wine and other credits. People's banking and institutions of commercial banks which financed purchases and approved seasonal farmer credits applied for the highest credit claims against the institute of issue. Moreover, the

NBCS in Bratislava permitted so-called green credits for Zväz roľníckych vzájomných pokladníc to finance green seedlings, fertilisers and farm machinery repair.

In 1945, new tasks for the bank of issue emerged in the credit area, especially in rebuilding and restoring the war-torn economy. At a meeting held in the SNB on 3 July, with the participation of representatives of the Slovak National Council's Executive Authority for Finance, Industry and Commerce, Zväz slovenských bánk and the SNB, the questions of granting with state guarantees consortium credits and other credits needed to fund the reconstruction of war-torn economy were discussed. At that meeting, an advisory board was created from the representatives of the participating institutions. The SNB had two representatives in the advisory board. The mission of the board was to examine and give an advisory opinion on the issue of credits provided within the consortium

Hlásenie podnikov, účastí a nehnuteľností cudzozemcov v tuzemsku. Účasť Dresdner Bank, Berlín, na akciovom kapitáli Nemeckej obchodnej a úvernej banky v Bratislave z roku 1946. // Report on companies, shares and real estate held by non-residents; participation of Dresdner Bank, Berlin, in the share capital of Nemecká obchodná a úverná banka in Bratislava, 1946

priemyslu a obchodu, Zväzu slovenských bánk a SNB sa prerokovala otázka poskytovania konzorcionálnych úverov a iných úverov so štátnou zárukou potrebných na financovanie rekonštrukcie vojnou zničeného hospodárstva. Na tejto porade bol vytvorený poradný zbor zo zástupcov zúčastnených inštitúcií. SNB bola v poradnom zbore zastúpená dvoma členmi. Poslaním tohto zboru bolo skúmať a dávať dobrozdania k problematike úverov, ktoré sa poskytovali v rámci konzorcia bánk pre štátne záruky. SNB zaisťovala pre Slovenskú hypotečnú a komunálnu banku v Bratislave (SHKB) mimoriadny eskontný rámec do výšky 1 mld. Kčs čerpaný zmenkami na základe povolenia osobitnej komisie pod gesciou SHKB. Konzorcionálne úvery so štátnou zárukou sa poskytovali len podnikom dôležitým pre hospodársku rekonštrukciu. V roku 1946 bolo povolených 812 mil. Kčs takýchto úverov, pričom vyčerpaných bolo 451,1 mil. Kčs. NBČS poskytovala reeskontné rámce aj pre investičné úvery. Oblastný ústav v Bratislave v roku 1946 schválil investičné úvery vo výške 142,7 mil. Kčs.

Oblastný ústav NBČS v Bratislave poskytol v roku 1946 aj mimoriadne reeskontné rámce pre Zväz RVP vo výške 250 mil. Kčs a pre Ústredné družstvo v Bratislave 200 mil. Kčs na poskytovanie tzv. roľníckeho úveru so štátnou zárukou. Tento úver mohol byť poskytnutý roľníkom poškodeným vojnou aj osobám, ktoré nadobudli pôdu v rámci pozemkovej reformy na nákup poľnohospodárskych strojov. Koncom roka 1946 bolo povolených roľníckych úverov vo výške 197,9 mil. Kčs.

Oblastný ústav NBČS vypracoval okrem toho smernice pre živnostenské úvery so štátnou zárukou, ktoré začala povoľovať zvláštna komisia na pol až jeden rok. NBČS schválila mimoriadny reeskontný rámec peňažným ústavom zapojeným do tejto akcie

vo výške 250 mil. Kčs. Do konca roka 1946 bolo povolených 10,5 mil. Kčs týchto úverov.

V roku 1946 dochádza aj k oživeniu poskytovania lombardných úverov. Ministerstvo financií poverilo NBČS ako vedúcu konzorcium pre štátne úverové operácie umiestniť na Slovensku 3% a neskôr aj 3,5% štátnu pôžičku, ako aj 1,5% štátne pokladničné poukážky. Pod vedením Oblastného ústavu NBČS bolo na Slovensku napríklad upísaných celkovo 1,48 mld. Kčs 3,5% štátnej pôžičky z roku 1946, pričom na zaplatenie upísanej pôžičky začali peňažné ústavy čerpať lombardný úver. Koncom roka 1946 predstavoval nový lombard 1,12 mld. Kč a pozostával najmä z úpisu 1,5% pokladničných poukážok a lombardnej pôžičky Sedliackej banky. Starý lombard vo výške 1,4 mld. Kčs na podklade 3% štátnych pokladničných poukážok bývalej Slovenskej republiky (Interimskonto) sa podarilo po dlhých rokovaniach znížiť na polovicu. Podobne tak aj starý eskont, štátne zmenky bývalého Ministerstva financií Slovenskej republiky vo výške 5,4 mld. Kčs, bol k 30. júlu 1947 prevedený na Likvidačný fond menový ako pohľadávka voči štátu.

Od roku 1947 môžeme sledovať zvýšené nároky na čerpanie cedulového úveru. V druhej polovici roka 1947 použili banky vo zvýšenej miere reeskont v NBČS na zaopatrenie prostriedkov na financovanie priemyslu, stavebnej obnovy, výstavby a podobne. Zvýšené úrokové nároky vyplývali od roku 1948 aj v dôsledku úplnej prestavby národného hospodárstva orientáciou na ťažký priemysel. V roku 1948 poskytla NBČS v celoštátnom meradle úvery vo výške 30,2 mld. Kčs, z čoho na Slovensko pripadlo 7,6 mld. Kčs (asi 25%).

Po uchopení moci komunistami došlo k istej zmene vo funkčnej náplni vnútornej správy meny. Úverové oddelenie Oblastného ústavu

Jaroslav Nebesář

*31. 7. 1882 Havlíčkův Brod
†19. 4. 1958 Praha

Český právník a národohospodár. Do roku 1945 pracoval ako advokát, vo svojich ekonomických prácach požadoval účinnejšiu rozpočtovú a emisnú koncepciu. V rokoch 1945 – 1948 bol predsedom Dočasnej správy Národnej banky Československej a v rokoch 1948 – 1950 jej guvernérom. Okrem toho bol v rokoch 1947 – 1950 predsedom Likvidačného fondu menového. Od roku 1945 patril k zástancom koncentrácie československého peňažníctva a jeden zo strojcov unitárnej štátnej banky československej. V roku 1954 bol zatknutý a odsúdený za údajnú vlastizradu a špionáž na pätnásťročné väzenie. V roku 1956 bol z väzenia zo zdravotných dôvodov prepustený, k jeho plnej rehabilitácii došlo až v roku 1968.

Czech lawyer and economist. Until 1945 he worked as a lawyer and his economic essays called for a more efficient budgetary and issue concept. He was the chairman of the Temporary Administration of Národná banka Československá and its governor in 1945-1948 and in 1948-1950, respectively. Besides, he was the chairman of Likvidačný fond menový in 1947-1950. From 1945 he was one of the advocates of concentration of the Czechoslovak banking and one of the originators of the unitary Štátna banka československá. In 1954 he was arrested and sentenced for alleged treason and espionage to fifteen years of imprisonment. In 1956 he was released from prison for health reasons and he was not fully rehabilitated until 1968.

of banks for the state guarantees. The SNB ensured a special discount line up to 1 billion Kčs for Slovenská hypotečná a komunálna banka in Bratislava, which could be drawn down through bills of exchange upon permission given by a special commission under the auspices of Slovenská hypotečná a komunálna banka. Consortium credits with state guarantees were granted only to businesses important for economic reconstruction. In 1946, credits in the amount of 812 million Kčs were approved, while 451.1 million Kčs were drawn down. The NBCS also granted rediscount lines for investment credits. In 1946, the Regional Institute in Bratislava approved investment credits in the amount of 142.7 million Kčs.

That same year, the Regional Institute of the NBCS in Bratislava provided special rediscount lines in the amount of 250 million Kčs to Zväz roľníckych vzájomných pokladníc and 200 million Kčs to Úverné družstvo in Bratislava for granting the so-called farmer credit with a state guarantee. The credit could be granted to farmers who had suffered war damage and persons who had acquired land within the land reform for purchasing agricultural machinery. At the end of 1946, farmer credits in the amount of 197.9 million Kčs were approved.

Prehľad vývoja ceduľového úveru v Československu od menovej reformy do konca roku 1949 (v miliónoch Kčs)

Central bank loans in Czechoslovakia from the monetary reform to the end of 1949 (Kčs million)

Rok	Eskont	Lombard	Spolu	Slovensko	Podiel v %
Year	Discount	Lombard	Total	Slovakia	Share in %
1945	3 514,1	5,5	3 519,6	595,2	16,9 %
1946	4 635,8	3 263,3	7 899,1	1 773,6	22,5 %
1947	14 004,1	3 432,1	17 436,2	4 332,5	24,8 %
1948	26 964,6	3 269,2	30 233,8	7 552,4	25,0 %
1949	23 130,6	1 937,2	25 067,8	6 894,0	27,5 %

Prehľad vývoja ceduľového úveru na Slovensku od menovej reformy do konca roku 1949

Central bank loans in Slovakia from the monetary reform to the end of 1949

Rok	Eskont	Lombard	Spolu
Year	Discount	Lombard	Total
1945	594,2	1,0	595,2
1946	652,0	1 121,6	1 773,6
1947	2 711,7	1 620,8	4 332,5
1948	5 578,8	1 973,6	7 552,4
1949	5 466,2	1 427,8	6 894,0

Zdroj: Správy Národnej banky Československej, Oblastný ústav pre Slovensko za roky 1947 – 1949, Správy Národnej banky Československej 1949, 11 – 12.

Source: Reports of Národná banka Československá, Regional Institute for Slovakia, for 1947-1949. Reports of Národná banka československá for 1949, No 11-12.

In addition, the Regional Institute of the NBCS prepared directives for trade credits with state guarantees, which were approved by a special commission for a half to one year. The NBCS approved a special rediscount line amounting 250 million Kčs for financial institutions involved in this activity. By the end of 1946, credits in the amount of 10.5 million Kčs had been approved.

Also in 1946, a recovery in providing lombard credits occurred. The Ministry of Finance instructed the NBCS as a leader of the consortium to place 3% and later even 3.5% state credits and 1.5% state treasury bills for public credit operations in Slovakia. Under the leadership of the Regional Institute of the NBCS, a total of 1.48 billion Kčs of the 3.5% state credit of 1946 were subscribed in Slovakia. To pay the subscribed credit, financial institutions began to draw a lombard loan. At the end of 1946, the new lombard loan amounted to 1.12 billion Kč and consisted mainly of the subscription of 1.5% treasury bills and the lombard loan of Sedliacka banka. The old lombard loan in the amount of 1.4 billion Kčs on the basis of 3% treasury bills of the former Slovak Republic (Interimskonto) succeeded in being halved after lengthy negotiations. Similarly, the old discount credit and government bills of exchange of the former Ministry of Finance of the Slovak Republic in the amount of 5.4 billion Kčs were transferred to Likvidačný fond menový as of 30 July 1947 as a monetary claim against the state.

After 1947, we can see increased demands on drawing loans from a bank of issue. In the second half of 1947, banks increasingly used the rediscount in the NBCS to ensure finance for the funding of industry, building restoration, construction and the like. After 1948, increased interest claims also resulted from the complete reconstruction of the national economy focusing on heavy industry. In 1948 the NBCS granted credits in the entire country in the amount of 30.2 billion Kčs, of which 7.6 billion Kčs (about 25%) were apportioned in Slovakia.

After seizure of power by the Communists, some change in the functions of the internal management of currency occurred. Under Act No. 38/1948 Coll., the Credit Department of the Regional Institute of the NBCS in Bratislava was to participate in the negotiations on the establishment of the Slovak part of the economic and financial plan and managing the money market. Its other tasks were to grant credits to the economy as a bank of issue, register credits, control credits in terms of currency and participate in the concentration of the banking industry. Registration and control of credits introduced by the SNB in 1940 or 1944 remained in force until

NBČS v Bratislave malo sa podľa zákona č. 38/1948 Zb. podieľať na rokovaniach o zostavení slovenskej časti hospodárskeho a finančného plánu, riadení peňažného trhu. Ďalšími jeho úlohami bolo poskytovanie cedulového úveru hospodárstvu, evidencia úverov, kontrola úverov z hľadiska menového, účasť na koncentrácii peňažníctva. Úverová evidencia a kontrola úverov, ktorú zaviedla SNB v roku 1940, respektíve 1944, zostala v platnosti do konca roka 1948. Kontroloval sa každý úver vo výške nad 50 000 Kčs (neskôr nad 100 000 Kčs) a každé umiestnenie kapitálu v účasti alebo nehnuteľnostiach od 100 000 Kčs. Od 1. januára 1949 kontrola úverov prevádzkových a investičných, poskytnutých ľudovými peňažnými ústavmi, bola na Slovensku prevádzaná Slovenskou Tatra bankou alebo Investičnou bankou. Vedenie Oblastného ústavu NBČS vo svojej správe za rok 1949 uviedlo: „*po februárových udalostiach považovali sme kontrolu úverov v pôvodnej forme za bezpredmetnú, lebo už boli záruky, že peňažné ústavy samy nepripustia špekulačné zneužitie úverov*“. Dá sa však povedať, že NBČS sa postupne stala nástrojom na vykonávanie vládnej hospodárskej politiky. Bola preto vmanévrovaná aj do politiky poskytovania lacných úverov bez ohľadu na to, ako daný podnik hospodári.

Prvoradou úlohou NBČS v oblasti zahraničnej správy meny bolo urýchlene rekonštruovať zahraničný obchod a platobný styk. NBČS vstupovala do roku 1946 s odhodlaním dobudovať československé devízové hospodárstvo, aby plne rešpektovalo domáce potreby a súčasne sa vhodne zapojilo do svetovej organizácie. NBČS sa začlenila do medzinárodných inštitúcií, ako bola Svetová banka a Medzinárodný menový fond. Bol vydaný nový devízový zákon č. 92/1946 Zb., ktorý unifikoval devízové právo v českomoravskej a slovenskej časti. Bolo zároveň nevyhnutné stanoviť devízový kurz voči kľúčovým svetovým menám, ktorý by vzhľadom na obrovské nákupné potreby v cudzine pomáhal výhodne vymieňať československý tovar. Nakoniec bol zvolený pomer 50 Kčs za jeden americký dolár. NBČS sa okrem toho snažila, aby stabilita kurzu československej koruny bola podporená rovnováhou platobnej bilancie. Dovozné nároky Československa boli však vyššie, než mohla získať z exportu svojho tovaru. Tabuľka na s. 165 na príklade Slovenska ukazuje

nepomer medzi exportom a importom tovaru. Výrazným problémom bolo, že sa NBČS nepodarilo inkasovať západné devízy a, naopak, enormne jej narastali zásoby ťažko zmeniteľných mien najmä z juhovýchodnej Európy. Problémy v devízovej oblasti začali narastať po uchopeňí moci komunistami vo februári 1948. Obchod s ľudovo-demokratickými štátmi sa zvýšil, so západnými stagnoval, na niektoré druhy tovarov, obzvlášť surovín, bolo uvalené embargo. Najvýznamnejším obchodným partnerom sa stal ZSSR, hoci do roku 1948 podľa štatistík Oblastného ústavu v Bratislave vývoz zo Slovenska smeroval najmä do Maďarska, Talianska, Holandska a Juhoslávie a najviac sa dovážalo zo Švajčiarska, Veľkej Británie, USA, Juhoslávie, Talianska a Maďarska.

Nemenej významným faktorom na poli vybudovania administratívy viazaného devízového hospodárstva bola organizácia NBČS. Bolo dohodnuté, že sa bude zachovávať princíp jednotnosti devízovej politiky československej tým, že do ústredia v Prahe sa sústredilo vrcholné rozhodovanie a usmerňovanie devízového hospodárstva. Pri Oblastnom ústave NBČS v Bratislave pôsobilo naďalej devízové oddelenie, ktoré fungovalo tak a v takom rozsahu, aby sa obchody slovenských podnikov so zahraničím mohli po platobnej stránke vybaviť priamo v Bratislave, pokiaľ ide o agendu povoľovaciu, ako aj o vykonanie príslušných platieb. Agenda devízového oddelenia oblastného ústavu bola vzhľadom na viazané devízové hospodárstvo pomerne rozsiahla. Devízové oddelenie Oblastného ústavu NBČS vydávalo smernice a obežníky a spolupôsobilo pri vydávaní devízových predpisov celoštátneho charakteru. Malo svojich zástupcov pri devízovej úradovni ministerstva zahraničného obchodu, ktorí sledovali slovenské záujmy pri vydávaní dovozných a vývozných povolení. Devízová likvidatúra sprostredkovala úhrady zo Slovenska do cudziny a naopak. Podieľalo sa taktiež na likvidácii nemecko-slovenského platobného styku. Vypracovávalo podklady pri uzatváraní mierových zmlúv predovšetkým s Maďarskom a Nemeckom, pričom nároky voči Nemecku za škody utrpené počas vojny za bývalú SNB boli vyčíslené na 18,6 miliárd Kčs. Do súvahy boli zahrnuté pohľadávky slovenských vývozcov, škody spôsobené na obežive a iné položky.

Hlásenie pohľadávok v cudzine Bratislavskej I. sporivej banky v Bratislave z roku 1946 // Report on non-resident claims to Bratislavská I. sporivá banka in Bratislava, 1946

the end of 1948. Every credit in an amount exceeding 50,000 Kčs (later 100,000 Kčs) and placement of capital in an amount higher than 100,000 Kčs in shares or property was controlled. From 1 January 1949, audit of operating and investment credits granted by people's financial institutions was carried out in Slovakia by Slovenská Tatra banka or Investičná banka. The leadership of the Regional Institute of the NBCS stated in its report for 1949: "After the February events, we thought control of credits in the original form as irrelevant because there were guarantees that financial institutions themselves would not allow speculative abuse of credits". It can be said, however, that the NBCS had gradually become a tool for the implementation of government economic policy. It was therefore manoeuvred into the policy of granting cheap credits, regardless of how the relevant company was managed.

The primary role of the NBCS in foreign exchange administration was to rapidly recover the foreign trade and payment system. The NBCS entered the year 1946 with a determination to complete the Czechoslovak foreign exchange economy which would fully respect domestic needs and be appropriately involved in the global organisation. The NBCS was included in international institutions, such as the World Bank and the International Monetary Fund. A new Foreign Exchange Act No. 92/1946 Coll. was passed which unified the foreign exchange law in the Czech-Moravian and Slovak part of the Republic. It was also necessary to establish an exchange rate against key world currencies, which, owing to huge purchasing needs abroad, would profitably help the exchange of Czechoslovak goods. Finally, the rate of 50 Kčs to 1 U.S. dollar was determined. Furthermore, the NBCS tried to support the stability of the exchange rate of the Czechoslovak crown by the balance of payments equilibrium. The import demands of Czechoslovakia were however higher than could be obtained from the export of its goods. On the example of Slovakia, Table shows the imbalance between exports and imports of goods. A significant problem was that the NBCS could not collect western currencies and, in contrast, its reserves of barely convertible currencies, mainly from Southeast Europe, grew enormously. Problems in the foreign exchange area began to grow after the Communist takeover in February 1948. Trade with people's democratic states increased and with Western countries stagnated. An embargo was placed on certain goods, particularly raw materials. The most important trading partner became the USSR, although until 1948, according to statistics of the Regional Institute in Bratislava, Slovakia's exports were directed mainly to Hungary,

Italy, the Netherlands and Yugoslavia, and the most imports came from Switzerland, UK, USA, Yugoslavia, Italy and Hungary.

Export a import zo Slovenska za roky 1945 – 1949
(v tisícoch Kčs)
Slovak exports and imports in 1945-1949
(Kčs thousand)

Rok	Vývoz	Dovoz
Year	Exports	Imports
1945	122,3	145,1
1946	854,3	1 106,1
1947	2 760,4	3 286,3
1948	3 277,3	4 696,8
1949	2 101,9	5 201,5
Spolu/Total	9 116,2	14 435,8

Zdroj: Správy Národnej banky Československej, Oblastný ústav pre Slovensko za roky 1947 – 1949.
Source: Reports of Národná banka Československá, Regional Institute for Slovakia, for 1947-1949.

Another significant factor in the field of building administration of regulated foreign-exchange regime was organisation of the NBCS. It was agreed that the principle of unity of the Czechoslovak exchange rate policies would be observed so that decision making and regulation of the foreign exchange economy would be concentrated in the headquarters in Prague. In the Regional Institute of the NBCS in Bratislava there was still a foreign exchange department which functioned in such way and to such extent that the trade transactions of Slovak companies with foreign countries could be carried out directly in Bratislava, with regard to the agenda of permitting and realising appropriate payments. Due to the regulated foreign-exchange regime, the agenda of the foreign exchange department of the Regional Institute was quite extensive. The foreign exchange department of the Regional Institute of the NBCS issued directives and circulars and cooperated in issuing exchange regulations of a state-wide character. It had its representation in the foreign-exchange office of the Ministry of Foreign Trade. These representatives pursued Slovak interests in issuing import and export licenses. A foreign-exchange back office mediated payments from Slovakia to foreign countries and vice versa. It also participated in the liquidation of the German-Slovak payment system and prepared materials for entering into peace treaties, especially with Hungary and Germany. Claims of the former SNB against Germany for damage sustained during the war were estimated at 18.6 billion crowns. The balance sheet included receivables of Slovak exporters, damage to currency and other items.

Povolenie Poverenictva školstva a osvety pre prof. Rudolfa Brišku na štúdium v USA z roku 1948, na základe ktorého Národná banka Československá uvoľnila potrebné devízy // Permit issued by the Commission for Schools and Education to Rudolf Briška allowing him to study in the USA and, for that purpose, to obtain foreign exchange from Národná banka Československá, 1948

kapitola 6

6. Štátna banka československá (1950 – 1992)

(Mária Kačkovičová)

6.1. Štátna banka československá v rokoch 1950 – 1989

Štatút Štátnej banky československej z roku 1952
// Statutes of Štátna banka československá, 1952

Po nástupe komunistického režimu vo februári 1948 došlo k zásadným zmenám v štátoprávnom, politickom a ekonomickom systéme Československa. Ústava z 9. mája 1948 zakotvila svojrázny typ jednotného unitárneho štátu. Vyvinul sa a ústavne zakotvil jednotný štát Čechov a Slovákov, v ktorom slovenský národ bol uznaný za samobytný a v ktorom sa síce realizovala decentralizácia štátnej moci a správy, ale spätne bola obmedzená zásadným podriadením slovenských národných orgánov ústredným celoštátnym orgánom. Pripravovala sa koncepcia industrializácie Slovenska. Spriemyselňovanie Slovenska

a jeho socialistická industrializácia sa realizovali v prvom päťročnom hospodárskom pláne v rokoch 1949 – 1953. Na Slovensku sa do roku 1965 vybudovalo 256 nových závodov a 171 sa rekonštruovalo. Industrializácia Slovenska mala svoje nedostatky. Boli tu slabo zastúpené progresívne odbory, ktoré urýchlňovali vedecko-technický rozvoj, zaostávala bytová výstavba a služby, výstavba spracovateľského priemyslu a najmä rozvoj finálnej produkcie. Znárodnením priemyslu a ukončením pozemkovej reformy v národnom hospodárstve nadobudol úplnú prevahu socialistický sektor. Socialistická ekonomika sa stala materiálnou základňou pre „úspešnú výstavbu socializmu“.

Nastúpila éra plánovitého riadenia, úplná podriadenosť štátnemu a straníckemu aparátu a zaviedol sa administratívno-direktívny spôsob riadenia národného hospodárstva. V sústave riadenia prevládali direktívne, ale aj priame nástroje zabezpečovania kvantitatívnych i kvalitatívnych úloh štátneho plánu v období, keď sa budovali politické aj ekonomické základy socialistickej spoločnosti. Vzorom bol Sovietsky zväz, čo s menšími pokusmi o reformy pretrvalo až do roku 1989.

V socialistickom systéme však neustále dochádzalo k deformáciám v oblasti národného hospodárstva, ktorého príčinou bolo štátne regulovanie a plánovanie výroby, keď sa preferoval najmä ťažký priemysel. Medzi ďalšie deformácie patrilo tiež zaostávanie kvality, nesúlad ponuky a dopytu, vyrábanie na „sklad“, nedostatkovosť žiadaného tovaru.

Budova Štátnej banky československej v Prahe // Building of Štátna banka československá in Prague

chapter 6

6. Štátna banka československá: 1950-1992

(Mária Kačkovičová)

6.1. Štátna banka československá: 1950-1989

After the onset of the Communist regime in February 1948, fundamental changes in the constitutional, political and economic arrangements of Czechoslovakia were implemented. The constitution of 9 May 1948 established a peculiar type of single unitary state. A unified state of Czechs and Slovaks was established and constitutionally enshrined in which the Slovak nation was recognised as independent and in which decentralisation of state power and administration was carried out, though it was limited by the major submission of Slovak national authorities to the state-wide central authorities. The concept of the industrialisation of Slovakia was prepared, and industrialisation and the socialist industrialisation of Slovakia began being implemented within the first five-year economic plan, from 1949 to 1953. In Slovakia, 256 new plants were built and 171 renovated by 1965. The industrialisation of Slovakia had its shortcomings, however. Progressive unions, which accelerated scientific and technological development, were under-represented and housing construction and services, the building of processing industries and in particular the development of final production lagged behind. Through the nationalisation of industry and completion of land reform, the socialist sector gained the upper hand in the national economy. The socialist economy became the material base for the “successful building of socialism.”

The era of planned management and complete subordination to the state and party apparatus commenced, and the command administrative way of managing the national economy was introduced. Command, but also direct instruments for performance of

quantitative and qualitative tasks of state plans dominated in the management system at the time when the political and economic foundations of socialist society were being built. The model was the Soviet Union, and, with minor attempts at reforms, it lasted until 1989.

In the socialist system, however, deformations in the national economy occurred. They were caused by government regulation and the planning of production, especially when heavy industry was favoured. Other distortions included lagging quality, a mismatch between supply and demand, manufactur-

Referát
oblastného riaditeľa Štátnej banky československej Pavla Majlinga prednesený pri príležitosti 1. výročia založenia banky v roku 1951 // Report by Pavol Majling, regional executive director of Štátna banka československá, presented in 1951 on the occasion of the bank's first anniversary

Budova Štátnej banky československej na Štúrovej ulici 2 v Bratislave // Building of Štátna banka československá in Bratislava, 2 Štúrova Street

Interiér pobočky Štátnej banky československej v Trenčíne // Interior of the Trenčín branch of Štátna banka československá

Vzniku Štátnej banky československej predchádzalo viacero udalostí. Jednak to bol znárodňovací proces, ktorým boli likvidované obchodné banky, ďalej zmena politického systému, ako aj nástup urýchleného prebudovania republiky na totalitný štát sovietskeho typu, pričom práve v bankovom sektore boli v najväčšej miere prevzané prístupy uplatnené pri organizácii bankovníctva v bývalom ZSSR. Pristúpilo sa k prehodnoteniu jestvujúcej bankovej sústavy. Nastúpilo obdobie centralizácie bankovníctva, kde prevládali direktívne a priame nástroje zabezpečovania kvantitatívnych i kvalitatívnych úloh štátneho plánu v období, keď sa budovali politické a ekonomické základy socialistickej spoločnosti. Dôraz sa kládol predovšetkým na vybudovanie pevného postavenia národohospodárskeho plánu na všetkých stupňoch riadenia a na upevnenie plánovacej a finančnej disciplíny.

6.1.1. Vznik Štátnej banky československej a jej organizačná štruktúra

Štátna banka československá (ďalej len ŠBČS) bola zriadená zákonom č. 31/1950 Zb. z. zo dňa 9. marca 1950, „aby sa zabezpečilo plnenie všetkých úloh, ktoré sa týkajú meny a peňažníctva“ (§ 1; 31/1950 Zb. z.). Svoju činnosť začala 3. júla 1950 a zároveň v zmysle §2 uvedeného zákona „prevzala všetky práva a záväzky Národnej banky československej, Živnostenskej banky, národného podniku, Slovenskej Tatra banky, národného podniku, Poštovej sporiteľne, národného podniku, postupne podľa pokynov Ministerstva financií“. ŠBČS sa stala jediným bankovým aparátom so zámerom zabezpečiť jednotu peňažnej a úverovej sústavy. Zároveň plnila úlohy emisnej banky, do ktorej sa sústredila

rozhodujúca menová, úverová a peňažná funkcia. Aktom jej vzniku sa zavŕšil proces koncentrácie a centralizácie československého bankovníctva, pričom došlo k urýchlenému prebudovaniu republiky na totalitný štát „sovietskeho typu“. Do kompetencií banky spadali najmä tieto funkcie: ako jediná emisná banka vydávať bankovky a v súlade so štátnym plánom rozvoja národného hospodárstva riadiť peňažný obeh; zostavovať návrhy úverového a pokladničného plánu; preberať depozitá na bežné a šekové účty a vkladné knižky; poskytovať krátkodobé úvery hospodárskym organizáciám; kontrolovať používanie peňažných prostriedkov v celom národnom hospodárstve; riadiť bezhotovostný platobný styk, vykonávať zúčto-

Pavol Majling

*13. 6. 1911 Rudlová
†15. 2. 1984 Bratislava

Od roku 1930 pracoval v Mestskej sporiteľni v Banskej Bystrici a v roku 1948 ho poverili vedením miestnej Okresnej sporiteľne a pokladnice. Po vzniku Štátnej banky československej sa 2. júla 1950 stal prvým riaditeľom jej Oblastného ústavu pre Slovensko so sídlom v Bratislave. Tu pôsobil do roku 1953, keď bol vymenovaný za povereníka financií a o rok neskôr za predsedu Slovenskej plánovacej komisie. V rokoch 1960 – 1967 zastával post ministra – predsedu Ústrednej komisie ľudovej kontroly a štatistiky a v nasledujúcich troch rokoch pôsobil ako veľvyslanec v Bulharsku a Grécku.

From 1930 he worked in Mestská sporiteľňa in Banská Bystrica and in 1948 he was appointed to manage the local Okresná sporiteľňa a pokladnica (District Savings Bank and Treasury). After the establishment of Štátna banka československá, he became the first director of its Regional Institute for Slovakia based in Bratislava on 2 July 1950. He worked there until 1953 when he was appointed commissioner of finance and, one year later, chairman of the Slovak Planning Commission. In 1960-1967 he was appointed to minister post – chairman of the Central Commission of People's Controlling and Statistics and in the subsequent three years he was the ambassador to Bulgaria and Greece.

ing goods for the “warehouse,” and shortages of goods needed.

The formation of Štátna banka československá (State Bank of Czechoslovakia) was preceded by several events. First, was the nationalisation process, which meant the liquidating of commercial banks; further were changes in the political system and the onset of accelerated rebuilding of the republic into a Soviet-style totalitarian state. It was in the banking sector where approaches applied in banking organisations in the former USSR were taken the furthest. The existing banking system was reassessed. A period of centralisation of banking began, in which command and direct instruments to perform quantitative and qualitative tasks of state plans dominated at a time when the political and economic foundations of the socialist society were being built. Particular emphasis was

placed on the development of a solid position of national economic plans at all levels of management and strengthening planning and financial discipline.

6.1.1. Establishment of Štátna banka československá and Its Organisational Structure

Štátna banka československá (hereinafter referred to as the SBCS) was established upon Act No. 31/1950 Coll. of 9 March 1950 “in order to ensure the fulfilment of all tasks related to currency and banking” (Article 1 of Act No. 31/1950 Coll.). It commenced its operation on 3 July 1950. In accordance with Article 2 of the Act “as directed by the Ministry of Finance, it gradually assumed all rights and obligations of Národní banka Československá, Živnostenská banka, a national enterprise; Slovenská Tatra banka, a national enterprise; and Poštová sporitelňa, a national enterprise company”. The SBCS became the sole banking apparatus with the intention to ensure the unity of the monetary and credit system. It also performed the tasks of a bank of issue which concentrated critical currency, credit and monetary functions. Its foundation completed the process of concentration and centralisation of Czechoslovak banking. Urgent rebuilding of the republic into a “Soviet-style” totalitarian state was completed. The bank, as the only bank of issue, was authorised to issue banknotes and manage circulation in line with the government plan for national economic development, prepare credit proposals and cash plans, accept deposits in current and cheque accounts and savings books, grant short-term credits to economic organisations, control the use of funds in the national economy, manage cashless payments, perform clearing and settlement and cash services for the state, provide payments to foreign countries, manage clearing and payments of foreign trade enterprises,

receive loans and grant credits abroad, trade in precious metals and foreign currency and ensure the printing of paper money and securities.

The SBCS Headquarters was located in Prague. The head of the bank was the chief executive director (the first was Otakar Pohl), who reported directly to the Minister of Finance and also served as a member of the Minister of Finance’s Collegium. He was responsible for the operation of the bank to the government and to the highest party apparatus. The Regional Institute of SBCS for Slovakia was established with its seat in Bratislava. The Minister of Finance appointed Pavol Majling as chief executive director of the Regional Institute of the SBCS for Slovakia on 2 June 1950. The regional director had one deputy. At the date of commencement of the Regional Institute operation, 2,176 employees, including 657 women,

Veľká vecná lotéria z roku 1952 // Grand raffle in 1952

Oslavy 1. mája – uprostred Pavol Majling, nedatované // May Day celebration – Pavol Majling in the centre, undated

vanie platieb a pokladničné a zúčtovacie služby pre štát; zabezpečovať platobný styk s cudzinou, riadiť zúčtovací a platobný styk podnikov zahraničného obchodu, prijímať a poskytovať úvery v zahraničí; obchodovať s drahými kovmi a cudzozemskými platidlami; zabezpečovať tlač platidiel a cenných papierov.

Sídlom Ústredia ŠBČS sa stala Praha. Najvyšším predstaviteľom bol generálny

riaditeľ (prvým bol Otakar Pohl), ktorý priamo podliehal ministrovi financií a zároveň pôsobil aj ako člen kolégia ministra financií. Za činnosť banky sa zodpovedal vláde a aj najvyššiemu straníckemu aparátu. Na Slovensku vznikol Oblastný ústav ŠBČS pre Slovensko (OÚ ŠBČS) so sídlom v Bratislave. Do funkcie oblastného riaditeľa OÚ ŠBČS pre Slovensko dňa 2. júna 1950 menoval minister financií Pavla Majlinga. Oblastný riaditeľ mal jedného námestníka. K dátumu začatia činnosti OÚ pracovalo v slovenskej časti ŠBČS 2 176 zamestnancov, z toho 657 žien. Oblastný riaditeľ OÚ pre Slovensko riadil činnosť banky v celej slovenskej oblasti, a to podľa pokynov a predpisov generálneho riaditeľa Ústredia ŠBČS v Prahe. V čase jeho neprítomnosti ho zastupoval námestník hlavného riaditeľa. Každá správa mala svojho riaditeľa a vedúcich samostatných odborov a oddelení. Dôležitou funkciou v Ústredí ŠBČS bola funkcia hlavného účtovníka, ktorý usmerňoval aj práce hlavného účtovníka OÚ pre Slovensko a zároveň organizoval, riadil a kontroloval účtovno-operatívne činnosti, ako aj výkazníctvo v slovenskej oblasti. Hlavný účtovník bol menovaný na základe zákona č. 54/1952 Zb. a v zmysle nariadenia vlády č. 55/1952 Zb. o hlavných účtovníkoch. Hlavná učitáreň viedla účty vrcholných slovenských rozpočtových i hospodárskych organizácií, poverencov a iných úradov na Slovensku, rozúčtovala rozpočtové úvery. Medzi jej hlavné úlohy patrilo tiež vypracovávanie situačných správ o stave účtovno-operatívneho úseku banky. Jednotlivé správy úverovania a zúčtovania zodpovedali za riadnu organizáciu a vykonávanie krátkodobých úverov. Zodpovedali za plnenie úverového plánu a vykonávali rozpis úverových limitov. Na území Slovenska zriadili

Ján Zervan

*13. 7. 1922 Šterusy
†18. 8. 1998

Do Oblastného ústavu Štátnej banky československej (ŠBČS) bol prijatý 1. júla 1950 v Bratislave na funkciu vedúceho hospodársko-plánovacej skupiny. Ako tridsaťročný sa stal prvým námestníkom oblastného riaditeľa ŠBČS a od 6. marca 1953 do 9. októbra 1959 zastával funkciu hlavného riaditeľa oblastného ústavu tejto banky. Súčasne bol menovaný za člena Bankovej správy ŠBČS v Prahe.

He was admitted to the Regional Institute of Štátna banka československá (SBCS) on 1 July 1950 in Bratislava as the leader of an economic-planning team. At the age of 30, he became the first deputy of the regional director of the SBCS, and from 6 March 1953 to 9 October 1959 he occupied the position of chief executive of the Regional Institute of the bank. At the same time, he was appointed a member of the Bank Administration of the SBCS in Prague.

worked in the Slovak part of the SBCS. The chief executive director of the Regional Institute for Slovakia managed the bank's activities throughout Slovakia according to the instructions and regulations of the chief executive director of the SBCS Headquarters in Prague. During his absence he was represented by the deputy executive director. Each administration had its individual chief executive director and heads of divisions and departments. An important position at the SBCS Headquarters was the function of chief accountant, who also guided the work of the chief accountant of the Regional Institute for Slovakia and organised, managed and supervised accounting-operational activities, as well as reporting in Slovakia. The chief accountant was appointed upon Act No. 54/1952 Coll. and in accordance with Government Regulation No. 55/1952 Coll. on chief accountants. A central accounting office kept the accounts of top Slovak budgetary and economic organisations, public authorities and other bodies in Slovakia and allocated budgetary loans. Its main tasks also included the production of situation reports on the state of the accounting-operative division of the bank. Individual administrations managing lending and clearing were responsible for the proper organisation and provision of short-term credits. They were responsible for performing a credit plan and scheduling credit limits. In Slovakia, 66 branches of the SBCS were established in the locations of branches or sub-branches of gradually liquidated banks. In the first phase, financial institutions were merged into a single institution – the SBCS – which gradually took over the role of a central bank of issue and a commercial bank for all sectors (except the building industry), ensured banking-economic relations with foreign countries and became a clearing centre and maker of payments as well as being the treasury of the

Propagačný plagát Štátnej banky československej
// Promotional poster of Štátna banka československá

state and national committees. The period could be called one of the centralisation of banking. In terms of practical performance of activities, despite efforts at centralisation, the bank management decided to establish regional branches in Slovakia in the existing regional centres – Banská Bystrica, Košice, Nitra, Prešov and Žilina as of 1 June 1951. In addition, a regional branch was founded in Bratislava on 21 November 1951. Creation of the regional branch in Bratislava was related to the reorganisation of the Regional Institute of the SBCS for Slovakia in Bratislava, which was published in Regional Institute Circular No. 51 of 20 November 1951. The regional branches assumed the foreign payments agenda, the agenda of a regional

Ľudovít Vaškovič

*6. 8. 1919 Paňa

†14. 4. 1997 Bratislava

Začiatky jeho bankovej praxe sa spájajú s Magyar Nemzeti Bank (Maďarská národná banka) v Budapešti. Roku 1946 nastúpil ako úradník do bratislavskej filiálky Tatra banky a od roku 1950 pracoval v Štátnej banke československej na viacerých postoch až po funkciu námestníka riaditeľa jej oblastného ústavu. Roku 1954 ho vymenovali za námestníka poverenika na Povereníctve financií v Bratislave. Do ŠBČS sa vrátil v roku 1959 ako hlavný riaditeľ Oblastného ústavu v Bratislave. V rokoch 1960 – 1970 zastával rôzne stranické a štátne funkcie. Do ŠBČS v Prahe nastúpil v roku 1970 ako jej generálny riaditeľ a člen bankovej správy. O rok neskôr sa stal jej podpredsedom a vo februári 1974 ho menovali členom kolégia ministra financií. V roku 1983 sa na vlastnú žiadosť vzdal všetkých funkcií a odišiel do dôchodku.

He began his banking career in the Magyar Nemzeti bank (Hungarian National Bank), Budapest. In 1946 he became a clerk of the Bratislava branch of Tatra banka and from 1950 he worked in Štátna banka československá (SBCS), occupying more positions, including the position of deputy director of the Regional Institute. In 1954 he was appointed deputy commissioner in the Executive Authority for Finance in Bratislava. He returned to the SBCS in 1959 as the chief executive of the Regional Institute in Bratislava. In 1960-1970 he acted as party official and occupied different positions in the Government. He entered the service of the SBCS in Prague in 1970 as the CEO and a member of the Bank Administration. One year later he became its vice-chairman and in February 1974 he was appointed a member of the finance minister's advisory board. In 1983 he resigned all his duties upon his request and retired.

Oslavy 1. mája v Bratislave. Prvomájový sprievod pred budovou Štátnej banky československej na Štúrovej ulici 2. // May Day celebration in Bratislava: May Day parade in front of Štátna banka československá at 2 Štúrova Street

66 pobočiek ŠBČS, a to v tých miestach, kde predtým sídlili filiálky alebo expozitúry postupne likvidovaných bánk. V prvej etape činnosti ŠBČS išlo o scelenie peňažných ústavov do jednej inštitúcie a tou bola ŠBČS, ktorá postupne prevzala úlohy centrálnej emisnej banky a obchodnej banky pre všetky odvetvia (s výnimkou stavebníctva), zabezpečovala bankovo-ekonomické vzťahy k zahraničiu, bola zúčtovacím ústredím a vykonávateľom platobného styku, pokladnicou štátu a národných výborov. Toto obdobie môžeme nazvať obdobím centralizácie bankovníctva. I napriek snahe o centralizáciu z hľadiska praktického výkonu činností rozhodlo vedenie banky o vytvorení krajských pobočiek na Slovensku k 1. júnu 1951 vo vtedajších krajských sídlach: Banskej Bystrici, Košiciach, Nitre, Prešove a Žiline. V Bratislave bola krajská pobočka vytvorená 21. novembra 1951. S vytvorením krajskej pobočky v Bratislave súvisela aj reorganizácia OÚ ŠBČS pre Slovensko v Bratislave, ktorá bola publikovaná v obežníku OÚ č. 51 zo dňa 20. novembra 1951. Na krajské pobočky z celooblastnej agendy prechádza: agenda zahraničného platobného styku, agenda oblastnej učtarne, správa

cenných papierov, ústredné obstarávanie tlačív, správa zariadenia a nehnuteľností okrem stavebno-technických záležitostí. Z činnosti OÚ sa týmto vyčleňuje celá operatívna činnosť spolu so zabezpečovaním hospodárskych záležitostí. Vytvorenie krajskej pobočky v Bratislave umožnilo organizovať OÚ ŠBČS ako riadiaci celoslovenský orgán ŠBČS oveľa účelnejšie a prehľadnejšie.

Prvé roky činnosti ŠBČS boli poznačené nedostatočným odborným personálom, čo bolo spôsobené tým, že bankovní úradníci z bankových inštitúcií pôsobiacich do obdobia znárodnenia boli poprepúšťaní a posielaní do výroby. Na ich miesto boli prijímaní úradníci, ktorí mali skvelé stranické zázemie, ale žiadne odborné vedomosti. Preto k 2. januáru 1952 začala svoju činnosť Prvá ústredná robotnícka škola ŠBČS, ktorá mala za úlohu vychovávať novoprijatých pracovníkov najmä z radov robotníckej triedy. Štúdium bolo trinásťmesačné a celodenné. Učebné osnovy sa delili na politickú a odbornú časť.

Vedenie banky, podporované ministerstvom financií, sa obrátilo na Štátnu banku ZSSR (Gosbank) o pomoc pri riešení odborných problémov. Do Ústredia ŠBČS boli vyslaní poradcovia N. I. Pachomov a neskôr N. A. Ivanov, ktorí sa podieľali na opatreniach k prehĺbeniu metodiky riadenia, emisnej a úverovej činnosti, ako aj celkovej organizačnej prestavby. Na ich návrh bola k 1. januáru 1953 zriadená Banková správa ŠBČS (N. A. Ivanov sa zúčastňoval na jej rokovaní), ktorá bola najvyšším štatutárnym orgánom ŠBČS. Predsedom bankovej správy bol generálny riaditeľ ŠBČS (neskôr predseda). Zástupcom slovenskej strany v bankovej správe bol Ľudovít Kováčik. Za Slovensko sa rokovaní bankovej správy zúčastňoval aj oblastný riaditeľ Pavol Majling, prípadne Ján Zervan alebo Ľudovít Vaškovič. Členov bankovej správy menoval a odvolával do roku 1965 minister financií a schvaľovala vláda, potom už výlučne iba vláda.

6.1.2. Okliešťovanie právomocí Slovákov

V histórii slovenského národa tvoril významný medzník rok 1960. V jeho priebehu sa uskutočnila rozsiahla územná reorganizácia štátu a 11. júla 1960 Národné zhromaždenie schválilo Ústavu Československej socialistickej republiky. Zo štátoprávneho hľadiska ústava zakotvila jednotný centralizovaný štát s formálnym priznaním autonómneho postavenia Slovenska, čím sa Slovensko a slovenské národné orgány zjavne dostali do nerovnoprávneho postavenia

a Slovenská národná rada stratila základné práva národného orgánu štátnej moci. Od roku 1960 štátoprávne a fakticky aj politické riešenie slovenskej otázky v Československu vyústilo do krízového stavu, pretože nerešpektovalo dovtedajší historický vývin Slovenska a slovenského národa. Centralizačný vývoj sa premietol i do situácie v usporiadaní a riadení ŠBČS a vo vzťahoch, resp. pôsobnosti oblastného ústavu.

accounting department, administration of securities, central procurement of forms, and management of facilities and real estate, except for building and technical matters. All operational activities, along with the provision of economic matters, were excluded from the Regional Institute activities. The foundation of the regional branch in Bratislava allowed a more efficient and transparent arrangement of the Regional Institute of the SBCS as the Slovakia-wide managing body of the SBCS.

The first years of SBCS operation were affected by a lack of qualified personnel due to the fact that bank officials from banking institutions operating until the period of nationalisation were fired and sent to work in production. Officers with a great party background but no expertise were put into their positions. Therefore, Prvá ústredná robotnícka škola ŠBČS (First Central Workers' School of the SBCS) commenced its activities on 2 January 1952. It focused on training new employees, mainly from the working class. It provided thirteen-months of full-time study and the curriculum was divided into political and professional parts.

The bank management, supported by the Ministry of Finance, applied to the USSR State Bank (Gosbank) for assistance in resolving professional problems. Counsellors N. I. Pachomov and later N. A. Ivanov were sent to the SBCS Headquarters and participated in measures to deepen management methods, issuing and lending activities, as well as overall organisational transformation. On their proposal, Banková správa ŠBČS

Budova pobočky Štátnej banky československej v Piešťanoch // Piešťany branch of Štátna banka československá

(SBCS Bank Administration) was established on 1 January 1953 (N. A. Ivanov took part in its deliberations). It was the statutory body of the SBCS. The head of the bank administration was a chief executive director of SBCS (later a president). Ľudovít Kováčik was the representative of the Slovak party in the bank administration. Even the regional chief executive directors – Pavol Majling or Ján Zervan or Ľudovít Vaškovič – participated in the meetings of the bank administration. By 1965, members of the bank administration were appointed and removed by the Minister of Finance and approved by the government. Later this was done solely by the government.

6.1.2. Curtailing the Powers of Slovaks

The year 1960 represented a significant milestone in the history of the Slovak nation. During that year, an extensive territorial reorganisation of the state took place, and on 11 July 1960 the National Assembly approved the Constitution of the Czechoslovak Socialist Republic. In constitutional terms, the Constitution established a unified centralised state with the formal granting of autonomous status to Slovakia, through which Slovakia and Slovak national authorities obviously came to be in a state of inequality, and the Slovak National Council lost fundamental rights of a national authority of state power. After 1960, the constitutional and in fact political solution to the Slovak question in Czechoslovakia resulted in a crisis, because it did not comply with the then historical development of Slovakia and the Slovak nation. The centralising development was also reflected in the organisation and

management of the SBCS and relations or powers of the Regional Institute.

"The development was also accomplished internally by the complete exclusion of Slovak authorities from the management process. In subsequent years, an integration process was carried out administratively from above, in which practically speaking a decisive portion of the corporate sector in Slovakia came into direct management of Czech bodies of various levels. The centralist model of the bank in its absolute form, i.e. economic, administrative and organisational, was completed. It is obvious that such a rigorous process of 'expropriation' of the monetary system of one nation could not and cannot be justified by arguments about the integration of economies or even the building of a single economy." Egon Hlavatý, 6 July 1968

„Tento vývoj bol i vnútorne dovriešný úplným vylúčením slovenských orgánov z procesu riadenia. V nasledujúcich rokoch prebiehal integračný proces zhora administratívnou cestou, pri ktorom sa prakticky rozhodujúca časť podnikovej sféry na Slovensku dostala do priameho riadenia orgánov rôznych stupňov v Čechách. Centralistický model banky v absolútnej podobe, t. j. v ekonomickej i administratívno-organizačnej, bol dobudovaný. Je zrejmé, že takýto dôsledný proces „vylástenia“ peňažnej sústavy z pôsobnosti jedného národa nemohol a ani nemôže byť odôvodnený argumentami o integrácii ekonomík, ba dokonca ani budovaním jednotnej ekonomiky.“ Egon Hlavatý, 6. 7. 1968

Od roku 1961 ŠBČS vykonávala svoje funkcie prostredníctvom organizačných jednotiek, ktorými boli: ústredie, oblastný ústav pre Slovensko, krajské, prípadne mestské pobočky a iné špecifikované útvary. Do priamej závislosti na ústredí sa dostali krajské pobočky, ktoré podliehali priamo generálnemu riaditeľovi ústredia banky. Oblastný ústav pre Slovensko vykonával hlavne kontrolnú činnosť a bol oboznamovaný s činnosťou pobočiek a krajských pobočiek ako ich druhý nadriadený orgán. Svoju činnosť vykonával podľa pokynov generálneho riaditeľa ústredia. Oblastný ústav teda prakticky neriadil prácu a činnosť pobočiek na Slovensku, ale k dispozícii dostával jednu kópiu štatistických výkazov, správ a rozborov, ktoré boli vypracovávané krajskými pobočkami pre mimobankové orgány. Na ich základe OÚ ŠBČS vypracovával ekonomické rozbor pre potreby ústredia banky, sledoval a preveroval úroveň plnenia ekonomických úloh pobočiek na Slovensku a pomáhal im pri ich plnení. Celkové hodnotenie hospodárskych výsledkov podľa jednotlivých odvetví za Slovensko predkladal OÚ generálnemu riaditeľovi, ako aj príslušným orgánom na Slovensku.

Tento právny stav trval až do vydania zákona č. 117/1965 Z. b. o ŠBČS, ktorý s platnosťou od 10. novembra 1965 posilnil úlohu banky ako ústrednej emisnej banky aj ako vedúceho orgánu celej bankovej sústavy. V zásadných finančných a menových otázkach postupoval generálny riaditeľ po dohode s ministerstvom financií. Rozhodujúcu funkciu mala aj v úverovej oblasti. Boli zriadené odborové oddelenia, ktoré priamo riadili a usmerňovali činnosť okresných pobočiek banky vo vzťahu k jednotlivým odvetviam priemyslu.

Krajské pobočky zaisťovali plnenie funkcií centrálnej banky na území príslušného kraja, a to najmä v oblasti zúčtovania, pokladničnej a informačnej činnosti. Štatutárny zástupca ŠBČS sa zúčastňoval schôdzí československej vlády, kde mohol ovplyvňovať štátnu hospodársku politiku. Rozhodujúce slovo však vždy mali vládne orgány a stranické vedenie. Zákon č. 143/1968 o československej federácii v znení ústavného zákona č. 125/1970 Zb. stanovuje ŠBČS ďalšiu dôležitú právnu úpravu. Touto novelou zákona z roku 1970 bolo určené, že postavenie, povinnosť a zodpovednosť ŠBČS, ako aj spôsob jej správy a jej vzťah k orgánom republík určí zákon Federálneho zhromaždenia (FZ). Toto ustanovenie bolo realizované zákonom č. 144/1970 Zb. o ŠBČS, ktorý nadobudol platnosť dňom 1. januára 1971. Súčasne FZ prijalo ďalšie dôležité zákony, z ktorých sa pôsobnosť banky týkal zákon č. 145/1970 Zb. o národohospodárskom plánovaní a zákon č. 142/1970 Zb. o devízovom hospodárstve. Na základe zákona o devízovom hospodárstve zodpovedala banka za výkon devízového monopolu priamo vláde ČSSR. Sústava ŠBČS bola koncipovaná ako jednotná federálna inštitúcia s vnútorným členením na hlavné ústavy v republikách a stala sa ústrednou bankou, ktorá v národnom hospodárstve plnila úlohy ústrednej emisnej, prevádzkovej a investičnej banky. V záujme československej ekonomiky bola usporiadaná ako jednotná emisná, úverová a zúčtovacia organizácia. Mala výhradné právo vydávať bankovky a spolu s federálnym ministerstvom financií navrhovala vláde ČSSR úpravu a ochranu československej meny a zásady obehu zákonných peňazí. Podľa zákona o ŠBČS sa zriadili tieto typy organizačných jednotiek: ústredie so sídlom v Prahe, hlavné ústavy pre ČSR a SSR, pobočky v každom okrese a špecializované pobočky pre výkon určitého typu bankových služieb v Prahe a Bratislave. Ústredie ŠBČS bolo organizačnou jednotkou pre riadiacu, koncepčnú, metodickú a kontrolnú činnosť. Na jeho čele stál predseda, ktorého v neprítomnosti v plnej miere zastupoval podpredseda. Predsedu na návrh vlády vymenovával a odvolával prezident ČSSR. Hlavné ústavy riadili a za plnenie úloh zodpovedali generálni riaditelia. Zvláštnym typom organizačného útvaru hlavného ústavu boli krajské správy s pôsobnosťou územne vymedzenou pre Bratislavu a Prahu a príslušné kraje. Pobočky boli výkonnými jednotkami, ktoré uskutočňovali úlohy voči podnikom a or-

From 1961, the SBCS performed its functions through organisational units, namely the headquarters, the Regional Institute for Slovakia, regional or municipal branches and other specific units. The regional branches, which were directly subject to the chief executive director, were directly dependent on the headquarters. The Regional Institute for Slovakia mainly carried out control activities and was informed about the activities of branches and regional branches as their other supervising authority. It operated according to the instructions of the chief executive director of the headquarters. The Regional Institute, therefore, did not in practice manage the work and activities of branches in Slovakia. However, it was submitted with one copy of statistical statements, reports and analyses, which were drawn up by regional branches for non-bank authorities. Based on the documents, the Regional Institute of the SBCS developed economic analyses for the needs of the bank headquarters, monitored and checked the degree of fulfilment of economic tasks of the branches in Slovakia and helped them with their performance. The Regional Institute submitted an overall assessment of the economic performance of Slovakia by industry to the chief executive director, as well as to the competent authorities in Slovakia.

This legal situation lasted until the adoption of Act No. 117/1965 Coll. on the SBCS that, with effect from 10 November 1965, strengthened the role of the bank as a central bank of issue and a leading authority throughout the banking system. The chief executive director solved cardinal financial and monetary matters by agreement with the Ministry of Finance. It also had a crucial role in the credit area. Sectoral departments were established which directly managed and guided the work of the bank's district branches in relation to individual industries. The regional

branches ensured implementation of central bank functions within the region, especially in the area of clearing, treasury and information activities. A legal representative of the SBCS attended meetings of the Czechoslovak government, where he could affect state economic policy, though government authorities and party leadership always had the last word. Act No. 143/1968 on the Czechoslovak Federation as amended by Constitutional Law No. 125/1970 Coll. stipulated another important legal regulation concerning the SBCS. The amendment to the Act of 1970 stipulated that the position, obligations and responsibilities of the SBCS as well as the way of its administration and its relationship with the authorities of the republics would be determined by an act adopted by the Federal Assembly. The provision was implemented by Act No. 144/1970 Coll. on the SBCS, which entered into force on 1 January 1971. The Federal Assembly also adopted other important laws. Of them, Act No. 145/1970 Coll. on economic planning and Act No. 142/1970 Coll. on foreign exchange management covered the operation of the bank. On the basis of the Foreign Exchange Management Act, the bank was directly responsible to the government of the Czechoslovak Socialist Republic for the performance of a foreign exchange monopoly. The SBCS was designed as a single federal institution with an internal structure and main institutes in the republics. It became a central bank which performed the role of a central issuing, operation and investment bank in the national economy. In the interest of the Czechoslovak economy, it was organised as a single issuing, credit and clearing organisation. It had an exclusive right to issue banknotes, and with the federal Ministry of Finance it proposed to the Government of Czechoslovak Socialist Republic rules of regulation and protection of the Czechoslovak currency and the principles of circulation

Eugen Löbl

*14. 5. 1907 Holíč
†1987 New York, USA

V mladosti bol príslušníkom DAV-u, v ktorom sa zokupovali komunistickí a ľavicovo orientovaní intelektuáli. Od roku 1945 pôsobil ako námestník ministra zahraničného obchodu v Prahe a v tejto funkcii zotrval až do svojho zatknutia v roku 1949. V novembri 1952 bol v Slánskeho procese odsúdený za „velezradu, vyzvedačstvo a sabotáže“ na doživotie. V roku 1963 bol rehabilitovaný. Dňa 1. apríla 1964 bol prijatý do služieb Štátnej banky československej, krajská pobočka Bratislava, ako jej riaditeľ. Vo svojich teoretických prácach a úvahách sa venoval problematike zefektívnenia vtedajšej socialistickej ekonomiky. Podieľal sa na príprave ekonomickej reformy. Po udalostiach v auguste 1968 Löbl emigroval do USA, kde v rokoch 1969 – 1976 pôsobil ako profesor ekonomie a politických vied na viacerých univerzitách.

In his young days, he was a member of DAV, an association of communist and leftist intellectuals. From 1945 he acted as a deputy minister of foreign trade in Prague and occupied the position until his arrest in 1949. In November 1952 he was sentenced in the Slánský trial to life in prison for "high treason, espionage and sabotage". In 1963 he was rehabilitated. On 1 April 1964 he was admitted to the service of Štátna banka československá, regional branch Bratislava, as its director. In his theoretical papers and essays he addressed the need of increasing efficiency of the then socialist economy. He participated in preparations of the economic reform. After the events of the August 1968, Löbl emigrated to the USA where he worked in 1969-1976 as a professor of economy and political sciences at many universities.

organizáciám národného hospodárstva a zriaďovali sa v každom okrese republiky. Medzi iné organizačné jednotky banky patrili: útvar mechanizácie a automatizácie – výpočtové stredisko na hromadné spracovanie dát; operatívne správy – zabezpečovali prevádzkové činnosti najmä pre hlavné pokladnice; hospodárske služby – zabezpečovali technické činnosti súvisiace najmä s výstavbou a správou budov. Ďalej existovala Správa 611 v Prahe s odborom 611 v Trenčíne, ktorá nahrádzala niektoré funkcie pobočky voči špeciálnym podnikom a organizáciám, napr. vojenského charakteru. Popri organizačných jednotkách a útvaroch, tvorili organizačnú štruktúru ŠBČS aj rôzne kolektívne orgány. Medzi najdôležitejšie patrili banková správa a bankové výbory. Banková správa bola poradným orgánom predsedu Ústredia ŠBČS. Na jej rokovaní sa zúčastňovali predseda, podpredseda, generálni riaditelia ústredia a hlavných ústavov, niektorí vedúci pracovníci. Banková správa nebola kolektívnym vedením, nevydávala uznesenia a ani nerozhodovala o dôležitých záležitostiach. Na základe jej odporúčaní vydával predseda ŠBČS svoje rozhodnutia. Bankové výbory boli odbornými poradnými orgánmi vedenia a vo svojej práci sa riadili rokovacími poriadkami.

Štatút banky bol schválený 1. marca 1973 a banka ním získala výsostný význam vo svojej ekonomickej funkcii a tiež právny a organizačný základ na ďalší rozvoj svojej činnosti. ŠBČS mala charakter socialistickej organizácie zvláštneho druhu, keďže na jednej strane mala právomoci a plnila úlohy charakteristické pre ústredné

orgány štátnej správy a na druhej strane nadväzovala v národnom hospodárstve hospodársko-partnerské vzťahy k iným socialistickým organizáciám. ŠBČS, ako vtedajší socialistický a centralistický peňažný ústav, rešpektovala pri svojej práci princípy riadenia, ktoré platili v celom národnom hospodárstve a v celej socialistickej spoločnosti. Uplatňovala sa zásada vedúcej úlohy Komunistickej strany Československa ako jedinej politickej sily v štáte, a to najmä v oblasti dlhodobých plánovitých koncepcií banky, ktoré boli spravidla päťročné. Dôsledne sa dodržiavala zásada princípu kontroly, a to podľa hesla „*kto riadi, ten kontroluje*“, ako aj zásada demokratického centralizmu, ktorá určovala jednotné riadenie z jedného miesta aj dôsledné uplatnenie princípu jediného zodpovedného vedúceho. Povinnosti jednotlivým zamestnancom banky určovali vnútorné normy a pracovné pomôcky – pokyny predsedu ŠBČS, pracovné inštrukcie, príručky a iné. Na ich vydávanie, prípadne na informovanie o ich vydávaní, slúžil Spravodaj ŠBČS. Vychádzal spravidla raz do týždňa v redakcii správy organizácie a racionalizácie ústredia v českej a slovenskej mutácii. Sústava záväzných noriem a direktív sa doplnila systémom informácií pre zamestnancov banky. Boli to informačné bulletinové a štúdié, ktoré obsahovali prehľady aktuálnych otázok prerokovaných vedením banky, výpisy z dôležitých správ a analýz, štatistické prehľady a pod. Z dôvodov väčšej odbornej informovanosti zamestnancov sa v každej pobočke budovala príručná odborná knižnica. Pri ústredí pracovala profesionálne vedená odborná knižnica, ktorá vydávala bibliografické informácie a evidovala odborné knihy, skriptá, časopisy a články.

Dôležitým informačným prameňom bol odborný časopis Hlas banky, ktorý v pravidelných intervaloch prinášal zásadné články k aktuálnym otázkam, články k výmene informácií medzi pobočkami a správy zo života bankových kolektívov. Predchodcom Hlasu banky bol časopis Sami sebe, ktorého prvé číslo vyšlo v máji roku 1946. Od 15. marca 1949 sa časopis premenoval na Hlas banky a pod týmto názvom sa stal aj časopisom novovzniknutej ŠBČS. Jeho posledné číslo vyšlo v roku 1989. V rokoch 1990 – 1992 ho nahradil časopis Československé banky.

Čestné uznanie pracovníkom pobočky Štátnej banky československej v Poprade, 1955 // Honourable mention for staff of Štátna banka československá, Poprad branch, 1955

of legal tender. According to the Act on the SBCS, the organisational units were established: a headquarters based in Prague, main institutes for the Czech Socialist Republic and the Slovak Socialist Republic, branches in every district and specialised branches for the performance of certain types of banking services in Prague and Bratislava. The SBCS Headquarters was the organisational unit for management, conceptual, methodological and controlling activities. It was led by a president. In his absence he was fully represented by a vice-president. On a proposal from the government, the bank president was appointed and removed by the president of the Czechoslovak Socialist Republic. The main institutes were managed by chief executive directors who were responsible for the performance of tasks. Regional administrations with their sphere of authority determined territorially for Bratislava and Prague and the respective regions constituted a special type of the main institute's organisational units. Branches were executive units that performed tasks in relation to companies and organisations of the national economy and were established in every district of both republics. Among the bank's other organisational units were the mechanisation and automation department – a computer centre for mass data processing; operational administrations – providing operational activities especially for the main treasuries; and economic services – providing technical activities mainly related to the construction and management of buildings. Furthermore, there was an Administration 611 in Prague with a Department 611 in Trenčín which replaced some of the branch's functions in relation to special companies and organisations, for example, of a military character. In addition to organisational units and departments the SBCS organisational structure included various collective bodies, the most important of which were the bank administration and banking committees. The bank administration was an advisory body to the president of the SBCS Headquarters. The president, vice-president, chief executive directors of the headquarters and main institutes and some executives participated in its meetings. The bank administration was not a collective leadership – it did not issue resolutions or decide on important matters. The SBCS president issued his decisions based on its recommendations. Banking committees were advisory bodies to the management and their work was regulated by rules of procedure.

The statute of the bank was approved on 1 March 1973. Through it the bank gained importance regarding its economic function as well as the legal and organisational basis

for further development of its activities. The SBCS had the character of a socialist organisation of a special type, since on the one hand it had powers and performed tasks specific to central government bodies and, on the other hand, it made economic-partnership relations with other socialist organisations in the national economy. In its activities, the SBCS, as the then socialist and centralised financial institution, respected management principles being in force in the national economy and the entire socialist society. The principle of the leading role of the Communist Party of Czechoslovakia as the only political force in the state applied especially to the long-term concepts of the bank, which were usually scheduled for five years. The principle of control was followed consistently according to the motto *"the one who manages also controls,"* as well as the principle of democratic centralism, which laid down integrated management from a single point and consistent application of the principle of a single responsible head. Obligations of individual bank employees were determined by internal standards and working materials – the SBCS president's instructions, working instructions, manuals and others. Spravodaj ŠBČS (SBCS Newsletter) served for their issue or information about their issue. It was usually published once a week in Czech and Slovak versions in the editorial office of the organisation and rationalisation offices of the headquarters. The system of mandatory standards and directives was complemented with the information system for the bank staff. These were newsletters and studies that included overviews of current issues under consideration by the bank's management, extracts from important reports and analyses, statistical statements and the like. To provide employees with specialised information to a greater extent, every branch built its own professional reference library. A professionally led specialised library which published bibliographic data and kept professional books, textbooks, magazines and articles operated in the headquarters.

An important source of information was the professional journal Hlas banky (Voice of the Bank), which periodically brought out critical articles on current issues, articles for the exchange of information between branches and reports on the life of banking teams. The predecessor of Hlas banky was the magazine Sami sebe (We to Ourselves), whose first issue was published in May 1946. On 15 March 1949, the magazine changed its name to Hlas banky and under that name became the magazine of the newly established SBCS. The last issue was published in 1989. In the years 1990 to 1992 it was replaced by the magazine Československé banky.

Posledné číslo časopisu Hlas banky, december 1989 // The last issue of the journal Hlas banky, December 1989

6.1.3. Peňažná reforma v roku 1953

Listok pre domácnosť z rokov 1951 – 1952 // Household ration book, 1951-1952

Označenie výmenného strediska v Handlovej počas peňažnej reformy v roku 1953 // Sign for the exchange point in Handlová during the monetary reform of 1953

Výmenné kurzy starých a nových peňazí počas peňažnej reformy v roku 1953 // Exchange rates of the old and new currencies during the monetary reform of 1953

Na základe uznesenia vlády a vtedy jedinej vládnucej Komunistckej strany – O spôsobe vykonania peňažnej reformy a zrušenia lístkov na potravinársky a priemyselný tovar – bol vydaný zákon Národného zhromaždenia Československej republiky č. 41 zo dňa 30. mája 1953, ktorým bolo rozhodnuté uskutočniť peňažnú reformu. Pri jej realizácii sa stanovilo, že peňažnou jednotkou je československá koruna (Kčs). Peňažné sumy v hotovosti sa vymieňali do výšky 300 Kčs starých peňazí v pomere 5 : 1, t. j. za uvedenú sumu dostali občania 60 Kčs nových peňazí. Peňažné hotovosti nad túto sumu sa vymieňali v pomere 50 Kčs starých peňazí za 1 Kčs nových peňazí bez obmedzenia sumy; v tomto pomere sa vymieňali aj hotovosti v pokladniciach organizácií a inštitúcií. Mzdy a iné odmeny za prácu a služby, rodinné prídavky, penzie, štipendiá, podpory a pod., ako aj ceny, daňové a iné sadzby, tarify a peňažné sumy určené v právnych predpisoch sa prepočítavali ku dňu 1. júna 1953 v pomere 5 Kčs starých peňazí za 1 Kčs nových peňazí. Odberné poukážky (bony) účastinnej spoločnosti Darex vydané do 31. mája 1953 sa vymieňali v pomere 50 : 1 bez obmedzenia ich výšky. Obchody a ostatné zariadenia, pokiaľ boli otvorené, prijímali platby v starých peniazoch počas výmennej lehoty vo výmennom pomere 50 : 1. Vklady na vkladných knižkách sa prepočítavali do sumy 5 000 Kčs v pomere 5 Kčs starých peňazí za 1 Kčs nových peňazí; vklady od 5 000 do 10 000 Kčs sa prepočítavali v pomere 6,25 : 1; vklady nad 50 000 Kčs sa prepočítavali v pomere 30 : 1.

Výmena peňazí sa fyzicky realizovala v dňoch 1. – 4. júna 1953 vo výmenných strediskách. Rozvoz nových peňazí sa vykonal v úzkej spolupráci s vojenskou správou dňa 31. mája. Výmenná akcia definitívne skončila 4. júna 1953 o 21.00 hodine. Na Slovensku sa vymenilo 11,7 miliardy starých peňazí, za ktoré sa v nových platidlách vyplatilo 42,7 mil. Kčs, z toho vo zvýhodnenom výmennom pomere 5 : 1 to bolo 21 mil. Kčs. Uskutočneniu poslednej peňažnej reformy predchádzali organizačné a bezpečnostné opatrenia zo strany vtedajšieho štátneho a komunistického aparátu. Celý priebeh výmeny peňazí v dňoch 1. – 4. júna 1953 ostro sledovala vtedajšia Štátna bezpečnosť, ktorá denne zasielala správy o situácii v jednotlivých krajoch Slovenska priamo najvyššiemu komunistickému vedeniu. Všimla si najmä správanie obyvateľstva po vyhlásení peňažnej

Počty osôb pracujúcich v peňažníctve na Slovensku a priemerné mesačné platy (v Kčs)

Number of people working in banking in Slovakia and their average monthly wages (in Kčs)

Roky Year	Počty osôb* Number of people*	Z toho ženy Of which women	Priemerný plat * Average monthly wage *
1950	4 070	1 397	–
1951	4 407	1 584	–
1952	4 777	1 840	–
1953	5 055	1 999	–
1954	5 044	2 122	–
1955	5 025	2 257	1 133
1956	7 722	2 267	1 201
1957	4 864	2 314	1 214
1958	4 759	2 495	1 232
1959	4 855	2 663	1 247
1960	4 753	2 716	1 256
1961	4 784	2 802	1 253
1962	4 817	2 890	1 251
1963	4 876	3 043	1 266
1964	5 094	3 270	1 288
1965	5 227	3 455	1 321
1966	5 314	3 468	1 350
1967	5 278	3 570	1 479
1968	5 405	3 738	1 669
1969	5 631	3 999	1 961
1970	5 890	4 216	2 038
1971	6 001	4 336	2 039
1972	6 077	4 446	2 127
1973	6 275	4 635	2 167
1974	6 326	4 662	2 222
1975	6 379	4 739	2 287
1976	6 459	4 886	2 328
1977	6 522	4 918	2 395
1978	6 572	5 030	2 446
1979	6 616	5 056	2 501
1980	6 664	5 165	2 551
1981	7 061	5 433	2 618
1982	7 028	5 419	2 668
1983	6 961	5 452	2 704
1984	6 871	5 403	2 748
1985	7 055	5 602	2 772
1986	7 506	5 970	2 930
1987	7 677	6 159	2 987
1988	7 464	6 048	2 965
1989	7 488	6 121	3 077
1990	8 592	7 058	3 286
1991	12 124	–	5 061
1992	18 995	–	7 667

* Údaje za rok 1992 sú aj s poisťovníctvom.

* Note: Data for 1992 include the insurance sector.

Zdroj: Historická ročenka r. 1985, ŠR ČSSR, ČSFR, SR, r. 1957 – 1993.
Source: Historical Almanac 1985, Statistical Yearbook CSSR, CSFR, SR 1957-1993.

6.1.3. Monetary Reform in 1953

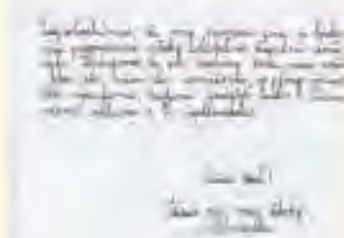
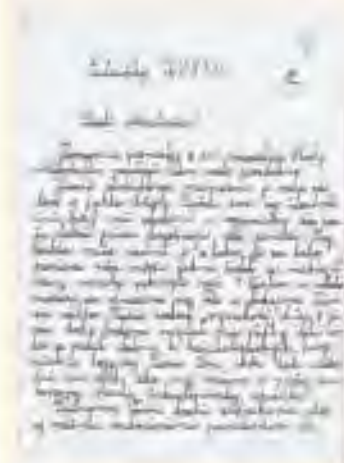
Based on a governmental and the lone-ruling Communist Party resolution on the method of carrying out monetary reform and the abolition of coupons for food and industrial goods, Act of the National Assembly of the Czechoslovak Republic No. 41 was passed on 30 May 1953, by which the implementation of monetary reform was decided. During its realisation, it was stipulated that the monetary unit should be the Czechoslovak crown (Kčs). Sums of money in cash were exchanged to 300 Kčs of old money in the ratio 5:1, i.e. citizens received 60 Kčs of new money for the stated sum. Cash on hand in excess of that amount was exchanged at a rate of 50 Kčs of old money for 1 Kčs of new money without any limitation on the amount. In addition, cash in the coffers of organisations and institutions was exchanged at the same ratio. Salaries and other remunerations for work and services, family allowances, pensions, scholarships, aids and the like, as well as prices, tax and other rates, tariffs and monetary amounts specified in legislation were converted on 1 June 1953 in a ratio 5 Kčs of old money to 1 Kčs of new money. The coupons (the so-called bony) of the joint-stock company Darex issued to 31 May 1953 were exchanged in the ratio of 50:1 without any limitation on their amount. Shops and other facilities open during the exchange period accepted payments in the old money at the exchange rate of 50:1. Deposits in bank books to the sum of 5,000 Kčs were converted at the rate of 5 Kčs of old money to 1 Kčs of new money, while deposits over 5,000 and up to 10,000 Kčs were converted in the ratio of 6.25:1. Deposits exceeding 50,000 Kčs were converted in the ratio of 30:1.

Currency exchange was physically realised in exchange centres from 1 to 4 June 1953. Delivery of the new money had been made in close cooperation with military administration on 31 May. The exchange finally ended at 9 p.m. on 4 June 1953. In Slovakia, 11.7 billion of old money was exchanged for 42.7 million Kčs in new legal tender, 21 million Kčs of it at the advantageous exchange rate of 5:1. The implementation of the monetary reform was preceded by organisational security measures taken by the then government and Communist apparatus. The whole course of the exchange of money from 1 to 4 June 1953 was closely monitored by the then State Security Corps,

which sent daily reports on the situation in the individual regions of Slovakia directly to the Communist leadership. It especially monitored the behaviour of the population after the announcement of the monetary reform, as information about its preparation was of a secret nature and was not disclosed. The public was very interested in information published in newspapers. Cafes and snack counters were crowded with customers who tried to spend the largest amounts of money they could in the old currency for goods. Other stores were all closed due to the re-valuation of goods, so people could not buy anything in them. Disturbances were found in industrial and mining centres. The amount of money donated to churches increased during the exchange. Individual branches of SBCS made special lists of clergy who exchanged money for themselves, registering the exact amount exchanged. After the exchange period, i.e. on 5 June 1953, the circulation of old money, which had then expired, stopped. The monetary reform was a logical consequence of the communist coup in 1948 followed by economic collapse, a decline in the living standards of the population and isolation from the rest of the world. The model became the Soviet economy, which led to widespread economic, moral, and ecological devastation. The reform was labelled as “the great money robbery” and was supposed to solve serious economic causes, the origin

Pokladničný doklad o výmene peňazí z roku 1953 // Currency exchange receipt, 1953

Ukážka komunistickej propagandy – ďakovný list detí základnej školy v Bratislave súdruhom z Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska v súvislosti s menovou reformou v roku 1953 (SNA, fond ÚV KSS) // Demonstration of communist propaganda – letter of thanks from primary school pupils in Bratislava to representatives of the Central Committee of the Communist Party of Slovakia in regard to the 1953 monetary reform (SNA, ÚV KSS fond)

Hlásenie Krajskej správy Štátnej bezpečnosti Ústrednému výboru Komunistickej strany Slovenska o priebehu výmeny peňazí počas peňažnej reformy v roku 1953 (SNA, fond ÚV KSS) // Report by the Regional Bureau of the State Security Agency to the Central Committee of the Communist Party of Slovakia on money exchange during the monetary reform of 1953 (SNA, ÚV KSS fond)

Štátovka v hodnote 1 Kčs z roku 1953 // A 1 crown
Czechoslovak treasury note, 1953

Štátovka v hodnote 3 Kčs z roku 1953 // A 3 crown
Czechoslovak treasury note, 1953

Štátovka v hodnote 5 Kčs z roku 1953 // A 5 crown
Czechoslovak treasury note, 1953

reformy, keďže informácie o jej príprave boli tajného charakteru a nezverejňovali sa. Zo strany verejnosti bol veľký záujem o informácie uverejňované v dennej tlači. Kaviarne a bufety boli preplnené zákazníkmi, ktorí sa snažili utradiť za tovar čo najväčšie sumy v starých peniazoch. V iných obchodoch sa nedalo nakupovať, pretože všetky boli zatvorené z dôvodu preceňovania tovaru. Nepokoje obyvateľstva boli zistené v priemyselných a v baníckych strediskách. V dňoch výmeny sa zvýšilo množstvo darovaných peňazí v kostoloch. V jednotlivých pobočkách ŠBČS sa osobitne vyhotovovali zoznamy duchovných, ktorí si vymieňali peniaze, s presným evidovaním vymieňanej sumy.

Po uplynutí výmennej lehoty, t. j. od 5. júna 1953 sa zastavil obeh starých peňazí, ktoré stratili platnosť. Peňažná reforma bola logickým vyústením komunistického prevratu v roku 1948, po ktorom nasledoval ekonomický krach, pokles životnej úrovne obyvateľstva, izolácia od ostatného sveta. Vzorom sa stala sovietska ekonomika, čo viedlo k rozsiahlej devastácii ekonomickej, morálnej, ekologickej. Reforma bola označovaná aj ako veľká peňažná lúpež a mala riešiť vážne hospodárske príčiny, ktorých pôvod bol v rozvrátenom hospodárstve. V konečnom dôsledku sledovala dôležitý cieľ: jej realizáciou sa zabezpečila bezprostredná závislosť obyvateľstva na štátnej, ale hlavne komunistickej moci. Staré peniaze a mince sa postupne v priebehu roku 1953 ničili. O rok neskôr sa znehodnotili aj dovtedy nevydané papierové peniaze a mince, ktoré boli pripravené na vydanie ešte pred peňažnou reformou. Príprava reformy prebehla urýchlene a v tajnosti, čo sa odzrkadilo aj vo výtvarnej a technickej úrovni nových peňazí, ktoré boli vyrobené na objednávku československej vlády v moskovskej tlačiarňi Goznak a v leningradskej mincovni. Výtvarné stvárnenie peňazí sa stalo vecou druhoradou. Dôležité bolo, že z ideovej stránky plne vyhovovali požiadavkám a cieľom vládnucich kruhov. V realizovaných návrhoch sa objavili prvky „socialistického realizmu“ poprepletané motívmi orientálnych a ruských ornamentov typických pre niektoré cárske platidlá. V prísne tajnej správe o peňažnej reforme a jej vyúčtovaní sa otvorene hovorí, že obyvateľstvu „prinesla finančné straty, ktoré však boli potrebné k nastúpeniu cesty zvyšovania životnej úrovne“. Peňažná reforma zredukovala hotovosti a úspory občanov na minimum a zrušila všetky záväzky plynúce zo životných poisťok a cenných papierov. Tým spôsobila mnohým ľuďom nemalé ťažkosti, ktoré sa odzrkadlili v značnom znížení životnej úrovne obyvateľstva. Starým ľuďom, ktorí prišli o peňažné prostriedky, boli priznané dôchodky vo výške 180 Kčs mesačne. Československá peňažná reforma v roku 1953 bola takmer totožná s reformami 50. rokov, ktoré sa uskutočňovali v satelitných európskych krajinách. Zákon o peňažnej reforme zaisťoval ministerstvu financií rozhodujúcu úlohu v oblasti prípravy vydania nových druhov peňazí, ŠBČS v tejto veci hrala druhoradú úlohu. Podriadenosť emisnej banky i v ostatných smeroch záujmom štátneho rozpočtu napomáhala účinnejšie centralizovať finančné prostriedky potrebné na realizáciu ďalekosiahlych zámerov výstavby gigantického ťažkého priemyslu v údajnom záujme socialistickej sústavy.

of which was in the disrupted economy. In the end one important goal was pursued – its implementation ensured the immediate dependence of the population on the state, but mainly on communist power. Old money and coins were gradually destroyed during 1953. A year later, paper money and coins issued before the monetary reform but not put in circulation were also destroyed. Preparation of the reform took place swiftly and in secret, as reflected in the artistic and technical level of the new money that was made on the order of the Czechoslovak government in a Leningrad mint and at the Moscow printer Goznak. The design of money became a second-class matter. It was important that the money fully met the requirements and objectives of the ruling circles in terms of ideology. The realised designs contained elements of “socialist realism” intertwined with motifs of oriental and Russian ornaments typical for some czarist monies. A top secret report about the monetary reform and statements of its accounts openly states that the reform “brought financial losses to the population, which were necessary to embark on the path of increasing the standard of living.” The monetary reform reduced cash and savings of citizens to a minimum and cancelled all the obligations arising from life insurance and securities. It caused considerable hardship to many people and resulted in a significant reduction in the standard of living of the population. Seniors who had lost their funds were granted pensions in the amount of 180 Kčs per month. The Czechoslovak monetary reform in 1953 was almost identical to the reforms of the 1950s that had taken place in other European satellite countries. The Act on the Monetary Reform ensured a decisive role of the Ministry of Finance in the preparation of issuing new types of money. The SBCS played a minor role in the process. The subordination of the bank of issue to the interests of the state budget even in other directions helped to centralise effectively the funds needed to implement far-reaching plans to build a giant amount of heavy industry in the alleged interest of the socialist system.

Bankovka v hodnote 10 Kčs z roku 1953 //
A 10 crown Czechoslovak banknote, 1953

Bankovka v hodnote 25 Kčs z roku 1953 //
A 25 crown Czechoslovak banknote, 1953

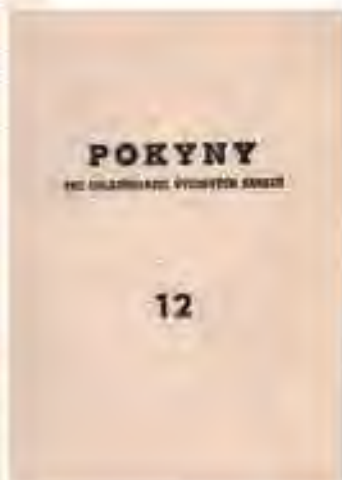

Bankovka v hodnote 50 Kčs z roku 1953 //
A 50 crown Czechoslovak banknote, 1953

Bankovka v hodnote 100 Kčs z roku 1953 //
A 100 crown Czechoslovak banknote, 1953

6.1.4. Menový vývoj do roku 1989 a podiel Štátnej banky československej na plánovaní menovej politiky

Pokyny Štátnej banky československej pre úverové sankcie // Instructions of Štátna banka československá on loan sanctions

Funkčné politiky v oblasti plánovania, financií, riadenie cien a miezd a i. vytvárali spolu s emisno-úverovou a devízovou politikou ŠBČS menovú politiku štátu. Najdôležitejšou úlohou v menovej oblasti bolo dosiahnutie vnútornej a vonkajšej menovej rovnováhy a udržanie jej stability. Po vzniku ŠBČS sa menová politika štátu obmedzila na riadenie peňažného obehu. Rozhodujúci význam mal pokladničný plán, ktorý určoval obeh hotovostného obeživa v celom národnom hospodárstve. Ďalej to bol úverový plán, určujúci objem, štruktúru a umiestňovanie bankových úverov. Išlo o využívanie centrálného úverového fondu, ktorý bol tvorený z peňažných vkladov domácností, podnikovými finančnými prostriedkami a zostatkami štátneho rozpočtu.

V oblasti menovej politiky sa prejavoval podiel ŠBČS najmä v oblasti plánovacej – pri príprave ročných a päťročných plánov. V priebehu rokov 1951 – 1970 zostavovala iba plán pokladničný, plán úverový a plán platobného styku so zahraničím. Bolo to tzv. obdobie administratívneho riadenia socialistickej ekonomiky, keď boli od seba odtrhnuté plánovacie operácie súvisiace s peňažným obehom, bezhotovostné peňažné operácie, ako aj vnútorné menové vzťahy. Do roku 1964 ŠBČS odovzdávala plány ministerstvu financií a ten ich odstupoval Štátnemu plánovaciemu úradu, neskôr Štátnej plánovacej komisii. Zákonom č. 117/1965 Zb. ŠBČS prestala byť podriadená ministerstvu financií a stala sa tak samostatnou inštitúciou vykonávajúcou s plnou zod-

povednosťou menovú politiku v štáte. Od roku 1965 návrhy plánov priamo odovzdávala Štátna banka československá Štátnej plánovacej komisii. Konečné rozhodnutie o plánoch však prináležalo stranickým orgánom a vláde. Od roku 1970 ale ŠBČS vypracovávala aj menový plán, ktorý už v sebe obsahoval všetky menové operácie. Do menového plánu bol začlenený úverový plán, pokladničný plán a devízový plán. Úverové zdroje boli centralizované v ŠBČS. Na jednotlivé pobočky sa z ústredia rozpisovali úverové limity. Po roku 1970 Ústredie ŠBČS vytváralo súhrnný úverový plán, pričom republikové ústavy zostavovali republikové plány. Pokladničný plán určoval súhrn a štruktúru hotovostných výdajov a príjmov a aj ich výslednú položku, čiže emisiu hotových peňazí alebo ich stiahnutie. Medzi úverovým a pokladničným plánom existovala vzájomná prepojenosť, keďže rozsah úverového plánu podmieňoval rast alebo pokles obeživa v obeh. Menový plán tvoril významnú súčasť ročných a päťročných plánov rozvoja národného hospodárstva.

Základným menovým zákonom v ČSSR bol zákon č. 41/1953 Zb. o peňažnej reforme, ktorým sa vykonala menová reforma, vydali sa nové peniaze a stiahli z obehu staré s cieľom zvýšiť kúpnu silu československej koruny a upevniť jej kurz. Peňažnou jednotkou na území ČSSR bola československá koruna (Kčs), ktorá sa delila na 100 halierov a rovnala sa 0,123 426 gramov rýdzeho zlata. Na tomto podklade určovala ŠBČS pomer koruny k cudzím menám. Hodnota koruny

František Mišeje

*8. 2. 1921 Diviacka Nová Ves
†16. 3. 2009

Do služieb Štátnej banky československej (ŠBČS) bol prijatý 24. júna 1952. V júli toho istého roku ho poverili funkciou vedúceho pobočky v Prievidzi a o pár mesiacov neskôr sa stal riaditeľom krajskej pobočky ŠBČS v Nitre. V rokoch 1960 – 1970 bol hlavným riaditeľom Oblastného ústavu ŠBČS pre Slovensko v Bratislave. V rokoch 1970 – 1989 bol ministrom financií Slovenskej socialistickej republiky.

He was admitted to the service of Štátna banka československá (SBCS) on 24 June 1952. In July of the same year he was appointed the head of Prievidza branch, and a few months later he became director of the regional branch of the SBCS in Nitra. In 1960-1970 he was the chief executive of the Regional Institute of the SBCS for Slovakia in Bratislava. In 1970-1989 he was the minister of finance of the Slovak Socialist Republic.

6.1.4. Monetary Developments until 1989 and the Share of Štátna banka československá in Planning of Monetary Policy

The existing policies in the field of planning, finance, regulation of prices, wages and others along with issuing, credit and foreign exchange policy of the SBCS created the monetary policy of the state. The most important task in the field of currency was to achieve an internal and external monetary balance and maintain its stability. After the establishment of Štátna banka československá, the state monetary policy was limited to circulation management. A cash plan, which defined circulation of cash in the national economy, was of paramount importance, as was a credit plan which determined the volume, structure and placement of bank credits. This was the use of the central credit fund created from the cash deposits from households, corporate finance and state budget balances.

In the area of monetary policy, the SBCS share was expressed mainly in the field of planning – in preparing annual and five-year plans. During the years 1951 to 1970, it was drawing up only treasury plans, credit plans and plans of payments with foreign countries. This was the so-called period of administrative management of the socialist economy, when scheduling operations related to circulation and cashless transactions and internal monetary relations were separated from each other. By 1964, SBCS handed over the plans to the Ministry of Finance and the Ministry submitted them to the State Planning Office, and then to the State Planning Commission. Upon Act No. 117/1965 Coll., the SBCS had ceased to be subordinate to the Ministry of Finance and had become an independent institution undertaking the full responsibility for the monetary policy of the state. From 1965, draft plans were handed directly by Štátna banka československá to the State Planning

Commission. The final decision on the plans fell under the authority of the party bodies and government. After 1970, however, the SBCS also elaborated a monetary plan which included all monetary operations. The monetary plan included a credit plan, a treasury plan and a foreign exchange plan. Credit sources were centralised in the SBCS. Credit limits for branches were allocated by the headquarters. After 1970, the SBCS Headquarters developed a comprehensive credit plan, and the republic institutes drew up republic plans. The cash plan determined the sum and structure of cash expenses and income, and their resulting item, i.e. the issue of cash money or its withdrawal from circulation. The credit and cash plans were interconnected, because the extent of the credit plan conditioned the growth or decline in the amount of currency in circulation. The monetary plan was an important part of the annual and five-year plans for the development of the national economy.

The basic monetary law in the Czechoslovak Socialist Republic was Act No. 41/1953 Coll. on Monetary Reform, upon which monetary reform was implemented, new money was issued and old money was withdrawn from circulation in order to increase the purchasing power of the Czechoslovak crown and consolidate its exchange rate. The currency unit in the territory of the Czechoslovak Socialist Republic was the Czechoslovak crown (Kčs), which was divided into 100 hallers, and its value corresponded to 0.123426g of pure gold. On that basis, the SBCS determined the exchange rate of crown to foreign currencies. Upon the Act, the value of the crown was defined by its gold content. The ruble exchange rate was set at 1.80 Kčs per ruble and 7.20 per USD. In 1961, the gold content of the ruble rose to 0.987412g of pure gold.

Základné pravidlá Štátnej banky československej pre krátkodobé úverovanie a platobný a zúčtovací styk // General rules of Štátna banka československá on short-term lending and payment and settlement systems

Darexová poukážka v hodnote 10 Kčs // A 10 crown Czechoslovak Darex voucher

Logo podniku Tuzex // Logo of Tuzex company

bola týmto zákonom definovaná cez jej zlatý obsah. Kurz k rubľu sa stanovil na 1,80 Kčs za rubel' a 7,20 za USD. V roku 1961 sa zlatý obsah rubľa zvýšil na 0,987 412 g rýdzeho zlata. To sa prejavilo aj v stanovení kurzu koruny k rubľu: 8 Kčs za 1 rubel'. Pri samotnom stanovení zlatého obsahu koruny došlo k jej vedomému nadhodnoteniu o jednu štvrtinu. Zákomom č. 144/1970 Zb. o ŠBČS bolo upustené od doterajšej väzby československej koruny na zlato. Zákonnými peniazmi sa od 1. júna 1953 stali bankovky ŠBČS v hodnotách 100, 50, 25 a 10 Kčs, štátovky v hodnotách 5, 3 a 1 Kčs, mince v hodnote 25, 10, 5, 3 a 1 halier. Neskôr boli zákonými peniazmi na území ČSSR bankovky 10, 20, 50, 100, 500 (od roku 1973) a 1 000 Kčs (od roku 1985), mince 1, 2 a 5 Kčs a 5, 10, 20 a 50 halierov. Okrem zákonných peňazí sa vydávali aj pamätne mince v hodnotách vydávaných bankoviek. Osobitným druhom platidla boli darexové a od roku 1957 tuzexové odberné poukazy. Tieto sa zamieňali za devízy a slúžili devízovým tuzemcom na nákup tovaru vo vybranej obchodnej sieti Darex a neskôr Tuzex, podnik zahraničného obchodu. Odberné poukazy neboli menou ani devízou alebo valutou, ale vymieňali sa za všetky bankovky alebo devízy štátov, ktorých bankovky ŠBČS podľa kurzového lístka bežne nakupovala. Agendu tuzexových účtov viedla Živnostenská banka a od roku 1970 ŠBČS. Pre potreby medzinárodného platobného styku boli kurzové vzťahy československej koruny voči cudzím menám oficiálne vyhlasované na kurzovom lístku, ktorý vydávala ŠBČS v mesačných intervaloch vždy k prvému dňu v mesiaci.

Budova Tuzexu na Gorkého ulici v Bratislave
// Tuzex company building in Gorkého Street in Bratislava

Vývoj obeživa za ČSSR, ČSFR, v miliónoch Kčs
Currency in circulation in CSSR and CSFR (Kčs million)

Roky	Stav ku koncu roka	Prírastok za rok
Year	Volume at year	Annual change
1950	74 304	3 090
1951	71 289	-3 015
1952	56 865	-14 424
1953	4 378	-52 487
1954	5 828	1 450
1955	6 476	648
1956	7 321	845
1957	7 315	-7
1958	7 805	491
1959	8 114	309
1960	7 346	-768
1961	8 822	1 476
1962	8 893	71
1963	8 971	78
1964	9 745	774
1965	10 244	499
1966	11 570	1 326
1967	13 077	1 507
1968	16 216	3 183
1969	17 311	1 048
1970	17 848	537
1971	19 491	1 643
1972	22 006	2 515
1973	24 504	2 498
1974	25 901	1 397
1975	27 729	1 828
1976	30 358	2 629
1977	34 038	3 680
1978	36 183	2 145
1979	39 285	3 102
1980	41 578	2 293
1981	43 268	1 690
1982	46 105	2 837
1983	49 330	3 225
1984	52 050	2 720
1985	53 967	1 917
1986	56 203	2 236
1987	58 203	2 445
1988	62 473	3 825
1989	68 059	5 586
1990	73 653	5 594
1991	88 597	14 944
1992	99 245	10 770

Zdroj: Historická ročenka r. 1985, ŠR ČSSR, ČSFR, SR, r. 1957 – 1993.
Source: Historical Almanac 1985, Statistical Yearbook CSSR, CSFR, SR 1957-1993.

This was reflected in the determination of the ruble exchange rate – 8 Kčs for 1 ruble. In determining the actual gold content of the crown, it was deliberately overvalued by one-quarter. Upon Act No. 144/1970 Coll. on the SBCS, the Czechoslovak currency was taken off the gold standard. From 1 June 1953, lawful money became the SBCS banknotes in denominations of 100, 50, 25 and 10 Kčs, treasury notes in denominations of 5, 3 and 1 Kčs, and coins worth 25, 10, 5, 3 and 1 haller. Later, legal currency in the territory of the Czechoslovak Socialist Republic were banknotes in denominations of 10, 20, 50, 100, 500 (1973) and 1,000 Kčs (after 1985) and coins in denominations of 1, 2 and 5 Kčs and 5, 10, 20 and 50 haller. In addition to legal tender, commemorative coins were issued in denominations of the issued banknotes. A special type of lawful money was the so-called “Darex” and after 1957 “Tuzex” vouchers. They were exchanged for foreign currencies and used by foreign exchange residents to purchase goods in the selected Darex and later Tuzex business network, a foreign trade enterprise. The coupons were not currency or foreign exchange, but they were exchanged for all banknotes or foreign currencies of the countries whose banknotes were commonly bought by the SBCS according to lists of foreign exchange. The agenda of the “Tuzex” accounts was kept by Živnostenská banka, and then the SBCS from 1970. For the purposes of international payments, exchange rates of the Czechoslovak crown to foreign currencies were officially announced on the list of exchange rates published monthly by the SBCS, always on the first day of the month.

*Tuzexová poukázka v hodnote 10 Kčs //
A 10 crown Czechoslovak Tuzex voucher*

*Tuzexová poukázka v hodnote 20 Kčs //
A 20 crown Czechoslovak Tuzex voucher*

*Tuzexová poukázka v hodnote 50 Kčs //
A 50 crown Czechoslovak Tuzex voucher*

*Tuzexová poukázka v hodnote 1 Kčs //
A 1 crown Czechoslovak Tuzex voucher*

*Tuzexová poukázka v hodnote 100 Kčs //
A 100 crown Czechoslovak Tuzex voucher*

*Tuzexová poukázka v hodnote 5 Kčs //
A 5 crown Czechoslovak Tuzex voucher*

*Tuzexová poukázka v hodnote 500 Kčs //
A 500 crown Czechoslovak Tuzex voucher*

Úverová zmluva o investičnom úvere z roku 1985 na stavbu Atómových elektrární, Mochovce // Investment loan contract for the Mochovce nuclear power plant construction, 1985

Obligácia Štátnej banky československej na 100 000 Kčs z roku 1967 // A 100,000 crown Czechoslovak bond of Štátna banka československá, 1967

6.1.5. Úverová činnosť Štátnej banky československej, platobný a zúčtovací styk, devízová politika

Úverová činnosť

V rokoch 1956 – 1958 v súvislosti s riešením sústavy riadenia národného hospodárstva bol dohodnutý spôsob decentralizácie a zjednodušenia plánovania a financovania a aj rozšírenia právomoci na nižšie články riadenia aj v pobočkách ŠBČS. Zavedením sústavy dlhodobého plánovania a decentralizáciou časti rozhodovacích procesov na podniky sa celkovo situácia zmenila. V podnikoch s dlhodobými zámermi sa značná časť investícií začala financovať z vlastných zdrojov podnikov a prevádzkových fondov. ŠBČS mala sledovať, či tieto pomery zodpovedajú objektívnym potrebám a či sa v dostatočnej miere dotujú vlastné obežné prostriedky. ŠBČS, ktorá mala celý tento proces hodnotiť a kontrolovať, musela pri ekonomickom dohľade nad investičnou činnosťou podnikov poznať využívanie základných fondov, vývoj zásob, úroveň technického a ekonomického riadenia podnikov, možnosti odbytu a pod., využívajúc aj poznatky získané pri poskytovaní a kontrole prevádzkového úveru. Pri financovaní podnikov sa uplatnil aj investičný úver ako nový nástroj, čo znamenalo zásadnú zmenu úverovej politiky banky. Od roku 1958 sa rozšírila činnosť ŠBČS o financovanie a kontrolu investícií organizácií socialistického sektoru, financovanie a úverovanie stavebníctva a poskytovanie dlhodobých investičných úverov. Túto funkciu dovtedy vykonávala Investičná banka, n. p. Týmto opatrením sa dovriesila stabilizácia a koncentrácia prevažnej časti bankových funkcií do jedinej banky – ŠBČS. Zavedením investičného úverovania do financovania investícií sa nielen rozšíril operačný proces banky

a možnosť jej vplyvania na celé reprodukčné dianie v podnikoch, ale začali sa presadzovať aj zásady economickej kalkulácie v podnikoch pri rozhodovaní o smeroch rozvoja a o použití vlastných zdrojov i úveru. Začalo sa aj úverovanie prevádzok stavebno-montážnych organizácií. V procese socialistickej rozšírenej reprodukcie zostávala nemalá časť peňažných prostriedkov vlastníkami po určitý čas nevyužitá. Tieto v socialistickej ekonomike vytvárali štátny úverový fond. Plánovité poskytovanie bankových úverov sa zabezpečovalo rozpisom úverového plánu na pobočky ŠBČS. Vo vzťahoch medzi podnikmi a ŠBČS došlo k uplatneniu právnych vzťahov do úverovania podnikov. Prejavilo sa to zavedením úverových zmlúv, ktoré s podnikmi výrobné aj nevýrobné sféry uzatvárali a finančné prostriedky poskytovali príslušné pobočky. Úroková sadzba pri úveroch bola stanovená od jedného percenta do šesť percent a stanovovala sa podľa dĺžky a účelnosti využitia úveru. V úverovaní sa uplatnila metóda kontokorentného úverovania. Počas existencie ŠBČS však z jej strany išlo skôr o formálny administratívny proces. Pri nesplnení podmienok úverovej zmluvy zo strany podnikov sa vypracovávali dodatky k úverovým zmluvám, ktoré už boli prispôbené danej situácii. V našich podmienkach problematika platobnej neschopnosti podnikovej sféry ako národohospodársky fenomén bola významným javom, resp. formou celkovej nevykonnosti ekonomiky a neúčinnosti jej mechanizmov riadenia. Platobná neschopnosť svojimi rozmermi výrazne narúšala reprodukčný proces v ekonomike so všetkými negatívnymi dosahmi. Namiesto odňatých obrátových fondov podnikov na začiatku

Albert Košťál

*30. 8. 1926 Nitrianska Streda

Významný slovenský ekonóm, kariéru v Štátnej banke československej (ŠBČS) začal v roku 1950 v kancelárii oblastného riaditeľa v Bratislave. V rokoch 1952 – 1963 pôsobil striedavo v Oblastnom ústave ŠBČS pre Slovensko a v krajskej pobočke banky v Bratislave, kde zastával rôzne vedúce funkcie – od vedúceho oddelenia až po riaditeľa bratislavskej krajskej pobočky. Po sedemročnej prestávke, počas ktorej bol poverený výkonom straníckych funkcií, sa v máji 1970 vrátil späť do ŠBČS ako oblastný riaditeľ slovenskej centrály a od januára 1971 do 31. decembra 1989 bol generálnym riaditeľom Hlavného ústavu ŠBČS pre Slovensko v Bratislave.

An outstanding Slovak economist who began his career in Štátna banka československá (SBCS) in 1950 in the office of the regional director in Bratislava. In 1952-1963 he worked alternately in the Regional Institute of the SBCS for Slovakia and in the bank's regional branch in Bratislava where he occupied different management positions, including the head of department and the director of the Bratislava regional branch. In May 1970, after a seven-year break during which he was appointed to act as a party official, he returned to the SBCS as the regional director of the Slovak head office. From January 1971 to 31 December 1989 he was the CEO of the Main Institute of the SBCS for Slovakia in Bratislava.

6.1.5. Lending Activities of Štátna banka československá, the Payment and Clearing System and Exchange Policy

Lending

From 1956 to 1958, the method of decentralisation and simplification of planning and financing and the application of managing powers to the SBCS branches was agreed in relation to dealing with the national economy management system. The application of the system of long-term planning and decentralisation of part of decision-making processes to businesses had generally changed the situation. In companies with long-term objectives, a significant part of investment started to be financed from their own resources and operating funds. The SBCS was to monitor whether the situation corresponded to the objective needs and whether their own current resources were sufficiently subsidised. In the economic oversight of investment activities of companies, the SBCS, which was to evaluate and control the whole process, had to know the use of capital funds, the development of reserves, the level of technical and economic management of companies, sales opportunities and the like, using the lessons learned in granting and controlling operating credits. In funding companies, investment credits were also used as a new instrument. This meant a fundamental change in the bank's credit policy. From 1958, the SBCS expanded its business activities to funding and controlling investment of the socialist sector organisations, financing and lending to the building industry and also providing long-term investment credits. The function had been previously performed by Investičná banka, a national enterprise. The measure completed the stabilisation and concentration of the main part of banking functions into a single bank – the SBCS. The introduction of investment lending into financing investment extended the operating process of the bank and the possibility of leverage to full reproductive events in companies, and the principles of economic calculation in companies began to be promoted when deciding on ways of development and the use of their own resources and credits. The bank started to grant credits for operations of construction and assembly organisations. In the process of socialist expanded reproduction, a considerable portion of the funds remained unused by their owners for some time. In the socialist economy, they formed a government credit fund. Planned bank lending was provided through allocating credit plans to the SBCS branches. Regarding relationships between businesses and the SBCS, legal relations applied to corporate lending. This was reflected in the introduction of credit contracts concluded with companies of the manufacturing and non-manufacturing sector by the

respective branches providing funds. Interest rates charged on loans were from one to six percent and were determined depending on the length and effectiveness of using the loans. The method of overdraft lending applied to lending. During the existence of the SBCS, however, it was rather a formal administrative process. When companies failed to meet the conditions stipulated in credit contracts, the bank drew up amendments which were already adapted to the situation. In our country, the issue of insolvency of the corporate sector as a national economic phenomenon was a major aspect or form of overall economic inefficiency and ineffectiveness of its governance mechanisms. By its scope, insolvency interfered significantly with the reproductive process in the economy, with all of its negative impacts. In the early 1970s, credits for so-called revolving inventory had been forced upon businesses instead of withdrawn turnover funds. "Bad credits" were granted more under pressure to "support a plan" than after a thorough analysis. Operating insolvency in the whole

Výpočtové středisko Štátní banky československé (1975) // IT centre of Štátna banka československá, 1975

Štátní půjčka umoritelná 1960 – 1989, z roku 1951 // Redeemable state loan for the period of 1960-1989, 1951

Výpočtové stredisko Štátnej banky československej, koniec 80. rokov 20. storočia // IT centre of Štátna banka československá, end of 1980s

Zamietnutie žiadosti o devízový príslub na súkromnú zahraničnú cestu z roku 1984 // Refusal of an application for a foreign exchange permit for a private foreign trip, 1984

Výpočtové stredisko Štátnej banky československej, koniec 80. rokov 20. storočia // IT centre of Štátna banka československá, end of 1980s

70. rokov im boli vnučené úvery na tzv. trvalo sa obracajúce zásoby (TOZ). „Choré úvery“ boli poskytované viac pod tlakom „podpory plánu“ ako po dôkladnej analýze. Prevádzková platobná neschopnosť v období rokov 1981 – 1985 za celú federáciu dosahovala v priemere 10,5 mld., v rokoch 1986 – 1988 vzrástla na 34,9 mld. Kčs. V oblasti úverovania mala zvláštne postavenie Medzinárodná investičná banka (MIB) sídliaca v Moskve, ktorá vznikla 10. júla 1970 a činnosť začala v januári 1971. Jej banková rada rozhodovala o poskytovaní investičných úverov štátom Rady vzájomnej hospodárskej pomoci (RVHP), ktorými chcela podporovať rozvoj progresívnych výrobných, rozširovanie surovínovej a palivovo-energetickej základne a rozvoj iných odvetví v rámci spoločného záujmu zainteresovaných štátov. MIB vytvorila zvláštny fond úverovania s poskytovaním hospodárskej a technickej pomoci rozvojovým krajinám prostredníctvom dlhodobých (do 15 rokov splatnosti) a strednodobých (do 5 rokov splatnosti) úverov. Napríklad úverový plán MIB na rok 1973 bol odsúhlasený vo výške 391,7 mil. prevoditeľných rubľov. Členskými štátmi MIB zastúpenými v bankovej rade sa stali: Bulharsko, Maďarsko, Nemecká demokratická republika, Mongolsko, Poľsko, Rumunsko, ZSSR a Československo. Členom bankovej rady bol aj predseda ŠBČS. MIB poskytla ŠBČS v roku 1972 úver vo výške 77 540 000 prevoditeľných rubľov s dobou splatnosti 11 rokov s päťpercentným úrokom na modernizáciu zariadenia a zvýšenie výrobných kapacít národného podniku Tatra Kopřivnice. Ďalej bol poskytnutý úver na rozšírenie výroby Dusla Šaľa, ako aj úver všetkým členským štátom na výstavbu plynovodu. Do roku 1987 poskytla úvery pre 111 objektov v celkovom objeme 5 mld. prevoditeľných rubľov, z ktorých 70 % bolo použitých na nákup strojov a zariadení v nesocialistických štátoch.

Organizácia platobného a zúčtovacieho styku

V ŠBČS sa sústreďovali všetky príjmy štátnych rozpočtov a prostredníctvom účtov sa realizovali všetky rozpočtové výdavky. V účtovníctve ŠBČS sa na pokladničné plnenie štátnych rozpočtov federácie a republík vyhradili tieto syntetické účty: 261 – príjmy rozpočtu federácie; 262 – výdavky rozpočtu federácie; 263 – príjmy rozpočtov republík (ČSR, SSR); 264 – výdavky rozpočtov republík (ČSR, SSR); 265 – prostriedky národných výborov; 266 – rozpočtové čerpanie účty výdavkov národných výborov; 269 – zúčtovanie so štátnym rozpočtom minulých rokov.

Na uľahčenie transferov medzi štátmi RVHP bola v roku 1963 založená Medzinárodná banka hospodárskej spolupráce (MBHS) so sídlom v Moskve. ČSSR, ktorá sa stala jej

Maloobchodné ceny vybraných druhov tovarov (ceny v Kčs)

Retail prices of selected goods (in Kčs)

Rok	Chlieb/kg	Pečivo/kg	Kura/kg	Šunka/kg	Maslo/kg	Cukor kockový/kg
Year	Bread/kg	Pastry/kg	Chicken/kg	Ham/kg	Butter/kg	Lump sugar/kg
1950	5	0	0	89	80	15,7
1951	8	37,7	0	89	80	15,7
1952	8	37,7	110	90	80	15,7
1953	2,8	8,3	26,5	60	44	14
1954	2,6	6,6	26,5	60	42	11
1955	2,6	6,6	26,5	60	42	11
1956	2,6	6,6	26,5	60	42	11
1957	2,6	6,6	26,5	60	42	11
1958	2,6	6,6	26,5	60	42	11
1959	2,6	5,7	26,5	60	38	9,6
1960	2,6	5,7	26,5	60	38	9
1961	2,6	5,7	26,5	60	38	9
1962	2,6	5,7	26,5	60	38	9
1963	2,6	5,7	26,5	60	38	9
1964	2,6	5,7	26,5	70	38	9
1965	2,6	5,7	26,5	70	38	9
1966	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1967	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1968	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1969	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1970	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1971	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1972	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1973	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1974	2,6	5,7	26,5	70	40	8
1975	2,6	0,30/ks	26,5	70	40	8
1976	2,6	0,30/ks	26,5	70	40	8
1977	2,6	0,30/ks	26,5	70	40	8
1978	2,6	0,30/ks	26,5	70	40	8
1979	2,6	0,30/ks	26,5	70	40	8
1980	2,6	0,30/ks	26,5	70	40	8
1981	2,6	0,30/ks	26,5	70	40	8
1982	2,6	0,30/ks	30	100	40	8
1983	2,6	0,30/ks	30	100	40	8
1984	2,6	0,30/ks	30	100	40	8
1985	2,6	0,30/ks	30	100	40	8
1986	2,6	0,30/ks	30	100	40	8
1987	2,6	0,30/ks	30	100	40	8
1988	2,6	0,30/ks	30	100	40	8
1989	2,8	0,30/ks	30	100	40	8
1990	4,4	0,43/ks	31	104	67,2	11,1
1991	6,6	0,70/ks	39,5	119,6	80,6	18,1
1992	7,7	0,83/ks	47,7	145,8	81,7	18,3

Prameň: Historická ročenka r. 1985, ŠR 1957 – 1994, ŠR ČR 1993. Source: Historical Almanac 1985, Statistical Yearbook 1957-1994, and Statistical Yearbook CR 1993.

členom, zastupoval v Bankovej rade MBHS predseda ŠBČS. Hlavnou úlohou MBHS bolo vykonávať mnohostranné zúčtovanie vzájomných platieb v prevoditeľných rubľoch. Zaisťovala prakticky úplný platobný styk medzi štátmi RVHP, t. j. štátmi socialistického sektoru.

federation during the period from 1981 to 1985 averaged 10.5 billion Kčs, and from 1986 to 1988 it rose to 34.9 billion Kčs. The International Investment Bank (IIB) based in Moscow, which was established on 10 July 1970 and began its operation in January 1971, had a special status in the area of lending. Its bank board decided on granting investment credits to the states of the Council of Economic Mutual Aid, by which it wanted to promote the development of advanced manufacturing, expansion of the raw materials and fuel and energy base and the development of other sectors in the common interest of those states. The IIB created a special fund for lending and providing economic and technical assistance to developing countries through long-term (up to 15 years maturity) and medium-term (up to 5 years maturity) credits. For example, the IIB credit plan for 1973 was approved in the amount of 391.7 million transferable rubles. Member states represented in the IIB Bank Board were Bulgaria, Hungary, the German Democratic Republic, Mongolia, Poland, Romania, the USSR and Czechoslovakia. The president of the SBCS was also a member of the bank board. In 1972, the IIB granted the SBCS a credit in the amount of 77,540,000 transferable rubles with a maturity of 11 years at five percent interest to modernise equipment and increase the production capacity of the national enterprise Tatra Kopřivnice. A credit to expand production of the enterprise Duslo Šaľa was also granted, as was a credit to all member states to build a pipeline. By 1987, it had granted credits to 111 subjects totalling 5 billion transferable rubles, 70% of which was used for purchasing machinery and equipment in non-socialist countries.

Payment and Clearing System Organisation

All state budget revenues were concentrated in the SBCS, and all budget expenditures were realised through its accounts. In the accounting of the SBCS, the following synthetic accounts for cash fulfilment of state budgets of the federation and both republics were reserved: 261 – federation budget revenue, 262 – federation budget expenditure, 263 – republic budget revenue (the Czech Socialist Republic and the Slovak Socialist Republic), 264 – republic budget expenditure (the Czech Socialist Republic and the Slovak Socialist Republic), 265 – national committees' resources, 266 – national committees' budget expenditure accounts, 269 – reconciliation with the state budget from previous years.

In order to facilitate transfers between the countries of the Council of Economic Mutual Aid (CEMA), the International Bank for Economic Cooperation (IBEC) based in Moscow was founded in 1963. The Czechoslovak Socialist Republic, which became a member, was represented in the IBEC Bank Board by the president of the SBCS. The main task of the IBEC was to implement multilateral clearing of mutual payments in transferable rubles.

It carried out virtually complete payment transactions between CEMA countries, i.e. countries of the socialist sector, which were its members. Convertibility of the so-called *collective currency* (transferable ruble – a clearing currency, which was used in the payment system between CEMA member states) for a freely convertible currency or gold was determined by the CEMA Permanent Commission for Foreign Exchange and Financial Matters, which was established in 1962.

Banking operations in Kčs and foreign currencies were carried out through automated banking operations (ABO). The largest part was the co-called comprehensive rationalisation of the payment and clearing system, which was based on the possibility of the integrated use of electronic computer equipment. This reform was fully implemented from 1975.

Foreign Exchange Policy

Upon its establishment in 1950, the SBCS did not assume the activities of Národní banka Československá related to the governance and control of foreign exchange management. According to Act No. 107/1953 on Foreign Exchange Management, the SBCS, as one of the authorities of the foreign exchange monopoly, concentrated in its hands all foreign exchange transactions and all payments to foreign countries, but only in bank-technical terms. It was not a decisive or co-decisive authority. The decision-making bodies of the foreign exchange monopoly were the Ministry of Finance and the Ministry of Foreign Trade. The bank was put in the position of a passive executor of orders. Foreign exchange management followed commands and administrative instructions in accordance with the current line of the national economy centralised management. The state foreign exchange monopoly was seen as a passive complement of the monopoly of foreign trade. A foreign exchange plan therefore could not fulfil its function. Development of internal economic relations, however, began to overcome the rigid model of the foreign exchange monopoly. Recovery of Živnostenská banka (1956) focused on foreign customers, and the foundation of Československá obchodná banka (Czechoslovak Commercial Bank, 1965), for foreign exchange transactions and financing foreign trade and the concentration of deposit services in relation to foreign countries brought an opportunity to decentralise the foreign exchange functions centralised originally in the SBCS. In accordance with the "Principles of improved system of planned management" as well as measures concerning further development of internal economic relations approved at the plenary meeting of the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia held on 20 December 1966, the responsibility for the foreign exchange monopoly was transferred to the SBCS. From 1969, the SBCS took control of the foreign exchange regulation of import and exchange trading under its own conditions, while respecting the fundamental commercial

Kurzový listek Štátnej banky československej z roku 1956 // List of exchange rates of Štátna banka československá, 1956

Schválený devízový príslub na súkromnú cestu do nesocialistických štátov z roku 1989 // Approved application for a foreign exchange permit for a private foreign trip to non-socialist countries, 1989

Materiál o postavení a úlohách novej Slovenskej národnej banky v roku 1968 // Paper on the position and tasks of the new Slovenská národná banka, 1968

ra, ktoré boli jej členmi. Zmeniteľnosť tzv. *ko-
lektívnej meny* (prevoditeľný rubel – zúčtovacia jednotka, ktorá sa používala v platobnom styku medzi členskými štátmi RVHP) za voľne zmeniteľnú menu, prípadne zlato, stanovovala Stála komisia RVHP pre devízové a finančné otázky, ktorá vznikla v roku 1962.

Bankové operácie v Kčs a v cudzej mene sa vykonávali prostredníctvom automatizovaných bankových operácií (ABO). Jeho najrozsiahljšou časťou bola tzv. komplexná racionalizácia platobného a zúčtovacieho styku, ktorá vychádzala z možností integrovaného využitia elektronickej výpočtovej techniky. Táto reforma sa naplno realizovala od roku 1975.

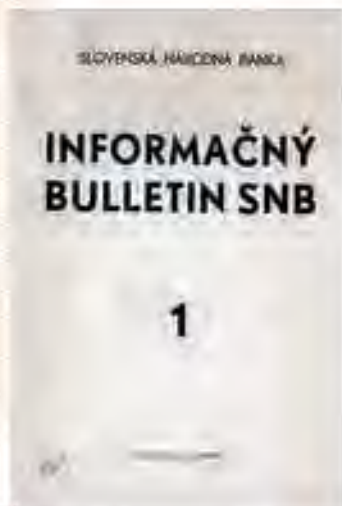
Devízová politika

Pri svojom vzniku ŠBČS v roku 1950 neprevzala od Národnej banky Československej činnosti súvisiace s riadením a kontrolou devízového hospodárstva. ŠBČS podľa zákona č. 107/1953 o devízovom hospodárstve ako jeden z orgánov devízového monopolu síce sústredžovala vo svojich rukách všetky devízové operácie a celý platobný styk s cudzinou, ale len z bankovo-technickej stránky. Rozhodujúcim ani spolurozhodujúcim orgánom nebola. Rozhodujúcimi orgánmi devízového monopolu boli ministerstvá financií a zahraničného obchodu a banka bola postavená do pozície pasívneho vykonávateľa príkazov. Devízové hospodárstvo sa riadilo direktívno-administratívnymi prostriedkami v súlade s vtedajšou líniou centralistického riadenia národného hospodárstva. Štátny devízový monopol bol chápaný ako pasívny doplnok monopolu zahraničného obchodu. Devízový plán teda nemohol plniť svoju funkciu. Vývoj vnútorných ekonomických vzťahov však čoskoro začal prekonávať tento strnulý model devízového monopolu. Obnovením činnosti Živnostenskej banky (1956) zameranej na zahraničnú klientelu, vznikom Československej obchodnej banky (1965) pre financovanie a devízové operácie zahraničného obchodu a sústredzením depozitnej služby vo vzťahu s cudzinou vznikla príležitosť na decentralizáciu devízových funkcií centralizovaných pôvodne v ŠBČS. V zmysle „Zásad zdokonalenej sústavy plánovitého riadenia“, ako aj opatreniami k ďalšiemu rozvoju vnútorných hospodárskych vzťahov, schválených na plénaťnom zasadnutí ÚV KSČ dňa 20. decembra 1966, prešla zodpovednosť za vlastné vykonávanie devízového monopolu na ŠBČS. Od roku 1969 sa ŠBČS ujala devízovej regulácie dovozných a výmenných obchodov za vlastných podmienok, pričom rešpektovala základné komerčné politické aspekty dohodnuté s ministerstvom zahraničného obchodu. Tento stav bol však dlhodobou neudržateľný. Vyriešil ho nový zákon o devízovom hospodárstve č. 142/1970 Zb. s účinnosťou od 1. januára 1971, ktorý stanovil výhradné právo

štátu uskutočňovať platobný a úverový styk so zahraničím a na tento účel sústredžovať platobné prostriedky a rozhodovať o nakladaní s nimi. Devízové hospodárstvo riadila vláda a prostredníctvom federálneho ministerstva financií dozerala na vykonávanie devízového monopolu, pričom ŠBČS určili zodpovednosť za jeho vykonávanie. Základným nástrojom na jeho výkon sa stal devízový plán, ktorý vyjadroval zásady štátnej hospodárskej politiky pre menovú a devízovú oblasť. Devízový plán bol plánom platobného styku, platobnej, zúčtovacej a úverovej bilancie so zahraničím. Obsahoval všetky plánované inkasá a platby devízovej povahy, ktoré tuzemské orgány, organizácie, podniky a občania platili priamo do zahraničia alebo inkasovali zo zahraničia, prípadne zúčtovali ako devízovú pohľadávku, príp. devízový záväzok. Vypracovávala ho ŠBČS v spolupráci s federálnym ministerstvom financií, správou pre veci majetkové a devízové a republikovými ministerstvami a súčasne zabezpečovala jeho kontrolu plnenia. V devízovom pláne sa premietali inkasá a platby za vývoz a dovoz v hotovosti, devízové úverové transakcie, devízové platby a inkasá podnikov riadených ministerstvom zahraničného obchodu, ako aj celá oblasť neobchodných platieb a tiež plán bankových operácií československých devízových bánk.

Štátnej banke bola vyhradená priama právomoc nad obchodnou oblasťou devízového hospodárstva – obchod s devízami, valutami, zahraničnými cennými papiermi a menovým zlatom. Povoľovala štátne záruky a zahraničné bankové úvery, pričom svoje právomoci delegovala aj na štátne peňažné ústavy, ktoré poverovala funkciou devízových bánk (Československá obchodná banka, Živnostenská banka a Investičná banka). Okrem toho poverovala i iné peňažné ústavy a organizácie, ktoré plnili úlohy devízového miesta – najmä zmenárne. Všetky peňažné transakcie boli koordinované menovým plánom, ktorý zahŕňal aj úverový a devízový plán. Vykonávanie devízových operácií bolo výlučne štátnym monopolom a za ich realizáciu bola zodpovedná ŠBČS, čo sa prejavilo najmä v devízovom plánovaní, povoľovaní zahraničných úverov a uvoľňovaní devízového krytia. Na zabezpečenie realizácie úloh devízového plánu a udržovanie platobnej bilancnej rovnováhy počas roka využívala ŠBČS systém uvoľňovania devízového krytia na dovozy. V jeho rámci sa pre dovozy na investície významnou mierou podieľali devízové návratné úvery. Kontrolu ich využívania vykonávala ŠBČS prostredníctvom devízového dohľadu. V devízovej oblasti od 1. januára 1989 sa zaviedli nové opatrenia, akými boli jednozložkový kurz a devízové normatívy. Už v roku 1989 sa zaviedli aj tzv. devízové aukcie, kde podľa zvláštneho postupu mohli záujemcovia voľne nakúpiť potrebné devízy. Devízové aukcie názorne ilustrovali značnú nerovnováhu medzi dopytom a ponukou devíz a nereálny oficiálny kurz koruny.

Informačný bulletin Slovenskej národnej banky číslo 1 z roku 1969 // Information bulletin of Slovenská národná banka No 1, 1969

and political aspects agreed with the Ministry of Foreign Trade. The situation was unsustainable in the long term, however. It was solved by the new Act No. 142/1970 Coll. on Foreign Exchange Management effective from 1 January 1971, which established the exclusive right of the state to carry out payment and credit transactions with foreign countries and for that purpose to concentrate the means of payment and decide how to handle them. The foreign exchange area was managed by the

Priemerné ročné kurzy vybraných mien – stredné kurzy
Average annual exchange rates of selected currencies – central parity

Rok/Year	USA/USD	Rakúsko/ Austria 100 S	NDR/DDR 100 DM	NSR/FRG 100 DM	ZSSR/Soviets Union 100 R	Švajčiarsko/ Switzerland 100 CHF
1950	50	285,1	1 500,0	-	1 198,9	1 143,4
1951	50	192,3	1 500,0	-	1 250,0	1 146,5
1952	50	192,3	1 500,0	-	1 250,0	1 154,1
do 31.5. 1953	50	192,3	1 500,0	-	1 250,0	1 169,6
od 1. 6. 1953	7,2	27,7	248,0	-	180	168,1
1954	7,2	27,7	323,9	-	180	168
1955	7,2	27,7	323,9	-	180	168
1956	7,2	27,7	323,9	-	180	168
1957	7,2	27,7	323,9	171,4	180	168
1958	7,2	27,7	323,9	171,4	180	167,9
1959	7,2	27,7	323,9	171,4	180	165,2
1960	7,2	27,7	323,9	171,4	180	164,7
1961	7,2	27,7	323,9	178,6	800	164,7
1962	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1963	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1964	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1965	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1966	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1967	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1968	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1969	7,2	27,7	323,9	180,0	800	164,7
1970	7,2	27,7	323,9	196,7	800	164,7
1971	7,2	28,7	323,9	205,3	800	173,8
1972	6,6	28,4	323,9	206,7	800	173,0
1973	5,9	29,8	323,9	218,1	800	183,3
1974	5,9	31,1	323,9	225,2	800	194,0
1975	5,6	32,0	323,9	227,2	800	215
1976	5,8	31,9	323,9	227,9	800	228,9
1977	5,7	34,1	323,9	242,7	800	234,0
1978	5,4	37,1	323,9	269,6	800	301,6
1979	5,3	39,5	323,9	289,0	800	319,7
1980	5,4	41,7	323,9	297,9	800	322,1
1981	5,9	38,0	301,6	270,1	800	305,3
1982	6,1	36,3	301,6	255,1	800	305,2
1983	6,3	36,0	301,6	253,1	800	303,6
1984	6,7	33,9	301,6	238,3	800	289,3
1985	6,9	33,2	301,6	233,3	800	279,3
1986	6,0	39,0	301,6	274,0	800	330,8
1987	5,5	42,8	301,6	301,3	800	363,2
1988	5,3	43,3	301,6	304,5	800	366,7
1989	15,1	114	301,6	801,0	1000	923

Zdroj: Archív Národnej banky Slovenska, Zbierka kurzových listov Štátnej banky československej 1950 – 1989.
Source: Archives of Národná banka Slovenska, Collection of currency tables of Štátna banka československá for 1950-1989.

government, and through the Federal Ministry of Finance it oversaw the implementation of the foreign exchange monopoly. Responsibility for its implementation was imposed on the SBCS. The basic tool for its implementation had become a foreign exchange plan that reflected the principles of national economic policies for the monetary and foreign exchange area. The foreign exchange plan was a plan for a payment system and the payment, clearing and credit balance with foreign countries. It included all planned receipts and payments of a foreign exchange nature that local authorities, organisations, businesses and citizens paid directly to foreign countries or received from abroad or cleared as foreign exchange claims or foreign exchange liabilities. It was elaborated by the SBCS in cooperation with the Federal Ministry of Finance, the administration for property and foreign exchange matters and republic ministries. The SBCS also ensured performance of the plan controlling. The foreign exchange plan reflected receipts and payments for the import and export in cash, foreign credit transactions, foreign exchange payments and collections of companies controlled by the Ministry of Foreign Trade, as well as the entire area of non-trade payments and the plan for banking operations of Czechoslovak foreign exchange banks.

The state bank had reserved direct power over the business part of foreign exchange management – trade in foreign currencies, foreign securities and monetary gold. This was used to approve government guarantees and foreign bank loans. It also delegated its powers to state financial institutions and entrusted them with the function of foreign exchange banks (Československá obchodná banka, Živnostenská banka, and Investičná banka). In addition, it entrusted other financial institutions and organisations that performed tasks of foreign exchange points – mainly exchange offices – with certain activities. All financial transactions were coordinated by a monetary plan which included a credit and foreign exchange plan. The handling of foreign exchange operations was explicitly a state monopoly and the SBCS was responsible for it, which was reflected particularly in foreign exchange planning, permitting foreign credits and releasing foreign exchange coverage. To ensure the implementation of tasks stipulated in the foreign exchange plan and maintain balance of payments equilibrium during a year, the SBCS used a system of releasing foreign exchange coverage for imports. Within it, repayable foreign exchange loans had a significant share in imports for investment. The SBCS controlled their use through foreign exchange supervision. On 1 January 1989, new measures were introduced in the foreign exchange area, such as a single-item exchange rate and foreign exchange limits. The so-called foreign exchange auctions had already been introduced in 1989. Within them, clients could freely purchase needed foreign currency following a special procedure. Foreign exchange auctions illustrated vividly the significant imbalance between demand and supply of foreign currency and the unrealistic official exchange rate of the crown.

Materiál o postavení a úlohách plánovanej Slovenskej všeobecnej banky v Bratislave z augusta 1968
// Paper on the position and tasks of the planned Slovak Republic's general bank in Bratislava, August 1968

Uznesenie Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska o návrhu na menovanie Michala Kováča za guvernéra Federálnej emisnej banky a Rudolfa Rohlíčka do funkcie viceguvernéra Slovenskej národnej banky v Bratislave, 1969 (SNA, fond Úrad vlády SSR) // Resolution of the Central Committee of the Slovak Communist Party on a proposal for the nomination of Michal Kováč as governor of the Federal Bank of Issue and Rudolf Rohlíček as deputy governor of Slovenská národná banka in Bratislava, 1969 (SNA, Úrad vlády SSR fond)

6.1.6. Pokusy o reformu Štátnej banky československej (1968 – 1969, 1988 – 1989)

Prvé pokusy o reformu ŠBČS začali už v druhej polovici 50. rokov 20. storočia pod vplyvom negatívnych tendencií ekonomického vývoja a zhoršovania hospodárskej situácie. Boli to však nesmelé pokusy o čiastkovú reformu v bankovom systéme. Z hľadiska postavenia Slovenska na vývoj ŠBČS negatívne zapôsobila územná reorganizácia štátu vykonaná v roku 1960. Výrazne sa zmenili vzájomné vzťahy medzi Prahou a Bratislavou, keďže Oblastnému ústavu ŠBČS pre Slovensko pripadli v podstate iba kontrolné a analytické funkcie.

V období rokov 1960 – 1964 boli značne okliešťované právomoci slovenských národných orgánov. Súhrn zmien, ktoré sa uskutočnili v rokoch 1964 – 1967, mal v podstate kvantitatívny charakter a nesiahal k meritu ústavného usporiadania štátoprávnych vzťahov medzi Slovákami a Čechmi. I keď došlo k nepatrnému zvýšeniu kompetencií Slovenskej národnej rady (SNR) a jej orgánov, postavenie SNR v systéme jednotného celoštátneho mocensko-správneho nástroja od roku 1960 bolo nestabilné a prechodné a celý nastolený systém čakal na „generálnu opravu“. Táto sa uskutočňovala postupne, až napokon kulminovala v januári 1968. Vývoj štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov sa uberal k socialistickej federácii a vyvrcholil vyhláse-

ním ústavného zákona o československej federácii dňa 28. októbra 1968.

V oblasti bankovníctva sa začali horúčkovitě prípravy na vznik federálnej emisnej banky a dvoch národných emisných bánk. S novou ústavou bol súbežne pripravovaný tzv. menový bankový systém, ktorý sa mal skladať z federálnej banky, Českej národnej banky a Slovenskej národnej banky. Federálna banka mala zodpovedať za svoju činnosť Federálnemu zhromaždeniu, národné banky zase národným radám. Na Slovensku sa plánovalo zriadiť Slovenskú všeobecnú banku, Bratislava, ako komerčnú banku a v Čechách Hospodársku banku, Praha. Kvalifikačno-výchovný proces zamestnancov v systéme bankovníctva mal zabezpečovať Slovenský bankový inštitút. Ďalej sa malo riešiť aj vytvorenie republikových sporiteľní – Slovenská štátna sporiteľňa a Česká štátna sporiteľňa.

V prvom polroku 1968 bola na Slovensku zriadená osobitná skupina zložená z teoretikov a praktikov v oblasti ekonomie a bankovníctva, ktorých úloha spočívala v navrhnutí riešenia na úpravu bankovníctva v nových podmienkach. Jej členmi boli: Irena Gajerová, Dalibor Hanes, Ondrej Kamiač, Imrich Karvaš, Ján Spišiak, Gustáv Thomas, Anton Zirin. Členovia komisie dňa 13. júna 1968 vypracovali expertízny posudok „Organizačnoprávne riešenie československej emisnej sústavy vo federácii“, v ktorom konštatovali, že teoreticky možno pripustiť rôzne riešenia. Podľa ich názoru krajné riešenie predstavovala koncepcia „naďalej právne jednotnej cedulovej banky s dvoma oblastnými ústavmi, presadzovaná Ústredím ŠBČS“. Ako ďalšie možné riešenie sa javilo vytvorenie dvoch právne úplne samostatných emisných bánk s federálnym emisným ústavom, „ktorý by nemal mať formu banky“. Konštatovali, že spoločná (jednotná) mena nevyklučuje vytvorenie dvoch samostatných národných emisných útvarov, pričom je potrebné uplatňovať rovnaké ciele menovej politiky. Ďalším základným hľadiskom na riešenie emisnej sústavy bolo federatívne usporiadanie ekonomiky. Z hľadiska federácie sa teoreticky žiadalo také riešenie emisnej sústavy, ktorej základ by tvorili dva právne samostatné národné emisné útvary riadené federálnym menovým orgánom ako koordinačným útvarom a nadstavbovým článkom, pričom v jeho priamom vedení by bola zastúpená aj slovenská strana s paritným zastúpením a bez možnosti majorizácie národnej zložky. Takéto čisté riešenie ekonomickej federácie v ČSSR bolo o to dôležitejšie, že dovtedajšie asymetrické štátoprávne

Bankovka v hodnote 10 Kčs z roku 1960 //
A 10 crown Czechoslovak banknote, 1960

6.1.6. Attempts to Reform Štátna banka československá: 1968-1969 and 1988-1989

The first attempts to reform the SBCS started in the second half of the 1950s under the influence of negative trends in economic development and a worsening economic situation. However, these were tentative attempts at partial reforms of the banking system. In terms of the Slovakia's position, the development of the SBCS was negatively influenced by the territorial reorganisation of the state undertaken in 1960. Relationships between Prague and Bratislava changed significantly, as the Regional Institute of the SBCS for Slovakia performed, in principle, only control and analytical functions.

In the period from 1960 to 1964, the powers of Slovak national authorities were significantly reduced. Changes that had taken place in the years 1964 to 1967 were essentially of a quantitative nature and did not go to the merits of the constitutional arrangements of relations between Slovaks and Czechs. Although there was a slight increase of the competencies of the Slovak National Council (SNC) and its bodies, from 1960 the Slovak National Council's position in the system of a unified state-wide power and administration tool had been unstable and transient, and the whole established system was waiting for an "overhaul". It was realised gradually and culminated in January 1968. The development of constitutional relations between Czechs and Slovaks was directed at a socialist federation and resulted in the declaration of the constitutional law on the Czechoslovak federation on 28 October 1968.

Feverish preparations for the creation of a federal bank of issue and two national banks of issue began in the banking industry. A new constitution was prepared in parallel with the so-called monetary banking system, which was to be composed of a federal bank, Česká národní banka (Czech National Bank) and Slovenská národná banka (Slovak National Bank). The federal bank was to be accountable for its activities to the Federal Assembly and the national banks to the national councils. In Slovakia, Slovenská všeobecná banka (Slovak General Bank) was to be established in Bratislava as a commercial bank, and in the Czech Republic it was to be Hospodárska banka (Economic Bank) in Prague. Qualification and training of employees in the banking area was to be provided by Slovenský bankový inštitút (Slovak Banking Institute). Furthermore, the crea-

tion of republic savings banks – Slovenská štátna sporiteľňa (Slovak State Savings Bank) and Česká štátna sporiteľňa (Czech State Savings Bank) – was to be resolved.

In the first half of 1968, a special group was established in Slovakia composed of theorists and practitioners in the field of economics and banking whose role consisted in proposing solutions for the arrangement of banking under the new conditions. Its members were Irena Gajerová, Dalibor Hanes, Ondrej Kamiač, Imrich Karvaš, Ján Spišiak, Gustáv Thomas and Anton Zirin. On 13 June 1968, the members of the commission prepared an advisory opinion titled "Organisational and legal solution of the Czechoslovak issuing system in the federation", which stated that in theory different solutions could be admitted. In their view, the utmost solution was a concept of a "still legally unified bank of issue with two regional institutes, promoted by the SBCS Headquarters." Another possible solution could be creation of two legally and completely independent banks of issue with a federal issuing institution, "which should not take the form of a bank." They stated that a common (single) currency did not exclude creation of two separate national issuing institutions, while it would be neces-

Bankovka v hodnote 50 Kčs z roku 1964 //
A 50 crown Czechoslovak banknote, 1964

Bankovka v hodnote 100 Kčs z roku 1961 //
A 100 crown Czechoslovak banknote, 1961

usporiadanie sa jednoznačne neosvedčilo a Slovákov vôbec neuspokojovalo.

Banková správa dňa 19. augusta 1968 prerokovala materiál k zásadám novej organizácie československého peňažníctva. Materiál vychádzal z maximálnej racionality usporiadania peňažníctva a z reálneho pohľadu na očakávanú úroveň trhového hospodárstva. Mala byť vytvorená jedna emisná banka, ako aj úverové ústavy na komerčných princípoch. Bolo to charakterizované oddelením emisnej banky od ostatného peňažníctva a oddelením od výkonnej štátnej moci, vytvorením komerčného peňažníctva a jeho dôslednou demonopolizáciou (s výnimkou emisného monopolu). Okrem riešenia koncepčných otázok slovenského bankovníctva sa pobočky na Slovensku museli vyrovnáť aj so vstupom okupačných vojsk na naše územie 21. augusta 1968. Obsadené boli budovy pobočiek ŠBČS v Trenčíne, Nitre, Komárne, Rimavskej Sobote a v Prešove. Vedenie banky dňa 21. augusta 1968 o 8.00 hod. vyzvalo ďalekopisom pobočky, aby za všetkých okolností udržovali normálnu prevádzku v pokladniciach a o mimoriadnych udalostiach informovali Ústredie ŠBČS. Vydalo tiež pokyn vykonať do 15. septembra rozbor dopadu obsadenia Československa cudzími vojskami.

Paralelne s týmito udalosťami sa pokračovalo v celoštátnom riešení koncepcie bankovníctva, keď proti návrhu jednej emisnej banky vystúpili slovenskí ekonómovia, ktorí požadovali premietnuť zásadu suverenity jednotlivých národov i do ekonomickej oblasti, a to

až do práva rozhodovať o vlastnej mene. Slovenský návrh rátal s využívaním meny ako nástroja špecifického rozvoja národnej oblasti a národnej ekonomiky a požadoval, aby národným emisným bankám bola ponechaná samostatná právna subjektivita. Súčasne navrhovali, aby bola vytvorená „Československá federálna banka“ a národné emisné banky mali názov „Česká národná banka“ a „Slovenská národná banka“. Česká strana prehlásila, že nemožno pripustiť, ak má byť zachovaná jednotná mena, aby priznanie samostatnej právnej subjektivity národným emisným bankám umožňovalo autonómne stanovenie vlastnej národnej menovej politiky odlišnej od politiky celoštátnej. Súčasne bolo vyslovené poľutovanie nad premietaním národno-politických aspektov do čisto ekonomickej sféry a navrhovali ponechanie názvu „Štátna banka československá“.

Oblasťný ústav ŠBČS koncom decembra 1968 pripravil „Harmonogram prác súvisiacich s novou organizáciou bankovej sústavy na Slovensku“, pričom termín na spustenie činnosti Slovenskej národnej banky a Slovenskej všeobecnej banky stanovil od 1. januára 1969, keď dokonca aj konkretizoval požiadavku na počty zamestnancov v oboch bankách, tieto sa však v rôznych prílohách rozchádzali (Slovenská národná banka mala mať od 401 do 501 zamestnancov; Slovenská všeobecná banka – od 3 319 do 3 600 zamestnancov). Súbežne bola zriadená pracovná skupina zo zamestnancov OÚ ŠBČS k otázkam organizácie a úloh Slovenskej národnej banky.

V rámci urýchľovania prípravy funkčnosti novej bankovej sústavy začali práce na nových organizačných schémach. V Bratislave vyšiel Informačný bulletin už pod hlavičkou Slovenskej národnej banky. Dňa 13. februára 1969 vydal oblasťný riaditeľ ŠBČS príkaz číslo 3 – „Opatrenia vykonávané v ŠBČS na realizáciu nového organizačného a funkčného usporiadania československého peňažníctva, ktorým v záujme vytvárania predpokladov pre ďalší priebeh inštitucionálnej prestavby československého peňažníctva treba vytvoriť pobočky Štátnej banky československej s menovou a s komerčnou činnosťou, čo predpokladalo ukončenie činnosti odborových útvarov a krajských pobočiek, ako aj pobočiek v doterajšej štruktúre a riadení.“ Preto k 1. márcu 1969 boli zrušené krajské pobočky ŠBČS a odborové útvary na území Slovenska. Vytvorila sa tiež pracovná delimitačná komisia zložená zo zamestnancov ústredia aj oblasťného ústavu, ktorej úlohou bolo vypracovanie konkrétnych návrhov na delenie hnutelného a nehnuteľného majetku a aj ostatného majetku ŠBČS medzi SSR a ČSR.

V polovici apríla 1969 bola vypracovaná ďalšia expertíza „Charakteristika vzťahu medzi federálnou a národnými bankami pri emitovaní

Ukážky československých mincí // Czechoslovak coins

sary to apply the same goals of monetary policy. Another fundamental aspect of the solution to the system of issue was federative organisation of economy. In terms of the federation, theoretically a solution to the issuing system was needed which would be based on two legally independent national issuing institutions managed by a federal monetary authority as a coordinating and superstructure unit. Also, the Slovak party would be represented equally in its leadership without domination of any nation. Such a pure solution of the economic federation in the Czechoslovak Socialist Republic was all the more important as the then asymmetrical constitutional arrangement was clearly not successful and Slovaks were not satisfied with it at all.

On 19 August 1968, the bank administration discussed material concerning the principles of the new organisation of the Czechoslovak banking industry. The material was based on maximum rationality of organising banking and a real perspective on the expected level of a market economy. One issuing bank and credit institutions were to be established on commercial principles. The material was characterised by separation of the bank of issue from the rest of banking system and from executive state power through the creation of commercial banking and its consistent demonopolisation (except for the monopoly of issue). In addition to addressing conceptual issues of Slovak banking, branches in Slovakia had to deal with the occupation forces entering our territory on 21 August 1968. The buildings of the SBCS branches in Trenčín, Nitra, Komárno, Rimavská Sobota and Prešov were seized by them. At 8 a.m. on 21 August 1968, the management of the bank called on the branches by telex to maintain normal operation of cash desks at all risks and to inform the SBCS Headquarters about any emergency. By 15 September it had also issued instructions to analyse the impact of the occupation of Czechoslovakia by foreign troops.

In parallel with those events, the state-wide solution to a concept of banking continued, when Slovak economists opposed the proposal to create a single issuing bank. They also claimed to reflect the principle of sovereignty of individual nations in the economic sphere and even in the right to decide on their own currencies. The Slovak proposal was for the use of currency as a tool of specific development of the national area and the national economy and demanded that the national banks of issue retain an individual legal personality. They also suggested that "Československá federálna banka" (Czechoslovak Federal Bank) should be created and national banks

Bankovka v hodnote 20 Kčs z roku 1988 s podpisom Albína Brunovského // A 20 crown Czechoslovak banknote bearing the signature of Albín Brunovský, 1988

of issue should have the name "Česká národní banka" and "Slovenská národná banka". The Czech party said that they could not accept the fact that if the single currency was to be maintained, granting a separate legal personality to the national banks of issue would allow autonomous determination of national monetary policy different from the state-wide policy. They also expressed regret at the reflection of national and political aspects into a purely economic sphere and suggested keeping the name as "Štátna banka československá".

At the end of December 1968, the Regional Institute of the SBCS prepared a "Schedule of work for new organisation of the banking system in Slovakia" and determined the date for launching operation of Slovenská národná banka and Slovenská všeobecná banka on 1 January 1969. It also confirmed the requirement for the number of employees at both banks. However, various documents stated different numbers (Slovenská národná banka – 401 to 501 employees and Slovenská všeobecná banka – 3,319 to 3,600 employees). Alongside, a working group was established consisting of staff of the Regional Institute of the SBCS to deal with issues of organisation and the tasks of Slovenská národná banka.

Work on new organisational schemes started to accelerate preparation for the new functioning of the banking system. In Bratislava, Informačný bulletin (Newsletter) was issued by Slovenská národná banka. On

Bankovka v hodnote 100 Kčs z roku 1989 s podpisom Albína Brunovského // A 100 crown Czechoslovak banknote bearing the signature of Albin Brunovský, 1989

platidiel“ (členovia komisie: Jozef Rosa, Ján Spišiak, Oto Sobek, Pavol Tomčík, Jozef Blanár, Irena Gajerová, Anton Zirin). V expertíze konštatovali, že existuje zásadný rozpor medzi Ústredím ŠBČS a federálnym ministerstvom financií na jednej strane a OÚ ŠBČS a niektorými slovenskými orgánmi na druhej strane v posudzovaní vzťahu federálnej banky k národným bankám pri emitovaní platidiel.

Všetky tieto rozpory a rozdielne stanoviská medzi slovenskou a českou stranou boli čoskoro bezpredmetné. Začal sa tvrdý nástup normalizácie na čele s novým stranickým vedením, reprezentovaným prvým tajomníkom ÚV KSČ Gustávom Husákom. V rámci normalizačného procesu na plénach ÚV KSČ sa rozhodlo direktívne o obnove centralizovaného bankovníctva.

Na základe navrhovaných zmien v bankovníctve vláda ČSSR dňa 27. júna 1969 rozhodla, že nie je účelné vykonávať zásadné organizačné zmeny a nesúhlasila s legalizáciou nového stavu v oblasti peňažníctva. Vedeniu banky uložila dve zásadné úlohy: (1) zatiaľ nevykonávať žiadne zásadné organizačné opatrenia, ktoré by predbiehali konečnú zákonnú úpravu menového bankového systému a vykonávanie jednotnej menovej politiky; (2) zmeniť zloženie Bankovej správy ŠBČS a doplniť ju najmä o členov z radov Slovákov – aby bola zložená paritne z občanov oboch národností.

Definitívne politické rozhodnutie o zásadných otázkach bankovníctva sa prijalo na januárovom pléne ÚV KSČS v roku 1970, v ktorého uznesení sa uložilo „usporiadať ŠBČS ako jednotnú emisnú, úverovú a zúčtovaciu or-

ganizáciu v záujme jednotnej československej ekonomiky“. Navrhovaný bankový systém bol zástancami tvrdej a jedinej správnej línie pretvorený do podoby zodpovedajúcej duchu doby, z národných bánk sa stali hlavné ústavy a ŠBČS pokračovala v schizofrenickom pôsobení ako centrálna a komerčná banka zároveň. Následne sa pristúpilo k príprave zákonnej úpravy bankovníctva v tomto duchu.

Pri príprave návrhu zákona o ŠBČS boli zo strany Oblastného ústavu ŠBČS pre Slovensko vznesené kritické pripomienky, keďže návrh ústredia nerešpektoval základné princípy federácie. Požadovali zákonne upraviť postavenie národných centrál, pretože ich nerešpektovaním sa vylúči vplyv národných orgánov na formovanie a realizáciu bankovej menovej politiky a menového plánu ŠBČS.

Na rokovanie operatívnej porady oblastného riaditeľa bola dňa 21. mája 1970 predložená správa o príprave zákonnej úpravy bankovníctva z hľadiska vzťahov k národným orgánom (táto správa sa stala podkladom pre materiál na rokovanie vlády SSR). Konštatuje sa v nej, že príprava nového usporiadania bankovníctva predstavovala dlhší vývojový proces od roku 1967, pričom došlo k viacerým zmenám pôvodnej koncepcie. Ústredie banky uplatňovalo v príprave návrhu zákona koncepciu, ktorá presahovala uznesenie pléna a nerešpektovala dostatočne federalizačné princípy. V záujme zblíženia rôznych stanovísk a názorov sa v rámci týchto prípravných prác uskutočnila 1. apríla porada u podpredsedu federálnej vlády Karola Laca, na ktorej sa prerokovali zásadné princípy návrhu. Jednoznačne bolo dohodnuté, že sa predloží návrh nového zákona o ŠBČS a nie iba novelizácia zákona č. 117/1965 Zb. Ďalej sa konštatovalo, že priamo v zákone treba stanoviť základné oprávnenia ústredia a národných centrál a že sa vo vrcholnom riadení banky uplatní princíp parity. Po tomto rokovaní banka pripravila návrh zásad nového zákona o ŠBČS, zaslala ho na medzirezortné pripomienkové konanie federálnym a niektorým národným ministerstvám a iným ústredným orgánom. Pripomienky boli najmä k otázkam postavenia, pôsobnosti a kompetenciám národných centrál, k otázkam riadenia celej banky a národných centrál a k otázkam vzťahov národných centrál a ich funkcionárov k národným vládam, resp. iným národným orgánom. Celý proces prípravy reformy československého bankovníctva bol uzatvorený prijatím zákona č. 144/1970 Zb. o ŠBČS. Normalizácia v 70. a 80. rokoch pozastavila realizáciu spoločenských a ekonomických reforiem z rokov 1968 – 1969, ale nedokázala vyriešiť existujúce spoločensko-ekonomické problémy. Ďalšie pokusy o reformu bankového systému prebiehali koncom 80. rokov a boli zavŕšené uznesením vlády č. 29/1988.

13 February 1969, the regional executive director of the SBCS issued order No. 3 – “The measures carried out in the SBCS to implement the new organisational and functional arrangement of the Czechoslovak banking industry, upon which branches of Štátna banka československá with monetary and commercial activities had to be established in order to create conditions for the further course of the institutional transformation of the Czechoslovak banking industry, which anticipated termination of activities of sectoral units and regional branches, as well as branches within the previous structure and management”. Therefore, the sectoral units and regional branches of the SBCS in Slovakia were cancelled as of 1 March 1969. A working delimitation commission was also created, composed of headquarters and the Regional Institute staff, whose task was to develop specific proposals for dividing the movable and immovable property and other assets of the SBCS between the Slovak Socialist Republic and the Czech Socialist Republic.

In mid-April 1969, a further advisory opinion titled “Characteristics of relationships between federal and national banks when issuing money” was developed (members of the commission were Jozef Rosa, Ján Spišiak, Oto Sobek, Pavol Tomčík, Jozef Blanár, Irena Gajerová, and Anton Zirin). The advisory opinion noted that in assessing the relationship of the federal bank to national banks when issuing money, there was a fundamental contradiction between the SBCS Headquarters and the Federal Ministry of Finance on the one hand and the Regional Institute of the SBCS and some Slovak authorities on the other hand.

All the contradictions and differences of opinion between the Slovak and Czech parties were soon withdrawn. Hard onset of so-called normalisation began. It was led by a new party leadership, represented by First Secretary of the Central Committee of the Czechoslovak Communist Party, Gustáv Husák. As part of the normalisation process, the Central Committee of the Czechoslovak Communist Party had commanded at its plenary meeting the restoration of centralised banking.

On 27 June 1969, based on proposed changes in banking, the Government of the Czechoslovak Socialist Republic decided that it was not advisable to carry out major organisational changes and disagreed with the legalisation of a new state in the banking sector. It imposed two major tasks on the management of the bank: (1) not to carry out any major organisational measures in the meantime that would overtake final legislation concerning the monetary banking

Bankovka v hodnote 1 000 Kčs z roku 1985 //
A 1,000 crown Czechoslovak banknote, 1985

system and implementation of single monetary policy and (2) to change the composition of the SBCS administration and extend it by members in particular from among Slovaks such that it would be composed equally of citizens of both nationalities.

A political decision on crucial issues of banking was definitely adopted at the plenary meeting of the Central Committee of the Czechoslovak Communist Party in January 1970. Its resolution committed “to arrange the SBCS as a single issuing, credit and clearing organisation in the interest of a single Czechoslovak economy”. Hard-line supporters transformed the proposed banking system into a form corresponding to the spirit of the times. National banks had become main institutes and the SBCS continued in its schizophrenic operations as a central as well as commercial bank. Subsequently, they acceded to the preparation of banking system regularisation in that spirit.

During drafting of the law on the SBCS, the Regional Institute of the SBCS for Slovakia made critical comments, because the proposal of the headquarters did not respect the basic principles of a federation. They requested legally regularising the status of the national headquarters, as their lack of respect would exclude the impact of national authorities on the formation and implementation of the bank monetary policy and the SBCS monetary plan.

A report on the preparation of regularisation of banking in terms of relations with national authorities (this report became the basis for

Znehodnocovanie peňazí v spaľovni // Disposal of money by incineration

Toto uznesenie vlády malo dopad aj na reformu bankovníctva, ktorá v podstate naviazala na pripravovanú reformu v rokoch 1968 – 1969, najmä pokiaľ išlo o oddelenie emisnej a komerčnej činnosti.

V rokoch 1988 – 1989 bol tlak na zmeny v hospodárskom mechanizme taký veľký, že bolo treba konať. Prispel k tomu zrejme aj rozpad hierarchie a hodnôt v bývalom ZSSR a blížiaci sa rozpad komunistického bloku v strednej a východnej Európe.

Uznesením vlády ČSSR č. 29/1988 o komplexnej prestavbe hospodárskeho mechanizmu začala príprava na rozdelenie ŠBČS na samostatnú emisnú banku štátu a samostatné úverové banky. Dôvodom na rozdelenie bola monopolizácia ŠBČS voči hospodárskym organizáciám, ktoré nemali možnosť slobodnej voľby peňažného ústavu.

Uznesenie vlády ČSSR č. 196/1988 stanovilo podmienky a opatrenia k oddelenej emisnej a úverovej obchodnej činnosti bankovej sústavy a pravidlách úverovej emisie. To znamenalo, že prestavba bankového systému a nové usporiadanie bankovníctva boli nezvratné.

Zákon o ŠBČS č. 130/1989 Zb., zákon o bankách a sporiteľniach č. 158/1989 Zb. aj devízový zákon č. 162/1989 Zb. nadobudli platnosť od 1. januára 1990 a od tohto termínu sa realizuje v Československu banková reforma aj demonopolizácia bankovej sústavy. V tomto čase definitívne končí obdobie vývoja česko-slovenského bankovníctva v rámci jednotnej ŠBČS, ktoré možno charakterizovať ako obdobie stagnácie a degradácie odborných činností bánk na administratívne inštitúcie bez možnosti ďalšieho rozvoja.

Návrhy vitráže do interiérov budovy Štátnej banky československej a Divadla P. O. Hviezdoslava od Janka Alexyho z roku 1951 // Stained glass designs by Janko Alexy for interiors of Štátna banka československá and the P. O. Hviezdoslav Theatre, 1951

material at discussions of the Government of the Slovak Socialist Republic) was submitted at the operational meeting convened by a regional executive director held on 21 May 1970. It stated that the preparation of the new banking arrangement had been a long process of development since 1967, and that there had been several changes to the original concept. In the preparation of the draft law, the bank headquarters applied a concept that went beyond the resolution adopted at the plenary meeting and did not sufficiently respect the principles of federalization. In order to approximate the variety of opinions and views within the preparatory work, a meeting convened by Deputy Prime Minister Karol Laco took place on 1 April. At the meeting, fundamental principles of the draft were discussed. It was agreed unambiguously that a new draft law on the SBCS would be submitted, not merely an amendment to Act No. 117/1965 Coll. It was further noted that the law should directly determine the basic powers of the headquarters and national headquarters and that the principle of parity should apply in regard to the bank's top management positions. After the negotiations, the bank prepared draft principles of the new law on the SBCS, sent it to federal and some national ministries and other central authorities for comments. The comments were mainly on issues of the status, operation and competencies of the national headquarters, on the issues of management across the bank and national headquarters and on the issue of the relations of the national headquarters and its officials to national governments or other national authorities. The whole process of preparing the reform of the Czechoslovak banking industry was finalised by the adoption of Act No. 144/1970 Coll. on the SBCS. Normalisation in the 1970s and 1980s suspended implementation of the social and economic reforms of 1968 and 1969 and failed to solve the existing socioeconomic problems. Further attempts to reform the banking system took place at the end of the 1980s and were completed by Government Resolution No. 29/1988. The resolution of the government had an impact on the banking reform, which, in principle, followed up with the reform prepared in 1968 to 1969, especially concerning the separation of issuing and commercial activities.

In 1988 and 1989, the pressure on changes in the economic mechanism was so great that it was necessary to act. The disintegration of the hierarchy and values in the former USSR and the impending collapse of

the communist bloc in Central and Eastern Europe probably contributed to it.

Resolution of the Government of the Czechoslovak Socialist Republic No. 29/1988 on the complex reconstruction of the economic mechanism began preparations for the distribution of the SBCS into a separate state bank of issue and separate credit banks. The reason for splitting was the monopolisation of the SBCS against economic organisations that could not choose a financial institution freely. Resolution of the Government of the Czechoslovak Socialist Republic No. 196/1988 laid down the conditions and arrangements of separated issuing and credit business activities of the banking system and lending rules. It meant that the rebuilding of the banking system and the new banking arrangement was irreversible.

Act No. 130/1989 Coll. on the SBCS, Act No. 158/1989 Coll. on Banks and Savings Banks, as well as Foreign Exchange Act No. 162/1989 Coll. entered into force on 1 January 1990 and from that date forward banking reform and de-monopolisation of the banking system were implemented in Czechoslovakia. At that time, the period of development of Czechoslovak banking within a single SBCS, which can be characterised as a period of stagnation and the degradation of their professional activities into administrative institutions without the opportunity for further development, finally ended.

List Jozefa Mudrika z 11. 5. 1989 o Návrhu systému manipulácie s československými peniazmi a devízovými prostriedkami v novej organizačnej štruktúre bánk // Letter by Jozef Mudrik of 11 May 1989 on the proposed handling system of Czechoslovak and foreign currencies within the new organisational structure of banks

Milan Lasica a Július Satinský v kultúrnom programe Štátnej banky československej // Milan Lasica and Július Satinský participating in an entertainment programme of Štátna banka československá

6.2. Ostatné peňažné ústavy do roku 1989

(Mária Kačkovičová)

Po skončení druhej svetovej vojny došlo v obnovennej Československej republike k výrazným zmenám politického systému, čo sa zákonite odrazilo aj v oblasti peňažníctva. Bol prijatý celý rad legislatívnych úprav legalizujúcich ďalekosiahle zásahy do organizácie peňažných ústavov aj do samotnej peňažnej sústavy. Na území socialistického Československa sústavu peňažných ústavov do roku 1989 tvorili: Štátna banka československá, Československá obchodná banka, Česká štátna sporiteľňa, Slovenská štátna sporiteľňa, Živnostenská banka, Slovenská Tatra banka a Investičná banka.

Slovenská Tatra banka

Ako už bolo uvedené v predchádzajúcich kapitolách, Slovenská Tatra banka vznikla v roku 1948 zlučením Slovenskej banky a Tatra banky, čím sa na Slovensku vytvorila jediná prevádzková banka. V roku 1950 mala zaniknúť a jej práva a záväzky začala preberať novoutvorená Štátna banka československá. Objavovali sa však rôzne komplikácie, najmä pri uplatňovaní pohľadávok Slovenskej Tatra banky voči zahraničným partnerom, pretože banky v západnej Európe a USA neuznávali prevod aktív Slovenskej Tatra banky (STB) na ŠBČS. Spomínaná skutočnosť mala za následok to, že ministerstvo financií nikdy neprišlo k legislatívnemu ukončeniu činnosti STB a právna subjektivita STB bola zachovaná aj po vzniku ŠBČS. Banka prakticky nevykonávala žiadnu činnosť a pôsobila ako tzv. peňažný ústav v pokoji. Likvidáciu pohľadávok a záväzkov STB vykonávala v jej mene Štátna banka československá. Otázkou ďalšieho pôsobenia Slovenskej Tatra banky uzavrelo rozhodnutie ministra financií Slovenskej republiky č. 7/1991 z 15. marca 1991 o zmene názvu Slovenskej Tatra banky na Slovenskú záručnú banku so zameraním na podporu malých a stredných podnikov.

Investičná banka

Investičná banka (IB) podľa zákona č. 183/1948 Zb. bola pôvodne založená ako národný podnik, ale podľa zákona o peňažníctve č. 84/1952 Zb. sa stala štátnym peňažným ústavom. Bola dôležitým článkom bankovej sústavy a financovala všetky investície zahrnuté do štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva, vykonávala kontrolné funkcie v oblasti financovania investícií,

v projekčnej a rozpočtovej sfére a v oblasti cien stavebných hmôt. Poskytovala krátkodobé úvery stavebnomontážnym organizáciám a dlhodobé úvery JRD. Vykonávala platobné a zúčtovacie operácie stavebných organizácií a obstarávala administratívne, účtovné a pokladničné služby pre Fond znárodneného hospodárstva a Fond bytového hospodárstva. Zákonom č. 61/1950 Zb. sa začala uplatňovať centralizácia IB podľa vzoru Štátnej banky československej, v dôsledku čoho doterajšie orgány banky zanikli a na čelo oblastného ústavu bol menovaný oblastný riaditeľ. Prvým oblastným riaditeľom bol Elo Šándor (do roku 1952, po jeho smrti sa stal oblastným riaditeľom František Cibula), námestníkom Pavel Kordoš, sekretárom Blažej Madunický. Všetky rozhodovacie činnosti sa sústredili do rúk vrchného riaditeľa a jemu podriadenému oblastnému riaditeľovi. Až koncom roka 1952 bola v IB vytvorená banková správa, ktorá sa stala rozhodovacím kolektívnym orgánom. Dňa 1. januára 1951 začali svoju činnosť aj pobočky v Nitre, Banskej Bystrici, Žiline, Košiciach, Prešove a Bratislave. Popri investičných úveroch poskytovala IB v čoraz väčšej miere aj úvery prevádzkové, čo úzko súviselo s financovaním prevádzky Československých stavebných závodov. Dôvodom bola snaha získať kontrolu nad investičnou výstavbou. Investičné úvery pre stavebníctvo pozvoľna predstavovali jednu z najpodstatnejších činností IB. Zákonom o organizácii peňažníctva z konca roku 1952 sa IB, ako aj ŠBČS a štátne sporiteľne, premenili na štátne peňažné ústavy. Následne bol schválený štatút IB, podľa ktorého si vytvorila päť fondov: štatutárny, dlhodobého úverovania, základných prostriedkov, rezervný a odpisový fond. Finančné prostriedky mala IB uložené v ŠBČS, ktorá pre banku vykonávala pokladničnú službu. V roku 1958 zákonom č. 43 Zb. sa presunula oblasť financovania a úverovania stavebníctva a poskytovania dlhodobých úverov na ŠBČS, čím sa dovŕšila koncentrácia prevažnej časti bankových činností do jednotnej a jedinej banky – ŠBČS. Touto reorganizáciou sa však IB úplne nezrušila. Jej pobočky síce prestali vykonávať činnosť, no centrála prevzala agendu správy cudzích cenných papierov od ostatných zlikvidovaných ústavov. Investičná banka ako štátny peňažný ústav síce zostala zachovaná, ale jej činnosť sa obmedzila na dokončenie likvidá-

Bilancia Slovenskej Tatra banky za rok 1961 // Balance sheet of Slovenská Tatra banka for 1961

Štatút Investičnej banky z roku 1952 // Statutes of Investičná banka from 1952

Priznanie stavebného príspevku z Fondu bytového hospodárstva z roku 1952 pre usadlosť zničenú vojnovými udalosťami // Approval of a financial contribution from the housing economy fund "Fond bytového hospodárstva" for reconstruction of an estate destroyed by war, 1952

6.2. Other Financial Institutions in the Period until 1989

(Mária Kačkovičová)

After the Second World War there were significant changes in the political system of the renewed Czechoslovak Republic which were also inevitably reflected in the banking industry. A number of legislative changes legalising far-reaching interventions in the organisation of financial institutions and the monetary system itself were adopted. By 1989, the system of financial institutions in the territory of socialist Czechoslovakia included Štátna banka československá, Československá obchodná banka, Česká štátna sporiteľňa, Slovenská štátna sporiteľňa, Živnostenská banka, Slovenská Tatra banka and Investičná banka.

Slovenská Tatra banka

As mentioned in previous chapters, Slovenská Tatra banka (STB) was founded in 1948 by merging Slovenská banka and Tatra banka, thus creating a single operating bank in Slovakia. In 1950, it was to cease to exist and its rights and obligations began to be assumed by the newly created Štátna banka československá. However, various complications appeared, especially in the application of claims of the STB against foreign partners, as banks in Western Europe and the United States did not recognise the transfer of assets of the STB to the SBCS. The above resulted in the Ministry of Finance never actually terminating legislatively the operation of the STB, and its legal personality was maintained even after the SBCS establishment. The bank did not conduct any practical activities and acted as a so-called financial institution at rest. Liquidation of STB assets and liabilities was performed on its behalf by Štátna banka československá. The question of further operation of Slovenská Tatra banka was concluded by Decision of the Minister of Finance of the Slovak Republic No. 7/1991 of 15 March 1991 on the change in the name of Slovenská Tatra banka to Slovenská záručná banka with a focus on supporting small and medium-sized businesses.

Investičná banka

Under Act No. 183/1948 Coll., Investičná banka (IB) was originally founded as a national enterprise, but according to Act No. 84/1952 Coll. on the Banking Industry, it became a state financial institution. It was an important component of the banking system

and financed all investments included in the state plan for national economic development, performed control functions in financing investment, in the projection and budgetary sphere and in the field of prices of building materials. It provided short-term credits to construction and assembly organisations and long-term credits to collective farms. It carried out payment and clearing operations of building organisations and provided administrative, accounting and treasury services to Fond znárodneného hospodárstva and Fond bytového hospodárstva. Upon Act No. 61/1950 Coll., centralisation of the IB on the model of Štátna banka československá (SBCS) began to apply, due to which existing bodies of the bank ceased to exist and the head of the Regional Institute was appointed a regional executive director. The first regional executive director was Elo Šándor (by 1952, after his death František Cibula became a regional executive director), while Pavel Kordoš was deputy executive director and Blažej Madunický was secretary. All decision-making activities were concentrated in the hands of a chief executive director and his subordinate regional executive director. Until the end of 1952, bank administration was formed in the IB, which became a collective decision-making body. On 1 January 1951, branches in Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice, Prešov and Bratislava also started their operation. In addition to providing investment credits, the IB also granted more widely operation credits, which were closely linked to funding the operation of Czechoslovak building works. The reason was an effort to gain control of capital construction. Investment credits for the building industry gradually came to represent one of the most important activities of the IB. Upon the Act on Banking Industry Organisation from the end of 1952, the IB, the SBCS and state savings banks were transformed into state financial institutions. Subsequently, the IB statute was approved, under which the bank created five funds – statutory, long-term lending, capital assets, reserve and a depreciation fund. The IB had its funds deposited with the SBCS, which carried out treasury services for the bank. In 1958, upon Act No. 43 Coll., the field of financing and lending to the building industry and providing long-term credits was transferred to the SBCS, thus complementing the concentration of most of banking activities into a single unified bank –

Hlavičkový papier Investičnej banky // Letter-head of Investičná banka

Revízná správa znárodneného podniku Stollwerck v Bratislave z roku 1957 // Audit report on the nationalised firm Stollwerck (Bratislava), 1957

Publikácia Investičnej banky, 1953 // Booklet of Investičná banka, 1953

Mestská pobočka Slovenskej štátnej sporiteľne v Bratislave (1968) // City branch of Slovenská štátna sporiteľňa in Bratislava, 1968

Výročná správa Slovenskej štátnej sporiteľne za rok 1972 // Annual Report of Slovenská štátna sporiteľňa, 1972

Budova Štátnej sporiteľne v Trenčíne // Building of Štátna sporiteľňa in Trenčín

Budova Štátnej sporiteľne v Bánovciach nad Bebravou // Building of Štátna sporiteľňa in Bánovce nad Bebravou

cie, pričom hypotečné pôžičky prešli v roku 1957 na Ústredného likvidátora peňažných ústavov a podnikov. IB v tomto období spracovávala najmä podklady na vybavovanie zahraničných nárokov a s účinnosťou od 1. júla 1966 bola poverená správou cenných papierov a zahraničných kapitálových účastí po zlikvidovaných peňažných ústavoch. Jej činnosť na Slovensku bola definitívne ukončená v roku 1969 a celú jej agendu a právomoci prevzal Oblastný ústav ŠBČS pre Slovensko. V Čechách prežívala v utlmenej podobe až do roku 1989, keď došlo k jej oživeniu v dôsledku politických a ekonomických zmien.

Slovenská štátna sporiteľňa

V oblasti ľudového peňažníctva bola koncentrácia ústavov završená v roku 1953. V zmysle zákona č. 84/1952 Zb. sa ústavy ľudového peňažníctva (okresné sporiteľne a pokladnice, sporiteľne a pokladnice a úverné družstvá) premenili od 1. januára 1953 na sústavu štátnych sporiteľní s úlohou sústreďovať úspory obyvateľstva, poskytovať mu úvery a obstarávať platby. Ich zlúčenie sa riešilo univerzálnou sukcesiou bez likvidácie. Činnosť sporiteľní riadilo a dozor nad nimi vykonávalo ministerstvo financií a jeho Hlavná správa pre štátne sporiteľne v Prahe. Na tento účel sa na Slovensku v rámci Poverenictva financií zriadila Oblastná správa štátnych sporiteľní a vytvorili sa aj krajské správy štátnych sporiteľní ako „strediská vedúce, plánovacie a kontrolné“. Hlavná správa štátnych sporiteľní pri ministerstve financií zostavovala jednotný rozpočet, ktorý schvaľoval minister.

Od roku 1953 bola hlavnou náplňou sporiteľní vkladová činnosť, pričom prijímali vklady na: obyčajné vkladné knižky, výherné vkladné knižky, cestovné vkladné knižky, bežné účty a ďalšie účelové formy sporenia. Zvlášť

nou a najmasovejšou formou sporenia bolo podnikové sporenie, ktoré sa realizovalo mesačnou bezhotovostnou zrážkou zo mzdy zamestnávateľskou organizáciou, ktorá odvádzala priamo do sporiteľne úspory svojich zamestnancov na vkladné knižky. Medzi prioritné činnosti sporiteľní patrilo poskytovanie pôžičkových a úverových služieb obyvateľstvu. Základný rozsah úverovej činnosti stanovil Štatút štátnych sporiteľní schválený uznesením vlády ČSR zo dňa 23. decembra 1952, ktorý určil, že sporiteľne môžu poskytovať v plánovanom rozsahu osobné, daňové, investičné a prevádzkové pôžičky za predpokladu, že je zabezpečená ich návratnosť.

Po roku 1960 došlo k okliešteniu právomocí sporiteľní na Slovensku, keď sa stala oblastná správa symbolickým medzičlánkom medzi Hlavnou správou štátnych sporiteľní a krajskými správami a sporiteľňami na Slovensku. Tento stav trval do roku 1964, keď úpravou postavenia slovenských národných orgánov nadobudli pôvodnú právomoc.

Zákomom č. 72/1967 Zb. o štátnych sporiteľniach sa vytvorila nová peňažná organizácia – vznikla Štátna sporiteľňa ako štátna hospodárska organizácia. Generálneho riaditeľa vymenovával a odvolával minister financií, ktorému sa aj zodpovedal za činnosť štátnej sporiteľne. Na Slovensku vzniklo Oblastné riaditeľstvo pre Slovensko, pričom oblastný riaditeľ bol podriadený povereníkovi Slovenskej národnej rady pre financie, ktorý ho vymenovával aj odvolával. Tento stav trval krátko, keďže zákonom č. 163/1968 sa štátna sporiteľňa rozdelila na dve samostatné hospodárske organizácie s názvami Slovenská štátna sporiteľňa (SŠTSP) a Česká štátna sporiteľňa. Práva a záväzky doterajšej štátnej sporiteľne prešli na vzniknuté sporiteľne podľa územného členenia. I tu sa začiatkom roku 1969 realizovalo nové organizačné usporiadanie. Oplynila to skutočnosť zániku krajských národných výborov. Zanikli krajské pobočky a okresné pobočky sa priamo napojili na generálne riaditeľstvo v Bratislave. Tento stav trval len do vydania zákona č. 131/1970 Zb. o znovuzriadení krajských národných výborov, ktorým došlo aj k obnove pôvodných krajských pobočiek. Pre západoslovenský kraj sa činnosť krajskej pobočky neobnovila, ale k 1. októbru 1976 vznikla krajská pobočka v Trnave. Mestská pobočka Bratislava vykonávala pôsobnosť voči mestským organizáciám na území hlavného mesta, a to na úrovni kraja. Po osamostatnení SŠTSP zostala štátnou hospodárskou organizáciou, pričom jej ekonomika vyplývala zo základnej funkcie získavania a spravovania vkladov a ich využitia ako úve-

the SBCS. This reorganisation, however, did not dissolve the IB completely. Although its branches ceased to carry on business, the headquarters took over the foreign security management agenda from other liquidated institutions. Although, Investičná banka as a state financial institution was maintained, its activity was limited to completing liquidation, and in 1957 mortgage credits were transferred to Ústredný likvidátor peňažných ústavov a podnikov (Central Liquidator of Financial Institutions and Enterprises). In that period, the IB mainly prepared documents for processing foreign claims and, with effect from 1 July 1966, was responsible for the management of securities and foreign equity participation of liquidated financial institutions. Its operation in Slovakia was finally completed in 1969, and all of its agenda and powers were assumed by the Regional Institute of SBCS for Slovakia. In the Czech Republic, it survived in a subdued form until 1989, when it was recovered in the wake of political and economic changes.

Slovenská štátna sporiteľňa

The concentration of institutes in people's banking was completed in 1953. According to Act No. 84/1952 Coll. of 1 January 1953, institutes of people's banking (district savings banks and treasuries, savings banks and treasuries and credit cooperatives) were transformed into a system of state savings banks with the task of concentrating the savings of the population, granting credits and realising payments. Their merger was carried out through universal succession without liquidation. Management of the savings banks operation and supervision over them was performed by the Ministry of Finance and Hlavná správa pre štátne sporiteľne (Central Administration of State Savings Banks) in Prague. In Slovakia, Oblastná správa štátnych sporiteľní (Regional Administration of State Savings Banks) was created for this purpose within the Executive Authority for Finance as well as regional administrations of state savings banks as "managing, planning and control centres." Hlavná správa pre štátne sporiteľne in the Ministry of Finance was drawing up single budgets approved by a minister.

Since 1953, the primary concern of savings banks had been deposit activities. They received deposits in ordinary savings books, fancy savings books, travel savings books, current accounts and other special purpose forms of savings. A special mass type of savings was corporate savings realised through non-cash monthly deductions from wages carried out by employers' organisations, which transferred the savings of their employees directly into savings books. Pri-

ority activities of savings banks included the provision of lending services to the population. The basic range of lending was determined by the statute of state savings banks approved by resolution of the Government of Czechoslovak Republic of 23 December 1952, which stipulated that savings banks could grant personal, tax, investment and operating credits to the intended extent, provided that their return was guaranteed.

After 1960, there was a curtailing of the powers of the savings banks in Slovakia, when the regional administration became a symbolic connecting link between Hlavná správa pre štátne sporiteľne and regional administrations and savings banks in Slovakia. The situation lasted until 1964, when upon a regulation stipulating the position of the Slovak national authorities, they regained their original powers.

Upon Act No. 72/1967 Coll. on State Savings Banks, a new monetary organisation – Štátna sporiteľňa (State Savings Bank) was established as a state economic organisation. A chief executive director was appointed and removed by the Minister of Finance, to which he was responsible for the state savings bank operation. A Regional Directorate for Slovakia was established in Slovakia. The regional executive director was subordinate to the officer of the Slovak National Council's Executive Authority for Finance, who also appointed and removed him from his office. The situation lasted only a short time, as upon Act No. 163/1968, the state savings bank was split into two separate economic organisations named Slovenská štátna sporiteľňa (Slovak State Savings Bank, SSSB) and Česká štátna sporiteľňa (Czech State Savings Bank). The rights and obligations of the previous state savings bank passed to the newly established savings banks according to territorial division. Early in 1969, a new organisational structure was implemented even in those savings banks. This was influenced by the dissolution of regional national committees. Regional branches ceased to exist and district branches were directly connected to the general management in Bratislava. The situation lasted only until the adoption of Act No. 131/1970 Coll. on Restoration of Regional National Committees, which also resulted in the restoration of the original regional branches. The regional branch was not restored for western Slovakia, but a regional branch was founded in Trnava on 1 October 1976. A city branch in Bratislava provided its services to municipal organisations on a regional level in the capital city. After independence, the SSSB remained a state economic organisation, and its business resulted from the basic function of obtaining and managing deposits and using them as a credit source for its

Cestovná vkladná knižka Štátnej sporiteľne // Travel savings book of Štátna sporiteľňa

Cestovná vkladná knižka Štátnej sporiteľne // Travel savings book of Štátna sporiteľňa

Preukazný lístok cestovnej vkladnej knižky Štátnej sporiteľne // Information card for a travel savings book of Štátna sporiteľňa

Oslavy 1. mája v Bratislave z 50. rokov 20. storočia, v pozadí pobočka Štátnej sporiteľne na Suchom Mýte // May Day celebration in Bratislava in the 1950s, with the Suché Mýto Street-branch of Štátna sporiteľňa in the background

rového zdroja pre vlastnú úverovú činnosť a jednak ukladania vkladových prebytkov v Štátnej banke československej.

V období rokov 1969 – 1989 nastali aj v činnosti SŠTSP viaceré zmeny. Prvoradou úlohou však naďalej zostávala akumulácia vkladov obyvateľstva, pričom sa rozširovala aj pôžičková a úverová činnosť. Vkladová činnosť sa postupne rozširovala na nové typy sporenia. Cestovné vkladné knižky sa úročili úrokom 1,5%. Prémiové sporenie mladých od roku 1969 malo motivovať mladých ľudí k pravidelnému sporeniu – sporrilo sa v päťročných cykloch, pričom vklad bol úročený 2% a po dodržaní podmienok sporenia bola sporiteľovi pripísaná pevná jednorazová prémia, čím sa vklad zúročil

Pôžičky poskytnuté SŠTS obyvateľstvu na Slovensku Loans by SŠTS to Slovak inhabitants

	Stav pôžičiek na začiatku roka v miliónoch Kčs – vyplatené	Novomanželské – v mil.	Z toho na bytovú výstavbu – v mil.	Nábytok – v tisícoch	Osobné autá – v tisícoch
	Amount of loans at the beginning of year – paid (Kčs million)	Loans for newly married couples (Kčs million)	Of which housing loans (Kčs million)	Furniture loans (Kčs thousand)	Car loans (Kčs thousand)
1954	355	152	46		
1955	443	158	163		
1956	491	166	268		
1957	510	168	308		
1958	509	156	320		
1959	466	114	307		
1960	578	75	342		
1961	634	44	427		
1962	622	27	514		
1963	605	18	627	237 041	
1964	1 089	13	707	258 935	
1965	1 302	10	794	298 708	
1966	1 720	9	955	269 007	
1967	2 254	8	1 161	224 395	
1968	2 605	7	1 355	197 055	
1969	2 995	nevykazovali sa/N.A.	1 113	164 101	
1970	3 314	nevykazovali sa/N.A.	1 377	216 274	
1971	3 459	nevykazovali sa/N.A.	1 681	465 261	12 708
1972	4 201	nevykazovali sa/N.A.	1 976	562 317	20 386
1973	4 819	nevykazovali sa/N.A.	2 299	444 578	169 119
1974	6 014	862	2 526	358 505	137 855
1975	7 102	1 813	2 740	195 526	120 862
1976	7 930	2 683	3 041	371 538	269 730
1977	9 043	3 370	3 363	501 245	272 454
1978	10 113	3 832	3 677	507 389	244 679
1979	11 007	4 203	3 933	543 567	114 130
1980	11 697	4 473	4 202	398 230	257 498
1981	12 119	4 586	4 474	494 951	275 673
1982	12 660	4 582	4 873	439 121	387 822
1983	13 104	4 499	5 212	424 155	258 071
1984	13 454	4 476	5 506	399 162	288 840
1985	13 779	4 423	5 683	360 210	465 848
1986	14 200	4 356	5 808	313 522	478 833
1987	14 441	1 947	5 861		
1988	15 343	5 055	5 854		
1989	16 738	6 257	5 920		

Prameň: Historická ročenka r. 1985, ŠR 1957 – 1994, ŠR ČR 1993.

Source: Historical Almanac 1985, Statistical Yearbook 1957-1994, and Statistical Yearbook CR 1993.

own lending activity as well as saving surplus deposits with Štátna banka československá.

From 1969 to 1989, several changes occurred in the business of the SSSB. Its primary task still remained the accumulation of deposits of the population, while its borrowing and lending activities expanded. Deposit activities had gradually expanded into new types of savings. Travel saving books bore interest at a rate of 1.5%. From 1969, premium youth savings was there to motivate young people to save regularly – savings were realised in five-year cycles and deposits bore interest at a rate of 2% and, after the fulfilment of the saving conditions, savers were given a fixed lump-sum premium, thereby capitalising deposits at 5.3%. Other popular forms

Vklady na vkladných knižkách a počty vkladných knižiek za Slovensko-SŠTSP v rokoch 1954 – 1989 (v mil. Kčs)
SŠTSP saving deposits and a number of savings books in Slovakia in 1954-1989 (Kčs million)

Rok	Vložené	Vybraté	Prírastok vkladov za rok celkom	Stav vkladov ku koncu roka	Počty vkladných knižiek	Z toho výherné vkladné knižky	Stav sporozírových účtov ku koncu roka
Year	Deposited	Withdrawn	Total annual increments	Deposits at year-end	Number of savings books	Of which fancy savings books	Giro accounts at year-end
1954	461	300	161	489	862 017	0	
1955	787	548	239	728	1 080 789	0	
1956	1 405	1 003	402	1 130	1 293 925	0	
1957	1 962	1 375	587	1 717	1 443 982	308 597	
1958	2 163	1 640	523	2 240	1 652 077	399 380	
1959	2 510	1 917	593	2 833	1 880 375	502 571	
1960	2 951	2 417	534	3 366	2 101 455	595 646	
1961	3 090	2 555	535	3 902	2 088 810	696 788	
1962	3 523	2 826	697	4 598	2 313 168	797 948	
1963	3 752	3 061	691	5 289	2 506 916	883 713	
1964	4 138	3 174	964	6 253	2 634 824	942 463	
1965	4 808	3 530	1 278	7 531	2 598 973	1 002 644	
1966	5 278	4 052	1 226	8 757	2 717 813	1 061 371	
1967	6 147	4 428	1 719	10 476	2 869 908	1 130 528	
1968	7 329	5 784	1 545	12 021	3 024 127	1 192 545	
1969	8 702	6 502	2 200	14 221	3 164 075	1 257 939	
1970	10 090	7 534	2 556	16 777	3 145 229	1 214 282	
1971	10 923	7 932	2 991	19 768	3 346 869	1 270 021	
1972	11 816	8 297	3 519	23 287	3 563 863	1 313 974	
1973	12 703	8 847	3 856	27 143	3 784 998	1 353 454	
1974	13 295	10 819	2 476	29 619	3 942 128	1 382 770	
1975	13 915	10 949	2 966	32 585	4 109 851	1 399 233	76
1976	14 564	11 104	3 460	36 045	4 065 326	1 301 920	104
1977	15 330	11 471	3 859	39 904	4 233 789	1 313 044	155
1978	15 563	13 148	2 415	42 319	4 388 163	1 315 600	202
1979	15 355	12 925	2 430	44 749	4 523 914	1 312 584	249
1980	15 231	12 421	2 810	47 559	4 626 013	1 308 016	294
1981	16 057	13 100	2 957	50 516	4 750 051	1 303 605	341
1982	16 907	13 006	3 901	54 417	4 895 533	1 300 515	
1983	18 235	13 951	4 284	58 701	4 907 873	1 299 085	
1984	19 541	15 066	4 475	63 176	4 889 965	1 129 835	
1985	21 857	17 085	4 772	67 920	5 068 568	1 131 523	
1986	22 549	17 218	5 331	73 898	5 257 641	1 133 529	
1987	24 247	18 577	5 670	79 634	5 456 797	1 131 919	
1988	26 704	21 340	5 364	85 069	5 640 613	1 128 675	
1989	28 779	24 297	4 482	89 992	5 623 154	1 037 837	

Preteky mieru v Bratislave z roku 1953, v pozadí budova Štátnej sporiteľne na Dunajskej ulici // Cycle Peace Race in Bratislava in 1953, with the Dunajská Street-branch of Štátna sporiteľňa in the background

Prameň: Historická ročenka r. 1985, ŠR 1957 – 1994, ŠR ČR 1993.

Source: Historical Almanac 1985, Statistical Yearbook 1957-1994, and Statistical Yearbook CR 1993.

Budova Československej obchodnej banky v Prahe
// Building of Československá obchodná banka in Prague

na 5,3 %. Ďalšími obľúbenými formami sporenia bolo prémiové sporenie pre mladých baníkov v baníckych oblastiach, ako aj prémiové sporenie k dôchodku. Od roku 1972 zaviedla sporiteľňa sporožirové účty ako nástroj bezhotovostného sporenia a platenia. Od roku 1983 bolo možné jej prostredníctvom platiť sústredené inkaso platieb obyvateľstva, nájomné za byty, poplatky za telefón, poisťné a pod. V tomto roku došlo aj k úprave úrokovej sadzby vkladov prémiového sporenia mladých a prémiového sporenia k dôchodkom z 5,5 % na 6 %. Od roku 1987 boli sprístupnené šekové knižky všetkým vlastníkom sporožirových účtov. V oblasti pôžičiek a úverov sa po roku 1968 využívali najmä pôžičky na bytovú výstavbu, pôžičky so štátnym príspevkom mladým manželom, na nákup tovaru, osobné pôžičky. Okrem týchto činností realizovala sporiteľňa predaj žrebov Československej štátnej lotérie, zmeňarenskú činnosť, poskytovala prenájom bezpečnostných schránok a agendu distribúcie príspevkových známok ROH. S cieľom urýchliť všetky operácie sa dlhodobo vytvárali podmienky na postupnú automatizáciu sporiteľničnej činnosti. Prvé pokusy začali v roku 1970 v krajskej pobočke v Košiciach, kde sa agenda pôžičiek spracovávala na počítači Minsk 22. Postupne sa začali na počítačoch spracovávať aj ostatné činnosti sporiteľne. Významný medzník predstavovalo zavedenie systému automatizovaných bankových operácií (ABO) v roku 1982. V roku 1989 bol v pobočke Bratislava umiestnený

prvý peňažný automat na území Československa, čo znamenalo vydávanie platobných kariet pre majiteľov sporožirových účtov.

Stav v oblasti sporiteľníctva s menšími obmenami pretrvával až do 13. decembra 1989, keď zákonom č. 158/1989 o bankách a sporiteľniach došlo k ďalšej zmene, a to v tom zmysle, že podľa § 4 tohto zákona „sporiteľňu môže založiť ministerstvo financií, cien a miezd republiky, na ktorej území má mať sporiteľňa sídlo“. Slovenská štátna sporiteľňa sa stala od 1. januára 1990 univerzálnou komerčnou bankou s novými možnosťami rozvoja bankových služieb.

Československá obchodná banka

Významným krokom k decentralizácii československého bankovníctva bolo vytvorenie Československej obchodnej banky, a. s. (ČSOB), k 1. januáru 1965. Vznikla s kapitálovou účasťou ŠBČS (majoritný podielnik s 51 % základného akciového kapitálu), organizácií poisťovníctva, priemyselných organizácií zahraničného obchodu, družstiev a ďalších. Jej základom bola SOZA – Správa zahraničných operácií pri Ústredí ŠBČS, ktorá sa pretvorila na novoutvorenú ČSOB. Ustanovujúce valné zhromaždenie sa konalo 27. novembra 1964 v Prahe. Prvým generálnym riaditeľom sa stal Slováčik Ľudovít Kováčik. Po jeho politickom odvolaní vo februári 1971 sa generálnym riaditeľom stal ďalší Slováčik Timotej Dubrovay.

ČSOB svoju činnosť začala 1. januára 1965. Jej orgány tvorili akcionári, predstavenstvo, riaditeľstvo a dozorná rada. Predsedom predstavenstva bol predseda ŠBČS. V dozornej rade bol podpredsedom František Mišeje, oblasťný riaditeľ ŠBČS pre Slovensko. V prvom predstavenstve figuroval aj Michal Halo, riaditeľ Závodov 29. augusta, Partizánske. Počiatočný akciový kapitál v hodnote 500 000 000 Kčs pozostával z 5 000 akcií po 100 000 Kčs. Založenie banky neriešil žiadny zákon ani vyhláška, ale vznikla na základe povolenia ministerstva financií a schválením stanov. Súhlas na jej zriadenie bol daný uznesením vlády zo 14. októbra 1964.

Jej hlavné poslanie spočívalo v realizácii platobného styku s cudzinou – vedenie klíringových účtov, zúčtovanie v rubľoch a iných menách, dojednávanie medzibankových obchodov, prijímanie a poskytovanie úverov v obchodnom styku s cudzinou, realizovanie financovania a úverovania podnikov zahraničného obchodu.

V roku 1967 utrpela ČSOB veľkú finančnú stratu v dôsledku devalvácie anglickej libry,

of savings were premium savings for young miners in mining areas as well as premium savings for retirement. In 1972 the savings bank introduced giro accounts as a means of non-cash savings and payments and after 1983, utility payments of citizens, rents for apartments, telephone charges, insurance and other fees could be paid through savings banks. In that year, there was also an adjustment of the interest rate on deposits within the premium youth savings and premium savings for retirement from 5.5% to 6%. As of 1987, cheque books were made available to all owners of giro accounts. Mainly housing loans, loans for young married couples with a state subsidy, purchasing and personal loans were used in the area of lending after 1968. In addition to these activities, the savings bank carried out sales of the Czechoslovak state lottery tickets, the currency exchange business and the agenda of distribution of the Revolutionary Trade Union Movement subscription stamps and provided rental of safe-deposit boxes. In order to speed up all operations, conditions for gradual automation of savings activities were created on a long-term basis. The first experiments began in the regional branch in Košice in 1970, where the agenda of loans was processed using a Minsk 22 computer. Gradually, other savings activities of the bank began to be processed with computers. The introduction of automated banking operations (ABO) in 1982 represented a significant milestone. The first cash machine in Czechoslovakia was placed in the branch in Bratislava in 1989, which meant issuing debit cards for giro account owners.

The situation in the savings banks persisted with minor variations until 13 December 1989, when Act No. 158/1989 on Banks and Savings Banks led to another change – under Article 4 of the Act, “savings banks could be established by the Ministry of Finance, Prices and Wages of the republic, in whose territory the savings bank had its seat.” On 1 January 1990, Slovenská štátna sporiteľňa became a universal commercial bank with new possibilities for developing banking services.

Československá obchodná banka

An important step towards decentralisation of Czechoslovak banking was the founding of Československá obchodná banka (Czechoslovak Commercial Bank), a joint-stock company, on 1 January 1965. It was established with equity participation of the SBCS (the majority shareholder owning 51% of the share capital), organisations in the insurance industry and industrial organisations of foreign trade, cooperatives and others. It was based on Správa zahraničných operácií

(Foreign Operations Administration) at the SBCS Headquarters, which was transformed into the newly created Československá obchodná banka. A constituent general meeting was held in Prague on 27 November 1964. The first chief executive director appointed was a Slovak – Ľudovít Kováčik. After his political suspension in February 1971, another Slovak became the next chief executive director – Timotej Dubrovay.

Československá obchodná banka began its operation on 1 January 1965. Its bodies were shareholders, a board of directors, management and a supervisory board. The chairman of the board of directors was the president of the SBCS. The vice-chairman of the supervisory board was František Mišeje, regional executive director of the SBCS for Slovakia. Also, Michal Halo, director of Závody 29. augusta in Partizánske (a shoe factory), was a member of the first board of directors. The initial share capital worth 500,000,000 Kčs consisted of 5,000 shares in a nominal value of 100,000 Kčs each. The establishment of the bank was not stipulated by any law or ordinance, but it was founded under the permission of the Ministry of Finance and on approval of its statute. Consent to its establishment was given by government resolution of 14 October 1964.

Its main mission consisted in realisation of payments with foreign countries – keeping clearing accounts, settlement in rubles and other currencies, negotiations of interbank transactions, borrowing and lending in trade

Zmenáreň Československej obchodnej banky v Bratislave // Exchange office of Československá obchodná banka in Bratislava

Budova Československej obchodnej banky v Bratislave na Belopotockého ulici (1972) // Building of Československá obchodná banka in Bratislava, Belopotockého Street, 1972

Vyznamenanie pre Timoteja Dubrovaya z roku 1977 // Award to Timotej Dubrovay, 1977

a pretože nemala ešte vytvorený devízový rezervný fond v potrebnej výške, bola nútená devízovú stratu pokryť pôžičkou zo ŠBČS. Za dva roky však svoju pôžičku splatila. Prípravy na zriadenie bratislavskej pobočky sa začali na jeseň 1967 vďaka L. Kováčikovi. I keď na Slovensku chýbal dostatok profesionálne pripravených odborníkov, neboli kancelárske priestory ani žiadne materiálno-technické vybavenie, od marca 1968 sa začala odborná príprava malej skupiny Slovákov v centrále ČSOB (J. Hudák a P. Varsík pod vedením Vladimíra Valacha, v tom čase zamestnanec ŠBČS, krajská pobočka Banská Bystrica), ktorá bola poverená budovať bankové služby pre zahraničný obchod aj na Slovensku. Takto sa po dlhých rokoch centralizácie zahraničného obchodu a príslušných bankových služieb v Prahe začali vytvárať subjekty zahraničného obchodu aj na Slovensku. Postupne sa vytvárali nové PZO so sídlom na Slovensku – Keramika (neskôr Kerametal), Chemapol (neskôr Petrimex), Drevoúnia, Omnia, Slovart, Technopol, Martimex, Chirana, Incheba, Koospol a iné. V novembri 1972 sa dobudovala moderná účelová budova bratislavskej pobočky. Prvým riaditeľom pobočky sa stal Vladimír Valach, ktorý zotrval v tejto funkcii do roku 1976, keď bol poverený vybudovaním reprezentácie ČSOB v Paríži (1. septembra 1976). Po ňom nastúpil do funkcie riaditeľa pobočky Alojz Ondra.

V roku 1981 sa však vrátil späť do pobočky Vladimír Valach do funkcie riaditeľa, kde zotrval do roku 1985, keď ho vystriedal Albert Valčák. V roku 1976 sa vďaka iniciatíve generálneho riaditeľa Timoteja Dubrovaya podarilo získať súhlas federálneho ministerstva financií na vykonávanie zvláštnych devízových operácií zameraných na zisk, ktoré boli čiastočne aj špekulatívnej povahy, čo viedlo k rozšíreniu dilingovej činnosti.

Na pokyn predsedu ŠBČS boli zmenené od 1. januára 1982 úrokové sadzby ČSOB na úvery. Krátkodobé pohľadávky v zahra-

ničí so splatnosťou do jedného roka úročila 6 % p. a. a dlhodobé pohľadávky v zahraničí úročila 9 % p. a. Viedol ho k tomu nesúlad rozdielov medzi vyššou zahraničnou a nižšou tuzemskou cenou úveru, čím sa strácal záujem na zrýchľovaní inkasa a skrátaní doby dodávateľského úveru. V máji 1983 sa ČSOB úspešne napojila na systém SWIFT, ktorý pomocou modernej výpočtovej a telekomunikačnej techniky sprostredkoval diaľkový elektronický prenos transakcií zahraničného platobného styku. Od roku 1990 sa postupne menila aj orientácia ČSOB na vykonávanie všetkých druhov bankových operácií.

Živnostenská banka, Praha

V roku 1950 sa stala súčasťou nového peňažného ústavu Štátnej banky československej bez toho, aby došlo k jej likvidácii. Svoje postavenie si zachovala vďaka medzinárodným kontaktom a obrovským skúsenostiam v súvislosti s vykonávaním zahraničného platobného styku. V období rokov 1950 – 1956 pôsobila, okrem svojej londýnskej pobočky, ako peňažný ústav v pokoji. Po roku 1956 došlo k jej oživeniu, a to v súvislosti so zameraním na poskytovanie bankových služieb pre súkromnú zahraničnú klientelu na vedenie tzv. tuzexových účtov. Nakupovala valuty a cestovné šeky, likvidovala došlé úhrady pre našich občanov a cudzincov, predávala našim občanom valuty a šeky, vyplácala úspory zo zahraničných služobných ciest, výplaty honorárov z činnosti v cudzine a pod. Z týchto dôvodov zostala zachovaná v aktívnej činnosti aj jej pobočka v Londýne. (Bývalý slovenský prezident Michal Kováč pracoval v Živnostenskej banke ako námestník pobočky v Londýne v rokoch 1967 – 1969). Jej činnosť bola obnovená vyhláškou č. 36/1965 Zb. o úprave niektorých pomerov Živnostenskej banky. Živnostenská banka podliehala priamo Ministerstvu financií Československej socialistickej republiky (neskôr Federálne ministerstvo financií).

Timotej Dubrovay

*31. 8. 1927 Veľké Kostolány
†28. 3. 1980 Praha

Svoju bankovú prax začal v bratislavskej filiálke Živnostenskej banky ako korešpondent. V roku 1950 nastúpil do Štátnej banky československej, Oblastný ústav pre Slovensko, kde zastával rôzne funkcie. V rokoch 1961 – 1964 pôsobil s prestávkami v Národnej banke Kuby ako expert pre otázky menové a devízové. V rokoch 1965 – 1967 pôsobil v Indonézii ako reprezentant Československej obchodnej banky pre oblasť juhovýchodnej Ázie so sídlom v Djakarte. Po návrate zo zahraničia sa vrátil do funkcie námestníka generálneho riaditeľa ŠBČS v Bratislave a súčasne sa stal členom predstavenstva Československej obchodnej banky (ČSOB) v Prahe. Na valnom zhromaždení ČSOB dňa 6. apríla 1971 ho zvolili za jej generálneho riaditeľa. V tejto funkcii zotrval až do svojej smrti.

He began his banking career in the Bratislava branch of Živnostenská banka as a correspondent. In 1950 he entered the service of Štátna banka československá (SBCS), Regional Institute for Slovakia, where he occupied different positions. In 1961-1964 he worked discontinuously in the National Bank of Cuba as an expert for monetary and foreign exchange issues. In 1965-1967 he worked in Indonesia as a representative of Československá obchodná banka for Southeast Asia based in Djakarta. After his return from abroad, he resumed his duties as the deputy CEO of the SBCS in Bratislava and, at the same time, he became a member of the Board of Directors of Československá obchodná banka (CSOB) in Prague. He was elected CEO at the general meeting of CSOB held on 6 April 1971. He remained in office until his death.

with foreign countries and lending and financing foreign trade companies.

In 1967, Československá obchodná banka suffered a great financial loss due to depreciation of the pound sterling, and because it had not created a foreign exchange reserve fund in the appropriate amount, it was forced to cover the foreign exchange loss by a loan from the SBCS. However, it repaid the loan within two years.

Preparations for the establishment of a branch in Bratislava began in the autumn of 1967, thanks to Ľ. Kováčik. Although Slovakia was lacking professionally trained experts, office premises, as well as material and technical equipment, in March 1968, professional training of a small group of Slovaks began in the Headquarters of Československá obchodná banka (J. Hudák and P. Varsík, led by Vladimír Valach, at the time an employee of the regional branch of the SBCS in Banská Bystrica), which was responsible for building banking services for foreign trade even in Slovakia. Thus, after many years of centralisation of foreign trade and related banking services in Prague, foreign trade organisations began to be created even in Slovakia. New foreign trade corporations with their seats in Slovakia were gradually established – Keramika (later Kerametal), Chemapol (later Petrimex), Drevoúnia, Omnia, Slovart, Technopol, Martimex, Chirana, Incheba, Koospol and others. In November 1972, construction of a modern, special purpose building for the branch in Bratislava was finished. The first chief executive director of the branch was Vladimír Valach, who held his office until 1976, at which time he became responsible for putting together a representation of Československá obchodná banka in Paris (1 September 1976). He was replaced by Alojz Ondra.

In 1981, Vladimír Valach came back to the branch as a chief executive director; he remained in office until 1985, when he was succeeded by Albert Valčák. In 1976, thanks to the initiative of the chief executive director Timotej Dubrovay, consent of the Federal Ministry of Finance was obtained to carry out special foreign exchange operations aimed at profits that were partially of a speculative character, which led to the expansion of trading activities.

At the direction of the SBCS president, interest rates of Československá obchodná banka on credits were changed from 1 January 1982. Short-term foreign debts due within one year bore interest at the rate of 6% p.a. and long-term foreign receivables at the rate of 9% p.a. He decided on such a change on the basis of the discrepancy of differences between the higher foreign and lower domestic costs of credits, thus

losing interest in accelerating the recovery of debts and shortening supplier credit terms. In May 1983, Československá obchodná banka was successfully connected with the SWIFT system, which, using modern computer and telecommunication technology, mediated the remote electronic transfer of foreign payments. Since 1990, the orientation of Československá obchodná banka has gradually changed to carrying out all kinds of banking operations.

Živnostenská banka, Praha

In 1950, Živnostenská banka became part of the new financial institution – Štátna banka československá – without being liquidated. It maintained its position through its international contacts and vast experience in the implementation of international payments. Between 1950 and 1956, in addition to its London branch, it operated as a financial institution at rest. After 1956, it was recovered in connection with the focus on providing banking services to private foreign clientele – the keeping of the so-called Tuzex accounts. It purchased foreign currency and traveller's cheques, liquidated payments received by our citizens and foreigners, sold foreign currencies and cheques to our citizens, paid savings from foreign business trips and royalties from work abroad, and the like. For those reasons its branch in London also maintained an active business (the former Slovak president Michal Kováč worked as a deputy of the branch of Živnostenská banka in London from 1967 to 1969). Its operation was restored by Decree No. 36/1965 Coll. on arrangement of some conditions of Živnostenská banka. Živnostenská banka was subject directly to the Ministry of Finance of the Czechoslovak Socialist Republic (later the Federal Ministry of Finance).

Vyznamenanie Banko central de Chile pre Timoteja Dubrovaya // Banko central de Chile Award to Timotej Dubrovay

Titulná strana diplomovej práce Timoteja Dubrovaya z roku 1957 // Title page of Timotej Dubrovay's diploma thesis, 1957

6.3. Vývoj bankovníctva v letech 1990 – 1992

(Mária Kačkovičová)

Jozef Mudrik – v roku 1989 námestník generálneho riaditeľa Hlavného ústavu Štátnej banky československej pre SSR, prezident Všeobecnej úverovej banky, neskôr viceguvernér Národnej banky Slovenska // Jozef Mudrik, who in 1989 was deputy general director of the Main Institute of Štátna banka československá for Slovakia and then became the first president of the newly-established Všeobecná úverová banka; he was later appointed as a deputy governor of Národná banka Slovenska

Obligácia Všeobecnej úverovej banky v hodnote 5 000 Kčs z roku 1990 // A 5,000 crown Czechoslovak bond of Všeobecná úverová banka, 1990

Situácia, v ktorej sa ocitli banky a sporiteľne v roku 1990, nemá v doterajšej histórii porovnateľnú paralelu. Pripravovaná ekonomická transformácia sa ešte v takejto miere nikdy nerealizovala, a preto neexistoval návod na jej dynamiku, rýchlosť a hĺbku záberov v jednotlivých krokoch. Prestavba bankovníctva sa reálne začala zákonom č. 130/1989 Zb. o Štátnej banke československej a zákonom č. 158/1989 Zb. o bankách a sporiteľniach. Pripravila sa pôda na vznik nových bánk s názvami Investičná banka, Československá obchodná banka, Česká štátna sporiteľňa, Slovenská štátna sporiteľňa, Živnostenská banka, Komerčná banka, Praha, a Všeobecná úverová banka (VÚB), Bratislava. Posledné dve uvedené vznikli z pobočiek ŠBČS, ostatné jednodu-

chou transformáciou z jestvujúcich socialistických bánk. Banky ostali v štátnom vlastníctve nepripravené na novú kapitalistickú realitu. Novelizáciou zákonov o bankovníctve sa riešilo odčlenenie menovej a obchodnej činnosti bánk a premietli sa nové pohľady na postavenie a úlohy menovej činnosti a komerčného bankovníctva približujúceho sa predstávám o trhovej ekonomike.

Banková sústava na Slovensku musela prejsť radikálnou prestavbou vyplývajúcou z prechodu od centralistického typu riadenia ekonomiky na systém, v ktorom prevládajú prvky samostatného rozhodovania jednotlivých podnikateľských subjektov. Transformačný proces, ktorý sa začal v roku 1990, znamenal predovšetkým liberalizáciu hospodárskeho života, prejavujúcu sa v procese postupnej demonopolizácie ekonomiky, privatizáciu štátneho majetku, cenovú liberalizáciu, liberalizáciu zahraničného obchodu a iné. Kvantitatívne a kvalitatívne zmenil aj bankovú sústavu, ktorá sa pretransformovala z jednostupňovej na dvojstupňovú, kde prvý stupeň tvorí národná emisná banka a druhý stupeň tvoria komerčné banky. Pokiaľ ide o vlastnícke vzťahy, niektoré banky v prvej etape vývoja prešli do vlastníctva akciových spoločností, iné sa na súkromné akciové spoločnosti pretransformovali v prvej vlne kupónovej privatizácie. Vznikom nešťátnych komerčných bánk bol zrušený monopol štátu v podnikateľskej činnosti bánk. To malo za následok univerzalizáciu bánk, čo možno zjednodušene chápať ako poskytovanie širokej škály bankových služieb rôznorodej klientele. Banky však boli hlboko podkapitalizované a ich úverové portfólio bolo z veľkej časti nekvalitné.

Novovznikajúce banky mali spočiatku stanovený základný kapitál na 50 mil. Kčs, v apríli 1991 bola stanovená suma 300 mil. Kčs a v roku 1992 bolo nariadené, že banky a pobočky zahraničných bánk v Č-SFR musia mať minimálnu výšku kapitálu 500 mil. Kčs.

Do 31. decembra 1992 vzniklo na území Slovenska 15 obchodných bánk, ktorých celkový základný kapitál predstavoval 9 149 mil. Kčs, z ktorého zahraničná majetková účasť dosiahla sumu 716 mil. Kčs. Obchodné banky sa konštitovali v právnej forme ako akciové spoločnosti v počte 12 bánk, vo forme štátnych peňažných ústavov to boli 3 banky. Z hľadiska typu bánk malo 14 bánk povolenú univerzálnu činnosť a jedna banka

6.3. Developments in the Banking Sector from 1990 to 1992

(Mária Kačkovičová)

The situation in which banks and savings banks found themselves in 1990 has no comparable parallel in history. A planned economic transformation had never been implemented to such an extent, and therefore there was no guidance on its dynamics and the speed and depth of its impact at each step. The rebuilding of banking actually started upon Act No. 130/1989 Coll. on Štátna banka československá and Act No. 158/1989 Coll. on Banks and Savings Banks, which laid the ground for the establishment of new banks, namely Investičná banka, Československá obchodná banka, Česká štátna sporiteľňa, Slovenská štátna sporiteľňa, Živnostenská banka, Komerčná banka in Praha, and Všeobecná úverová banka in Bratislava. The latter two arose from branches of the SBCS, the others through simple transformation of existing socialist banks. Banks remained state-owned and unprepared for the new capitalist reality. Amendments to banking laws addressed the separation of the monetary and business activities of banks and reflected new insights into the status and role of monetary activities and commercial banking more akin to the ideas of a market economy.

The banking system in Slovakia had to go through radical reconstruction during the transition from a centralised type of economic management to a system in which independent decision-making elements of particular business entities predominated. The transformation process, which began in 1990, meant primarily liberalisation of economic life manifested in the process of gradual de-monopolisation of the economy, privatisation of state property, liberalisation of prices and foreign trade among others. It also changed both quantitatively and qualitatively the banking system, which had to transform from one-tier to two-tier, where the first tier was a national bank of issue and the second tier consisted of commercial banks. Regarding ownership, in the first phase of development some banks went into the ownership of joint-stock companies, while others were transformed into private companies limited by shares in the first wave of voucher privatisation. The emergence of non-state commercial banks abolished the state monopoly in the banking business and resulted in the universalisation of banks, which could be simplistically understood as providing a wide range of banking services

to a diverse clientele. Banks, however, were deeply undercapitalised and their credit portfolio was largely poor.

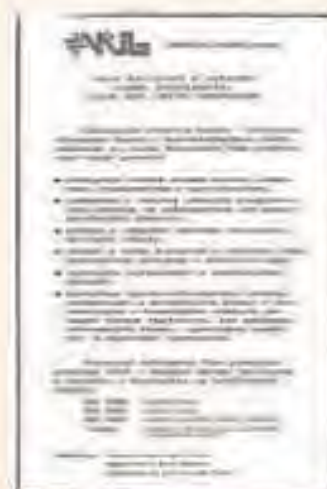
Emerging banks had their basic capital determined initially in the amount of 50 million Kčs; in April 1991 the sum 300 million Kčs was set, and in 1992 it was ordered that banks and branches of foreign banks in the Czech and Slovak Federal Republic had to have minimum capital in the amount of 500 million Kčs.

By 31 December 1992, 15 commercial banks had been established in Slovakia with a total registered capital in the amount of 9,149 million Kčs, of which foreign equity participation amounted to 716 million Kčs. Commercial banks were constituted in the legal form of joint-stock companies in the number of 12 banks and 3 banks were in the form of state financial institutions. In terms of the type of banks, 14 banks were authorised to carry out universal activities, and one bank – Slovenská záručná banka (Slovak Guarantee Bank), a state financial institution – specialised in providing guarantees. Four banks acquired exchange permits at the level of a full exchange license and other universal banks had the range of their exchange permit differentiated under specified terms and conditions for the performance of such banking operations. At the end of 1992, there was a total of 932 bank outlets in the Slovak Republic. By regions, there were 50 locations in Bratislava, 381 in western Slovakia, 306 in central Slovakia and 195 in eastern Slovakia. Banks headquartered in the Czech Republic had 12 branches in our country. A monopoly in providing banking services was maintained in Všeobecná úverová banka (General Credit Bank) regarding lending and in Slovenská štátna sporiteľňa concerning deposit activities. A fundamental feature of the development of the banking sector in Slovakia was

Kupónová knižka z 1. vlny kupónovej privatizácie // Voucher book of the first wave of voucher privatisation

Starý znak Všeobecnej úverovej banky z roku 1990 // Old logo of Všeobecná úverová banka, 1990

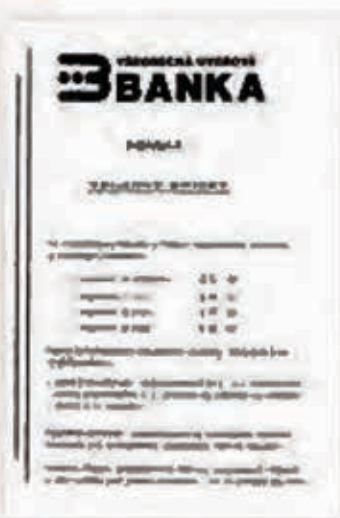
Reklama na služby Všeobecnej úverovej banky z roku 1990 // Advertisement for services of Všeobecná úverová banka, 1990

Reklama na služby Všeobecnej úverovej banky, 1992 // Advertisement for services of Všeobecná úverová banka, 1992

Prvý bankomat Všeobecnej úverovej banky v Bratislave (1992) // First ATM of Všeobecná úverová banka in Bratislava, 1992

Reklama Všeobecnej úverovej banky z roku 1991 na vkladné knižky // Advertisement for savings books of Všeobecná úverová banka, 1991

Expozitúra Všeobecnej úverovej banky vo Veľkom Krtíši (1993) // Všeobecná úverová banka sub-branch in Veľký Krtíš, 1993

bola špecializovaná na poskytovanie záruk – Slovenská záručná banka, štátny peňažný ústav. Devízové oprávnenia v stupni úplnej devízovej licencie získali 4 banky, ostatné univerzálne banky mali diferencovaný rozsah devízového oprávnenia podľa stanovených požiadaviek a podmienok na výkon týchto bankových operácií. V SR bolo koncom roka 1992 celkovo 932 bankových prevádzkových miest. Podľa jednotlivých regiónov Slovenska bol stav takýto: Bratislava – 50 miest, západné Slovensko – 381, stredné Slovensko – 306, východné Slovensko – 195 miest. Banky s centrárou v Českej republike mali na našom území 12 pobočiek. Monopolné postavenie pri poskytovaní bankových služieb pretrvávalo vo VÚB v úverovej činnosti a v Slovenskej štátnej sporiteľni v depozitnej činnosti. Základným rysom rozvoja bankového sektora na Slovensku bola pomerne nízka integrácia bankovej sústavy. Problémy pretrvávali najmä: v štruktúrovaní bankovej sústavy, ktorú charakterizovala absencia bánk stredného typu a bánk so špecializovanou bankovou činnosťou; vo všeobecnom nedostatku konkurencie v bankovom sektore; v nízkej vybavenosti bánk kapitálom a v nepriaznivej štruktúre bankových aktivít; v pomerne vysokej závislosti bánk na zdrojoch sporiteľní; v monopolnom postavení sporiteľne v depozitnej činnosti.

Ako prvá komerčná banka na Slovensku sa delimitáciou zo Štátnej banky československej vyčlenila Všeobecná úverová banka, a. s., Bratislava. Realizáciou prípravných prác súvisiacich s jej založením poverila vláda koncom roka 1989 Jozefa Mudrika, vtedajšieho námestníka generálneho riaditeľa HÚ ŠBČS pre SR, ktorý sa neskôr stal jej prvým generálnym riaditeľom. Banka vznikla 1. januára 1990 ako štátny peňažný ústav s devízovým povolením. Jej základný kapitál bol stanovený na 1,4 mld. Kčs. V podnikateľsko-obchodnej činnosti v 1. štvrtroku 1990 pokračovala banka v provizóriu ako dôsledku neukončenej delimitácie a neuzatvorenia úverových zmlúv na rok 1990 medzi ŠBČS a VÚB. Jedným z vážnych problémov bola aj veľmi vysoká nevyrovnanosť účtov vzájomného zúčtovania medzi peňažnými ústavmi. Banková správa VÚB dňa 11. júna 1990 prerokovala správu o súčasnom stave delimitácie aktív a pasív zo ŠBČS na VÚB, pričom negatívne sa hodnotila skutočnosť, že delimitácia nie je ešte ukončená. Tento jav mal za následok pretrvávanie úverového provizória VÚB, čo vyvolávalo nepriaznivú odozvu u klientely. Vedenie devízovo-majetkových účtov fyzických a právnických osôb, sprostredkovávali pobočky ČSOB, Živnostenskej banky a ŠBČS. Priamy vzťah pobočiek VÚB a zahraničných bánk spočiatku nefungoval, preto bol platobný styk pomalý a účtovné operácie boli nákladné. Na vytvorenie priameho vzťahu so zahranič-

nými bankami bolo treba urýchlene vybudovať technické a personálne podmienky. Dňa 2. novembra 1990 boli vydané prvé obligácie VÚB, čo po historickej štyridsaťročnej prestávke predstavuje obnovenie finančného trhu v SR. Hodnota emisie obligácií bola v úhrnnej hodnote 1 mld. Kčs. Tieto obligácie boli úročené pevnou úrokovou sadzbou 8,6 % a prémiami pri ich päťročnej splatnosti. Obligácie sa predávali anonymne. VÚB si dala v začiatkoch za cieľ podnikat' predovšetkým ako ústav poskytujúci úvery, zúčtovacie, pokladničné a zmenárenské služby. V ďalšom období sa rozšírili aktivity aj do oblastí financovania zahraničného obchodu a ostatné zahraničné operácie, zavedenie depozitných operácií pre občanov, komplexné služby pre súkromných podnikateľov. Od 1. októbra 1990 sa uplatňovali pravidlá úverovania stanovené ŠBČS, ktoré viazali poskytovanie úverov na objem zdrojov. Skúsenosti z menovného vývoja v r. 1990 ukázali, že sa začala ostrá konkurencia medzi peňažnými ústavmi a že hlavný monopol mali tie peňažné ústavy, ktoré mali k dispozícii primárne zdroje – tie získavali najmä od obyvateľstva. Pozícia VÚB bola o to zložitejšia, že ako jediná banka v republike mala v ŠBČS delimitačný vklad, ktorý sa mal v krátkom čase vrátiť. Navyše banka, rovnako ako aj ďalšie tuzemské peňažné ústavy, pocítovala aj blízkosť Rakúska v úniku devízových a možno aj korunových vkladov do rakúskych peňažných ústavov. Riešili to zvyhodňovaním devízových vkladov až na hranicu minimálnej ziskovosti. Od 2. júna 1991 začala banka naplno vykonávať platobný styk so zahraničím prostredníctvom systému SWIFT. V Bankovej správe VÚB 21. októbra 1991 bol prerokovaný a odsúhlasený návrh privatizačného projektu so zaradením do prvej vlny kupónovej privatizácie. Dňa 9. januára 1992 schválila federálna vláda privatizačný projekt VÚB (aj pre Komerčnú banku, Praha, a Živnostenskú banku, Praha). Dovtedy bol stopercentným akcionárom štát. Privatizoval sa majetok vo výške 7,4 mld. Kčs, z toho základný kapitál tvorila suma 2 mld. Kčs, na ktorú boli vydané akcie. Majetok bol rozdelený takto: Fondy národného majetku SR a ČR v pomere 1 : 2 (podiel štátu) 45 %, kupónová privatizácia 52 %, reštitučný fond 3 %. VÚB bola kapitálovo najsilnejšou bankou na slovenskom bankovom trhu, pričom aj mala dominantné postavenie. V júli 1992 uviedli do prevádzky prvé tri bankomaty VÚB v Bratislave.

„Náš nástup do trhového systému bol poznamenaný nedostatočnými vedomosťami a skúsenosťami z bankového podnikania, nevyhovujúcim materiálno-technickým vybavením všeobecne a vlastným kapitálovým osobitne, ako aj problémami spojenými s neukončenou delimitáciou ŠBČS, ktorú sa podarilo ukončiť až 30. 9. 1990.“ Jozef Mudrik

the relatively low integration of the banking system. Problems persisted, particularly, in the structuring of the banking system, which was characterised by the absence of medium-sized banks and banks with specialised banking business, a general lack of competition in the banking sector, the low capital of banks and the unfavourable structure of banking activities, the relatively high dependence on savings bank resources and the monopoly of savings banks in regard to deposit activities.

Všeobecná úverová banka, a joint-stock company in Bratislava, was the first commercial bank in Slovakia to be detached from Štátna banka československá by delimitation. At the end of 1989, the government entrusted Jozef Mudrík, the then deputy executive director of the Main Institute of the SBCS for Slovakia and who later became its first chief executive director, with implementation of the preparatory work for its establishment. The bank was established on 1 January 1990 as a state financial institution with a foreign exchange license. Its basic capital was set at 1.4 billion Kčs. In the first quarter of 1990, the bank continued in its business and commercial activities under provisional arrangement as a result of unfinished delimitation and uncompleted credit contracts between the SBCS and Všeobecná úverová banka for the year 1990. One of the major problems was the very high imbalance of clearing accounts between financial institutions. On 11 June 1990, the administration of Všeobecná úverová banka discussed a report on the current state of assets and liabilities delimitation from the SBCS on Všeobecná úverová banka, while the fact that the delimitation had not been yet completed was assessed negatively. The phenomenon had resulted in the persistence of provisional credit arrangements of Všeobecná úverová banka which evoked an unfavourable response from clients. Managing foreign exchange asset accounts of natural and legal persons was handled by branches of Československá obchodná banka, Živnostenská banka and the SBCS. The direct relationships of the branches of Všeobecná úverová banka and foreign banks did not work initially, so payments were slow and accounting operations expensive. In order to create a direct relationship with foreign banks, it was necessary to urgently develop technical and personnel conditions. On 2 November 1990, the first debenture bonds of Všeobecná úverová banka were issued, which meant the recovery of the financial market in the Slovak Republic after an historic forty-year break. The debenture bonds issue totalled 1 billion Kčs and bore fixed interest at the rate of 8.6% and bonuses for their five-year maturity. The debenture bonds were sold anonymously. At the beginning, Všeobecná

úverová banka had set the goal of carrying on business especially as a lending institution providing clearing, treasury and foreign exchange services. In the following period, its activities were expanded to areas of foreign trade financing and other foreign operations and the introduction of deposit operations for citizens, as well as comprehensive services for entrepreneurs. From 1 October 1990, the rules of lending set by the SBCS, which were tied to granting credits for amount of resources, were applied. The experience of monetary developments in 1990 showed that fierce competition among financial institutions had begun, and that those financial institutions that had primary resources available, particularly those acquired from the population, held the principal monopoly. The position of Všeobecná úverová banka was all the more complex in that it was the only bank in the Republic that had a delimitation deposit in the SBCS which was to be returned in a short term. In addition, the bank, as well as other domestic financial institutions, felt the proximity of Austria regarding leakage of foreign exchange and possibly crown deposits with Austrian financial institutions. This was addressed by favouring foreign currency deposits up to a minimum profitability threshold. On 2 June 1991, the bank started to carry out payment transactions with foreign countries through the SWIFT system to the full extent. On 21 October 1991, the administration of Všeobecná úverová banka discussed and approved a draft privatisation project, including the first wave of voucher privatisation. On 9 January 1992, the federal government approved the privatisation project of Všeobecná úverová banka (also for Komerčná banka, Praha, and Živnostenská banka, Praha). Until then, the state was the sole shareholder. Property in the amount of 7.4 billion Kčs was privatised, 2 billion Kčs of which formed the basic capital for which shares had been issued. The property was divided in the ratio 1:2 – the National Property Fund of the Slovak Republic to the National Property Fund of the Czech Republic – (state share) 45%, voucher privatisation 52%, and restitution fund 3%. Všeobecná úverová banka was the capital-strongest bank on the Slovak banking market and also held the dominant position on the market. In July 1992, the first three ATMs of Všeobecná úverová banka were put into operation in Bratislava.

"Our entrance into the market system was affected by a lack of knowledge and experience from the banking business, substandard materials and technical equipment in general and specifically by our own equity as well as problems associated with unfinished delimitation of the SBCS, which was only completed on 30 September 1990."

Jozef Mudrík

Ustanovenie názvu Všeobecnej úverovej banky v roku 1989 // Decision on the name of Všeobecná úverová banka, 1989

Reklama na služby Všeobecnej úverovej banky, 1992 // Advertisement for services of Všeobecná úverová banka, 1992

Budova pobočky Všeobecnej úverovej banky v Bratislave – Petržalke // Všeobecná úverová banka branch in Bratislava, district Petržalka

Reklama Všeobecnej úverovej banky z roku 1991 na vkladové certifikáty // Advertisement for certificates of deposit of Všeobecná úverová banka, 1991

ČO VŠETKO VYBAVÍTE V POĽNOBANKE ?

Reklama Slovenskej poľnohospodárskej banky – Poľnobanky na svoje služby z roku 1993 // Advertisement for services of Slovenská poľnohospodárska banka – Poľnobanka, 1993

Reklama Slovenskej poľnohospodárskej banky – Poľnobanky na svoje služby z roku 1993 // Advertisement for services of Slovenská poľnohospodárska banka – Poľnobanka, 1993

Vkladový list Slovenskej poľnohospodárskej banky v hodnote 20 000 Kčs z roku 1991 // Certificate of deposit for 20,000 Czechoslovak crowns issued by Slovenská poľnohospodárska banka, 1991

Budova Ludovej banky – Volksbank v Bratislave na Námestí Slovenského národného povstania (1994) // Building of Ludová banka – Volksbank in Bratislava, SNP Square, 1994

Po vzniku VÚB sa zriadovali ďalšie komerčné banky. V súlade so zákonom č. 158/1989 o bankách a sporiteľniach delimitovala ŠBČS k 1. januáru 1990 niektoré činnosti z oblasti úverovania a financovania na novovzniknutú Investičnú a rozvojovú banku (IRB), štátny peňažný ústav. Predmetom delimitácie sa stali úvery na vybrané investičné akcie, jadrové elektrárne, záväzné stavby, komplexnú bytovú výstavbu, akcie Z a stavby dotované zo štátneho rozpočtu. Prvoradá úloha banky spočívala v zabezpečení kontinuity delimitovaných stavieb. Najviac problémov bolo pri vybraných investičných akciách, kde pri úveroch na zásoby nebola stanovená jeho splatnosť a úroková sadzba nezodpovedala výške podľa dĺžky čerpania príslušného úveru. Prvým riaditeľ ústredia sa stal Jozef Tkáč.

Dňa 30. januára 1992 bola podpísaná vládna dohoda o rozdelení IRB na dva samostatné právne subjekty – slovenskú a českú IRB. Dohodnutý princíp delenia majetku bol v protokole stanovený princípom ČR 2 : 1 SR. Banková rada ŠBČ-S dňa 24. februára 1992 dala povolenie na vznik Investičnej a rozvojovej banky, a. s., Bratislava, so základným kapitálom 500 mil. Kčs. Predmetom jej činnosti sa stali všetky bankové operácie a služby vymedzené právnymi predpismi.

Ako ďalšia v poradí vznikla Slovenská poľnohospodárska banka, a. s., Bratislava (SPB), ktorej ustanovujúce valné zhromaždenie sa konalo 26. júna 1990, pričom upisovanie akcií do výšky 400 mil. Kčs trvalo do 31. decembra toho istého roku. Činnosť začala 1. júla 1990 ako univerzálna banka s devízovým povolením a kapitálom 5,4 mil. Kčs. Za predsedu predstavenstva bol schválený Ladislav Klimko (neskôr Vladimír Podstránsky), riaditeľom spoločnosti sa stal Ľudovít Pósa. V zmysle § 9 zákona č. 158/1989 o bankách a sporiteľniach tvorili predmet podnikania spoločnosti aktívne a pasívne bankové obchody a peňažné služby na podporu podnikateľskej služby vo všetkých sektoroch poľnohospodárstva a vidieckeho obyvateľstva. SPB bola prvou bankou na Slovensku, ktorá vznikla po novembri 1989 ako akciová spoločnosť s účasťou súkromného kapitálu.

Dňa 13. februára 1990 menoval minister financií, cien a miezd SR prípravný výbor na zriadenie nového peňažného ústavu Tatra banky (TB) a dňa 1. apríla dočasné vedenie TB na čele s Jozefom Rakúsom. TB začala svoju činnosť ako štátny peňažný ústav, neskôr sa pretransformovala na akciovú spoločnosť so zahraničnou majetkovou účasťou. Upisovanie akcií prebiehalo od 8. júna do 20. júla 1990, pričom akcie sa v tomto krátkom časovom období vypredali. TB ako prvá v ČSFR umožnila upisova-

nie akcií nielen právnickým, ale aj fyzickým osobám v tuzemsku aj v zahraničí. Na prvom valnom zhromaždení dňa 18. septembra 1990 za generálneho riaditeľa zvolili Milana Vrškoveho. Členom predstavenstva sa stal Alojz Ondra (SŠTSP) a Jozef Mudrík (VÚB). Hlavnými domácimi akcionármi boli Slovenská poisťovňa, SŠTSP, VÚB a zahraničnými akcionármi Raiffeisen Zentralbank Österreich AG a Financière Crédit Suisse – First Boston s podielom 45 %. Dôležitou podporou TB bolo aj zakúpenie účastí fyzickými osobami. Celkovo sa upisovacej akcie zúčastnilo 1 243 upisovateľov a základný kapitál dosiahol sumu 402 mil. Kčs.

Rozhodnutím ministra financií, cien a miezd SR vznikla aj Slovenská záručná banka, štátny peňažný ústav (š. p. ú.), Bratislava. Založili ju 1. septembra 1991 ako univerzálnu banku bez devízového povolenia s kapitálom 376,2 mil. Kčs. Jej spoluzakladateľom bol Vladimír Valach, neskôr sa stal generálnym riaditeľom Pavol Mikuš. Vznikla ako prvá banka v strednej a východnej Európe na podporu malých a stredných podnikateľov. Od druhého polroku 1992 sa začala angažovať aj v oblasti poľnohospodárstva.

Po roku 1989 vznikla potreba existencie peňažného ústavu pošty zameraného na racionalizáciu štruktúry, organizácie, riadenia a foriem peňažných služieb na poštách a vytvorenie spájajúceho článku s novo sa tvoriacou bankovou sústavou. To bolo motívom založenia Poštovej banky. Nutnosť zhodnotiť finančné prostriedky sústredené pri poskytovaní žirových služieb predurčila bankový charakter tohto peňažného ústavu. Potreba vybudovať túto banku čo možno najrýchlejšie a tak, aby bola schopná čím skôr poskytovať moderné peňažné služby, viedla k nevyhnutnosti využiť skúsenosti, ktoré mohol v tej dobe priniesť zahraničný kapitál. Preto bola Poštová banka konštituovaná ako podnik so zahraničnou majetkovou účasťou. Od začiatku roku 1990 sa na prípravných prácach účinne podieľala svojou poradenskou a konzultačnou pomocou P. S. K. Viedeň. Poštová banka bola ako akciová spoločnosť zaregistrovaná 17. januára 1991. Povolenie na výkon bankových činností dostala od Štátnej banky československej 1. apríla 1991. V druhom polroku 1992 sa začali prípravné práce na rozdelení Poštovej banky, a. s., Praha, na dva samostatné subjekty. Rozhodnutím valného zhromaždenia akcionárov z 15. 12. 1992 došlo k zániku Poštovej banky, a. s., Praha, k 31. 12. 1992 a k rozdeleniu na dve nástupnícke organizácie: Poštovú banku, a. s., Praha, a Poštovú banku, a. s., Bratislava.

Dňa 20. januára 1992 vydala ŠBČS rozhodnutie, na základe ktorého sa konštituovala Priemyselná banka, a. s., Košice, ako

Other commercial banks had been set up after the establishment of Všeobecná úverová banka. In accordance with Act No. 158/1989 on Banks and Savings Banks, until 1 January 1990 the SBCS delimited some of the lending and funding activities on the newly established Investičná a rozvojová banka (Investment and Development Bank), a state financial institution. The subject of delimitation became credits for selected investment projects, nuclear power plants, binding structures, comprehensive housing construction, the so-called "akcie Z" and construction subsidised from the state budget. The bank's primary role was to provide continuity of the delimited structures. Most problems were with selected investment projects, where the maturity of the supplier credits had not been established and the interest rate did not correspond to the length of drawing the credit. Jozef Tkáč became the first chief executive director of the headquarters.

On 30 January 1992, the government signed an agreement on the division of Investičná a rozvojová banka into two separate legal entities – the Slovak Investičná a rozvojová banka and the Czech Investičná a rozvojová banka. In a protocol, the agreed division of property was determined upon the principle 2:1 – Czech Republic to Slovak Republic. On 24 February 1992, the SBCS Bank Board approved the establishment of Investičná a rozvojová banka, a joint-stock company, Bratislava, with registered capital of 500 million Kčs. The object of the activity was all banking operations and services as defined by law.

Slovenská poľnohospodárska banka, a joint-stock company, Bratislava (Slovak Agricultural Bank) was established as the next bank in line. Its constituent general meeting was held on 26 June 1990, and the initial subscription of shares up to 400 million Kčs lasted until 31 December of the same year. It started its operation on 1 July 1990 as a universal bank with an exchange license and capital in the amount of 5.4 million Kčs. Ladislav Klimko was approved as chairman of the board of directors (later Vladimír Podstránsky), and Ľudovít Pósa became the chief executive director of the company. In accordance with Article 9 of Act No. 158/1989 on Banks and Savings Banks, the object of the company's activities consisted of active and passive banking transactions and financial services to support business services in all sectors of agriculture and the rural population. Slovenská poľnohospodárska banka was the first bank in Slovakia to be established after November 1989 as a joint stock company with the participation of private capital.

On 13 February 1990, the Minister of Finance, Prices and Wages of the Slovak Republic

appointed a preparatory committee for the establishment of a new financial institution – Tatra banka (TB), and on 1 April the temporary leadership of TB was headed by Jozef Rakús. TB began to operate as a state financial institution. Later, it was transformed into a joint-stock company with foreign capital participation. The initial subscription of shares took place from 8 June to 20 July 1990, and the shares were sold out in a short period of time. TB was the first bank in the Czechoslovak Federal Republic that enabled not only legal persons, but also individuals at home and abroad to subscribe its shares. Milan Vrškovič was elected a chief executive director at the first general meeting on 18 September 1990. Alojz Ondra (Slovenská štátna sporiteľňa) and Jozef Mudrík (Všeobecná úverová banka) became members of the board of directors. Major domestic shareholders were Slovenská poisťovňa, Slovenská štátna sporiteľňa and Všeobecná úverová banka, and foreign shareholders included Raiffeisen Zentralbank Österreich AG and Financière Crédit Suisse – First Boston with a 45% share. One important source of support for Tatra banka was the purchase of shares by individuals. Overall, 1,243 subscribers took advantage of the public offering of shares, and the basic capital of the bank amounted to 402 million Kčs.

Slovenská záručná banka, a state financial institution, Bratislava (Slovak Guarantee Bank) was also established upon a decision of the Minister of Finance, Prices and Wages of the Slovak Republic. It was founded on 1 September 1991 as a universal bank without any exchange permit and with capital amounting to 376.2 million Kčs. Its co-founder was Vladimír Valach. Later, Pavol Mikuš became its chief executive director. It was the first bank in Central and Eastern Europe established to support small and medium-sized enterprises. From the second half of 1992, it began to engage in the field of agriculture.

After 1989, the need arose for a postal financial institution aimed at rationalising the structure, organisation, management and forms of cash services at post offices and creating a connecting link with the newly forming banking system. This was the motive for the establishment of Poštová banka (Postal Bank). The necessity to appreciate funds collected while providing giro services predetermined the banking nature of this financial institution. The need to build up the bank as quickly as possible and thus to enable it to provide modern financial services as soon as possible led to the necessity to use experience which at that time could only be brought by foreign capital. Therefore, Poštová banka was constituted as a company with foreign capital participation. Since the beginning of

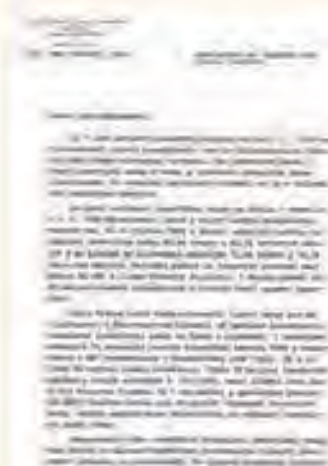
Nový znak IRB

IRB Pri výbere názvu a znaku investičnej a rozvojovej banky, a. s. sa vychádzalo z množstva návrhov, najviac sa však predstavám vedenia banky priblížila variácia Ing. arch. Tibora Škančíka. Z nej sa vybral návrh, ktorý schválilo predstavenstvo IRB, a. s. dňa 23. 4. 1992 na svojom zasadnutí.

Ako vidíme z priloženého vyobrazenia, znak sa skladá z 3 písmen – začiatkových iniciál názvu banky. Znak je dvojfarebný, použitá je kombinácia zlatej a bordovej farby. Zlatá farba symbolizuje prosperitu a istotu, bordová majestätnosť a vážnosť. Tvar písma je šikmý, čo znázorňuje dynamiku činnosti investičnej a rozvojovej banky, a. s.

- IG -

Nový znak Investičnej a rozvojovej banky z roku 1992 // New logo of Investičná a rozvojová banka, 1992

Žiadosť o rozdelenie Investičnej banky na českú a slovenskú časť z roku 1991 // Letter with request to split Investičná banka into Czech and Slovak parts, 1991

Nové interiéry Investičnej a rozvojovej banky v Bratislave (1993) // New interiors of Investičná a rozvojová banka in Bratislava, 1993

Budova Istrobanky v Bratislave na Panskej ulici (1994). Pôvodne to bola budova Bratislavskej sporiteľne, založenej v roku 1842. // Building of Istrobanka in Bratislava, Panská Street, 1994, originally the building of Bratislavská sporiteľňa (established in 1842)

Interiér budovy Istrobanky v Bratislave na Panskej ulici (1994) // Interior of Istrobanka in Bratislava, Panská Street, 1994

Jozef Tkáč, prvý riaditeľ ústredia Investičnej a rozvojovej banky // Jozef Tkáč, the first chief executive director of Investičná a rozvojová banka

Kupónová knižka z 2. vlny kupónovej privatizácie // Voucher book of the second wave of voucher privatisation

univerzálna banka bez devízového povolenia so základným kapitálom 300 mil. Kčs. Prípravné práce na jej založenie začali už 1. novembra 1991. Jej zakladateľom bol Zväz priemyslu SR. Orientovala sa na poskytovanie komplexných bankových služieb so zameraním na rozvoj priemyslu, podporu súkromného sektora, podnikateľských aktivít v procese privatizácie, pri zakladaní podnikov a reštrukturalizácii strojárnských odvetví. Generálnym riaditeľom sa stal Jaroslav Maričák.

Prvou bankou v SR s väčšinovou zahraničnou kapitálovou účasťou bola Ľudová banka, a. s., Bratislava, ktorá dostala povolenie na bankovú činnosť dňa 2. mája 1991. Jej riaditeľom bol menovaný Ivan Čarnogurský, ml. Pôsobiť začala 1. júla so základným kapitálom 300 mil. Kčs. Hlavným akcionárom a súčasne zakladateľom tohto peňažného ústavu bola Oesterreichische Volksbanken-Aktiengesellschaft. Jej zámerom bolo profilovať sa ako ústredný peňažný a úverový ústav. Banka si určila cieľ byť univerzálnou bankou so zameraním na drobné a stredné podnikanie. Plánovala sa podieľať na vytváraní kapitálového trhu a súčasne sa stala aj členom Burzy cenných papierov v Bratislave. Zástupcami manažmentu boli Peter Turek a Jozef Kollár.

Voľným spojením majetku deviatich odborových zväzov a Slovenského zväzu výrobných družstiev vznikla Devín banka, a. s., Bratislava. Verejný úpis jej akcií prebiehal od 1. marca do 30. apríla 1992. V prípravnom výbore boli: Vladislav Bachár, Jozef Rakús a Ľubomír Šlahor (slovenský občan žijúci v Berne, popredný zástupca švajčiarskej firmy SANDOZ). Základný kapitál bol 444,05 mil. Kčs. Dňa 1. júna dostala povolenie ŠBČ-S na výkon bankových činností, pričom bola desiatou bankou na území Slovenska. Predmetom podnikania boli komplexné bankové služby. Generálnym riaditeľom sa stal Vladislav Bachár.

Dňa 6. apríla 1992 vydala ŠBČ-S povolenie na založenie Slovenskej kreditnej banky, a. s., Bratislava, ktorej zakladateľmi boli Slovenský plynárenský priemysel, š. p., Slovenská poisťovňa, a. s., Vodohospodárska výstavba, š. p. Išlo o univerzálnu banku s čiastočným devízovým povolením a základným kapitálom 411,5 mil. Kčs. Generálnym riaditeľom sa stal Bartolomej Kunc.

Propagačný článok o Tatra banke v časopise Československé banky z roku 1992 // Promotional article about Tatra banka in the journal Československé banky, 1992

Na tradície Slovenskej hypotečnej a komunálnej banky nadviazala Prvá komunálna banka, a. s., Žilina, umožňujúca realizáciu zámerov miest a obcí v oblasti financovania rozvojových programov. Zakladateľmi banky boli mestá a obce, povolenie pôsobiť ako univerzálna banka s čiastočným devízovým povolením jej bolo udelené dňa 16. novembra 1992. Základný kapitál bol 300 mil. Kčs. Generálnym riaditeľom ustanovili Jozefa Mihalika.

Istrobanka, a. s., Bratislava, ako univerzálna banka s čiastočným devízovým povolením a počiatkovým kapitálom 500 mil. Kčs, dostala licenciu na prevádzku dňa 22. júna 1992. Jej zakladateľom bola Slovenská poisťovňa, a. s. Generálnym riaditeľom sa stal Ivan Šramko (neskorší guvernér NBS).

Sieť bankových inštitúcií, ktorá postupne vznikala v rokoch 1990 – 1992, mala spoločné problémy. Išlo hlavne o nestabilné a ešte len transformujúce sa ekonomické prostredie, nedostatočné personálne vybavenie bánk, nedostatočné technické vybavenie, absentujúci softvér a iné. Východiskom reštrukturalizácie bankovníctva bolo oddelenie emisnej a komerčnej činnosti bánk a vytvorenie trhu peňazí a trhu kapitálu. Až vznikom Národnej banky Slovenska došlo k zásadným kvalitatívnym zmenám v oblasti bankovníctva. Jej základnou úlohou bolo vytvoriť a stabilizovať menu a pokračovať vo vytváraní a formovaní ekonomického a podnikateľského prostredia pre sústavu komerčných bánk.

KUPÓNOVÁ KNIŽKA

1990, the P. S. K. Vienna participated effectively in the preparatory work through its advisory and consulting activities. Poštová banka was registered as a joint-stock company on 17 January 1991, and on 1 April 1991 Štátna banka československá granted it the authorisation to conduct banking activities. In the second half of 1992, preparatory work began on the separation of Poštová banka, a. s. Praha (Postal Bank, a joint-stock company, Prague) into two separate entities. Upon a decision adopted at the general meeting of shareholders on 15 December 1992, Poštová banka, a. s., Praha ceased to exist on 31 December 1992 and was split into two successor organisations – Poštová banka, a. s., Praha, and Poštová banka, a. s., Bratislava.

On 20 January 1992, the SBCS adopted a decision on which Priemyselná banka, a. s., Košice (Industrial Bank, a joint-stock company, Košice) was constituted as a universal bank without an exchange license with registered capital of 300 million Kčs. Preparatory work regarding its establishment had already started on 1 November 1991. Its founder was Zväz priemyslu SR (Confederation of Industry of the Slovak Republic). It focused on providing comprehensive banking services aimed at industry development, support of the private sector, business activities in the privatisation process, creating businesses and restructuring the engineering industry. Jaroslav Maričák became its chief executive director.

The first bank in the Slovak Republic with majority foreign capital was Ľudová banka, a. s., Bratislava (People's Bank, a joint-stock company, Bratislava), which had been authorised for banking activity on 2 May 1991. Ivan Čarnogurský, Jr., was appointed its chief executive director. It began to operate on 1 July with registered capital of 300 million Kčs. A major shareholder and also the founder of the financial institution was Oesterreichische Volksbanken-Aktiengesellschaft. Its aim was to profile itself as a central financial and credit institution. The bank had its goal to be a universal bank with a focus on small and medium-sized enterprises. It planned to participate in capital market development and also to become a member of Burza cenných papierov v Bratislave (Bratislava Stock Exchange). The representatives of its management were Peter Turek and Jozef Kollár.

The free combination of the assets of nine trade unions and Slovenský zväz výrobných družstiev (Slovak Union of Producer Cooperatives) led to the establishment of Devín banka, a. s., Bratislava (Devin Bank, a joint-stock company, Bratislava). A public offering of its shares took place from 1 March to 30 April 1992. The preparatory committee consisted of Vladislav Bachár, Jozef Rakús,

and Ľubomír Šlahor (a Slovak citizen living in Bern and a leading representative of the Swiss company SANDOZ). Its basic capital amounted to 444.05 million Kčs. On 1 June it was granted authorisation from the SBCS to conduct banking activities; thus, it became the tenth bank in Slovakia. The objects of the bank were comprehensive banking services, and Vladislav Bachár became its chief executive director.

On 6 April 1992, the SBCS issued a permit for the establishment of Slovenská kreditná banka, a. s., Bratislava (Slovak Credit Bank, a joint-stock company, Bratislava), whose founders were Slovenský plynárenský priemysel, š. p. (Slovak Gas Industry, a state enterprise), Slovenská poisťovňa, a. s. (Slovak Insurance Company, a joint-stock company) and Vodohospodárska výstavba, š. p. (Water Construction, a state enterprise). It was a universal bank with a partial foreign exchange license and registered capital in the amount of 411.5 million Kčs. Bartolomej Kunc was named the chief executive director.

Prvá komunálna banka, a. s., Žilina (First Municipal Bank, a joint-stock company, Žilina), which focused on helping towns and villages implement plans in the funding of development programs, followed in the traditions of Slovenská hypotečná a komunálna banka. The founders of the bank were municipalities. It was granted authorisation to operate as a universal bank with a partial exchange license on 16 November 1992. Its registered capital amounted to 300 million Kčs, and Jozef Mihalik was appointed as chief executive director.

Istrobanka a. s., Bratislava, was granted the authorisation to operate on 22 June 1992 as a universal bank with a partial exchange license and initial capital of 500 million Kčs. Its founder was Slovenská poisťovňa, a. s., Bratislava. Ivan Šramko (later Governor of Národná banka Slovenska) became its chief executive director.

The network of banking institutions that gradually emerged from 1990 to 1992 had common problems. They were essentially in an unstable and still transforming economic environment and had inadequate staffing, insufficient technical equipment, a lack of software and other problems. The starting point of banking industry restructuring was the separation of the issuing and commercial activities of banks and the creation of a money market and a capital market. Even the emergence of Národná banka Slovenska led to major qualitative changes in the field of banking. Its main task was to create and stabilise the currency and continue in creating and shaping the economic and business environment for the system of commercial banks.

Znak Slovenskej Tatry banky z roku 1990 // Logo of Slovenská Tatra banka, 1990

D. Jurek: Z predloženej kolekcie návrhov v súťaži na symbol Tatry Banky, 1991

D. Jurek: Vitacny návrh v súťaži na symbol Tatry Banky, 1991

Znak Tatra banky z roku 1991 // Logo of Tatra banka, 1991

Inzerát o výberovom konaní do Prvej komunálnej banky, a. s., Žilina z roku 1992 // Recruitment process advertised by Prvá komunálna banka, a. s., Žilina, 1992

6.4. Štátna banka československá v rokoch 1990 – 1992

(Mária Kačkovičová)

Ekonomický a menový vývoj v roku 1990 bol výrazne ovplyvnený začínajúcim prechodom od centrálne plánovaného hospodárstva k trhovej ekonomike, prípravami transformačného procesu a očakávaním rastu cien a devalvácie. Zotrvačnosťou pôsobili tendencie z minulých rokov (nízka kvalita a konkurencieschopnosť výrobkov, vysoká surovinová a energetická náročnosť výroby, prezamestnanosť); adaptačný proces vo všetkých oblastiach ekonomiky bol pomalý. Závažný vplyv mali aj zahraničné faktory (postupný rozpad RVHP, hospodárske ťažkosti ZSSR a ďalších bývalých socialistických krajín, zjednotenie Nemecka), ktoré na jednej strane prehlbovali odbytovú krízu a na druhej strane sťažovali zabezpečenie surovinových a ďalších vstupov. Pretrvávali problémy v produkčnej výkonnosti a adaptácia na trhové prostredie prebiehala pomalšie a ťažšie, ako sa pôvodne predpokladalo. Československý export bol determinovaný ekonomickou recesiou v západnej Európe, pričom sa uplatňovali reštrikčné opatrenia na vývoz do niektorých krajín Európy.

Prelomový rok 1990 bol v histórii československého bankovníctva rokom návratov. Vrátili sme sa k štandardnému dvojstupňovému bankovému systému a vstúpili sme opätovne do medzinárodných bankových inštitúcií. Bol to tiež rok, keď sa bankovníctvo vydalo na namáhavú cestu k trhovej ekonomike, k moderným bankovým službám a k eliminácii strát, ktoré zanechal predchádzajúci systém. Pred rokom 1990 bankovú sústavu v Československu predstavoval monolitický systém s jednou štátnou bankou, ktorá bola súčasne centrálnou bankou, jednou sporiteľňou, jednou investičnou bankou a jednou zahranično-obchodnou bankou. Takmer celý zisk centrálnej banky, ako aj ostatných sa odvádzal do štátneho rozpočtu, pričom tieto bankové inštitúcie boli nastavené tak, aby si nekonkurovali.

Prestavba hospodárskeho mechanizmu sa síce začala v roku 1988, ale najmä udalosti zo 17. novembra 1989 predznamovali významné zmeny aj v Štátnej banke československej. Tieto zmeny riešili zákony č. 130/1989 Zb. o ŠBČS a zákon č. 158/1989 Zb. o bankách a sporiteľniach. Pripravila sa pôda na vznik nových bánk. Banky zostali v štátnom vlastníctve, nepripravené na novú kapitalistickú realitu. Zákon o ŠBČS pritom nevyjadroval jej dostatočnú právomoc a zodpovednosť za československú menu, osobitne za jej kvalitu a stabilitu, a, naopak, ponechal jej závislosť na vláde ČSFR. Zo Štátnej banky československej sa stala menová banka štátu. Nový zákon o ŠBČS definoval jej postavenie, funkcie a úlohy ako ústrednej banky štátu. K plneniu týchto funkcií prispela aj vnútorná organizačná štruktúra banky, sieť jej pobočiek a systém riadenia. Nový zákon vytvoril aj predpoklady na kontrolné oprávnenia v korunovej a devízovej oblasti, v oblasti peňažného obehu a platobného a zúčtovacieho styku. Dôležitou činnosťou bolo vykonávanie bankového dohľadu a devízovej kontroly. Vytvorili sa dva národné ústavy pre SSR a pre ČSR, ktoré zastrešovalo ústredie, čo bolo vlastne odrazom federatívneho usporiadania štátu. Pri plnení svojich funkcií spolupracovali s príslušnými republikovými ústrednými orgánmi štátu, pričom činnosť hlavných ústavov bola zameraná na dve oblasti – oblasť ekonomicko-analytickú a oblasť peňažnú a správnú. V prvej oblasti k hlavným úlohám patrilo vypracovávanie menových plánov, ktoré sa členili aj na národné. V rámci nového orga-

Prvá zmenáreň otvorená po roku 1989 v Bratislave
// First foreign exchange office opened in Bratislava after 1989

6.4. Štátna banka československá: 1990-1992

(Mária Kačkovičová)

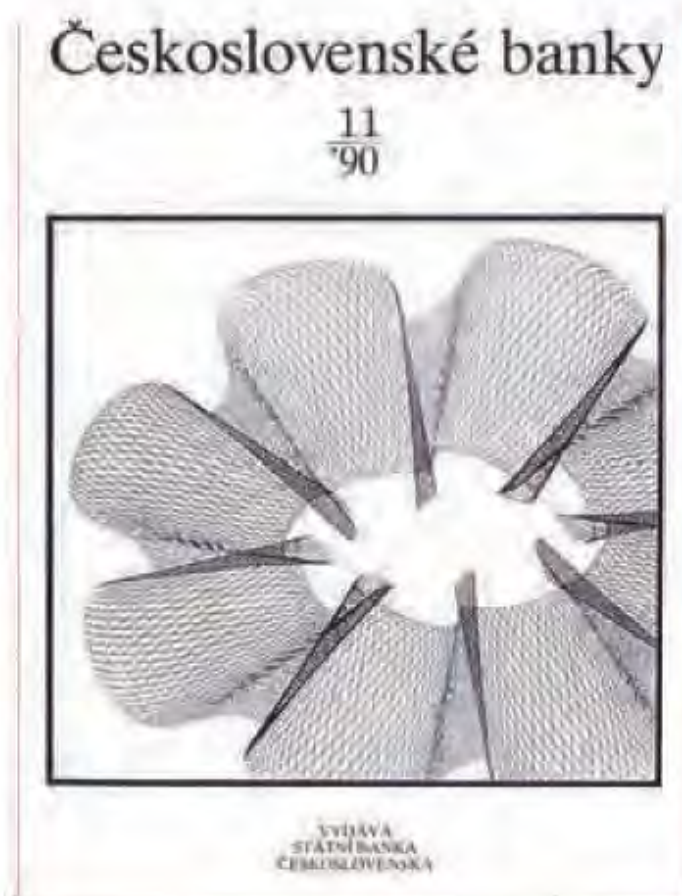
Economic and monetary development in 1990 was significantly influenced by starting the transition from a centrally planned economy to a market economy, preparations for the transformation process and the expectation of price increases and depreciation. Trends from previous years continued (low quality and competitiveness of products, high raw material and energy intensity of production, and over-employment). The adaptation process in all areas of the economy was slow. Even foreign factors (gradual disintegration of the Council of Economic Mutual Aid, economic difficulties of the Soviet Union and other former socialist countries, and the unification of Germany) had a significant impact, and on one hand, this deepened the sales crisis, while on the other it made the provision of raw materials and other inputs more difficult. Problems persisted in production efficiency and adaptation to the market environment ran slower and was more difficult than was originally anticipated. Czechoslovak exports were determined by the economic recession in Western Europe, and restrictive measures on exports to some countries in Europe applied.

In the history of the Czechoslovak banking industry, 1990 represented a turning point. We went back to the standard two-tier banking system and re-entered into international banking institutions. It was also the year when the banking industry embarked on an arduous path to the market economy, modern banking services and the elimination of losses left by the previous system. Before 1990, the banking system in Czechoslovakia was a monolithic system with one state bank also acting as a central bank, one savings bank, one investment bank and one foreign trade bank. Almost all profits of the central bank as well as the other banks were put into the state budget, while the banking institutions were set up so that they did not compete with each other.

Rebuilding the economic mechanism had actually started in 1988, but the events of 17 November 1989 in particular ushered in significant changes in Štátna banka československá. The changes were addressed in Act No. 130/1989 Coll. on Štátna banka československá and Act No. 158/1989 Coll. on Banks and Savings Banks, which prepared the ground for the establishment of new banks. Banks remained state-

owned and unprepared for the new capitalist reality. The Act on the SBCS did not stipulate its sufficient authority and responsibility for the Czechoslovak currency, especially for its quality and stability, and, in turn, maintained its dependence on the Government of the Czechoslovak Federal Republic. Štátna banka československá became a state bank for currency. The new Act on the SBCS defined its position, functions and responsibilities as a state central bank. In addition, the internal organisational structure of the bank, the network of its branches and the management system contributed to the performance of its functions. The new law also created the conditions for authorisations to carry out controls in the crown and foreign exchange area and in the field of circulation and payment and clearing transactions. An important activity was performance of bank supervision and foreign exchange controls. Two national institutes for the Slovak Socialist Republic and the Czech Socialist Republic were created which were covered by the headquarters – this was actually a reflection of federal organisation of the state. In per-

Časopis Československé banky, vycházel v letech 1990 – 1992 // Journal Československé banky, published between 1990 and 1992

Čakanie na devízy pred pobočkou Štátnej banky československej v Bratislave v decembri 1989
// Queuing for foreign exchange in front of the Štátna banka československá branch in Bratislava, December 1989

nizačného usporiadania sa znížilo množstvo organizačných jednotiek a útvarov ŠBČS. Bol zavedený dvojstupňový spôsob riadenia ústredie – pobočka. Pobočky boli zriadené v krajských mestách a v Bratislave a Prahe. Za predsedu ŠBČS ústredie bol zvolený Jozef Tošovský, jeho prvým miestopredsedom sa stal Slováč Vladimír Valach. Do funkcie generálneho riaditeľa ŠBČS, Hlavný ústav pre SR, sa v roku 1990 vrátil Egon Hlavatý, ktorý zdôvodnil svoj návrat slovami: „Do banky sa vraciam najmä preto, lebo sa mi vždy zdalo, že som pri mojom odchode zanechal niečo nedokončené. Mám na mysli nezavrievané, lepšie povedané prerušené úsilie o vytvorenie racionálneho, efektívneho, moderného a podnikového bankového systému, ktorého kontúry sa formovali v roku 1968 a pri ktorom som mal možnosť pôsobiť.“ Jeho hlavným zámerom bolo nastaviť zmeny v menovej a úverovej politike, obnoviť ekonomickú a peňažnú rovnováhu, využiť peniaze ako intenzifikačný nástroj vo vnútorných aj vonkajších vzťahoch, finančne ozdraviť národné hospodárstvo. Do roku 1990 sme vstupovali so zadlženosťou cca 7 mld. USD.

Po novembri 1989 sa otvorili hranice so svetom, a to znamenalo zvýšený záujem našich občanov o vycestovanie do zahraničia. V decembri 1989 zmenárenské miesta na území Slovenska zaznamenali nebývalý záujem o kúpu devíz. Tento záujem mnohonásobne prevýšil možnosti zamestnancov ŠBČS, ktorých nečakané rozhodnutie o predaji valút zaskočil nedostatočne pripravených. Búrľivá atmosféra v nekonečnom rade čakajúcich miestami vytvárala dojem, že za 300 šilingov (vtedy limit) sa hazardovalo s ľudskou dôstojnosťou. V prvý decembrový týždeň o kúpu valút prejavilo na Slovensku záujem 320 000 klientov. V tejto hektickej situácii banke vypomáhali i iné zmenárenské miesta, ako aj cestovné kancelárie.

Už začiatkom roku 1990 bol vypracovaný Akčný program Štátnej banky československej, ktorý stanovil ako prvoradú úlohu zabezpečiť urýchlený prechod ku konvertibilitě československej koruny. V prechodnom období to bola úloha neľahká, lebo sa očakávali inflačné tlaky, proti ktorým musela centrálna banka postaviť reštrikčný monetárny tlak.

Dňa 21. januára 1990 schválila vláda ČSSR novú menovú politiku ŠBČS, ktorá sa začala uplatňovať od 1. apríla. Toto uznesenie vlády sa chápalo ako prvý krok k zvýšeniu nezávislosti ŠBČS ako menovej inštitúcie. Menová politika nahradila doteraz spracovávaný menový plán, čo odrážalo zmenu vo vzťahu k štátnemu plánu, ktorý doteraz predurčoval rozsah úverov v ekonomike a prefinancovanie úloh stanovených plánom. ŠBČS do konca roka 1989 prakticky 98 % svojho zisku odvádzala do štátneho rozpočtu. Popri regulácii prílivu peňazí do ekonomiky začala ŠBČS regulovať aj diskontnú úrokovú sadzbu. Od 1. apríla 1990 bola zvýšená o 1 %, t. j. na 5 %. Do konca roka 1990 sa diskontná sadzba zvyšovala ešte dva razy a to 1. októbra na 7 % a 21. novembra na 8,5 %.

ŠBČS stanovila „Zásady stanovenia kurzu československej koruny k zahraničným menám“ od 8. januára 1990. Vďaka nim sa mohol realizovať postupný prechod od prepočítacieho kurzu k trhovému poňatiu kurzu. Cieľom bolo vytvoriť jeden reálny kurz vymeniteľnej československej koruny, ktorý mohol existovať iba vo fungujúcom peňažnom trhu. Tiež bola vytvorená metodika stanovovania kurzu československej koruny. Oficiálny kurz československej koruny stanovený v roku 1953 bol do roku 1989 korigovaný zložitým systémom zvláštnych vnútorných kurzov či rôznych koeficientov a prírážok. Prvým opatrením objektivizácie kurzu bolo od 1. januára 1989 zavedenie jednozložkového obchodného a jednozložkového neobchodného kurzu československej koruny, pričom došlo k od-

Egon Hlavatý

*24. 7. 1930 Stupava
†8. 3. 2011 Bratislava

Od roku 1953 pracoval na Povereníctve financií v Bratislave. Do Štátnej banky československej nastúpil v roku 1966 ako riaditeľ I. správy plánovacej a ekonomickej Oblastného ústavu v Bratislave. Roku 1971 sa stal riaditeľom devízového odboru Hlavného ústavu ŠBČS v Bratislave. Roku 1978 začal pôsobiť v Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied v Bratislave, aby sa venoval vedeckému výskumu. Od 1. januára 1990 ho akadémia uvoľnila na výkon funkcie generálneho riaditeľa Hlavného ústavu ŠBČS v Bratislave a neskôr viceguvernéra ŠBČS. Po odchode z banky v roku 1992 sa vrátil späť k výskumu a v Ekonomickom ústave SAV sa naplno venoval riešeniu ekonomických problémov transformujúcej sa slovenskej ekonomiky.

From 1953 he worked in the Executive Authority for Finance in Bratislava. He entered the service of Štátna banka československá (SBCS) in 1966 as director of the 1st Planning and Economic Administration of the Regional Institute in Bratislava. In 1971 he became director of the Foreign Exchange Department of the Main Institute of the SBCS in Bratislava. In 1978 he began to work in the Institute of Economic Research of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava to take on a scientific research. From 1 January 1990 he was released by the Academy to act as the CEO of the Main Institute of the SBCS in Bratislava and, later on, as a deputy governor of the SBCS. After leaving the bank in 1992, he returned to research and devoted himself completely in the Institute of Economic Research of the Slovak Academy of Sciences to the solution of economic problems of the transforming Slovak economy.

forming their functions, they cooperated with the competent central authorities of each republic. The business of the main institutes was focused on two areas – on economics and analyses and on the monetary and administration field. In the first area, the main tasks were producing currency plans that were broken down into national plans. Under the new organisational structure, the number of organisational units and departments of the SBCS was reduced. A two-tier management system (headquarters – branch) was introduced. Branches were established Bratislava and Prague and in regional cities. Jozef Tošovský was elected the President of the SBCS and his first vice-president was a Slovak – Vladimír Valach. Egon Hlavatý returned to his office as the chief executor director of the SBCS, Main Institute for Slovakia, in 1990. He justified his return: "I came back to the bank mainly because I've always felt that when I left it, I left something unfinished. I mean not completed, rather interrupted efforts to create a rational, efficient, modern and entrepreneurial banking system whose contours were formed in 1968 and in the creating of which I had the opportunity to participate." His main aim was to set the changes in monetary and credit policies, restore economic and monetary equilibrium, use money as an intensification tool in internal and external relationships and recover national economy financially. Our country entered the year 1990 with debts amounting to about 7 billion USD.

After November 1989, the border to the world opened and that meant the increased interest of our citizens in travelling abroad. In December 1989, exchange offices in Slovakia experienced unprecedented interest in purchasing foreign currencies. The interest far outweighed the possibility of SBCS employees. They were as surprised by the unexpected decision to sell foreign currencies as they were poorly prepared to realise it. A stormy atmosphere of endless waiting in queues almost created the illusion that they jeopardised human dignity for 300 shillings (the limit at that time). In the first week of December, 320,000 clients in Slovakia were interested in buying foreign currencies. In that hectic situation, other exchange offices as well as travel agencies helped the bank.

At the beginning of 1990, the Action Programme of Štátna banka československá was developed and set the primary task of ensuring a rapid transition to Czechoslovak crown convertibility. It was not an easy task, because inflationary pressures were expected, against which the central bank had to use restrictive monetary pressure.

On 21 January 1990, the government of Czechoslovakia approved the new monetary policy of the SBCS, which took effect on

Zoznam výmenných kurzov
Príloha č. 20

Príloha č. 20

zem	menovitá hodnota	kurzy pre Slovensko k slovenskému štátnemu peniazu			
		100 Kč	100 Kč	100 Kč	100 Kč
Austria	100 S	12,00	12,15	12,00	12,00
Bélgia	100 B	27,50	27,50	27,50	27,50
Dánsko	100 D	2,50	2,42	2,50	2,50
Fínsko	100 F	20,54	20,54	20,54	20,54
Francúzsko	100 F	4,50	4,50	4,50	4,50
Grécko	100 G	2,00	2,00	2,00	2,00
Irsko	100 I	2,50	2,50	2,50	2,50
Itália	100 L	20,36	20,36	20,36	20,36
Japonsko	100 J	19,36	19,36	19,36	19,36
Kanada	100 K	1,41	1,41	1,41	1,41
Litva	100 L	12,00	12,00	12,00	12,00
Nemecko	100 M	2,50	2,50	2,50	2,50
Nórsko	100 N	13,76	13,76	13,76	13,76
Portugalsko	100 P	206,48	206,48	206,48	206,48
Rakúsko	100 R	1,33	1,33	1,33	1,33
Španielsko	100 S	166,64	166,64	166,64	166,64
Švédsko	100 Š	2,50	2,50	2,50	2,50
Švajčiarsko	100 Š	2,50	2,50	2,50	2,50
Taliansko	100 T	20,36	20,36	20,36	20,36
V. Británie	100 V	20,36	20,36	20,36	20,36
ZSSR	100 Z	21,50	21,50	21,50	21,50

1 April. The government resolution was understood as a first step towards increasing the independence of the SBCS as a monetary institution. The monetary policy replaced the previously developed monetary plan, reflecting a change in the relation to the state plan, which determined the extent of credits in the economy and the refinancing of tasks stipulated by the plan. By the end of 1989, the SBCS had paid almost 98% of its profits into the state budget. In addition to regulating the flow of money into the economy, the SBCS also began to regulate the discount rate. From 1 April 1990, it was increased by 1%, i.e. to 5%. By the end of 1990, the discount rate had increased twice – to 7% by 1 October and to 8.5% by 21 November.

On 8 January 1990, the SBCS set the "Principles for determining the exchange rate of the Czechoslovak crown to foreign currencies." Thanks to these principles, it could now make a gradual transition from the conversion rate to the concept of a market rate. The aim was to create a single real exchange rate for the convertible Czechoslovak crown

Kurzový lístok z júla 1990 // List of exchange rates, July 1990

List Egona Hlavatého predsedovi vlády Slovenskej republiky z júla 1992 o rámcovom projekte zabezpečenia menového systému a peňažníctva na Slovensku // Letter by Egon Hlavatý of July 1992 to the Slovak prime minister concerning the framework project of monetary and banking systems in Slovakia

Pozvánka na poradu o prechode ku zameniteľnosti koruny pre Adama Celušáka, námestníka generálneho riaditeľa Hlavného ústavu Štátnej banky československej pre Slovenskú republiku v Bratislave z roku 1990 // Invitation for Adam Celušák, deputy general director of the Main Institute of Štátna banka československá for Slovakia, to attend a meeting concerning crown exchangeability, 1990

stráneniu uvedených koeficientov a prirážok. Ďalším krokom k zrealneniu devízového kurzu sa stala mierna devalvácia začiatkom januára roku 1990. Dňa 8. januára 1990 bol zjednotený kurz pre obchodné a neobchodné platby na úrovni 17 Kčs/1 USD. To znamená, že koruna bola devalvovaná voči voľným menám o 18,6% a súčasne revalvovaná voči prevoditeľnému rubľu o 10%. Zároveň bol stanovený zvláštny turistický kurz koruny, ktorého výška bola ovplyvňovaná ponukou a dopytom po voľne zmeniteľných menách. V priebehu roku 1990 sa potom pristúpilo k ďalšej devalvačnej úprave kurzu československej meny k zmeniteľným menám. Cieľom úprav bolo realistické priblíženie výšky kurzu, najmä s ohľadom na formovanie trhových podmienok. Dňa 15. októbra 1990 bol oficiálny kurz devalvovaný na 24 Kčs/1 USD (zníženie kurzu koruny k USD o 54,54%) a turistický kurz bol upravený na 30 Kčs/1 USD. V závere roku 1990 sa rozoberal ďalší možný devalvačný krok, pričom sa pracovalo s dvoma scenármi úrovne kurzu – s kurzom vo výške 24 Kčs/1 USD a 28 Kčs/1 USD. Avšak na základe pokračujúceho odlivu devízových rezerv sa pristúpilo k druhému variantu 28 Kčs/1 USD. Stalo sa tak 28. decembra 1990 v rámci odstránenia režimu dvojitého kurzu, keď došlo k zjednoteniu obchodného a turistického kurzu. Touto operáciou boli stanovené podmienky pre vnútornú zmeniteľnosť koruny od 1. januára 1991.

Zároveň bolo nevyhnutné vyriešiť otázku kurzovej relácie, to znamená vzťahy medzi devízovými kurzami voľne zmeniteľných národných mien medzi sebou a tým aj ich kurzy voči československej korune. Zotrvávalo sa v podstate pri systéme, ktorý bol založený v roku 1981, podľa ktorého sa určuje pomer koruny k jednotlivým voľným menám podľa toho, ako sa menia ich kurzové pomery na devízových trhoch. Postupovalo sa metódou tzv. krížových kurzov, a to podľa zloženia, respektíve zastúpenia hlavných mien vo vybranom menovom koši, ktorý vtedy obsahoval americký dolár, nemeckú marku, rakúsky šiling, britskú libru a švajčiarsky frank.

Na 15. porade vedenia ŠBČS dňa 29. mája 1990 bol prerokovaný materiál o vnútornej zmeniteľnosti československej koruny. Regulácia vnútornej zmeniteľnosti predpokladala, že platobný styk so zahraničím bude prebiehať na bežných korunových účtoch s vylúčením obehu cudzích mien v ekonomike. Plánovalo sa, že podniky budú svoje devízové inkasá povinne odpredávať bankám za koruny a v následnom kroku budú banky predávať devízové prostriedky na platbu za koruny. Regulátorom ponuky a dopytu po cudzích menách bol trhový kurz. V počiatkovom období sa kombinoval princíp voľného prístupu k devízam s určitým devízovým obmedzením. Devízového trhu sa zúčastňovali iba obchodné banky, peňažné ústavy a ústredná banka. Podmienkou úspešného fungovania devízového trhu bolo uplatňovanie reštriktívnej rozpočtovej a menovej politiky. V máji 1990 dostali povolenie vykonávať zmenárenskú činnosť prví súkromní podnikatelia, pričom v Bratislave sa o ňu v prvých dňoch zaujímalo 80 osôb, avšak spočiatku bolo možné zmenárenskú činnosť vykonávať iba ako vedľajší pracovný pomer.

Vláda ČSFR na svojom zasadnutí dňa 14. mája 1990 prijala uznesenie č. 342 o postupe zaistenia ekonomickej reformy, pričom konštatovala, že základom ekonomickej reformy je najmä prechod k plnej trhovej ekonomike. Súčasne schválila aj Harmonogram postupu ekonomickej reformy.

ŠBČS sa zaoberala ďalším prehlbovaním menových nástrojov regulujúcich úverovú činnosť obchodných bánk a sporiteľní. Zmyslom regulácie bolo dodržať zámery menovej politiky. Hlavným nástrojom regulácie popri diskontnej sadzbe sa stali povinné minimálne rezervy a refinančný úver. Povinné minimálne rezervy boli vytvárané z celkových (nie iba z prírastkov) primárnych vkladov jednotnou sadzbou 8% stanovenou na rok 1990. Uplatňovanie povinných rezerv vytváralo predpoklady na to, aby banky a sporiteľne začali využívať refinančný úver, čím sa zvýšila účinnosť pôsobenia diskontnej sadzby.

Pri hodnotení menového vývoja za rok 1990 sa ukázalo, že pokračovali nepriaznivé vývojové tendencie, pričom ich dosah sa prejavoval vo všetkých sektoroch ekonomiky. Poklesla hospodárska aktivita a prehĺbila sa nevyváženosť trhu. Zvyšovala sa čistá zadlženosť podnikového sektoru, rast materiálnych zásob, rast platobných ťažkostí, ako aj pokles vkladov na účtoch v peňažných ústavoch.

Hospodárske výsledky za rok 1990 v SR charakterizoval pokles prírastku hrubého národného dôchodku o 3%; výsledné saldo obchodnej bilancie v zahranično-obchodnej činnosti predstavovalo pasívum 9,2 mld. Kčs. Celkovo je možné stav ekonomiky SR

Oznámenie Adama Celušáka o vzniku pracovnej skupiny na vypracovanie opatrení pre rozvoj bankovej infraštruktúry na Slovensku z roku 1990 // Report by Adam Celušák on the establishment of a working group for the implementation of banking infrastructure development measures in Slovakia, 1990

Kurzy za roky 1990 – 1992: menový kôš

Exchange rates in 1990-1992: currency basket

Dátum/Date	USD	DM	ATS	CHF	FRF
1/1/1990	14,3	8,2	1,2	9,4	
Devalvácia/Devalued on 8. 1. 1990	17,0	9,8	1,4	10,9	
Devalvácia/Devalued on 15. 10. 1990	24,0	15,7	2,2	18,7	
Devalvácia /Devalued on 28. 12. 1990	28,0	18,2	2,6	21,3	
1991	29,5	17,8	2,5	20,6	5,2
1992	28,3	18,1	2,6	20,2	5,4

Zdroj: Archív Národnej banky Slovenska, Zbierka kurzových listov Štátnej banky československej 1990 – 1992.

Source: Archives of Národná banka Slovenska, Collection of currency tables of Štátna banka československá for 1990-1992.

that could only exist in a functioning financial market. Also, a methodology for determining the exchange rate of the Czechoslovak crown had been developed. By 1989, the official exchange rate of the Czechoslovak crown determined in 1953 was adjusted by a complex system of special internal rates and various coefficients and surcharges. The first measure to make the rate objective was the single-item commercial and single-item non-commercial exchange rate of the Czechoslovak crown introduced on 1 January 1989, which eliminated the coefficients and surcharges. The next step to make the exchange rate more realistic was moderate depreciation in early January 1990. On 8 January 1990, the exchange rate for commercial and non-commercial payments was unified at 17 Kčs/1 USD. This meant that the crown was depreciated against free currencies by 18.6% while revaluated to the convertible ruble by 10%. A special tourist exchange rate of the crown was also determined, the amount of which was affected by supply and demand for freely convertible currencies. Another depreciation of the exchange rate of the Czechoslovak crown to convertible currencies occurred during the year 1990. The aim of the adjustments was a realistic approximation of the exchange rate, especially with regard to the formation of market conditions. On 15 October 1990, the official exchange rate was depreciated to 24 Kčs/1 USD (reducing the exchange rate of crown to USD by 54.54%) and the tourist exchange rate was adjusted to 30 Kčs/1 USD. At the end of 1990, another possible depreciation step was discussed, while two scenarios of the exchange rate level were taken into account – the exchange rate of 24 Kčs/1 USD and 28 Kčs/1 USD. However, based on the continued outflow of foreign exchange reserves, the second variant – 28 Kčs/1 USD – was chosen. This took place on 28 December 1990 within the cancellation of the dual exchange rate regime, when there was unification of the commercial and tourist exchange rate. The operation stipulated conditions for internal convertibility of the crown from 1 January 1991.

It was also necessary to address the issue of exchange rate relations, which meant a ratio of foreign exchange rates of the national currencies freely convertible to each other and thus their rates to the Czechoslovak crown. In fact, the system founded in 1981 was for the most part maintained. According to it, the ratio of crown to individual freely convertible currencies was determined depending on how they changed their exchange ratios in the exchange markets. This so-called cross-rate method was used according to the composition or representation of major currencies in a selected currency

basket, which then included the U.S. dollar, the German mark, the Austrian schilling, the British pound and the Swiss franc.

Material on the internal convertibility of the Czechoslovak crown was discussed at the 15th meeting of the SBCS management held on 29 May 1990. Internal regulation of convertibility assumed that payments to foreign countries would take place in current accounts in crown, excluding circulation of foreign currencies in the economy. It was projected that businesses would be required to sell their collections of foreign currencies for crown, and subsequently, banks would sell foreign exchange resources for payments in crown. The regulator of supply and demand for foreign currencies was the market rate. In the initial period, the principle of free access to foreign currencies was combined with certain exchange restrictions. Only commercial banks, financial institutions and the central bank participated in the foreign exchange market. A condition for the successful operation of the foreign exchange market was the application of restrictive fiscal and monetary policies. In May 1990, the first private entrepreneurs were authorised to perform currency exchange activities, and in the first days 80 persons were interested in doing so in Bratislava, though at first, currency exchange activities could only be carried out as side work.

At its meeting on 14 May 1990, the Government of the Czechoslovak Federal Republic adopted Resolution No. 342 on a procedure for ensuring economic reform and noted that the basis of economic reform was particularly transition to a full market economy. At the same time it approved the Economic Reform Schedule.

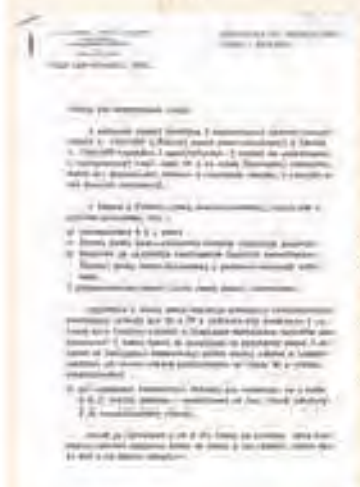
The SBCS dealt with a further deepening of monetary instruments for regulating the lending activities of commercial banks and savings banks. The purpose of the regulation was to adhere to the intentions of the monetary policy. In addition to the discount rate, the main instrument of the regulation became mandatory minimum reserves and refinancing credits. Mandatory minimum reserves were created from total (not only from increments) primary deposits through a uniform rate of 8% set for the year 1990. Application of the mandatory minimum reserves created the presumption for using refinancing credits by banks and savings banks, thus increasing the efficacy of the discount rate.

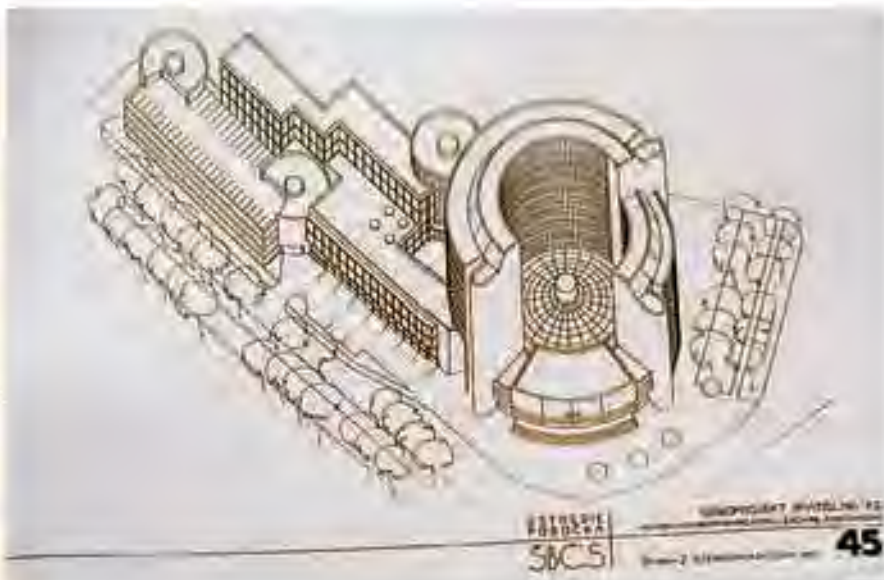
Assessing monetary developments in 1990 showed that adverse trends were continuing, and their impacts were evident in all sectors of the economy. Economic activities decreased, and the market imbalance deepened. The net debt of the corporate sector,

Materiál na rokovanie vlády o opatreniach na vnútornú zameniteľnosť československej koruny z roku 1990 // Documentation for the government meeting on internal exchangeability of the Czechoslovak crown, 1990

Protest Egona Hlavatého voči navrhovaným úpravám v Zákone o štátnej banke česko-slovenskej v októbri 1991 // Protest of Egon Hlavatý against proposed amendments to the Act on the State Bank of the Czechoslovakia, October 1991

Návrh nového sídla pre ústredie Štátnej banky česko-slovenskej z októbra 1992 // Design for the new headquarters of Štátna banka česko-slovenská, October 1992

v roku 1990 charakterizovať ako nerovnovážny, pričom k celkovej nerovnováhe prispel pokles tvorby hmotných zdrojov pri zvyšovaní množstva peňazí v ekonomike.

Menové ciele na rok 1991 boli pripravené už podľa pravidiel Medzinárodného menového fondu a medzinárodných štandardov. Sledovali zachovanie miery rastu peňazí a úverov, ktoré boli v súlade s predpokladaným priebehom inflácie, poklesom výroby a úlohami platobnej bilancie. Hlavnými nástrojmi menovej politiky boli limity úverov stanovené jednotlivými bankami a podporované úrokovou politikou. Od 1. januára 1991 sa zaviedla vnútorná zmeniteľnosť československej koruny, čo znamenalo zásadný prechod od pridelového systému devízového hospodárstva k trhovej redistribúcii devíz. Hlavným regulátorom vývoja platobnej bilancie sa stal devízový kurz tvorený na základe ponuky a dopytu. Vykonanie pomerne rozsiahlej devalvácie spolu s takmer úplným odstránením regulácie cien vyvolalo značné zvýšenie cenovej hladiny.

Od 1. júla 1991 vstúpil do platnosti nový organizačný poriadok ŠBČS, pričom pred-

chádzajúci platil jeden rok, keďže bol chápaný ako dočasné provizórium. Podstatnou zmenou bolo ustanovenie Bankovej rady ŠBČS, ktorá prijímala zásadné menové rozhodnutia. Definitívne rozdelila Ústredie ŠBČS na tri samostatné jednotky, a to federálne ústredie a dva hlavné ústavy – pre SR a ČR. Jednoznačne bolo vymedzené, že ústredie je koncepčnou, riadiacou a výkonnou organizačnou jednotkou a hlavné ústavy sú riadiacimi a výkonnými jednotkami. Odborné útvary boli rozdelené do troch skupín: v prvej boli úseky a odbory pracujúce v oblasti bankovej stratégie; druhú skupinu tvorili útvary informačnej sústavy; tretiu skupinu odbor peňažný, zabezpečujúci emisnú činnosť banky. Samostatné postavenie mal odbor bankového dohľadu. Obdobnú náplň útvarov mali aj republikové ústavy. Do ich zásadnej činnosti patrilo zabezpečovanie vzťahov k zákonodarným a výkonným orgánom štátnej správy republík, vykonávanie vymedzených bankových obchodov a činností s bankami na ich území vrátane správy povinných minimálnych rezerv obchodných bánk.

Vo výročnej správe ŠBČS za rok 1991 sa konštatovalo, že československú ekonomiku výrazne ovplyvnili zmeny vnútorných podmienok, nezávisle na priebehu reformy či na vôli vlád a riadiacich inštitúcií. Šokovými nárazmi boli predovšetkým zmena výmenných relácií československého zahraničného obchodu (niekoľkonásobné zvýšenie cien ropy) a strata odbytkov RVHP; ďalšou okolnosťou bola liberalizačná povaha reformy a premena vnútornej deficitnej ekonomiky vo vyváženú; menová politika bola za týchto okolností úspešná a splnila svoj hlavný cieľ: dosiahla vnútornú a vonkajšiu stabilitu a vytvorila dôležitý predpoklad zásadnej ekonomickej transformácie. V menovom vývoji dosiahol prebytok bežného účtu 10,5 mld. Kčs a devízové rezervy vzrástli na 3,3 mld. USD, čo predstavovalo finančné krytie na dovozy približne na štyri mesiace. Dosiahla sa zásad-

Marián Tkáč

*25. 9. 1949 Čičava

V rokoch 1972 – 1974 pracoval na Mestskej finančnej správe v Bratislave, následne nastúpil na Ministerstvo financií Slovenskej republiky, kde sa z odborného referenta vypracoval na post námestníka ministra financií v roku 1990. Od 29. októbra 1992 pôsobil ako viceguvernér pre Slovenskú republiku v Štátnej banke česko-slovenskej. Patril k zakladateľom Národnej banky Slovenska, ktorú viedol od 1. januára 1993 do 29. júla 1993 ako viceguvernér poverený jej riadením. Od 1. augusta 1993 do 11. apríla 1994 pôsobil v Národnej banke Slovenska ako viceguvernér a v rokoch 1995 – 2010 pracoval ako vedúci jej archívu. Stal sa ideovým tvorcom slovenských bankoviek, ktorých prvú emisiu podpisoval.

In 1972-1974 he worked in the Municipal Financial Administration in Bratislava. Subsequently, he entered the service of the Ministry of Finance of the Slovak Republic where he worked his way up from the position of officer to the post of deputy minister of finance in 1990. From 29 October 1992 he acted as a deputy governor for the Slovak Republic in Štátna banka česko-slovenská. He was one of the founders of Národná banka Slovenska and in charge of its management from 1 January 1993 to 29 July 1993 as a deputy governor entrusted with its management. From 1 August 1993 to 11 April 1994 and in 1995-2010 he worked in Národná banka Slovenska as a deputy governor and as the head of Archives, respectively. He became the ideational author of the Slovak banknotes whose first issue was signed by him.

material stocks and payment difficulties increased, and deposits in accounts with financial institutions decreased.

Financial results for the year 1990 in the Slovak Republic were characterised by a decrease in the gross national income by 3%. The resulting trade balance in foreign trade operations represented 9.2 billion Kčs. Overall, the situation in the Slovak economy in 1990 can be characterised as imbalanced, with a reduction in material resources along with an increase in the money supply contributing to the overall imbalance.

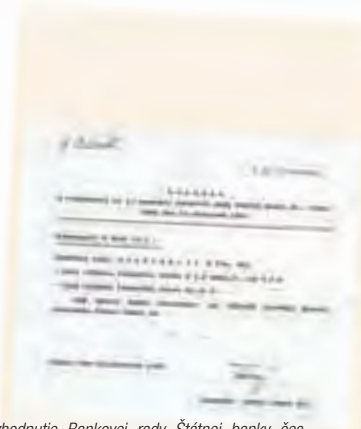
Monetary targets for 1991 were prepared in accordance with the rules of the International Monetary Fund and international standards. They pursued maintaining growth rates of money and credits which were consistent with the expected course of inflation, a decrease in production and targets of the balance of payments. The main instruments of monetary policy were credit limits determined by individual banks and supported by the interest rate policy. On 1 January 1991, internal convertibility of the Czechoslovak crown was introduced, which meant a fundamental transition from the rationing system of foreign exchange management to market redistribution of foreign exchange. The main regulator of the development of the balance of payments had become the exchange rate formed on the basis of supply and demand. Performing a relatively large depreciation, together with the almost complete cancellation of price regulation led to a significant increase in the price level.

New organisational rules of the SBCS came into effect on 1 July 1991. The previous rules were valid for one year, because they were understood as temporary arrangements. The major change was the establishment of the SBCS Bank Board, which adopted key monetary decisions. It finally split the SBCS Headquarters into three separate units – the federal headquarters and two main institutes for the Czech Republic and Slovakia. It was clearly defined that the headquarters was a conceptual, managerial and executive organisational unit and the main institutes were managing and operational entities. Specialised departments were divided into three groups. The first group included divisions and departments operating in the field of banking strategy; the second group consisted of information system units; and the third group was a monetary department providing the issuing activities of the bank. The department of banking supervision had an independent position. The republic institutes had similar responsibilities as the departments. Their major activities were providing links to the legislative and execu-

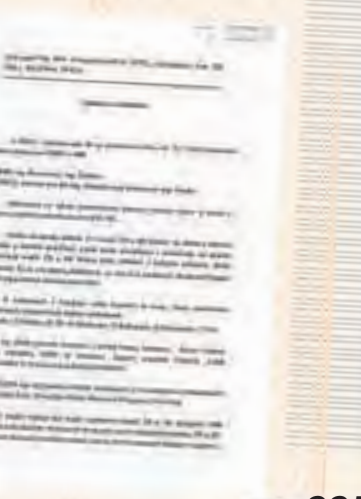
tive bodies of the state administration of the republics and performing specified banking transactions and activities with the banks in their districts, including management of the mandatory minimum reserves of commercial banks.

In its annual report for 1991 the SBCS stated that the Czechoslovak economy was significantly influenced by changes in internal conditions, regardless of the course of the reform or the will of governments and governing institutions. In terms of trade, shocks were mainly changes in Czechoslovak foreign trade (multiple increases in oil prices) and the loss of the outlets of the Council of Economic Mutual Aid. Another factor was the liberalising nature of the reform and transformation of an internal deficit economy to a balanced economy. Under such circumstances, monetary policy was successful and met its main objective – it achieved internal and external stability and created important prerequisites for fundamental economic transformation. In monetary developments, the current account surplus reached 10.5 billion Kčs and foreign exchange reserves rose to 3.3 billion USD, representing import coverage for about four months. There was a fundamental monetary balance and confidence in the currency had been restored. From 8 September 1991, the discount rate had fallen from 10% to 9.5% and the interest rate limit (possible deviation from the discount rate) fell from 9.5% to 7.5%. The highest possible interest rate on bank loans fell to 19.5% from 17%.

A new Act No. 22/1992 on Štátna banka česko-slovenská (State Bank of Czechoslovakia, SBC-S) came into force on 1 February 1992. The central bank was led by a governor. A bank board consisted of members appointed by the president of the Republic. The bank board was the supreme authority and was independent in deciding on the central bank's monetary policy. Upon the Act, the SBC-S was empowered to exercise prudential supervision of the banking sector. The supervision objective was to ensure the efficient and safe operations of banks in order to avoid possible risks and not to threaten the property interests of bank shareholders or clients. Rules governing the prudential operation of banks were developed. One of the most important principles was regulation of capital adequacy and the liquidity management of banks. On 26 May, the President of the Republic, Václav Havel, appointed the SBC-S Bank Board composed of Jozef Tošovský – President, Ján Vít – Vice-Governor, Štefan Veselovský – Vice-Governor, Miroslav Kerouš – Vice-Governor responsible for managing the headquarters for the Czech Republic, Anton Vavro – Vice-Governor in charge of

Rozhodnutie Bankovej rady Štátnej banky česko-slovenskej o zmene diskontnej a lombardnej sadzby z decembra 1992 // Decision of the Bank Board of Štátna banka česko-slovenská on a change to its discount and lombard rates, December 1992

Záznam z rokovania zástupcov Štátnej banky česko-slovenskej, ústredia pre Slovenskú republiku a zástupcov Medzinárodnej investičnej banky v decembri 1992 // Minutes of the meeting of Štátna banka česko-slovenská, Headquarters for Slovakia, and the International Investment Bank, December 1992

ná menová rovnováha a dôvera v menu bola obnovená. Diskontná sadzba od 8. septembra 1991 klesla z 10 % na 9,5 % a úrokový limit (možná odchýlka od diskontnej sadzby) klesol z 9,5 % na 7,5 %. Najvyššia možná úroková miera z bankových úverov klesla tak z 19,5 % na 17 %.

Diskontná sadzba Štátnej banky československej za roky 1990 – 1992

Discount rates of Štátna banka československá in 1990-1992

Dátum platnosti	Diskontná sadzba
Validity	Discount rate
1/1/1990	4,0%
1/4/1990	5,0%
1/10/1990	7,0%
21/11/1990	8,5%
1/1/1991	10,0%
8/9/1991	9,5%
25/3/1992	9,0%
26/8/1992	8,0%
30/12/1992	9,5%

Zdroj: Výročné správy ŠBČS za rok 1990 – 1991, Zápisnice Bankovej rady ŠBČS za roky 1991 – 1992.

Source: SBCS Annual Reports for 1990-1991 and Minutes from the SBCS Bank Board Meetings for 1991-1992.

Prvým februárom 1992 vstúpil do platnosti nový zákon o Štátnej banke česko-slovenskej (ŠBČ-S) č. 22/1992. Na čele centrálnej banky stál guvernér, bankovú radu tvorili členovia menovaní prezidentom republiky. Banková rada predstavovala najvyšší orgán a bola nezávislá v rozhodovaní o menovej politike centrálnej banky. ŠBČ-S týmto zákonom bola zmocnená výkonom bankového dohľadu nad bankovým sektorom. Cieľ dohľadu spočíval v zabezpečení efektívnej a bezpečnej činnosti bánk tak, aby sa vylúčili možné riziká a neboli ohrozené majetkové záujmy ani akcionárov, ani klientov bánk. Vypracovali sa pravidlá upravujúce obozretné podnikanie bánk, pričom medzi najvýznamnejšie zásady patrila regulácia kapitálovej primeranosti a riadenie likvidity bánk. Dňa 26. mája vymenoval prezident republiky Václav Havel Bankovú radu ŠBČ-S v zložení: Jozef Tošovský, predseda; Ján Vít, vicegu-

vernér ŠBČ-S; Štefan Veselovský, viceguvernér ŠBČ-S; Miroslav Kerouš, viceguvernér ŠBČ-S poverený riadením ústredia pre ČR; Anton Vavro, viceguvernér ŠBČ-S poverený riadením ústredia pre SR; Pavel Kysilka, zástupca viceguvernéra ŠBČ-S poverený riadením ústredia pre ČR; Adam Celušák, zástupca viceguvernéra ŠBČ-S poverený riadením ústredia pre SR. Prvýkrát sa zišla na rokovaní 1. júna.

Československá ekonomika vstupovala do roku 1992 v situácii, keď bola v podstate zachovaná základná menová rovnováha a dôvera obyvateľstva v menu vzrástla. Nebola však dosiahnutá dostatočná výkonnosť československej ekonomiky, pretože transformačný proces bol spomalený najmä prípravou na zmenu štátoprávneho usporiadania československej federácie v druhom polroku. Menová politika bola od polroku 1991 postupne uvoľňovaná a v roku 1992 stratila reštriktívny charakter. V roku 1991 pretrvávali problémy v produkčnej výkonnosti a adaptácia na trhové prostredie prebiehala pomalšie a ťažšie, ako sa pôvodne predpokladalo. Československý export bol determinovaný ekonomickou recesiou v západnej Európe, pričom sa uplatňovali reštriktčné opatrenia na vývoz do niektorých krajín Európy. Makroekonomická rovnováha zostala zachovaná: kurz československej koruny voči voľne zmeniteľným menám bol stabilizovaný na pôvodnej úrovni (28 Kčs/1 USD).

Centrálna banka zrušila v roku 1992 posledné administratívne nástroje menovej politiky (úrokové a úverové stropy) a presadzovala menovú politiku iba nepriamymi nástrojmi. MMF akceptoval dosiahnuté výsledky v menovom vývoji za rok 1992, pričom členstvo v tejto inštitúcii prešlo po zániku federácie na obidva nástupnícke štáty bez prerušenia. K úprave diskontnej sadzby pristúpila ŠBČ-S v roku 1992 celkom trikrát – prvé dve úpravy viedli k jej zníženiu (v apríli z 9,5 % na 9 %; v auguste na 8 %). V závere roku došlo k zvýšeniu diskontu na 9,5 %. Táto úprava bola reakciou na rastúci trend trhových úrokových sadzieb a skutočný menový vývoj v závere roka. Od septembra zaviedla ŠBČ-S tzv. fixing kurzu československej koruny. Zvýšil sa aj limit na nákup devíz pre obyvateľstvo na 7 500 Kčs. Prijali sa nové pravidlá na obozretné podnikanie bánk (pravidlá kapitálovej primeranosti, likvidity a úverovej angažovanosti obchodných bánk). Došlo k nárastu peňažnej zásoby, ako základného menového medzicia ŠBČ-S, o 20,3 %, pričom koncový stav k 31. decembru 1992 bol vo výške 839,7 mld. Kčs. Vklady termínované a vklady v zahraničnej mene sa podieľali na celkovom prírastku peňažnej zásoby 58,6 %.

Publikácia Štátnej banky česko-slovenskej z októbra 1992 // Booklet of Štátna banka česko-slovenská, October 1992

managing the headquarters for the Slovak Republic, Pavel Kysilka – Deputy Vice-Governor entrusted with managing the headquarters for the Czech Republic, and Adam Celušák – Deputy Vice-Governor entrusted with the managing the headquarters for the Slovak Republic. The new SBC-S Bank Board met for the first time on 1 June.

The Czechoslovak economy entered into the year 1992 in a situation in which, in principle, basic monetary equilibrium was maintained and the public's confidence in the currency was growing. But satisfactory performance of the Czechoslovak economy was not achieved, because the transformation process had slowed down, mainly due to preparing for changes to the constitutional arrangements of the Czechoslovak federation in the second half of the year. Since mid-1991, there had been a gradual loosening of monetary policy and in 1992 it lost its restrictive character. In 1991, problems in production efficiency persisted and adaptation to the market environment ran slower and was more difficult than originally anticipated. Czechoslovak exports were determined by the economic recession in Western Europe, and restrictive measures on exports to some countries in Europe applied. Macroeconomic balance was maintained – the exchange rate of the Czechoslovak crown to freely convertible currencies was stabilised at the initial level (28 Kčs to 1 USD).

In 1992, the central bank cancelled the last administrative instruments of monetary policy (interest rate and credit ceilings) and enforced it only through indirect instruments. The IMF accepted achievements in monetary developments in 1992, and after the dissolution of the federation, membership in the institution passed to the two successor states without interruption. In 1992, the SBC-S adjusted the discount

rate three times – the first two adjustments gave rise to a reduction (from 9.5% to 9% in April and to 8% in August), and at the end of the year, the discount rate increased to 9.5%. The adjustment was in response to a growing trend in market interest rates and real monetary developments at the end of the year. In September, the SBC-S introduced the so-called fixing of the Czechoslovak crown exchange rate. The limit on purchasing foreign exchange for the population had also increased to 7,500 crowns. New rules on prudential banking were introduced (rules of capital adequacy, liquidity and credit risk exposure of commercial banks). There was an increase in the money supply by 20.3%, as a partial monetary goal of the SBC-S, and the end state on 31 December 1992 was 839.7 billion Kčs. Time deposits and deposits in foreign currency accounted for 58.6% of the overall increase in the money supply. The foreign currency deposits of the population grew fastest – their increase amounted to 97.7%, while domestic deposits increased by only 11%. The increase in credits for privatisation was also surprising – while in 1991 it was 18.5 billion Kčs, in 1992 it was 39.7 billion Kčs – which meant they had increased by 114.6% (21.2 billion Kčs). Credits were more widely used on small privatisation. The proportion of the net state debt with the banking system (without foreign loans) in gross domestic product, as estimated by the SBC-S, increased from 41.8% in 1991 to 66.3% in 1992. The main causes of the year-on-year growth in the net state debt were the deficit of all state budgets in the amount of 16.6 billion Kčs (federation – 7.0 billion Kčs, the Czech Republic – 1.7 billion Kčs, the Slovak Republic – 7.9 billion Kčs), government securities sales totalling 14.7 billion Kčs intended for financing extra-budgetary spending for complex housing construction, the building of the Gabčíkovo

Vzdelávacia publikácia Štátnej banky česko-slovenskej, ústredia pre Slovenskú republiku, z mája 1992 // Educational booklet published by the Slovak central office of Štátna banka česko-slovenská, May 1992

Vladimír Valach

*26. 4. 1937 Tekovské Nemce
†5. 3. 2006 Bratislava

V rokoch 1968 – 1976 pôsobil ako riaditeľ pobočky Česko-slovenskej obchodnej banky v Bratislave. V ďalšom období bol námestníkom generálneho riaditeľa Štátnej banky česko-slovenskej (ŠBČS). Skúsenosti v oblasti bankovníctva a monetárnej politiky zúročil, keď bol v roku 1990 menovaný za prvého viceguvernéra ŠBČS v Prahe. Zaslúžil sa o premenu koruny československej na menu s vnútornou a neskôr aj vonkajšou vymeniteľnosťou. Pričinil sa o vytvorenie Slovenskej záručnej banky, stál pri vzniku Credit Lyonnais Bank Slovakia, kde pôsobil ako generálny riaditeľ a zároveň predsedajúci jej dozornej rady. Bol zakladajúcim prezidentom Francúzsko-Slovenskej obchodnej komory a v roku 1997 bol vymenovaný za slovenského veľvyslanca v Paríži. Za svoje zásluhy o rozvoj slovensko-francúzskych vzťahov bol ocenený rádom Rytiera čestnej légie Francúzskej republiky. Zastával tiež post riaditeľa Asociácie bánk Slovenska.

In 1968-1976 he was the branch director in Bratislava. In the next period, he was a deputy CEO of Štátna banka česko-slovenská (SBCS). He benefited from his experience in banking and monetary policy when he was appointed in 1990 the first deputy governor of the SBCS in Prague. He contributed to the transformation of the Czechoslovak crown into a currency with internal and, later on, external exchangeability. He made effort to establish Slovenská záručná banka and participated in the establishment of Credit Lyonnais Bank Slovakia where he acted as the CEO and the chairman of the Supervisory Board. He was the founding president of the French-Slovak Chamber of Commerce and in 1997 he was appointed the Slovak ambassador to Paris. He was bestowed the Legion of Honour of the French Republic for his effort to develop the Slovak-French relations. He also held the post of director of Asociácia bánk Slovenska (Association of Slovak Banks).

Stanovisko k návrhu novelizácie zákona o Štátnej banke československej, 1991 // Comments on the amendment to the Act on Štátna banka československá, 1991

U obyvateľstva najrýchlejšie rástli devízové vklady: ich nárast dosiahol 97,7 %, pričom domáce vklady vzrástli iba o 11 %. Prekvapujúci bol aj nárast úverov na privatizáciu: kým v roku 1991 to bolo 18,5 mld. Kčs, v roku 1992 to bolo už 39,7 mld. Kčs, čiže vzrástli o 114,6 % (21,2 mld. Kčs). Úvery sa využívali vo väčšej miere na malú privatizáciu. Podiel čistej zadlženosti štátu v bankovom systéme (bez zahraničných pôžičiek) na hrubom domácom produkte sa podľa odhadu ŠBČ-S zvýšil zo 41,8 % v roku 1991 na 66,3 % v roku 1992. Hlavnými príčinami medziročného rastu čistej zadlženosti štátu boli: deficit všetkých štátnych rozpočtov vo výške 16,6 mld. Kčs (federácia – 7,0 mld. Kčs, ČR – 1,7 mld. Kčs, SR – 7,9 mld. Kčs); predaj štátnych obligácií v celkovej výške 14,7 mld. Kčs určených na financovanie mimorozpočtových výdavkov KBV (komplexná bytová výstavba), vodného diela Gabčíkovo a časti rozpočtového schodku SR z roku 1991.

Rok 1992 bol rokom prebiehajúcej spornej prvej vlny veľkej kupónovej privatizácie a ukončením malej privatizácie. Fond národného majetku SR získal predajom akcií a majetku prostriedky vo výške 6,6 mld. Kčs. Za rok 1992 vykázala ŠBČ-S zisk vo výške 2 871 mil. Kčs (119,6 % plánu). Dosiahnutie priaznivého výsledku bolo ovplyvnené, okrem prijatých opatrení v menovej oblasti, najmä zvyšovaním zadlženosti štátu u ŠBČ-S, rastom schodkov všetkých rozpočtov a poklesom štátnych finančných aktív federácie. Najviac prostriedkov zo všeobecných prevádzkových nákladov (42,8 %) bolo vynaložených na tlač bankoviek a razbu mincí československej meny a prípravu mien jednotlivých republík.

Vzhľadom k stagnácii hospodárskych aktivít v krajinách Európskeho spoločenstva boli opätovne zavedené ochranné opatrenia proti krajinám východnej Európy. Vývoj bežného účtu platobnej bilancie Českej a Slovenskej federatívnej republiky (Č-SFR) v roku 1992 bol priaznivý a v období január – september bolo vytvorené aktívum vo výške 900 mil. USD. Dôsledkom prudkého zvýšenia dovozov v novembri a decembri došlo k rastu pasíva obchodnej bilancie na 1 575 mil. USD a k zníženiu prebytku bežného účtu na 225 mil. USD za celý rok 1992. Výsledky roku 1992 z hľadiska udržania devízovej rovnováhy sa dali charakterizovať ako úspešné, keďže boli dosiahnuté v neštandardnej situácii, a napriek výraznému poklesu devízových rezerv banky v závere roka sa celkovo zlepšila časová štruktúra devízovej pozície Č-SFR a devízová likvidita československej bankovej sústavy. Od 1. júla 1992 vstúpila do platnosti novela devízového zákona č. 278/1992 Zb., ktorou sa rozšírila dostupnosť devíz v systéme vnútornej konvertibility na podnikateľov nezapísaných v podnikovom registri. Súčasne k 30. júnu 1992 bol zrušený systém odberných poukazov Tuzex. Devízový kurz koruny voči košu piatich mien bol v roku 1992 udržaný na úrovni dosiahnutej po devalvácii z konca roku 1990.

Politickým rozhodnutím Hnutia za demokratické Slovensko a Občianskej demokratickej strany dňa 23. júla 1992 došlo k zániku federácie. V menovej oblasti to znamenalo, že už nešlo o posilňovanie kompetencií Ústredia ŠBČ-S pre SR, ale o vytvorenie vlastnej suverénnej centrálnej banky SR. Česká strana mala predstih, pretože začala s prípravou na rozdelenie federácie ešte v roku

Stav aktív a pasív ŠBČ-S

K 31. decembru 1992	Kčs 386 099 874 971,44
Stav aktív a pasív delimitovaných na ČNB	Kčs 268 224 515 945,01
Stav aktív a pasív delimitovaných na NBS	Kčs 117 875 359 046,43

Šeková knižka Štátnej banky československej // Cheque book of Štátna banka československá

water works and partially for the budget deficit of the Slovak Republic from 1991.

1992 was the year of the disputed ongoing first wave of the large-scale voucher privatisation and the end of the small-scale privatisation. Fond národného majetku SR (National Property Fund of the Slovak Republic) gained resources from the sale of shares and assets in the amount of 6.6 billion Kčs. The SBC-S recognised a profit of 2,871 million Kčs (119.6% of the plan) in 1992. In addition to the measures taken in the monetary area, achieving a favourable outcome was influenced especially by increasing the state debt with the SBC-S, the rising deficits of all budgets and a decline in the state financial assets of the federation. A large portion of funds from general operating expenses (42.8%) were spent on printing banknotes and minting coins of the Czechoslovak currency and the preparation of currencies for the individual republics. Protectionist measures against the countries of Eastern Europe were reintroduced due to the stagnation of economic activities in the European Community. Development of the current account of the balance of payments of the Czech and Slovak Federal Republic in 1992 was favourable and in the period from January to September an asset in the amount of 900 million USD was created. The sharp increase in imports in November and December resulted in a growth in the trade deficit to 1,575 million USD and reduction in the current account surplus to 225 million USD for the whole year 1992. Regarding maintaining an exchange equilibrium, results in 1992 could be characterised as successful as they were obtained in a non-standard situation,

and despite the significant decline in the bank's foreign exchange reserves, the time structure of the foreign currency position of the Czech and Slovak Federal Republic and the foreign currency liquidity of the Czechoslovak banking system improved at the end of the year. On 1 July 1992, amendment to Foreign Exchange Act No. 278/1992 Coll. came into force, upon which the availability of foreign currency in the system of internal convertibility was extended to unincorporated enterprises. Simultaneously, the system of the Tuzex vouchers was cancelled on 30 June 1992. The exchange rate of the crown to a basket of five currencies in 1992 was maintained at the level achieved after the depreciation at the end of 1990.

A political decision of the political parties Hnutie za demokratické Slovensko (Movement for a Democratic Slovakia) and Občianska demokratická strana (Civic Democratic Party) resulted in the dissolution of the federation on 23 July 1992. In the monetary area, this meant that there was no strengthening of competencies of the SBC-S Headquarters for Slovakia, but instead the creation of a sovereign central bank for the Slovak Republic. The Czech party was more advance, because it had already started preparations for the distribution of the federation in 1991. In early 1992, the management unit of the SBC-S Headquarters for the Slovak Republic employed 84 officers, but the federal headquarters and the SBC-S Headquarters for the Czech Republic had 1,200 employees. On 1 January 1993, the Czech party only needed replace the "sign board" on the building. On 17 September 1992, the SBC-S Bank Board discussed the possibility

Správa o menovej politike Štátnej banky československej v roku 1991 // Monetary Policy Report of Štátna banka československá, 1991

Assets and liabilities of SBC-S

as at 31 December 1992	Kčs 386,099,874,971.44
Assets and liabilities delimited on CNB	Kčs 268,224,515,945.01
Assets and liabilities delimited on NBS	Kčs 117,875,359,046.43

ŠEK PREDLOŽIL - SUMU UVEDENÚ NA PREDNEJ STRANE ŠEKU PRIJAL

DŇA _____ PODPIS PREDLOŽITEĽA ŠEKU - PRIJEMCU HOTOVOSTI

DRUH, ČÍSLO A SÉRIA - PREUKÁŽU TOŽIŽNOSŤ

LIKVIDOVAL _____

KONTROLOVAL _____

POSLADNÉ _____ PRÍJATEĽ PŘIJEMCU ŠEKU - VYPLAČAJÚCE MIEŠTA

1991. Začiatkom roka 1992 bolo v riadiacej zložke Ústredia ŠBČ-S pre SR 84 zamestnancov, ale federálne ústredie a Ústredie ŠBČ-S pre ČR malo 1 200 zamestnancov. Českej strane stačilo k 1. januáru 1993 iba vymeniť „vývesnú tabuľu“. Banková rada ŠBČ-S dňa 17. septembra 1992 prerokovala možnosti menového usporiadania medzi SR a ČR. Boli v nej zhrnuté potrebné kroky legislatívneho, technického a ekonomického charakteru, ktoré by zaistili kontinuitu menovej stability v priebehu menovej odľuky. Dňa 27. októbra na zasadaní Bankovej rady ŠBČ-S prevzal menovací dekrét nový člen tohto orgánu viceguvernér poverený riadením Ústredia ŠBČ-S pre SR Marián Tkáč. Dňa 29. októbra podpísali Vladimír Mečiar a Václav Klaus šestnásť

zmlúv a dohôd medzi SR a ČR, medzi nimi aj dohodu o menovom usporiadaní v januári 1993.

Delenie majetku bolo dohodnuté v pomere ČNB 2 : 1 NBS, ako aj územným princípom v súlade s ústavným zákonom č. 541/1992 Zb. o delení majetku. Príkazom guvernéra ŠBČ-S zo dňa 23. decembra 1992 bola vykonaná delimitácia aktív a pasív na NBS a ČNB. Na tento účel bola ustanovená komisia, kde slovenskú stranu zastupovali: Štefan Veselovský (predseda komisie), Ján Mathes, Anna Pastuchová, Štefan Adamec.

Začali sa horúčkovité prípravy na vznik Národnej banky Slovenska.

Osobnosti Štátnej banky československej

Ústredie:

Otakar Pohl – generálny riaditeľ ŠBČS; 1950 – 1955, 1958 – 1969;

Jaroslav Kabeš – generálny riaditeľ ŠBČS; 1955 – 1958 (predtým minister financií);

Svatopluk Potáč – predseda ŠBČS; koniec roka 1969 – 1981 (medzitým podpredseda vlády ČSSR a predseda Štátnej plánovacej komisie), 1988 – 1989;

Jan Stejskal – predseda ŠBČS; 18. 7. 1981 – 1988 (potom minister financií ČSSR);

Jozef Tošovský – predseda ŠBČS; 1990 – 1992.

Hlavný ústav ŠBČS pre Slovensko

Pavol Majling – oblastný riaditeľ OÚ ŠBČS; 1950 – 1952 (v roku 1953 povereník financií, 1954 predseda Slovenskej plánovacej komisie);

Ján Zervan – oblastný riaditeľ; 1953 – 1959;

Ľudovít Vaškovič – oblastný riaditeľ; 1959 – 1960;

František Mišeje – oblastný riaditeľ; 1960 – 1970 (od roku 1970 až do konca roku 1989 minister financií SSR);

Albert Košťál – generálny riaditeľ HÚ ŠBČS pre SSR; 1970 – 1989;

Egon Hlavatý – generálny riaditeľ; 1990 – január 1992, vo funkcii viceguvernéra Ústredia ŠBČ-S pre SR od februára do mája 1992;

Anton Vavro – viceguvernér Ústredia ŠBČ-S pre SR menovaný 20. 5. 1992 a uvoľnený na vlastnú žiadosť 15. 7. 1992;

Marián Tkáč – viceguvernér Ústredia ŠBČ-S pre SR, od 6. 11. 1992 – 31. 12. 1992.

of a monetary arrangement between the Slovak Republic and the Czech Republic. It summarised the necessary legislative, technical and economic steps that would ensure continuity of monetary stability during monetary separation. A new member of the SBC-S Bank Board – Marián Tkáč, Vice-Governor responsible for managing the SBC-S Headquarters for the Slovak Republic – took the letter of appointment at its meeting on 27 October. On 29 October, Vladimír Mečiar and Václav Klaus signed sixteen treaties and agreements between the Slovak Republic and the Czech Republic, including an agreement on monetary arrangement valid from January 1993.

The division of property between Česká národní banka (CNB) and Národní banka

Slovenska (NBS) was negotiated in the proportion of 2:1. The division also followed the territorial principle in accordance with Constitutional Law No. 541/1992 Coll. on the division of property. Delimitation of the assets and liabilities on NBS and CNB was conducted on the order of the SBC-S governor of 23 December 1992. A commission was established for that purpose, where the Slovak party was represented by Štefan Veselovský (committee chairman), Ján Mathes, Anna Pastuchová and Štefan Adamec.

Feverish preparations for the establishment of Národná banka Slovenska had begun.

Personalities of Štátna banka československá

Headquarters:

Otakar Pohl – Chief Executive Director of the SBCS, 1950-1955 and 1958-1969;

Jaroslav Kabeš – Chief Executive Director of the SBCS, 1955-1958 (formerly Minister of Finance);

Svatopluk Potáč – President of the SBCS, from the end of 1969 to 1981 (in the meantime – Deputy Prime Minister of the Czechoslovak Socialist Republic and Chairman of the State Planning Commission) and from 1988 to 1989;

Jan Stejskal – President of the SBCS, from 18 July 1981 to 1988 (later the Minister of Finance of the Czechoslovak Socialist Republic);

Jozef Tošovský – President of the SBCS, 1990-1992.

Main Institute of the SBCS for Slovakia

Pavol Majling – Chief Executive Director of the Regional Institute of the SBCS, 1950-1952 (1953 – Head of the Slovak National Council's Executive Authority for Finance, 1954 Chairman of the Slovak Planning Commission);

Ján Zervan – Regional Executive Director, 1953-1959;

Ľudovít Vaškovič – Regional Executive Director, 1959-1960;

František Mišeje – Regional Executive Director, 1960-1970 (from 1970 until the end of 1989 – Minister of Finance of the Slovak Socialist Republic);

Albert Košťál – Chief Executive Director of the Main Institute of the SBCS for the Slovak Socialist Republic, 1970-1989;

Egon Hlavatý – Chief Executive Director, from 1990 to January 1992, from February to May 1992 in the capacity of Vice-Governor of the SBC-S Headquarters for the Slovak Republic;

Anton Vavro – Vice-Governor of the SBC-S Headquarters for the Slovak Republic appointed on 20 May 1992 and released at his own request on 15 July 1992;

Marián Tkáč – Vice-Governor of the SBC-S Headquarters for the Slovak Republic from 6 November 1992 to 31 December 1992.

kapitola 7

7. Národná banka Slovenska

7.1. Zhodnotenie vývoja bankového sektora na Slovensku od roku 1993

(Pavol Kyjac)

Úvod do problematiky

Banková sústava a banky sú nutnou súčasťou každej ekonomiky, priamo sa spolupodieľajú na jej rozvoji. Vo svojej podstate bankovníctvo napomáha hospodárskemu rastu krajiny. Táto pomoc je o to citelnejšia, o čo je banková sústava rozvinutejšia. Na Slovensku sa bankovníctvo začalo rozvíjať v 90. rokoch v trhových podmienkach, pričom za toto obdobie zaznamenalo nielen kvantitatívne, ale aj významné kvalitatívne zmeny. Banková sústava je od 1. januára 1990 dvojstupňová, keď sa od bánk existujúcich v Československu oddelila Štátna banka československá (ŠBČS), pričom začala plniť úlohu centrálnej banky. Po rozdelení Č-SFR a vzniku SR a jej centrálnej banky s účinnosťou od 1. januára 1993 plní úlohu centrálnej banky na Slovensku Národná banka Slovenska (NBS). V hierarchii slovenských bánk je NBS v dvojstupňovej bankovej sústave na 1. stupni, pričom na rozdiel od ostatných komerčných bánk,

ktoré tvoria 2. stupeň bankovej sústavy, plní ciele a úlohy vyplývajúce jej priamo zo zákona. NBS v zmysle zákona Národnej rady SR č. 566/1992 Zb. začala svoju činnosť ako centrálna banka štátu dňom svojho vzniku. Od prvého dňa existencie začala pritom plniť svoj hlavný cieľ, ktorým bolo dosahovanie a udržiavanie cenovej stability, resp. takých podmienok v ekonomike, ktoré by pôsobili na vytváranie želateľnej, resp. čo najnižšej inflácie. Súčasne však začala zabezpečovať základné úlohy štandardnej centrálnej banky štátu, medzi ktoré patrilo predovšetkým určovanie menovej politiky, vydávanie bankoviek a mincí ako vo funkcii emisnej banky štátu, riadenie peňažného obehu a vykonávanie bankového dohľadu. Dôležitou jej činnosťou bolo aj zabezpečovanie platobného styku, spravovanie devízových a menových rezerv a vykonávanie operácií na devízovom trhu. Úlohou NBS nie je na rozdiel od komerčných bánk dosahovať zisk, ale jej poslaním je napomáhať vytvárať zdravé prostredie v ekonomike, pričom cenová stabilita a stabilita bankového systému sú nielen základným predpokladom, ale i priamym odrazom jej úsilia o zabezpečenie pozitívneho ekonomického vývoja v SR a dosahovanie priaznivých ekonomických ukazovateľov.

Slovenské bankovníctvo po rozdelení Č-SFR nebolo v dobrom stave. V roku 1993 sa Slovenská republika nachádzala v relatívne zložitej situácii, ktorá bola daná nielen objektívnymi skutočnosťami súvisiacimi s potrebou zabezpečenia riadneho chodu ekonomiky novovzniknutého štátu, ale i s potrebou prezentácie v medzinárodných finančných inštitúciách. Dôležitou úlohou NBS predovšetkým v prvých rokoch existencie bolo preto získanie a následné permanentné udržiavanie potrebného kreditu spoľahlivej inštitúcie,

Stretnutie vedenia Národnej banky Slovenska s predstaviteľmi komerčných bánk na Slovensku, 1996 // Meeting of Národná banka Slovenska representatives with management of commercial banks in Slovakia, 1996

chapter 7

7. Národná banka Slovenska

7.1. Evaluation of Developments in the Slovak Banking Sector since 1993

(Pavol Kyjac)

Introduction

A banking system and banks are a necessary part of every economy, and they participate directly in its development. At its core, banking helps the economic growth of a country. This support is even more appreciable the more the banking system is developed. In Slovakia, banking began to develop in market conditions in the 1990s, and during that period it recorded significant changes not only quantitatively but also qualitatively. The banking system has been two-tier since 1 January 1990, when Štátna banka československá separated from the banks existing in Czechoslovakia and started to play the role of a central bank. After the split of the Czech and Slovak Federal Republic and establishment of the Slovak Republic and its central bank, with effect from 1 January 1993, Národná banka Slovenska (NBS) has fulfilled the role of a central bank in Slovakia. Within the two-tier banking system, NBS is on the first tier in the hierarchy of Slovak banks, and in contrast to commercial banks forming the second tier of the banking system, it meets the objectives and tasks stipulated to it by law. Pursuant to Act of the National Council of the Slovak Republic No. 566/1992 Coll., NBS began its operation as a state central bank on the day of its establishment. From the first day of its existence it began to fulfil its main objective: to achieve and maintain price stability or such conditions in the economy that would affect creating a desirable level or the lowest level of inflation possible. At the same time, however, it began to perform the basic tasks of a standard state central bank, which included mainly determining monetary policy, issuing banknotes and coins as the

state issuing bank, managing circulation and implementing banking supervision. Its important activities also included the provision of payments, management of foreign currencies and foreign exchange reserves and handling operations on the foreign exchange market. Unlike commercial banks, the role of NBS is not to make a profit; its mission is to help create a healthy environment in the economy. Price stability and the stability of the banking system are not only a prerequisite, but also a direct reflection of its efforts to provide positive economic development in Slovakia and to achieve favourable economic indicators.

After the split of the Czech and Slovak Federal Republic, Slovak banking was not in good condition. In 1993, the Slovak Republic found itself in a relatively complex situation that had been caused not only by objective factors related to the need to ensure proper operation of the economy of the newly es-

Finex – Medzinárodný veľtrh finančníctva, bankovníctva a poisťovníctva v Banskej Bystrici, 5. ročník, 1997 // Finex – the 5th International Financial, Banking and Insurance Fair in Banská Bystrica, 1997

čo sa v medzinárodnom meradle prejavilo v nasledujúcich rokoch postupným zlepšovaním ratingového hodnotenia Slovenska zo strany renomovaných a vo svete uznávaných amerických ratingových agentúr Moody's a Standard & Poor's. Činnosť komerčného bankovníctva na Slovensku bola od roka 1993 v rámci dvojestupňového princípu riadenia slovenskej bankovej sústavy ovplyvňovaná rozhodnutiami a usmerneniami centrálnej banky. Pôsobenie NBS voči komerčným bankám v zmysle ich riadenia z centra bolo vždy spojené so základným cieľom a základnou potrebou zabezpečiť riadny chod ekonomiky štátu uplatňovaním zodpovedajúcich a účinných bankových (menových) nástrojov, ktoré NBS mala v danom čase k dispozícii a ktoré mohla reálne vo vzťahu ku komerčným bankám uplatniť. Využívanie týchto nástrojov, a tým usmerňovanie ich činnosti bolo v NBS pravidelne analyzované, pričom na základe výsledkov, ktoré komerčné banky v určitom období dosiahli a následne vykázali, boli prijímané v NBS v prípade potreby ich usmernenia zodpovedajúce opatrenia.

Vývoj bankovníctva na Slovensku od roku 1993

Ku koncu roka 1993 sektor bánk na Slovensku pozostával z 28 obchodných bánk, ktorých základné imanie hodnotovo predstavovalo sumu 13,2 mld. Sk. NBS počas prvého roka svojej existencie koordinovala bankovú činnosť prostredníctvom opatrení o kapitálovej primeranosti, úverovej angažovanosti, likvidite a devízovej pozícii bánk so zámerom dosiahnuť štandard Bazilejského výboru bankového dohľadu. Vážnym problémom v počiatočnom období z hľadiska obozretného podnikania bánk bola ich likvidita, spôsobená nedostatočným tokom peňažných prostriedkov do bánk od bankovej klientely. Situácia v likvidite sa čiastočne zlepšila v roku 1995, keď 16 obchodných bánk získalo povolenie na výkon devízových

činností. V tomto roku banky primerane zabezpečovali likviditu a plnili aj určené limity povinných minimálnych rezerv. O rok neskôr bol zavedený register bankových úverov a záruk a došlo k posilneniu funkcie bankového dohľadu zákonom, resp. novelizáciou zákona č. 21/1992 Zb. o bankách v znení zákona NR SR č. 58/1996 Z. z. Na základe tohto zákona NBS vydala niekoľko záväzných opatrení. Predmetný zákon obsahoval ustanovenia o založení banky alebo pobočky zahraničnej banky, o povolení na výkon bankových činností, nadobúdanie majetkového podielu, o predaji banky alebo pobočky zahraničnej banky. Zákomom č. 118/1996 Z. z. bol zriadený Fond ochrany vkladov, ktorý s účinnosťou od 1. júla 1996 poskytoval ochranu vkladov, ktoré mali fyzické osoby v bankách a v pobočkách zahraničných bánk. Limit ochrany týchto vkladov bol určený na tridsaťnásobok priemernej mesačnej mzdy. K 31. 12. 1996 mali všetky banky dosiahnuť v zmysle opatrenia NBS č. 2/1994 o kapitálovej primeranosti limit kapitálovej primeranosti minimálne 8%.

Zhoršujúca sa situácia v likvidite Investičnej a rozvojovej banky, a. s., Bratislava, viedla NBS koncom roka 1997 v tejto banke k zavedeniu nútenej správy.

V roku 1997 vo vývoji bankového sektora boli zaznamenané náznaky možného pozitívneho trendu. Bilančná suma bánk dosiahla 776,8 mld. Sk, čo predstavovalo 10,5% medziročný nárast. Problémom však boli klasifikované pohľadávky, ktoré zo sumy pohľadávok z úverov vo výške 568,3 mld. Sk tvorili čiastku 120,1 mld. Sk. Klasifikované pohľadávky, resp. „zlé úvery“, medziročne vzrástli o 8,1 mld. Sk, resp. o 7,2%. NBS pre rok 1997 pre oblasť likvidity predpokladala nepriaznivý vývoj jednak na základe dovtedajšieho negatívneho vývoja bankového sektora a aj vzhľadom na rast menových agregátov. Likvidita bankového sektora bola z uvedených dôvodov v posledných dvoch mesiacoch roka 1997 posilnená dodaním zdrojov z NBS. V tomto roku došlo tiež vzhľadom na situáciu v klasifikovaných pohľadávkach k potrebe vyššej tvorby opravných položiek.

Koncom roka 1998 mal bankový sektor 27 bankových subjektov pozostávajúcich z 25 bánk a dvoch pobočiek zahraničných bánk. Na Slovensku v tomto roku pôsobilo aj 9 zastúpení zahraničných bánk. Rok 1998 znamenal spomalenie vývoja sektora bánk, keď dynamika rastu bilančnej sumy klesla viac ako dvojnásobne a pokles bol zaznamenaný aj u prvotných a druhotných zdrojov. Spomalenie ekonomického rastu sa v bankách prejavilo aj tým, že sa banky viac zamerali na medzibankové obchody a obchodovanie s cennými papiermi. V roku 1998 došlo k ďalšiemu zhoršeniu vývoja klasifikovaných pohľadávok, pričom potreba účinného rieše-

Tlačová beseda v hoteli Forum o zavedení nútenej správy v Investičnej a rozvojovej banke 18. 12. 1997
// Press conference at the Forum Hotel on the receivership of Investičná a rozvojová banka, 18 December 1997

established state, but also the need for presentation in international financial institutions. An important task of NBS, especially in the first years of its existence, was therefore acquiring and then permanently maintaining the reputation of a reliable institution, which was reflected internationally through gradually improving Slovakia's rating by the prestigious and world renowned American rating agencies Moody's and Standard & Poor's in the following years. From 1993, within the principle of the two-tier Slovak banking system management, commercial banking activities in Slovakia were affected by decisions and regulations of the central bank. The working of NBS in relation to commercial banks in terms of their management from the centre had always been associated with a basic goal and fundamental need to ensure the proper functioning of the national economy and implementation of adequate and efficient banking (monetary) tools that NBS had available at that time and which could really be applied to commercial banks. Using the tools and thus regulating their effects was regularly analysed by NBS. Upon the results achieved and then shown by commercial banks in a certain period, appropriate measures were taken by NBS if there was a need to regulate the activities of the commercial banks.

Developments in the Banking Sector in Slovakia since 1993

At the end of 1993, the banking sector in Slovakia consisted of 28 commercial banks whose basic capital amounted to 13.2 billion Sk. During the first year of its existence, NBS coordinated banking activities through measures related to capital adequacy, credit exposure and the liquidity and foreign exchange positions of banks in order to achieve the standards formulated by the Basel Committee on Banking Supervisors. In terms of prudent banking, a serious problem in the initial period was the liquidity of banks caused by inadequate flow of funds from bank clients to banks. The situation in liquidity improved partially in 1995, when 16 commercial banks obtained authorisation to carry out foreign exchange operations. In that year, banks provided adequate liquidity and met the limits determined for mandatory minimum reserves. A year later, the register of bank loans and guarantees was introduced and the function of banking supervision was enhanced upon amendment to Act No. 21/1992 Coll. on Banks as amended by Act of the National Council of the Slovak Republic No. 58/1996 Coll. Under the Act, NBS published several binding measures. The Act contained provisions on the establishment of a bank or a branch of a foreign bank, authorisation to conduct banking activities, the

acquisition of an equity interest and the sale of a bank or branch of a foreign bank. Upon Act No. 118/1996 Coll., Fond ochrany vkladov (Deposit Protection Fund) was established; this provided protection of deposits in the accounts of individuals at banks and branches of foreign banks with effect from 1 July 1996. The limit of the protection of those deposits was determined to thirty times the average monthly wage. On 31 December 1996, under NBS Decree No. 2/1994 on capital adequacy, all banks were to reach a capital adequacy limit of at least 8%.

The deteriorating situation in the liquidity of Investičná a rozvojová banka, a. s., Bratislava led NBS to establish compulsory receivership in that bank at the end of 1997.

In 1997, there were signs of a possible positive trend in the development of the banking sector. Banks' total assets reached 776.8 billion Sk, which represented a year-on-year growth of 10.5%. The problem, however, was the classified claims that accounted for 120.1 billion Sk in non-performing loans from the amount of 568.3 billion Sk. Classified claims or "bad credits" rose by 8.1 billion Sk or by 7.2% year-on-year. In the area of liquidity, NBS anticipated adverse developments in 1997 both on the basis of the then negative development of the banking sector and also due to the growth of monetary aggregates. On those grounds, the liquidity of the banking sector was enhanced by the supply of resources from NBS in the last two months of 1997. In that year, due to the situation in classified claims there was also a need for more intensive creating of provisions.

At the end of 1998, the banking sector had 27 banking entities consisting of 25 banks and two branches of foreign banks. In that year, there were also nine representative offices of foreign banks in Slovakia. The year 1998 saw a slowdown in banking sector development, as the total asset growth rate fell more than

Tlačová beseda v Národnej banke Slovenska o nútenej správe v Investičnej a rozvojovej banke 19. 12. 1997 // Press conference at Národná banka Slovenska on the receivership of Investičná a rozvojová banka, 19 December 1997

Zavedenie nútenej správy v Slovenskej kreditnej banke, a. s., Bratislava (apríl 2000) // Entry into receivership of Slovenská kreditná banka, a. s., Bratislava, April 2000

Tlačová konferencia Národnej banky Slovenska v hoteli Devín o ozdravení bánk konaná 21. 10. 1998 // Press conference of Národná banka Slovenska on bank restructuring, at the Devín Hotel, 21 October 1998

Budova Devín banky v Bratislave (2001) // Building of Devín banka in Bratislava, 2001

Oznam o zavedení nútennej správy na dverách Devín banky v Bratislave z 24. 8. 2001 // Notice of receivership on the door of Devín banka in Bratislava, 24 August 2001

Návšteva Výboru na ochranu vkladov v Národnej banke Slovenska ohľadom situácie v Slovenskej kreditnej banke 16. 5. 2000 // Visit of the Deposit Protection Committee to Národná banka Slovenska concerning the situation of Slovenská kreditná banka, 16 May 2000

nia tejto nepriaznivej situácie bola stále akútnejšia. Začiatkom roka 1999 došlo k zlúčeniu Bank Austria (SR), a. s., Bratislava, a Creditanstalt, a. s., Bratislava. V priebehu roka 1999 boli novelizované tri bankové zákony: novela zákona č. 21/1992 Zb. o bankách v znení neskorších predpisov, ktorá umožnila získanie hypotekárnych úverov, zvýšila ochranu klientov banky a pobočky zahraničnej banky a okrem iného tiež prispela k zvýšeniu platobnej disciplíny. Novela zákona NR č. 310/1992 Zb. o stavebnom sporení v znení zákona NR SR č. 386/1996 Zb. a novela zákona NR SR č. 118/1996 Zb. o ochrane vkladov, ktorou sa okrem iného zefektívnila činnosť Fondu ochrany vkladov a urýchlilo sa vyplácanie náhrad za nedostupné vklady oprávneným osobám.

Rok 1999 sa vo vývoji bankového sektora považuje za prelomový, pretože sa v tomto roku uskutočnili prvé hmatateľné kroky v procese reštrukturalizácie úverových portfólií. Tieto sa týkali najväčších slovenských bánk. V roku 1999 pokračovalo zhoršovanie štruktúry aktív bankového sektora, pričom klasifikované aktíva vzrástli a vo viacerých bankách tvorba rezerv a opravných položiek z titulu nesplácaných úverov nebola adekvátne. Časť klasifikovaných pohľadávok bola presunutá do Slovenskej konsolidačnej, čím sa ich podiel na pohľadávkach síce znížil na úroveň z 32,3% na úroveň 23%, ale aj napriek tomu v závere roka 1999 objem klasifikovaných pohľadávok bankového sektora predstavoval pomerne vysokú čiastku 129,7 mld. Sk. Pre oblasť ozdravenia bankového sektora bolo harmonizovaných 25 základných princípov efektívneho bankového dohľadu (vydaných Bazilejským výborom pre bankový dohľad), ktoré mali pomôcť vytvoriť podmienky na dokončenie reštrukturalizácie bánk. Tieto princípy boli súčasťou programu reformy bankového sektora a zahŕňali reštrukturalizáciu a privatizáciu troch najväčších štátom vlastnených bánk, stratégiu postupu voči malým a stredným bankám, ako aj posilnenie výkonu bankového dohľadu.

V roku 2000 bol v NR SR prijatý zákon o Úrade pre finančný trh a o zmene a doplnení niektorých zákonov (č. 329/2000 Z. z.). Zákonom bol zriadený štátny orgán Úrad pre finančný trh, ktorý plnil úlohu štátneho dozoru v oblasti kapitálového trhu a poisťovníctva. Banková rada 8. 12. 2000 schválila návrh nového zákona o bankách, ktorým sa sledoval cieľ zosúladenia slovenskej bankovej legislatívy so smernicami Európskej únie a posilnenie NBS pri výkone bankového dohľadu. Čistý zisk bankového sektora vykázaný k 31. 12. 2000 predstavoval 4,4 mld. Sk. Tento priaznivý hospodársky výsledok bol dosiahnutý po zohľadnení uskutočnenej reštrukturalizácie VÚB, a. s., SLSP, a. s. a IRB, a. s.

Najvýznamnejšou udalosťou v roku 2001 bolo dokončenie procesu reštrukturalizácie a privatizácie bánk. Ozdravenie bánk zlepšilo štruktúru ich aktív a prejavilo sa rastom kapitálovej primeranosti bankového sektora a, samozrejme, znížením podielu klasifikovaných (zlých) úverov. Stratové úvery boli nahradené štátnymi dlhopismi. V roku 2001 nadobudla väčšinový podiel na základnom imaní SLSP, a. s., Bratislava, Erste Bank der Oesterreichischen Sparkassen, pričom vlastnila 67,20% akcií banky. IntesaBci Milano získala v tom istom roku 94,47% podiel na základnom imaní VÚB, a. s., Bratislava. Zmeny sa v tomto roku udiali aj v IRB, a. s., Bratislava, ktorej akcie sa pripravovali na predaj zahraničnému investorovi. Akcie tejto banky vo výške 65,5% previedlo MF SR na Fond národného majetku, ktorý zvýšil svoj 4,0% podiel akcií v IRB, a. s., Bratislava, na 69,56%. Koncom roka 2001 Slovenská poisťovňa zvýšila svoj podiel v Istrobanke, a. s., Bratislava, zo 72,0% na 82,0% odkúpením 10% podielu akcií, ktoré boli vo vlastníctve Erste Bank. Významnou udalosťou roka bola aj transformácia Konsolidačnej banky, š. p. ú., ktorá prevzala časť problémových pohľadávok. MF SR ako zakladateľ zrušil Konsolidačnú banku, š. p. ú. bez likvidácie k 31. 1. 2002. Bankový sektor k 31. 12. 2001 tvorilo 21 bankových subjektov a 10 zastúpení zahraničných bánk. Bilančná suma bankového sektora k rovnakému dňu bola vyčíslená na 928,8 mld. Sk, pričom medziročný nárast predstavoval objem 81,9 mld. Sk (9,66%). Banky vyprodukovali čistý zisk 9,1 mld. Sk. Rok 2001 zaznamenal podstatné legislatívne zmeny smerujúce k posilneniu postavenia bankového dohľadu.

Dňa 1. 10. 2002 sa Slovenská záručná a rozvojová banka, š. p. ú., transformovala na akciovú spoločnosť. Poľnobanka, a. s., zmenila svoje obchodné meno na UniBanka, a. s., a Investičná a rozvojová banka, a. s., na OTP Banka Slovensko, a. s., dňa 1. 8. 2002. V roku 2002 klesli klasifikované pohľadávky z poskytnutých úverov

double and declines were also recorded at primary and secondary resources. The slow-down in the economic growth in banks was demonstrated by the fact that banks focused more on interbank transactions and trading in securities. In 1998, there was a further deterioration in classified claims, and the need for an effective solution to that unfavourable situation became still more acute. In early 1999, Bank Austria (the Slovak Republic), a. s., Bratislava, merged with Creditanstalt, a. s., Bratislava. Three banking laws were also amended in that year. Amendment to Act No. 21/1992 Coll. on Banks, as amended, allowed the obtaining of mortgage loans, increased the protection of clients of banks and branches of foreign banks and, among other things, also contributed to increased financial discipline. Amendment to Act of the National Council of the Slovak Republic No. 310/1992 Coll. on Building Savings, as amended by Act of the National Council of the Slovak Republic No. 386/1996 Coll. and Amendment to Act of the National Council of the Slovak Republic No. 118/1996 Coll. on the Protection of Bank Deposits, streamlined the operation of Fond ochrany vkladov and accelerated the payment of compensation for inaccessible deposits to beneficiaries, in addition to other things.

In the development of the banking sector, 1999 is considered a breakthrough year, because that's when the first tangible steps in the process of restructuring credit portfolios were realised. It concerned the largest Slovak banks. In 1999, deterioration in the asset structure of the banking sector continued; classified assets increased and in several banks the creation of reserves and provisions in respect of non-performing loans was inadequate. A portion of the non-performing loans was transferred to Slovenská konsolidačná, thereby reducing the share of claims from 32.3% to 23%. Despite this transfer, however, at the end of 1999 the volume of classified claims of the banking sector was the relatively high amount of 129.7 billion Sk. In order to recover the banking sector, 25 Basic Principles for Effective Banking Supervision (issued by the Basel Committee on Banking Supervision) were harmonised. Their purpose was to help create conditions for the completion of bank restructuring. These principles were a part of banking sector reform and included the restructuring and privatisation of the three largest state-owned banks, a strategy of action in relation to small and medium-sized banks, as well as the strengthening of banking supervision.

In 2000, the National Council of the Slovak Republic adopted the Act on Financial Market Supervision and on amendments to certain laws (No. 329/2000 Coll.). The Act established a public body – Úrad pre finančný trh

(Financial Market Authority) – to serve as a state regulator of capital markets and insurance. On 8 December 2000, the bank board approved the proposal of a new banking law, which was also intended to harmonise Slovak banking legislation with EU directives and strengthen NBS powers in the performance of banking supervision. The net profit of the banking sector reported on 31 December 2000 was 4.4 billion Sk. The positive operating result was achieved even after taking into account the restructuring carried out by Všeobecná úverová banka, a. s., Slovenská sporiteľňa, a. s. and Investičná a rozvojová banka, a. s.

The most significant event in 2001 was completion of the process of restructuring and privatisation of banks. Recovery of banks improved the structure of their assets and was reflected in the growth of banking sector capital adequacy and, of course, in a reduction of the share of classified (bad) loans. Loss-making loans were replaced by government bonds. In 2001, Erste Bank der Oesterreichischen Sparkassen acquired a majority stake in the capital of Slovenská sporiteľňa, a. s., Bratislava. It owned a 67.20% stake in the bank. In the same year, IntesaBci Milano obtained 94.47% of the basic capital of Všeobecná úverová banka, a. s., Bratislava. Changes also took place that year in Investičná a rozvojová banka, a. s., Bratislava, whose shares were being prepared for sale to a foreign investor. Shares of the bank in the amount of 65.5% were transferred by the Ministry of Finance of the Slovak Republic to Fond národného majetku (National Property Fund), which raised its 4.0% stake in Investičná a rozvojová banka, a. s., Bratislava, to 69.56%. In late 2001, Slovenská poisťovňa increased its stake in Istrobanka, a. s., Bratislava, from 72.0% to 82.0% by buying 10% of the shares, which were owned by Erste Bank. A major highlight of the year was the transformation of Konsolidačná banka, a state financial institution, which had assumed

Budova Všeobecnej úverovej banky v Košiciach (1999) // Building of Všeobecná úverová banka in Košice, 1999

Tlačová beseda o zavedení nútej správy v Dopravnej banke, a. s., Banská Bystrica, 4. 7. 2000 // Press conference on the receivership of Dopravná banka, a.s., Banská Bystrica, 4 July 2000

Členovia správnych orgánov Úradu pre finančný trh, 2004 // Representatives of Úrad pre finančný trh, 2004

o 36,9 mld. Sk na 37,6 mld. Sk, pričom Konsolidačná banka prevzala klasifikované pohľadávky v objeme 31,5 mld. Sk. Čistý zisk bánk k ultimu roka 2002 predstavoval 11,8 mld. Sk.

Bilančná suma v roku 2003, t. j. sumár aktív bankového sektora v čistej hodnote, bola vykázaná vo výške 985,4 mld. Sk, čistý zisk sektora bánk vo výške 11,3 mld. Sk. V roku 2003 NBS vydala opatrenie č. 1/2003, ktorým sa zmenilo opatrenie NBS č. 3/2002 o pravidlách obozretného podnikania bánk, ktoré určilo podiel majetkovej angažovanosti voči banke so sídlom v členskom štáte OECD k vlastným zdrojom vo výške do 25 %. Stabilizujúci vývoj bankového sektora z roka 2003 pokračoval aj v roku 2004 a banky pozitívnu tendenciu vývoja potvrdili aj medziročným nárastom bilančnej sumy o 177,5 mld. Sk (medziročný nárast o 18,0 %) na 1 162,9 mld. Sk, ako aj vykázaním čistého zisku vo výške 12,3 mld. Sk. Nové opatrenie NBS č. 3/2004 o likvidite bánk a pobočiek zahraničných bánk s účinnosťou od 31. 1. 2004 stanovilo limit ukazovateľa stálych aktív a ne likvidných aktív banky najviac na 1. V roku 2005 v dôsledku pozitívneho ekonomického vývoja bola situácia v bankovom sektore vcelku priaznivá. Bankový sektor mal v správe 84,0 % objemu aktív z celkového spravovaného majetku finančného sektora, čím si bankový sektor udržiaval dominantné postavenie. Bilančná suma bánk k 31. 12. 2005 dosiahla 1 405,0 mld. Sk a medziročný nárast o 242 mld. Sk (nárast o 20,8 %), dosiahnutý čistý zisk bol vo výške 14,0 mld. Sk. Dňa 1. 11. 2005 bola schválená zmena obchodného mena Banky Slovakia, a. s., na Privatbanka, a. s. V tomto roku vstúpila do platnosti dohoda o porozumení a spolupráci bankových dohľadov centrálnych bánk a ministerstiev financií krajín EÚ v situáciách finančnej krízy.

Budova Ľudovej banky v Bratislave (1999) // Building of Ľudová banka in Bratislava, 1999

prebrala k tomuto dňu všetky kompetencie jednotného orgánu dohľadu nad finančným trhom, ktoré do 31. 12. 2005 vykonával Úrad pre finančný trh. Ako je známe, finančný trh tvorí bankový sektor (banky a pobočky zahraničných bánk), kapitálový trh (obchodníci s cennými papiermi a správcovské spoločnosti), sektor poisťovní (poisťovne a pobočky zahraničných poisťovní) a trh dôchodkového sporenia (dôchodkové správcovské spoločnosti a doplnkové dôchodkové spoločnosti). V roku 2006 bolo pre oblasť regulácie finančného trhu a pre jeho jednotlivé sektory prijatých viacero zákonných noriem, ale aj odporúčaní, na základe ktorých bolo jasne vymedzené právne prostredie týchto subjektov. Bankový dohľad NBS vykonával v rámci pridelených kompetencií okrem povoľovacej a dohľadacej činnosti aj analytickú činnosť zameranú na dohľad nad finančným trhom v záujme a snahe udržiavania stability finančného trhu. Rok 2006 bol aj prvým rokom fungovania nového dôchodkového systému. Uplatňovaný bol princíp dobrovoľného vstupu do druhého piliera dôchodkového zabezpečenia, ktorý oslovil veľkú časť občanov SR. Ku koncu roka 2006 subjekty finančného trhu spravovali majetok v hodnote 1 759 mld. Sk a aj napriek tomu, že došlo k zmene dynamiky rastu bilančnej sumy bánk (nárast iba o 4 mld. Sk), čo ovplyvnilo medziročný rast finančného trhu, rok 2006 možno vo finančnom trhu celkovo hodnotiť kladne s očakávaním pokračujúcich pozitívnych trendov.

Bankový dohľad, resp. útvár dohľadu nad finančným trhom, výraznejšie prihlíada od roka 2007 na ochranu klienta, na jeho spokojnosť pri poskytovaní finančných služieb. Hodnota spravovaného majetku – aktív subjektov finančného trhu v priebehu roka 2007 vzrástla na 2 088 mld. Sk (medziročný nárast o 19,5 %). Najväčší nárast bol dosiahnutý v dôchodkových fondoch druhého piliera v rámci dôchodkového sporenia. Nárast aktív v druhom pilieri počas roka predstavoval 83,5 %, pričom dosiahol sumu 51,3 mld. Sk. V bankovom sektore v roku 2007 prevažoval rast úverov voči klientom. Banky sa podieľali hlavne na financovaní domácností a tiež malých a stredných podnikov. Poskytnuté úvery klientom boli získané zo zdrojov klientov a z predaja vydaných dlhových cenných papierov. Miera tvorby zisku v roku 2007 bola vysoká, pričom čistý zisk sektora bánk dosiahol koncom tohto roka 17,6 mld. Sk.

V roku 2008 bol pre bankový sektor a sektor investičných služieb prijatý dôležitý právny predpis – zákon č. 552/2008 Z. z. týkajúci sa zmeny a doplnenia zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách. V rámci povoľovacej činnosti útváru dohľadu bolo v roku 2008 vydaných

a portion of the problematic receivables. The Ministry of Finance of the Slovak Republic, as the founder, dissolved Konsolidačná banka, a state financial institution, without liquidation on 31 December 2002. On that day the banking sector consisted of 21 banking entities and 10 representative offices of foreign banks, and the total assets of the banking sector were calculated at 928.8 billion Sk, while year-on-year growth represented a volume of 81.9 billion Sk (9.66%). Banks produced a net profit of 9.1 billion Sk. The year 2001 was a year of significant legislative changes aimed at strengthening the position of banking supervision.

On 1 October 2002, Slovenská záručná a rozvojová banka, š. p. ú (Slovak Guarantee and Development Bank, a state financial institution), was transformed into a joint-stock company. On 1 August 2002, Poľnobanka, a. s. changed its business name to UniBanka, a. s., and Investičná a rozvojová banka, a. s., to OTP Banka Slovensko, a. s. In 2002, the amount of non-performing loans declined by 36.9 billion Sk to 37.6 billion Sk, and Konsolidačná banka assumed classified claims in the amount of 31.5 billion Sk. The net profit of banks at the end of 2002 amounted to 11.8 billion Sk.

The balance sheet total in 2003, i.e. the summary of the banking sector assets in net asset value, was recognised in the amount of 985.4 billion Sk, and the net profit of the banking sector totalled 11.3 billion Sk. In 2003, NBS published Decree No. 1/2003, amending NBS Decree No. 3/2002 on prudential rules of banking, which determined the exposures to banks registered in OECD countries as a ratio of equity capital amounting to 25%. The stabilising development of the banking sector recorded in the year 2003 also continued in 2004, and banks confirmed the positive trend in development with year-on-year growth of total assets by 177.5 billion Sk (year-on-year growth by 18.0%) to 1,162.9 billion Sk and reported a net profit of 12.3 billion Sk. New NBS Decree No. 3/2004 on the liquidity of banks and branches of foreign banks with effect from 31 January 2004 established a limit of the ratio of fixed assets and illiquid bank assets up to 1. In 2005, due to positive economic development, the situation in the banking sector was generally favourable. The banking sector managed 84.0% of the total managed assets of the financial sector, thus maintaining its dominance. The total assets of banks on 31 December 2005 reached 1,405.0 billion Sk, and year-on-year growth was 242 billion Sk (an increase by 20.8%). The achieved net profit was 14.0 billion Sk. The change in the business name of Banka Slovakia, a. s., to Privatbanka, a. s., was approved on 1 November 2005. In that year the Memorandum of Understanding and

Cooperation between the Financial Supervisory Authorities, Central Banks and Financial Ministries of the EU in Financial Crisis Situations came into force.

Act No. 747/2004 on Financial Market Supervision, as amended, came into force on 1 January 2006. On that day, NBS assumed all the powers of a single supervisory authority over the financial markets, which were exercised by Úrad pre finančný trh until 31 December 2005. As is known, the financial market consists of the banking sector (banks and branches of foreign banks), capital markets (securities dealers and fund management companies), the insurance sector (insurance companies and branches of foreign insurance companies), and the pension savings market (pension fund management companies and supplementary pension companies). In 2006, for the area of financial market regulation and for its individual sectors several legal standards as well as recommendations were adopted, on the basis of which the legal environment of those subjects was clearly defined. In addition to licensing and supervisory activities within its assigned responsibilities, the NBS Banking Supervision also performed analytical work focused on financial market supervision in order to maintain the stability of the financial market. A new pension system also began to operate in 2006. The principle of voluntary entry into the second pillar of the pension scheme applied and it addressed a large portion of citizens. At the end of 2006, financial market operators managed assets worth 1,759 billion Sk, and although the dynamics of banks' total assets growth changed (an increase by only 4 billion Sk), which affected the year-on-year growth of the financial market, in terms of the financial market the year 2006 could be assessed as generally favourably, with an expectation of continuing positive trends.

From 2007, the Banking Supervision Division, or the division for financial market supervision, began taking into greater account the protection of clients and their satisfaction with the provision of financial services. During 2007, the value of managed assets – assets of entities in the financial market – rose to 2,088 billion Sk (a year-on-year growth by 19.5%). The largest increase was achieved in the second pillar pension funds in retirement savings. During the year, the increase in assets in the second pillar was 83.5%, which amounted to 51.3 billion Sk. The growth of loans to clients prevailed in the banking sector in 2007. Banks were mainly involved in financing households as well as small and medium-sized enterprises. Credits granted to clients were obtained from the resources of clients and sales of debt securities. The rate of profit in 2007 was high, while the net profit

*Budova Poštovej banky v Bratislave (1999) //
Building of Poštová banka in Bratislava, 1999*

Budova Slovenskej sporiteľne na Suchom Mýte v Bratislave (1999) // Building of Slovenská sporiteľňa in Bratislava, Suché Mýto Street, 1999

987 povolovacích rozhodnutí týkajúcich sa najmä kapitálového trhu a bankového sektora. Tento rok bol však dôležitý i z hľadiska preverovania stavu pripravenosti dohľadných subjektov na zavedenie eura, konkrétne na zvládnutie duálneho zobrazovania po zavedení novej meny. V súvislosti s negatívnym vývojom na svetových finančných trhoch v 2. polovici roka 2008 a s prebiehajúcou finančnou krízou bol slovenský bankový sektor a druhý pilier dôchodkového sporenia predmetom analýzy, v rámci ktorej boli posudzované portfóliá cenných papierov a ich vplyv na pokles hodnoty niektorých skupín finančných aktív. Slovenský finančný sektor je úzko spojený s domácou ekonomikou a z tohto dôvodu hospodárska kríza, ktorá sa začala prejavovať v posledných mesiacoch roka 2008 aj na Slovensku, naznačila potenciálnu hrozbu pre domácu finančnú stabilitu. Konkrétnym negatívnym prejavom v tomto zmysle bola napr. znížená úverová aktivita v bankovom sektore zaznamenaná ku koncu roka 2008. V dôsledku prechodu na novú menu euro však došlo k nárastu bilančnej sumy finančného sektora spôsobenú zvýšením bankových vkladov, čo sa kladne prejavilo v likvidite bánk. Finančná kríza na slovenský bankový sektor nemala v roku 2008 významnejší negatívny dopad. Zaznamenaný bol však pokles výkonnosti u viacerých finančných produktov. Bankový sektor vykázal k ultimu roka 2008 zisk vo výške 15,8 mld. Sk. Negatívne trendy sa však začali prejavovať na trhu úverov domácnostiam, v sektore poisťovní, v dôchodkovom sektore finančného trhu a postupne boli zaznamenávané zmeny aj v objemoch obchodov uskutočňovaných obchodníkmi s cennými papiermi.

V roku 2009 finančná a ekonomická kríza negatívne pôsobili na reálnu ekonomiku aj na Slovensku, pričom ich dopady priamo vplývali na stabilitu celého domáceho bankového sektora. Z dôvodov prebiehajúcej svetovej krízy bola zaznamenaná nižšia aktivita subjektov finančného trhu, keď najcitelnejšie sa dopady krízy prejavili v bankovom sektore, konkrétne v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi výrazne zaostávali banky v ukazovateli dosiahnutého zisku. Na poklese rentability vlastných zdrojov bankového sektora sa významne podieľal aj vstup Slovenska do eurozóny a s tým súvisiaci pokles aktív bánk v dôsledku prechodu na novú menu euro, aj keď výber vkladov zahraničných bánk bol kompenzovaný do určitej miery nárastom vkladov domácností. Rok 2009 bol typický významnými zmenami v bilanciách bánk. Hospodárska kríza sa prejavila v kontexte uvedeného okrem iného aj v tom, že banky museli obmedziť financovanie podnikateľského sektora. Posudzovanie návratnosti

úverov sa z dôvodu priebehu negatívneho ekonomického vývoja a nepriaznivých očakávaní sprísňovalo počas celého roka 2009. Takýto prístup obozretného podnikania bánk mal za dôsledok výrazný medziročný nárast investovania do štátnych cenných papierov. Dôležitým faktom zostáva, že v roku 2009 úplne stratili na význame vklady od zahraničných bánk s následnou sterilizáciou v NBS, pričom aktivity bánk na medzibankovom trhu sa zameriavali na refinančné obchody medzi ECB a NBS. Osobitne treba zdôrazniť i to, že v priebehu roka 2009 vplyvom finančnej krízy došlo k výraznému medziročnému zníženiu obchodov s derivátmi až o 76%. Obchodovanie s dlhopismi a s ostatnými finančnými nástrojmi vzrástli zhruba o 40%. Slovenský bankový sektor napriek krízovým prejavom bol hodnotený ako stabilný. Kritériom na zhodnotenie tejto stability bola skutočnosť, že poskytovanie úverov majú banky stále zabezpečené z vlastných zdrojov od klientov. Bankový dohľad NBS i v nasledujúcom období po roku 2010 dôsledne vychádzal pri výkone svojej činnosti z uplatňovania platných právnych predpisov vo vzťahu k všetkým posudzovaným subjektom finančného trhu.

Záver

Slovenský bankový sektor aj vďaka uskutočnenej reštrukturalizácii sa nachádza po dvadsiatich rokoch svojej existencie v dobrej kondícii. Na jeho ďalší vývoj, ako aj na celý finančný sektor a otvorenú ekonomiku Slovenska bude naďalej vplývať vonkajšie ekonomické prostredie a externé faktory v najširšom slova zmysle, ktoré nemožno nebrať do úvahy. Slovenská republika ako člen eurozóny je súčasťou konkrétneho geopolitického priestoru, ktorý determinuje a má priamy alebo „sprostredkovaný“ vplyv na jeho ekonomický vývoj a hospodársky rast. V kontexte hodnotenia ďalšieho ekonomického vývoja je mimoriadne dôležité, ako sa svet dokáže vyrovnáť s mnohými nahromadenými problémami, keďže v súčasnosti sa svetová ekonomika nachádza v prostredí, v ktorom pretrvávajú nerovnováha, nestabilita a mnohé riziká. Viaceré krajiny s vyspelými ekonomikami sú v dôsledku všeobecnej finančnej a ekonomickej neistoty nútené opakovane korigovať odhady svojho hospodárskeho rastu. Trhy zaznamenali prepady veľkých rozmerov a ich postavenie ako „samoregulátora“ dopadov negatívneho vývoja pravdepodobne prestáva platiť. Mnohí ekonómovia začínajú na danú tému diskutovať a prehodnocovať „očistnú“ schopnosť pôsobenia trhu, v zmysle ktorej si trh v praxi dokáže bez účasti a zásahov štátu riešiť vzniknuté problémy.

of the banking sector reached 17.6 billion Sk at the end of the year.

In 2008, a major piece of legislation – Act No. 552/2008 Coll. on the amendments and supplements to Act No. 566/2001 Coll. on Securities and Investment Services – was adopted for the banking sector and the investment service sector. In licensing activities in 2008, the Banking Supervision issued 987 authorisations, especially regarding the capital market and the banking sector. That year, however, was also important in terms of verifying the readiness of the supervised entities for euro adoption, in particular to cope with the dual display after the introduction of the new currency. In relation to the negative developments in global financial markets in the second half of 2008 and the ongoing financial crisis, the Slovak banking sector and the second pillar of the pension savings was subject to analysis which assessed the portfolios of securities and their impact on the decline in the value of certain groups of financial assets. The Slovak financial sector is closely linked to the domestic economy, and therefore the economic crisis that began in Slovakia in the last months of 2008 suggested a potential threat to domestic financial stability. In those terms, a concrete negative effect was, for example, reduced lending activity in the banking sector recorded at the end of 2008. However, as a result of the transition to the new currency, the euro, there was an increase in total assets of the financial sector caused by an increase in bank deposits, which was positively reflected in the liquidity of banks. The financial crisis did not have any significant negative impact on the Slovak banking sector in 2008. However, a decrease was observed in the performance of a number of financial products. At the end of 2008, the banking sector recorded a profit of 15.8 billion Sk. Negative trends had started in the market of loans to households, the insurance sector and the pension sector of the financial market, and changes were gradually recorded in the volume of transactions conducted by securities dealers.

In 2009, the financial and economic crisis negatively affected the real economy also in Slovakia, and their effects had direct impacts on the stability of the entire domestic banking sector. Due to the ongoing global crisis, less activity of subjects in the financial market were reported, as the crisis affected the banking sector most severely. Bank profit indicators were particularly lagging in comparison with previous years. The decline in profitability of the banking sector's own funds was also affected significantly by Slovakia's entry into the euro area and the related decline in banks' assets as a result of the transition to the new currency, the euro, although the withdrawal of deposits of foreign banks was offset to some extent by the increase in household de-

posits. The year 2009 was characterised by significant changes in the balance sheets of banks. In the context of the above, the economic crisis was reflected, inter alia, in the fact that banks had to reduce their funding of the business sector. Due to the adverse economic developments and negative expectations, the assessment of the return of credits had been tightened throughout 2009. Such an approach to prudent banking resulted in a significant year-on-year growth of investment in government securities. An important fact is that in 2009 deposits from foreign banks followed by sterilisation at NBS completely lost their importance, and the activities of banks in the interbank market focused on refinancing operations between the ECB and NBS. In particular, it should also be noted that due to the impact of the financial crisis there was a significant year-on-year decrease in derivative transactions by up to 76% in 2009. Trading in bonds and other financial instruments increased by about 40%. Despite the crisis, the Slovak banking sector was assessed as stable. The criterion for assessing stability was the fact that banks still had secured lending activities by their own resources from clients. In the following period after 2010, the activities of the NBS Banking Supervision Division were strictly based on application of legislation in force in respect of all the rated entities in the financial market.

Conclusion

Due to restructuring, the Slovak banking sector is in good shape after twenty years of its existence. Its further development, as well as the entire financial sector and open economy of Slovakia, will still be affected by the external economic environment and external factors in the broadest sense, which cannot be disregarded. The Slovak Republic as a member of the euro area is part of a particular geopolitical area determining and having a direct or "mediated" impact on its economic development and growth. In the context of evaluation of further economic development, it is extremely important how the world copes with the many problems accumulated, as at present, the global economy is in an environment in which imbalance, instability and many risks persist. Due to general financial and economic uncertainty, several countries with developed economies have been forced to repeatedly correct their forecast for economic growth. Markets have recorded large-sized declines and their status as a "self-regulator" of the impacts of negative developments does not likely apply any longer. Many economists are starting to discuss the topic and review the "purifying" ability of the market, according to which the market is practically able to solve problems without the participation and intervention of the state.

Budova Československej obchodnej banky v Bratislave (1999) // Building of Československá obchodná banka in Bratislava, 1999

7.2. Vznik Národnej banky Slovenska a budovanie jej organizačnej štruktúry

(Marián Tkáč)

Pamätná strieborná minca v hodnote 100 Sk k vzniku Slovenskej republiky, autor Štefan Novotný, 1993 // A 100 crown silver collector coin commemorating the establishment of the Slovak Republic, designed by Štefan Novotný, 1993

Návrh na zriadenie rozpočtovej organizácie Národná banka z októbra 1992 // Proposal to establish the budgetary organisation Národná banka, October 1992

Vznik slovenskej centrálnej banky v roku 1993 bol súčasťou štátoprávneho osamostatňovania sa Slovenska. Podobne ako to bolo pri prvej slovenskej centrálnej banke, ktorá vznikla v apríli 1939, dialo sa to na báze slovenskej časti česko-slovenskej centrálnej banky – v tomto prípade Štátnej banky česko-slovenskej.

Konkrétne prípravy na zriadenie slovenskej centrálnej banky sa začali pomerne neskoro – až na jeseň 1992, a to prípravou návrhu zákona o národnej banke na konci septembra. Zjavne to súviselo s dovtedajším politickým vývojom, keď bratislavská vláda vedená Dr. Jánom Čarnogurským evidentne podceňovala možnosť vzniku samostatného štátu v krátkom čase, sama sa na takúto alternatívu nepripravovala. A tak keď 20. apríla 1992, v súvislosti so zavádzaním guvernérského systému riadenia Štátnej banky česko-slovenskej zanikla funkcia generálneho riaditeľa Ústredia ŠBČ-S pre Slovensko, v ktorej vcelku úspešne pôsobil od 1. januára 1990 Egon Hlavatý, a bolo treba vymenovať prvého slovenského viceguvernéra, otáľalo sa s tým. Tri mesiace slovenskú časť banky riadil zástupca viceguvernéra Adam Celušák a v pražskej bankovej rade namiesto troch boli len dvaja Slováci (druhým bol „federálny“ viceguvernér Štefan Veselovský). Pred skončením funkčného obdobia odchádzajúcej vlády schválili dovtedajšieho podpredsedu vlády Antona Vavra do tejto funkcie (posledný federálny prezident Václav Havel ho aj vymenoval), po voľbách zaujal túto pozíciu, no vytrval v nej len do 15. júla (možno to považovať za evidentný signál, že on sa na vzniku slovenskej centrálnej banky podieľať nemienil).

Tento stav nebol pre Slovensko priaznivý, pretože išlo o obdobie, keď v Česku vrcholili praktické prípravné práce na oddelenie meny. Ako sa neskôr potvrdilo, a nezapieral to ani Josef Tošovský, posledný česko-slovenský a prvý český guvernér, už v tom čase sa pripravovali kolký na označenie budúcich českých bankoviek. Podľa Egona Hlavatého sa na českej strane začala príprava menovej separácie už začiatkom decembra 1990 a aktívne sa do nej zapájali aj federálni, prakticky českí bankári (napríklad Josef Kerouš, vtedajší viceguvernér Štátnej banky česko-slovenskej, poverený riadením české-

ho ústredia). V roku 1991 sa na základe objednávky „známok na privatizačné kupóny“ začali tlačiť kolký na oddelenie českej meny.

Podľa E. Hlavatého išlo o dva smery prípravy: (1) o všestrannú organizačnú, technickú a kádrovú prípravu oddelenia meny a (2) o nadväzovanie zahraničných kontaktov. Kým českí funkcionári banky v tom čase cestovali po Európe, navštevovali centrálnu banku mnohých štátov, slovenskej strane sa takýto postup zamedzoval oficiálne preto, lebo slovenské ústredie „nebolo kompetentné“ rokovať s centrálnymi bankami a medzinárodnými finančnými inštitúciami, to bolo v pôsobnosti federálneho ústredia, v ktorom však boli takmer výlučne Česi.

V druhej polovici roku 1991 sa v slovenskom Ústredí ŠBČS v Bratislave utajene vypracoval *Súbor opatrení na zabezpečenie činnosti menového systému a peňažníctva v prípade zmien v štátoprávnom usporiadaní*, o tento dokument však vtedajšia slovenská vláda nemala záujem, a to napriek existencii českého krízového scenára, ktorý bol vypracovaný pod vedením vtedajšieho predsedu českej vlády Petra Pitharta. Ide o dokument, ktorý prerokovala česká vláda 2. marca 1992 – *Informace o základních hospodářských vztazích mezi republikovými subjekty v případě nevyhnutelnosti přijetí mimořádných opatření v souvislosti s možným rozpadem České republiky a Slovenské republiky*.

Slovensko evidentne stratilo veľa času na prípravu centrálnej banky. Až po voľbách v júni 1992 vznikla pracovná skupina s cieľom pripraviť všetky technické a vecné opatrenia na čas vzniku samostatného štátu a 8. septembra 1992 schválila slovenská vláda návrh na vymenovanie Mariána Tkáča do funkcie viceguvernéra Štátnej banky česko-slovenskej, povereného riadením Ústredia ŠBČ-S pre Slovenskú republiku. Trauma slovenského vedenia Štátnej banky česko-slovenskej sa napriek tomu neúnosne predlžovala, pretože V. Havel z funkcie prezidenta štátu odstúpil v deň prijatia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky 17. júla 1992 a zastupujúci prezident, predseda federálnej vlády Jan Stráský, podpísal menovací dekrét M. Tkáčovi až 22. októbra 1992. Funkcia slovenského viceguvernéra sa obsadila až 23. októbra 1992. Práce na príprave legislatívnych, organizačných

7.2. Establishment of Národná banka Slovenska and Its Organisational Structure

(Marián Tkáč)

Establishment of the Slovak central bank in 1993 was part of the constitutional independence of Slovakia. Similarly as in the case of the first Slovak central bank, which was established in April 1939, it happened on the basis of the Slovak part of the Czecho-Slovak central bank – Štátna banka česko-slovenská (State Bank of Czecho-Slovakia).

Specific preparation for the establishment of the Slovak central bank started relatively late – in the autumn of 1992 – with the preparation of a draft law on the national bank at the end of September. This was apparently related to previous political developments, when the government in Bratislava, led by Dr. Ján Čarnogurský, evidently underestimated the possibility of establishing an independent state in a short time and did not prepare itself for such an alternative. So when on 20 April 1992, in connection with the introduction of the governor's management of Štátna banka česko-slovenská, the office of the chief executive director of the SBC-S Headquarters for Slovakia, which had been held quite successfully by Egon Hlavatý from 1 January 1990, was cancelled and the need arose to appoint a first Slovak vice-governor, the Slovak government hesitated to do it. For three months, the Slovak part of the bank was managed by vice-governor Adam Celušák, and the bank board in Prague had only two Slovaks instead of three (the other one was a "federal" vice-governor Štefan Veselovský). Before the end of the term of the outgoing government, the then Deputy Prime Minister Anton Vavro was approved for that function (the last federal president Václav Havel even appointed him). After the elections, he entered into office but only held it until 15 July (this could be considered as an obvious signal that he did not intend to participate in the establishment of the Slovak central bank).

The situation was not favourable for Slovakia, because this was a period when practical preparatory work for the separation of the currency reached a peak in the Czech Republic. It was later confirmed, and even Josef Tošovský did not refuse to admit to it, that the last Czecho-Slovak and the first Czech governor had already been preparing stamps to mark future Czech banknotes. According to Egon Hlavatý, the Czech party

started preparing for monetary separation in early December 1990 and federal, effectively Czech bankers (such as Josef Kerouš, the then Vice-Governor of Štátna banka česko-slovenská entrusted with management of the Czech headquarters), were actively involved in this process. Upon an order for "stamps on privatisation vouchers", the printing of stamps for the separation of the Czech currency started in 1991.

According to E. Hlavatý, preparation was carried out in two directions: (1) all-around organisational, technical and personnel preparations for currency separation and (2) the arranging of international contacts. While Czech bank officials were at that time travelling around Europe visiting the central banks of many countries, the Slovak party was officially prevented from such practice because the Slovak headquarters "was not competent" to negotiate with central banks and international financial institutions – it fell within the scope of the federal headquarters consisting almost exclusively of Czechs.

In the second half of 1991, the Slovak headquarters of SBCS in Bratislava confidently developed *A Set of Measures to Ensure the Operation of the Monetary System and Banking in the event of Changes in the National Status*. However, the then Slovak government was not interested in the material, despite the existence of the Czech crisis scenario, which was developed under the leadership of then Czech Prime Minister Petr Pithart. The document *Information on Basic Economic Relations between Republic Entities in the event of Inevitable Acceptance of Extraordinary Measures in relation to the Possible Disintegration of the Czech and Slovak Federal Republic* was discussed by the Czech government on 2 March 1992.

Slovakia obviously lost a lot of time to prepare for the establishment of a central bank. After the elections in June 1992, a working group was formed to prepare all technical and material measures for the time of the establishment of an independent state. On 8 September 1992, the Slovak government approved the proposal to appoint Marián Tkáč as vice-governor of Štátna banka česko-slovenská responsible for managing the SBC-S Headquarters for the Slovak Republic. Nevertheless, the trauma of the Slovak management

Uznesenie vlády Slovenskej republiky k návrhu na vymenovanie členov Bankovej rady Národnej banky Slovenska z 22. 12. 1992 // Resolution of the Slovak government on a proposal for the nomination of Bank Board members of Národná banka Slovenska, 22 December 1992

Zápisnica z rokovania prípravného výboru Štátnej banky česko-slovenskej – ústredia pre Slovenskú republiku na založenie Národnej banky Slovenska zo 6. 11. 1992 // Minutes of the meeting of the Preparatory Committee of the SBC-S Headquarters for Slovakia regarding the establishment of Národná banka Slovenska, 6 November 1992

Komuniké z 1. zasadnutia 1. bankovej rady Národnej banky Slovenska 6. 1. 1993 // Statement from the 1st meeting of the Bank Board of Národná banka Slovenska, 6 January 1993

Zasadnutie 1. bankovej rady Národnej banky Slovenska 6. 1. 1993 // First meeting of the Bank Board of Národná banka Slovenska, 6 January 1993

a vecných podmienok na vznik slovenskej centrálnej banky boli v tom čase až neuveriteľne zanedbané a do zániku federácie 1. januára 1993 ostávalo už len 65 dní, čo bol časový rámec, v ktorom sa reálne pripravoval vznik slovenskej centrálnej banky.

Pravda, niektoré kroky sa podnikli už skôr. V budove ministerstva financií na Kýčerského ulici v Bratislave sa v septembri a októbri 1992 (v kancelárii budúceho viceguvernéra) konali porady a chystali sa nevyhnutné opatrenia personálneho, organizačného, menového i emisného charakteru.

Úlohy súvisiace so vznikom slovenskej centrálnej banky možno rozdeliť do niekoľkých oblastí: (1) legislatíva, (2) personálne obsadenie, (3) priestory a budovy, (4) organizácia a informačný systém, (5) príprava vlastnej menovej politiky, (6) príprava novej meny, (7) začlenenie Slovenska do medzinárodných inštitúcií a (8) rozdelenie majetku Štátnej banky česko-slovenskej.

Základné práce na príprave zákona o Slovenskej národnej banke sa zavŕšili vo vládnej vile v Trenčianskych Tepliciach na konci septembra. Skupina politikov (Vladimír Mečiar, Michal Kováč, Marián A. Húška, Sergej Kozlík, Július Tóth) a odborníkov (Zdenko Alexy, Vladislav Bachár, Jozef Kollár, Vladimír Masár, Štefan Pavúk, Marián Tkáč, Ivan Zelinka) upravila návrh zákona, ktorý pripravili Z. Alexy, generálny riaditeľ Burzy cenných papierov Bratislava, V. Bachár, generálny riaditeľ Devín banky, J. Kollár, obchodný vedúci Ľudovej banky a Š. Pavúk, pracovník bratislavského ústredia Štátnej banky česko-slovenskej. Tento návrh, pozostávajúci z 52 paragrafov, parlament schválil 18. novembra 1992 s účinnosťou od 1. januára 1993 a urobil v ňom viacero zmien. Parlament napríklad rozhodol, že členov bankovej rady bude osem a guvernéra a viceguvernérov vymenuje prezident na návrh vlády a po odsúhlasení parlamentom. Pred názvom Slovenská národná banka dostal prednosť

názov Národná banka Slovenska (NBS), čo viac symbolizuje priestorovosť a štátnosť tejto banky, aj keď s jeho tvarom boli nespokojní jazykovedci. Treba povedať, že ďalšími dôvodmi, prečo sa prijal práve takýto názov centrálnej banky, bol aj fakt, že niektorým prekážalo rovnaké meno z čias prvej Slovenskej republiky (1939 – 1945) a skratka SNB, ktorá v čase socializmu reprezentovala v češtine políciu – Sbor národní bezpečnosti. Do schváleného zákona sa dostal aj paragraf o štátnom bankovom dozore popri paragrafe o bankovom dohľade, čo bola prinajmenšom duplicita.

Slovensko malo teda zákon, ale nemalo centrálnu banku. O jej zriadenie sa starali napokon formálne až tri orgány: (1) bankový prípravný výbor, nazvaný prípravný výbor ŠBČ-S – Ústredie ŠBČ-S pre Slovenskú republiku na založenie Národnej banky Slovenska, ktorý vymenoval guvernérom dosluhujúcej ŠBČ-S J. Tošovský a na jeho čele bol A. Celušák (po ňom od konca októbra M. Tkáč), (2) vládny poradný výbor pod názvom poradný výbor pre zriadenie Slovenskej národnej banky (jeho predsedom sa stal štátny tajomník ministerstva financií V. Masár, podpredsedom M. Tkáč a členmi Z. Alexy, V. Bachár, J. Kollár a I. Zelinka), (3) rozpočtová organizácia Národná banka (jej šéfom sa stal Marián Jusko, jediný jej zamestnanec), schválená vládou na základe návrhu ministra financií z 2. októbra 1992. Tým sa celý proces skomplikoval. Vláda zároveň splnomocnila M. Tkáča plniť úlohy súvisiace s delením majetku Štátnej banky česko-slovenskej.

Bankový prípravný výbor prvý raz pod vedením M. Tkáča zasadal 6. novembra 1992. Zaoberal sa dvanástimi bodmi: stavom priprav zákona o Národnej banke Slovenska, problematikou budov a priestorov (pričom už vtedy dostal M. Tkáč za úlohu prerokovať s ministrom financií a primátorom Bratislavy otázku získania vhodného pozemku na výstavbu budovy Národnej banky Slovenska), organizačnou štruktúrou, počtom oddelení a pracovníkov vrátane ich odbornej prípravy. Členovia prípravného výboru mali predložiť požiadavky na pôsobenie zahraničných poradcov, pamätalo sa na zriadenie výpočtového strediska aj na informačný bulletin. Osobitným bodom rokovania bolo poverenie I. Zelinku, Štefana Adamca a M. Juska vypracovať návrh projektu menového programu na rok 1993, posúdiť jednotlivé položky bilancie Štátnej banky česko-slovenskej pre potreby delenia majetku, príprava emisie slovenských bankoviek a mincí, návrh systému platobného styku medzi Slovenskom a Českom, ako aj návrh nového devízového zákona a zákona o bankovníctve.

Na druhom rokovaní bankového prípravného výboru 13. novembra 1992 sa okrem iného

of Štátna banka česko-slovenská extended unacceptably when V. Havel resigned from the office of the president of the state on 17 July 1992 – on the day of adopting the Declaration of Sovereignty of the Slovak Republic – and acting president, federal Prime Minister Ján Stráský, signed the appointment letter for Marián Tkáč only on 22 October 1992. Thus, the post of the Slovak vice-governor was finally filled on 23 October 1992. Work on the preparation of legislative, organisational and material conditions for the emergence of the Slovak central bank at that time were incredibly neglected, and only 65 days remained to the dissolution of the federation – on 1 January 1993. This was the time frame in which the formation of the Slovak central bank was actually prepared.

Of course, some steps had been taken earlier. In the building of the Ministry of Finance on Kýčerského Street in Bratislava (in the office of the next vice-governor) meetings were held and the necessary measures of a personnel, organisational, monetary and issuing character were prepared in September and October 1992.

The tasks associated with the establishment of the Slovak central bank could be divided into several areas: (1) legislation, (2) staffing, (3) facilities and buildings, (4) organisation and information system, (5) preparation of its own monetary policy, (6) preparation of a new currency, (7) the integration of Slovakia into international institutions and (8) the distribution of the assets of Štátna banka česko-slovenská.

Basic work on the preparation of the Act on Národná banka Slovenska was completed in a government villa in Trenčianske Teplice at the end of September. A group of politicians (Vladimír Mečiar, Michal Kováč, Marián A. Húska, Sergej Kozlík and Július Tóth) and professionals (Zdenko Alexy, Vladislav Bachár, Jozef Kollár, Vladimír Masár, Štefan Pavúk, Marián Tkáč and Ivan Zelinka) revised the draft law prepared by Z. Alexy, Chief Executive Officer of the Bratislava Stock Exchange; V. Bachár, Chief Executive Officer of Devín banka; J. Kollár, Commercial Director of Ľudová banka; and Š. Pavúk, officer of the Headquarters of Štátna banka česko-slovenská in Bratislava. A draft law consisting of 52 articles was approved by the parliament on 18 November 1992, with effect from 1 January 1993. The parliament made a number of changes to it. It decided, for example, that the bank board should consist of eight members, and the governor and vice-governor should be appointed by the president of the republic on the proposal from the government and upon approval by the parliament. The name

Národná banka Slovenska was given priority to the name Slovenská národná banka. The new name represented the spatiality and statehood of the bank, even though linguists were dissatisfied with the form. It should be said that the other reasons why this name was adopted for the central bank also lay in the fact that for some using the same name as from the time of the first Slovak Republic (1939-1945) was a hindrance and also that its abbreviation “SNB” represented in the Czech language – Sbor národní bezpečnosti – the state security forces from the time of socialism. The approved law also included an article on state banking supervision in addition to the article on banking supervision, which was at least duplicated.

Thus, Slovakia had the law, but not the central bank. Finally, three bodies arranged for its establishment: (1) a bank preparatory committee, named the SBC-S Preparatory Committee – the SBC-S Headquarters of the Slovak Republic on the Establishment of Národná banka Slovenska appointed by the then governor of SBC-S J. Tošovský and headed by A. Celušák (after him by M. Tkáč to the end of October), (2) a government advisory committee called the Advisory Committee on the Establishment of Národná banka Slovenska (its chairman became the State Secretary of the Ministry of Finance V. Masár, the vice-chairman M. Tkáč and members Z. Alexy, V. Bachár, J. Kollár and I. Zelinka), and (3) a budgetary organisation – Národná banka (its chief executive officer and sole employee was Marián Jusko) – approved by the government on the proposal of the Minister of Finance of 2 October 1992. This complicated the whole process. The government also authorised M. Tkáč to perform tasks related to dividing the assets of Štátna banka česko-slovenská.

The bank preparatory committee, led by M. Tkáč, held its first meeting on 6 November 1992. It discussed twelve points – among them the state of preparation of the Act on

Menovanie komisie Národnej banky Slovenska na preverenie delenia majetku Štátnej banky československej zo 6. 5. 1993 // Appointment of Národná banka Slovenska's commission for reviewing the division of the property of Štátna banka československá, 6 May 1993

Oznámenie o zabezpečení medzibankového platobného styku v Slovenskej republike novozriadeným Bankovým zúčtovacím centrom z 1. 2. 1993 // Announcement of the launch of interbank payment services at the new-established Slovak National Clearing Centre, 1 February 1993

Bankové zúčtovacie centrum Slovenska (1993) // Slovak National Clearing Centre, 1993

Organizačná štruktúra Národnej banky Slovenska k 31. 12. 1993 // Organisational structure of Národná banka Slovenska as at 31 December 1993

ustanovili gestori pre delenie jednotlivých druhov aktív a pasív Štátnej banky česko-slovenskej. Ján Mathes, I. Zelinka a Elena Kohútiková dostali za úlohu pripraviť vlastný návrh dohody o rozdelení menového zлата Štátnej banky česko-slovenskej.

Vládny poradný výbor sa prvý raz zišiel 17. novembra v budove ministerstva financií. Zaoberal sa stavom prípravy zákona o NBS (parlament ho schválil na druhý deň), prípravou zákona o bankovníctve a devízového zákona, M. Tkáča poverili zabezpečiť urýchlený výber firiem na tlač bankoviek a kolkov s tým, že razba mincí sa pripraví v Kremnici. Splnomocnenec vlády M. Jusko mal zabezpečiť v spolupráci s ministerstvom financií rozpočtovú organizáciu Národná banka (napokon sa stal M. Jusko pracovníkom banky a táto rozpočtová organizácia de facto nevznikla). Výbor požiadal Rudolfa Požgaya, aby predložil informáciu o stave prípravy klíringového centra (účastinnej spoločnosti s 34 – 50-percentnou účasťou Národnej banky).

Prvá návšteva z Medzinárodného menového fondu v Národnej banke Slovenska vo februári 1993 // First International Monetary Fund Mission to Národná banka Slovenska, February 1993

Na druhom (poslednom) rokovaní vládneho poradného výboru 10. decembra 1992 sa rokovalo predovšetkým o zabezpečení klíringového zúčtovania. Bankové zúčtovacie centrum vedené R. Požgayom začalo svoju činnosť už v prvý pracovný deň v roku 1993. Výbor zistil, že tlač kolkov je zabezpečená a ich dodávky sa uskutočnia od 24. decembra 1992 do 15. januára 1993. Poradný výbor odporučil viceguvernérovi M. Tkáčovi urýchlene schváliť menovanie hlavných (vrchných) riaditeľov, riešiť obsadenie ostatných funkcií a zaoberať sa otázkou obsadenia Bankovej rady NBS s termínom ihneď. Výbor sa zaoberal aj problémami komerčných bánk (absolútny nedostatok likvidity) a otázkami menovej politiky na rok 1993.

Ťažisko prípravných prác prebiehalo celkom logicky na pôde slovenskej časti Štátnej banky česko-slovenskej na rohu Štúrovej a Gorkého ulice v Bratislave. Aj keď trochu oneskorene, predsa len účinne sa vyprodukoval celý rad dokumentov základného významu pre budúcu samostatnú slovenskú menovú politiku. Základným cieľom menovej politiky novej centrálnej banky musela byť stabilita meny, minimalizovanie pohybu cenovej hladiny a aj minimalizovanie pohybu výmenného kurzu koruny voči zahraničným menám. Malo ísť o menovú politiku neutrálneho charakteru a mierne konzervatívnu. Nešlo pritom o reštrikciu, NBS nechcela pôsobiť reštriktívne na agregovaný dopyt (spotrebu, investície, vládne výdavky a export). Na druhej strane NBS do hodnôt menových cieľov nezahrnula nejaký menový impulz do ekonomiky, napríklad vo forme nadmerných úverov. Ambíciou banky bolo získať dôveryhodnosť v domácom i zahraničnom finančnom svete na základe určitej miery konzervativizmu. Banka chcela signalizovať, že bude držať infláciu na minimálnej možnej hranici a že nebude experimentovať s „rozvojovou“ infláciou.

Prioritami menovej politiky na rok 1993 sa mali stať: (1) udržanie fixného výmenného kurzu koruny a (2) minimalizovanie vzostupu indexu spotrebiteľských cien. Menové ciele na rok 1993 určila NBS vo svojom prvom menovom programe (schválenom na prvom zasadnutí bankovej rady 6. januára 1993) takto:

1. absolútny ročný prírastok peňažnej zásoby 26,4 mld. korún, to znamená o 12,0 %;
2. absolútny ročný prírastok úverov podnikom a domácnosťami 33,0 mld. korún, teda 14,0 %.

Pokiaľ ide o personálne zabezpečenie činnosti, napriek určitému napätiu (vyskytli sa návrhy, aby boli všetci pracovníci Štátnej banky česko-slovenskej prepustení

Národná banka Slovenska, the issue of buildings and premises (M. Tkáč had already been entrusted to discuss the question of obtaining suitable land for construction of a building for Národná banka Slovenska with the Minister of Finance and the Mayor of Bratislava), the organisational structure and number of departments and employees, including their professional training. Members of the preparatory committee were to submit requirements for the operation of foreign consultants. Also, the establishment of a computer centre and a newsletter was taken into account. A special point of discussion was the authorisation of I. Zelinka, Š. Adamec and M. Jusko to develop a proposal for a monetary program for 1993, to consider particular items on the balance sheet of Štátna banka česko-slovenská for the needs of the property division, as well as the preparing for the issue of Slovak banknotes and coins, a proposal for a system of payments between Slovakia and the Czech Republic and the drafts of a new Foreign Exchange Act and the Banking Act.

Umbrella departments for dividing individual types of assets and liabilities of Štátna banka česko-slovenská were determined at the second meeting of the bank preparatory committee on 13 November 1992. Ján Mathes, I. Zelinka and Elena Kohútiková were asked to prepare a draft agreement on the division of monetary gold of Štátna banka česko-slovenská.

The governmental advisory committee met for the first time in the building of the Ministry of Finance on 17 November. It dealt with the state of preparation of the Act on NBS (the parliament approved it the next day), the Banking Act and the Foreign Exchange Act. M. Tkáč was entrusted to ensure the rapid selection of companies to print banknotes and stamps on the condition that the minting of coins should be prepared in Kremnica. Plenipotentiary M. Jusko was to ensure, in collaboration with the Ministry of Finance, a budgetary organisation – Národná banka (ultimately M. Jusko became an employee of the bank and de facto the budgetary organisation never originated). The committee asked Rudolf Požgay to provide information on the state of preparation of a clearing centre (a joint-stock company with 34 to 50-percent participation of Národná banka).

At the second (last) meeting of the governmental advisory committee held on 10 December 1992 the primary topic of discussion was a clearing system. The bank clearing centre headed by R. Požgay promptly started its operation on the first working day of 1993. The committee found that the printing of the stamps was ensured and their delivery would take place from 24 Decem-

ber 1992 to 15 January 1993. The advisory committee recommended the vice-governor M. Tkáč to approve the appointment of chief (principal) executive directors as soon as possible and fill other positions and address the issue of filling offices in the NBS Bank Board immediately. The committee was also concerned with the problems of commercial banks (the total lack of liquidity) and issues of monetary policy for 1993.

The focus of the preparatory work was carried out quite logically in the Slovak part of Štátna banka česko-slovenská at the corner of Štúrova and Gorkého Streets in Bratislava. Although a bit late, a number of documents of fundamental importance for the future independent Slovak monetary policy were still effectively produced. The primary objective of the monetary policy of the new central bank had to be currency stability, minimising the movement of the price level and movement of the exchange rate of the crown to foreign currencies. It was to be a neutral and slightly conservative monetary policy. At the same time it was not restrictive – NBS did not want to act strictly on aggregate demand (consumption, investment, government spending and exports). On the other hand, NBS did not include any monetary stimulus into the economy, for example in the form of excessive lending, in the values of the monetary objectives. The ambition of the bank was to gain credibility in the domestic and international financial world based on a certain degree of conservatism. The bank wanted to signal that it would keep inflation to the minimum possible limit and would not experiment with “development” inflation.

Monetary policy priorities for 1993 were to be: (1) maintaining the fixed exchange rate of the crown and (2) minimising the increase in the consumer price index. NBS determined monetary targets for 1993 in its first monetary program (approved at the first meeting of the bank board on 6 January 1993) as follows:

1. absolute annual increase in the money supply in the amount of 26.4 billion crowns, which meant a 12.0% increase;
2. absolute annual growth in lending to businesses and households in the amount of 33.0 billion crowns, i.e. by 14.0%.

Regarding staffing, despite some tension (there were suggestions that employment contracts of all the personnel of Štátna banka česko-slovenská should be terminated and newly concluded), all of the then officers of the Slovak part of Štátna banka česko-slovenská became the new NBS staff, which was ultimately the only possible solution. Those who held certain offices (although lower, as there were no higher offices) in

Menovanie Vladimíra Masára do funkcie guvernéra Národnej banky Slovenska 29. 7. 1993 // Appointment of Vladimír Masár as governor of Národná banka Slovenska, 29 July 1993

a nanovo prijatí), sa stali pracovníkmi novej NBS všetci dovtedajší pracovníci slovenskej časti Štátnej banky česko-slovenskej, čo napokon bolo jediné možné riešenie. Aj do funkcií riaditeľov a vedúcich oddelení sa v prevažnej miere dostali ľudia, ktorí určité funkcie (aj keď nižšie, vyšších funkcií tu nebolo) zastávali v Štátnej banky česko-slovenskej. Treba poznamenať, že Ústredie ŠBČ-S pre SR nemalo vybudované všetky úseky, odbory a oddelenia tak, ako pražské federálne centrum. Zo zhruba 120 pracovníkov, ktorí v slovenskom ústredí pracovali, sa netechnickým a neadministratívnym prácam venovalo len okolo 60 ľudí. V Prahe do tisíc pracovníkov. Tieto dve čísla hovoria aj o tom, že náročnosť na zriadenie novej centrálnej banky v Bratislave a v Prahe bola diametrálne odlišná, tam stačilo vymeniť cedule. Viacerí pracovníci novovznikajúcej NBS donedávna pracovali na ministerstve financií. Z pražského ústredia Štátnej banky česko-slovenskej sa vrátil na Slovensko len jeden pracovník – díler Karol Mrva.

Pomoc pri vzniku NBS poskytli aj Medzinárodný menový fond, Svetová banka a niektoré centrálné európske banky. Možno zhrnúť, že najväčšiu zásluhu na vcelku úspešnej príprave a rozbehu činnosti slovenskej centrálnej banky mali jej nadšení budovatelia – pracovali vtedy veľmi usilovne aj mimo pracovného času, počas víkendov, absolvovali množstvo sedení, rokovaní, ciest, a to aj do zahraničia.

Slovenská vláda koncom roka 1992 – iná možnosť v tom čase nebola – vymenovala piaticich členov prvej Bankovej rady NBS: M. Tkáča (listom ministra financií bol poverený ako viceguvernér riadením banky), M. Juska (vymenovaný za viceguvernéra), J. Mathesa, Jozefa Makúcha a V. Bachára, pričom V. Bachár sa fakticky členom bankovej rady ani nestal, a to v súvislosti s jeho funkciou generálneho riaditeľa Devín banky.

Pri organizačnej schéme sa vychádzalo z organizačnej schémy bývalej Štátnej banky česko-slovenskej. Okrem funkcie guvernéra a dvoch viceguvernérov sa na začiatok zriadili štyri funkcie vrchných (pôvodný návrh „hlavných“) riaditeľov. Stali sa nimi Š. Adamec (odbor menový), J. Mathes (odbor peňažný a odbor hospodársky a správny), Anna Pastuchová (odbor informatiky a automatizácie a odbor účtovný a platobného styku), E. Kohútiková (odbor úverový a cenných papierov). Riaditeľom sekretariátu sa stal Štefan Králik, riaditeľom odboru legislatívneho a právneho Pavol Boroň, riaditeľom devízového odboru Š. Pavúk, riaditeľom bankového dohľadu Tibor Kašiak, riaditeľom personálneho odboru Dušan Holaza a riaditeľom

vnútornej kontroly Otto Trenčiansky. Predpokladalo sa, že v dohľadnom čase bude v NBS pracovať okolo 500 pracovníkov.

Pokiaľ ide o bankové priestory, k dispozícii bola budova Hlavného ústavu ŠBČ-S. Narýchlo sa našli nové priestory v Prievoze, ďalej vo výškovej budove podniku Slovakopress na Pribinovej ulici. Zdalo sa, že najlepším riešením by bolo získanie historickej budovy Tatra banky na centrálnom bratislavskom námestí, ktorú využívala Slovenská televízia. Aj keď to nebolo jednoduché, Slovenská televízia opustila budovu bývalej Tatra banky do konca roku 1992, aby v tejto budove mohlo byť hlavné reprezentačné sídlo NBS. Napokon však budovu získalo ministerstvo kultúry.

NBS sa čoskoro po 1. januári 1993 stala členom v podstate všetkých relevantných medzinárodných finančných organizácií – Medzinárodného menového fondu (MMF) a skupiny Medzinárodnej banky pre spoluprácu a rozvoj (Svetovej banky), pričom rozdelenie kvóty bývalého Česko-Slovenska v Menovom fonde (590 mil. SDR, čiže 826 mil. amerických dolárov) sa udialo v prospech Česka v pomere 2,29 : 1. Slovensko teda zdedilo členskú kvótu 257,4 mil. SDR a spoločne s niekoľkými ďalšími štátmi vystupovalo v orgánoch MMF ako člen tzv. belgickej skupiny, čo znamená, že pri rozhodovaní ho fakticky zastupovali belgickí reprezentanti. Prvým guvernérom Slovenska v MMF sa stal viceguvernér M. Tkáč a prvým guvernérom Slovenska vo Svetovej banke minister financií Július Tóth.

Medzinárodné aktivity NBS v oblasti multilaterálnych vzťahov sa od prvého roka jej existencie zameriavali na plnenie nástupníckych povinností, vyplývajúcich z členstva Slovenska aj v ďalších medzinárodných inštitúciách, a to v Európskej banke pre obnovu a rozvoj (EBRD) so sídlom v Londýne, Medzinárodnej banke pre hospodársku spoluprácu (MBHS) so sídlom v Moskve, Medzinárodnej investičnej banke (MIB) so sídlom v Moskve. Pokiaľ ide o vstup NBS do Banky pre medzinárodné zúčtovanie v Bazileji (BIS), situáciu po 1. januári 1993 skomplikovalo „automatické“ zúčastňovanie sa J. Tošovského na pravidelných mesačných diskusiách guvernérov v Bazileji. Urýchleniu riešenia postavenia Slovenska pomohol aj zaujímavý fakt: Alexandre Lamfalussy, vtedajší šéf BIS, si spomínal na slovenské korene svojho otca, ktorý bol do roku 1918 rektorom banskoštiavnickej akadémie. NBS a tiež Česká národná banka boli prijaté za nástupcov ŠBČ-S v BIS na základe rozhodnutia Mimoriadneho valného zhromaždenia BIS 14. júna 1993.

Podpis dohody medzi Národnou bankou Slovenska a Európskou investičnou bankou vo februári 1993 // Signing of a memorandum between Národná banka Slovenska and the European Investment Bank, February 1993

Štátna banka česko-slovenská were mostly installed in offices of chief executive directors and heads of departments. It should be noted that the SBC-S Headquarters for the Slovak Republic did not have all the divisions, departments and sections built in, as the federal headquarters in Prague. Of the roughly 120 employees who worked in the Slovak headquarters, only about 60 people performed non-technical and non-administrative work. In Prague, this was almost a thousand workers. These two figures also confirmed that the demands for the creation of a new central bank in Bratislava and in Prague were vastly different – it was enough to simply change the signboards in Prague. Several workers of the nascent NBS had worked recently at the Ministry of Finance. Only one person – dealer Karol Mrva – returned to Slovakia from the Prague headquarters of Štátna banka česko-slovenská.

Assistance in the establishment of NBS was also provided by the International Monetary Fund, the World Bank and some European central banks. In summary, its enthusiastic builders deserve the greatest credit for the entire successful preparation and starting of the operation of the Slovak central bank. They worked very hard at that time, even outside the usual working hours and on weekends, and took part in a great many sessions, meetings, and trips, including some abroad.

In late 1992 – at that time there was no other option – the Slovak government appointed five members of the first Bank Board of NBS – M. Tkáč (he was responsible for managing the bank as a vice-governor upon a letter of the Minister of Finance), M. Jusko (appointed a vice-governor), J. Mathes, Jozef Makúch and V. Bachár. In fact, V. Bachár did not become a member of the bank board in relation to his office of a chief executive director of Devín banka.

The organisational chart was based on that of the former Štátna banka česko-slovenská. At the beginning, four offices of chief executive (the original proposal “principal”) directors were established besides the governor and two vice-governors. These became Š. Adamec (Monetary Division), J. Mathes (Currency Division and Economic and Administrative Division), Anna. Pastuchová (Information Systems Division and Accounting and Payment Systems Department) and E. Kohútiková (Credits and Securities Department). The director of the secretariat became Štefan Králik, director of the Legislative and Legal Department Pavol Boroň, director of the Foreign Exchange Department Štefan Pavúk, director of Banking Supervision Tibor Kašiak, director of the Personal Department Dušan Holaza, and the director of the Internal Control Department Otto Trenčiansky.

It was assumed that in the foreseeable future around 500 workers would be employed by NBS.

Regarding banking premises, the building of the SBC-S Main Institute was available. New premises in Prievoz and in the high-rise building of the company Slovakopress on the Pribinova Street were hurriedly found. It seemed that the best solution would be to acquire the historical building of Tatra banka in Bratislava’s central square, which was being used by Slovak Television. Although this was not easy, Slovak Television had left the building of the former Tatra banka by the end of 1992, so that the main representative seat of NBS could be in that building. Ultimately, however, the building was acquired by the Ministry of Culture.

Soon after 1 January 1993, NBS became a member of all the relevant international financial organisations – the International Monetary Fund (IMF) and of a group from the International Bank for Cooperation and Development (World Bank) – while the distribution of the quota of the former Czechoslovakia in the Monetary Fund (590 million SDR, or 826 million U.S. dollars) was done in favour of the Czech Republic in the ratio of 2.29:1. Slovakia thus inherited a membership quota of 257.4 million SDR and together with several other countries acted in the bodies of IMF as a member of the so-called Belgian group, which meant that in decision-making it was actually represented by Belgian representatives. Slovakia’s first governor in the IMF became vice-governor M. Tkáč, while the first governor of Slovakia in the World Bank was the Minister of Finance Július Tóth.

From the first year of its existence, the international activities of NBS in multilateral relations focused on the performance of successor obligations resulting from Slovakia’s membership in other international institutions – the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) headquartered in London, the International Bank for Economic Cooperation (IBEC) based in Moscow, and the International Investment Bank (IIB) based in Moscow. Regarding the entry of NBS into the Bank for International Settlements in Basel (BIS), the situation after 1 January 1993 was complicated by the “automatic” attendance of J. Tošovský at the regular monthly discussions of governors in Basel. An interesting fact helped to accelerate the solutions of Slovakia’s position – Alexandre Lamfalussy, the then head of BIS, mentioned the Slovak roots of his father, who was a rector of the academy in Banská Štiavnica to 1918. NBS and also Česká národní banka had been accepted by the BIS as successors of the SBC-S upon a decision of the BIS Extraordinary General Meeting held on 14 June 1993.

Menovanie Mariána Tkáča do funkcie viceguvernéra Národnej banky Slovenska 29. 7. 1993 // Appointment of Marián Tkáč as deputy governor of Národná banka Slovenska, 29 July 1993

7.3. Menová odluka v roku 1993 a zavedenie slovenskej meny

(Marián Tkáč)

Zánik bývalého Česko-Slovenska a vznik jeho nástupníckych štátov bol pod vplyvom politických dohôd medzi delegáciami vedenými Vladimírom Mečiarom a Václavom Klausom pokojný a koordinovaný. V dôvodovej správe v materiáli na rokovanie slovenskej vlády zo septembra 1992 sa uvádza: „Politickou dohodou medzi HZDS a ODS bolo rozhodnuté vytvoriť po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky v ekonomickej oblasti ďalšiu spoluprácu obidvoch novovzniknutých štátov formou colnej únie“. Súčasťou balíčka zmlúv bola aj Zmluva medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Českej republiky o menovom usporiadaní, podľa ktorej Slovenská a Česká republika „budú aj naďalej prechodne na svojom území používať ako menu Slovenskej republiky a menu Českej republiky spoločnú menu, ktorej peňažnou jednotkou je koruna česko-slovenská“. Na základe tejto zmluvy na zabezpečenie všetkých funkcií spoločnej meny vznikol menový výbor, zložený zo zástupcov oboch ústredných bánk na paritnom princípe s pôsobnosťou riadiaceho orgánu. Každá z republík bola v menovom výbore zastúpená guvernérom a dvoma ním menovanými vedúcimi pracovníkmi. Za slovenskú stranu to boli Marián Tkáč, Marián Jusko, Elena Kohútiková a za ČNB Jozef Tošovský, Ján Vít, Jiří Kerouš.

Menový výbor sa stretol len dva razy. Prvýkrát v Brne 8. januára 1993 a potom v Smoleniciach. Na brnianskom rokovaní okrem uvedených troch funkcionárov z každej strany sa za Národnú banku Slovenska zúčastnil ešte Vladislav Bachár, zástupca ministerstva financií, Štefan Králik, riaditeľ sekretariátu viceguvernéra a Ivan Paška, tlačový tajomník. Najdôležitejším záverom stretnutia bolo určenie výšky refinančných úverov od 10. do 14. januára 1993: maximálne 4 mld. korún pre ČNB a 2 mld. korún pre NBS. Zástupcovia slovenskej strany sa pri neoficiálnej večeri dozvedeli, že Česi už „kolký lepia“. Zo spoločného komuniké sa verejnosť dozvedela, že zasadania menového výboru sa budú konať pravidelne každých štrnásť dní, striedavo na území Česka a Slovenska, a že budúce zasadanie sa uskutoční 25. januára 1993 v Bratislave. Napokon sa uskutočnilo 21. januára v Smoleniciach, kde sa dohodla menová odluka. Viac sa teda tento, vo sve-

tovej praxi svojím spôsobom neobyčajný menový orgán, nezišiel.

Išlo o zaujímavý pokus o menovú úniu, ktorý sa však ukončil priskoro na to, aby sa dali významnejšie analyzovať jeho výsledky. Česko-slovenská menová únia trvala len od 1. januára do 8. februára 1993, aj keď podľa zvláštného ujednania k zmluve, ktoré podpísali obaja predsedovia vlády, sa zmluvné strany zaviazali, že „budú koordinovať svoje hospodárske a finančné politiky tak, aby menová únia trvala minimálne do 30. júna 1993“. Pri česko-slovenskom rozchode sa nedodržali nielen ustanovenia tejto zmluvy (resp. jej zvláštného ujednania), ale napríklad ani ústavný zákon o rozdelení spoločného štátu, podľa ktorého žiadna zo zmluvných strán nesmela prevziať do svojho používania spoločné symboly (teda ani vlajku).

Nečakane zavčasu, v čase vstupu Slovenska do MMF a Svetovej banky, došlo k rozhodnutiu o menovej rozluke medzi Slovenskom a Českom. V čase návštevy delegácie Slovenskej republiky (V. Masár a V. Bachár za vládu a M. Tkáč a J. Bača za NBS) vo Washingtone sa rozhodlo, že dátumom menovej odluky bude práve 8. február 1993. Česká republika sa na tento krok pripravovala dlhodobo, na Slovensku práce s okolovaním bankoviek kulminovali práve v dňoch, keď došlo k rozhodnutiu. Príčiny konca menovej únie už po šiestich týždňoch podľa českého experta Jiřího Weigla boli tieto: „Situáciu destabilizoval hlavne presun peňazí zo Slovenska do Čiech, miliardy korún sa začali zo Slovenska presúvať do Čiech a bolo evidentné, že to nemôže dlho trvať... Devízové rezervy išli strašne dolu, nastal pohyb hotovosti vkladov zo Slovenska do českých bánk, takže menová zásoba v Čechách začala prudko rásť a na Slovensku klesať. Ďalším problémom bolo, že slovenská centrálna banka iba vznikala, všetko bolo v Prahe, aj know-how. ČNB naliehala, že treba menu urýchlene oddeliť.“ (Citované podľa rozhovoru s Róbertom Kotianom v Hospodárskych novinách 9. januára 2008).

Rozhodlo sa naozaj na tajnom nočnom stretnutí predsedov vlád Česka (V. Klauza) a Slovenska (V. Mečiara). NBS na tomto stretnutí reprezentoval M. Jusko. Následne bol prijatý v parlamente príslušný zákon a NBS vydala vlastné vykonávacie predpisy.

Správa pre tlač o rozhodnutí Bankovej rady Štátnej banky česko-slovenskej pripraviť návrh spôsobu riadenia spoločnej meny po 1. 1. 1993 // Press release on the decision of the Štátna banka česko-slovenská Bank Board to prepare a proposal on how the common Czech and Slovak currency should be managed after 1 January 1993

Rozhodnutie ministra financií Slovenskej republiky o výbere tlačiarne cenín na výrobu kolkov z 3. 12. 1992 // Slovak finance minister's decision of 3 December 1992 on the selection of a specialist printer for banknote stamps

7.3. Monetary Separation in 1993 and the Introduction of the Slovak Currency

(Marián Tkáč)

The demise of the former Czecho-Slovakia and the emergence of its successor states were calm and coordinated under the influence of political agreements between delegations led by Vladimír Mečiar and Václav Klaus. The explanatory memorandum to the session of the Slovak government in September 1992 states: *"The political agreement between Hnutie za demokratické Slovensko and Občianska demokratická strana stipulated to create, after the split of the Czech and Slovak Federal Republic, cooperation of the two newly created states in the economic area in the form of the customs union."* The package of treaties included an Agreement between the Government of the Slovak Republic and the Czech Republic on Monetary Arrangement, under which the Slovak Republic and the Czech Republic *"will use temporarily the common currency, the monetary unit of which is the Czechoslovak crown, in their territory as the currency of the Slovak Republic and the currency of the Czech Republic"*. On the basis of the agreement, a monetary committee was formed to provide all functions of the common currency. It was composed of representatives of both central banks on a parity basis with the powers of a governing body. Each of the republics was represented in the monetary committee by a governor and two executives appointed by him. The Slovak party was represented by Marián Tkáč, Marián Jusko and Elena Kohútiková and the CNB by Jozef Tošovský, Ján Vít and Jiří Kerouš.

The monetary committee met only twice. The first time was in Brno, Czech Republic, on 8 January 1993 and then in Smolenice, in Slovakia. In addition to the three representatives of each party, Vladislav Bachár, an official from the Ministry of Finance; Štefan Králik, director of the vice-governor secretariat; and Ivan Paška, press secretary, represented Národná banka Slovenska at the negotiations in Brno. The most important conclusion of the meeting was the determination of the amount of refinancing loans from 10 to 14 January 1993 – a maximum 4 billion crowns for CNB and 2 billion crowns for NBS. At an informal dinner, representatives of the Slovak party learned that the Czechs had already started to *"stick on stamps"*. The public was informed by the joint communiqué that the monetary committee meet-

ings would be held regularly every fortnight alternately in the Czech Republic and in the Slovak Republic, and that the next meeting should be held in Bratislava on 25 January 1993. It eventually took place in Smolenice on 21 January, where monetary separation was agreed upon. Thus, the monetary body, uncommon in world practice, did not meet any more.

This was an interesting attempt at monetary union, which, however, ended too soon; thus it was impossible to analyse its results. The Czech and Slovak monetary union lasted only from 1 January to 8 February 1993, although under special arrangements to the agreement signed by both Prime Ministers, the parties committed to *"coordinate their economic and financial policies so that the monetary union would last at least until 30 June 1993"*. In the breakup of Czecho-Slovakia, not only the provisions of the agreement (or its special arrangements), but, for example, also a constitutional law on the division of the common state were not observed, under which neither party was allowed to use common symbols (even a flag).

Thus, the monetary separation between the Slovak Republic and the Czech Republic was decided on unexpectedly early, at the time of Slovakia's entry into the IMF and the World Bank. At the time of the visit of the delegation of the Slovak Republic (V. Masár and V. Bachár for the government and M. Tkáč and J. Bača for NBS) in Washington, it was decided that 8 February 1993 should be the date of the monetary separation. The Czech Republic had been preparing for such a step for a long time, and in Slovakia work on stamping banknotes was peaking on the days when the decision was adopted. According to the Czech expert, Jiří Weigl, the causes of the end of the monetary union after six weeks were: *"The situation was destabilised mainly by transferring money from Slovakia to the Czech Republic – billions of crowns had started to move from Slovakia to the Czech Republic and it was evident that it could not take a long time... Foreign exchange reserves decreased horribly and there was a movement of cash deposits from Slovakia to the Czech banks, so that the money supply in the Czech Republic*

Kolkovanie peňazí v januári 1993 // Affixing of banknote stamps, January 1993

Kolkovanie peňazí v januári 1993 // Affixing of banknote stamps, January 1993

Materiál na rokovanie vlády Slovenskej republiky vo veci zániku Zmluvy o menovom usporiadaní z 25. 1. 1993 // Documents for the Slovak Government meeting of 25 January 1993 concerning the abrogation of the Treaty on Currency Arrangements between Slovakia and the Czech Republic

Zápisnica zo zasadnutia Menového výboru v Smoleniciach 25. 1. 1993 // Minutes of the Monetary Committee meeting in Smolenice, 25 January 1993

Oznámenie Národnej banky Slovenska o účasti Všeobecnej úverovej banky a Slovenskej štátnej sporiteľne na kolkovaní obeživa z 22. 1. 1993 // Announcement of the National Bank of Slovakia of 22 January 1993 regarding the participation of the General Credit Bank and the State Savings Bank in the affixing of banknote stamps

Okolkovaná česko-slovenská stokrúnka // A 100 crown Czecho-slovak banknote with stamp

Slovenské kolký (so slovenským štátnym znakom a textom Slovenská republika) vytlačila vybratá kanadská firma Canadian Banknote Company, Ltd. v Ottawe a dodávala ich v kotúčoch po dvanásttisíc kusov (české kolký nemali české symboly). Prvá dodávka kolkov (ktoré objednalo a zaplatilo slovenské ministerstvo financií, pretože slovenská centrálna banka v čase objednávky ešte neexistovala) prišla do Bratislavy 24. decembra 1992 a posledná 18. marca 1992, s ich lepením sa začalo 13. januára 1993. Do dňa menovej odľuky prišlo päť z ôsmich dodávok. Kanadania dodali 165 254 600 kusov kolkov v celkovej hodnote 53 214 200 000 korún. K dňu menovej odľuky (8. február) sa podarilo okolkovať 67,9 mil. kusov bankoviek v sumárnej hodnote 22,0 mld. korún. Spolu bolo okolkovaných a daných do obehu 86 mil. kusov bankoviek v hodnote 28 mld. korún.

Okrem pracovníkov NBS pomáhali s lepením kolkov aj komerčné banky, a to na 40 miestach na území Slovenska. Zistilo sa, že na konci akcie chýbalo 332 949 kusov kolkov v hodnote 100 mil. korún a na druhej strane vykázali „lepiace miesta“ prebytok 266 371 kusov kolkov v hodnote 87,8 mil. korún. Aj keď dodávateľ kolkov pripúšťal možnosť diferencie počtu kolkov na jednotlivých kotúčoch, nemožno vylúčiť ani „špekulácie“. Napokon kolkovanie bankoviek sprevádzala aféra na jeseň roku 1993, ktorej dôsledky neboli vyriešené ani po pätnástich rokoch.

Počas dní výmeny (4. – 7. február 1993) sa vymieňali staré česko-slovenské bankovky do 4 000 korún za okolkované, sumy nad tento limit si museli ľudia uložiť do bánk, alebo si ich poslať poštou na vlastnú adresu. Prvá slovenská bankovka vošla do obehu 15. augusta 1993 a prvá desaťkorunová minca v deň odľuky.

V dňoch výmeny peňazí od 4. – 7. februára 1993 sa vymenilo okolo 4 mld. korún, pričom na vkladoch bol prírastok okolo 21 mld. Pri menovej odľuke sa vymenilo spolu 71,4 mil. kusov bankoviek (mince sa nevymieňali) v hodnote 26,9 mld. korún. Z očakávaných 32,9 mld. nebolo teda vymenených do konca výmeny, to znamená do 8. augusta 1992,

6 mld. korún. Na konci roka 1993 nevymerených neokolkovaných federálnych bankoviek malo byť na Slovensku 42,6 mil. kusov v hodnote 5,2 mld. korún. K 31. decembru 1993 obiehalo na území Slovenska 7,9 mil. kusov okolkovaných bankoviek v hodnote 2,2 mld. korún, 65,8 mil. kusov slovenských bankoviek v hodnote 19,0 mld. korún, 152,6 mil. kusov slovenských mincí v hodnote 487,2 mil. korún a 950,7 mil. federálnych mincí v hodnote 626,5 mil. korún. Celkove teda bolo v obehu 22,3 mld. korún.

Príprava, organizácia a celý priebeh menovej odľuky, do ktorej sa zapojili aj policajti a armáda (najmä pokiaľ išlo o nepretržité rozvážanie kolkov po Slovensku v dňoch výmeny), sa veľmi pozitívne hodnotila doma i v Česku, ale aj v zahraničí, a slúžila ako vzor pri viacerých menových odľukách v iných štátoch.

Aká bude grafická stránka slovenských korún sa rozhodlo na jeseň roku 1992. V decembri 1992 predsedníctvo vlády (banková rada ešte nebola) schválilo návrhy, ako budú vyzerat' slovenské bankovky a mince. Keďže v poslednej federálnej súťaži o návrhy česko-slovenských bankoviek (malo ich byť 9, z nich 3 námety boli slovenské, 3 české a 3 „moravské“) skončil na druhom mieste Slovák, výtvarník Jozef Bubák, padlo rozhodnutie využiť jeho originálne návrhy. Boli teda hotové námety „slovenských“ federálnych bankoviek s Pribinom, Ľudovítom Štúrom a Milanom R. Štefánikom, ako aj so sv. Cyrilom a Metodom. Bolo treba doplniť už len dva ďalšie návrhy a dať im jednotiacu myšlienku a filozofiu. Dodatočne pribudla dvestokorunová bankovka.

Emisia slovenských bankoviek by mala zachytiť najdôležitejšie osobnosti a obdobia slovenskej politickej a kultúrnej histórie, a to počnúc prvou historicky neanonymnou osobnosťou kniežatom Pribinom (+861), nitrianskym kniežatom, a na rubovej strane prvej z radu slovenských bankoviek – dvadsaťkorunovej – starodávnou Nitrou, „matkou slovenských miest“. Táto bankovka sa dostala do obehu 30. septembra 1993. Na päťdesiatkorunovú bankovku sa dostali sv. Cyril a Metod (9. storočie), vierozvestcovia a spolupatróni Európy. Bola to symbolicky prvá neokolkovaná bankovka, ktorá sa do obehu dostala 30. augusta 1993. Na stokrunovej bankovke bola vyobrazená Madona Majstra Pavla z Levoče zo zadného oltára chrámu sv. Jakuba, na druhej strane mesto Levoča. Do obehu sa dostala 30. septembra 1993. Na bankovke v hodnote 500 korún bol Ľudovít Štúr (1815 – 1856), zakladateľ spisovnej slovenčiny, vodca národného pohybu v rokoch 1848 – 1849,

started to grow rapidly and fall in Slovakia. Another problem was that the Slovak central bank had just originated, but everything was in Prague, including the know-how. CNB insisted that the currency separation should be carried out promptly.” (Quoted from an interview with Róbert Kotian in Hospodárske noviny of 9 January 2008).

The decision was really adopted at a secret night meeting of the Prime Minister of the Czech Republic (V. Klaus) and the Prime Minister of the Slovak Republic (V. Mečiar). NBS was represented by M. Jusko at that meeting. Subsequently, the relevant law was adopted by the parliament, and NBS issued its own implementing regulations.

Slovak stamps (with the Slovak national emblem and the text “Slovenská republika”) were printed by the Canadian company in Ottawa – Canadian Banknote Company, Ltd., and delivered in rolls of twelve thousand units each (the Czech stamps did not have any Czech symbols). The first supply of stamps (ordered and paid for by the Slovak Ministry of Finance, as the Slovak central bank did not yet exist at the time of the order) arrived in Bratislava on 24 December 1992 and the last one on 18 March 1993. Their sticking on began on 13 January 1993. Five of the eight consignments were delivered by the date of the monetary separation. The Canadians delivered 165,254,600 stamps totalling 53,214,200,000 crowns. By the monetary separation date (8 February) 67.9 million banknotes had been stamped totalling 22.0 billion crowns. A total of 86 million banknotes worth 28 billion crowns were eventually stamped and put into circulation.

In addition to NBS, commercial banks helped with the sticking on of stamps at 40 sites in Slovakia. At the end of the action it was found that 332,949 stamps in the amount of 100 million crowns were missing while, on the other hand, the “sticking points” recognised a surplus amounting to 266,371 stamps worth 87.8 million crowns. Although the stamp supplier admitted the possibility of differences in the number of stamps in each roll, “speculations” could not be excluded. In the end, the stamping of banknotes was accompanied by an affair in the fall of 1993, the consequences of which have not been solved even after fifteen years.

During the days of the exchange (from 4 to 7 February 1993) old Czechoslovak banknotes up to the amount of 4,000 crowns were exchanged for stamped ones. People had to deposit the amounts above the limit with banks, or send them by mail to their address. The first Slovak banknote went into

circulation on 15 August 1993 and the first ten-crown coin on the date of separation.

During the exchange of money from 4 to 7 February 1993, around 4 billion crowns was exchanged, and the increase in deposits was about 21 billion. A total of 71.4 million banknotes (coins were not exchanged) in the amount of 26.9 billion crowns were exchanged in the monetary separation. This meant that of the expected 32.9 billion, 6 billion crowns was not exchanged until the end of the exchange, i.e. to 8 August 1992. At the end of 1993, there should have been 42.6 million unexchanged unstamped federal banknotes in Slovakia worth 5.2 billion crowns. On 31 December 1993, 7.9 million stamped banknotes worth 2.2 billion crowns circulated in Slovakia, which was represented by 65.8 million Slovak banknotes in the amount of 19.0 billion crowns, 152.6 million Slovak coins worth 487.2 million crowns and 950.7 million federal coins worth 626.5 million crowns. Overall, 22.3 billion crowns was in circulation.

Preparation, organisation and the entire monetary separation process with the participation of the police and military forces (especially if it was a continuous cartage of stamps in Slovakia in the days of the exchange) was assessed very positively not only at home and in the Czech Republic, but also abroad, and has since served as a model for monetary separation in several other countries.

The design of the Slovak crown was decided on in the autumn of 1992. In December 1992, the Presidency of the Government (the bank board had not yet been established) approved the proposals for the design of Slovak banknotes and coins. Since in the last federal competition for designs of Czechoslovak banknotes (they were 9 proposals, 3 of them were Slovak, 3 Czech and 3 “Moravian” designs) the Slovak artist Jozef Bubák ranked second, it was decided to use his original designs. Therefore, the designs of “Slovak” federal banknotes with Pribina, Ľudovít Štúr and Milan R. Štefánik as well as with Sts. Cyril and Methodius were ready. It was necessary to add only two more

Štatistika predpokladaného stavu obeživa na Slovensku pred výmenou z 22. 1. 1993 // Statistics as at 22 January 1993 on the expected volume of currency in circulation in Slovakia before the currency exchange

Stav okolkovaného a neokolkovaného obeživa z 22. 1. 1993 o 8.00 hod. // Volumes of stamped and unstamped banknotes as at 22 January 1993, 8:00 a.m.

Okolkovaná česko-slovenská päťstokorunáčka // A 500 crown Czechoslovak banknote with stamp

Grafický návrh líčnej strany päťstokorunovej bankovky od Jozefa Bubáka // Design for the obverse of the 500 crown Slovak banknote, by Jozef Bubák

Likvidácia posledných kolkovaných bankoviek v roku 1999 // Liquidation of remaining stamped banknotes, 1999

k Štúrovi logicky patrí Bratislava na rube bankovky. Do obehu sa dostala 15. novembra 1993. Na tisícokorunovú bankovku bol vybraný „otec národa“ Andrej Hlinka (1864 – 1938), okrem iného aj spoluzakladateľ ružomerskej Ľudovej banky. Na druhej strane bankovky bolo Hlinkovo pôsobisko, mesto Ružomberok, tu vznikla jedna z prvých slovenských bánk. Bankovka s hodnotou tisíc korún sa dostala do obehu 29. októbra 1993. Na päťtisícokorunovej, ktorá sa emitovala o niekoľko mesiacov neskôr, dostal miesto Milan Rastislav Štefánik (1880 – 1919) muž, ktorý mal významný podiel na oslobodení Slovenska spod Uhorska a na vzniku Česko-Slovenska. Na rubovej strane bankovky je Bradlo. Do obehu sa dostala 22. mája 1995. Rad slovenských bankoviek doplnila napokon aj dvestokorunová s Antonom Bernolákom (1684 – 1813), významným príslušníkom prvej slovenskej obrodzovacej generácie, na rube s Trnavou. Dvestokorunová bankovka sa dostala do obehu ako posledná slovenská bankovka 29. septembra 1995. Národnej banke Slovenska trvalo vydanie prvej bankovky sedem a pol mesiaca;

jej predchodkyňi z rokov 1939 – 1945 to trvalo viac ako dva roky.

Prijalo sa rozhodnutie, že minciam prípadne úloha vyjadriť nepísané, viac-menej archeologické dejiny Slovenska. A tak sa na desaťkorunovú mincu dostal krížik so zrkadlovo opačným ISCHS, nájdený vo Veľkej Mači veľkomoravskej proveniencie. Túto mincu začali v kremnickej mincovni raziť už v januári 1993, a tak sa do obehu dostala ako prvý slovenský peniaz „bez kolku“ 8. februára 1993. Na minci s päťkorunovou hodnotou bol Biatec, prvá minca razená na území Slovenska Keltmi ešte v časoch pred Kristom. Táto minca sa dostala do obehu 30. apríla 1993. Starší je motív na dvojkorunovej minci – Venuša z Nitrianskeho Hrádku – má niekoľko tisíc rokov. V obehu bola od 30. apríla 1994. Základnou menovou jednotkou bola 1 slovenská koruna. Majster Rudolf Zobek z Kremnice (autor výtvarného zobrazenia všetkých mincí) navrhoval vyobraziť na ňu tvár ženy v krojovom čepci z ľavého profilu. Ženský motív na našej základnej menovej jednotke je prirodzený. Veď aj na česko-slovenskej korune bola žena sadiaca lipu, symbol práce, „matky pokroku“. Aj na slovenskej korune sa ocitla napokon žena, ale s dieťaťom v náručí, teda žena ako symbol rodu a národa. Okrem toho je to žena s korunou (či jej zvyškami) na hlave – symbol koruny. Ďalej je to žena z Kremnice – mesta, kde sa koruna razí. Napokon slovenská koruna symbolizuje fakt, že Slovensko je kresťanský štát a Panna Mária Sedembolestná je patrónkou Slovenska a zdôrazňuje to aj deň pracovného pokoja 15. septembra. Obiehala od 30. apríla 1993 do 31. decembra 2008, keď slovenskú korunu nahradilo euro.

Tlačová beseda k vydaniu päťdesiatkorunovej bankovky, 13. 8. 1993 // Press conference on the issue of the 50 crown Slovak banknote, 13 August 1993

designs and give them the idea of a unifying philosophy. Additionally, a two-hundred-crown banknote was issued.

Issuance of Slovak banknotes was to reflect the most important periods and personalities of Slovak political and cultural history, starting with the first ever non-anonymous personality of Prince Pribina of Nitra (+861) and ending with ancient Nitra, “the mother of Slovak towns”, on the reverse side of the first of a series of Slovak banknotes – a twenty-crown banknote. The banknote came into circulation on 30 September 1993. The fifty-crown banknote portrayed Sts. Cyril and Methodius (9th century), missionaries and European co-patrons. It was the first symbolically unstamped banknote, and it was put into circulation on 30 August 1993. The one-hundred-crown banknote depicted the Madonna by Master Paul of Levoča from the main altar of the Church of St. James, and the town of Levoča on the back side. It was put into circulation on 30 September 1993. The banknote worth five hundred crowns portrayed Ľudovít Štúr (1815-1856), a founder of literary Slovak language and leader of the national movement in the years 1848 to 1849. Bratislava was on the reverse of the banknote, as it was logically related to Ľudovít Štúr. It came into circulation on 15 November 1993. The one-thousand-crown banknote showed Andrej Hlinka, the “father of the nation” (1864-1938) and among other things a co-founder of Ľudová banka in Ružomberok, on its front. On the reverse, was an image of Hlinka’s town, Ružomberok, where one of the first Slovak banks was established. The one-thousand-crown banknote was put into circulation on 29 October 1993. The five-thousand-crown banknote, which was issued a few months later, showed Milan Rastislav Štefánik (1880-1919), a man who had a significant share in the liberation of Slovakia from Hungary and the establishment of Czechoslovakia. The reverse side showed Štefánik’s tomb on Bradlo. It was put into circulation on 22 May 1995. The line of Slovak banknotes was finally complemented with a two-hundred-crown banknote portraying Anton Bernolák (1684-1813), an important member of the first Slovak revivalist generation, and the town of Trnava on the back side. The two-hundred-crown banknote was the last Slovak banknote to come into circulation, on 29 September 1995. The issue of the first banknote of Národná banka Slovenska took seven and a half months. It had taken its predecessor in the years 1939 to 1945 more than two years to issue its first banknotes. It was decided that the coins should express more or less in unwritten form the archaeological history of

Slovakia. Thus, the ten-crown coin showed a cross with mirror opposite ISCHS, found in Veľká Mača of the Great Moravian provenance. The mint in Kremnica started minting the coin in January 1993; it thus came into circulation as the first “unstamped” Slovak coin on 8 February 1993. The five-crown coin showed Biatec – the first coin minted by the Celts in Slovakia back in the times before Christ. The coin came into circulation on 30 April 1993. The motive displayed on the two-crown coin – the Venus of Nitriansky Hrádok – was even older, dating back several thousand years. The coin got into circulation on 30 April 1994. The basic monetary unit was one Slovak crown. Master Rudolf Zobek of Kremnica (the author of designs of all the coins) proposed portraying the face of a woman in costume bonnet from the left-side profile on this coin. The women’s motive is natural on our basic currency unit. After all, even the Czechoslovak crown contained a woman planting linden – the symbol of work, “the mother of progress”. And the Slovak crown also contained a woman, but with a child in her arms, thus a woman as a symbol of a family and a nation. In addition, it was a woman with a crown (or its remnants) on her head – the symbol of crown. Further, it was a woman from Kremnica – the town where the crown coins were minted. Finally, the Slovak crown symbolised the fact that Slovakia is a Christian country, and Our Lady of Seven Sorrows is the patron saint of Slovakia. This has been made evident by a public holiday on 15 September, the feast day of Our Lady of Seven Sorrows. The coin was in circulation from 30 April 1993 to 31 December 2008, when the euro replaced the Slovak crown.

Grafický návrh vodoznaku na stokorunovú bankovku od Jozefa Bubáka // Watermark design for the 100 crown Slovak banknote, by Jozef Bubák

Vyhodnotenie návrhov na obehové mince vo februári 1993 // Assessment of designs for circulation coins, February 1993

Schválenie referenčných hárkov dvadsiatorunových bankoviek v auguste 1993 // Approval of reference sheets for the 20 crown Slovak banknote, August 1993

Motívy na slovenských bankovkách // Designs for Slovak banknotes

7.4. Základná charakteristika činnosti Národnej banky Slovenska

(Pavol Kyjac)

Zákon o Národnej banke Slovenska // Act on
Národná banka Slovenska

Národná banka Slovenska v zmysle zákona Národnej rady SR č. 566/1992 Zb. ako centrálna banka štátu začala svoju činnosť pred dvadsiatimi rokmi dňa 1. januára 1993. V rámci dvojstupňovej bankovej sústavy začala od prvého dňa existencie plniť svoj hlavný cieľ, ktorým bolo dosahovanie, resp. udržiavanie cenovej stability, teda takých podmienok v ekonomike, ktoré by pôsobili na vytváranie želannej, resp. čo najnižšej inflácie. Nosnou a zásadnou vecou v procese transformácie ekonomiky Slovenska bolo zabezpečenie vnútornej konvertibility meny. S prihliadnutím na dobu a nadšenie, ktoré ľudí a spoločnosť sprevádzali začiatkom 90. rokov, možno konštatovať, že NBS začala úspešne plniť všetky základné úlohy štandardnej centrálnej banky štátu, medzi ktoré patrilo predovšetkým určovanie menovej politiky, vydávanie bankoviek a mincí ako emisnej banky štátu, riadenie peňažného obehu a vykonávanie bankového dohľadu so špecifickým elánom, na čo radi spomínajú, možno aj s určitou nostalgiou, viacerí pracovníci, ktorých sa toto výnimočné obdobie týka. Dôležitou činnosťou od prvého dňa existencie centrálnej banky štátu bolo aj vykonávanie riadneho platobného styku so zahraničím, spravovanie devízových a menových rezerv a vykonávanie efektívnych operácií na devízovom trhu.

Dňa 1. januára 2013 si Národná banka Slovenska (NBS) pripomína 20. výročie svojho

vzniku. V priebehu uplynulých dvadsiatich rokov sme boli svedkami a účastníkmi neľahkých časov, medzi ktoré môžeme zaradiť najmä ťažké začiatky v historicky zložitých podmienkach vzniku samostatnej Slovenskej republiky (miera inflácie v roku 1993 bola podľa oficiálnych údajov vykázaná na úrovni 23,2%) a transformačného procesu, útoky na slovenskú korunu zo zahraničia v roku 1997, ako aj proces budovania slovenského bankovníctva v 90. rokoch minulého storočia s neskrývanou ambíciou mať zdravý a efektívny bankový systém. Aj keď dvadsať rokov v živote človeka je vo všeobecnosti relatívne krátky čas, pre inštitúciu, akou je NBS, hlavne z pohľadu jej existencie, je to dostatočný vek, a pritom aj vhodná príležitosť na krátke zastavenie sa a stručné zhodnotenie vývoja a udalostí, ktoré v živote tejto inštitúcie od roka 1993 nastali. Týchto významných udalostí sme boli viacerí svedkami resp. ich priamymi účastníkmi. Historicky ide o zhodnotenie posledného, teda novodobého obdobia v rámci dejín bankovníctva, ktoré pretrváva do súčasnosti.

Činnosť Národnej banky Slovenska bola od začiatku roka 1993 zameraná na uplatňovanie opatrnej menovej politiky, resp. na uplatňovanie takých menových nástrojov, ktoré adekvátne reagovali na existujúci menový vývoj v permanentne sa meniacom ekonomickom prostredí. Základným predpokladom, ale i priamym odrazom úsilia cen-

Vladimír Masár

*2. 5. 1958 Partizánske

Roku 1981 nastúpil ako úverový revident do pobočky Štátnej banky československej, Bratislava-mesto. Neskôr pracoval ako inšpektor, disponent a špecialista pre vonkajšie ekonomické vzťahy. V rokoch 1990 – 1991 zastával funkciu námestníka riaditeľa Všeobecnej úverovej banky, Bratislava-mesto. V rokoch 1991 – 1992 bol riaditeľom úverového odboru v Tatrabanke, a. s., Bratislava. V septembri 1992 bol vymenovaný do funkcie prvého námestníka ministra financií Slovenskej republiky a následne za štátneho tajomníka. V roku 1992 bol vymenovaný vládou SR za predsedu prípravného výboru na založenie Národnej banky Slovenska. Bol vládny zmocnencom pri prípravných rokovaníach na vstup Č-SFR do Všeobecnej dohody o clách a obchode (GATT). Od 29. júla 1993 do 29. júla 1999 vykonával funkciu guvernéra Národnej banky Slovenska.

In 1981 he entered the service of Štátna banka československá, Bratislava-mesto branch, as a credit auditor. Later on, he worked as inspector, managing clerk and specialist for external economic relations. In 1990-1991 he held the office of deputy director of Všeobecná úverová banka, Bratislava-mesto. In 1991-1992 he was the director of credit department in Tatrabanke, a. s., Bratislava. In September 1992 he was appointed the first deputy of the minister of finance of the Slovak Republic and, subsequently, the secretary of state. In 1992 he was appointed by the Government of the Slovak Republic the chairman of the preparatory committee for the establishment of Národná banka Slovenska. He was the Government Plenipotentiary in preparatory meetings for the accession of the Czech and Slovak Federative Republic to the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). From 29 July 1993 to 29 July 1999 he served as the governor of Národná banka Slovenska.

7.4. General Characteristics of the Activities of Národná banka Slovenska

(Pavol Kyjac)

In accordance with Act of the National Council of the Slovak Republic No. 566/1992 Coll., Národná banka Slovenska as a state central bank started its operation two decades ago, on 1 January 1993. From the first day of its existence, it began to fulfil its main objective in a two-tier banking system. This was to achieve, or maintain price stability, and therefore such conditions in the economy, which would affect creating a desirable level or the lowest inflation possible. The main and essential thing in the transformation process of the Slovak economy was to ensure internal convertibility of currency. With regard to the time and enthusiasm of people and society in the early 1990s, we can say that NBS successfully started to perform all the basic tasks of a standard central bank of the state, which included mainly formulating monetary policy, issuing banknotes and coins as a bank of issue, managing circulation and conducting banking supervision with particular vigour. Several workers involved in this extraordinary period remember it excited with joy and perhaps with some nostalgia. From the first day of the existence of the state central bank, one of the important activities was also the proper realisation of payments with foreign countries, management of foreign currencies and foreign exchange reserves and the performance of effective operations in the foreign exchange market.

On 1 January 2013, Národná banka Slovenska commemorated the 20th anniversary of its establishment. Over the past twenty years we have been witnesses to and participants in difficult times, which include particularly difficult beginnings under historically difficult conditions for the establishment of the independent Slovak Republic (according to official data, the inflation rate in 1993 was reported at 23.2%) and the transition process, foreign attacks on the Slovak crown in 1997, as well as the process of building Slovak banking in the 1990s with the undisguised ambition to have a healthy and efficient banking system. Although twenty years in the life of a person is generally a relatively short time, for an institution such as NBS, especially in terms of its existence, it is sufficient age and also a good opportunity for a short stop and brief assessment of the developments and events

that have occurred in the life of this institution since 1993. A number of us have witnessed or directly participated in these major events. Historically, this is an assessment of the most recent, thus the modern period in the history of banking, which continues to the present.

From the beginning of 1993, the activities of Národná banka Slovenska focused on the implementation of a prudent monetary policy or the application of monetary instruments that adequately responded to the existing monetary developments in a constantly changing economic environment. The underlying assumption, but also a direct reflection of the efforts of the central bank to ensure positive economic development was, however, consistent maintenance of price stability in Slovakia, accompanied by the building of a functional commercial banking system. After their establishment in 1993, the Slovak Republic and its central bank found themselves in a relatively complex situation that had been created not only by objective factors related to the need to ensure proper operation of the economy of the newly established state, but also the need for presentation in international financial institutions. An accompanying sign of the beginnings of the NBS operation till the introduction of the monetary separation on 8 February 1993 between the Slovak Republic and the Czech Republic was a monetary union of the two sovereign states, and based on the payment

Budova pobočky Národnej banky Československej v Banskej Bystrici. Bola postavená pôvodne ako pobočka Národnej banky Československej // Banská Bystrica branch of Národná banka Československá, originally a branch of Národná banka Československá

Návšteva technickej misie Medzinárodného menového fondu v Národnej banke Slovenska, 1997
// Technical mission of the International Monetary Fund to Národná banka Slovenska, 1997

trálnej banky o zabezpečenie pozitívneho ekonomického vývoja bolo však dôsledné udržiavanie stability cien na Slovensku, správanie budovaním funkčného komerčného bankového systému. Slovenská republika a jej centrálna banka sa nachádzali bezprostredne po vzniku v roku 1993 v zložitej situácii, ktorá bola daná nielen objektívnymi skutočnosťami súvisiacimi s potrebou zabezpečenia riadneho chodu ekonomiky novovzniknutého štátu, ale i s potrebou prezentácie v medzinárodných finančných inštitúciách. Sprievodným znakom začiatkov fungovania NBS do zavedenia menovej odluky k 8. 2. 1993 medzi SR a ČR bola menová únia týchto dvoch suverénnych štátov a na základe platobnej zmluvy z 8. 2. 1993 existencia klíringového platobného styku so vzájomným vyrovnávaním pohľadávok a záväzkov. Dôležitou úlohou Národnej banky Slovenska najmä v prvých rokoch existencie bolo získanie a udržanie potrebného kreditu spoľahlivej inštitúcie, čo sa v medzinárodnom meradle prejavilo v nasledujúcich rokoch postupným zlepšovaním ratingového hodnotenia Slovenska renomovanými ratingovými agentúrami. Uznanie na medzinárodnej úrovni a získanie dobrého

Otvorenie novej budovy pobočky Národnej banky Slovenska v Košiciach 21. 3. 1996 // Ceremonial opening of the new building of the Košice branch of Národná banka Slovenska on 21 March 1996

mena v zahraničí bolo vždy zrkadlom jednak existujúceho stavu, ale aj perspektívy ekonomiky na základe posúdenia mnohých ukazovateľov. Prispelo k tomu aj bezporuchové splácanie zahraničných záväzkov štátu realizované centrálnou bankou v rámci plnenia zahraničnej dlhovej služby. Napriek vynaloženému úsiliu nebolo pre Slovensko ľahké získanie investičného ratingu. Jeho priznaním sa však v minulosti vytvoril dobrý predpoklad pre ľahší prístup k finančným zdrojom krajiny.

Poslaním Národnej banky Slovenska zo zákona nikdy nebolo, a teda ani v súčasnosti nie je, na rozdiel od komerčných bánk, dosahovať zisk. Jej hlavným cieľom je vytváranie, resp. spolupodieľanie sa na vytváraní zdravého prostredia v ekonomike, a to jednak z krátkodobého, ale aj z dlhodobejšieho perspektívneho hľadiska. NBS si vďaka tejto hlavnej prioritě získala v 90. rokoch minulého storočia kredit spoľahlivej inštitúcie v medzinárodnom meradle. Možno tak konštatovať, že NBS sa stala autoritou aj u domácich subjektov a partnerov, čo sa prejavovalo v akceptácii a stotožnení sa s úlohami a cieľmi, ktoré boli obsiahnuté predovšetkým v menových programoch centrálnej banky. Dvadsaťročná rekapitulácia činnosti NBS a rozhodnutia bankovej rady ako jej najvyššieho riadiaceho orgánu potvrdzujú, že centrálna banka sa vždy významnou mierou podieľala na spolupráci a podpore hospodárskej politiky vlády v záujme strategických očakávaní a dosahovaní spoločných ekonomických cieľov a výsledkov.

Národnej banke Slovenska sa v pomerne krátkom čase podarilo vyprofilovať na nezávislú inštitúciu s vysokým kreditom doma i v zahraničí. Významnou mierou sa popri zabezpečovaní všetkých úloh vyplývajúcich zo zákona spolupodieľala v 90. rokoch minulého storočia na pripravách vstupu Slovenska do európskych štruktúr. Na jej úspešnom fungovaní participovali všetky odborné útvary, aj keď hlavný dôraz sa kládol na menovú oblasť, emisnú činnosť a na komerčné bankovníctvo. V týchto troch oblastiach činnosti má centrálna banka štátu aj špecifické postavenie, keďže jej úloha je nezastupiteľná práve v oblasti vydávania bankoviek a mincí, v menovej politike a aj v usmerňovaní činnosti komerčných bánk. Osobitné postavenie a súčasne zvýšené úsilie v prvých rokoch existencie SR bolo venované významným agendám, ktorými boli menové vzťahy a peniaze, keďže štát prostredníctvom týchto nástrojov, ktoré mal v tom čase k dispozícii, vedel účinne zasahovať do ekonomiky a vplývať na jej pozitívny vývoj. Usmerňovanie množstva peňazí v obehu ako nástroj konkrétneho uskutočňovania menovej politiky reagovalo vždy na po-

agreement of 8 February 1993, also the existence of a clearing payment system with mutual offsetting of receivables and payables. In the first years of its existence, an important primary task of Národná banka Slovenska was to acquire and maintain the necessary reputation of a reliable institution, as reflected internationally by gradual improvement of Slovakia's rating by reputable rating agencies in the subsequent years. Recognition at the international level and prestige abroad had always been a mirror of both the status quo and the prospects of the economy, based on a number of indicators. The smooth repayment of the government's foreign liabilities was ensured by the central bank as part of its foreign debt servicing. Despite the extensive efforts it was not easy for Slovakia to obtain an investment rating. Its being awarded one in the past, however, created a good foundation for easier access to the financial resources of the country.

Unlike commercial banks, the statutory mission of Národná banka Slovenska had never been, and thus currently is not, to make a profit. Its main objective is to create, or cooperate in creating a healthy environment in the economy, both in the short as well as longer-term perspective. Thanks to this main priority, NBS gained in the 1990s an international reputation as a reliable institution. It can thus be noted that NBS became an authority for domestic entities and partners, which was manifested in the acceptance and identification with the tasks and goals contained mainly in the central bank's monetary programs. The twenty-year recap of the NBS activities and decisions of the bank board as its supreme governing body confirms that the central bank has always contributed significantly to cooperation and promoting the economic policy of the government in the interest of strategic expectations and achievement of common economic objectives and results.

In a relatively short time, Národná banka Slovenska succeeded in growing into an independent institution with a strong reputation both at home and abroad. In addition to ensuring all statutory tasks, in the 1990s it was significantly involved in the preparation for Slovakia's entry into European structures. All specialised departments participated in its successful operation, although the main emphasis was put on the monetary field, currency issuing activities and commercial banking. The state central bank has a specific position in these three areas of activity, as its role is irreplaceable in the issuance of banknotes and coins, in setting monetary policy and also in regulating the activities of commercial banks. In the early years of the existence of the Slovak Republic, a special

status and simultaneously increased efforts were devoted to important agendas, which were monetary relationships and currency, since the state could intervene effectively in the economy and affect its development positively through the tools that it then had at its disposal. Regulation of the amount of money in circulation as a tool for the specific conduct of monetary policy always responded to the needs of the economy and in the system of commercial banks it followed the goal of their positive development. Another important area that the central bank actively influenced and periodically monitored was the activities of commercial banks. The bank constantly supervised their safe operation and, if necessary, regulated it effectively. At the same time the central bank granted credits to commercial banks and realised all kinds of banking transactions with them. Thanks to the fact that commercial banks have their accounts with NBS, the central bank also provides an interbank payment system. NBS is a state (treasury) bank that keeps the accounts of the state budget and budgetary organisations.

A particularly important function of NBS as a central bank was to regulate the banking sector by carrying out the supervision of banks and branches of foreign banks in the Slovak Republic. A prerequisite for the supervision of banks was to determine the adequate scope of activities and rules for the operation of those banks. As mentioned above, unlike commercial banks, the primary objective of NBS is not to make a profit, but the main goal is to ensure price stability and keep prices at the desired level. The stability of the currency area was and still is a prerequisite for the fulfilment of this key objective of NBS, and it became a principle for the central state bank. In monetary stability, the measurable growth rate in prices (inflation) and exchange rate to foreign currencies was assessed regularly. In the case

Trezory v novej budove pobočky Národnej banky Slovenska v Košiciach // Vaults in the new Košice branch of Národná banka Slovenska

Trezory v novej budove pobočky Národnej banky Slovenska v Košiciach // Vaults in the new Košice branch of Národná banka Slovenska

Nová budova pobočky Národnej banky Slovenska v Košiciach // New building of the Košice branch of Národná banka Slovenska

Pôvodná budova expozitúry Národnej banky Slovenska v Žiline (1999) // Original building of the Národná banka Slovenska sub-branch in Žilina, 1999

Budova bývalej expozitúry Národnej banky Slovenska v Tmave // Building of the former Národná banka Slovenska sub-branch in Tmava

15. konferencia bankových dohľadov strednej a východnej Európy v Národnej banke Slovenska v roku 2002 // The 15th conference of CEE banking supervisory authorities at Národná banka Slovenska, 2002

treby ekonomiky, v systéme komerčných bánk sledovalo cieľ ich pozitívneho vývoja. Ďalšou významnou oblasťou pre centrálnu banku, na ktorú aktívne vplývala a pravidelne monitorovala, bola činnosť obchodných bánk, pričom permanentne dohliadala na jej bezpečné fungovanie a v prípade potreby túto činnosť účinne usmerňovala. Centrálna banka pritom komerčným bankám poskytovala pôžičky (úvery) a realizovala s nimi všetky druhy bankových obchodov. Tým, že komerčné banky majú účty vedené v NBS, centrálna banka zabezpečuje aj medzibankový platobný styk. NBS je bankou štátu (štátnej pokladnice), vedie účty štátneho rozpočtu a rozpočtových organizácií.

Obzvlášť významná funkcia centrálnej banky spočívala v regulácii bankového sektora vykonávaním bankového dohľadu zo strany NBS v bankách a pobočkách zahraničných bánk na území SR. Predpokladom na výkon dohľadu nad bankami bolo určenie zodpovedajúceho rámca činnosti a pravidiel fungovania týchto bánk. Ako už bolo uvedené, NBS na rozdiel od komerčných bánk nemá primárny cieľ dosahovať zisk, ale hlavným cieľom je zabezpečenie stability cien a udržiavanie cenovej hladiny na požadovanej úrovni. Stabilita v menovej oblasti bola a stále je nevyhnutným predpokladom na plnenie tohto hlavného cieľa NBS, ktorý sa stal pre centrálnu banku štátu princípom. Pri menovej stabilite sa pravidelne posudzovala merateľná rýchlosť rastu cien (miera inflácie) a cena meny (výmenný kurz) voči cudzím menám, teda v našom prípade výmenný kurz slovenskej koruny k iným menám. Tomuto cieľu NBS venovala v uplynulých rokoch primárnu pozornosť. Jednotlivé menové nástroje boli použité na základe podrobných analýz, ktorým vždy predchádzalo kvalifikované zhodnotenie predchádzajúceho vývoja a posúdenie očakávaných výsledkov a jednotlivých ukazovateľov. Komerčné banky boli takpovediac zrkadlom menovej politiky centrálnej banky. Objem likvidity a jej cena – úroková miera bola komerčným bankám

daná menovým prostredím, ktoré im stanovila NBS. V súvislosti s úspechmi v retrospektíve všetkých udalostí, ktoré sú spojené s činnosťou NBS za obdobie uplynulých dvadsiatich rokov, je potrebné zdôrazniť, že na týchto výsledkoch sa podieľali všetky jej úseky, odborné aj pomocné útvary, pobočky a expozitúry.

Menová politika

V roku 1993 Národná banka Slovenska začala uplatňovať stabilizačnú politiku, ktorej hlavným cieľom bolo upevniť slovenskú menu. Keď výkonnosť našej ekonomiky nebola ešte dostatočná a vznikli problémy na bežnom účte platobnej bilancie v dôsledku expandovania domáceho dopytu s cieľom zvýšiť ochranu slovenskej koruny, došlo k sprísneniu menovej politiky. Vonkajšia stabilita meny bola zabezpečená udržiavaním fixného výmenného kurzu slovenskej koruny v rámci fluktuálneho pásma v rozsahu, ktorý zodpovedal usmerňovaniu devízových tokov medzi Slovenskom a zahraničím. Menová politika sa do roku 1999 vyznačovala kvantitatívnym riadením prostredníctvom peňažnej zásoby (M2).

Je známe, že riešenie zabezpečenia tohto základného cieľa nebolo vždy jednoduché a udržiavanie cenovej stability (v prvých rokoch existencie štátu a jeho centrálnej banky aj zabezpečovanie kurzovej stability) bolo sprevádzané prijatím niektorých zásadných opatrení a rozhodnutí. Predovšetkým v rokoch 1993 – 1994 hlavné úsilie NBS bolo zamerané na zlepšenie platobnej bilancie, na znižovanie dvojcifernéj miery inflácie a na oslabenie devalvačných očakávaní slovenskej meny, a tým eliminovanie potenciálneho odlevu devízových rezerv. Úloha stabilizovania situácie v devízovom hospodárstve sa stala nevyhnutnosťou už krátko po rozdelení federácie a menovej odľuke. V júli 1993 bola preto slovenská mena devalvovaná o 10 % a zavedené boli aj administratívne opatrenia v platobnom styku so zahraničím. Uvedené opatrenia mali pozitívny dosah na ďalší vývoj a odlev devízových rezerv bol výrazne pribrzdený. V nasledujúcom roku 1994 v devízovom hospodárstve nastáva liberalizácia režimu. Podstatnou zmenou zásadného významu bol prechod päťzložkového menového koša slovenskej koruny na dvojzložkový s pomerným zastúpením dvoch mien: 60 % DEM a 40 % USD. Táto zmena znamenala predovšetkým zjednodušenie riadenia kurzového rizika, čo viedlo v ekonomike k rastu dopytu zo zahraničia, čo sa následne kladne odrazilo na bežnom účte platobnej bilancie.

Významnou skutočnosťou bola novelizácia devízového zákona (do platnosti vstúpil

of our country, this was the exchange rate of the Slovak crown to other currencies. In recent years, NBS has focused primarily on this goal. Individual monetary instruments were used on the basis of detailed analyses, which were always preceded by a qualified evaluation of previous development and assessment of the expected results and indicators. Commercial banks were practically a mirror reflection of the monetary policy of the central bank. Liquidity and its costs – the interest rate – were determined for commercial banks by the monetary environment set for them by NBS. When looking back at all the events that have been associated with the activities of NBS for the past twenty years, it should be emphasised that in relation to its success all of its divisions, specialised and auxiliary departments, branches and sub-branches have participated in these results.

Monetary Policy

In 1993, Národná banka Slovenska began to apply a stabilisation policy, whose main objective was to strengthen the Slovak currency. When the performance of our economy was not yet sufficient and problems arose in the current account of balance of payments due to the expansion of domestic demand, in order to increase the protection of the Slovak crown, there was a tightening of monetary policy. External currency stability was ensured by maintaining a fixed exchange rate of the Slovak crown within a fluctuation band to an extent corresponding to the regulation of foreign exchange flows between the Slovak Republic and abroad. By 1999, monetary policy was characterised by quantitative control through money supply (M2).

It is known that a solution for achieving this basic objective was not always easy, and the maintenance of price stability (and ensur-

Konferencia britského týždenníka *The Economist* za účasti vedenia Národnej banky Slovenska 19. 10. 2000 // The Economist conference attended by the management of Národná banka Slovenska, 19 October 2000

ing exchange rate stability in the early years of the state and its central bank) was accompanied by the adoption of some fundamental decisions and measures. Especially in 1993 and 1994, the main efforts of NBS focused on improving the balance of payments, reducing double-digit inflation and weakening the Slovak currency devaluation expectations, thereby eliminating the potential outflow of foreign exchange reserves. The role of stabilising the situation in foreign exchange management had already become a necessity shortly after dividing the federation and the subsequent monetary separation. In July 1993, the Slovak currency was depreciated by 10% and administrative measures in payment transactions with foreign countries were introduced. These measures had a positive impact on further development, and outflows of foreign exchange reserves slowed down considerably. In 1994, liberalisation of the regime occurred in foreign exchange management. One significant change of fundamental importance was the transition from a five-item Slovak crown currency basket to a binary basket with proportional representation of two cur-

Zákon o ochrane vkladov // Deposit Protection Act

Marián Jusko

*24. 3. 1956 Prešov

Od roku 1979 pracoval na katedre financií Vysokej školy ekonomickej v Bratislave vo funkcii asistenta a tajomníka katedry. Roku 1990 bol vyžiadaný kanceláriou Slovenskej národnej rady na miesto odborného poradcu. Roku 1991 pracoval v Štátnej banke československej – ústredie pre Slovenskú republiku vo funkcii vedúceho oddelenia bankových analýz a prognóz. V tom istom roku bol vymenovaný za námestníka ministra pre správu a privatizáciu národného majetku a zvolený za predsedu Prezídia Fondu národného majetku Slovenskej republiky. Od júla 1992 opäť pracoval v Štátnej banke česko-slovenskej – ústredie pre Slovenskú republiku. Od 1. januára 1993 do 29. júla 1999 vykonával funkciu viceguvernéra Národnej banky Slovenska. Od 30. júla 1999 do 31. decembra 2004 bol guvernérom Národnej banky Slovenska.

From 1979 he worked in the Department of Finance of the University of Economics in Bratislava as the assistant and secretary of department. In 1990 he was asked by the Office of the Slovak National Council to act as expert advisor. In 1991 he worked in Štátna banka československá – head office for the Slovak Republic as the head of Bank Analyses and Forecasting Section. In the same year he was appointed deputy minister for administration and privatization of the national property and he was elected chairman of the Presidium of Fond národného majetku Slovenskej republiky. From July 1992 he worked again in Štátna banka česko-slovenská – head office for the Slovak Republic. From 1 January 1993 to 29 July 1999 he served as a deputy governor of Národná banka Slovenska. From 30 July 1999 to 31 December 2004 he was the governor of Národná banka Slovenska.

Slávnostné otvorenie novej budovy centrály Národnej banky Slovenska 23. 5. 2002 // Ceremonial opening of the new headquarters of Národná banka Slovenska, 23 May 2002

v roku 1995), ktorou sa zaviedla konvertibilita transakcií na bežnom účte platobnej bilancie a neskôr čiastočná liberalizácia kapitálového účtu. Nasledujúce roky boli dôležité z hľadiska potreby vnútorného, ale i vonkajšieho posilňovania domácej meny. Jedným z krokov, ktoré sledovali tento cieľ, bolo rozšírenie fluktuálneho pásma na pohyb slovenskej koruny v rozsahu do $\pm 5\%$ (1996) a do $\pm 7\%$ (1997). Vývoj na bežnom účte platobnej bilancie si v roku 1996 vyžiadala prijatie opatrení s cieľom odčerpať prebytočnú likviditu obchodných bánk. Faktom tiež zostáva, že zavedenie devízovej pozície bánk na menové účely a zvýšenie lombardnej sadzby NBS na 15% malo priamy dopad na zníženie úverovej aktivity bánk, čo viedlo k priaznivejšiemu vývoju bežného účtu platobnej bilancie. V nasledujúcom roku 1998 sa menová politika uberala cestou stabilizácie makroekonomického vývoja. Bežný účet platobnej bilancie sa vyznačoval zhoršovaním deficitu. Prejavujú sa makroekonomickej nerovnováhy, vplyv ruskej finančnej krízy a v neposlednom rade aj politická situácia sa premietli do tlaku na výmenný kurz koruny, čo spôsobilo jeho depreciáciu až k úrovni fluktuálneho pásma. Centrálna banka v tomto období držala úroveň kurzu meny nad jeho reálnou trhovou hodnotou, čo využili komerčné banky na dopĺňanie svojich devízových rezerv. Devízový fixing NBS len v priebehu dvoch mesiacov zaznamenal z tohto dôvodu pokles stavu devízových rezerv zhruba o 1 mld. USD. Pokles devízových rezerv a trvajúce presúvanie korún do devíz v dôsledku očakávania devalvácie meny vyústili do rozhodnutia NBS zmeniť s účinnosťou od 1. októbra 1998 fixný nominálny výmenný kurz za plávajúci (floating). Uvedené rozhodnutie znamenalo značné znehodnotenie výmenného kurzu avšak bez nepriaznivého vplyvu na infláciu. Menový

program na rok 1999 predpokladal prísnejšiu fiškálnu politiku. NBS zrušila devízovú pozíciu obchodných bánk a pobočiek zahraničných bánk na menové účely, prestala využívať administratívne nástroje menovej politiky. Referenčnou menou k slovenskej domácej mene sa k 1. januáru stalo euro. Výmenný kurz sa však nepodarilo udržať na požadovanej úrovni a v priebehu roka dochádzalo k jeho znehodnocovaniu (najvýraznejšie sa to prejavilo v máji), čo súviselo s nepriaznivým vývojom niektorých makroekonomických ukazovateľov, ako aj s pomalším uvádzaním ekonomických reforiem do života. Vďaka opatreniam prijatým na úrovni vlády, ktoré boli zamerané na obmedzenie domáceho dopytu a obnovenie dôvery u zahraničných i u domácich subjektov, slovenská koruna ku koncu roka 1999 oproti svojej referenčnej mene zosilnela. Menová politika v roku 2000 bola riadená cez kľúčové úrokové sadzby, pričom kvantitatívne riadenie nahradilo kvalitatívne riadenie výkonu menovej politiky. Od 1. februára NBS vyhlasovala sadzby pre jednoduché sterilizačné a refinančné operácie, od mája hraničnú sadzbu pre dvojtýždňové REPO tendre. V dôsledku zavedenia oficiálnych sadzieb NBS došlo nielen k poklesu úrovne medzibankových sadzieb, ale aj k ich stabilizácii. Od začiatku roka 2000 začala centrálna banka vykazovať aj jadrovú infláciu, ktorá na rozdiel od čistej inflácie počíta aj s vplyvom cien potravín. Posledný rok 2. tisícročia sa niesol v znamení makroekonomickej stabilizácie, podmienený bol však reštrukturalizáciou úverového portfólia vybraných komerčných bánk. V roku 2000 sa podarilo dosiahnuť mieru inflácie, ktorá neprekročila dolnú hranicu stanovenú menovým programom. V roku 2001 hlavným cieľom NBS v rámci výkonu menovej politiky bolo namiesto stability meny udržiavanie cenovej stability. Súviselo to okrem iného aj s novelizáciou zákona o NBS, ktorá v rámci harmonizácie legislatívy SR s EÚ vymedzila aj úplnú nezávislosť NBS, ktorá centrálnaj banke neumožňovala podieľať sa na financovaní deficitu verejných financií. Rok 2002 sa vyznačoval spomaľovaním tempa inflácie a pokračujúcim hospodárskym rastom pri súčasnom zhodnocovaní slovenskej koruny voči americkému doláru. Ceny ropy na svetových trhoch prechádzali stabilizovaným vývojom. Medziročná miera inflácie v roku 2002 dosiahla 3,4% a reálny hrubý domáci produkt vzrástol o 4,4%. Od 1. januára 2002 bola znížená sadzba povinných minimálnych rezerv pre obchodné banky o 1% na 4%. Zrušené boli zmenkové obchody, lombardný úver a lombardná sadzba.

Ekonomika Slovenska a menový vývoj v roku 2003 bol previazaný s očakávaným členstvom krajiny v Európskej únii. K 1. januáru

Trezor v novej budove centrály Národnej banky Slovenska // Vaults in the new headquarters of Národná banka Slovenska

rencies – 60% DEM and 40% USD. The change mainly meant simplification of exchange rate risk management, which in the economy had led to an increase in demand from abroad, and in turn had a positive effect on the current account of the balance of payments.

An important fact was the amendment to the Foreign Exchange Act (entered into force in 1995), which introduced convertibility of transactions in the current account of the balance of payments, and later partial liberalisation of the capital account. The following years were important in terms of the needs for internal as well as external strengthening of the domestic currency. One of the steps for achieving this goal was expansion of the fluctuation band for movement of the Slovak crown by up to $\pm 5\%$ (1996) and to $\pm 7\%$ (1997). Developments in the current account of the balance of payments in 1996 necessitated taking measures to drain the excess liquidity of commercial banks. The fact also remains that introduction of foreign exchange positions of banks for monetary purposes and an increase in the NBS lombard rate to 15% had a direct impact on the reduction in lending, which led to a more favourable evolution of the current account deficit. In the following year, 1998, the monetary policy followed stabilising macroeconomic developments. The current account deficit was characterised by deterioration. Signs of macroeconomic imbalances, the impact of the Russian financial crisis and finally the political situation were reflected in pressure on the exchange rate of the crown, leading to its depreciation up to the fluctuation band level. In this period, the central bank maintained the level of the exchange rate above its fair market value, which was used by commercial banks to supplement their foreign exchange reserves. For this reason foreign exchange fixing by NBS in just the course

Prvé zasadnutie bankovej rady v novej budove Národnej banky Slovenska v roku 2002 // First meeting of the Bank Board of Národná banka Slovenska in the new headquarters,

of two months recorded a decline in foreign exchange reserves by about 1 billion USD. The decline of foreign exchange reserves and the enduring movement of crown into foreign currencies due to expectations of currency depreciation resulted in the NBS decision to change the fixed nominal exchange rate for a floating exchange rate with effect from 1 October 1998. This decision meant a significant depreciation of the exchange rate but without any adverse impact on inflation. The monetary program for 1999 assumed a tighter fiscal policy. NBS cancelled the foreign exchange position of commercial banks and branches of foreign banks for monetary purposes and ceased to use administrative tools of monetary policy. On 1 January, the euro became the reference currency to the Slovak national currency. The exchange rate, however, failed to maintain the required level and during the year it depreciated (this was most notably reflected in May), which was associated with the unfavourable evolution of some macroeconomic

Ivan Šramko

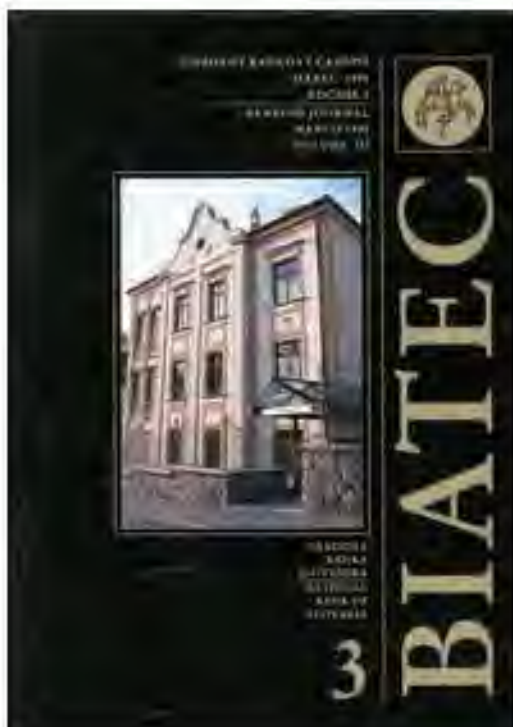
*3. 9. 1957 Bratislava

V rokoch 1981 až 1990 pracoval vo vedúcich funkciách finančných útvarov viacerých podnikov. V rokoch 1990 až 1991 bol zástupcom riaditeľa spoločnosti VÚB – ING, a. s. V rokoch 1991 až 1992 viedol pracovnú skupinu, ktorá vo Všeobecnej úverovej banke, a. s., zakladala spoločný podnik VÚB – Credit Lyonnais. V rokoch 1992 až 1998 bol generálnym riaditeľom Istrobanky, a. s., a zároveň podpredsedom a neskôr predsedom jej predstavenstva. V rokoch 1998 – 2002 bol členom vedenia Tatra banky, a. s., a členom jej predstavenstva. V rokoch 2002 – 2004 zastával post viceguvernéra Národnej banky Slovenska a s platnosťou od 1. januára 2005 bol vymenovaný do funkcie guvernéra NBS. Z titulu svojej funkcie, ktorú vykonával do 11. januára 2010, bol členom Rady guvernérov Európskej centrálnej banky, guvernérom v Medzinárodnom menovom fonde a alternátom guvernéra v Európskej banke pre obnovu a rozvoj.

In 1981-1990 he occupied management positions in the financial departments of many businesses. In 1990-1991 he was a deputy director of VÚB-ING, a. s. In 1991-1992 he was the leader of a task force establishing the joint venture VÚB-Credit Lyonnais in Všeobecná úverová banka, a. s. In 1992-1998 he was the CEO of Istrobanka, a. s. and also a vice-chairman and, later on, the chairman of its Board of Directors. In 1998-2002 he was a member of management in Tatra banka, a. s. and a member of its Board of Directors. In 2002-2004 he held the post of deputy governor of Národná banka Slovenska (NBS) and effective from 1 January 2005 he was appointed governor of NBS. By virtue of his office, held until 11 January 2010, he was a member of the Governing Council of the European Central Bank, governor in the International Monetary Fund and alternate governor in the European Bank for Reconstruction and Development.

Obálka odborného bankového časopisu *Biatec* s vyobrazením budovy Bankového zúčtovacieho centra v Bratislave, 1995 // Cover page of the banking journal *Biatec*, depicting the building of Bankové zúčtovacie centrum in Bratislava, 1995

bola znížená sadzba povinných minimálnych rezerv na 3% a presne o rok neskôr na 2%, čo bolo v súlade s úrovňou, ktorá platila v eurozóne, a boli zjednotené podmienky platné pre banky a pre pobočky zahraničných bánk. Vstup SR do EÚ v roku 2004 znamenal nielen ukončenie daňovej reformy na Slovensku, ale významne vplýval na celkový makroekonomický vývoj. NBS sa zároveň stala súčasťou európskeho systému centrálnych bánk s presne vymedzenými právami a povinnosťami. Dôležitým faktom bolo schválenie Konvergenčného programu Slovenska do roku 2010 a spoločného materiálu Ministerstva financií SR a NBS Konkretizácia stratégie prijatia eura v SR s tým,

že maastrichtské kritériá by mala slovenská ekonomika splniť v roku 2007 a byť schopná prijať euro reálne v roku 2009. K 1. januáru 2004 začalo platiť zjednotenie dane z pridanej hodnoty (DPH) na 19% a dane z príjmov právnických a fyzických osôb tiež na 19% v rámci komplexnej daňovej reformy. Dynamika ekonomického rastu akcelerovala a dosiahla najvyššiu úroveň od roku 1997 vo výške 5,5%. Prírastok HDP bol tvorený domácim dopytom. 1. januára 2004 bol zavedený nový systém riadenia dlhu a likvidity prostredníctvom Agentúry pre riadenie dlhu a likvidity. V decembri 2004 bol Bankovou radou NBS schválený Menový program NBS do roka 2008, ktorý obsahoval ciele menovej politiky do prijatia eura. Začiatkom roka 2005 Banková rada NBS schválila Komunikačnú stratégiu NBS do roka 2009. Menové programy boli nahradené strednodobou predikciou.

Dňa 6. júla 2005 bol schválený Národný plán zavedenia eura v SR, ktorý predpokladal vstup Slovenska do eurozóny v roku 2009. Cieľom národného plánu bolo rýchle a bezporuchové zavedenie eura. Tomuto cieľu malo okrem iného pomôcť aj vymenovanie vládneho splnomocnenca pre zavedenie eura. V NBS bol vytvorený interný plán zavedenia prechodu na euro. Slovenské strany eurových mincí boli vybrané spomedzi 658 návrhov, ktoré boli podané v rámci verejnej anonymnej súťaže. 28. novembra 2005 sa slovenská koruna stala súčasťou mechanizmu výmenných kurzov ERM II, ktorý predstavoval určitý stupeň kurzovej stability. Centrálna parita bola stanovená na úrovni 38,4550 SKK/EUR s využitím fluktuálneho

Jozef Makúch

*26. 8. 1953 Podhájska

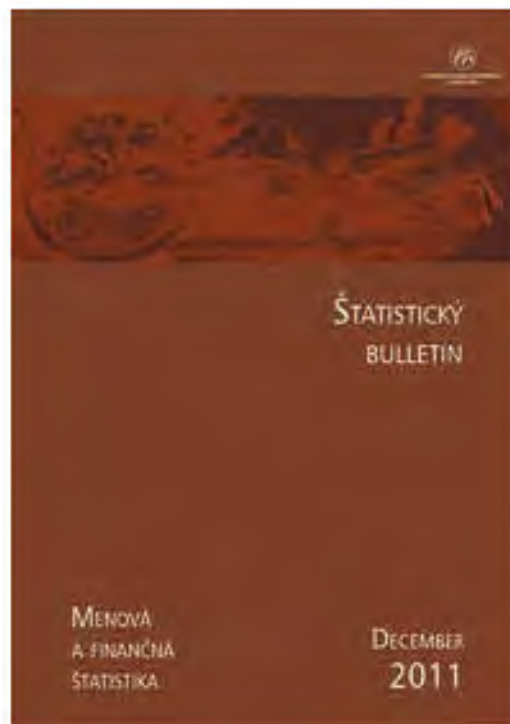

V júli 1976 nastúpil do Štátnej banky československej, kde pracoval ako úverový inšpektor v pobočke Bratislava-mesto. Od júla 1978 pracoval na Katedre financií Národohospodárskej fakulty Vysoké školy ekonomickej v Bratislave, od septembra 1989 ako docent. V rokoch 1991 – 1994 bol dekanom Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity. Od januára 1993 do decembra 1996 bol členom Bankovej rady Národnej banky Slovenska, od februára 1994 zastával funkciu vrchného riaditeľa jej výskumného úseku. Od novembra 2000 pracoval ako predseda Úradu pre finančný trh, od apríla 2002 do decembra 2005 ako predseda Rady Úradu pre finančný trh. Zastupoval SR vo výboroch Európskej komisie pre cenné papiere a kolektívne investovanie (CESR). Taktiež bol zástupcom v medzinárodnej asociácii dohliadačích orgánov v poisťovníctve (IAIS). Členom Bankovej rady NBS sa opätovne stal 1. januára 2006 a od 1. februára 2007 zastával funkciu výkonného riaditeľa. Dňa 12. januára 2010 vymenoval prezident Slovenskej republiky Jozefa Makúcha do funkcie guvernéra NBS. Jozef Makúch je členom Rady guvernérov Európskej centrálnej banky, guvernérom v Medzinárodnom menovom fonde a alternátom guvernéra v Európskej banke pre obnovu a rozvoj.

In July 1976 he entered the service of Štátna banka československá where he worked as a credit inspector in Bratislava-mesto branch. From July 1978 he worked in the Department of Finance of the Faculty of National Economy at the University of Economics in Bratislava, from September 1989 he was the associate professor. In 1991-1994 he was a dean of the Faculty of National Economy at the University of Economics. From January 1993 to December 1996 he was a member of the Bank Board of Národná banka Slovenska (NBS). From February 1994 he served as the executive director of its Research Division. He worked as the chairman of the Financial Market Authority and as the chairman of the Board of the Financial Market Authority from November 2000 and from April 2002 to December 2005, respectively. He represented the Slovak Republic in the Committee of the European Securities Regulators of the European Commission. He was also a representative in the International Association of Insurance Supervisors. He became again a member of the NBS Bank Board on 1 January 2006 and served as the executive director from 1 February 2007. On 12 January 2010, Jozef Makúch was appointed governor of NBS by the president of the Slovak Republic. Jozef Makúch is a member of the Governing Council of the European Central Bank, governor in the International Monetary Fund and alternate governor in the European Bank for Reconstruction and Development.

indicators as well as slower implementation of economic reforms. Thanks to the measures taken by the government, which were aimed at curbing domestic demand and restoring confidence among foreign and domestic entities, at the end of 1999 the Slovak crown strengthened in comparison with its reference currency. Monetary policy in 2000 was driven by key interest rates, and its quantitative management was replaced by qualitative management. From 1 February, NBS published rates on marginal lending and deposit facilities and from May also a marginal rate for two-week repo tenders. Following the introduction of the NBS official rates, the level of interbank rates not only decreased but also stabilised. From early 2000, the central bank also began to show core inflation, which, in contrast to net inflation, is calculated with the food price impact. The last year of the 2nd millennium was marked by macroeconomic stabilisation; however, it was subject to the restructuring of the loan portfolios of selected commercial banks. In 2000, an inflation rate was achieved that did not exceed the lower limit set by the monetary program. In 2001, the main objective of NBS in conducting monetary policy was maintaining price stability instead of currency stability. Among other things, this was connected to the amendment to the Act on NBS, which, within the harmonisation of Slovak legislation with that of the EU, defined the total independence of NBS and did not allow the central bank to co-finance the government deficit. The year 2002 was marked by a slowdown in the pace of inflation and continuing economic growth in the current appreciation of the Slovak crown against the U.S. dollar. Oil prices on world markets went through stabilised development. The year-on-year inflation rate in 2002 reached 3.4% and real gross domestic product increased by 4.4%. From 1 January 2002, the mandatory minimum reserves ratio for commercial banks was reduced by 1% to 4%. Bills of exchange transactions, lombard credits and the lombard rate were cancelled.

Slovakia's economy and monetary development in 2003 was associated with the country's expected membership in the European Union. On 1 January, the mandatory minimum reserves ratio was reduced to 3%, and exactly a year later to 2%, which was in line with the level in force in the euro area. Also, conditions applicable to banks and branches of foreign banks were unified. Slovakia's accession to the EU in 2004 meant not only the end of tax reform in Slovakia, but also significant impacts on overall macroeconomic development. NBS had also become part of the European System of Central Banks, with specific rights and obli-

gations. An important fact was the approval of the Convergence Programme of Slovakia until the Year 2010 and the common material of the Ministry of Finance of the Slovak Republic and NBS – Specification of the Strategy for Adopting the Euro in the SR – with the fact that the Slovak economy was to meet the Maastricht criteria in 2007 and was to really be able to adopt the euro in 2009. On 1 January 2004, unification of value added tax (VAT) at 19% and legal and natural entity income tax also at 19% started to apply as part of a comprehensive tax reform. The dynamics of economic growth accelerated and reached their highest level since 1997 at 5.5%. GDP growth was fuelled by domestic demand. On 1 January 2004, a new system of debt and liquidity management was introduced by the Debt and Liquidity Management Agency. In December 2004, the NBS Bank Board approved the Monetary Programme of NBS until the Year 2008, which included the objectives of monetary policy until the euro adoption. In early 2005, the NBS Bank Board approved the Communication Strategy of NBS until 2009. Foreign exchange programs were replaced by a medium-term prediction.

On 6 July 2005, the National Euro Changeover Plan for the Slovak Republic was approved, which assumed Slovakia's entry into the euro area in 2009. The aim of the national plan was fast and trouble-free introduction of the euro. Among other things, even the appointment of a government plenipotentiary for the euro introduction was to help achieve this objective. NBS created an internal euro changeover plan. The designs of Slovak fronts of the euro coins were selected from

Návšteva prezidenta Európskej banky pre obnovu a rozvoj Jeana Lemierra v Národnej banke Slovenska, 2003 // Visit of Jean Lemierre, President of the European Bank for Reconstruction and Development to Národná banka Slovenska, 2003

pásma +/- 15%. Vývoj ekonomiky sa vyznačoval akceleráciou ekonomickej aktivity, spomalením cenového rastu, konsolidáciou verejných financií, zhodnocovaním slovenskej koruny voči euru a rozvojom úverových aktivít voči domácnostiam a podnikateľskej sfére. S platnosťou od 1. marca bola základná úroková sadzba znížená na 3,0%. Prijatie eura bolo podmienené povinným splnením štyroch kritérií, a to každej krajiny, ktorá chcela ako platný člen eurozóny spoločnú menu, náhradou za svoju národnú menu, v budúcnosti používať. Kritériá na vstup do eurozóny sa týkali verejných financií, ktorých deficit nesmie presiahnuť úroveň 3% HDP, požiadavky na udržateľnú mieru inflácie, stabilitu dlhodobých úrokových sadzieb a stabilitu výmenného kurzu. Dôležitou skutočnosťou je, že SR a NBS dôsledne napĺňala Národný plán zavedenia eura od jeho vyhlásenia počas nasledujúcich rokov až do prijatia novej meny k 1. januáru 2009.

Vonkajšie ekonomické prostredie a globálne trendy vývoja produkcie a cien, inými slovami svetová ekonomika, mali dopad, resp. ovplyvňovali aj slovenskú ekonomiku.

V roku 2006 sa hospodársky rast eurozóny v porovnaní s rokom 2005 (1,4%) takmer zdvojnásobil (2,7%), investície zaznamenali najvyššie tempo rastu od roku 2000, došlo k medziročnému zvýšeniu dynamiky rastu súkromnej spotreby a výrazne sa v roku 2006 zvýšili aj podmienky na trhu práce. Toto všetko kladne vplývalo na projekt zavedenia eura na Slovensku od roku 2009. Dynamický ekonomický rast a pozitívny menový vývoj pokračoval v roku 2007, pričom rast HDP v stálych cenách dosiahol 10,4%, čo umožnilo rast miezd a zamestnanosti. Rok 2008 bol pre ekonomický vývoj dôležitý aj z pohľadu externej finančnej krízy, no ekonomický rast Slovenska dosiahol v tomto roku 6,4%, avšak dynamika rastu v 4. štvrťroku sa výrazne spomalila, pričom dosiahla 2,5%. Už začiatkom roka SR splnila kritériá na vstup do eurozóny, a to s dostatočnou rezervou. Centrálna parita bola k 29. máju 2008 revalvovaná z úrovne 35,4424 na 30,1260 SKK/1 EUR. Táto parita bola o niekoľko týždňov vyhlásená za konverzný kurz.

Dňom 1. januára 2009 sa Slovensko stalo súčasťou eurozóny, pričom začalo používať euro. NBS sa stala súčasťou Eurosystemu ako ďalšia centrálna banka 17. člena eurozóny. Reálna ekonomika na Slovensku v tomto roku v dôsledku finančnej krízy poklesla o 4,8% oproti rastu 6,4%, ktorý bol vykázaný v predchádzajúcom roku 2008, pričom výrazne poklesol zahraničný obchod a spomalil sa medziročný rast nominálnych aj reálnych miezd. Inflácia v priemere dosiahla 0,9%. Základnou úrokovou sadzbou sa stala sadzba pre hlavné refinančné operácie Európskej centrálnej banky (ECB). O rok neskôr, v roku 2010, došlo na Slovensku k relatívne silnému obnoveniu hospodárskeho rastu, keď HDP medziročne vzrástol o 4,2% v stálych cenách v porovnaní s poklesom o 4,8% v roku 2009. Podľa predbežných údajov sa v roku 2011 hospodársky rast eurozóny medziročne spomalil na 1,4%, avšak slovenská ekonomika vykázala v tomto roku pozitívny trend rastu. HDP sa medziročne zvýšil o 3,3% v stálych cenách v porovnaní s rastom 4,2% v roku 2010.

Správa o finančnej stabilite, 2005 // Financial Stability Report, 2005

658 proposals submitted within an anonymous public competition. On 28 November 2005, the Slovak crown became part of the ERM II exchange rate mechanism, which represented a certain degree of exchange rate stability. The central parity was set at 38.4550 SKK/EUR using the fluctuation band of $\pm 15\%$. Economic development was characterised by acceleration in economic activities, slowing price growth, consolidation of public finances, the appreciation of the Slovak crown against the euro and the development of lending to households and businesses. With effect from 1 March, the basic interest rate was reduced to 3.0%. The adoption of the euro was subject to the mandatory meeting of four criteria by each country that wanted to use the common currency in the future as a valuable member of the euro area instead of its national currency. The criteria for joining the euro area concerned public finance, whose deficit could not exceed 3% of GDP, the requirements for a sustainable inflation rate, long-term stability of interest rates and exchange rate stability. An important fact is that the Slovak Republic and NBS consistently performed the National Euro Changeover Plan from its approval until the adoption of the new currency on 1 January 2009. The external economic environment and global trends in production and prices, in other words, the world economy, affected the Slovak economy.

In 2006, economic growth in the euro area (2.7%) was nearly double of that of 2005 (1.4%); investments showed the highest growth rate since 2000; there was a year-on-year increase in the growth rate of private consumption; and labour market conditions increased significantly. All of this positively influenced the project for introduction of the euro in Slovakia from 2009. Dynamic economic growth and positive monetary developments continued in 2007, and GDP growth at constant prices reached 10.4%, which enabled growth in wages and employment. The year 2008 was important for economic development also in terms of the external financial crisis. Slovakia's economic growth, however, reached 6.4% in that year, though the rate of growth in the 4th quarter slowed sharply, reaching just 2.5%. At the beginning of the year, the Slovak Republic had already met the criteria for joining the euro area with a sufficient margin. The central parity was depreciated from 35.4424 to 30.1260 SKK/EUR on 29 May 2008. A few weeks later, the parity was announced a conversion rate.

On 1 January 2009, Slovakia joined the euro area and began to use the euro. NBS became part of the Eurosystem as the central

bank of the 17th member of the euro area. In that year, due to the financial crisis, the real economy in Slovakia fell by 4.8% compared with growth of 6.4% reported in the previous year. Foreign trade dropped significantly and the year-on-year growth in nominal and real wages slowed. Inflation reached an average of 0.9%. The basic interest rate became the rate on the main refinancing operations of the European Central Bank (ECB). A year later, in 2010, there was relatively strong resumption of economic growth in Slovakia, when GDP measured at constant prices grew by 4.2% year-on-year, compared with a decline by 4.8% in 2009. According to preliminary data, in 2011 economic growth in the euro area slowed to 1.4%, but the Slovak economy showed a positive growth trend. GDP measured at constant prices grew by 3.3% year-on-year, compared with growth of 4.2% in 2010.

7.5. Slovenská mena v rokoch 1993 – 2008

(Pavol Kyjac)

Rozhodnutie o výbere tlačiarne cenín na výrobu bankoviek zo 7. 12. 1992 // Decision of 7 December 1992 on the selection of a printer for Slovak banknotes

Cieľom tejto časti o novodobých dejinách peňažníctva na Slovensku je analyzovať obeh peňazí v Slovenskej republike a v rámci peňažného vývoja slovenskej korunovej meny stručne pripomenúť peniaze ako obeživo v ich viditeľnej podobe, ktoré bolo ešte done dávna (do roku 2008) používané na Slovensku. Od skončenia platnosti korunovej meny ubehol len krátky čas, nič to však nemení na skutočnosti, že slovenskej korune bude už vždy prisudzovaná historická klasifikácia predchodkyne novej meny – eura, ktoré sa stalo zákonným platidlom na Slovensku k 1. januáru 2009. Za obdobie fungovania korunovej meny od roku 1892 peniaze používané na území Slovenska prešli náročným obdobím, pričom toto obdobie bolo vždy ovplyvňované predovšetkým politickými, ekonomickými a spoločenskými udalosťami. To sa týka aj peňazí v súvislosti so vznikom samostatnej SR v roku 1993 a hodnotením ich vývoja do zavedenia spoločnej európskej meny.

Vývoj obehu peňazí v období 1993 – 2008

Riadenie hotovostného peňažného obehu bolo od vzniku NBS okrem prípravy a vydávania slovenských bankoviek a mincí organizačnou súčasťou jej peňažného úseku. Úlohou riadenia peňažného obehu v rokoch existencie slovenskej meny bolo vydávanie zodpovedajúceho množstva obeživa do obehu, ako aj permanentné zabezpečovanie náhrady opotrebovaného obeživa novými bankovkami a mincami.

V čase menovej odluky v súvislosti s prechodom na novú slovenskú menu pre peňažný úsek vyplynula neľahká úloha zabezpečiť organizačne, ale i po technickej stránke bezporuchové a plynulé kolkovanie československých bankoviek s potrebou likvidácie neplatných bankoviek a mincí. Za pripomenutie určite stojí skutočnosť, že v krátkom čase bolo opatrených kolkom 86 mil. kusov bankoviek. Pomerne rýchlo sa do obehu, v deň menovej odluky, dostala minca nominálnej hodnoty 10 Sk. Prvou bankovkou slovenskej meny bol päťdesiatkorunová bankovka, ktorá bola v peňažnom obehu od 30. augusta 1993. Dôležitým faktom zostáva, že v roku 1995 vydaním bankoviek v hod-

note 5 000 Sk a 200 Sk bol ukončený proces zavedenia slovenských peňazí do obehu, a tým plnohodnotne zabezpečené potreby hotovostného peňažného obehu na Slovensku. Konštatovanie, že v celom procese zavádzania novej slovenskej meny sa v peňažnom obehu nevyskytli žiadne problémy, je pritom na mieste. Z hľadiska samotného obehu peňazí vydaním bankoviek nominálnych hodnôt 5 000 Sk a 200 Sk sa zlepšila štruktúra našich papierových platidiel, čo malo pozitívny dopad na podiel bankoviek nižších nominálnych hodnôt. Celkový stav obeživa k 31. 12. 1995 predstavoval 39,997 mld. Sk a v porovnaní s rokom 1994 vzrástol podľa oficiálnych údajov tento stav o 8,475 mld. Sk, čo predstavuje medziročný nárast o 26,9%. O rok neskôr stav obeživa dosiahol stav 52,468 mld. Sk, pričom v obehu bolo viac ako 641 mil. kusov slovenských bankoviek a mincí. Prírastok obeživa sa v roku 1996 oproti predchádzajúcemu roku týkal takmer výlučne bankoviek (98,5 %), pričom najväčší podiel bankoviek v obehu a tým najpoužívanejšími boli bankovky nominálnych hodnôt 1 000 Sk, 100 Sk a 20 Sk. V roku 1996 bol zaznamenaný výskyt falzifikátov v počte 173 kusov, pričom prevažne išlo o menej vydarené napodobeniny bankoviek. V hodnotenom období bola však zaznamenaná kvalitatívne vyššia úroveň falzifikátov valút, najmä amerických dolárov. V roku 1997 sa tempo rastu obeživa spomalilo a ročný prírastok peňazí v obehu bol najnižší od roku 1993. Množstvo peňazí v obehu v roku 1997 vo výške 58,542 mld. Sk zodpovedalo potrebám hotovostného obeživa a zabezpečeniu rovnomerného peňažného vývoja. V roku 1997 sa počet obiehajúcich bankoviek a mincí zvýšil o 86 mil. kusov. Najpoužívanejšími bankovkami v tomto roku boli opäť bankovky nominálnych hodnôt 1 000 Sk, 100 Sk a 20 Sk. V roku 1998 došlo po prvýkrát od vzniku slovenskej meny k medziročnému poklesu hodnoty v súvislosti s vyššou mierou úspor v cudzej mene a so znížením obeživa v pokladniciach komerčných bánk v dôsledku optimalizácie výšky hotovostí bánk. Štruktúra peňazí v roku 1998 nezaznamenala podstatnejšie zmeny. Podiel obeživa k HDP sa v rokoch 1993 – 1998 na Slovensku výraznejšie nemenil, pričom úroveň 7 – 9 % bola v týchto rokoch obvyklá aj v iných krajinách EÚ. Hotovostný peňažný obeh v roku 1999

Schválenie referenčných hárkov bankoviek v hodnote 20 Sk v auguste 1993 // Approval of reference sheets for the 20 crown Slovak banknote, August 1993

7.5. Slovak Currency from 1993 to 2008

(Pavol Kyjac)

The aim of this part of the modern history of banking in Slovakia is to analyse the circulation of money in the Slovak Republic and, within the monetary development of the Slovak crown currency, briefly mention currency as the means of circulation in its visible form, which was used in Slovakia until recently (to 2008). Only a short time has passed since the end of the crown currency. However, it remains a fact that the Slovak crown will always be historically classified as the predecessor of the new currency – the euro – which became legal tender in Slovakia on 1 January 2009. During the period of the crown currency, which began in 1892, the money used in Slovakia passed through a difficult period, which was always influenced primarily by political, economic and social events. This includes money in connection with the establishment of the independent Slovak Republic in 1939 and the evaluation of its development until the introduction of the single European currency.

Developments in Currency Circulation from 1993 to 2008

Since the establishment of NBS, in addition to the preparation and issue of Slovak banknotes and coins, managing cash circulation was an organisational part of its Currency Division. The role of managing circulation in the years of existence of the Slovak currency was putting an equivalent amount of money into circulation, as well as providing permanent replacement of worn currency with new banknotes and coins.

At the time of monetary separation, the Currency Division had a new formidable task in connection with the transition to the new Slovak currency – to ensure organisationally as well as technically the trouble-free and smooth stamping of Czechoslovak banknotes with the need for disposal of invalid banknotes and coins. The fact that 86 million banknotes were stamped in a short time is also worth commemorating. On the day of monetary separation, a new coin in nominal value of 10 Sk got relatively quickly into circulation. The first banknote of Slovak currency was a fifty-crown banknote, which was put into circulation on 30 August 1993. An im-

portant fact is that the issue of banknotes worth 5,000 Sk and 200 Sk in 1995 ended the process of introducing Slovak currency into circulation, and thus fully secured the needs for cash circulation in Slovakia. Thus, statement that there were no problems in the whole process of putting the new Slovak currency into circulation is in fact true. In terms of actual currency circulation, the structure of our paper money was improved by issuing banknotes of 5,000 Sk and 200 Sk, which had a positive impact on the share of lower denomination banknotes. The total circulation on 31 December 1995 amounted to 39.997 billion Sk, and compared with 1994, according to official data, it increased by 8.475 billion Sk (representing a year-on-year growth by 26.9 %). A year later, the amount of currency had reached 52.468 billion Sk, with more than 641 million Slovak banknotes and coins in circulation. Currency gain in 1996 compared with the previous year related almost exclusively to banknotes (98.5%), and the largest proportion of banknotes in circulation and thus the most commonly used were those in denominations of 1,000 Sk, 100 Sk, and 20 Sk. In 1996, 173 banknotes were reported as counterfeit; they were mostly master-less imitations of banknotes. However, a qualitatively higher level of counterfeit foreign currencies, especially U.S. dollars, was observed in that period. In 1997, the growth rate of currency slowed and the annual increase of money in circulation was the lowest since 1993. Money in circulation in 1997 amounted to 58.542 billion Sk, which corresponded to the needs of cash in circulation and ensuring equitable monetary development. In 1997, the number of circulating banknotes and coins increased by 86 million units. The most commonly used banknotes in that year were again those in denominations of 1,000 Sk, 100 Sk, and 20 Sk.

In 1998, for the first time since the establishment of the Slovak currency there was a year-on-year decline in value in relation to the higher rate of savings in foreign currencies and the reduction of currency in the coffers of commercial banks as a result of their optimising the amount of cash in the bank. The structure of money in 1998 did not

Informácia o kurze slovenskej koruny proti iným menám z 8. 2. 1993 // Slovak crown exchange rate against other currencies as at 8 February 1993

Schválenie skúšobných vzoriek mince s nominálnou hodnotou 50 halierov v apríli 1993 // Approval of specimen 50 halier coins, April 1993

Otvorenie výstavy Bankovky a mince Slovenskej republiky v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave 17. 12. 1997 // Ceremonial opening of the exhibition "Banknotes and Coins in the Slovak Republic" at the Slovak National Museum in Bratislava on 17 December 1997

zaznamenal ku koncu roka očakávaný rast obeživa predovšetkým v súvislosti s prechodom na rok 2000. Z hľadiska peňazí jednotlivých nominálnych hodnôt u bankoviek a mincí však nedošlo k zmenám, ktoré by si vyžadovali osobitnú pozornosť. Stav obeživa ku koncu roka 1999 bol 67,8 mld. Sk a v porovnaní s rokom 1998 hodnota peňazí vzrástla o 9,4 mld. Sk (16,1 %), pričom hodnota bankoviek v obehu predstavovala 9,3 mld. Sk. Vývoj obeživa bol v roku 1999 rovnomerný bez vykázania výraznejších odchýlok s výnimkou decembra. V decembri stúpol podiel obeživa v pokladniciach bánk, čo bolo zrejme spôsobené očakávanými vyššími výbermi hotovostí klientmi na prelome rokov. V roku 1999 sa množstvo bankoviek a mincí v obehu zvýšilo o 82,6 mil. kusov. Hodnota obeživa v stálych korunách v tomto roku klesla pod úroveň roka 1993 vplyvom pomerne vysokej ročnej inflácie (v roku 1999 až 14,2 %), čo prakticky znamená, že poklesla hodnota reálnych peňazí v hotovostnom peňažnom obehu. V znamení rovnomerného vývoja hotovostného peňažného obehu sa niesol aj rok 2000, pričom stav obeživa ku koncu roka dosiahol 76,3 mld. Sk vrátane pamätných mincí. V štruktúre peňazí mal na mesačnej báze vývoj hodnoty obeživa rastúci trend so sezónnym decembrovým nárastom (maximum obeživa v decembri). Hodnota bankoviek v obehu dosiahla k 31. 12. 2000 čiastku 74,5 mld. Sk. Vyhláškou NBS č. 278/2000 Z. z. bola ukončená platnosť pamätných strieborných mincí československej meny, vydaných od 21. 8. 1954 do 31. 12. 1992 a zrušená ich platnosť k 30. 9. 2000 s možnosťou ich výmeny do 30. 6. 2006.

Obeživo mimo pokladnice bánk (M0) a jeho podiel na agregáte M1 v roku 2000 dosiahol úroveň 35,6 %, čo naznačuje nižšiu úroveň bezhotovostného platobného styku v tomto období na Slovensku. Z makroekonomického pohľadu je zaujímavý podiel M0 na HDP, ktorý v roku 2000 dosiahol úroveň 7,6 %,

príčom možno konštatovať, že podobné hodnoty boli vykazované aj v predchádzajúcich rokoch, čo svedčí pri tomto pomerovom ukazovateli o vyváženom vývoji bez výraznejších odchýlok. V roku 2001 bol zaznamenaný druhý najväčší medziročný nárast stavu peňazí v obehu od vzniku slovenskej meny, pričom hodnota obeživa vrátane obeživa v pokladniciach NBS dosiahla k 31. 12. 2001 výšku 91,5 mld. Sk. Na medziročnej báze to predstavovalo nárast o 15,3 mld. Sk (nárast o 20 %). V 2. štvrtroku 2001 sa na výraznejšom stave obeživa okrem iného podieľalo aj vyplatenie náhrad za nedostupné vklady klientov Devín banky, a. s. Podľa oficiálnych údajov hodnota bankoviek v obehu k 31. 12. 2001 predstavovala 89,6 mld. Sk. V porovnaní s rokom predchádzajúcim to bol nárast bankoviek o 11,2 mil. kusov (nárast o 9,5 %), pričom celkový stav bankoviek v obehu v tomto roku dosiahol 129,2 mil. kusov. Najvyšší medziročný nárast sa týkal bankoviek nominálnej hodnoty 5 000 Sk (30,7 %) a 1 000 Sk (15,6 %). Ich podiel na celkovej hodnote obeživa bol rozhodujúci (takmer 88 %). Podiel M0 na agregáte M1 dosiahol v roku 2001 úroveň 35,4 %, čo poukazuje na pretrvávajúcu nižšiu úroveň bezhotovostného platobného styku na Slovensku. Podiel M0 a HDP sa ani v roku 2001 v porovnaní s celým dovtedajším vývojom výraznejšie nezmenil, keď dosiahol 8,4 %. Prírastok obeživa v tomto roku bol trojnásobný v porovnaní s infláciou. (V predchádzajúcich dvoch rokoch bola inflácia rozhodujúcim faktorom prírastku obeživa). Stav peňazí v obehu bol v SR k 31. 12. 2002 vo výške 94,2 mld. Sk vrátane obeživa v pokladniciach NBS. Hodnota peňazí v obehu v tomto roku oproti roku 2001 zaznamenala najnižší dovtedajší nárast, a to „len“ o 2,7 mld. Sk (nárast o 2,9 %), keď neberieme do úvahy rok 1998 s vykazaným poklesom obeživa o 0,24 %. Výška obeživa dosiahla svoju maximálnu hodnotu 99,9 mld. Sk 20. 12. 2002. V roku 2002 bolo v obehu 132 mil. kusov bankoviek v celkovej čiastke 92,1 mld. Sk, 1 040,1 mil. kusov obehových mincí v hodnote 1,5 mld. Sk a 686 tisíc kusov pamätných obehových mincí, ktoré vydala NBS. Značný počet halierových mincí v obehu, akcelerácia ich rastu, ako aj náklady na razbu, ktoré boli vyššie ako ich nominálna hodnota, mali za následok návrh na zrušenie desaťhalierových a dvadsaťhalierových mincí. Tento návrh nebol v roku 2002 uskutočnený. V roku 2002 boli z obehu stiahnuté neplatné pamätné mince československej meny v čiastke 159,1 tisíc Sk, ktorých platnosť skončila 30. 9. 2000. Podiel M0 na agregáte M1 dosiahol aj v roku 2002 hodnotu (33,9 %), ktorá naďalej poukazuje na nízku úroveň slovenského bezhotovostného platobného styku, pretože na vykonávanie hotovostného platobného styku je disponibilná viac ako jedna tretina peňažné-

Minca v hodnote 10 halierov, reverz, vzor 1993 //
A 10 haller coin, reverse, 1993 series

Minca v hodnote 20 halierov, reverz, vzor 1993 //
A 20 haller coin, reverse, 1993 series

Minca v hodnote 50 halierov, reverz, vzor 1993 //
A 50 haller coin, reverse, 1993 series

Minca v hodnote 50 halierov, reverz, vzor 1996 //
A 50 haller coin, reverse, 1996 series

Averz všetkých mincí slovenskej meny // Obverse
side of Slovak coins

ho agregátu M1 (zostávajúce dve tretiny sú k dispozícii na vykonávanie bezhotovostných platieb). V krajinách EÚ ukazovateľ podielu M0 na agregáte M1 dosahoval v hodnotenom období zhruba 18%. Ukazovateľ podielu M0 na HDP bol pre Slovensko v roku 2002 priaznivejší, keďže úroveň 7,8% bola porovnateľná s krajinami EÚ, kde sa tento ukazovateľ pohyboval v rozpätí od 3% do 10%.

Trend narastania objemu peňazí v obehu pokračoval i v nasledujúcom roku 2003, keď množstvo obeživa vrátane peňazí v pokladniciach NBS dosiahlo 102,9 mld. Sk. V porovnaní s rokom 2002 hodnota peňazí v obehu vzrástla o 8,7 mld. Sk. Medziročný index rastu hodnoty obeživa zodpovedal medziročnej miere inflácie, ktorá bola na úrovni 9,3%. Vo februári 2003 došlo k neočakávaným výberom hotovosti vo VÚB, a. s., vo výške 4,4 mld. Sk, čo tiež znamenalo, že v tomto mesiaci bol vykázaný najväčší mesačný prírastok obeživa roka. K poslednému dňu roka 2003 bolo v obehu 138,1 mil. kusov bankoviek v hodnote 100,7 mld. Sk a 1 071,3 mil. kusov obehových mincí v hodnote 1,5 mld. Sk. Zostávajúcu časť v hodnote 471,2 mil. Sk tvorili pamätne mince. Podiel dvoch najväčších nominálnych hodnôt bankoviek päťtisícikorunovej bankovky a tisícikorunovej bankovky predstavoval na celkovom prírastku obeživa v danom roku 96,6%. Počet obehových mincí vzrástol o 31,3 mil. kusov. U desaťhalierových a dvadsaťhalierových mincí bol zaznamenaný pokles z dôvodu uvažovaného ukončenia ich platnosti k 31. 12. 2003. Pri hodnotení obeživa vo vzťahu k niektorým makroekonomickým údajom, ako je napr. hodnotenie podielu množstva peňazí v obehu mimo pokladníc bánk na agregáte M1 a pomere M0 na nominálnom HDP v SR, v roku 2003 neboli zaznamenané výraznejšie zmeny pri porovnaní týchto pomerových ukazovateľov s predchádzajúcimi rokmi.

Významným rokom z hľadiska riadenia a zabezpečovania hotovostného peňažného obehu bol na Slovensku rok 2004. Na základe schváleného zámeru úschovy a spracovávania peňazí výlučne vo vlastných miestach na to určených sa od 1. 4. 2004 činnosť vydávania peňazí postupne vykonávala v nových priestoroch expozitúr NBS v Trenčíne, Žiline, Nových Zámkoch, Lučenci, v Humennom a v Poprade. Správa zásob peňazí v pobočkách VÚB, a. s., bola zrušená a zásoby obeživa sa premiestnili do expozitúr, resp. do ostatných spracovateľských miest NBS. Hodnota peňazí v obehu k 31. 12. 2004 bola vo výške 109,9 mld. Sk (vrátane slovenských pamätných mincí a pamätných mincí vydaných do roku 1993), čo zodpovedalo medziročnému indexu rastu obeživa 6,8%. V roku 2004 došlo k poklesu počtu obehových mincí o 49,1 mil. kusov

z titulu ukončenia platnosti desaťhalierových a dvadsaťhalierových mincí k 31. 12. 2003. V roku 2005 vzrástla hodnota obeživa medziročne o 18,4% na 130,1 mld. Sk, čo predstavovalo nárast o 20,2 mld. Sk. Počet bankoviek v obehu posledný deň tohto roka dosiahol 161,8 mil. kusov, čo v prepočte zodpovedalo hodnote 127,6 mld. Sk. 1 064,8 mil. obehových mincí v hodnote 1,7 mld. Sk a 830 tisíc pamätných mincí vydaných NBS v čiastke 612,2 mil. Sk dopĺňali štruktúru obeživa. V percentuálnom vyjadrení sa na obežive roka 2005 podieľali bankovky úrovňou 98,1%, obehové mince tvorili 1,3% a pamätne mince a federálne pamätne mince 0,6%. V tomto roku bola zaznamenaná mierne stúpajúca miera bezhotovostného platobného styku na Slovensku v dôsledku poklesu podielu obeživa mimo bánk (M0) na peňažnom agregáte M1 na úroveň 31% (v roku 2004 to bolo 32,3%).

Stav peňazí v obehu v roku 2006 predstavoval hodnotu obeživa vo výške 143,5 mld. Sk. Obeživo v tomto roku medziročne vzrástlo o 13,4 mld. Sk, resp. o 10,3%. Čistá ročná emisia peňazí za rok 2006 (rozdiel medzi objemom peňazí daným do obehu a príjmom peňazí za určité časové obdobie je vyjadrený ako ročná čistá emisia v súlade s terminológiou ECB) bola vyčíslená na 13,4 mld. Sk, pričom medziročne klesla o 6,8 mld. Sk. Najvyššiu časť čistej emisie predstavovali bankovky v nominálnej hodnote 5 000 Sk (7,5 mld. Sk, resp. 1,5 mil. kusov) a bankovky nominálnej hodnoty 1 000 Sk (5,0 mld. Sk, resp. 5,0 mil. kusov). Podiel týchto dvoch bankoviek na hodnote čistej emisie roka 2006 tvoril 93,4%. Podobne ako v roku 2005, i v roku 2006 sa medziročne znížil podiel agregátu M0 na M1, čo dokumentuje stúpajúcu úroveň bezhotovostného platobného styku na Slovensku.

Stav obeživa k 31. 7. 2007 dosiahol 155,2 mld. Sk vrátane pamätných mincí a nárast oproti minulému roku o 8,1%, resp. medziročný nárast o 11,6 mld. Sk. V štruktúre obeživa z pohľadu vyjadrenia hodnoty dominovali bankovky, ktorých bolo v obehu 186,7 mil. kusov v prepočítanej výške 152,6 mld. Sk, 1 163,2 mil. kusov obehových mincí v hodnotovom vyjadrení 1,8 mld. Sk a takmer 890 tisíc pamätných mincí v čiastke 646,4 mil. Sk. Čistá emisia za rok 2007 bola vyčíslená na 11,6 mld. Sk, pričom najväčšiu časť hodnoty čistej emisie (93,8%) tvorili bankovky nominálnej hodnoty 5 000 Sk a bankovky nominálnej hodnoty 1 000 Sk. Bankovkami s najväčším zastúpením v obehu boli bankovky nominálnych hodnôt 1 000 Sk (65,9 mil. kusov), 20 Sk (38,7 mil. kusov) a 100 Sk (25,5 mil. kusov). V roku 2007 pokračoval trend mierneho nárastu podielu bezhotovostného platobného styku na Slovensku. Podiel M0 na HDP dosiahol v tomto

to cancel 10-haller and 20-haller coins. The proposal was realised in 2002. Invalid commemorative coins of the Czechoslovak currency in the amount of 159.1 thousand Sk that expired on 30 September 2000 were removed from circulation in 2002. The ratio of M0 to M1 aggregate in 2002 reached a value (33.9%) which continued to point to a low level of Slovak non-cash payments, since more than one-third of M1 monetary aggregate is available for the realisation of cash payments (the remaining two-thirds were available for non-cash payments). In that period, the ratio of M0 to M1 aggregate in EU countries amounted to about 18%. The ratio of M0 to GDP in 2002 was better in Slovakia, as the level of 7.8% was comparable with EU countries, where the ratio ranged from 3% to 10%.

The upward trend in the amount of money in circulation also continued in the following year of 2003, when the amount of currency, including money in the NBS coffers, reached 102.9 billion Sk. In comparison with 2002, the value of money in circulation increased by 8.7 billion Sk. The annual growth index of the value of currency corresponded to the year-on-year inflation rate, which was at the level of 9.3%. In February 2003, unexpected withdrawals of cash amounting to 4.4 billion Sk from Všeobecná úverová banka, a. s., occurred, which also meant that the largest monthly increase in currency in that year was reported in February. On 31 December 2003, 138.1 million banknotes in a total amount of 100.7 billion Sk and 1,071.3 million units of circulation coins worth 1.5 billion Sk were in circulation. The remaining part, worth 471.2 million Sk, was represented by commemorative coins. The share of the two largest denominations of banknotes – the 5,000 Sk and 1,000 Sk banknotes – accounted for 96.6% of the overall increase in circulation in that year. The number of circulation coins increased by 31.3 million coins. A decline was recorded in the number of 10-haller and 20-haller coins due to the planned cancellation of their validity on 31 December 2003. In assessing the currency in relation to some macroeconomic data, such as assessment of the ratio of the quantity of money in circulation outside the coffers of banks to M1 aggregate and the M0 ratio to nominal GDP in Slovakia, no significant changes were observed in these ratios in 2003 compared with previous years.

In terms of managing and securing cash circulation, 2004 was a significant year in Slovakia. Based on the approved plan of depositing and processing cash only in the bank's own places determined for that purpose, from 1 April 2004 the activity of

issuing money was gradually carried out in the new premises of the NBS sub-branches in Trenčín, Žilina, Nové Zámky, Lučenec, Humenné and Poprad. Money supply management in the branches of Všeobecná úverová banka, a. s., was cancelled and currency reserves were transferred to the NBS sub-branches or other processing points. The value of money in circulation on 31 December 2004 was 109.9 billion Sk (including Slovak commemorative coins and commemorative coins issued by 1993), which corresponded to an annual growth rate of currency in circulation of 6.8%. In 2004, there was a decline in circulation coins by 49.1 million units caused by the expiration of 10-haller and 20-haller coins on 31 December 2003. In 2005, the value of currency in circulation grew by 18.4% year-on-year to 130.1 billion Sk, representing an increase by 20.2 billion Sk. The number of banknotes in circulation on the last day of that year reached 161.8 million units, corresponding to a value of 127.6 billion Sk. The currency structure was complemented with 1,064.8 million circulation coins worth 1.7 billion Sk and 830 thousand commemorative circulation coins issued by NBS amounting to 612.2 million Sk. In percentage terms, banknotes accounted for 98.1% of the currency in circulation in 2005, circulation coins 1.3% and commemorative coins and federal commemorative coins 0.6%. In that year, a slightly rising level of non-cash payments was recorded in Slovakia due to the decline in the ratio of the currency outside banks (M0) to M1 monetary aggregate to about 31% (it was 32.3% in 2004).

The state of money in circulation in 2006 represented the value of currency of 143.5 billion Sk. In that year, currency in circulation rose by 13.4 billion Sk or by 10.3% year-on-year. Net annual money supply in 2006 (in accordance with ECB terminology, the difference between the amount of money brought into circulation and reception of money for a certain period of time is expressed as an annual net issuance) was estimated at 13.4 billion Sk, which fell by 6.8 billion Sk year-on-year. The highest portion of net issuance was banknotes in denominations of 5,000 Sk (7.5 billion Sk or 1.5 million banknotes) and banknotes in a nominal value of 1,000 Sk (5.0 billion Sk or 5.0 million banknotes). The proportion of the two banknotes to the net issuance value in 2006 accounted for 93.4%. Like in 2005, the ratio of M0 aggregate to M1 decreased year-on-year in 2006, which documented the increasing level of non-cash payments in Slovakia.

The amount of money in circulation on 31 July 2007 reached 155.2 billion Sk, in-

*Minca v hodnote 1 Sk, reverz, vzor 1993 //
A 1 crown coin, reverse, 1993 series*

*Minca v hodnote 2 Sk, reverz, vzor 1993 //
A 2 crown coin, reverse, 1993 series*

*Minca v hodnote 5 Sk, reverz, vzor 1993 //
A 5 crown coin, reverse, 1993 series*

*Minca v hodnote 10 Sk, reverz, vzor 1993 //
A 10 crown coin, reverse, 1993 series*

Bankovka v hodnote 20 Sk, vzor 1993 //
A 20 crown banknote, 1993 series

Bankovka v hodnote 50 Sk, vzor 1993 //
A 50 crown banknote, 1993 series

roku 7,7 %, čo je porovnateľné s dosahovanými výsledkami v krajinách eurozóny.

Rok 2008 bol posledným rokom existencie slovenskej korunovej meny a v znamení príprav na zavedenie eura. K 31. 12. 2008 hodnota slovenského obeživa bola v čiastke 77,8 mld. Sk. Peňažný obeh v SR bol v tomto roku atypický, hodnota obeživa sa postupne znižovala. V posledný deň roka 2008 bolo v obehu 132,3 mil. kusov bankoviek v hodnote 75,5 mld. Sk, 1 119,7 mil. kusov obehových mincí v hodnote 1,5 mld. Sk a 937,2 tisíc kusov pamätných mincí v hodnote 700,5 mil. Sk. Na celkovej hodnote obeživa sa bankovky podieľali 97,1 %. Čistá emisia za rok 2008 podľa oficiálnych údajov dosiahla zápornú hodnotu -77,4 mld. Sk, čo tiež znamená, že z obehu sa v roku 2008 vrátila takmer polovica z hodnoty obeživa vykázaného k 31. 12. 2007. Rozhodujúci podiel na vrátených peniazoch mali bankovky (99,6 %). V obehu pritom zostali bankovky najnižších nominálnych hodnôt 20 Sk (33,5 mil. kusov), 50 Sk (15,3 mil. kusov), 100 Sk (25,4 mil. kusov).

Emisná činnosť NBS

Vydávanie, čiže emitovanie peňazí do obehu v požadovanom objeme, patrí medzi základné funkcie a úlohy Národnej banky Slovenska. Podstatné je to, aby v obehu bolo optimálne, resp. vyvážené množstvo peňazí, to znamená toľko peňazí, koľko zodpovedá reálnemu stavu ekonomiky. Peňazí v obehu by nemalo byť teda ani menej, ale ani viac (inflačné peniaze spôsobujú rast cien), ako si ekonomika vyžaduje.

Štruktúra peňazí slovenskej korunovej meny v rokoch 1993 – 2008 pozostávala zo siedmich nominálnych hodnôt bankoviek 20 Sk, 50 Sk, 100 Sk, 200 Sk, 500 Sk, 1 000 Sk a 5 000 Sk, (postupne bolo vydaných 36 samostatných vzorov bankoviek) a sedem nominálnych hodnôt obehových mincí 10 h, 20 h, 50 h, 1 Sk, 2 Sk, 5 Sk a 10 Sk. Mnohí občania Slovenska si ešte vzhľad bankoviek a mincí určite pamätajú, nakoľko boli v obehu len pred nedávnom. Napriek tomu je namieste si niektoré ich základné informácie a parametre v stručnosti pripomenúť.

Autorom návrhov motívov všetkých slovenských bankoviek je akademický maliar Jozef Bubák, na predných (lícnych) stranách bankoviek sú portréty významných osobností a na zadných (rubových) stranách sú buď pamätné miesta, alebo výtvarne spracované znaky a artefakty spájané so životom a pôsobením týchto osobností. Významné osobnosti Slovenska boli zobrazované na bankovkách aj v minulosti. Tento fakt bol dôležitý aj pri posudzovaní koncepcie stvárnenia prednej a zadnej strany pripravovaných

cluding commemorative coins, and showed an increase over the previous year by 8.1% or a year-on-year increase by 11.6 billion Sk. In terms of expression of values, 186.7 million banknotes in circulation worth 152.6 billion Sk, 1,163.2 million circulation coins worth 1.8 billion Sk and nearly 890 thousand commemorative coins in the amount of 646.4 million Sk dominated the structure of currency in circulation. Net issuance in 2007 was estimated at 11.6 billion Sk, and banknotes in the denomination of 5,000Sk and banknotes in the nominal value of 1,000Sk had the largest portion of the net issuance (93.8%). The most abundant circulating banknotes were those in denominations of 1,000Sk (65.9 million units), 20Sk (38.7 million units) and 100Sk (25.5 million units). In 2007, the trend of a slight increase in the share of non-cash payments in Slovakia continued. The ratio of M0 to GDP reached 7.7% in that year, which was comparable to the results achieved in the euro area countries.

The year 2008 was the last year of existence of the Slovak crown currency and the last year of preparations for the introduction of the euro. On 31 December 2008, the value of Slovak currency was in the amount of 77.8 billion Sk. Circulation in the country was atypical in that year, with the value of currency in circulation gradually decreasing, such that on the last day of 2008 there were 132.3 million banknotes totalling 75.5 billion Sk, 1,119.7 million circulation coins worth 1.5 billion Sk and 937,200 commemorative coins worth 700.5 million Sk in circulation. Banknotes accounted for 97.1% of the total value of money in circulation. According to official data, net issuance in 2008 reached a negative value of -77.4 billion Sk, which also meant that in 2008 almost half the value of currency in circulation reported on 31 December 2007 returned from circulation. Most of the returned money was in banknotes (99.6%). Thus, banknotes in the lowest denominations of 20Sk (33.5 million units), 50Sk (15.3 million units) and 100Sk (25.4 million units) remained in circulation.

Issuing Activity of NBS

Issuing, or putting money into circulation in the required amount, is one of the basic functions and roles of Národná banka Slovenska. It is essential to put an optimal or balanced amount of money into circulation, i.e. the amount corresponding to the real state of the economy. The money in circulation, therefore, should not be less, and should not be more (inflation money causes price increases) than is required by the economy.

From 1993 to 2008, the structure of the Slovak crown currency consisted of seven denominations of banknotes – 20Sk, 50Sk, 100Sk, 200Sk, 500Sk, 1,000Sk and 5,000Sk (gradually 36 different designs of banknotes were issued) and seven denominations of circulating coins – 10 h, 20 h, 50 h, 1Sk, 2Sk, 5Sk and 10Sk. Many citizens of Slovakia certainly remember the design of banknotes and coins, as they were in circulation only recently. Nevertheless, it is necessary to recall briefly some of the basic information and parameters.

The author of the designs of all the Slovak banknotes was painter Jozef Bubák. The front (obverse) sides of banknotes portrayed significant historical personalities and the back (reverse) sides either places of remembrance or artistically processed features and artefacts associated with the life and action of the personalities. Notable personalities of Slovakia had also been shown on banknotes in the past. This fact was also important when considering the concept of rendering the front and back sides of prepared banknotes and their subsequent artistic expression. The issue, but in particular the use of banknotes and coins is related to their gradual wear and tear. NBS therefore withdrew worn and damaged money from circulation and replaced them with new currency, if necessary. Discarded currency was subsequently depreciated under the supervision of

*Bankovka v hodnote 100 Sk, vzor 1993 //
A 100 crown banknote, 1993 series*

Bankovka v hodnote 200 Sk, vzor 1995 //
A 200 crown banknote, 1995 series

Bankovka v hodnote 1 000 Sk, vzor 1993 //
A 1,000 crown banknote, 1993 series

bankoviek a ich následného výtvarného riešenia. S vydávaním, ale najmä s používaním bankoviek a mincí súvisí ich postupné opotrebovanie. NBS preto opotrebované a poškodené peniaze podľa potreby sťahovala z obehu a nahrádzala ich novým obeživom. Vyradené obeživo sa následne komisionálne znehodnocovalo. Z hľadiska životnosti, resp. dĺžky používania peňazí v obehu, papierové peniaze podliehajú vo všeobecnosti opotrebeniu a ich poškodeniu rýchlejšie ako kovové peniaze. Z tohto dôvodu bankovky bolo potrebné nahrádzať v obehu častejšie ako mince.

Slovenské bankovky vykazujú vysoký stupeň zabezpečenia proti falšovaniu tým, že pri ich výrobe bolo aplikované zavedenie viacerých ochranných prvkov. Stupeň ochrany slovenských bankoviek sa postupne od roku 1993 zdokonaľoval, resp. na bankovkách rôznych nominálnych hodnôt boli vykonávané postupne viaceré úpravy majúce za cieľ zvýšiť úroveň ich ochrany proti falšovaniu a zároveň znížiť možnosť ich napodobovania na minimum. Napr. už v roku 1996 bola upravená farebnosť stokorunových a päťstokorunových bankoviek, v roku 1999 sa zvýšil stupeň ochrany bankoviek nominálnych hodnôt 200 Sk, 1 000 Sk a 5 000 Sk a v roku 2000 bola päťstokorunová bankovka s viacerými ochrannými prvkami: vysoko svetlým vodoznakom, opticky premenlivou farbou a ochranným povlakom. Na tisícokorunovej bankovke bola použitá vysoko reflexná fólia a na päťtisícokorunovej bankovke kinegram. Všetky slovenské bankovky majú okrem voľne viditeľných ochranných prvkov aj ochranné prvky, ktoré nie sú viditeľné voľným okom. Ochranné drobné vlákna nachádzajúce sa v papieri bankoviek nie je možné vidieť bez použitia špeciálnej techniky. Tieto sa ale dajú zistiť a tým aj overiť len pomocou osobitných technických pomôcok, s využitím napr. infračerveného svetla. Zabezpečeniu vysokého stupňa ochrany slovenských bankoviek proti ich falšovaniu sa venovala stála pozornosť až do vydania poslednej bankovky nominálnej hodnoty 1 000 Sk v roku 2007.

Jednotlivé nominálne hodnoty slovenských bankoviek boli tlačené na špecializovaných tlačiarňach v zahraničí, ktorými boli tlačiarne: BA Banknote Ottawa, Kanada; Canadian Bank Note Company, Kanada; Giesecke and Devrient Mníchov, Nemecko; Francois-Charles Oberthur Fiduciaire, Rennes, Francúzsko; De La Rue Gateshead, Veľká Británia; Oesterreichische Banknoten und Sicherheitsdruck GmbH., Rakúsko; De La Rue Zejtun, Malta; Polska Wytwórnia Papierow Wartosciowych, Poľsko.

Súčasťou peňažnej sústavy slovenskej korunovej meny boli okrem bankoviek aj obehové

a special commission. In terms of the life or duration of money in circulation, in general paper money is subject to wear and damage faster than metal money. For this reason, it was necessary to replace banknotes in circulation more often than coins.

Slovak banknotes showed a high degree of security against counterfeiting as a number of security features were applied in their manufacture. Since 1993, the degree of protection of Slovak banknotes had been gradually refined, which meant that banknotes of various denominations were progressively modified to increase the level of their protection against counterfeiting and reduce the possibility of their counterfeiting to a minimum. For example, as early as 1996 the colour of 100-crown and 500-crown banknotes was adjusted, and in 1999 the level of protection of banknotes in denominations of 200Sk, 1,000Sk and 5,000Sk was increased, and in the year 2000 the 500-crown banknote was protected using several security features – a high bright watermark, optically variable ink and a protective coating. A highly reflective foil was used for one-thousand-crown banknotes and a kinegram for five-thousand-crown banknotes. In addition to visible security features, all Slovak banknotes also contained security features that were not visible to the naked eye. Protective tiny fibres found in banknote paper could not be seen without using special equipment. However, they could be detected and thus verified only by special technical aids, such as using infrared light. Constant attention was paid to ensuring a high-level protection of Slovak banknotes against counterfeiting until the date of the issue of the last banknote of nominal value of 1,000Sk in 2007.

Individual denominations of Slovak banknotes were printed in specialised printers abroad, which were the BA Banknote Ottawa, Canada; Canadian Bank Note Company, Canada; Giesecke and Devrient, Munich, Germany; Francois-Charles Oberthur Fiduciaire, Rennes, France; De La Rue Gateshead, United Kingdom; Oesterreichische Banknoten und Sicherheitsdruck GmbH., Austria; De La Rue Zejtun, Malta; and Polska Wytwórnia Papierow Wartosciowych, Poland.

In addition to banknotes, circulation coins were part of the monetary system of the Slovak crown currency. All denominations of coins used were produced in the Kremnica Mint. Each circulation coin contained the mark of the Kremnica Mint – MK – as well as the initial “Z” of the author of the Slovak circulation coins – Drahomír Zobek. The structure

*Bankovka v hodnote 500 Sk, vzor 1993 //
A 500 crown banknote, 1993 series*

*Bankovka v hodnote 5 000 Sk, vzor 1995 //
A 5,000 crown banknote, 1995 series*

Pamätná minca k 10. výročiu vzniku Slovenskej republiky, autor Ludmila Cvengrošová, 2003 // Collector coin commemorating the 10th anniversary of the Slovak Republic, designed by Ludmila Cvengrošová, 2003

mince. Všetky používané nominálne hodnoty mincí boli vyrobené v Mincovni Kremnica. Na každej obehovej minci sa nachádza spolu so značkou kremnickej mincovne MK aj iniciála „Z“ autora slovenských obehových mincí Drahomíra Zobeka. Štruktúra materiálu, veľkostné a hmotnostné parametre jednotlivých nominálnych hodnôt mincí boli stanovené tak, aby vyhovovali v maximálnej možnej miere požiadavke ich ľahkej identifikácie pri ich praktickom používaní. Na predných (lícnych) stranách mincí sa okrem štátneho znaku Slovenskej republiky nachádza nápis SLOVENSKÁ REPUBLIKA.

Národná banka Slovenska od roku 1993 do roku 2004 zabezpečovala vydanie i distribúciu jednotlivých ročníkov týchto obehových mincí na zberateľské účely vo forme kompletných súborov mincí. Tieto boli vydávané spolu so žetónom, ktorý sa každý rok obmieňal. Od roku 2005 vydávanie a distribúciu súborov obehových mincí prevzala priamo Mincovňa Kremnica. Zvolený základný rad nominálnych hodnôt slovenskej mincovnej sústavy pozostávajúci zo siedmich obehových mincí plne zodpovedal potrebám a vyhovoval praktickým požiadavkám občanov pri realizovaní nákupov a obstarávaní služieb.

Pri výrobe mincí bol pri najnižších halierových hodnotách, t. j. pri desaťhalierniku, dvadsaťhalierniku a päťdesiathalierniku, použitý hliník ako dominantný mincový materiál, pri päťdesiathalierovej minci vzor 1996 to bolo železo galvanizované medeným povlakom. Minca nominálnej hodnoty 1 Sk (základná jednotka korunovej meny) je pokovovaná bronzovým povlakom, pričom základom mince je železo. Základným výrobným mincovým materiálom

dalších obehových mincí vyšších nominálnych hodnôt, t. j. dvojkorunovej a päťkorunovej mince, je tiež železo s galvanizáciou niklovým povlakom. Posledná minca základu mincového radu slovenských obehových mincí desaťkorunová minca bola vyrobená ako zliatina medi, hliníka a niklu, kde v štruktúre použitých mincových kovov rozhodujúci podiel predstavuje meď (920 dielov medi na 1 000 dielov zliatiny). Obehové mince nominálnych hodnôt 50 h (vzor 1996), 1 Sk, 2 Sk a 5 Sk reagujú na magnetizmus, zvyšné mince obehovej sústavy nie. Desaťhalierové a dvadsaťhalierové obehové mince mali zákonnú platnosť na území Slovenska do 31. decembra 2003.

Národná banka Slovenska vydávala pravidelne od roku 1993 do roku 2008 pamätne mince, pričom námetové stvárnenie týchto mincí je širšie. Týka sa napr. výročí významných osobností a pamätných udalostí, ochrany prírody, vedy a techniky, pamiatok zaradených do svetového dedičstva a pod. Pamätne mince boli takmer všetky razené výlučne v Kremnici. Hlavným mincovým kovom bolo striebro a zlato, resp. zliatiny striebra a zliatiny zlata. V ojedinelých prípadoch, kde bolo hlavným mincovým kovom zlato, bol použitý drahý kov platina a paládium. V období rokov 1993 – 2008 bolo vydaných spolu 54 pamätných strieborných mincí v dvoch vyhotoveniach, v bežnej kvalite a vo vysokom lesku, v tzv. kvalite proof, 10 zlatých pamätných mincí a 3 pamätne mince v kombinácii zlata a ďalších vzácnych kovov. Slovenské pamätne mince po výtvarnej stránke a z hľadiska štandardnej mincovej kremnickej výroby mnohokrát zaujali nielen pozornosť verejnosti, ale našli kladnú odozvu aj v odborných kruhoch doma aj v zahraničí.

Pamätná zlatá minca v hodnote 5 000 Sk k 100. výročiu úmrtia veľkomoravského panovníka Svätopluka, autor Vojtech Pohanka, 1994 // A 5,000 crown gold collector coin commemorating the 1100th anniversary of the death of Svätopluk, a Great Moravian ruler, designed by Vojtech Pohanka, 1994

Zaujímavou kategóriou emisnej činnosti NBS je vydanie striebornej pamätnej mince nominálnej hodnoty 2 000 Sk k jubilejnému roku 2000 v tvare osemuholníka, v roku 2003 vydanie súboru obdĺžnikových strieborných mincí znázorňujúcich slovenské bankovky a emisia troch pamätných mincí zo zliatiny zlata a ďalších drahých kovov, ktoré zaujali svojím atypickým neštandardným tvarom so zaoblenými hranami. V roku 2001 to bola trimetalová minca v nominálnej hodnote 5 000 Sk trojuholníkového tvaru vydaná pri príležitosti začiatku 3. tisícročia, v roku 2003 minca nominálnej hodnoty 10 000 Sk v tvare štvorca vydaná k 10. výročiu vzniku SR a o rok neskôr minca v nominálnej hodnote 10 000 Sk v tvare päťuholníka, ktorá bola vydaná pri príležitosti vstupu SR do EÚ. Všetky pamätne mince oficiálne vydané Národnou bankou Slovenska boli na území Slovenskej republiky aj zákonnými peniazmi do posledného dňa platnosti korunovej meny, ktorým bol 31. december 2008.

Publikácia o slovenských pamätných minciach z rokov 1993 – 2002 // Book on Slovak collector coins issued between 1993 and 2002

of the material, size and weight parameters of coins of each denomination were set to meet the utmost requirement of easy identification in their practical use. In addition to the national emblem of Slovakia, the inscription "SLOVENSKÁ REPUBLIKA" was put on the front (obverse) side of coins.

From 1993 to 2004, Národná banka Slovenska ensured the issue and distribution of a particular annual series of circulation coins for collectors in the form of complete sets. These were issued together with a token, which varied each year. From 2005, the issuance and distribution of sets of circulation coins was handled directly by the Kremnica Mint. The selected basic range of denominations of the Slovak coin system consisting of seven circulating coins fully met the needs and practical requirements of citizens in purchasing goods and services.

In producing coins of the lowest haller values, i.e. 10-haller, 20-haller and 50-haller coins, aluminium was used as the dominant coin material, and for 50-haller coin, model 1996, galvanised copper-plated iron was used. The coin with a nominal value of 1 Sk (the basic unit of the crown currency) was bronze-plated, and the base of the coin was iron. The main material for production of other circulation coins of higher denominations, i.e. two-crown and five-crown coins was also galvanised nickel-plated iron. The last coin of the basic range of the Slovak circulation coins was a ten-crown coin produced of an alloy of copper, aluminium and nickel, where copper accounted for the highest share in the structure of metals used to make the coins (920 parts of copper to 1,000 parts of alloy). Circulation coin in denominations of 50 h (model 1996), 1 Sk, 2 Sk and 5 Sk responded to magnetism, unlike the rest of the circulatory system. 10-haller and 20-haller circulation coins were legally valid in Slovakia to 31 December 2003.

From 1993 to 2008, Národná banka Slovenska regularly issued commemorative coins. The thematic designs of the coins were wide – for example, anniversaries of important personalities and commemorative events, protection of nature, science and technology, sites included in the World Heritage sites and the like. Nearly all of the commemorative coins were minted exclusively in Kremnica. The main metals used to make coins were silver and gold, or silver alloys and gold alloys. In rare cases where the main metal to make coins was gold, precious metals – platinum and palladium – were used. In the period from 1993 to 2008, a total of 54 commemorative

silver coins were issued in two variants, in a normal quality and high gloss, and 10 gold commemorative coins and 3 commemorative coins were made of combined gold and other precious metals in the so-called proof quality. In terms of artwork as well as in terms of the standard coin production in Kremnica, Slovak commemorative coins often attracted not only the public, but they also found a positive response in professional circles at home and abroad.

One interesting category of NBS issuing activity was the issue of a silver commemorative octagon-shaped coin in denomination of 2,000 Sk devoted to the Jubilee of the year 2000, and in 2003 the issue of set of rectangular silver coins depicting Slovak banknotes and the issue of three commemorative coins from an alloy of gold and other precious metals which were made more attractive by their atypical non-standard shape with rounded edges. In 2001, a three-metal triangular-shaped coin in denomination of 5,000 Sk was issued on the occasion of the beginning of the third millennium; in the year 2003 a square-shaped coin in a nominal value of 10,000 Sk was issued on the occasion of the 10th anniversary of the establishment of the Slovak Republic; and a year later a pentagon-shaped coin in a nominal value of 10,000 Sk, was issued on the occasion of the accession of the Slovak Republic to the European Union. All commemorative coins issued officially by Národná banka Slovenska were also lawful money in the Slovak Republic until the last day of validity of the crown currency, which was on 31 December 2008.

Trimetalová pamätná minca Začiatok 3. tisícročia, autor Patrik Kovačovský, 2001 // Trimetal collector coin marking the beginning of the 3rd millennium, designed by Patrik Kovačovský, 2001

Prvá cena v súťaži o najkrajšiu slovenskú pamätnú mincu v období rokov 1993 – 2002 // First prize in the competition for the most beautiful Slovak collector coin issued between 1993 and 2002

kapitola 8

8. Vznik a zavedenie eura na Slovensku. Euro a dlhová kríza

(Pavol Kyjac)

Školenie k ochranným prvkom eurových bankoviek 6. 11. 2001 // Training on security features of euro banknotes held on 6 November 2001

Prijatiu novej meny na Slovensku k 1. januáru 2009 predchádzalo zavedenie spoločnej európskej meny začiatkom roka 2002 v dvanástich členských krajinách Európskej únie (EÚ), ktoré tým vytvorili spoločnú menovú úniu označovanú aj ako eurozóna. V rokoch 2007 – 2011 sa postupne v ďalších piatich európskych krajinách v hotovostnom platobnom styku začala ako obeživo používať namiesto národných mien týchto krajín nová mena s názvom euro. Názov novej meny bol vybraný na summite v Madride v roku 1995. O projekte zavedenia európskej meny, jeho výhodách, nevýhodách a neskôr aj o konkrétnych skúsenostiach používania tej istej meny vo viacerých krajinách bolo prezentovaných množstvo názorov, stanovísk a vyjadrení. Problematika jednotnej európskej meny bola pritom doplnená najrozmanitejšími analýzami a tvrdeniami.

Vytvorenie eurozóny

Európa sa v rámci európskej integrácie, ktorej súčasťou boli úvahy o jednej mene, zaoberala už na začiatku 50. rokov minulého

storočia. Reálnejšie sa však s myšlienkou vzniku európskej meny, v súlade s faktografiou, začalo uvažovať až na začiatku 70. rokov, pričom hlavný dôraz bol kladený na oblasť výmenných kurzov členských krajín Európskeho spoločenstva. Výsledkom snáh o stabilizovanie menovej oblasti bolo vytvorenie Európskeho menového systému v roku 1979. V bezhotovostnom platobnom styku členských krajín Európskeho spoločenstva sa začala používať zúčtovacia európska menová jednotka ECU (European Currency Unit). Bol to však len prvý krok na ceste k vytvoreniu spoločnej meny, ktorá mala byť zavedená a mala fungovať v hotovostnom platobnom styku v krajinách EÚ ako hotovostné peniaze. Táto snaha a ambícia na vznik európskej meny jednotne platnej vo všetkých zúčastnených krajinách bola premietnutá do Zmluvy o Európskej únii a do Zmluvy o hospodárskej a menovej únii podpísanej v Maastrichte v roku 1991 predstaviteľmi dvanástich členských štátov a vlád. Ako je všeobecne známe, zmluva z Maastrichtu určila termín prechodu na spoločnú menu v bezhotovostnom platobnom styku k 1. januáru 1999 a ako obeživo, teda v hotovostnom platobnom styku začalo euro fungovať o tri roky neskôr. Euro je v súčasnosti oficiálnou menou v sedemnástich členských krajinách EÚ, so súhlasom Európskeho spoločenstva je však legálnym platidlom i v niektorých krajinách, ktoré nie sú členmi EÚ. Nedávno sme si pripomenuli 10. výročie od zavedenia eurobankoviek a euromincí, čo nám umožnilo vrátiť sa k názorom, ktoré presadzovali zavedenie eura, ale aj tých stanovísk, ktoré zaznievali proti experimentu zavedenia eura. Väčšina zástancov zavedenia jednej európskej meny do praxe poukazovala najmä na to, že plynúce výhody z realizovania výmeny národných mien za spoločnú menu

Tlačová beseda k návrhom slovenských eurových mincí 21. 12. 2005 // Press conference on the designs of the Slovak euro coins held on 21 December 2005

chapter 8

8. The Origin and Adoption of the Euro in Slovakia. The Euro and the Debt Crisis

(Pavol Kyjac)

The adoption of the new currency in Slovakia on 1 January 2009 was preceded by the introduction of the single European currency in twelve member states of the European Union (EU) in early 2002, which thus created a common monetary union also known as the euro area. From 2007 to 2011, five other European countries gradually began to use the new currency named the euro in cash payments instead of their national currencies. The name of the new currency was chosen at a summit in Madrid in 1995. A number of views, opinions and statements were presented there about introducing the European currency, its advantages and disadvantages, and then later concrete experiences in using the same currency in different countries. The issue of the single European currency was supported with the most diverse analyses and arguments.

Creation of the Euro Area

In the context of European integration, Europe considered introducing a single currency even at the beginning of the 1950s. However, in accordance with facts it began to think more feasibly about the idea of the single European currency in the early 1970s. Primary emphasis was placed on the area of the exchange rates of the European Community Member States. Efforts to stabilise the currency area resulted in the creation of the European Monetary System in 1979. In the non-cash payment system of the European Community Member States the European currency unit of accounting – ECU (European Currency Unit) – began to be used. But this was only the first step towards a common currency which was to be introduced and to operate in cash payments in EU countries as cash money. The desire and ambition to give rise to a European currency uniformly valid in all participating countries was reflected in

the Treaty on European Union and the Treaty on Economic and Monetary Union signed by the representatives of twelve member states and governments in Maastricht in 1991. As is well known, the Maastricht Treaty set the date of transition to the single currency in the non-cash payment system as 1 January 1999. The euro then began to work as a currency in cash payments three years later. The euro is now the official currency of seventeen EU Member States. But with the consent of the European Community it is also legal tender in some countries which are not EU members. Not long ago we commemorated the 10th anniversary of introducing euro banknotes and coins, which allowed us to return to the views which promoted the introduction of the euro, but also the opinions that were against the euro experiment. Most advocates of the introduction of a single European currency in practice pointed out particularly that in the long term, but perhaps even more in the medium term, the benefits accruing from realising the exchange of national currencies for a common currency would be greater than the disadvantages of accession to the European Monetary Union

Hodnotenie návrhov slovenských eurových mincí 14. 10. 2005 // Assessment of designs for the national sides of Slovak euro coins, 14 October 2005

Otvorenie výstavy Slovenské eurové mince v Národnej banke Slovenska 12. 5. 2006 // Ceremonial opening of the exhibition "Slovak Euro Coins" at Národná banka Slovenska, 12 May 2006

Slovenská strana mince v hodnote 5 centov //
National side of the Slovak 5 cent coin

Slovenská strana mince v hodnote 50 centov //
National side of the Slovak 50 cent coin

Slovenská strana mince v hodnote 1 euro //
National side of the Slovak €1 coin

Slovenská strana mince v hodnote 2 eurá //
National side of the Slovak €2 coin

budú z dlhodobého, ale snáď i zo strednodobého hľadiska väčšie ako nevýhody vstupu do Európskej menovej únie (EMÚ) a následného zavedenia jednotnej európskej meny. Súčasne poukazovali na to, že z krátkodobého hľadiska sa zavedenie eura v niektorých ekonomikách prejaví skôr negatívne.

Aj keď sa ku vzniku a fungovaniu eurozóny často vyjadrovali protichodné názory a ekonomické postoje, dochádzalo medzi odborníkmi a laikmi k relatívnej zhode v tom, že samotné zavedenie eura možno jednoznačne zaradiť medzi tie projekty, ktoré svojím rozsahom, ale i významom nesporne patria medzi najodvážnejšie, aké v novodobej histórii zúčastnené krajiny podstúpili. Najodvážnejšie predovšetkým preto, že i napriek mnohým protichodným stanoviskám ekonómov a odborníkov z oblasti bankovníctva a peňažníctva vrátane popredných svetových kapacít z odboru ekonómia, keď boli formulované názory a predkladané rôzne teoretické výstupy o výhodách a nevýhodách prechodu na spoločnú menu, realnosti i životaschopnosti fungovania spoločnej meny, podporené mnohými odbornými analýzami a teoretickými predikciami možného vývoja po pristúpení k používaniu novej spoločnej menovej jednotky (tieto predchádzali v jednotlivých krajinách k rozhodnutiu zameniť národnú menu za jednotnú menu viacerých krajín), všeobecným faktom zostáva, že projekt zavedenia spoločnej meny je v súčasnosti stále ojedinelý, a teda unikátny. Jednotlivé krajiny, ktoré dnes používajú euro, sa totiž rozhodli, ako členské krajiny eurozóny po splnení prísnych ekonomických podmienok, tzv. maastrichtských kritérií, a nastavení zodpovedajúcich ekonomických parametrov schválených a vyžadovaných Európskym spoločenstvom (ES) od jednotlivých krajín, participovať na prijatí spoločnej európskej meny, inými slovami, rozhodli sa byť pripravení zúčastniť sa na experimente nahradenia národnej meny novou menou platnou spoločne vo viacerých krajinách v presvedčení, že ide o zmysluplný a súčasne ekonomicky výhodný projekt pre ich krajinu. Je potrebné zdôrazniť, že vo svete nič podobné nebolo v takomto rozsahu zavedené do praxe a ani reálne odskúšané. Zaručiť, že systém bude úspešne fungovať a že bude životaschopný, nemohol v podstate nik. Existovali len potenciálne pozitívne, resp. negatívne predikcie vývoja a ich zdôvodnenia. Pre prípad vzniku možných ťažkostí krajiny eurozóny nedisponovali žiadnym plánom záchrany – pomoci a boli a v súčasnosti sú odkázaní pri riešení problémov v podstate na improvizáciu. Členstvo v eurozóne nepredpokladalo s vystúpením

niektorého jej člena zo systému z akýchkoľvek dôvodov.

Napriek tomu, že verejnosť na Slovensku bola dennodenne z každej strany informovaná o projekte zavedenia jednotnej európskej meny, ako aj o aktuálnom vývoji európskej meny, je potrebné si pripomenúť niektoré súvislosti zavedenia eura a ich prepojenosť. Veľmi dôležitým faktorom totiž je, že snaha i samotné zavedenie európskej meny nebol len ekonomický projekt, ale prevládali v ňom hlavne politické aspekty (jednotná Európa, geopolitická situácia atď.). To bol, ako sa ukazuje, aj dôvod, prečo sa od začiatku ekonomické aspekty nepresadzovali dôsledne vo všetkých krajinách eurozóny (napr. dlho akoby tolerovaná veľká zadlženosť). Niektoré nedostatky, ktoré neboli dostatočne zohľadnené pri zavádzaní európskej meny, obnažila až finančná kríza.

Vstup Slovenska do eurozóny

Slovensko sa zaviazalo prijať novú menu euro podpisom prístupovej zmluvy s EÚ 16. apríla 2003. Táto zmluva neobsahovala žiadny časový údaj týkajúci sa pristúpenia do menovej únie. V júli 2003 bola schválená Stratégia prijatia eura, ktorá predstavovala prvý krok na ceste, ktorej završením bola nová mena. Prijatie Slovenska do eurozóny, rovnako ako každej kandidátskej krajiny, ktorá chcela nahradiť svoju národnú menu novou spoločnou menou, bolo podmienené splnením štyroch záväzných podmienok. Tieto podmienky predstavovali kritériá nominálnej konvergencie, tzv. maastrichtské kritériá. Sprievodnou a z pohľadu reálneho uskutočnenia náhrady národnej meny inou menou aj logickou podmienkou bola nutnosť zosúladiť príslušnú legislatívu krajiny s pravidlami EÚ platnými v eurozóne pre danú oblasť. Slovenská republika splnila v predstihu všetky kritériá potrebné na prijatie za člena menovej únie vrátane zosúladenia slovenských zákonov so Zmluvou o založení EÚ a so Štatútom Európskej centrálnej banky (ECB). Splnenie týchto prísnych kritérií bolo možné dosiahnuť vďaka zodpovednému prístupu Slovenskej republiky, všetkých zainteresovaných subjektov štátu vrátane Národnej banky Slovenska, ktorá v spolupráci s vládou SR v rámci komplexného Národného plánu zavedenia eura permanentne vytvárala predpoklady smerujúce k naplneniu spoločného cieľa, ktorým bolo dosiahnutie čo najlepších makroekonomických výsledkov v období pred vstupom do eurozóny. Slovensko splnilo predpísané podmienky:

inflačné kritérium, keď priemerná inflácia za posledných 12 mesiacov meraná podľa harmonizovaného indexu spotrebiteľských

(EMU) and subsequent introduction of the single European currency. At the same time, they pointed out that in the short term, introducing the euro would be reflected rather negatively in some economies.

Even though opposing views and economic attitudes regarding the formation and functioning of the euro area often appeared, there was relative consensus between experts and lay people in the opinion that introducing the euro could clearly be included among the projects that undoubtedly belong, in both their extent and their meaning, among the bravest that the countries concerned had ever undertaken in modern history. Bravest mainly because despite the many conflicting opinions of economists and experts in the field of banking and finance (including some of the world's leading economists), when the opinions and different theoretical outcomes regarding the pros and cons of the transition to the common currency and the feasibility and viability of operation of the common currency supported by many expert analyses and theoretical predictions of possible developments after accession to the use of the new common monetary unit (in individual states, these were preceded by decisions to exchange their national currencies for the single currency of several countries) were formulated and submitted, the general fact is that introducing the common currency project still remains extraordinary, and therefore unique. The countries using the euro today decided to participate in the adoption of the common European currency as member countries of the euro area after meeting strict economic requirements – the so-called Maastricht criteria – and setting the appropriate economic parameters agreed upon and required by the European Community (EC) from each country. In other words, they decided to be ready to participate in the experiment of exchanging their national currency for a new currency valid commonly in several countries in the belief that it was a meaningful as well as economic project for their country. It should be noted that nothing similar in the world had been put into practice and really tested to such an extent. In fact, nobody could guarantee that the system would be viable and able to work successfully. Only potentially positive or negative predictions and their justifications existed in regard to the development. In the case of possible difficulties arising, the euro area countries did not have any plan available for salvation or assistance, and they were and at present still are in need of solving problems by improvisation. Membership in the euro area did not anticipate the withdrawal of any member from the system for any reason.

Although the public in Slovakia was informed about the project of introducing the single European currency as well as the current development of the European currency from all sides on a daily basis, it is necessary to recall some of the events related to the euro introduction and their interconnectedness. A very important fact is that the effort and the introduction of the single European currency itself was not only an economic project, but it was mainly dominated by political aspects (a united Europe, the geopolitical situation, etc.). As it turns out, this was why from the beginning the economic aspects were not strictly enforced in all euro area countries (for example, long quasi-tolerated heavy indebtedness). Certain adverse effects not sufficiently taken into account when adopting the euro were revealed by the financial crisis.

Slovakia's Accession to the Euro Area

Slovakia undertook to adopt a new currency, the euro, by signing the accession treaty with the EU on 16 April 2003. The treaty did not contain any indication regarding the time of accession to the monetary union. In July 2003, the Strategy for Adopting the Euro was approved, which was a first step on the path that would culminate in the new currency. The acceptance of Slovakia, as with any candidate country which wanted to replace its national currency with the new common currency, was subject to the fulfilment of four binding conditions. These conditions were nominal convergence criteria – the so-called Maastricht criteria. The accompanying and, in view of the genuine realisation of national currency replacement with another currency, also logical prerequisite was the need to harmonise the relevant legislation of the relevant country with the EU rules applicable in the euro area for the respective sphere. The Slovak Republic met all of the criteria necessary for membership of the monetary union in advance, including the harmonisation of Slovak legislation with the Treaty Establishing the European Community and the Statute of the European Central Bank (ECB). Meeting the stringent criteria was achieved by the responsible approach of the Slovak Republic and all stakeholders, including Národná banka Slovenska, which in cooperation with the Government of the Slovak Republic and within the comprehensive National Euro Changeover Plan constantly created conditions to reach the common goal, which was to achieve the best macroeconomic results in the period prior to the entry into the euro area. Slovakia fulfilled the prescribed conditions:

the inflation criterion, when the average inflation for the last 12 months measured by the Harmonised Index of Consumer Prices

Vítazstvo slovenskej dvojeurovej obehovej mince v celosvetovej súťaži organizovanej vydavateľom numizmatickej literatúry Krause Publications v roku 2011 // the Slovak €2 coin that won an international competition organised in 2011 by Krause Publications, a publisher of numismatic literature

Pamätná minca 10. výročie eurových bankoviek a mincí, autor Helmut Andexlinger, 2012 // Commemorative coin marking "Ten years of euro banknotes and coins", designed by Helmut Andexlinger, 2012

Pamätná minca 20. výročie 17. novembra 1989 (Dňa boja za slobodu a demokraciu), autor Pavel Károly, 2009 // Commemorative coin marking "20th anniversary of 17 November 1989 (Day of the fight for freedom and democracy)", designed by Pavel Károly, 2009

Štartovacie balíčky eurových mincí // Euro starter kits

Štartovacie balíčky eurových mincí // Euro starter kits

Ochranné prvky eurových bankoviek – holografický pruh // Security features of euro banknotes – holographic metal stripe

cien (HICP) neprekročila priemer troch krajín EÚ s najlepšimi výsledkami v oblasti cenovej stability o viac ako 1,5 percentuálneho bodu;

kritérium týkajúce sa verejných financií, pričom deficit verejných financií za posledný posudzovaný rok podľa metodiky ESA95 neprekročil 3 % HDP a celkový verejný dlh nepresiahol 60 % HDP;

kritérium stability výmenného kurzu, keď počas dvoch rokov v období pred hodnotením slovenská koruna, ktorá bola súčasťou mechanizmu výmenných kurzov (ERMII), nevybočila z určeného fluktuatívneho pásma a jednostranne nedevalvovala;

kritérium stability dlhodobých úrokových sadzieb, pri ktorom priemer úrokových sadzieb u dlhodobých štátnych alebo relevantných dlhopisov nebol vyšší, ako bol priemer troch krajín EÚ s najlepšimi výsledkami o viac ako 2 percentuálne body.

Naša krajina bola pozitívne hodnotená Európskou komisiou (EK) z hľadiska existencie prepracovanej komunikačnej stratégie, takže obyvateľstvo aj podnikateľské subjekty boli počas niekoľkých rokov pravidelne informovaní o priebehu príprav a o celkovom procese zavádzania eura v krajine vrátane informácie týkajúcej sa podoby slovenských euromincí, ako aj technickej stránky postupu nahradenia slovenskej meny za euromenu. Slovensko splnilo všetky štyri podmienky potrebné na vstup do eurozóny, pričom podľa oficiálnych údajov priemerná inflácia aj deficit verejných financií boli vykázané na úrovni 2,2 %, verejný dlh dosiahol 29,4 % HDP a priemerná dlhodobá úroková sadzba predstavovala úroveň 4,5 %. Faktom zostáva, že splnenie inflačného kritéria bolo pre Slovensko najťažšie. Oficiálne upozornenie zo strany ECB sa v tom čase týkalo práve obavy o ďalší vývoj inflácie na Slovensku. Plnenie štyroch maastrichtských kritérií pre Slovensko potvrdil Eurostat v apríli 2008, pričom z hľadiska kritériálneho vymedzenia bolo možné konštatovať, že Slovensko predpísané požiadavky Maastrichtu na vstup do eurozóny reálne splnilo. Z pohľadu Slovenska deklarovateľnými výhodami pristúpenia Slovenska do eurozóny bolo napr. to, že výmenou slovenskej koruny za euro došlo k odstráneniu kurzového rizika, k zníženiu transakčných nákladov pri výmene devíz a valút, ale aj k podieľu účasti na menovej politike ECB s cieľom posilniť menovú stabilitu. Vstup Slovenskej republiky do EMÚ sa prejavil v čase finančnej krízy na reálnom ekonomickom raste, resp. v ekonomike Slovenska, v pozitívnom slova zmysle. Na strane druhej nevýhody vstupu do EMÚ, resp. nevýhody súvisiace

so zavedením eura, sú spájané najčastejšie so stratou flexibility kurzu, a tým možnosti manévrovacieho priestoru dovtedy plynúcej z kurzovej politiky, s premiestnením nástrojov menovej politiky NBS v prospech ECB, ale napr. aj s limitovaním možnosti financovania ekonomických a sociálnych reforiem z dôvodu nutnosti plnenia maastrichtských kritérií a pod. Vstupom do eurozóny malo Slovensko ambíciu dosiahnuť, aby bola stanovená „efektívna“ parita výmenného kurzu, resp. aby bola stanovená úroveň záverečného či východiskového výmenného kurzu SKK voči EUR, na dostatočne zhodnotenej úrovni, čo sa podarilo. Táto zásadná otázka, nasmerovaná k dosiahnutiu výhodného kurzu pre Slovensko, bola s účinnosťou k 1. januáru 2009 naplnená určením konverzného kurzu na úrovni 30,1260 SKK/EUR.

Cenová stabilita ako hlavná úloha a strategický cieľ

ECB od začiatku zavedenia eura, ako je všeobecne známe, kladie najväčší dôraz na cenovú stabilitu v eurozóne, resp. hlavným zmyslom a strategickým cieľom EMÚ je udržanie stability hladiny cien. Cieľové zameranie na vyváženosť cien je pochopiteľné z významného dôvodu, ktorým je udržiavanie stabilných cien z krátkodobého, ale i z dlhodobejšieho hľadiska, keďže v konečnom dôsledku vedie k zvyšovaniu blahobytu obyvateľstva a k jeho spokojnosti, pričom má motivačný charakter prispievajúci k hospodárskej aktivite a k zamestnanosti. Celkový nárast cien tovarov a služieb vedie k poklesu kúpnej sily peňazí, resp. k poklesu ich hodnoty, čo má opačný, t. j. nepriaznivý vplyv na ekonomiku. Negatívny vplyv na ekonomiku má aj pokles cien tovarov a služieb, čo vedie k neželateľnému nárastu kúpnej sily peňazí. V podmienkach trhu na základe dopytu a ponuky zákonite dochádza k zmenám v cenách tovarov a služieb, avšak stabilita cenovej hladiny nemusí byť nutne narušená ani pri relatívne významnejšom raste a poklese cien, pokiaľ prebiehajú súčasne, za to isté vykazované obdobie. Za udržiavanie cenovej stability a z tohto pohľadu za prípadné inflačné trendy je zodpovedná predovšetkým menová politika, keďže inflácia je javom menovým.

Dlhová kríza eurozóny

Praktickú realizáciu menovej politiky eurozóny má v agende a zodpovedá za ňu ECB. Jej rozhodnutia a úlohy vyplývajúce z menovej stratégie sú záväzné pre všetky členské krajiny eurozóny vrátane Slovenska.

(HICP) did not exceed the average of the three EU countries with the best results in terms of price stability by more than 1.5 percentage points;

the criterion regarding public finance, where the government deficit for last year assessed according to ESA95 did not exceed 3% of GDP and total public debt did not exceed 60% of GDP;

the criterion of exchange rate stability, while for two years prior to the evaluation period the Slovak crown, which was part of the Exchange Rate Mechanism (ERM II), did not deviate from the specified fluctuation band and did not depreciate unilaterally;

the criterion of stability of long-term interest rates, at which the average interest rate on long-term government or relevant bonds was not higher than the average of the three EU countries with the best performance by more than 2 percentage points.

Our country was positively assessed by the European Commission (EC) in terms of the existence of a sophisticated communications strategy. Over several years, the population and businesses were regularly informed about the progress of preparations and the overall process of introducing the euro in the country, including information on the form of Slovak euro coins, as well as the technical aspects of the procedure for replacement of the Slovak currency with the euro currency. Slovakia fulfilled all four conditions necessary for entry into the euro area, and according to official data the average inflation and government deficit were reported at 2.2%, public debt reached 29.4% of GDP and the average long-term interest rate was 4.5%. The fact remains that meeting the inflation criterion was the most difficult for Slovakia. An official notice from the ECB at that time expressed worries about the future evolution of inflation in Slovakia. Eurostat confirmed the fulfilment of the four Maastricht criteria for Slovakia in April 2008 and in terms of a criteria-based definition, it could be concluded that Slovakia had genuinely met the prescribed Maastricht criteria to join the euro area. From the viewpoint of Slovakia, the stated advantages of the country's entry into the euro area were, for example, that replacing the Slovak crown with the euro eliminated the exchange rate risk, reduced transaction costs in foreign currency exchange and contributed to the share of participation in the ECB monetary policy to foster monetary stability. During the financial crisis, Slovakia's accession to EMU was reflected in real economic growth or growth in the Slovak economy in a positive sense. On the other hand, the disadvantages of entering EMU, or the disadvantages related to the introduction of the euro, are frequently associated with

a loss of flexibility of the exchange rate (and thus the possibility of having the manoeuvrability which before then had been derived from exchange rate policy), with the transfer of the instruments of NBS monetary policy to the ECB, but also, for example, with limiting the opportunities for funding economic and social reforms due to the need for the fulfilment of the Maastricht criteria and the like. By joining the euro area, Slovakia had the ambition to achieve determination of the "effective" exchange rate parity or determination of the level of the final or initial exchange rate of the crown to the euro at the sufficiently assessed level which had been reached. The fundamental question directed to the achievement of a favourable exchange rate for Slovakia was resolved by setting the conversion rate at 30.1260 SKK/EUR, with effect from 1 January 2009.

Price Stability as a Strategic Goal and Main Task

As is generally known, since the beginning of the euro, the ECB has placed the greatest emphasis on price stability in the euro area, or the main task and the strategic purpose of EMU is helping to maintain price level stability. The targeting of the balance of prices is important for maintaining price stability in the short as well as longer term, because ultimately it leads to increased well-being of the population and to its satisfaction due to its motivational nature, which contributes to economic activity and employment. The overall increase in the prices of goods and services leads to a decline in the purchasing power of money or a decline in its value, which has the opposite effect, i.e. an adverse impact on the economy. A fall in the prices of goods and services also has a negative impact on the economy, which leads to an undesirable increase in the purchasing power of money. In terms of the market, supply and demand inevitably lead to changes in the prices of goods and services, but the stability of price levels does not need to be impaired even at relatively larger rises and falls in prices, if they run concurrently for the same reporting period. Monetary policy is mainly responsible for the maintenance of price stability and in this perspective for any trends in inflation, as inflation is a monetary phenomenon.

The Euro Area Debt Crisis

Practical implementation of the euro area monetary policy and responsibility for it is a part of the ECB agenda. Its decisions and the challenges emerging from its monetary strategy are mandatory for all the euro area countries, including Slovakia.

Ochranné prvky eurových bankoviek – holografický medailón – brána // Security features of euro banknotes – holographic medallion showing a gate

Propagačný materiál o eure // Promotional brochure on the euro

Propagačný materiál o eure // Promotional brochure on the euro

Propagačný banner k prechodu na euro na budove centrálneho Národnej banky Slovenska v roku 2008 // Promotional banner for the euro introduction at Národná banka Slovenska, 2008

Prejav guvernéra Ivana Šramka na slávnostnom brífingu k zavedeniu eura na Slovensku 31. 12. 2008 // Governor Ivan Šramko's speech at the ceremonial briefing on the euro introduction in Slovakia, 31 December 2008

Brífing pri príležitosti zavedenia eura na Slovensku 31. 12. 2008 // Briefing on the euro introduction in Slovakia, 31 December 2008

V roku 2008 zasiahla svet rozsiahla finančná kríza, ktorá mala dopad i na eurozónu. Svetová finančná kríza je krízou celého finančného systému postaveného na zadlženosti. Ojedinelý projekt zavedenia jednotnej európskej meny, ktorý nemá v novodobej histórii svojim rozsahom obdobu, je po niekoľkých rokoch svojej existencie podrobovaný ťažkej skúške. Tejto skúške sú vystavené všetky členské krajiny eurozóny. Počas desiatich rokov fungovania eura, keď sa eurozóna prostredníctvom ECB snažila naplňať svoje hlavné poslanie zabezpečenia stability cien, v niektorých krajinách sa postupne začínali črtiť náznaky a neskôr aj prejavovať vážne problémy súvisiace s verejnými financiami a celkovou finančnou situáciou. Prvou problémovou krajinou eurozóny sa v tomto smere stalo Grécko. Dnes možno konštatovať, že dlhovým problémom, nielen Grécka, mala eurozóna venovať väčšiu pozornosť už od začiatku. Aj keď je situácia v tejto krajine pravidelne monitorovaná a vyhodnocovaná oficiálnymi autoritami EÚ, nepodarilo sa výraznejšie dlhové a finančné problémy Grécka uspokojivo doriešiť. Pravdou je, že Grécku sa ani s odstupom času, napriek dosiahnutým čiastkovým úspechom v znížení deficitu, nepodarilo zásadnejšie vymaňovať z problémov, posunúť sa dopredu, resp. zvládnuť nepriaznivý vývoj tak, aby bolo citeľnejšie vidieť zlepšenie finančnej kondície krajiny a schopnosť krajiny splácať svoje záväzky. Inými slovami, ani pomoc vo forme mohutnej pôžičky poskytnutej tejto krajine, ktorá sa nachádza v ťažkej finančnej kríze, významnejšie nepomohla. Dlhové problémy, resp. problémy s financovaním, ktoré si vyžiadali pomoc vo forme finančnej injekcie, sa prejavili aj v Írsku a v Portugalsku, za ďalšiu krajinu s možnými ťažkosťami je podľa analytikov považované Španielsko, v poslednom čase sa spomína aj Taliansko. Je však

nutné rozlišovať druh problémov, pretože tieto sú v jednotlivých krajinách kvalitatívne rozdielne. Môže ísť pritom napr. o problémy bankového sektora, možnosti naštartovania ekonomického rastu, vzťah štátu k bankám a pod. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že slovenský bankový sektor je zdravý a nevykazuje v súčasnosti negatívne prejavy. Výzvou pre slovenskú ekonomiku zostáva zaoberať sa napr. zvyšovaním zamestnanosti obyvateľstva.

Vzhľadom na veľké problémy v dlhovej oblasti niektorých členských krajín eurozóny, kde dominuje Grécko, je namieste poukázať na skutočnosť, že táto nepriaznivá situácia mohla vzniknúť aj pre nedostatočné kontrolné mechanizmy. Dlhodobé ignorovanie zložitej situácie v krajine, spojené s neriešením zhoršujúcej sa finančnej situácie krajiny a finančného postavenia, je hlavnou príčinou gradovania negatívneho vývoja, ktorý vyústil do následnej neľahkej finančnej situácie. S odstupom niekoľkých rokov sa situácia v niektorých krajinách eurozóny, najmä však v Grécku vyvinula v dôsledku dopadov dlhovej krízy tak, že táto krajina, ako riadny člen eurozóny, je postavená pred úlohu realizovať rozsiahle úsporné opatrenia, pričom ako ukázal reálny život, v Grécku sa len ťažko vyrovnávajú so situáciou, že sa budú musieť na relatívne dlhší čas výraznejšie uskrtniť, pokiaľ má byť ozdravný proces v tejto krajine úspešný. Situácia je o to zložitejšia, že Grécko je súčasťou celku eurozóny, pričom si všetci jej členovia uvedomujú, že spoločnou menou prakticky zanikla akákoľvek možnosť na úpravu výmenného kurzu ktorejkoľvek problémovej krajiny. Pokiaľ by krajina, ktorá nie je súčasťou eurozóny, teoreticky neobstála v konkurencii, mohla by zlepšiť svoje postavenie napr. znehodnotením svojej meny. Toto však v prípade Grécka a principiálne ani u ostatných členských krajín eurozóny už nepripadá do úvahy.

Členské krajiny eurozóny v snahe obnoviť dôveryhodnosť problémových ekonomík a celej eurozóny vytvorili Európsky finančný stabilizačný nástroj (EFSF), tzv. dočasný euroval. Tento „záchranný fond“ garancii funguje na báze záruk za dlhopisy, ktoré vydáva EFSF. Ďalšou iniciatívou EÚ je vytvorenie Európskeho mechanizmu stability (EMS), tzv. trvalého eurovalu, ktorý môže byť v nutných prípadoch aktivovaný na zabezpečenie stability európskej menovej únie ako celku. Trvalý euroval má podľa predbežných informácií disponovať kapitálom vo výške 700 mld. eur. Poskytovanie požadovaných finančných pôžičiek problémovým krajinám, kde ako veritelia participujú v rámci solidarity ostatné členské krajiny

In 2008, the world was hit by a widespread financial crisis which had an impact on the euro area. The global financial crisis is a crisis of the entire debt-based financial system. The unique project of introducing the single European currency, which, regarding its extent, has no parallel in a modern history, is being subjected to a severe test after just a few years of its existence. All the member countries of the euro area are exposed to this test. While the euro area has tried through the ECB to fulfil its core mission of ensuring price stability during the euro's ten years of functioning, in some countries signs and later serious problems with public finances and the overall financial situation began to gradually emerge. In this respect, Greece became the first problem country of the euro area. Today it can be stated that the euro area, not only Greece, should have paid more attention to the debt problem from the beginning. Even though the situation in the country is regularly monitored and evaluated by official EU authorities, the significant debt and financial problems of Greece have not been resolved satisfactorily. The truth is that even with hindsight, despite the partial success achieved in reducing the deficit, Greece has failed to recover from more fundamental issues, to move forward, or to manage adverse development such that the improved financial conditions of the country and the country's ability to repay its obligations can be seen appreciably. In other words, even aid in the form of massive loans to the country, which is in a difficult financial crisis, did not significantly help. Debt problems, or funding problems, which required assistance in the form of financial injections, have also cropped up in Ireland and Portugal. According to analysts, another country that may potentially experience difficulties is Spain, and Italy has also recently been mentioned. However, it is necessary to distinguish the kind of problems, because they are qualitatively different across countries. They may, for example, involve problems of the banking sector, the possibility of starting up economic growth, the relationship between the state and the banks and the like. In this context it should be noted that the Slovak banking sector is healthy and is not showing any negative features at the present time. The challenge for the Slovak economy remains, for example, to find ways of increasing employment of the population. Given the significant problems in the field of debts of some euro area member countries, dominated by Greece, it should be pointed out that this unfavourable situation could also occur due to insufficient control mechanisms. The long-ignored complicated situation in the country associated with not addressing the deteriorating financial situa-

tion and financial position of the country is the main cause of graded negative development which resulted in the subsequent difficult financial situation. With the passage of several years, the situation in some euro area countries, especially in Greece, however, has developed as a result of the impact of the debt crisis so that the country, as a full member of the euro area, faces the task of implementing large-scale austerity measures, and as shown by real life, the country is having a difficult time accepting the fact that people will have to live within limits for a relatively long time if the healing process is to be successful. The situation is even more complicated in that Greece is part of the euro area, because all of its members recognise that the common currency has made the adjustment of the exchange rate of any troubled country virtually impossible. If a country which is not part of the euro area theoretically fails to succeed in competition, it can improve its positions, for example, by depreciation of its currency. However, in the case of Greece, and in principle any other euro area member state, it is not possible.

In an attempt to restore the credibility of troubled economies and the entire euro area, the euro area countries created the European Financial Stability Facility (EFSF) – the so-called temporary bailout fund. The “bailout fund” works on the basis of guarantees for bonds issued by EFSF. Another EU initiative is the creation of the European Stability Mechanism (ESM) – the so-called permanent bailout fund – that can be activated when required to ensure the stability of the European Monetary Union as a whole. Based on preliminary information, the permanent bailout fund is to have capital of 700 billion euros. The provision of requested financial loans to troubled countries, where the other euro area countries participate within the solidarity as creditors, aims to really help troubled

Guvernér Národnej banky Slovenska Ivan Šramko vyberá z bankomatu 1. 1. 2009 prvé eurá // Ivan Šramko, governor of Národná banka Slovenska, withdraws the first euro banknotes from a cash dispense, 1 January 2009

Publikácia Európskej centrálnej banky o eure z roku 2009 // A booklet on the euro published by the European Central Bank, 2009

Tlačová beseda ku skončeniu duálneho hotovostného obehu na Ministerstve financií SR v januári 2009 // Press conference on the termination of the euro/Slovak crown dual circulation held at the Ministry of Finance in January 2009

Rada guvernérov Európskej centrálnej banky začiatkom novembra 2011 // The European Central Bank's Governing Council at the beginning of November 2011

Prejav guvernéra NBS Jozefa Makúcha na konferencii Eurozóna a finančná kríza, 6. 9. 2010 // Speech by Jozef Makúch, Governor of Národná banka Slovenska, at the conference "The Euro Area and the Financial Crisis", 6 September 2010

Budova centrály Európskej centrálnej banky vo Frankfurte // The European Central Bank's headquarters in Frankfurt am Main

eurozóny, má za cieľ reálne pomôcť problémovým krajinám pôžičkami, teda priamou finančnou výpomocou. Poskytnutie tejto formy pomoci je však podmienené prísnyimi pravidlami a splnením podmienok na odstránenie príčin, ktoré si vyžadujú poskytnutie pôžičky z trvalého eurovalu problémovej ekonomike.

Perspektíva Slovenska ako krajiny, ktorá s ostatnými členskými krajinami európskej menovej únie používa spoločnú menu euro priamo a úzko súvisí s ekonomickou, finančnou, ale i politickou situáciou, v ktorej sa ocitla celá eurozóna. Jednoznačne možno povedať, že eurozóna sa v súčasnosti nachádza vo vážnej situácii, pričom stojí pred veľmi dôležitými rozhodnutiami, ktorých súčasťou, ako z vyššie uvedeného vyplýva, je i Slovensko. Tieto rozhodnutia sú priamo spájané so stabilitou eura a jeho samotným fungovaním, s existenciou jednotnej európskej meny. Stručne povedané, ekonomická pomoc, resp. finančná, zo strany členských krajín eurozóny svojim členom bola doposiaľ „povinná“, nakoľko

previazanosť bankového sektora členských krajín eurozóny je silná. Otázkou je, za akú cenu, v akej forme, rozsahu, za akých podmienok a hlavne dokedy bude pomoc problémovým krajinám poskytovaná. S prihliadnutím na vývoj situácie v Grécku už po poskytnutí prvej tranže pôžičky, pomoc Grécku na jeho záchranu vo forme ďalšej pôžičky bola hodnotená mnohými analytikmi aj ako cesta do neznáma. Ani po poskytnutí masívnej finančnej pomoci prakticky nie je zaručené, že to bude stačiť na vyvedenie tejto krajiny z krízy. Eurozóna ani s odstupom času nemá v skutočnosti možnosť vybrať si jedno z dobrých riešení, ale skôr rozhodnúť sa zo zlých riešení pre to menej bolestivé. Faktom zostáva, že v súčasnosti sa ani vyspelým krajinám nedarí získať naspäť dôveru finančných trhov, čím je súčasná situácia v eurozóne už niekoľko rokov veľmi zložitá. Spoločným úsilím členských krajín eurozóny aj EÚ ako celku by preto malo byť nájsť v rámci možností, ktorými disponujú, také nástroje, ktoré by relatívne rýchlo smerovali k ozdraveniu ekonomík a bankového sektora problémových krajín. Všetky politické rozhodnutia by mali mať naďalej na zreteli hlavnú úlohu a strategický cieľ, ktorým je ochrana spoločnej meny – zabezpečenie cenovej stability. Ak sa to podarí, bude to svojím spôsobom určitá odpoveď euroskeptikom, teda tým, ktorí neverili v úspech projektu spoločnej meny od samého začiatku, pričom mnohí nezmenili svoj postoj ani s odstupom času.

V tejto súvislosti možno zopakovať, že požiadavka, aby účastníci menovej únie vrátane Slovenska dôsledne uplatňovali fiškálnu disciplínu a mali svoje rozpočtové deficity trvale pod kontrolou a plnili s plnou vážnosťou aj všetky ostatné určené a schválené kritériá dohody, je plne opodstatnená a overená pôsobením v hospodárskej a politickej praxi zúčastnených krajín eurozóny. 1. januára 2012 mala spoločná mena euro v hotovostnom styku prvé okružie výročie. Pred členskými krajinami eurozóny stoja však v súčasnosti politické rozhodnutia zásadného, možno povedať až strategického významu. Ďalší vývoj v eurozóne bude priamo ovplyvnený zvolením správneho prístupu zhodnotenia súčasného stavu s potrebou až nevyhnutnosťou prispôsobenia sa politických inštitúcií novej situácii a vyššiemu spoločnému cieľu. Je to o to dôležitejšie, o čo viac bude v praxi platiť, že EMÚ je súčasťou širšieho procesu európskej integrácie a že je v konečnom dôsledku o ľuďoch, o ich spokojnosti a ich motivácii, inými slovami, o zvyšovaní kvality ich života.

countries with loans through direct financial assistance. Providing this type of assistance is, however, subject to strict rules and fulfilment of conditions for the removal of the causes, which will require the granting of a loan from the permanent bailout fund to a troubled economy.

The prospect of Slovakia as a country using the common euro currency together with the other member countries of the European Monetary Union is related directly and closely to the economic, financial and political situation in which the entire euro area finds itself. Clearly, it can be said that the euro area is now in a serious situation facing very important decisions also involving Slovakia, as is clear from the above. These decisions are directly associated with the stability of the euro and its actual operation as well as the existence of a single European currency. In short, economic or financial assistance provided by the member countries of the euro area was "mandatory" till now because the link between the banking sectors of the euro area member countries is strong. The question is, at what price, in what form, to what extent, under what conditions and especially how long assistance to troubled countries will be provided. In view of the developments in Greece after providing the first portion of the loan, the assistance to Greece in the form of another loan was rated by many analysts as a journey into the unknown. Even after providing massive financial support, there is practically no guarantee that it will be enough to get the country out of the crisis. Even with the passage of time, the euro area cannot really choose one of the good solutions, but rather only choose the less painful solution from the wrong ones. The fact remains that at present, the developed countries are not even able to regain the confidence of financial markets, which has made the current situation in the euro area very difficult for several years. Joint efforts by the euro area member states and the EU as a whole should therefore be aimed at finding, within the options available, such tools that would lead relatively quickly towards recovery of the economies and banking sectors of the troubled countries. All political decisions should continue to keep in mind the major role and strategic objective, which is to protect the common currency and ensure price stability. If this succeeds, it will in its own way be a certain answer to some Euro-sceptics; that is to those who did not believe in the success of the single currency from the outset, many of whom have not changed their stance even with the passage of time.

In this context, it may be repeated that the requirement that participants in the mon-

Zasadnutie Rady guvernérov Európskej centrálnej banky v Bratislave v máji 2013 // Meeting of the European Central Bank's Governing Council in Bratislava, May 2013

etary union, Slovakia included, rigorously apply fiscal discipline, keep their budget deficits consistently under control and fulfil all other criteria specified and approved by the treaty with seriousness is fully justified and validated in the economic and political practice of the participating euro area countries. On 1 January 2012, the common currency euro celebrated its first round anniversary (10 years) of being used in cash payments. However, the euro area countries are currently facing political decisions of both fundamental and even strategic importance. Further developments in the euro area will be directly affected by selecting the correct approach to the assessment of the current state and the necessity of adaptation of political institutions to the new situation and a higher common goal. The more this is the case, the more important it is that EMU forms part of the wider process of European integration; this is ultimately about people, about their satisfaction and motivation, in other words about increasing their quality of life.

Panel k 10. výročiu zavedenia eurových bankoviek a mincí // Panel commemorating the 10th anniversary of euro banknotes and coins

Dealingové pracovisko Európskej centrálnej banky // European Central Bank dealing room

Zoznam použitej literatúry a prameňov

Archívne fondy // Archive fonds

Slovenský národný archív (SNA), Bratislava // Slovak National Archives:

Osobný fond Vladimíra Makovického
Tatra banka, Martin
Ministerstvo hospodárstva SR, 1939 – 1945
Ministerstvo financií SR, 1939 – 1945
Ministerstvo zahraničných vecí SR, 1939 – 1945
Slovenská tlačová kancelária, 1940 - 1945
Úrad predsedníctva Slovenskej národnej rady
Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska (ÚV KSS)

Archív Národnej banky Slovenska // Národná banka Slovenska Archives:

Bratislavská prvá sporivá banka, Bratislava
Hypotečná banka česká, filiálka Bratislava, expozitúra Košice
Likvidačný fond menový
Národná banka Československá, Oblastný ústav pre Slovensko v Bratislave
Osobitný fond pre zmiernenie strát z povojnových pomerov
Sedliacka banka, Bratislava
Slovenská banka v Bratislave
Slovenská hypotečná a komunálna banka, Bratislava
Slovenská národná banka, Bratislava
Slovenská Tatra banka, Bratislava
Sväz slovenských bánk, Bratislava
Štátna banka československá
Tatra banka, Turčiansky Svätý Martin
Union banka, Bratislava
Všeobecný fond peňažných ústavov v Československej republike
Zemská banka, filiálka Bratislava, Užhorod

Archív Českej národnej banky, Praha // Czech National Bank Archives:

Česká národná banka, registratúrne stredisko, materiály z rokovania Bankovej rady ČNB, 1993
Národná banka Československá v Prahe
Štátna banka československá, 1950 – 1989
Sväz československých bánk v Prahe
Živnostenská banka v Prahe

Národný archív, Praha // National Archives:

Ministerstvo financií, Praha I. (1918 – 1945)
Predsedníctvo ministerskej rady, Praha (1918 – 1945)
Úrad Predsedníctva vlády – bežná spisovňa (1945 – 1959)
Úrad predsedníctva vlády – tajná spisovňa (1945 – 1959)
Ústredný výbor Komunistickej strany Československa (1945 – 1989)
Národohospodárska komisia Ústredného výboru Komunistickej strany Československa (1945 – 1948)

Rakúska národná banka, Viedeň // Oesterreichische Nationalbank, Bankhistorisches Archiv (Banking History Archives)

Ročenky, propagačné materiály, prehľady // Year books, promotional materials, surveys:

10 let Národní banky Československé. Praha, 1931
Cenová stabilita: Prečo je dôležitá aj pre teba? ECB, 2009
Compass Československa 1919 – 1939. Praha: Vydavateľstvo Compass, 1919 – 1939
Československé bursovní papíry 1934 – 1939. Praha: Nakladateľ Josef Kašpar, 1934 – 1939
Čo potrebuješ vedieť o ŠBČS. Praha, 1980
Devízové právo československé. Praha, ŠBČS, 1972
Euro naša mena. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2011
Historická statistická ročenka ČSR. Praha, 1985
Správy Národnej banky Československej, Praha, 1926 – 1949
Štatistická príručka Slovenska 1947. Bratislava – Martin, 1947

Noviny a časopisy // Newspapers and journals:

Biatec, 1993 – 2005
Budovateľ, 1945 – 1947
Československé banky, 1990 – 1992
Financial Times, Guide to EMÚ, July 1998
Hlas banky, 1950 – 1989
Hospodárske rozhľady, 1926 – 1937
Národná obroda, 1945
Práca, 1993
Pravda, 31. mája 1953
Profit, 2004, č. 13 – 14, Vymeníme korunu za euro?
Výstavba Slovenska, 1946 – 1947

Bibliography and Sources

Zoznam použitej literatúry // Bibliography

- Bácskai, Tamás. Currency reform and the establishment of the National Bank of Hungary. In: Cottrell, Philip I. Rebuilding the Financial System in Central and Eastern Europe, 1918 – 1994. Aldershot, Vermont 1997.
- Bácskai, Tamás (ed.). A Magyar Nemzeti Bank Története. 1. Az Osztrák Nemzeti Banktól a Magyar Nemzeti Bankig 1816 – 1924. Budapest, 1993.
- Bácskai, Tamás (ed.). A Magyar Nemzeti Bank Története. 2. Budapest, 1999.
- Bajer, J. Papírová platidla Československa 1919 – 1990. Praha, 1990.
- Bartlová, Alena. Regionalizmus na Slovensku v medzivojnovom období. In: Veľká politika a malé regióny. Ed. P. Švorc, M. Danilák, H. Hepner. Prešov, 2002. s. 177 – 187.
- Bažantová, Ilona. Centrálne bankovníctvo v českej histórii po súčasnosť. Inštitucionálny pohľad, Štúdiá národohospodárskeho ústavu Jozefa Hlávky, Praha, štúdiá č. 4/2005.
- Berend, Tibor Iván – Ránki, György. Underdevelopment and Economic Growth: Studies in Hungarian Social and Economic History. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979.
- Berend, Tibor Ivan. Decades of Crisis. Central and Eastern Europe before World War II. Berkeley: University of California Press, 2001.
- Bystrický, Valerián (ed.). Slovensko v rokoch druhej svetovej vojny. Bratislava, Slovenská národná rada – Historický ústav SAV, 1991.
- Bystrický, Valerián (ed.). Slovensko v politickom systéme Československa. Bratislava, Slovenská národná rada – Historický ústav SAV, 1992.
- Bystrický, Valerián – Fano, Štefan (eds.). Slovensko na konci druhej svetovej vojny (stav, východiská a perspektívy). Bratislava, Historický ústav SAV – Národná rada SR, 1994.
- Cambel, Samuel. Vznik a začiatky Sedliackej banky v Bratislave. In: Historický časopis 42, 1994, č. 3, s. 468 – 490.
- Cambel, Samuel. Úsilie Milana Hodžu o založenie Ústredného družstva pre hospodárstvo a obchod (1912). In: Historický časopis 44, 1996, č. 2, s. 186 – 206.
- Cambel, Samuel. Národná banka slovenská na povstaleckom území a podiel K. Markoviča na jej činnosti. In: Podiel slovenských národohospodárov na príprave SNP. Banská Bystrica: Adade, 1999, s. 47 – 58.
- Cambel, Samuel. Slovenská národná banka v službách SNP. Zástoj guvernéra Imricha Karvaša v jeho prípravách. In: Ľudia, peniaze a banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 351 – 364.
- Cambel, Samuel. Slovenská dedina (1938 – 1944). Bratislava, 1996.
- Cambel, Samuel. Štátnik a národohospodár Milan Hodža. Bratislava, 2001.
- Cameron, Rondo. Stručné ekonomické dejiny sveta. Praha: Victoria Publishing, 1996.
- Cvetková, Tatiana. Dokumenty v archíve NBS. In: Ľudia, peniaze, banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 421 – 440.
- Československé bankovky, štátovky a mince 1919 – 1992, Lunarion, ČNB, Praha, 1993.
- Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Zv. 1. Praha: HU AV ČR, 1999.
- Čuberka, Ferdinand. Učtování a bilance Bankovního úřadu ministertva financí. Praha, 1922.
- Čuberka, Ferdinand. Učtování a bilance Bankovního úřadu ministertva financí nyní Národní banky československé. Praha 1926.
- Fabricius, Miroslav. Hospodársky vývoj Slovenska do konca predmníchovskej republiky. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, Výskumné práce 75, 1987.
- Fabricius, Miroslav. Slovenské hospodárstvo v európskom „veľkopriestore“. In: Podiel slovenských národohospodárov na príprave SNP. Banská Bystrica: Adade, 1999, s. 18 – 30.
- Fabricius, Miroslav. Vývoj názorov na postavenie Slovenska v hospodárstve Československa (1918 – 1968). In: Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Zv. 1., Praha: HU AV ČR, 1999, s. 279 – 288.
- Fabricius, Miroslav. Postavenie Slovenska v hospodárstve predmníchovského Československa. In: Pohľady na slovenskú politiku. Bratislava, Veda, 2000, s. 169 – 186.
- Fabricius, Miroslav. Hospodárstvo Slovenska očami Petra Zatku. In: Prínos osobností Liptova pre históriu a súčasnosť. Knižnica Gašpara Fejérpataky – Belopotockého pre Združenie Liptov, Liptovský Mikuláš, 2000, s. 67 – 80.
- Faltus, Jozef. Nostrifikácia po Prvej svetovej vojne ako dôležitý nástroj upevnenia českého finančného kapitálu, politická ekonómia, 1961, 9, č. 1, s. 28 – 37.
- Faltus, Jozef. Povojnová hospodárska kríza v rokoch 1921 – 1923 v Československu. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1966.
- Faltus, Jozef – Průcha Václav. Přehľad hospodárskeho vývoja na Slovensku v rokoch 1919 – 1945. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1969.

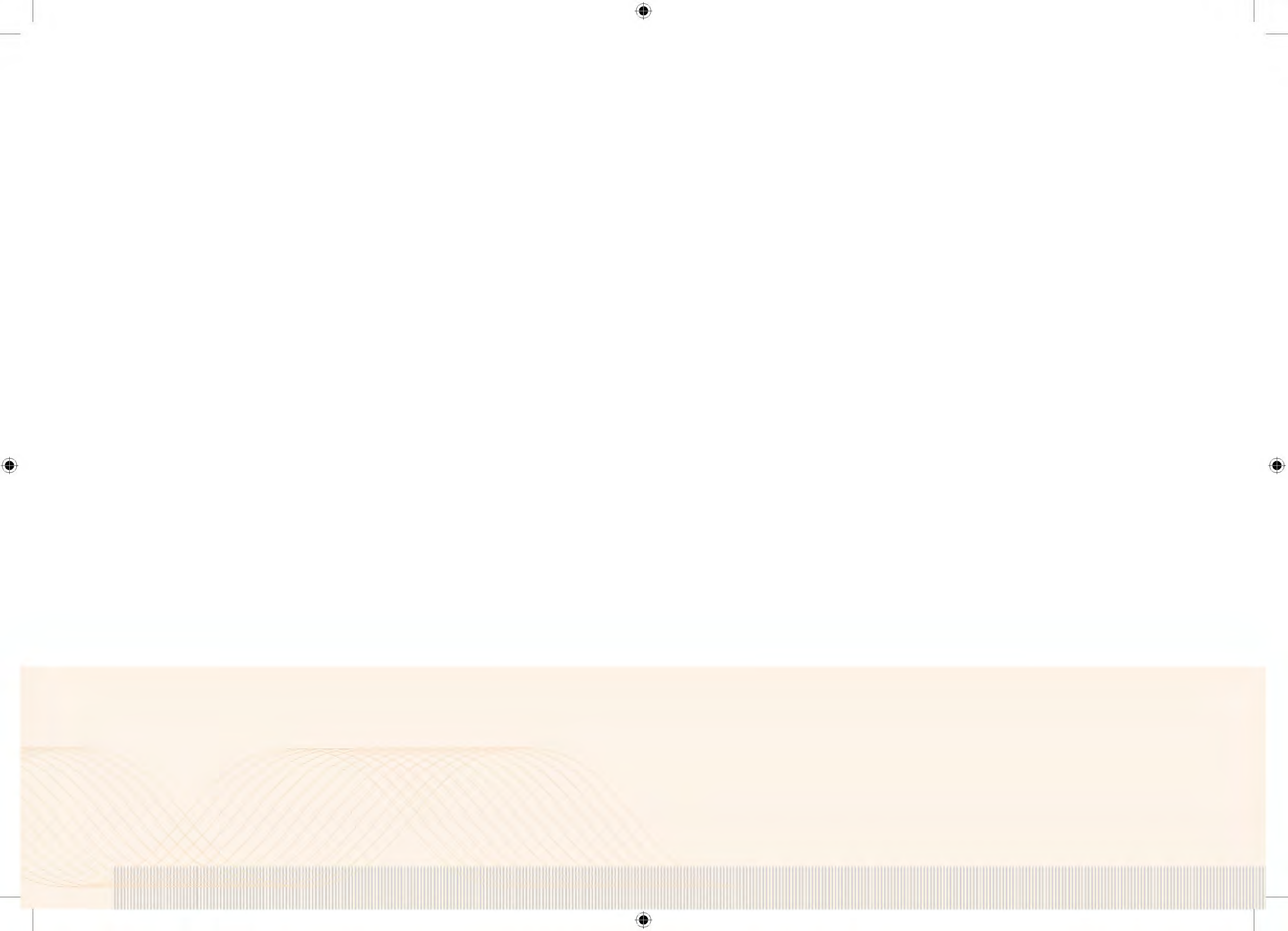
- Faltus, Jozef. Vznik a kapitálový vývoj Slovenskej všeobecnej úvernej banky v Bratislave. In: Historický časopis 41, 1993, č. 3, s. 275 – 285.
- Faltus, Jozef. Bank-industry relations in interwar Slovakia. In: Teichová, Alice – Gourvish, Terry – Pogány, Agnes (eds.). *Universal Banking in the Twentieth Century. Finance, Industry and the State in North and Central Europe*. Vermont: Edward Elgar, 1994 s. 142 – 154.
- Faltus, Jozef. Národnostné presuny v bankovníctve Slovenska v medzivojnovom období. In: Ekonomické rozhľady, 1996, č. 3, s. 227 – 238.
- Faltus, Jozef. Dejiny peňazí. Bratislava, Ekonóm, 1997.
- Faltus, Jozef – Krajniaková, E. – Průcha, Václav. *Všeobecné hospodárske dejiny 19. a 20. storočia*. Bratislava: Ekonóm, 1997.
- Feldman, Gerald D. – Hertner, Peter (eds.). *Finance and Modernization. A Transnational and Transcontinental Perspective for the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Farnham – Burlington: Ashgate Publishing Company, 2008.
- Gaučík, Štefan. Vznik a činnosť Jednoty peňažných ústavov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi v rokoch 1918 – 1920. In: *Ľudia, peniaze, banky*. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 261 – 278.
- Gerschenkron, Alexander. *Economic Backwardness in Historical Perspective*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1962.
- Good, David F. (ed.). *Economic Transformations in East and Central Europe. Legacies from the Past and Policies for Future*. London: Routledge, 1994.
- Hallon, Ľudovít. Expanzia a ústup slovenského finančného kapitálu v účastinných podnikoch 1918 – 1929 na príklade Tatra banky. In: Historický časopis 46, 1998, č. 3, s. 230 – 249.
- Hallon, Ľudovít. Expanzia slovenského finančného kapitálu v účastinných podnikoch 1939 – 1944. In: Historický časopis 48, 2000, č. 1, s. 75 – 98.
- Hallon, Ľudovít. Podnikateľské aktivity slovenského finančného kapitálu v priemysle v rokoch 1918 – 1938. In: Historické štúdie, 2000, roč. 41, s. 199 – 211.
- Hallon, Ľudovít. *Industrializácia Slovenska 1918 – 1938. (Rozvoj alebo úpadok?)* Bratislava: Veda, 1995.
- Hallon, Ľudovít. Hospodárske aspekty česko – slovenského vzťahu v rokoch 1918 – 1945. In: *Česko – slovenská historická ročenka*, 1999, s. 111 – 126.
- Hallon, Ľudovít. *Industrializácia v českých krajinách a na Slovensku 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Zv. 1*. Praha: HU AV ČR, 1999, s. 296 – 302.
- Hallon, Ľudovít. Sanačný proces v bankovníctve Slovenska v medzivojnovom období. In: *Ľudia, peniaze, banky*. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 279 – 290.
- Hallon, Ľudovít. Príčiny, priebeh a dôsledky štrukturálnych zmien v hospodárstve medzivojnového Slovenska. In: Zemko, Milan – Bystrický Valerian (eds.). *Slovensko v Československu (1918 – 1939)*. Bratislava: Veda 2004, s. 293 – 364.
- Hallon, Ľudovít. Úloha Milana Hodžu v komerčnom bankovníctve Slovenska v rokoch 1918 – 1938. In: Historický časopis 53, 2005, č. 1, s. 57 – 70.
- Hallon, Ľudovít – Falisová, Anna – Morovics, Miroslav Tibor. *Chronológia vývoja vedy a techniky na Slovensku*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2006.
- Hallon, Ľudovít. Arizácia a komerčné banky v poslednom období existencie Slovenskej republiky. In: Šmigel, Michal – Mičko, Peter – Sýrny, Marek (eds.) *Slovenská republika očami mladých historikov. Zv. 5. Brno, Ústav vedy a výskumu UMB – Štátna vedecká knižnica*, 2006, s. 158 – 169.
- Hallon, Ľudovít. Úloha komerčných bánk v arizácii na Slovensku 1939 – 1945. In: Historický časopis 54, 2006, č. 4, s. 591 – 606.
- Hallon, Ľudovít. Ľudové peňažníctvo ako nástroj hospodárskej politiky agrárnej strany na Slovensku 1918 – 1938. In: *Forum Historiae* 4, 2010, č. 1.
- Hallon, Ľudovít. Zápas slovenského a nemeckého finančného kapitálu o pozície v peňažníctve Slovenska 1939 – 1945. In: Historický časopis 58, 2010, č. 1, s. 37 – 59.
- Hallon, Ľudovít. Zmeny orientácie hospodárskej politiky na Slovensku 1938 – 1939 a vznik Slovenského štátu. In: Bystrický, Valerián et al. *Rozbitie alebo rozpad? Historické reflexie zániku Česko-Slovenska*. Bratislava: Historický ústav SAV – Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010, s. 174 – 190.
- Heumos, Peter. Slovensko vo vojnovom hospodárstve Tretej ríše. In: *Slovensko v rokoch druhej svetovej vojny*. Bratislava: 1992, s. 70 – 72.
- Hlavatý, Egon. *Banky v národnom hospodárstve*. Bratislava: Pravda, 1977.
- Hlavatý, Egon. Vývoj slovenského bankovníctva v rokoch 1918 – 1968. In: *Ľudia, peniaze, banky*. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 303 – 315.
- Hlavatý, Egon. Štátna banka československá 1950 – 1989. In: *Ľudia, peniaze, banky*. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 373 – 383.
- Hlavatý, Egon. Vývoj slovenského komerčného bankovníctva po roku 1990, zahraničný bankový kapitál a privatizácia. In: *Ľudia, peniaze, banky*. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 407 – 420.

- Hlavatý, Egon. Profesor Imrich Karvaš – vedec, národohospodár, politik a pedagóg. In: Ľudia, peniaze, banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 475 – 482.
- Hlavatý, Egon – Kyjac, Pavol. Dlhová služba štátu z hľadiska finančnej a menovej stability v podmienkach SR (Expertná štúdia č. 55). Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 1995.
- Holec, Roman et al. 150 rokov slovenského družstevníctva. Víťazstvá a prehry. Bratislava, Prúdy, 1995.
- Holec, Roman. Snahy o ústrednú slovenskú banku pred prvou svetovou vojnou. In: Historický časopis 47, 1999, č. 2, s. 211 – 232.
- Holec, Roman. Hospodársky vývoj Slovenska bezprostredne po vzniku Československa v kontexte česko – slovenských vzťahov. In: Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Zv. 1. Praha: HU AV ČR, 1999, s. 273 – 278.
- Holec, Roman. Slovenské banky a úverné družstvá počas 1. svetovej vojny. In: Slovensko na začiatku 20. storočia. Bratislava: HÚ SAV 1999, s. 436 – 454.
- Holec, Roman. Hospodárska politika Uhorska z pohľadu slovenských ekonomických záujmov. In: Slovensko na začiatku 20. storočia. Bratislava: HÚ SAV, 1999, s. 66 – 79.
- Holec, Roman. Keď sa po prvý raz kolkovalo. Kolky, čertove volky. Historická revue 10, 1999, č. 2, s. 12 – 13.
- Holec, Roman. K problémom česko – slovenskej kapitálovej spolupráce do roku 1918. In: Ľudia, peniaze, banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 243 – 260.
- Holec, Roman. Problémy a úlohy hospodárskych a sociálnych dejín 19. a 20. storočia. In: Slovenské dejiny v dejinách Európy. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997, s. 103 – 112.
- Holec, Roman. Ekonomika a modernizácia na príklade Slovenska. In: Historický časopis 45, 1997, č. 1, s. 91 – 99.
- Holec, Roman. Podnikatelia a podnikanie na Slovensku pred rokom 1918. In: Historické štúdie, 2000, roč. 41, s. 165 – 174.
- Holec Roman. „Neviditeľná ruka“ trhu alebo všadeprítomné ruky manažmentu (k novým diskusiam a metódam na poli hospodárskych dejín). In: Historický časopis 54, 2006, č. 1, s. 3 – 24.
- Holec, Roman. Hospodárske dejiny na Slovensku – stav a problémy výskumu. In: Česko – slovenská historická ročenka, 2006, s. 45 – 58.
- Holec, Roman – Hallon, Ľudovít. Tatra banka v zrkadle dejín. Bratislava: AEPres, 2007.
- Horváth, Štefan – Valach, Ján. Peňažníctvo na Slovensku do roku 1918. Bratislava, 1975.
- Horváth, Štefan – Valach, Ján. Peňažníctvo na Slovensku v rokoch 1918 – 1945. Bratislava, 1978.
- Horváth, Štefan – Valach, Ján. Peňažníctvo na Slovensku v rokoch 1945 – 1950, Bratislava, 1984.
- Chudják, František. Emisné bankovníctvo na Slovensku do roku 1939. Biatec, roč. 4, 1996, č. 3, s. 27 – 29.
- Chudják, František. Pokusy o reorganizáciu Národnej banky Československej. In: Ľudia, peniaze, banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 329 – 349.
- Chudják, František. Menová reforma v Československu roku 1945 (Slovenské predstavy a požiadavky). In: Historický časopis 53, č. 1, 2005, s. 71 – 92.
- Chudják, František. Podnikateľské aktivity Slovenskej banky v rokoch 1919 – 1929. In: Historický časopis 56, 2008, č. 1, s. 43 – 80.
- Chudják, František. Slovenská banka v rokoch 1930 – 1938. Čas tvrdých skúšok a sklamaní. In: Historický časopis 58, 2010, č. 2, s. 263 – 289.
- Jakubec, Ivan – Jindra, Zdeněk. Dějiny hospodářství českých zemí. Od počátku industrializace do konce habsburské monarchie. Praha: Karolinum, 2006.
- James, Harold – Lindgren, Håkan – Teichová, Alice (eds.). The Role of Bank in the Interwar Economy. Cambridge, 1991.
- Jindra, Zdeněk – Svátek František – Štaif Jiří. Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin. Praha: Karolinum, 1997.
- Jirásek, Zdeněk – Šůla, Jaroslav. Velká peňažná lúpež v Československu 1953 alebo 50:1. Praha : Nakladateľstvo Svitání, 1992.
- Kačkovičová, Mária. Investičná banka, Biatec, roč. 15, 2007, č. 7, s. 29.
- Kačkovičová, Mária. Menové reformy v 20. storočí. In: Ľudia, peniaze, banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 385 – 405.
- Kačkovičová, Mária. Štátna banka československá, Biatec, roč. 5, 1997, č. 9, s. 9 – 12.
- Karvaš, Imrich. Sjednocení výrobních podmínek v českých zemích a na Slovensku. Praha, 1933.
- Karvaš, Imrich. Základy hospodárskej vedy. Bratislava: Veda, 1999.
- Kaser, Michael C. – Radice Edward A. (eds.). The Economic History of Eastern Europe 1919 – 1975. Oxford: Oxford University Press, 1986.
- Kohútová, Mária – Vozár, Jozef (eds.). Hospodárske dejiny Slovenska 1526 – 1848. Bratislava: Veda, 2006.
- Kováč, Dušan et al. Slovensko v 20. storočí. Zv. 1. Na začiatku storočia 1901 – 1914. Bratislava: Veda, 2004.
- Kováč, Dušan et al. Slovensko v 20. storočí. Zv. 2. Prvá svetová vojna 1914 – 1918. Bratislava: Veda, 2008.

- Kövér, György. The Austro – Hungarian Banking System. In: *International Banking 1870 – 1914*. Ed. By R. Cameron and V. I. Bovykin. New York – Oxford, 1991, s. 319 – 344.
- Kövér, György – Pogány, Ágnes. Die binationale Bank einer multinationalen Monarchie. Die Österreich-Ungarische Bank (1878 – 1922). Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002.
- Kubů, Eduard – Pátek, Jaroslav. Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami. Praha: Karolinum, 2000.
- Kubů, Eduard – Šouša, Jiří (eds.). Finanční elity v českých zemích (Československu) 19. a 20. století. Praha: Dokořán, 2008.
- Kunert, Jakub – Novotný, Jiří. Centrální bankovníctví v českých zemích. Praha: Česká národní banka, 2008.
- Kyjac, Pavol. Vývoj zahraničnej zadlženosti SR v roku 2003 v hlavných ukazovateľoch. In: *Ekonomický časopis* roč. 52, 2004, č. 3, s. 270 – 280.
- Kyjac, Pavol. Slovenskú korunu nahradí euro. In: *Biatec* roč. 16, 2008, č. 7, s. 11 – 15.
- Kyjac, Pavol. Slovenskú korunu nahradí euro. In: *Biatec* roč. 16, 2008, č. 9, s. 11 – 16.
- Kyjac, Pavol. Slovenskú korunu nahradí euro. In: *Biatec* roč. 16, 2008, č. 11, s. 24 – 29.
- Kyjac, Pavol. Peniaze na Slovensku (obdobie od vzniku SR do zavedenia eura). In: *Biatec*, roč. 19, 2011, č. 2, s. 27 – 31.
- Kyjac, Pavol. Numizmatické zaujímavosti z pohľadu vývoja peňazí. In: *Biatec*, roč. 12, 2004, č. 4, s. 25 – 27.
- Lacina, Vlastislav. Velká hospodářská krize v Československu (1929 – 1934). Praha: Academia, 1984.
- Lacina, Vlastislav – Slezák, Lubomír. Státní hospodářská politika v ekonomickém vývoji první ČSR. Praha: HÚ ČAV, 1994.
- Lacina, Vlastislav. The financial system following the establishment of Czechoslovakia 1918 – 1928. In: Cottrell, Philip. *Rebuilding the Financial System in Central and Eastern Europe, 1918 – 1994*. Aldershot, Vermont, 1997, s. 115 – 122.
- Lacina, Vlastislav. Zlatá léta čs. hospodářství 1918 – 1929. Praha: Historický ústav AV ČR, 2000.
- Leková, Andrea. Prejavy slovenských regionalistov na stránkach časopisov *Politika* a *Zem* v 30. rokoch 20. storočia. In: *Historický zborník Matice slovenskej* 19, 2008, č. 2, s. 35 – 50.
- Lipták, Ľubomír. Ovládnutie slovenského priemyslu nemeckým kapitálom (1939 – 1945). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1960.
- Lipták, Ľubomír. Vývin slovenskej buržoázie za predmníchovskej ČSR. In: *Historický časopis* 9, 1961, č. 2, s. 256 – 274.
- Londák, Miroslav. Otázky industrializácie Slovenska (1945 – 1960). Bratislava: Veda, 1999.
- Londák, Miroslav – Sikora, Stanislav – Londáková, Elena. Predjarie. Politický, ekonomický a kultúrny vývoj na Slovensku v rokoch 1960 – 1967. Bratislava, 2002.
- Londák, Miroslav. Rok 1968 a ekonomická realita na Slovensku. Bratislava: Prodama, 2007.
- Londák, Miroslav. Ekonomické reformy v Československu v 50. a 60. rokoch 20. storočia a slovenská ekonomika. Bratislava: Historický ústav SAV vo vydavateľstve Prodama, 2010.
- Ľudia, banky, peniaze. Zborník z konferencie 6. – 8. novembra 2002 v NBS, ul. Imricha Karvaša 1. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003.
- Martuliak, Pavol. Stopäťdesiat rokov slovenského družstevníctva 1845 – 1945. Nitra: Agroinštitút, 1995.
- Martuliak, Pavol. Vznik a vývoj slovenského ľudového peňažníctva do roku 1918. In: *Ľudia, peniaze, banky*. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 215 – 230.
- Mazúr, Miloš. Činnosť SNB v rokoch 1939 – 1945. In: *Podiel slovenských národohospodárov na príprave SNP*. Banská Bystrica: Adade, 1999, s. 31 – 47.
- Mazúr, Miloš. Činnosť Slovenskej národnej banky v rokoch 1939 – 1945. In: *Slovenská republika (1939 – 1945)*. Bratislava: Matica slovenská, 2000, s. 126 – 141.
- Mazúr, Miloš. Rub a líce slovenského zlatého pokladu. In: *História*, roč. 2, 2002, č. 4, s. 13 – 15.
- Mazúr, Miloš. Tlač slovenských peňazí a razba mincí v rokoch 1939 – 1945. In: *Ľudia, peniaze, banky*. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 173 – 193.
- Měnové systémy na území českých zemí 1892 – 1993. Opava – Praha: Slezská univerzita – ČNB, 1995.
- Mervart, Josef. Devizový kurs a parita kupní síly ve vztahu ke koruně čs. In: *Finance a úvěr*, roč. 41, 1991, č. 4, s. 171 – 181.
- Mičko, Peter. Nemecký finančný kapitál a Stredné Slovensko v rokoch 1939 -1945. Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu UMB v Banskej Bystrici, 2006.
- Mičko, Peter. Hospodárska politika Slovenského štátu. Krakov: Spolok Slovákov v Poľsku, 2010.
- Nátherová, Tatiana. Roľnícke vzájomné pokladnice (1924 – 1938). In: *Biatec*, roč. 2, 1994, č. 10, s.12 – 14.
- Nátherová, Tatiana. Roľnícke vzájomné pokladnice v rokoch 1939 – 1948. In: *Biatec*, roč. 2, 1994, č. 12, s.14 – 16.

- Nátherová, Tatiana. Rolnícké vzájomné pokladnice v medzivojnovom období. In: Víťazstvá a prehry slovenského družstevníctva (1845 – 1945). Zborník z vystúpení zo seminára v Bratislave 8. februára 1996, Nadácia Ladislava Novomeského, s. 68 – 75.
- Novotný, Jiří. Bankovní úřad ministerstva financí a jeho úloha v měnové politice v letech 1919 – 1922. In: Slezský sborník, roč. 72, 1974, č. 4, s. 274 – 285.
- Novotný, Jiří. Národní banka Československá při tvorbě měnové politiky státu v meziválečném období. In: Měnové systémy na území českých zemí 1892 – 1993. Opava – Praha, 1995, s. 69 – 75.
- Novotný, Jiří – Šouša, Jiří. Banka ve znamení zeleného čtyřlístku. Agrární banka 1911 – 1938 (1948). Praha: Karolinum, 1996.
- Novotný, Jiří – Chrbolková, Jarmila. Bankový úřad pri Ministerstve financií a jeho finančná politika na Slovensku. In: Ľudia, peniaze, banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 317 – 328.
- Olišovský, Rudolf – Průcha, Václav. Přehled hospodářského vývoje Československa v letech 1918 – 1945. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.
- Outrata, Richard et al. Medzná hranica vonkajšej zadliženosti SR (Expertná štúdia č. 27). Bratislava: ÚSSE SAV, 1999.
- Palkovský, Břetislav. Národní banka Československá a náprava měny. Praha: Vesmír, 1925.
- Pavel Kysilka o priebehu odluky českej a slovenskej meny. In: Ekonomický servis TASR dňa 7. 2. 2003.
- Pešek, Ján. Premeny slovenského družstevníctva po roku 1948. In: Historický časopis 43, 1995, č. 1, s. 89 – 105.
- Pešek, Ján. Družstevníctvo na Slovensku po druhej svetovej vojne (1945 – 1948). In: Historický časopis 43, 1995, č. 3, s. 450 – 463.
- Pimper, Antonín. Almanach československého peněžnictví v prvním desetiletí Československé republiky. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1928.
- Pimper, Antonín. Hospodářská krise a banky. Praha: Nákladem Sdružení peněžního úřednictva, 1934.
- Písch, Mikuláš. Konkurenčný boj maďarských vládnucich tried a slovenskej buržoázie o ovládnutie slovenského národného trhu v rokoch 1900 – 1918. In: Zborník FFUK Historica, Bratislava, 1960, s. 113 – 137.
- Písch, Mikuláš. Úloha slovenských bánk vo vývine slovenského účastinárskeho priemyslu v období imperializmu (1900 – 1918). In: Zborník FFUK Historica, Bratislava, 1963, s. 41 – 64.
- Písch, Mikuláš. Vzrast a vývinové tendencie slovenského účastinárskeho peňažníctva v rokoch 1900 – 1918. In: Zborník FFUK Historica, Bratislava, 1961 – 1962, s. 293 – 323.
- Písch, Mikuláš. Hospodárske styky českej a slovenskej buržoázie v rokoch 1900 – 1918 s hlavným zreteľom na peňažníctvo. In: Univerzita Komenského 2, Bratislava, 1960, s. 103 – 124.
- Podrímavský, Milan – Kováč, Dušan (eds.). Slovensko na začiatku 20. storočia (Spoločnosť, štát, národ v súradniciach doby). Bratislava: HU SAV – Polygrafia, 1999.
- Půlpán, Karel. Státní dluh habsburské monarchie v letech 1867 – 1918. In: Finance a úvěr, roč. 45, 1995, č. 9, s. 514 – 527.
- Půlpánová, Stanislava – Půlpán, Karel. Nástin vývoje peněz a měny na našem území do roku 1945 – 1. část. In: Finance a úvěr, roč. 43, 1993, č. 12, s. 590 – 595.
- Půlpánová, Stanislava – Půlpán, Karel. Nástin vývoje peněz a měny na našem území do roku 1945 – 2. část. In: Finance a úvěr, roč. 44, 1994, č. 1, s. 38 – 42.
- Půlpánová, Stanislava – Půlpán, Karel. Bankovní úřad Ministerstva financí (1919 – 1926). In: Finance a úvěr, roč. 44, 1994, č. 8, s. 418 – 428.
- Půlpánová, Stanislava – Půlpán, Karel. K 50. výročí měnové reformy v roku 1945. In: Finance a úvěr, roč. 45, 1995, č. 11, s. 645 – 653.
- Pressburger, Siegfried. Oesterreichische Notenbank 1816 – 1966. Wien: Oesterreichische Nationalbank, 1966.
- Průcha, Václav. Hospodárske dejiny ČSR v 19. a 20. storočí. Bratislava: Pravda, 1974.
- Průcha, Václav. Válečné řízené hospodářství v českých zemích a na Slovensku v letech 1939 – 1945. In: Z hospodářských a sociálních dějin Československa 1918 – 1992. Acta oeconomica pragensia 6, 1998, č. 5, s. 66 – 86.
- Průcha, Václav et al. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992. I. díl. Období 1918 – 1945. Brno: Doplněk, 2004.
- Romportlová, Marta. ČSR a Maďarsko 1918 – 1938. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1986.
- Rudolph, Richard. Banking and Industrialization in Austro – Hungary. Cambridge, 1976.
- Rybník, Jozef. Tatra banka v procese koncentrácie bánk na Slovensku (1939 – 1945). In: Lacko, Martin (ed.). Slovenská republika očami mladých historikov. Zv. 2. Bratislava: Merkury, 2003, s. 279 – 290.
- Rybník, Jozef. Vplyv Ministerstva financií na koncentráciu bánk na Slovensku v rokoch 1939 – 1945. In: Ľudia, peniaze, banky. Bratislava: Národná banka Slovenska vo vydavateľstve Academic Electronic Press, 2003, s. 365 – 372.
- Rybník, Jozef. Cesta slovenského bankovníctva k centralizácii 1945 – 1950. (Koncentrácia a špecializácia bánk). In: Historický časopis 50, 2002, č. 4, s. 619 – 632.
- Rybník, Jozef. Ako farár šéfoval banke. In: Bystrický, Valerián – Roguľová, Jaroslava eds. Storočie škandálov. Aféry v moderných dejinách Slovenska. Bratislava: Spoločnosť Pro História, 2008, s. 79 – 88.

- Schvarc, Michal – Schriffel, David. Vznik Slovenskej národnej banky a konštituovanie slovenskej meny vo svetle nemeckých dokumentov. In: Historický časopis 58, 2010, č. 1, s. 99 – 121.
- Silín, Nikolaj. Rakúsko-uhorská banka. Praha, 1920.
- Skorovský, Jaroslav. Banky a peňažné ústavy na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Bratislava, 1923.
- Sporiteľníctvo na Slovensku. Bratislava: Slovenská štátna sporiteľňa, 1992.
- Strhan, Milan. Kríza priemyslu na Slovensku 1921 – 1923. Počiatky odbúravania slovenského priemyslu. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1960.
- Strhan, Milan. K niektorým otázkam hospodárskeho vývinu Slovenska v rokoch 1918 – 1938. In: Historický časopis 9, 1961, č. 2, s. 201 – 228.
- Štaif, Jiří (ed.). Moderní podnikatelské elity – metody a perspektivy bádání. Praha: Dokořán, 2007.
- Šustek, Zbyšek. Darexové a tuzexové poukážky ako súběžné meny v Československu. In: Slovenská numizmatika 15, Nitra, 1998, s. 89 – 150.
- Teichová, Alice. Mezinárodní kapitál a Československo v letech 1918 – 1938. Praha: Karolinum, 1994.
- Teichová, Alice – Gourvish, Terry – Pogány, Agnes (eds.). Universal Banking in the Twentieth Century. Finance, Industry and the State in North and Central Europe. Vermont: Edward Elgar, 1994.
- Thurzo, Ivan. Vývoj peňažníctva na Slovensku od politického prevratu do roku 1928. In: Almanach československého peněžnictví v prvním desetiletí Československé republiky. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1928, s. 277 – 296.
- Thurzo, Ivan. Sporiteľníctvo – na prelome časov. Prednesené 1. júna 1947 na jubilejnej slávnosti Sporiteľne v Turčianskom Sv. Martine z príležitosti 25. výročia začatia jej činnosti. Praha: Práce, 1947.
- Tkáč, Marián. Hospodárske súvislosti slovenskej štátnosti, Bratislava: Print – Servis, 1997.
- Tkáč, Marián. Ako vznikala Národná banka Slovenska. In: Historický zborník Matice slovenskej 10, 2000, č. 2, s. 127 – 156.
- Tkáč, Marián: Slovenské hospodárstvo v rokoch 1939 – 1945. (Hospodárske východiská Slovenského štátu 1939). In: Slovenská republika 1939 – 1945. Martin: Matica slovenská, 2000, s. 114 – 124.
- Tkáč, Marián. K hospodárskemu postaveniu Slovenska v Československu v rokoch 1918 – 1938. In: Historický zborník Matice slovenskej 16, 2006, č. 1 – 2. s. 177 – 185.
- Tkáč, Marián. Dôsledky povojnových reforiem – menovej a peňažnej. In: Ekonomické rozhľady 36, 2007, č. 3, s. 397 – 405.
- Tkáčová, Dana. Prestavba bankovníctva na Slovensku. In: Ekonomický časopis, roč. 44, 1996, č. 12, s. 924 – 935.
- Tkáčová, Dana. Bankový sektor SR. In: Biatic, roč. 9, 2001, č. 8, s. 9 – 11.
- Tomka, Béla. A magyarországi pénzügyek története 1836 – 1947. Kalocsa: Aula Kiadó, 2000.
- Tošovský, Josef. První zkušenosti s působením systému vnitřní směnitelnosti koruny. In: Finance a úvěr 41, 1991, č. 8, s. 337 – 342.
- Ubiria, M. – Kadlec, V. – Mata, S. Peněžní a úvěrová soustava Československa za kapitalizmu. Praha, 1958.
- Učňovský, Ladislav. Ekonomómia na Slovensku v období 1918 – 1948. In: Ekonomické rozhľady, roč. 34, 2005, č. 4, s. 503 – 514.
- Učňovský, Ladislav. Začiatky centrálného bankovníctva na Slovensku. In: Ekonomické rozhľady, roč. 35, 2006, č. 2, s. 232 – 240.
- Valach, Vladimír. 44 rokov v bankovníctve. Kaleidoskop udalostí, osobností a kríčovatiek. In: Biatic, roč. 12, 2004, č. 9, s. 24 – 26, č. 11, s. 25 – 28, č. 12, s. 19 – 22, roč. 13, 2005, č. 3, s. 20 – 22.
- Valach, Vladimír. 35 rokov bankových služieb pre zahraničný obchod na Slovensku. Odkazy a podnety. In: Biatic, roč. 11, 2003, č. 10, s. 25 – 26.
- Valach, Vladimír. Udaloosti, osobnosti a kríčovatyky v bankovníctve na Slovensku v rokoch 1950 – 2005 očami bankára. Bratislava: Národná banka Slovenska, Inštitút bankového vzdelávania, 2005.
- Vašš, Martin. Národohospodári Imrich Karvaš – Peter Zaťko a slovenská otázka v tridsiatych rokoch 20. storočia. In: Historický časopis 60, 2012, č. 1, s. 99 – 114.
- Vencovský, František. Měnový vývoj v 19. století a před první světovou válkou. In: Bankovníctví, 1997, č. 13, s. 10 – 19.
- Vencovský, František. Dr. Alois Rašín. In: Československé banky, 1992, č. 20, s. 9 – 24.
- Vencovský, František. Měnová politika v české historii. Praha: Česká národní banka, 2001.
- Vencovský, František – Půlpán, Karel et al. Dějiny měnových teorií na českém území. Praha: Vysoká škola ekonomická, Nakladatelství Oeconomica, 2005.
- Vencovský, František et al. Dějiny bankovníctví v českých zemích. Praha: Bankovní institut, 1999.
- Zemko, Milan – Bystrický, Valerián (eds.). Slovensko v Československu (1918 – 1938). Bratislava: Veda, 2004.
- Zöllner, Erich. Geschichte Österreichs. Oldenbourg: Verlag für Geschichte und Politik, 1990.
- 100 ročná Bratislavská I. sporivá banka, úč. spol., predtým Bratislavská I. sporiteľňa, úč. spol., Bratislava 1842 – 1942. Bratislava: Litera, 1942.

Na obálke knihy je použitý motív z účastiny Slovenskej národnej banky v Bratislave z roku 1943, na úvodnej strane znak Tatra banky z účastiny z roku 1886, na druhej strane obrys budovy expozitúry Národnej banky Slovenska v Banskej Bystrici postavenej v roku 1932 // The cover shows an image from a share certificate issued in 1943 by the former Slovenská národná banka (Slovak National Bank) in Bratislava; the title page and following page are illustrated with, respectively, a Tatra banka logo from an 1886 share certificate and an outline of Národná banka Slovenska's sub-branch in Banská Bystrica (built in 1932).

Predslov // Foreword: Jozef Makúch, guvernér NBS // governor of NBS

Autori // Authors: (kapitoly // chapters):

Tatiana Cvetková (4.1.)

Tatiana Cvetková – Andrea Leková (2.1., 3.1.)

František Chudják (1, 2.2.3., 3.2., 4.2., 5.2.)

Mária Kačkovičová (6.1, 6. 2., 6.3., 6.4.)

Pavol Kyjac (7.1., 7.4., 7.5., 8)

Andrea Leková (2.2.1., 2.2.2., 5.1.)

Marián Tkáč (7.3., 7.4.)

Obrazová dokumentácia // Images and illustrations:

Archív Českej národnej banky, Praha // Czech National Bank Archives (okrem uvedených aj fotografie Viléma Pospíšila na s. 86, Jaroslava Nebesáňa na s. 162 // including the uncredited photographs of Vilém Pospíšil on page 86 and Jaroslav Nebesář on page 162)

Archív Národnej banky Slovenska, Bratislava // Národná banka Slovenska Archives

Národná banka Slovenska, Múzeum mincí a medailí v Kremnici // Museum of Coins and Medals in Kremnica

Rakúska národná banka (Oesterreichische Nationalbank), Geldmuseum, Viedeň

Rakúska národná banka (Oesterreichische Nationalbank), Bankhistorisches Archiv, Viedeň (okrem už uvedených aj osobnosti na stranách 38, 43, 47, 48, 54 // including the uncredited photographs on pages 38, 43, 47, 48, 54)

Slovenský národný archív, Bratislava // Slovak National Archives

Súkromný archív Štefana Fröhlicha // Private archive of Štefan Fröhlich

Súkromný archív Márie Kačkovičovej // Private archive of Mária Kačkovičová

Súkromný archív Pavla Kyjaca // Private archive of Pavol Kyjac

Súkromný archív Ivana Murtina // Private archive of Ivan Murtin (okrem uvedených aj fotografia Mateja Murtina na s. 143 // including the uncredited photograph of Matej Murtin on page 143)

Preklad // Translation:

Petra Malá-Smolínská, Iveta Čermáková, Stilus, s.r.o., Bratislava

Jazyková redakcia // Language editing:

ANTONA SK, s.r.o.

Recenzent // Reviewer:

PhDr. Ľudovít Hallon, CSc.

Grafický dizajn a typografia // Graphic design and typography:

Progress Promotion Bratislava, spol. s r.o.

Vydala // Publisher:

Národná banka Slovenska 2013

Imricha Karvaša 1

813 25 Bratislava

www.nbs.sk

Tlač // Printer:

DOLIS, s.r.o., Bratislava

Prvé vydanie // First edition

Náklad 2 000 ks // Print run of 2000 copies

Všetky práva vyhradené // All rights reserved

ISBN 978-80-8043-192-1

